

کتابخانه آصفیہ کراچی حیدرآباد دکن ۱۷۸۹

الف ۲۶ (۱۰۰۰)

نمبر داخلہ ۱۹۶۶

۱۶ / مرداد ۱۳۳۸

تاریخ داخلہ

نام کتاب مثنوی مولانا رومی

فن کتاب تصنیف

نمبر کتاب در فن مذکور ۱۵۲۲

1

کتاب

مثنوی معنوی

تألیف

جلال الدین محمد بن محمد بن الحسین البلخی ثم الرومی
جلد سوّم

بعد از مقابله با پنج نسخه از نسخ قدیمه بسی و اهتمام و تصحیح

رینولد آلین نیکلسون

در مطبعه بریل در لیدن از بلاد هلاند بطبع رسید

سنه ۱۹۲۹ مسیحی

تهرست حکایات و قصص

دفتر سوم،

- صحیفه
- ۱۱-۶ قصه خورندگان پیل بچه
- ۱۲ امر حق تعالی بموسی کی مرا بدھانی خوان که بدان دهان گناه نکرده
- ۱۴ بیان آنک الله گفتن نیازمند عین لئیک گفتن حق است
- ۲۵، ۲۱، ۲۹، ۲۶، ۲۵، ۱۵ قصه فریقن روستایی شهری را
- ۱۷۵، ۱۶۹-۱۶۴، ۱۵۸-۱۵۶، ۱۵۵-۱۴۷، ۲۲، ۱۸ قصه اهل سیا
- ۱۹ قصه جمع آمدن اهل آفت هر صباحی بر در صومعه عیسی
- ۲۶ دعوت باز بطان را از آب بهصرا
- ۲۸ قصه اهل ضروان
- ۲۳ قصه نواختن مجنون مان سگ را کی مقیم کوی لیلی بود
- ۴۷، ۴۱ قصه افتادن شغال در خم رنگ
- ۴۱ قصه چرب کردن مرد لافی لب و سبب خود را
- ۴۲ قصه امین بودن بلعم باعور
- ۴۵ قصه هاروت و ماروت
- ۴۲-۵۶، ۶۰-۷۱، ۸۸، ۹۹، ۱۱۴، ۱۲۵-۱۲۸، ۱۴۲، ۱۴۳ قصه فرعون و موسی
- ۴۹-۴۹، ۴۴۲-۴۴۹
- ۴۹ حکایت مغول حیلهدان
- ۵۶ حکایت مارگیر که ازدهای فسرده را مرده پنداشت
- ۷۲ قصه اختلاف کردن در چگونگی و شکل پیل

- داستان مشغول شدن عاشقی بعشق نامه خواندن در حضور
 معشوق خویش ۷۹
- حکایت آن شخص که در عهد داود شب و روز دعا می کرد کی
 مرا روزی حلال ده بی ریخ ۱۴۲-۱۴۱، ۸۴، ۸۳
- حکایت معلم و کودکان ۹۱-۸۶
- حکایت آن درویش کی در کوه خلوت کرده بود ۹۹-۹۶، ۹۴، ۹۳
- قصه دیدن زرگر عاقبت کار را و سخن بر وفق عاقبت گفتن با
 مستعبر ترازو ۹۳
- قصه شکایت استر پیش شتر ۱۰۰
- قصه اجتماع اجزای خر عزیر بعد از پوسیدن ۱۰۱
- حکایت جزع ناکردن شیخی بر مرگ فرزندان خود ۱۰۰-۱۰۲
- قصه خواندن شیخ ضریر مصحف را ۱۰۶، ۱۰۵
- قصه صبر کردن لقمان چزن دید که داود حلقهها ساخت از
 سؤال کردن ۱۰۵
- قصه سؤال کردن بهلول آن درویش را ۱۰۸
- قصه دقوی و کراماتش ۱۳۱-۱۱۰
- قصه گریختن عیسی فراز کوه از احمقان ۱۴۶
- حکایت خرگوشان که خرگوشی را برسالت پیش پیل فرستادند ۱۵۹، ۱۵۵
- حکایت آن دزد که می پرسیدندش که چه می کنی نیم شب در بن
 این دیوار ۱۵۹
- حکایت آن مرغ که ترك حزم کرد از حرص و هولا ۱۶۳
- حکایت نذر کردن سگان هر زمستان ۱۶۳
- قصه عشق صوفی بر سفره تهی ۱۷۱
- حکایت امیر و غلامش کی نماز باره بود ۱۷۴

- صحیفه
- ۱۷۷ حکایت مندیل در تنور پر آتش انداختن آنس و ناسوختن
- ۱۷۸-۱۸۲ قصه فریاد رسیدن رسول علیه السلم کاروان عرب را
- قصه آمدن آن زن کافر با طفل شیرخواره بنزدیک مصطفی علیه السلم و ناطق شدن عیسی وار بمعجزات رسول
- ۱۸۳
- ۱۸۴ ربودن عقاب موزه مصطفی علیه السلم
- ۱۸۶-۱۹۴ قصه استدعای آن مرد از موسی زبان بهام با طیور
- ۱۹۴ حکایت آن زنی که فرزندش فی زیست
- ۱۹۵ قصه در آمدن حمزه در جنگ بی زره
- ۲۰۰ قصه وفات یافتن بلال با شادی
- قصه وکیل صدر جهان که متهم شد و از بخارا گریخت از بیم جان،
- ۲۱۰، ۲۱۵، ۲۱۷-۲۲۲، ۲۵۰، ۲۶۷-۲۷۱
- ۲۱۱-۲۱۵ قصه پیدا شدن روح القدس بصورت آدمی بر مریم بوقت برهنگی
- قصه پرسیدن معشوقی از عاشق غریب خود کی از شهرها کدام شهر را خوشتر یافتی
- ۲۱۶
- ۲۲۲-۲۲۸، ۲۳۲، ۲۴۰، ۲۴۷، ۲۴۸ حکایت آن مسجد که عاشق کُش بود
- ۲۲۶ قصه عشق جالینوس برین حیوة دنیا
- ۲۳۰ قصه گفتن شیطان قریش را کی بچنگ احمد آید
- ۲۳۹ حکایت عذر گفتن کدبانو با نخود
- ۲۵۶، ۲۶۰ قصه نظر کردن پیغامبر علیه السلم باسیران و تبسم کردن
- ۲۶۵-۲۶۷ قصه داد خواستن پشه از باد بحضرت سلیمان
- ۲۷۲ حکایت عاشق درازهرانی و بسیار امتحانی،

دفتر چهارم،

- صحیفه
- ۲۹۸-۲۹۶، ۲۸۵، ۲۸۰. نمائی حکایت آن عاشق
- حکایت آن واعظ کی هر آغاز تذکیر دعای ظالمان و سخت دلان
- ۲۸۲ و بی اعتقادان کردی .
- ۲۸۴ سؤال کردن از عیسی که در وجود الخ
- ۲۹۰-۲۸۷ قصه آن صوفی کی زن خود را با بیگانه به گرفت
- قصه آن دباغ کی در بازار عطاران از بوی عطر و مشک
- ۲۹۵-۲۹۲ بیهوش و رنجور شد
- حکایت گفتن آن جهود علی را که اگر اعتماد داری بر حافظی
- ۲۹۹ حق الخ
- ۳۵۹، ۳۵۴، ۳۴۴، ۳۰۵، ۳۰۱. قصه مسجد اقصی
- ۳۰۷ قصه آغاز خلافت عثمان
- ۳۲۱، ۳۱۷، ۳۱۴، ۳۱۱. قصه هدیه فرستادن بلقیس از شهر سبا سوی سلیمان
- ۳۴۰، ۳۳۲-۳۲۸، ۳۲۷-۳۲۴
- ۳۱۴ کرامات و نور شیخ عبد الله مغربی
- ۳۱۵ قصه عطاری که سنگ ترازوی او گل سرشوی بود
- ۳۲۰-۳۱۸ حکایت دیدن درویشی جماعت مشایخ را در خواب الخ
- ۳۲۷، ۳۲۱ سبب هجرت ابرهیم ادم و ترك ملك خراسان
- ۳۲۲ حکایت آن مرد تشنه کی از سر جوزین جوزی ریخت
- ۳۳۹-۳۳۳ قصه یاری خولستان حلیمه از بنان
- قصه شاعر و صله دادن شاه و مضاعف کردن آن وزیر بو
- ۳۵۱-۳۴۶ المحسن نام
- ۳۵۲ قصه نشستن دیو بر مقام سلیمان

- صفحہ
- ۲۵۵ قصہ آموختن پیشہ گورکنی قابیل از زاغ
- ۲۵۸ قصہ صوفی کی در میان گلستان سر بر زانو مراقب بود
- ۲۷۰، ۲۶۵ حکایت آن غلام کہ شکایت نقصان اجری سوی پادشاہ نوشت
- ۲۶۲، ۲۸۹، ۲۷۹
- ۲۷۱ حکایت آن فقیہ با دستار بزرگ
- ۲۸۱ حکایت آن مداح کی از جہت ناموس شکر مدوح می کرد
- حکایت مژدہ دادن ابو یزید از زادن ابو الحسن خرقانی پیش
- از سالہا
- ۲۹۰ قصہ کثر وزیدن باد بر سلیمان
- ۲۹۴ قصہ آنک کسی بکسی مشورت می کرد گفتش مشورت با دیگری کن
- ۳۹۵-۴۰۱، ۴۰۴-۴۰۶ قصہ امیر کردن رسول علیہ السلام جوان ہذیلی را بر سر یہ
- ۴۰۱ قصہ سبحانی ما اعظم شانی گفتن ابو یزید
- ۴۱۲، ۴۱۰، ۴۰۹، ۴۰۷ قصہ آن آبگیر و صبادان و آن سہ ماہی
- ۴۰۹ حکایت شخصی کہ بوقت استنجا می گفت اللہم ارحنی راجعۃ الجنۃ
- ۴۱۰ قصہ آن مرغ گرفتہ کی وصیت کرد کی بر گذشتہ پشیمانی مخور
- ۴۲۸-۴۲۵، ۴۱۴ قصہ مجاویبات موسی با فرعون
- ۴۲۲ قصہ مشورت کردن فرعون با ایسہ
- ۴۲۴ قصہ باز پادشاہ و کپیرزن
- ۴۲۵ قصہ آن زن کی طفل او بر سر ناودان غرثید
- ۴۴۲-۴۳۹ قصہ مشورت کردن فرعون با وزیرش ہامان
- ۴۴۲ قصہ منازعت امیران عرب با مصطفی علیہ السلام
- ۴۴۶ قصہ بحث کردن سنی و دہری
- ۴۵۰ قصہ وحی کردن حق ہوسی

صفحہ

- ۴۵۱ حکایت ختم کردن پادشاہ بر ندیم و شفاعت کردن شفیع
- ۴۵۴ قصہ گفتن خلیل مر جبرئیل را الخ
- ۴۵۵ قصہ مطالبہ کردن موسی حضرت را کی خلقت خلقتا و اہلکم
- ۴۶۷-۴۶۰ حکایت آن پادشاہ زادہ کی پادشائی حقیقی بوی روی نمود
- ۴۷۰ حکایت آن زاہد کی در سال فحط شاد و خندان بود
- ۴۷۳ قصہ فرزندان عزیز
- ۴۷۸-۴۸۱ قصہ شکایت استر با شتر
- ۴۸۲-۴۸۸ قصہ لابہ کردن قبلی سبطی را
- ۴۸۸-۴۹۰ حکایت آن زن پلیدکار کی شوہرا گفت کی آن خیالات از سر امرود بن ی نمایند
- ۴۹۰ باقی قصہ موسی
- ۴۹۸ قصہ رفتن ذو القرنین بکوه قاف
- ۴۹۹ قصہ موری کی بر کاغذی ی رفت نیشن قلم دید
- ۵۰۱ قصہ نمودن جبرئیل خود را بصطفی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ،

الحَكِيمُ جُنُودَ اللَّهِ (a) يَقْوَى بِهَا أَرْوَاحَ الْمُرِيدِينَ يَنْزَهُ (b) عِلْمَهُمْ عَنْ شَايِبَةِ
 الْجَهْلِ وَعَدْلَهُمْ عَنْ شَايِبَةِ الظُّلْمِ (c) وَجُودَهُمْ عَنْ شَايِبَةِ الرِّيَاءِ وَحِلْمَهُمْ عَنْ شَايِبَةِ
 السَّفْهِ وَيَقْرَبُ إِلَيْهِمْ مَا بَعُدَ عَنْهُمْ مِنْ قَهْمِ الآخِرَةِ وَيُسِّرُّ لَهُمْ مَا عَسَرَ عَلَيْهِمْ مِنْ
 الطَّاعَةِ وَالْاجْتِهَادِ وَهِيَ مِنْ بَيِّنَاتِ الْأَنْبِيَاءِ وَدَلَالِيهِمْ تُخَفِّرُ عَنْ أَسْرَارِ اللَّهِ وَسُلْطَانِهِ
 الْمَخْصُوصِ بِالْعَارِفِينَ وَإِدَارَتِهِ الْفَلَكَ النُّورَانِي الرَّحْمَانِي الدُّرِّي الْحَاكِمَ (d) عَلَى
 الْفَلَكَ الدُّخَانِي الْكَرِّي كَمَا أَنَّ الْعَقْلَ حَاكِمًا عَلَى الصُّورِ التَّرَايِيَةِ (e) وَخَوَاسِمِ الظَّاهِرَةِ
 وَالْبَاطِنَةِ فَتَوْرَانُ ذَلِكَ الْفَلَكَ الرُّوحَانِي حَاكِمٌ عَلَى الْفَلَكَ الدُّخَانِي وَالشُّهُبِ الزَّاهِرَةِ
 وَالشُّرْحِ الْمُنِيرَةِ وَالرِّيَاحِ الْمُنْتَهِيَةِ وَالْأَرْضِ الْمَدْحِجَةِ (f) وَالْمِيَاهِ الْمَطْرُودَةِ نَفَسَ اللَّهِ
 بِهَا عِبَادَهُ وَزَادَهُمْ فِيهَا وَإِنَّمَا فِيهِمْ كُلُّ قَائِرٍ عَلَى قَدْرِ مَهِيَّتِهِ وَيُنْسِكُ النَّاسُ
 ١- عَلَى قَدْرِ قُوَّةِ اجْتِهَادِهِ (g) وَيُقْنِي الْمُنْفِي مَبْلَغَ رَأْيِهِ وَيَتَصَدَّقُ الْمُتَصَدِّقُ بِقَدْرِ
 قُدْرَتِهِ (h) وَيَجُودُ الْبَاذِلُ بِقَدْرِ مَوْجُودِهِ (i) وَيَقْنِي الْمَجُودُ عَلَيْهِ مَا عَرَفَ مِنْ فَضْلِهِ
 وَلَكِنْ مَفْتَقِدُ الْمَاءِ فِي الْمَفَازَةِ لَا يَقْصُرُ بِهِ عَنْ طَلْبِهِ مَعْرِفَتُهُ مَا فِي الْبَحَارِ وَيَجِدُ
 فِي طَلْبِ مَاءٍ هَذِهِ الْحَيَوةَ قَبْلَ أَنْ (j) يَقْطَعَهُ الْإِسْتِغْثَالُ بِالْمَعَاشِ عَنْهُ (k) وَتَعْرِفَةُ
 الْعِلَّةِ وَالْحَاجَةِ وَتَحْوُلُ الْأَعْرَاضِ (l) بَيْنَهُ وَبَيْنَ مَا يَتَسَرَّعُ إِلَيْهِ وَلَنْ يُدْرِكَ (l) الْعِلْمَ (m)

وما توفيق الأ بالله: AH add:

- (a) Bul. جود الله في الارض. (b) Bul. وينزه بها. (c) A om. from الظلم
 الاراضى الدحجيه H (f) صور الترابيه AH. (d) والحاكم A. (e) عن شايبة السفه
 جوده H. موجوده for مجوده AB (i) بقدر قوته B (k) اجتهاد A (g) الدحجيه
 In H. (j) يشغاله is suppl. in marg. after يشغاله عنه H Bul. (k) يشغاله
 بالاعراض AB Bul. (l) يشغاله بالاعراض عنه A. (m) يشغاله بالاعراض عنه A.
 (l) يشغاله بالاعراض عنه A. (m) Bul. العلم.

مُوْتِرٌ هَوَىٰ وَلَا رَاكِنٌ اِلَىٰ دَعَا وَلَا مَنْصَرِفٌ عَنْ طَلْبِهِ وَلَا خَائِفٌ عَلَىٰ نَفْسِهِ (a) وَلَا
 مِهْمٌ لِمَعِيشَتِهِ (b) اِلَّا اَنْ يَعُوْذَ بِاللّٰهِ (c) وَيُوْتِرَ دِيْنَهُ عَلَىٰ (d) دُنْيَاہِ وَيَاخُذَ مِنْ كَثْرِ
 الْحِكْمَةِ الْاَمْوَالِ (e) الْعَظِيْمَةِ الَّتِي (e) لَا تَكْسُدُ وَلَا تُورَثُ (f) مِيْرَاثَ الْاَمْوَالِ (g)
 وَالْاَنْوَارِ الْجَلِيْلَةِ (g) وَالْجَوَاهِرِ الْكَرِيْمَةِ وَالضِّيَاعِ الثَّمِيْنَةِ شَاكِرًا لِّفَضْلِهِ مَعْظَمًا لِّقَدْرِهِ (h)
 مَجَلًّا لِّمُخْطَرِهِ وَيَسْتَعِيْذُ بِاللّٰهِ مِنْ خَسَاةِ الْحُضُوْظِ وَمِنْ جَهْلِ يَسْتَكْثِرُ الْقَلِيْلَ مِمَّا
 يَرَىٰ فِيْ نَفْسِهِ وَيَسْتَنْتَلِ الْكَثِيْرَ الْعَظِيْمِ مِنْ غَيْرِهِ وَيُعْجِبُ بِنَفْسِهِ بِمَا لَمْ يَأْذَنْ لَهٗ (i)
 الْحَقُّ، وَعَلَى الْعَالَمِ الطَّالِبِ اَنْ يَتَعَلَّمَ مَا لَمْ يَتَعَلَّمَ وَاَنْ يُعَلِّمَ مَا قَدْ عَلَّمَ وَيَرْفُقْ بِذَوِي
 الضَّعْفِ فِي الدِّهْنِ وَلَا يُعْجَبَ (j) مِنْ (k) بِلَادَةِ اَهْلِ الْبِلَادَةِ (k) وَلَا يُعْنَفَ (l) عَلَى
 كَلِيْلِ (m) النَّهْمِ، كَذٰلِكَ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلُ فَمِنَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ، (n) سُبْحَانَ اللّٰهِ (n)
 ١٠. وَتَعَالَى (o) عَنِ اَقْوَابِلِ الْمُلْحَدِيْنَ وَشُرْكَ الْمَشْرِكِيْنَ وَتَنْقِيصِ النَّاْقِصِيْنَ وَتَشْبِيْهِ
 الْمَشْبِيْهِنِ وَسُوْءِ اَوْهَامِ الْمُتَفَكِّرِيْنَ وَكَيْفِيَّاتِ التَّوْهِيْمِيْنَ، وَلِهٖ الْحَمْدُ وَالْمَجْدُ عَلَى
 تَلْفِيْقِ (p) الْكِتَابِ الْمُتَنَوِّيِّ الْاِلٰهِيِّ الرَّبَّانِيِّ وَهُوَ الْمَوْفِقُ وَالْمُنْتَضِلُ (q) وَلِهٖ الطَّوْلُ
 وَالْمَنْ لَا سِيْبَا عَلَى عِبَادَةِ الْعَارِفِيْنَ (r) عَلَى رِغْمِ حَزْبِ (r) يَرِيْدُوْنَ اَنْ يَطْفِيُوْا
 اَنْوَارَ (s) اللّٰهِ بِاَفْوَاهِهِمْ وَاللّٰهُ مُتِمُّ نُوْرِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُوْنَ، اِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ
 ١٠. وَاِنَّا لَهٗ لَمُحَافِظُوْنَ، فَمِنْ بَدَلَةٍ بَعْدَ مَا سَمِعَهُ فَاَنبَا اِنَّهٗ عَلَى الَّذِيْنَ يَبْدِلُوْنَهٗ اِنَّ
 اللّٰهَ سَبِيْعٌ عَلِيْمٌ، وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ (s)

(a) A عن نفسه. (b) K لمعيشته. (c) Bul. يتعوذ بالله. (d) B om. على.

(e-e) B العظيمة والنقود التي. (f) A يورث. (g-g) A والانوار الجلية.

(h) K لِقَدْرِهِ. (i) A om. له. (j) K يُعْجِبُ. (k-k) Bul. بلاهة اهل البلاداة.

(l) يُعْنَفَ: so pointed in K. (m) B Bul. عن كليل. (n-n) K سبحانه.

(o) Bul. om. و. تعالی. (p) After تلفيق the remainder of the preface

is suppl. in marg A. (q) H والمفضل. (r-r) suppl. in marg-H. (s) H نور.

(t) After اللّٰه على سيدنا محمد وآله وصحبه الطيبين الطاهرين: K adds: رَبِّ الْعَالَمِيْنَ

Bul. has a similar invocation. اجمعين برحمتك يا ارحم الراحمين.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ،

ای ضیاء آلعق حُسام الدین بیار * این سوّم دفتر که سُنّت شد سه بر
 بر گشا گنجینه اسرار را * در سوّم دفتر پهل اعذار را
 قوت از قوتِ حق می زهد * نه از عرقی کز حرارت می جهد
 این چراغِ شمس کوروشن بود * نه از قنیل و پنبه و روغن بود
 سفید گردون کو چین دایم بود * نه از طناب و اُسْتنی قام بود
 قوتِ جبریل امر مطبخ نمود * بود از دیدارِ خلاق وجود
 همچنان این قوتِ ابدالِ حق * هم زحق دان نه از طعام و از طبق
 جیشان را هم ز نور اسرشته اند * تا ز روح و از ملک بگذشته اند
 چونک موصوفی باوصافِ جلیل * زانشِ آمراض بگذر چون خلیل
 گردد آتش بر تو هم ببرد و سلام * ای عناصر مزاجت را غلام
 هر مزاجی را عناصر مایه است * وین مزاجت برتر از هر پایه است
 این مزاجت از جهان منبسط * وصفِ وحدت را کنون شد ملتقط
 ای دریغا عرصه افهامِ خلق * سخت تنگ آمد ندارد خلقِ حلق
 ای ضیاء آلعق بحدقِ رای تو * خلق بخشد سنگ را حلوائے تو
 کوهِ طور اندر تجلیِ خلق یافت * تا که می نوشید و می را بر نتافت
 صار دگا منه وانشق الجبل * هل رأیتم من جبل رقص الجبل

و تو کُلی علی الله H adds الرحیم

(۱) L وودود (۱) می زهد for می رهد A (۲)

L Bul. او زحندان Bul. (۳)

In H و نه از طبق is suppl. below the line

وز ملک A (۴)

تا کی A (۱۵)

لقمه بختی آید از هر مُرَبَّس * خلق بختی کارِ بزدانست و بس
 خلق بختد جسم را و روح را * خلق بختد بهر هر عُصْوَتِ جُدا
 این گهی بختد کی اِجْلالی شوی * وز فضولی وز دَغَلِ خالی شوی
 ۲۰ تا نگویی سِرِّ سلطانرا بکس * تا نریزی قندرا پیش مگس
 گوش آنکس نوشد اسرارِ جلال * کو چو سوسن صدزبان افتاد و لال
 خلق بختد خاک را لطفِ خدا * تا خورد آب و برُوید صد گیا
 باز خاکی را ببخشد خلق و لب * تا گیاهش را خورد اندر طلب
 چون گیاهش خورد حیوان گشت زفت * گشت حیوان لقمهٔ انسان و رفت
 ۲۵ باز خاک آمد شد آکالِ بشر * چون جُدا شد از بشر رُوح و بصر
 ذرها دیدم دهانشان جمله باز * گر بگویم خوردشان گردد دراز
 برگهارا برگ از انعام او * دایگانرا دایه لطفِ عالم او
 رزقهارا رزقها او می دهد * زآنک گندم بی غذایی چون زهد
 نیست شرح این سخن را مَتْمها * پارهٔ گفتم بدانی پارها
 ۳۰ جملهٔ عالمِ آکل و ماکول دان * باقیانرا مُقْبَل و مقبول دان
 این جهان و ساکنانش منتشر * و آن جهان و ساکنانش مستمِر
 این جهان و عاشقانش منقطع * اهلِ آن عالم مَخْلَدِ مجتمع
 پس کرمِ آنست کو خودرا دهد * آبِ حیوانی که ماند تا ابد
 باقیاتِ الصّالِحات آمد کریم * رسته از صد آفت و اخطار و بیم
 ۳۵ گر هزاران اند یک کس بیش نیست * چون خیالاتِ عَدَدانَدیش نیست

وز فضول H (۱۶) and so H in marg. از هر کس بکس BK Bul. (۱۷)

وز دغا و از دغل BK. فضول. Dغا as variant for دغا, وز دغل

(۲۱) A صدزبان. L افتاد لال. In H و is written below the line, apparently by the original hand. دهانش A (۲۶) باز حیوانرا ببخشد Bul. (۲۲)

و ساکنانش مستمِر A (۲۱) آکل ماکول A (۲۰) چون دمد A (۲۸)

and so corr. in H. خیالاتی HK (۲۵)

آکل و مأکول را حلق است و ناسه * غالب و مغلوب را عقلست و راه
 حلق بخشید او عصای عدل را * خورد آن چندان عصا و حبل را
 و اندرو افزون نشد زان جمله آکل * زانک حیوانی نبودش اکل و شکل
 مر یقین را چون عصا هم حلق داد * تا بخورد او هر خیالی را که زاد
 ۴۰ پس معانی را چو آعیان حلقهاست * رازق حلق معانی هم خداست
 پس زمه تا ماهی هیچ از حلق نیست * که بچند مایه او را حلق نیست
 حلق جان از فکر تن خالی شود * انگهان روزیش اجلالی شود
 شرط تبدیل مزاج آمد بدان * کز مزاج بد بود مرگ بدان
 چون مزاج آدمی گل خوار شد * زرد و بدرنگ و سفیم و خوار شد
 ۴۵ چون مزاج زشت او تبدیل یافت * رفت زشتی از رخس چون شمع یافت
 دایه کو طفل شیرآموز را * تا بنعمت خوش کند پدپوزرا
 گر بیند راه آن پستان برو * بر گشاید راه صد بستان برو
 زانک پستان شد حجاب آن ضعیف * از هزاران نعمت و خون و رغیف
 پس حیات ماست موقوف فطام * اندک اندک جهد کن تم الکلام
 ۵۰ چون جنین بود آدمی بد خون غذا * از نجس پاکی برد مؤمن گدی
 از فطام خون غذاهاش شیر شد * وز فطام شیر لقمه گیر شد
 وز فطام لقمه لقمانی شود * طالب اشکار پنهانی شود
 گر جنین را کس بگفتی در رحم * هست بیرون عالمی بس منتظم
 یک زمین خرمی با عرض و طول * اندرو صد نعمت و چندین آکل
 ۵۵ کوهها و بحرهای و دشتها * بوستانها باغها و کشتها
 آسمانی بس بلند و پرضیا * آفتاب و ماهتاب و صدتها

(۳۷) L Bul. خورد او. K حبل را. عصای و حبل را. (۳۸) A اندر افزون.

(۴۰) A معانی و حلق. (۴۱) B هیچ for ایچ. (۴۲) Bul. بود for bis. (۴۳) H خون بد غذا. B Bul. (۴۴) پس خیال ماست. A (۴۵) بدپوزرا. B (۴۶)

(۴۷) آسمان. Bul. (۴۸) بس نعمت. Bul. (۴۹) زمین. K (۵۰) غذایش. Bul. (۵۱) غذایش. Bul. (۵۲) آفتاب و ماهتاب و صدتها.

از جنوب و از شمال و از دُبور * باغها دارد عروسها و سُور
 در صفت ناید عجایبهای آن * تو درین ظلمت چپی در امتحان
 خون خوری در چارمیخ تنگسا * در میان حس و آنجاس و عنا
 6. او بحکم حال خود مُکِر بُدے * زین رسالت مُعْرِض و کافر شدی
 کین مُحالست و فریست و غُرور * زآنک نصویری ندارد وهم کور
 جنس چیزی چون ندید ادراک او * نشنود ادراک مُکِرناک او
 همچنان کی خلق عام اندر جهان * زان جهان ابدال می گویندشان
 کین جهان چاهست بس تاریک و تنگ * هست بیرون عالم بی بو و رنگ
 7. هیچ در گوش کسی زایشان نرفت * کین طمع آمد حجاب ژرف و زفت
 گوش را بندد طمع امر استماع * چشم را بندد غرض از اطلاع
 همچنانک آن جبین را طمع خون * کان غذای اوست در اوطانِ دون
 از حدیث این جهان محبوب کرد * غیر خون او می نداند چاشت خورد

قصه خورندگان پیل پچه از حرص و ترک نصیحت ناصح،

آن شنیدی تو که در هندوستان * دید دانای گروهی دوستان
 7. گرسنه ماند شه بی برگ و عور * می رسیدند هر سفر از راه دور
 مهر دانایش جوشید و بگفت * خوش سلامیشان و چون گلبن شگفت
 گفتم دانم کز تجوع وز خُلا * جمع آمد زنجاران زین کز بلا
 لیک الله الله ای قوم جلیل * تا نباشد خورده تان فرزند پیل
 پیل هست این شو که اکنون می روید * پیل زاده مشکنید و بشنوید
 7. پیل پچگان اند اندر راهتان * صید ایشان هست بس دلخواه تان
 بس ضعیفند و لطیف و بس همین * لیک مادر هست طالب در کین

(۵۹) A عنا . (۵۸) B Bul. چه for چپی . (۵۷) .وز دبور A (۵۶)
 (۶۴) Bul. میگوید نشان . (۶۳) .این رسالت A (۶۲)
 (۶۶) A عرض . (۶۵) .بس for این A (۶۵)

از پی فرزند صد فرسنگ راه * او بگردد در حین و آه آه
 آتش و دود آید از خرطوم او * الحذر زان کودکِ مرحوم او
 اولیا اطفالِ حنند اے پسر * غایبی و حاضری بس با خبر
 ۸۰ غایبی مندیش از نقصانشان * کو گشدد کین از برائے جانسان
 گفت اطفالِ مند این اولیا * در غریبی فرد از کار و کبا
 از برای امتحانِ خوار و یتیم * لیک اندر سر منم یار و ندیم
 پشت دارِ جمله عصمتهاے من * گویا هستند خود اجزای من
 هان و هان این دلق پوشانِ مند * صد هزار اندر هزار و یک تن اند
 ۸۵ ورنه گی کردی بیک چوئی هنر * موسی فرعون را زبر و زبر
 ورنه گی کردی بیک نفرینِ بد * نُوح شرق و غرب را غرق آبِ خود
 بر ننگدی یک دعای لوطِ راد * جمله شهرستانانرا بی مراد
 گشت شهرستانِ چون فردوشان * دجله آب سیه رو بین نشان
 سوی شامست این نشان و این خبر * در رم قدسش ببینی در گذر
 ۹۰ صد هزاران زانیبای حق پرست * خود بهر قرنی سیاستها بلسست
 گر بگویم وین بیان افزون شود * خود جگر چه بود که گهها خون شود
 خون شود گهها و بلز آن بفسرد * تو نبینی خون شدن کوری و رد
 طرفه کوری دوزینِ نیز چشم * لیک از اشتر نبیند غیرِ پشم
 مو بو بیند ز صرفه حرصِ انس * رقص بی مقصود دارد همچو خرس
 ۹۵ رقص آنجا کن که خودرا بشکنی * پنبه را از ریش شهوت برگنی
 رقص و جولان بر سر میدان کنند * رقص اندر خون خود مردان کنند

پشت داری Bul. (۸۲) . در حضور و غیبت ایشان با خبر L Bul. (۷۹)

لوط زاد A (۸۷) . ورنی AH (۸۶) . ورنی AH (۸۵) . هان هان A (۸۴)

زین بیان Bul. (۹۱) . صد هزاران انبیای A Bul. (۹۰) . به بینی در نظر B (۸۹)

و. In L Bul. the two (۹۶) A om. . و. دوربینی L Bul. (۹۲)

چون رهند از دستِ خود دستی زنند * چون جهند از نقصِ خود رقصی کنند
 مطربانشان از درون دَف میزنند * بجرها در شورشان کف میزنند
 تو نبینی لیکِ بهر گوششان * برگها بر شاخها هم کف زنان
 ۱۰۰ تو نبینی برگهارا کف زدن * گوشِ دل باید نه این گوشِ بدن
 گوشِ سر بر بند از هزل و دروغ * تا بینی شهرِ جان با فروغ
 سر کشد گوشِ محمد در سخن * کش بگوید در نبی حق هُو اُدُن
 سر بسر گوش است و چشم است این نبی * نازه زو ما مُرضعست او ما صبی
 این سخن پایان ندارد باز ران * سوی اهلِ پیل و بر آغاز ران

بقیه قصه متعرضان پیل پچگان،

۱۰۵ هر دهانرا پیل بوی می‌کند * گردِ معده هر بشر بر می‌تند
 تا کجا یابد کبابِ پورِ خویش * تا نماید انتقام و زورِ خویش
 گوشتهای بندگانِ حق خورے * غیبتِ ایشان کنی کیفرِ بری
 هان که بویای دهاتنان خالق است * گئی برد جان غیر آن کو صادق است
 وای آن افسوسی کش بوی گیر * باشد اندر گورِ منگر یا نکیر
 ۱۱۰ فی دهان دزدیدن امکان زان دهان * فی دهان خوش کردن از داورِ دهان
 آب و روغن نیست مر روپوش را * راهِ حیلست نیست عقل و هوش را
 چند کوبد زخمهای گرزبان * بر سر هر ژاژخا و مُرزشان
 گرزِ عزرائیل را بنگر اثر * گر نبینی چوب و آهن در صور
 هم بصورت می‌نماید که گهی * زان هان رنجور باشد آگهی

(۱۰۱) A Bul. جانرا با فروغ.

(۱۰۲) In A the hemistichs are transposed,

but corr. in marg. (۱۰۳) B Bul. آن نبی.

Heading: A متعصبان Bul. معترضان. B has: انذار و انگان و انذار
 از صعوبت آن و جزاء افعال ناپسندید و باز نمودن و خامت آن.

(۱۰۴) B Bul. با نکیر. (۱۰۵) B Bul. که برد جان (۱۰۸)

۱۱۵ گوید آن رنجور ای یارانِ من * چیست این شمشیر بر سارانِ من
 ما نمی بینیم باشد این خیال * چه خیالست این کی این هست ارتحال
 چه خیالست این که این چرخِ نگون * از نهبِ این خیالی شد کنون
 گرزها و تیغها محسوس شد * پیشِ بیمار و سَرش منکوس شد
 او همی بیند که آن از بهرِ اوست * چشمِ دشمن بسته زان و چشمِ دوست
 ۱۲۰ حرصِ دنیا رفت و چشمش تیز شد * چشمِ او روشن گه خون ریز شد
 مرغِ بی هنگام شد آن چشمِ او * از نتیجه کبرِ او و خشمِ او
 سر بریدن واجب آید مرغ را * کو بغیرِ وقت جنباند قرا
 هر زمان نزعیت جزوِ جانت را * بنگر اندر نزعِ جان ایمانت را
 عمرِ تو مانند همین زرت * روز و شب مانند دینارِ اشمرست
 ۱۲۵ و شارد می دهد زر بی وقوف * تا که خالی گردد و آید خسوف
 گر زگه یستانی و تنهی بجای * اندر آید کوه زان دادن زیای
 پس بنه بر جای هر دم را عوض * تا زو آجند و اقتریب یابی غرض
 در تمامی کارها چندین مکوش * جز بکاری که بود در دین مکوش
 عاقبت تو رفت خواهی ناتمام * کارهای آترو نان تو خام
 ۱۳۰ و آن عمارت کردنِ گور و لحد * فی بسنگست و بچوب و فی لید
 بلك خود را در صفا گورے گئی * در مئی او گئی دفن مئی
 خاکِ او گرده و مدفونِ غمش * تا دمت یابد مددها از دمش
 گورخانه و قبها و کنگره * نبود از اصحابِ معنی آن سره
 بنگر اکنون زنده اطلس پوش را * هیچ اطلس دست گیرد هوش را

(۱۱۵) A رنجوری.

که هست این BK Bul. کی آن هست A (۱۱۶)

(۱۲۰) K om. و.

تا کی A (۱۲۰) شد آن آمد for Bul. (۱۲۱)

(۱۲۴) Bul. کارهاات.

BH as in text. و گور و لحد A (۱۲۰)

(۱۲۱) B دفن for دفع.

گورخانه و after L Bul. om. (۱۲۲)

۱۳۰ در عذاب مُنْکَرست آن جانِ او * کز دم غم در دل غمندانِ او
از بیرون بر ظاهرش نقش و نگار * وز درون زاندیشهها او زار زار
و آن یکی بینی در آن دل، کهن * چون نبات اندیشه و شکر سخن

باز گشتن بحکایت پیل،

گفت ناصح بشنوید این پند من * تا دل و جانتان نگردد منتحن
با گیاه و برگها قانع شوید * در شکار پیل پیچگان کم روید
۱۴۰ من برون کردم زگردن وامِ نُصح * جز سعادت گئی بود انجامِ نُصح
من بتبلیخ رسالت آمد بر * تا رهانم مر شمارا از ندَم
هین مبادا که طمع رهتان زند * طمع برگ از بیخهاتان برگند
این بگفت و خیر بادی کرد و رفت * گشت قحط و جوعشان در راه زفت
ناگهان دیدند سوی جاده * پور پیلی فرهی نو زاده
۱۴۵ اندر افتادند چون گرگانِ مست * پاک خوردندش فرو شُستند دست
آن یکی هره نخورد و پند داد * کی حدیث آن فقیرش بود یاد
از کبایش مانع آمد آن سخن * بخت نو بخشد ترا علق کهن
پس بیفتادند و خفتند آن هم * و آن گرسنه چون شُبان اندر مه
دید پیلی سهنای می رسید * اول آمد سوی حارس دوید
۱۵۰ بوی می کرد آن دهانش را سه بار * هیچ بویی زو نیامد ناگوار
چند باری گرد او گشت و برفت * مر و را نازرد آن شه پیل زفت
مر لب هر خفته را بوی کرد * بوی می آمد و را زان خفته مرد

ز آن یکی B (۱۲۷) . وز درون اندیشهها Bul. (۱۲۶) . غم لان او L (۱۳۰)

پیل پیچگان Bul. (۱۲۹) . بحکایت پیل پیچگان و نصیحت ناصح . Heading: Bul.

اندر جاده L Bul. (۱۴۴) . من شمارا AB (۱۴۱) . کی for کم A (۱۴۰)

* (۱۴۹) In H the second hemistich has been corrected, so as to read اول آمد

سوی حارس بر دوید .

از کباب پیل زاده خورده بود * بر درانید و بگشتش پیل زود
 در زمان او يك بيلك را زان گروه * و درانید و نبودش زان شکوه
 ۱۰۰ بر هوا انداخت هر يك را گزاف * تا همی زد بر زمین میشد شکاف
 ای خورنده خون خلق از راه بزد * تا نه آرد خون ایشان نبرد
 مال ایشان خون ایشان دان یقین * زآنک مال از زور آید در بین
 مادر آن پیل بچگان کین گنشد * پیل بچه خواره را کیفر گنشد
 پیل بچه می خورے اے پاره خوار * هم بر آرد خصم پیل از تو دمار
 ۱۶۰ بوی رسول کرد مکر اندیش را * پیل داند بوی طفل خویش را
 آنک یابد بوی حق را از بین * چون نیابد بوی باطل را زمین
 مصلطی چون برد بوی از راه دور * چون نیابد از دهان ما بخور
 هم ییابد لیک پوشاند زما * بوی نیک و بد بر آید بر سما
 تو همی خسپی و بوی آن حرام * می زند بر آسمان سزفام
 ۱۶۰ همه انفاس زشت می شود * تا ببویگران گردون می رود
 بوی کبر و بوی حرص و بوی آز * در سخن گفتن بیاید چون پیاز
 گر خوری سوگند من گئی خورده ام * از پیاز و سیر تقوے کرده ام
 آن کمر سوگند غمازه کند * بر دماغ همنشینان برزند
 بس دعاها رد شود از بوی آن * آن دل کژی نماید در زبان
 ۱۷۰ اِحْسُوا آید جواب آن دعا * چوب رد باشد جزای هر دغا
 گر حدیث کز بود معنیست راست * آن کژی لفظ مقبول خداست

کز کباب. Bul. L (۱۵۴)

و درانیدش نبودش. Bul. (۱۵۴)

مرگ اندیش را A (۱۶۰)

بوی رحمان از بین. Bul. (۱۶۱)

چون بوی برد. Bul. بوی for بو H (۱۶۲)

بیان آنک خطای محبان بهتر از صواب بیگانگان است نزد محبوب،
 آن بلال صدق در بانگ نماز * حی را حی می خواند از نیاز
 تا بگفتند ای پیمبر راست نیست * این خطا اکنون که آغاز نیاست
 ای نبی و اے رسول کز دگوار * یک مؤذن کو بود افصح یسار
 ۱۷۰ عیب باشد اول دین و صلاح * سخن خواندن لفظ حی علی الفلاح
 خشم پیغمبر بجوشید و بگفت * یک دو رمزی از عنایات نهفت
 کایه خسان نزد خدا حی بلال * بهتر از صد حی و خی و قیل و قال
 و مشورانید تا من رازتان * و نگویم آخر و آغازتان
 گر ندارے تو دم خوش در دعا * رو دعا میخواه ز اخوان صفا
 امر حق تعالی بموسی علیه السلام کی مرا بدهانی خوان که بدان
 دهان گناه نکرده،

۱۸۰ گفت اے موسی زمن یجو پناه * با دهانی که نکردی تو گناه
 گفت موسی من ندارم آن دهان * گفت مارا از دهان غیر خوان
 از دهان غیر گی کرده گناه * از دهان غیر بر خوان کای الہ
 آن چنان کن که دهانها مرترا * در شب و در روزها آرد دعا

Heading: Suppl. in marg. H. In A it follows v. ۱۷۲. A نزد محب.

(۱۷۰) B Bul. نیست راست, and so corr. in H. HT آغاز نیاست as in text. In ABK Bul. the last word of the verse might be read نیاست.

(۱۷۰) H علی فلاح BK حی علی الفلاح. (۱۷۱) BHK پیغامبر.

(۱۷۱) HK حی و خی as in text. AB حی و حی. L حا و خا. Bul. حی و حی.

Heading: Bul. om. بدان دهان. B om. دهان. Bul. نکرده باشد. After the Heading Bul. adds:

• بهر این فرمود با موسی خدا * وقت حاجت خواستن اندر دعا

(۱۸۲) Bul. ای آله.

از دهانی که نکرستی گناه * و آن دهان غیر باشد عذر خواه
 ۱۸۰ یا دهانِ خوبستن را پاک کن * روح خود را چابک و چالاک کن
 ذکرِ حق پاکست چون پاکی رسید * رخت بر بندد برون آید پلید
 و گریزد ضدها امر ضدها * شب گریزد چون بر افروزد ضیا
 چون در آید نامِ پاک اندر دهان * فی پلیدی ماند و فی اندهان

بیان آنک الله گفتن نیازمند عین لیبک گفتن حق است،

آن یکی الله می گفتم شی * تا که شیرین می شد از ذکرش لپی
 ۱۹۰ گفت شیطان آخرای بسیارگو * این همه الله را لیبک کو
 می نیاید یک جواب از پیش تخت * چند الله می زنی با روی سخت
 او شکسته دل شد و بنهاد سر * دید در خواب او خضر را در خضر
 گفت هین از ذکر چون و مانده * چون پشیمانی از آنکش خوانده
 گفت لیبکم نمی آید جواب * ز آن همی ترسم که باشم رذی باب
 ۱۹۰ گفت آن الله تو لیبک ماست * و آن نیاز و درد و سوزت پیک ماست
 حیلها و چاره جویمای نو * جذب ما بود و گشاد این پای تو
 ترس و عشق تو کند لطف ماست * زیر هر بار رب تو لیبک هست
 جان جاهل زین دعا جز دور نیست * ز آنک یا رب گفتنش دستور نیست
 بر دهان و بر دلش قفلست و بند * تا نالد با خدا وقت گزند
 ۲۰۰ داد مر فرعون را صد ملک و مال * تا بکرد او دعوی عز و جلال

(۱۸۹) A تا کی Bul. شیرین باشد.

(۱۹۰) Bul. has:

گفت شیطانش خمش ای سخترو * چند گویی آخرای بسیارگو

(۱۹۲) Bul. از ذکر حق و مانده.

(۱۹۴) Bul. adds:

گفت خضرش آن خدا گفت این هین * که برو با او بگوای ممتحن

فی ترا در کار من آورده ام * فی منت مشغول ذکرم کرده ام

(۱۹۶) In A the order of the verses is ۱۹۸, ۱۹۷, ۱۹۶.

(۱۹۷) A om. و. وقتی (۱۹۹) A

در همه عمرش ندید او دردِ سر * تا ننالِد سوی حق آن بدگهر
داد او را جمله ملکِ این جهان * حق ندادش درد و رنج و اندهان
درد آمد بهتر از ملکِ جهان * تا بخوانی مر خدا را در میان
خواندن بی درد از افسردگیست * خواندن با دُرد از دل بُردگیست
آن کشیدن زیر لب آواز را * یاد کردن مبدأ و آغاز را
آن شده آواز صاف و حزین * ای خدا وای مستغاث و ای مُعین
نالَه سگ در رهش بی جذبه نیست * ز آنک هر راغب اسیر ره زنیست
چون سگ کُفنی که از مُردار رست * بر سر خوان شهنشاها نشت
تا قیامت میخورد او پیش غار * آب رحمت عارفانه بی تغار
ای بسا سگ پوست کورا نام نیست * لیک اندر پرده بی آن جام نیست
جان بی از بهر این جام ای پسر * بی جهاد و صبرگی باشد ظفر
صبر کردن بهر این نبود حرج * صبر کن کالْصَبْرُ مِفْتَاحُ الْفَرَجِ
زین کین بی صبر و حزمی کس نجست * حزم را خود صبر آمد پا و دست
حزم کن از خورد کین زهرین گیاست * حزم کردن زور و نور انبیاست
گاه باشد کو بهر بادی جهد * کوه گی مر باد را و زنی تهد
هر طرف غولی هی خواند ترا * کاه برادر راه خواهی هین بیا
ره نمایم هم رهت باشم رفیق * من قلاوزیر درین راه دقیق
نی قلاوزست و نی ره داند او * یوسفنا کم رو سوی آن گرگخو
حزم آن باشد که نفریند ترا * چرب و نوش و دامهای این سرا
که نه چربش دارد و نی نوش او * سحر خواند می دمدم در گوش او
که بیا مهبان ما اے روشنی * خانه آن نُست و تو آن منی

یاد کردم A (۲۰۵) . دل مردگیست A (۲۰۴) . و bis. A om. (۲۰۲)

در خورد Bul. (۲۱۴) . کس نوست Bul. (۲۱۲) . corr. above.

حزم این باشد BK Bul. (۲۱۹) . قلاوزست after و H. om. (۲۱۸)

و. K om. (۲۲۱)

حزم آن باشد که گویی نُخْهَام * یا سقیمم خسته این دَخْهَام
یا سَرَم دَرْدست دردِ سرِ بَیْر * یا مرا خواندست آن خالوپسر
ز آنک یلک نُوشْت دهد با نیشها * که بکار در تو نوشش ریشها
۲۲۵ زَر اگر پنجاه اگر شصت دهد * ماهیا او گوشت در شَسْتت دهد
گر دهد خود گی دهد آن پُر حَیْل * جَوَزِ پوسیدست گفتارِ دَغَل
زَعْرَعِ آن عقل و مغزت را بَرَد * صد هزاران عقل را یلک نشمرد
یارِ تو خورجینِ نُست و کیسهات * گر تو رامینی مجو جز و یسهات
ویسه و معشوقِ تو هم ذاتِ نُست * وین برونیها همه آفاتِ نُست
۲۲۰ حزم آن باشد که چون دعوت کنند * تو نگویی مست و خولهانِ مند
دعوتِ ایشان صغیرِ مرغ دان * کی کند صیاد در مَکَمَنِ نِهان
مرغِ مرده پیش بَنهاده که این * می کند این بانگ و آواز و حین
مرغ پندارد که جنسِ اوست او * جمع آید بر دَرْدشان پوست او
جز مگر مرغی که حزمش داد حق * تا نگردد گنجِ آن دانه و مَلَق
۲۲۵ هست بی حزی پشیمانی یقین * بشنو این افسانه را در شرح این

فریفتن روستایی شهریی را و بدعوت خواندن بلابه

و الحاح بسیار،

اے برادر بود اندر ما مَضَى * شهریی با روستایی سَنَا
روستایی چون سوی شهر آمدے * خرگه اندر کویِ آن شهری زدی

و گفتار (۲۲۱) Bul. (۲۲۱) in both hemistichs. B. اگر شصتی دهد A (۲۲۵)

خروجین Bul. خروجین BL (۲۲۸) آن جوز مغزت را برد Bul. زعزع A (۲۲۷)

آواز حین Bul. Bul. (۲۲۲) ویسه معشوق A (۲۲۶)

و. A om. گنج for کنج A (۲۲۴)

الحاح کردن B. الحاح بسیار کردن A. بسیار B. om. خواندن اورا Bul. Heading:

دو مَه و سه ماه مهپانش بُدی * بر دکان او و بر خوانش بُدی
 هر حواچرا که بودیش آن زمان * راست کردی مرد شهری رایگان
 ۲۴۰- رُو بشهری کرد و گفت ای خواجه نو * هیچ می نآبی سوے دِه فُرجه جو
 الله الله جمله فرزندان یار * کین زمان گلشنست و نوبهار
 یا بتابستان بیا وقت ثمر * تا بیندم خدمت را من کمر
 خیل و فرزندان و قوم را یار * در دِه ما باش سه ماه و چهار
 که بهاران خطّه ده خوش بود * کشت زار و لاله دلکش بود
 ۲۴۵- وعده دادی شهری اورا دفع حال * تا بر آمد بعد وعده هشت سال
 او بهر سالی می گفتمی که گی * عزم خواهی کرد کامد ماه دِه
 او بهانه ساختی کامسال مان * از فلان خطّه بیامد مهپان
 سال دیگر گر توام و رهید * از مهپات آن طرف خواهم دوید
 گفت هستند آن عیالم منتظر * بهر فرزندان تو ای اهل بر
 ۲۵۰- باز هر سالی چو لگنگ آمدے * تا مقیم قُبّه شهری شدے
 خواجه هر سالی ز زر و مال خویش * خرج او کردی گشادی بال خویش
 آخرین کُرت سه ماه آن پهلوان * خوان نهادش بامدادان و شبان
 از خجالت باز گفت او خواجه را * چند وعده چند بفریبی مرا
 گفت خواجه جسم و جانم وصل جوست * لیک هر تحویل اندر حکم هوست
 ۲۵۵- آدی چون کشتی است و بادبان * تا گئی آرد بادرا آن بادران
 باز سوگندان بدادش کای کریم * گیر فرزندان بیا بنگر نعیم
 دست او بگرفت سه کُرت بعهد * کالّه الله زویا بنمای جهد

(۲۳۸) Bul. بُدی for ثدی. (۲۳۹) ABK Bul. که بودش.

(۲۴۰) A om. و. سوی دِه. (۲۴۱) A زمانی.

(۲۴۲) Bul. این عیالم. قوم و فرزندان و خیل را. (۲۴۳)

(۲۴۴) Bul. حکم اوست. (۲۴۵) Bul. باز سوگند آن بدادش ای کریم.

(۲۴۶) Bul. و سه کُرت.

بعد ده سال و بهر سالی چنین * لایها و وعده‌های شکرین
 کودکان، خواجه گفتند ای پدر * ماه و ابرو سایه هم دارد سفر
 ۲۶۰ حقها بر وی تو ثابت کرده * رنجها در کار او بس برده
 او هم خواهد که بعضی حق آن * وا گذارد چون شوی تو میهمان
 بس وصیت کرد مارا او نهان * که کشیدش سوی ده لایه کنان
 گفت حقست این ولی ای بیبویه * لاتی من شر من احسنت الیه
 دوستی تخم دم آخر بود * نرسم از وحشت کی آن فاسد شود
 ۲۶۵ صحبتی باشد چو شمشیر قطوع * همچو کدی در بوستان و در زروع
 صحبتی باشد چو فصل نوبهار * زو عمارتها و دخل بی شمار
 حزم آن باشد که ظن بد بری * تا گریزی و شوی از بد بری
 حزم سوه الظن گفتست آن رسول * هر قدم را دام و دان ای فضول
 روی صحرا هست هموار و فراخ * هر قدم دامیست کم ران او ستاخ
 ۲۷۰ آن بز کوهی دود کی دام کو * چون بتازد دامش افتد در گلو
 آنک می گفتمی که گو اینک بین * دشت می دیدی نمی دیدی کین
 بی کین و دام و صیاد ای عیار * دُنبه کی باشد میان کشت زار
 آنک گستاخ آمدند اندر زمین * استخوان و کلاهانشانرا بین
 چون بگورستان روی اے مرئضی * استخوانشان را پیرس از ما مضی
 ۲۷۵ نا بظاهر بینی آن مستان گور * چون فرو رفتند در چاه غرور
 چشم اگر داری تو کورانه میا * ورنه نداری چشم دست آور عصا
 آن عصای حزم و استدلال را * چون نداری دیدی کن پیشوا

و.ا گذارد A. که حق بعض آن Bnl. (۲۶۱) . عطرهای شکرین B (۲۵۸)

صحبتی for همین A (۲۶۵) . فاسد بود A (۲۶۴) . سوی دیه A (۲۶۳)

آن بز کوهی که گوید Bnl. (۲۷۰) . گوستاخ B. ران رو AB Bnl. (۲۶۴)

و. دست A (۲۷۶) . استخوانهاشان Bnl. (۲۷۴) . کان دام کو B. دام کو

و. A om. (۲۷۷)

ور عصای حزم و استدلال نیست * بی عصاکش بر سر هر ره مه ایست
گام زان سان نه که نایبنا نهد * تا که پا از چاه و از سنگ وا رهد
۲۸۰ لرز لرزان و بترس و احتیاط * می نهد پا تا نیفتد در خُباط
ای زُدودی جسته در نارے شد * لقمه جسته لقمه ماری شد

قصه اهل سبا و طاغی کردن نعمت ایشانرا،

تو نعمانندی قصه اهل سبا * یا بخواندی و ندیدی جز صدا
از صدا آن کوه خود آگاه نیست * سوی معنی هوش گه راه نیست
او هی بانگی کند بی گوش و هوش * چون خمش کردی تو او هم شد خموش
۲۸۰ داد حق اهل سبا بس فراغ * صد هزاران قصر و ایوانها و باغ
شکر آن نگزاردند آن بدرگان * در وفا بودند کمتر از سگان
مرسگی را لقمه نانی ز تر * چون رسد بر در هی بندد کمر
پاسبان و حارس تر می شود * گرچه بروی جور و سختی می رود
هم بر آن تر باشدش باش و قرار * کُفر دارد گرد غیري اختیار
۲۹۰ ورسگی آید غریبی روز و شب * آن سگانش می کنند آن دم ادب
کی برو آنجا که اول منزلت * حق آن نعمت گروگان دلست
می گزندش که برو بر جای خویش * حق آن نعمت فرو مگذار بیش
از در دل و اهل دل آب حیات * چند نوشیدی و وا شد چشمهات

و. و. A om. (۲۷۸)

لرز و لرزان. A Bul. (۲۸۰)

Heading: After ایشانرا B Bul. and H in marg. add: و در رسیدن شوی طغیان و

و. و. کفران در ایشان و بیان فضیلت شکر و وفا. So K, which omits شکر و وفا.

(۲۸۲) In A vv. ۲۸۲, ۲۸۴ are transposed, but corr. in marg.

و. و. A om. (۲۸۴)

غریب و روز و شب. A. گرسگی. Bul. (۲۹۰)

بس غذای سُکر و وَجَد و بی خودی * از در اهل دلان بر جان زدی
 ۲۹۰ باز این در را رها کردی زِ حُرص * رِگَرِد هر دگان هی گردی چو خرس
 بر در آن مُنعمان چرب دیگ * می دوی بهر نریدم مُردَرِ بگ
 چریش اینجا دان که جان فربه شود * کار نا امید اینجا به شود

جمع آمدن اهل آفت هر صباخی بر در صومعه عیسی علیه
 السّلم جهت طلب شفا بدعای او،

صومعه عیسیست خوان اهل دل * هان و هان ای مبتلا این در مهل
 جمع گشتندی زهر اطراف خلق * از ضریر و لنگ و شلّ و اهلِ دلق
 ۳۰۰ بر در آن صومعه عیسی صباح * تا بدم او شان رهاند از جناح
 او چو فارغ گشتی از او را د خویش * چاشنگه بیرون شدی آن خوب کیش
 جَوَق جَوَقی مبتلا دیدی نزار * شسته بر در در امید و انتظار
 گفتی ای اصحاب آفت از خدا * حاجت این جملگانان شد روا
 هین روان گردید بی رنج و عنا * سوی غفاری و اکرام خدا
 ۳۰۰ جملگان چون اشتران بسته پای * که گشایی زانوی ایشان برای
 خوش دوان و شادمانه سوی خان * از دعای او شدند پا دوان
 آزمودی نویسی آفات خویش * یافتی صحت ازین شاهان کیش
 چند آن لنگی تو رهوار شد * چند جانت بی غم و آزار شد
 ای مغفل رشته بر پای بند * تا ز خود هم گم نگردی ای لوند

زحرس B Bul. آن در را A (۲۹۰) شکر AL Bul. پس غذای L Bul. (۲۹۴)

نا امید A Bul. (۲۹۷) چو خرس K. چو خرس for

Heading: A هر صباح.

هین دوان A (۳۰۴) گفت A Bul. (۳۰۶) بر امید L. بر امید A Bul. (۳۰۲)

بی توقف جمله شادان و امان: Bul. has: In the first hemistich (۳۰۶)

۲۱۰ ناسپاسی و فراموشی نو * یاد نآورد آن عسل‌نوشتی تو
 لاجرم آن راه بر تو بسته شد * چون دل اهل دل از تو خسته شد
 زودشان در یاب و استغفار کن * همچو ابری گریهای زار کن
 تا گلستانشان سوی تو بشکند * میوه‌های پخته بر خود وا کند
 هم بر آن در گرد کم از سگ مباش * با سگ کهف ار شدستی خواهه‌تاش
 ۲۱۵ چون سگان هم مر سگان را ناصحند * کی دل اندر خانه اول بیند
 آن در اول که خوردی استخوان * سخت گیر و حق گزار آنرا مان
 ی گزندش تا زادب آتجا رود * وز مقام اولین مفلح شود
 ی گزندش کای سگ طایغی برو * با ولی نعمت یاغی مشو
 بر هان در همچو حلقه بسته باش * پاسبان و چابک و برجسته باش
 ۲۲۰ صورت نقض وفای ما مباش * بی‌وفایی را مکن بیهوده فاش
 مر سگانرا چون وفا آمد شعار * رو سگانرا ننگ و بدنامی میار
 بی‌وفایی چون سگانرا عار بود * بی‌وفایی چون روا داره نمود
 حق تعالی فخر آورد از وفا * گفت من اوفی بعهد غیرنا
 بی‌وفایی دان وفا بارت حق * بر حقوق حق ندارد کس سبق
 ۲۲۵ حق مادر بعد از آن شد کان کریم * کرد او را لیز چنین تو غریم
 صورتی کردت درون جسم او * داد در حملش ورا آرام و خو
 همچو جزو متصل دید او ترا * متصل را کرد تدبیرش جدا
 حق هزاران صنعت و فن ساختست * تا که مادر بر تو مهر انداختست
 پس حق سابق از مادر بود * هر که آن حق را نداند خر بود

آن کی در اول A (۲۱۶). همچو ابری در بهار و زار کن A (۲۱۲).

جسته for بسته A. بر در آن همچو A (۲۱۹). باغی مشو Bul. (۲۱۸).

بی‌وفایی چون وفا داری نمود Bul. in the second hemistich (۲۲۲).

آرام خو A. گردد Bul. کردت for کردن A (۲۲۶).

تا کی A. صد هزاران Bul. (۲۲۸).

۲۳۰ آنك مادر آفرید و ضرع و شیر * با پدر كردهش قرین آن خود مگیر
 ای خداوند اے قدم احسان تو * آنك دامن و آنك نی هر آن تو
 تو بفرمودی كه حقرا یاد كن * زآنك حق من نی گردد كهن
 یاد كن لطفی كه كردم آن صبح * با شما از حفظ در كشتی نوح
 پیلۀ بابایانتانرا آن زمان * دادم از طوفان و از موجش امان
 ۲۳۵ آب آتش خو زمین بگرفته بود * موج او سراوچ گه را می رسود
 حفظ كردم من نكردم ردنان * در وجود جد جد جدندان
 چون شدی سر پشت پایت چون زخم * كارگاه خویش ضایع چون كنم
 چون فداے بی وفایان می شوی * از گمان بد بدان سوی روه
 من زسهو و بی وفایها برے * سوی من آبی گمان بد برے
 ۲۴۰ این گمان بد بر آنجا بر كه تو * می شوی در پیش همچون خود دوتو
 بس گرفتی بار و همراهان زفت * گر ترا پرسم كه كو گویی كه رفت
 یار نيك رفت بر چرخ برین * یار رفسقت رفت در قعر زمین
 تو بمانده در میانه انجان * بی مدد چون آتشی از كاروان
 دامن او گیر ای یار دلیر * كو منزّه باشد از بالا و زیر
 ۲۴۵ نی چو عیسی سوی گردون بر شود * نی چو قارون در زمین اندر رود
 با تو باشد در مكان و بی مكان * چون بهانی از سرا و از دكان
 او بر آرد از كدورتها صفا * مر جفاهای ترا گیرد وفا

(۲۳۰) After آفرید A has some words which are partly illegible, with داد written above. Bul. آنرا مگیر.

(۲۳۱) A خداوندی قدم.

(۲۳۴) AH وز موجش.

(۲۳۵) A آب و آتش چون L.

(۲۳۷) K پشت و پایت.

(۲۳۸) A بر آن سو Bul. میدوی.

(۲۴۰) In A the first hemistich is identical with the first hemistich of v. ۲۳۸, but corr. in marg. AB بدانجا.

(۲۴۱) L Bul. پس گرفتی. A for كه bis.

(۲۴۵) A در زمین اندر شود.

(۲۴۶) L Bul. مكان و لامكان.

چون جفا آری فرستد گوش مال * نا زَنُفْصَانِ وَا رَوَى سَوَى كَمَالِ
 چون تو وِزْدی ترك كردی در رَوْش * بر تو قبضی آید از رنج و تَبِش
 ۴۰۰ آن ادب کردن بود یعنی مکن * هیچ تحویلی از آن عهد کهن
 پیش از آن کین قبض زنجیری شود * این که دل گیر بست پاگیری شود
 رنج معقولت شود محسوس و فاش * نا نگیری این اشارت را بلاش
 در معاصی قبضها دل گیر شد * قبضها بعد از اجل زنجیر شد
 نَعِظُ مِنْ أَعْرَضَ هُنَا عَنْ ذِكْرِنَا * عَيْشَةٌ ضَنْكًا وَتَجْزِي بِالْعَمَى
 ۴۰۰ دزد چون مال کسانرا می برد * قبض و دل تنگی دلش را می خلد
 او می گوید عجب این قبض چیست * قبض آن مظلوم کز شرت گریست
 چون بدین قبض التفاتی کم کند * بآدِ اِصْرَارِ آتَشِشْ رَا دَمَ كَنْدِ
 قبض دل قبض عوان شد لاجرم * گشت محسوس آن معانی زد عالم
 غصها زندان شد دست و چارمبغ * غصه بیخست و بروید شاخ ییخ
 ۳۶۰ ییخ پنهان بود هم شد آشکار * قبض و بسط اندرون بیخی شمار
 چونک ییخ بد بود زودش بزن * نا نرُوید زشت خاری در چمن
 قبض دیدی چاره آن قبض کن * زَانَكِ سَرَهَا جَمَلَهٗ یُرُوید زَبْنَ
 بسط دیدی بسط خود را آب ده * چون بر آید میوه با اصحاب ده

باقی قصه اهل سبا،

آن سبا ز اهل سبا بودند و خام * کارشان کفرانِ نعمت با کرام
 ۳۶۰ باشد آن کفرانِ نعمت در مثال * که کنی با مُحْسِنِ خود تو جدال
 کی نمی باید مرا این نیکوے * من برنجم زین چه رنجه می شوی
 لطف کن این نیکوے را دور کن * من نخواهر چشم زودم کور کن

و. A om. (۴۰۲) دل گیرست. ABK Bul. (۴۰۱) و. Bul. om. (۴۴۹)
 بودند خام. AK Bul. (۴۶۴) اصرار. A (۴۰۷) و. A om. (۴۰۰)

پس سبا گفتند بَاعِدْ بَيْنَنَا * شَمِنْنَا خَيْرًا لَنَا خُذْ زَيْنَنَا
 ما نمی خواهیم این ایوان و باغ * فی زنانِ خوب و نی امن و فراغ
 ۲۷۰ شهرها نزدیکِ همدیگر بدست * آن بیابانست خوش کآنجا ددست
 يَطْلُبُ الْإِنْسَانُ فِي الصَّيْفِ الشِّتَا * فإِذَا جَاءَ الشِّتَا أَنْكَرَ ذَا
 فَهَوَ لَا يَرْضَى بِحَالِ أَبَدَا * لَا يَضِيقُ لَا بَعِيثَ رَعْدَا
 فَيَلِ الْإِنْسَانُ مَا أَكْفَرَهُ * كَلِمَا نَالَ هُدَى أَنْكَرَهُ
 نفس زین سانست زان شد کشتنی * اُقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ گفتم آن سنی
 ۲۷۵ خار سه سوپست هر چون کش نمی * در خلد وز زخم او تو گئی جهی
 آتش ترک هوا در خار زن * دست اندر یار نیکوکار زن
 چون زحد بردند اصحاب سبا * کی پیش ما و با به از صبا
 ناصحانشان در نصیحت آمدند * از فسوق و کفر مانع می شدند
 قصد خون ناصحان می داشتند * تخم فسق و کافر می کاشند
 ۲۸۰ چون قضا آید شود تنگ این جهان * از قضا حلوا شود ریخ دهان
 گفت إِذَا جَاءَ الْفُضَا ضَاقَ الْفُضَا * تُحِبُّ الْأَبْصَارُ إِذَا جَاءَ الْفُضَا
 چشم بسته می شود وقت قضا * نا نبیند چشم کحل چشم را
 مگر آن فارس چو انگیزد گردد * آن غبارت زاستغاثت دور کرد
 سوی فارس رومرو سوی غبار * ورنه بر تو کوید آن مگر سوار
 ۲۸۵ گفت حق آنرا که این گرگش بخورد * دید گردِ گرگ چون زاری نکرد
 او نمی دانست گردِ گرگ را * با چنین دانش چرا کرد او چرا
 گوسفندان بوی گرگ با گزند * می بدانند و بهر سوی خزند
 مغز حیوانات بوی شیر را * می بدانند ترک می گوید چرا

و آن امن فراغ A (۳۶۴)

این بیابانست کآنجا خود ددست A (۳۷۰)

هرجا کش نمی Bul. (۳۷۵)

یار In H is suppl. over (۳۷۶)

جان ناصحان A (۳۷۴)

* کوید H (۳۸۴) زاستغاثت A (۳۸۳)

می چرند A (۳۸۷)

میگردد چرا Bul. (۳۸۸)

بوی شیر خشم دیدی باز گرد * با مناجات و حذر انباز گرد
 ۳۹ و نگشند آن گروه از گزیدِ گرگ * گرگِ محنت بعدِ گزید آمد سترگ
 بر درید آن گوسفندانرا بخشم * کی زچوپانِ خرد بستند چشم
 چند چوپانشان بخواند و نامدند * خاکِ غم در چشمِ چوپان میزدند
 کی برو ما از تو خود چوپان تریم * چون تبیح گردیم هر یک سروریم
 طعمه گرگیم و آن باری * هیزم ناریم و آن عارنی
 ۴۰ حیثی بُد جاهلیت در دماغ * بانگِ شومی بر زمینشان کرد زاغ
 بهرِ مظلومان می کردند چاه * در چه افتادند و می گفتند آه
 پوستینِ یوسفان بشکافتند * آنچه کردند یک یک یافتند
 کیست آن یوسف دلِ حق جوی تو * چون اسیری بسته اندر کوی نو
 جبرئیلی را بر آستن بسته * پر و بالش را بصد جا خسته
 ۴۰۰ پیش او گوساله بریان آوری * که کشی اورا بگهتان آوری
 کی بخور اینست مارا لوت و پوت * نیست اورا جز لِقَاءَ اللَّهِ قُوت
 زین شکنجه و امتحان آن مبتلا * می کند از تو شکایت با خدا
 کای خدا افغان ازین گرگِ کهن * گویدش نک وقت آمد صبر کن
 داد تو و خواهم از هر بی خبر * داد کی نهد جز خدای دادگر
 ۴۰۵ او می گوید که صبرم شد فنا * در فراقِ روی تو با رُنا
 آخندم در ماند در دستِ پهود * صالحم افتاده در حبسِ تَمُود
 ای سعادت بخش جانِ انبیا * با بگش یا باز خوانم یا یا
 با فراق کافرانرا نیست تاب * می گوید یا لیبتنی کُنتُ نراب

(۳۸۹) L Bul. بوی خشم شیر. In Bul. vv. ۲۸۸, ۲۸۹ are transposed.

(۳۹۰) A. بعد گرگ. (۳۹۱) A. زخشم. (۳۹۵) A. حیث. Bul. بر زمینشان.

(۳۹۶) A Bul. om. و. (۳۹۸) AL. دلی. K. اسیر. (۳۹۹) K. استون.

(۴۰۱) A om. و. (۴۰۲) A om. آن. (۴۰۳) Bul. for فریاد. افغان.

(۴۰۴) A. ماند. A. افتاد. (۴۰۸) A. می گوید.

حال او اینست که خود زان سو است * چون بود بی تو کسی کان تو است
 ۴۱۰ حق هی گوید کی آری ای نزه * لیک بشنو صبر آر و صبر به
 صبح نزدیکست خامش کم خروش * من هی کوشم پی تو تو مکوش

بقیه داستان رفتن خواجه بدعوت روستایی سوی دیه،

شد ز حد هین باز گرد ای یار گرد * روستایی خواجه را بین خانه بُرد
 قصه اهل سبا یک گوشه نه * آن بگو کان خواجه چون آمد به
 روستایی در تلقی شیوه کرد * تا که حزم خواجه را کالیوه کرد
 ۴۱۵ از پیام اندر پیام او خیره شد * تا زلال حزم خواجه تیره شد
 هر ازینجا کودکانش در پسند * نزع و نلعب بشادی وزدند
 همچو یوسف کش ز تقدیر عجب * نزع و نلعب ببرد از ظل اب
 آن نه بازی بلك جان بازیست آن * حبله و مکر و دغاسازیست آن
 هرچ از یارت جدا اندازد آن * مشنو آنرا کان زبان دارد زبان
 ۴۲۰ گر بود آن سود صد در صد مگیر * بهر زر مسگل ز گنجور ای فقیر
 این شنو کی چند یزدان زجر کرد * گفت اصحاب نبی را گرم و سرد
 زانک بر بانگ دهل در سال تنگ * جمعه را کردند باطل بی درنگ
 تا نباید دیگران ارزان خزند * زان جلب صرفه زما ایشان بزند
 ماند پیغمبر بخلوت در نماز * با دوسه درویش ثابت پُر نیاز
 ۴۲۵ گفت طبل و لُهو و بازرگانی * چوتنان ببرد از ربانی
 قَدْ فَضَضْتُمْ نَحْوَ قَمَحِ هَايَمَا * ثُمَّ خَلَيْتُمْ نِيَّآ قَايَمَا

Heading: BHK Bul. دیه for ده.

در رسد A. م از آنجا AB (۴۱۶) AL تا کی A (۴۱۴) corr. in A. جزم خواجه را

Bul. میزند. کس for کی B (۴۱۷)

ای. مگسل. BL Bul. مسگل for مشکل A (۴۲۰)

پیغامبر ABHK (۴۲۴)

بهر گندم نخم باطل کاشنید * وآن رسول حقرا بگذاشتید
 صحبت او خیرین لهوست و مال * بین کرا بگذاشتی چشمی مال
 خود نشد حرص شارا این یقین * کی منم رزاق و خیر الرازقین
 ۴۳۰ آنک گندمرا زخود روزی دهد * کی توگلهات را ضایع نهد
 از پی گندم جدا گشتی از آن * کی فرستادست گندم زآسمان

دعوت باز بطانرا از آب بصحرا،

باز گوید بطرا کز آب خیز * تا ببینی دشتهارا قندریز
 بط عاقل گویدش کای باز دور * آب مارا حصن و امنست و سرور
 دیو چون باز آمد ای بطن شتاب * هین بیرون کم روید از حصن آب
 ۴۳۵ بازارا گویند رو رو باز گرد * از سر ما دست دارای پای مرود
 ما ببری از دعوت دعوت ترا * ما ننوشیم این دم تو کافرا
 حصن مارا قند و قندستان ترا * من نخواهم هدیهات بستان ترا
 چونک جان باشد نیاید لوت کم * چونک لشکر هست کم ناید علم
 خواجه حانم بسی عذر آورید * بس بهانه کرد با دیو مرید
 ۴۴۰ گفت این دم کارها دارم مهم * گر بیام آن نگرده منتظم
 شاه کاری نازکم فرموده است * زانتظارم شاه شب نغوده است
 من نیام ترک امپرشاه کزد * من نتانم شد برشه روی زرد
 هر صباح و هر مسا سرهنگ خاص * هرسد از من هی جوید مناص
 تو رط دارے که آم سوه ده * تا در ابرو افگند سلطان گره
 ۴۴۵ بعد از آن درمان خشمش چون کنم * زنه خودرا زین مگر مدفون کنم

خیر رازقین A. و. A om. (۴۳۹) . بگذاشتند AK. کاشتنند AK (۴۳۷)

بازارا گویند AB (۴۳۵) . ای باز Bul. (۴۴۲) . ضایع کند Bul. (۴۴۰)

گر بیاید A (۴۴۰) . In BK Bul. this verse follows v. ۴۳۷. (۴۳۶)

مدفون for افزون A (۴۴۵) . کار BH Bul. (۴۴۱)

زین نبط او صد بهانه باز گفت * حیلها با حکم حق نَفِثاد جُت
 گر شود ذراتِ عالم حیلہ پیچ * با فضای آسمان هیچند هیچ
 چون گریزد این زمین از آسمان * چون کند او خویش را از وی نمان
 هرچ آید ز آسمان سوی زمین * فی مَفِر دارد نه چاره فی کین
 ۴۵۰ آتش از خورشید و بارد بَرُو * او بپیش آتشش بنهاده رُو
 و رهی طوفان کند باران بَرُو * شهرها را ی کند ویران بَرُو
 او شد تسلیم او ایوب وار * کی اسیرم هرچ میخواهی یار
 ای که جزو این زمینی سر مکش * چونک بینی حکم یزدان در مکش
 چون خَلَقْنَاکُمْ مِنْ تُراب * خاک باشی جُست از تو رُو متاب
 ۴۵۵ بین که اندر خاک تخمی کاشتم * گردِ خاکی و مَنش افراشتم
 حمله دیگر تو خاکی پیشه گیر * تا کنم بر جمله میرانت امیر
 آب امر بالا پستی در رود * آنکه امر پستی بیلا بر رود
 گندم از بالا بزیر خاک شد * بعد از آن او خوشه و چالاک شد
 دانه هر میوه آمد در زمین * بعد از آن سرها بر آورد از دفین
 ۴۶۰ اصلِ نعمتها زگردون تا بخاک * زیر آمد شد غذای جان پاک
 از تواضع چون زگردون شد بزیر * گشت جزو آدمی حی دلیر
 پس صفات آدمی شد آن جماد * بر فراز عرش پَران گشت شاد
 کز جهان زند زاول آمدیم * باز از پستی سوی بالا شدیم
 جمله اجزا در تحوّل در سکون * ناطقان کانا اِلَیْهِ راجعون
 ۴۶۵ ذکر و تسبیحات اجزای نمان * غُلُقُل افگند اندر آسمان
 چون قضا آهنگ نارنجات کرد * روستایی شهری را مات کرد
 با هزاران حزم خواجه مات شد * زان سفر در معرَض آفات شد

(۴۴۷) A . حیلہ پیچ .

(۴۴۹) H . فی چاره .

(۴۵۴) L Bul . شنیدی .

(۴۵۵) A . بین کاندرا .

(۴۶۱) Bul . حی و دلیر .

(۴۶۵) A om . و .

(۴۶۷) In AH vv. ۴۶۷, ۴۶۸ are transposed.

اعتمادش بر ثباتِ خویش بود * گرچه که بُد نیرِ سیلش در ربود
چون قضا بیرون کند از چرخِ سر * عاقلان گردند جمله کُور و کور
۴۷. ماهیان افتند از دریا برون * دام گیرد مرغِ پَران را زیون
تا پری و دیو در شیشه شود * بلك هارونی بیابل در رود
جز کسی کاندر قضا اندر گریخت * خونِ او را هیچ تریبی نریخت
غیر آنک در گریزی در قضا * هیچ حیل ندهدت از وی رها

قصهٔ اهلِ ضروان و حیلت کردنِ ایشان تا بی زحمت
درویشان باشهارا قطاف کند؛

قصهٔ اصحابِ ضروان خوانده * پس چرا در حیله جویی مانده
۴۷۰ حیله ی کردند کزدم نیشِ چند * کی بُرند از روزی درویشِ چند
شب همه شب یسگالیدند مکر * روی در رُو کرده چندین عمرو و بکر
خُتیه ی گفتند سرها آن بدان * تا نباید کی خدا در یابد آن
با رگل انداینده اسگالید رگل * دست کاری ی کند پنهان زیدل
گفت اَلَا يَعْلَمُ هَؤُلَاءِ مَنْ خَلَقَ * اَنْ فِي نَجْوَاكَ صِدْقًا اَمْ مَلَأَ
۴۸. كَيْفَ يَفْعَلُ عَنْ ظَعِينٍ قَدْ غَدَا * مَنْ يُعَايِنُ اَبْنِ مَثْوَاهُ غَدَا
اَيْنَمَا قَدْ هَبَطَا اَوْ صَعِدَا * قَدْ تَوَلَّاهُ وَاَحْصَى عَدَدَا
گوش را اکنون ز غفلت پاک کن * استماعِ هجرِ آن غمناک کن
آن زکاتی دان که غمگین را دهی * گوش را چون پیشِ دستانش نهی
بشنوی غمهای رنجورانِ دل * فاقهٔ جانِ شریف از آب و رگل
۴۸۰ خانهٔ پُر دود دارد پُر فنی * مر و را بگشا ز اصفای روزنی

از وی رضا A (۴۷۲) . چون کسی A (۴۷۲) . گرچه که بود A (۴۷۱)

Heading: B درویشان for ایشان . عمرو و بکر AHL (۴۷۲)

زاصغی K (۴۸۰) . و A om. (۴۸۴)

گوشِ تو اورا چو رامِ دَمِ شود * دودِ تلخِ از خانۀ او کمِ شود
 غمگساری کن تو با ما اے روی * گر بسوی ربِّ اَعْلٰی می روی
 این تردّدِ حبس و زندانی بود * کی بنگنارد که جانِ سویی رود
 این بدین سو آن بدنِ سوی کشد * هر یکی گویا منمِ رامِ رَشَد
 ۴۹۰ این تردّدِ عَقَبَةُ رَاهِ حَفَسْت * ای خُنْکِ آنرا که پایش مُطْلَقَسْت
 بی تردّدِ می رود در راهِ راست * ره نئی دانی بچو گامش کجاست
 گامِ آهورا بگیر و رَوِ مُعَاف * تا رسی از گامِ آهو تا بناف
 زین رَوشِ بر اوجِ آنورِ می روی * ای برادرِ گر بر آذرِ می روی
 فی زدربا ترس و فی از موج و کف * چون شنیدی تو خطابِ لا تَخَف
 ۴۹۵ لا تَخَفْ دَانِ چونکِ خوفِ دادِ حق * نانِ فرستد چون فرستادت طبق
 خوفِ آنکسِ راست کورا خَوْفِ نیست * غصهٔ آنکسِ راست کین جا طَوْفِ نیست

روان شدن خواجه بسوی دیه،

خواجه در کار آمد و تجهیز ساخت * مرغِ عزمش سوی دِه اِشْتابِ ناخت
 اهل و فرزندان سفر را ساختند * رخت را بر گاوِ عزمِ انداختند
 شادمانان و شتابان سوی دِه * کی بَری خوردیم از دِه مژده دِه
 ۵۰۰ مقصدِ مارا چراگاهِ خوشست * یارِ ما آنجا کرم و دِلْگَشِ است
 با هزاران آرزومان خوانده است * بهرِ ما غَرَسِ کرمِ بَنَشَانِه است
 ما ذخیرهٔ دِه زَرِمَسْتانِ دراز * از بَرِ او سوی شهرِ آریم باز
 بلکِ باغِ ایشارِ راهِ ما کند * در میانِ جانِ خودمان جا کند

آن for و آن (۴۸۶) A. و. om. (۴۸۸) A. چون بسوی Bul. (۴۸۷)

ترس فی BK (۴۹۴) Bul. آزر. (۴۹۲) Bul. هر یکی گوید Bul. L

آنکس را کش اینجا Bul. BKL (۴۹۶)

و. om. (۵۰۰) A. از دیه A. (۴۹۹) Bul. بسوی دِه. Heading: BHK

The words خان و مان are written above. (۵۰۱) A. آرزو ما (۵۰۲) A. om.

عَجَلُوا أَصْحَابَنَا كِي نَرَبُّحُوا * عقل می گفت از درون لا تَفْرَحُوا
 ۰۰ مَن رَبَّاحِ اللَّهِ كُونُوا رَابِعِينَ * اِنْ رَبِّي لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ
 اِفْرَحُوا هَوْنَا بِمَا أَنَاكُمْ * كُلُّ آتٍ مُّشْغَلٍ أَلِهَاتِكُمْ
 شاد از وی شو مشو از غیر وی * او بهارست و دگرها ماہ دی
 هرچ غیر اوست استدراج نُست * گرچه نخت و ملک نُست و تاج نُست
 شاد از غم شو که غم دام، لِقَاسَت * اندرین ره سوی بستی ارتقاست
 ۰۱ غم یکی گنجست و رنج تو چو کان * لیک کی در گیرد این در کودکان
 کودکان چون نام بازی بشنوند * جمله با خرگور هم تگ می دوند
 ای خزان گور این سو دامهاست * در کین این سوی خون آشامهاست
 تیرها پزان کان پنهان زغیب * بر جوانی می رسد صد تیر شیب
 گام در صحرای دل باید نهاد * زآنک در صحرای گل نبود گشاد
 ۰۱۰ امین آبادست دل ای دوستان * چشمها و گلستان در گلستان
 عَجَّ إِلَى الْقَلْبِ وَسَرَّ بِسَارِيهِ * فِيهِ أَشْجَارٌ وَعَيْنٌ جَارِيهِ
 ده مروده مردرا احق کند * عقل را بی نور و بی رونق کند
 قول پیغمبر شنو ای مُجْتَبَى * گور عقل آمد وطن در روستا
 هرک در رُستا بود روزی و شام * تا بهای عقل او نبود تمام
 ۰۲ تا بهای احق با او بود * از حبش ده جز اینها چه دُرود
 و آنک ماهی باشد اندر روستا * روزگاری باشدش جهل و عما
 ده چه باشد شیخ واصل ناشد * دست در تقلید و حُجَّت در زده
 پیش شهر عقل کُلی این حَوَّاس * چون خزان چشم بسته در خراس
 این رها کن صورت افسانه گیر * رهل تو دُرذانه تو گندم دانه گیر

دیگرها A (۰۰۷) . آت A om. (۰۰۶)

سوی سختی A (۰۰۲) . ملکست H (۰۰۸)

با کودکان BL . گنجیست رنج K (۰۱۰)

وسرها ساریه Bul. (۰۱۶) . خرگزه A (۰۱۱)

۵۲۵ گر بَدْر ره نیست هین بُرِستان * گر بدان ره نیست این سوِبران
 ظاهرش گیر ارچه ظاهر کز پَرَد * عاقبت ظاهر سوے باطن بَرَد
 اوّل هر آدی خود صورست * بعد از آن جان کو جمال سیرست
 اوّل هر مینه جز صورت گی است * بعد از آن لذت که معنی وِست
 ۵۳۰ اوّلا خرگاه سازند و خرنند * تُرک را زان پس بهمان آورند
 صورت خرگاه دان معنی تُرک * معنی ملاح دان صورت چو فُلک
 بهر حق این را رها کن یک نفس * تا خیر خواجه بچیناند جَرَس

رفتن خواجه و قومش بسوی دیه،

خواجه و بیگان جهازی ساختند * بر سُتوران جانبِ دِه ناخندند
 شادمانه سوے صحرا راندند * سافرُوا کِی تَغْمُوا بر خواندند
 کز سفرها ماه کیخسرو شود * بی سفرها ماه کی خسرو شود
 ۵۳۵ از سفر بیدق شود فرزین راد * وز سفر بایسد یوسف صد مُراد
 روز رُوے از آفتابی سوختند * شب زآخر راه می آموختند
 خوب گشته پیش ایشان راه زشت * از نشاطِ دِه شد ره چون بهشت
 تلخ از شیرین لبان خوش می شود * خار از گلزار دلکش می شود
 حنظل از معشوق خُرما می شود * خانه از هم خانه صحرا می شود
 ۵۴۰ اے بسا از نازنینان خارکش * بر امید گل عذار ماه و ش
 اے بسا حمال گشته پشت ریش * از برای دلبر مهروے خویش
 کرده آهنگر جمال خود سیاه * تا که شب آید ببوسد رُوِ ماه

کر بود AHL (۵۲۶) . می بران Bul. بدان ره نیست A Bul. (۵۲۵)

اینجا رها کن Bul. (۵۴۱) . صورت خرگاه A (۵۴۰)

Heading: BK Bul. بسوی ده.

روی for رخ Bul. (۵۴۱) . جهبزی B (۵۴۲)

از برای دلبر مهروی خوش: A has in the second hemistich (۵۴۰)

تا کی A (۵۴۲) . A om. (۵۴۱)

خواجه تا شب بر دکانی چارمبخ * زآنک سَرُوی در دلش کردست بیخ
 تاجری دریا و خشکی می‌رود * آن بِمَهْرِ خانیشینی می‌دود
 ۵۴ هرکرا با مُرده سودایی بود * بر امید زنگ‌سیمی بود
 آن دُرُوگر رُوی آورده بچوب * بر امید خدمت مه‌روی خوب
 بر امید زنگ کن اجتهاد * کونگردد بعدِ روزی دو جماد
 مؤنسی مگزین خسی را از خسی * عاریت باشد درو آن مؤنسی
 اُنسِ تو با مادر و بابا کجاست * گر بجز حق مؤنسانترا و فاست
 ۵۵ اُنسِ تو با دایه و لالا چه شد * گر کسی شاید بغیر حق عَصَد
 اُنسِ تو با شیر و با پستان نماند * نفرت تو از دیرستان نماند
 آن شعاعی بود بر دیوارشان * جانب خورشید و رفت آن نشان
 بر هر آن چیزی که افتد آن شعاع * تو بر آن هم عاشق آبی ای شجاع
 عشقی تو بر هر چه آن موجود بود * آن زَوْصَفِ حق زَراندود بود
 ۵۶ چون زری با اصل رفت و میس بماند * طبع سیر آمد طلاق او براند
 از زراندود صفاتش پا بکش * از جهالت قلب را کم گوی خوش
 کان خوشی در قلبها عاریتست * زیر زینت مایه بی‌زینتست
 زر زرویی قلب در کان می‌رود * سوی آن کان رو تو هم کان می‌رود
 نور از دیوار تا خور می‌رود * تو بدان خور رو که در خور می‌رود
 ۵۷ زین سپس پستان تو آب از آسمان * چون ندیدی تو وفا در ناودان
 معین دُنبه نباشد دامِ گرگ * گوی شناسد معدن آن گرگ سترگ
 زر گمان بردند بسته در گره * می‌شایدند مغروران بده
 همچنین خندان و رفصان می‌شدند * سوی آن دولاب چرخ می‌زدند

آمد آن شعاع B (۵۵۲) درو for درون A (۵۴۸)

In B جو has been supplied. حق چو زراندود L Bul. (۵۵۴)

بی‌زینتست and عاریتست AB Bul. (۵۵۷) آن جمال قلب را A (۵۵۶)

کی for که B (۵۶۱)

چون همی دیدند مرغی می پرید * جانب ده صبر جامه می درید
 ۵۶۵ هرک می آمد زده از سوی او * بوسه می دادند خوش بر روی او
 که نو روی بارِ مارا دیده * پس نو جان را جان و مارا دیده

نواختن مجنون آن سگ را کی مقیم کوی لیلی بود،

همچو مجنون کو سگی را می نواخت * بوسه اش می داد و پیشش می گذاخت
 گریز او می گشت خاضع در طواف * هم جلابِ شکرش می داد صاف
 بو الفصولی گفت اے مجنونِ خام * این چه شیدست این که می آری مُدام
 ۵۷۰ پوزِ سگِ دامِ پلیدی می خورد * مَعَدِ خود را بلب و اُسترد
 عیبهای سگِ بسی او بر شمرد * عیبدان از غیبدان بویی نبرد
 گفت مجنون تو همه نقشی و تن * اندر آ و بسگرش از چشم من
 کین طلسم بسته مؤلیست این * پاسبانِ کوچه لیلیست این
 همیش بین و دل و جان و شناخت * کوچا بگریزد و مسکن گاه ساخت
 ۵۷۵ او سگِ فَرخ رُخ کُهِفِ منست * بلک او هم درد و هم اَهفِ منست
 آن سگی کی باشد اندر کوی او * من بشیران کی دم بک موی او
 ای که شیران مر سگانش را غلام * گفت امکان نیست خامش و السلام
 گر ز صورت بگردید ای دوستان * جَنست و گلستان در گلستان
 صورت خود چون شکستی سوختی * صورت گل را شکست آموختی

(۵۶۱) After this verse Bul. adds:

کلبرا مجنونش خاطر نیاز * میکند در پیش او سوز و گداز

(۵۶۸) Bul. جلاب و شکرش.

(۵۶۹) A om. این after شیدست. Bul. می آری که می آری بدام. A. اینچه شیدایی که می آری.

(۵۷۴) Bul. بگریز و. K om. after. Bul. بگریز مسکن گاه.

(۵۷۵) A بلک او هم در تم کُهِفِ منست.

(۵۷۶) Bul. کو باشد.

۵۸۰ بعد از آن هر صورتی را بشکنی * همچو حیدر باب خیر بر کنی
 سَعْبَهُ صورت شد آن خواجه سلیم * کی بدی شد بگفتار سقیم
 سوی دام آن تملق شادمان * همچو مرغی سوی دانه امتحان
 از کرم دانست مرغ آن دانه را * غایت حرص است فی جود آن عطا
 مرغکان در طبع دانه شادمان * سوی آن ترویر پزان و دوان
 ۵۸۵ گر زشادئی خواجه آگاهت کنم * ترسم اے ره رو که ییگاہت کنم
 مُخْتَصِرِ کَرَمِ چو آمد ده پدید * خود نبود آن ده ره دیگر گزید
 قُرْبِ مَهِیِ دِهِ بدی می تاخندند * ز آنک راه دِه نیکو نشناختند
 هر که در ره بی فلاوزی رود * هر دوروزه راه صدساله شود
 هر که تازد سوی کعبه بی دلیل * همچو این سرگشتگان گردد ذلیل
 ۵۹۰ هر که گیرد پیشه بی اوستا * ریش خندی شد بشهر و روستا
 جز که نادر باشد اندر خاقین * آدی سر بر زندی بی والدین
 مال او یابد که کسی می کند * نادری باشد که گنجی بر زندی
 مصطفائی گو که جسمش جان بود * تا که رَحْمَنِ عِلْمِ الْقُرْآنِ بود
 اهلِ تَنِّ را جمله عِلْمِ بِالْقَلَمِ * واسطه افراشت در بذلِ کَرَمِ
 ۵۹۵ هر حریمی هست محروم ای پسر * چون حریمان نگ مرو آهسته تر
 اندر آن ره رنجها دیدند و تاب * چون عذاب مرغِ خاکی در عذاب
 سیر گشته از ده و از روستا * وز شکر ریز چنان نا اوستا

بگفتاری K. شعبه صورت A (۵۸۱)

In A the second hemistichs of vv. ۵۸۲ and ۵۸۴ are inadvertently transposed.

نیکو A (۵۸۷). طبع دانه AH (۵۸۴)

این for آن Bul (۵۸۹). فلاوز می رود Bul (۵۸۸)

بر گنجی زند K Bul. کسی H (۵۹۲)

تا کند جان علم القرآن A. مصطفی A (۵۹۳)

بذل و کرم K (۵۹۴)

رسیدن خواجه و قومش بدیه و نادیده و ناشناخته آوردن روستایی ایشان را،

بعد ماهی چون رسیدند آن طرف * بی‌نوا ایشان ستوران بی علف
روستایی بین که از بدنیتی * و کند بعد اللّتی والّتی
۶۰۰ رُوی پنهان می‌کند زیشان بروز * تا سوی باغش بنگشایند پوز
آنچنان رُو که همه زَرَق و شَرست * از مُسلمانان نهان اولیترست
رُویها باشد که دیوان چون مگس * بر سرش بنشسته باشند چون حرس
چون بینی رُوی او در تو فُتند * یا مین آن رُو چو دیدی خوش بخند
در چنان رُوی خمیث عاصیه * گفت یزدان نَسَعَن بِالنَّاصِیَه
۶۰۵ چون پرسیدند خانه‌ش یافتند * همچو خویشان سوے در بشتافتند
در فرو بستند اهل خانه‌اش * خواجه شد زین کژرُوی دیوانه‌اش
لیک هنگام درشتی هم نبود * چون در افتادی بچه تیزی چه سود
بر دَرش ماندند ایشان پنج روز * شب بَسَرِما روز خود خورشیدسوز
فی زغفلت بود ماندن فی خری * بلك بود از اضطرار و بی‌خبری
۶۱۰ یا لثیمان بسته نیکان ز اضطرار * شیر مُرداری خورد از جوع زار
او هی‌دیدش هی‌کردش سلام * که فلائم من مرا اینست نام
گفت باشد من چه دایم تو کبی * یا پلیدی یا قرین پاکبی
گفت این دم با قیامت شد شیبه * تا برادر شد یَفِرُّ مِنْ آخِیَه

Heading: A om. آوردن.

(۶۰۲) BKL Bul. بنشسته باشد. The reading of AH, though *contra metrum*, has many parallels in the ancient MSS. of the *Mathnawī*.

(۶۰۴) BL Bul. نَسَعًا. (۶۰۵) A خانش. BL خانه‌ش. Bul. خانش.

(۶۰۶) A دیوانه‌اش. (۶۰۶) A om. و. بی‌خوری.

. مر مرا L. که مرا B (۶۱۱)

شرح می‌کردش که من آمم که تو * لوبیا خوردی زخوان من دوتو
 ۱۱۰ آن فلان روزت خریدم آن متاع * کل سِرِ جاوَزَ الْاِثْنینِ شاع
 سِرِ مَهْر ما شنیدستند خلق * شرم دارد رُو چونعت خورد خلق
 او همی‌گفتش چه گویی تَرهات * نی ترا دائم نه نام، تو نه جات
 پنجمین شب ابرو بارانی گرفت * کاسمان از بارشش دارد شگفت
 چون رسید آن کازد اندر استخوان * حلقه زد خواجه که مهتر را بخوان
 ۱۲۰ چون بصد الحاح آمد سوی در * گفت آخر چیست ای جان پدر
 گفت من آن حقها بگذاشتم * نرک کردم آنچه می‌پنداشتم
 پنج‌ساله رنج دیدم پنج روز * جان مسکینم درین گرما و سوز
 یک جنا از خویش و از یاو و تبار * در گرانی هست چون سیصد هزار
 زآنک دل نهاد بر جور و جناس * جانش خوگر بود با لطف و وفاس
 ۱۳۰ هرچه بر مردم بلا و شدتست * این یقین دان کز خلافِ عادتست
 گفت ای خورشیدِ مهرت در زوال * گر تو خونم رنجی کردم حلال
 امشب باران باده گوشه * تا بیایی در قیامت توشه
 گفت یک گوشه‌ست آن باغبان * هست اینجا گرگرا او پاسبان
 در کفش تبر و کمان از بهر گرگ * تا زند گر آید آن گرگ سترگ
 ۱۴۰ گر تو آن خدمت کنی جا آن تست * ورنه جای دیگری فرمای جست
 گفت صد خدمت کنم تو جای ده * آن کمان و تیر در کفم بنه
 من نخسبم حارسی رز کنم * گر بر آرد گرگ سر تیرش زخم
 بهر حق مگذارم امشب ای دویدل * آب باران بر سر و در زیر گل
 گوشه خالی شد و او با عیال * رفت آنجا جای تنگ و بی‌مجال

ششصد Bul. (۱۲۲) . چون رسید کارد Bul. (۱۱۹) . و. A om. (۱۱۸)

از باران Bul. (۱۲۷) . لطف و فاش AB (۱۲۴)

هست آنجا Bul. (۱۲۸)

فرمای جست Bul. . جان آن تست A (۱۲۰)

۶۳۰ چون مَلَخ بر همدگر گشته سوار * از نهب سِل اندر کَنج غار
 شب هم شب جمله گویان ای خدا * این سزای ما سزای ما سزا
 این سزای آن که شد یارِ خسان * یا گسی کرد از برای ناکسان
 این سزای آنک اندر طمعِ خام * ترک گوید خدمتِ خاکِ کرام
 خاکِ پاکان لیس و دیوارشان * بهتر از عام و رزو گلزارشان
 ۶۴۰ بَنهٔ یك مرد روشن دل شوی * به که بر فزقِ سَرشاهان روی
 از ملوکِ خاک جز بانگِ دُهل * تو نخواهی یافت ای پیکِ سِل
 شهریان خود ره زنانِ نسبتِ بَرُوح * روستایی کیست گنجِ بی فتوح
 این سزای آنک بی تدبیرِ عقل * بانگِ غولی آمدش بگزید نقل
 چون پشیمانی زدل شد تا شفاف * زین سپس سودے ندارد اعتراف
 ۶۴۵ آن کان و تیر اندر دست او * گرگرا جویان هم شب سو بسو
 گرگ بر وی خود مسلط چون شرر * گرگ جویان و زرگ او بی خبر
 هر پشه هر کیک چون گرگی شد * اندر آن ویرانه‌شان زخمی زده
 فرصت آن پشه راندن هم نبود * از نهبِ حملهٔ گرگِ عنود
 تا نیاید گرگ آسیبی زند * روستایی ریشِ خواجه بر کند
 ۶۵۰ این چنین دندانِ کبان تا نیمشب * جانشان از ناف می آمد بلب
 ناگهان تنالِ گرگِ هشتهٔ * سر بر آورد از فرازِ پشتهٔ
 تیرا بگنجد آن خواجه زشت * زد بر آن حیوان که تا افتاد پست
 اندر افتادنِ زحیوان باد جست * روستایی های کرد و کوفت دست
 ناجوانمردا که خرگزهٔ منست * گفت فی این گرگِ چون آهر منست
 ۶۵۵ اندرو اشکالِ گرگی ظاهرست * شکل او از گرگی او مخبرست
 گفت فی بادی که جست از فرجِ وی * می شناسم همچنانک آبی زوی

ای تنگ سِل B (۶۴۱) . همدیگر A . با همدگر Bul. (۶۳۰)

زبان سپس BK Bul. (۶۴۴) . و عقل BL (۶۴۳) . و بی فتوح BK . گنج A (۶۴۲)

همچنان آبی A (۶۵۱) . گرگی BK Bul. (۶۵۱) . ویرانشان A (۶۴۷)

گشته خرگزه‌ام را در ریاض * کی میادت بسط هرگز ز انقباض
 گفت نیکوتر تخصّص کن شبست * شخصیها در شب ز ناظر مُجَبَّست
 شب غلط بنیاید و مُبدل بسی * دید صایب شب ندارد هر کسی
 ۶۶۰ هم شب و هم ابر و هم بارانِ ژرف * این سه تاریکی غلط آرد شگرف
 گفت آن بر من چو روز روشنست * می‌شناسم بادِ خرگزه منست
 در میان بیست باد آن باد را * می‌شناسم چون مسافر زاد را
 خواجه بر جَست و بیآمد ناشکفت * روستای را گریبانش گرفت
 کابله طرار شیند آورده * بَنگ و افیون هر دو با هم خورده
 ۶۶۵ در سه تاریکی شناسی بادِ خر * چون ندانی مر مرا ای خیره‌سر
 آنک داند نیم‌شب گوساله‌ها * چون نداند همه ده‌ساله‌ها
 خویش را واله و عارف می‌کفی * خاک در چشم مُرّوت می‌زنی
 که مرا از خویش هم آگاه نیست * در دلم گنجای جز الله نیست
 آنچه دی خوردم از آنم یاد نیست * این دل از غیر تحیّر شاد نیست
 ۶۷۰ عاقل و مجنونِ حَقم یاد آر * در چنین بی‌خویشم معذور دار
 آنک مرداری خورد یعنی نبید * شرع اورا سوی معذوران کشید
 مست و بنگی را طلاق و بیع نیست * همچو طفلست او مُعاف و مُعْتَقِست
 مستی کاید زبوی شاهِ فرد * صد خُم می در سر و مغز آن نکرد
 پس بَرّو تکلیف چون باشد روا * اسب ساقط گشت و شد بی دست و پا
 ۶۷۵ بار که نهد در جهان خرگزه‌ها * درس که دهد پاری بو مُره‌ها
 بار بر گیرند چون آمد عَرَج * گفت حق لیس علی الأعمی حَرَج
 سوی خود اعمی شدم از حق بصیر * پس مُعافم از قلیل و از کثیر
 لافِ درویشی زنی و بی‌خودی * های هویِ مستیان ایزده

یاد دار (۶۷۰) Bul. خویش را عارف و واله کنی. (۶۶۷) BKL Bul.

مستی که آید A (۶۷۳). معنیست B. مُعاف و مُعْتَقِست A (۶۷۲).

های و هوی Bul. (۶۷۸) K. (۶۷۷) A. وز کثیر. (۶۷۷) K.

که زمین را من ندانم ز آسمان * امتحانت کرد غیرت امتحان
 ۷۸۰ بادِ خرگَزه چینِ رُسوات کرد * هستی نَفی ترا اثبات کرد
 این چین رسوا کند حق شیدرا * این چین گیرد رمید صیدرا
 صد هزاران امتحانست ای پدر * هرکه گوید من شدم سرهنگ در
 گر نداند عامه او را ز امتحان * پختگان راه جویندش نشان
 چون کند دعوی خیاطی خسی * افگند در پیش او شه اطلسی
 ۷۸۵ که بتر این را بَغَطاقِ فراخ * ز امتحان پیدا شود او را دو شاخ
 گر نبودی امتحان هر بدی * هر مخنث در و غا رستم بدی
 خود مخنث را زره پوشید گیر * چون ببیند زخم گردد چون اسیر
 مست حق هشیار چون شد از دُبور * مست حق ناید بخود از نفعِ صور
 باده حق راست باشد نی دروغ * دوغ خوردی دوغ خوردی دوغ دوغ
 ۷۹۰ ساختی خود را جُنید و بایزید * رو که نشناسم تبرا از کلید
 بدرگی و منگی و حرص و آز * چون کنی پنهان بشید ای مکر ساز
 خویش را منصورِ حلاجی کنی * آتشی در پنبه یاران زنی
 کی بنشناسم عمر از بولهب * بادِ کَزه خود شناسم نیم شب
 ای خری کین از تو خر باور کند * خویش را بهر تو کور و گر کند
 ۷۹۵ خویش را از ره روان کمتر شمرد * تو حریفِ ره رانی گه مخور
 باز پَر از شید سوی عقل تاز * گی پَر د بر آسمان پَر مجاز
 خویشتن را عاشقِ حق ساختی * عشق با دیو سیاهی باختی
 عاشق و معشوق را در رَسَخیز * دو بدو بندگان پیش آرند تیز

هستی نَفی چین اثبات کرد A. خرگرت A (۷۸۰)

خسی for کنی L Bul. (۷۸۴) ای پسر Bul. (۷۸۲)

A. تا نفع صور LT Bul. (۷۸۸)

پنبه و یاران A (۷۹۲) بدرگی و منگی Bul. (۷۹۱)

حریف ره رانی AL Bul. (۷۹۵) کَزه خر Bul. (۷۹۴)

بندگان و پیش BK Bul. (۷۹۸)

تو چه خود را گنج و بی خود کرده * خون رزگو خون ما را خورده
 ۷۰۰ رو که نشناسم ترا از من بجه * عارف بی خویشم و بهلول ده
 تو توّم و کنی از قُرب حق * که طَبَقِ گُور نبود از طَبَقِ
 این نئی بینی که قُرب اولیا * صد کرامت دارد و کار و کیا
 آهن از داود موی می شود * موم در دستت چو آهن می بود
 قُربِ خَلق و رزق بر جمله ست عام * قُربِ وَحیِ عشق دارند این کرام
 ۷۰۵ قُرب بر انواع باشد ای پدر * می زند خورشید بر کُھسار و زر
 لیک قُربی هست با زر شیدرا * که از آن آگه نباشد بیدرا
 شاخِ خشک و تر قُربِ آفتاب * آفتاب از هر دو گی دارد حجاب
 لیک گو آن قُربتِ شاخِ طُری * که شمارِ پُخته از وی میخوری
 شاخِ خشک از قُربتِ آن آفتاب * غیر زوتر خشک گشتن گو بیاب
 ۷۱۰ آن چنان مستی مباش ای بی خرد * کی بعقل آید پشیمانی خورد
 بلک از آن مستان که چون می خوردند * عقلهای پخته حسرت می برند
 اے گرفته همچو گُربه موشِ پیر * گراز آن می شیرگیری شیرگیر
 ای بخورده از خیالِ جامِ هیچ * همچو مستانِ حقایق بر میبچ
 میفتی این سو و آن سو مست وار * ای تو این سو نیستت زان سو گذار
 ۷۱۵ گر بدان سو راه یابی بعد از آن * که بدین سو که بدان سو سرفشان
 جمله این سویی از آن سو گپِ مزین * چون نداری مرگ هرزه جان مکن
 آن خَصْرُجانِ کز اجل بهراسد او * شاید از مخلوق را نشناسد او
 کام از ذوقِ توّم خوش کنی * در دمی در خیکِ خود پُرش کنی
 پس بیک سوزن تمهی گردی زیاد * این چنین فریه تنِ عاقل مباد
 ۷۲۰ کوزها سازه زبُرف اندر شتا * گئی کند چون آب بیند آن وفا

گنج و ابله. Bul. گنج بی خود. A. گنج H. چه for چه. A (۱۶۹)

از خیالی. ABL Bul. (۷۱۲) و. B omi. A (۷۰۵) کُھسار پر

آن سو گذار. Bul. (۷۱۴)

افتادن شغال در خم رنگ و رنگین شدن و دعوی طاوسی کردن میان شغالان،

آن شغالی رفت اندر خم رنگ * اندر آن خم کرد يك ساعت درنگ
پس بر آمد پوستش رنگین شد * کی منم طاوسی عیین شه
پشم رنگین رونق خوش یافته * آفتاب آن رنگها بر تافته
دید خود را سبز و سرخ و فور و زرد * خویشان را بر شغالان عرضه کرد
۷۲۰ جمله گفتند ای شغالک حال چیست * کی ترا در سر نشاط مثنویست
از نشاط از ما کرانه کرده * این تکبر امر کجا آورده
يك شغالی پیش او شد کای فلان * شید کردی یا شدی از خوش دلان
شید کرده تا بهتر بر جهی * تا زلاف این خلق را حسرت دهی
پس بکشیدی ندیدی گرمی * پس زشید آورده بی شرمی
۷۳۰ گوی آن اولیا و انبیاست * باز بی شرمی پناه هر دغاست
کی التفات خلق سوی خود گشند * که خوشیم و از درون بس ناخوشند

چرب کردن مرد لافی لب و سبک خود را هر بامداد پیوست
دنبه و بیرون آمدن میان حریفان کی من چنین خورده‌ام و چنان،
پوست دنبه یافت شخصی مستهان * هر صباچی چرب کردی سبلمان
در میان منعمان رفتی که من * لوت چربی خورده‌ام در انجمن
دست در سبک نهادی در نوید * رمز یعنی سوی سبک بنگرید

و در درون Bul. کالفتات BKL (۷۴۱) تا شدی BL (۷۲۷) . نشاطی BKL (۷۲۰)

یا چنان B. و چنان A. om. چنین و چنین خورده‌ام A. میان حریفان A. om. Heading:

بر سبک K (۷۲۴) . مردی مستهان A Bul. (۷۴۲)

۷۳۵ کین گواہ صدقِ گفتار، منست * وین نشان چرب و شیرین خوردنست
 اشکش گنتی جوابِ بی‌طین * کہ آبادَ اللہ کیدَ الکاذبین
 لافِ تو مارا بر آتش بر نہاد * کان سیل، چربِ تو بر کنہ باد
 گر نبودی لافِ زشتت ای گنا * یکِ کربیی رحم افگندی بما
 ورنمودی عیب و کژکر باختی * یکِ طیبیی داروی او ساختی
 ۷۴۰ گفت حق کی کز مجنباں گوش و دم * یَنفَعَنَّ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ
 کہف اندر کژخُصپ ای مُحْتَلِم * آنچ داری وَا نَمَا وَا فَاسْتَقِم
 ورنگویی عیبِ خود باری خُش * امرِ نَمَایِشِ وِزْدَعَلِ خودرا مَکْش
 گر تو نقدی یافتی مگشا دہان * هست در رہ سنگھای امتحان
 سنگھای امتحان را نیز پیش * امتحانها هست در احوالِ خویش
 ۷۴۵ گفت یزدان از ولادت تا بچین * یُفْتَنُونَ كُلَّ عَامٍ مَرَّتَيْنِ
 امتحان بر امتحانست ای پدر * ہین بگمتر امتحان خودرا مخر

ایمن بودن بلعم باعور کی امتحانها کرد حضرت و از آنها
 روی سپید آمدہ بود،

بلعم، باعور و ابلیس لعین * زامتحانِ آخرین گشتہ مہین
 او بدعوے میلِ دولت می‌کند * مِعْدَاشِ نَفَرِیْنِ سَلَّتْ می‌کند
 کانچ پنهان می‌کند پیداش کن * سوخت مارا اے خدا رسواش کن
 ۷۵۰ جملہ اجزای تنش خصم ویند * کز بہاری لافد ایشان در دیند
 لاف و دادِ کرمها می‌کند * شاخِ رحمت را زین بر می‌گند

کَانَ سیال BK Bul. (۷۴۷)

و کم کژ A. و. Bul. om. (۷۴۹)

خودرا بکش Bul. (۷۴۲)

در تو نقدی Bul. (۷۴۲)

Heading: K Bul. حضرت اورا. In AH اورا has been suppl. by a later hand.

راستی پیش آریا خاموش کن * وانگهان رحمت ببین و نوش کن
 آن شکم خصم سیل او شد * دست پنهان در دعا اندر زده
 کابۀ خدا رسوا کن این لاف لئام * تا یجبید سوی ما رحم کرام
 ۷۰۰ مستجاب آمد دعای آن شکم * سوزش حاجت بزد بیرون علم
 گفت حق گر فاسقی و اهل صنم * چون مرا خوانی اجابتها کنم
 تو دعا را سخت گیر و می شخول * عاقبت برهاندت از دست غول
 چون شکم خود را بحضرت در سپرد * گریه آمد پوست آن دُنبه ببرد
 از پس گریه دویدند او گر بخت * کودک از ترس عتابش رنگ ریخت
 ۷۱۰ آمد اندر انجمن آن طفل خرد * آب روی مرد لافی را ببرد
 گفت آن دنبه که هر صبحی بدان * چرب می کردی لبان و سیلستان
 گریه آمد ناگهانش در ربود * بس دویدم و نکرد آن جهد سود
 خند آمد حاضران را از شگفت * رحمهاشان باز جنبیدن گرفت
 دعوتش کردند و سیرش داشتند * تخم رحمت در زمینش کاشتند
 ۷۱۰ او چو ذوق راستی دید از کرام * بی تکبر راستی را شد غلام

دعوی طاوسی کردن آن شغال کی در خم صباغ افتاد،

آن شغال رنگ رنگ آمد نهفت * بر بناگوش ملامت گر بگفت
 بنگر آخر در من و در رنگ من * یک صنم چون من ندارد خود شمن
 چون گلستان گشته ام صدرنگ و خوش * مرا سجد کن از من سر مکش
 کز و قر و آب و تاب و رنگ بین * فقر دنیا خوان مرا و رکن دین

Bul. خصم سیالش آمد. Bul. او BK (۷۰۲) . و یا خاموش K (۷۰۳)
 دویدم K (۷۱۲) . آن لاف Bul. (۷۰۴)
 در دعا او زده.
 Bul. L (۷۱۳) . باز for زود. In AH vv. ۷۶۴ and ۷۶۵ are transposed. (۷۱۴)
 و آن شغال BK (۷۱۱) . خوش شمن A (۷۱۷) . AL om. (۷۱۸)
 فر آب Bul. (۷۱۶)

۷۷. مَظْهَرِ لَطْفِ خدایِ گشنه‌ار * لوحِ شرحِ کبریا بی گشنه‌ار
 ای شغالان هین بخوانیدم شغال * کی شغالی را بود چندین جمال
 آن شغالان آمدند آنجا بجمع * همچو پروانه بگرداگرد شمع
 پس چه خوانیمت بگو ای جوهری * گفت طاوس نهر چون مُشترے
 پس بگفتندش که طاوسان جان * جلوها دارند اندر گلستان
 ۷۷۰ تو چنان جلوه کنی گشتا که فی * بادیه نارفته چون گویم منی
 بانگِ طاوسان کنی گشتا که لا * پس نه طاوس خواجه بو آغلا
 خلعتِ طاوس آید ز آسمان * کی رسی از رنگ و دعویها بدان

تشبیه فرعون و دعوی الوهیت او بدان شغال کی دعوی
 طاوسی می‌کرد،

همچو فرعون مرصع کرده ریش * برتر از عیسی پرید از خربش
 او هم از نسلِ شغالِ ماده زاد * در خیمِ مالی و جاهی در فتاد
 ۷۸۰ هرکه دید آن جاه و مالش سجد کرد * سجدت افسوسیانرا او بخورد
 گشت مَسْئُکِ آن گدای ژنده دَلُوقِ * از سجود و از تخیرهای خلق
 مال مار آمد که در وی زهرهاست * و آن قبول و سجدت خلق ازدهاست
 هائے اے فرعون ناموسی مکن * تو شغالی هیچ طاوسی مکن
 سوی طاوسان اگر پیدا شوی * عاجزی از جلوه و رسوا شوی
 ۷۸۰ موسی و هارون چو طاوسان بُدند * پَرّ جلوه بر سر و رویت زدند
 زشتیت پیدا شد و رسوایت * سرنگون افتاده از بالایت

گرم for گرم K (۷۷۰) . نری Bul. (۷۷۲) . کی for که B (۷۷۱)

عیسی In B موسی is written above (۷۷۸) . و AL om. (۷۷۷)

او for خوش Bul. مال و جاهش K Bul. خلعت دید (۷۸۰)

سر رویت A (۷۸۰) . قبول سجدت A (۷۸۲) . وز تخیرهای A (۷۸۱)

افتاد Bul. (۷۸۶)

چون *يَحْكُ* دیدی *سِبْه* گشتی *چو قَلْب* * *نَقَشِ* شیری رفت و پیدا گشت *كَلْب*
 ای *سُكِّ* گرگین زشت از حرص و جوش * *پوستین* شیررا بر خود مپوش
عُرَّة شیرت بخواهد امتحان * *نَقَشِ* شیر و *آنْگه* اخلاق *سُكَّان*

تفسیر وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ،

۷۹۰ گفت یزدان مر نبی را در مساق * *يَك* نشانی سهلتر *زاهل* نفاق
 گر منافق زفت باشد نغز و *هَوْل* * *و* شناسی مر ورا در *لَحْن* و قول
 چون *سِفَالین* کوزه‌ها را می‌خری * امتحانی میکنی اے *مُشْرَعِ*
 می‌زنی دستی بر آن کوزه چرا * تا شناسی از *طَبین* اشکسته‌ها
 بانگ اشکسته *دگرگون* می‌بود * بانگ *چاوشست* پیشش می‌رود
 ۷۹۵ بانگ می‌آید که تعریفش کند * همچو *مَصْدَرِ فَعْل* تصریفش کند
 چون حدیث امتحان *رُوی* نمود * *یاد* آمد *قَصَّة* *هاروت* زود

قَصَّة *هاروت* و *ماروت* و *دلیری* ایشان بر امتحان حق تعالی،

پیش ازین *زَان* گفته بودیم اندکی * خود چه گویم از هزارانش یکی
 خواستم گفتن در آن *تَحْقِیْقِهَا* * تا *کُنُون* *و* مانند از تعریفها
حَمَلَةٌ دیگر زبسیارش *قَلیل* * گفته آید شرح *يَك* *عُضْوِی* *زَبیل*
 ۸۰۰ گوش کن *هاروت* را *ماروت* را * ای *غلام* و *چاکران* ما *رُوت* را
 مست بودند امر *تِهاشاه* *اله* * *وز* *عجایبهای* *استدراج* *شاه*
 این چنین *مستبست* *زاستدراج* حق * تا چه *مستیها* کند *معراج* حق

لحْن قول AK (۷۹۱)

بر for در K (۷۹۲)

(۷۹۱) In AB Bul. this verse follows the Heading.

Heading: BK امتحانات الٰهی. Bul. امتحانات الٰهی.

(۷۹۷) A *چه* *گویم*. Bul. *گفته* *بودم* A (۷۹۷)

(۷۹۸) Bul. *درین* *تَحْقِیْقِهَا*.

(۷۹۹) Bul. *جمله* *دیگر*.

(۸۰۱) A *عجایبهاست*.

دانه دماش چنین مستی نمود * خوانِ انعامش چها داند گشود
 مست بودند و رهید از کند * های هوی عاشفانه می زدند
 ۸۰۵ يك کین و امتحان در راه بود * صرصرش چون گاه گهرا می بود
 امتحان می کردشان زیر و زیر * گی بود سرمست را زینها خبر
 خندق و میدان بپیش او یکیست * چاه و خندق پیش او خوش مسلکیست
 آن بز کوهی بر آن کوه بلند * بر دود از بهر خوردی بی گزند
 تا علف چینند ببینند ناگهان * بازی دیگر ز حکم آسمان
 ۸۱۰ بر گهی دیگر بر اندازد نظر * ماده بز بیند بر آن کوه دگر
 چشم او تاریک گردد در زمان * بر جهد سرمست زین گه تا بدان
 آنچه آن نزدیک بنماید ورا * که دویدن گرد بالوعه سرا
 آن هزاران گز دو گز بنمایدش * تا زمستی میک جستن آیدش
 چونک بجهد در فتن اندر میان * در میان هر دو کوه بی امان
 ۸۱۵ او ز صیادان بگه بگریخته * خود پناهش خون اورا ریخته
 شسته صیادان میان آن دو کوه * انتظار این قضاے با شکوه
 باشد اغلب صید این بز همچنین * ورنه چالاکت و چست و خصم بین
 رستم ارچه با سر و سبالت بود * دام پاگیرش بقین شهوت بود
 همچو من از مستی شهوت بتر * مستی شهوت بین اندر شتر
 ۸۲۰ باز این مستی شهوت در جهان * پیش مستی ملک دان مستهان
 مستی آن مستی این بشکند * او بشهوت التفتانی گی کند
 آب شیرین تا نخوردی آب شور * خوش بود خوش چون درون دیده نور
 قطره امر بادهای آسمان * برگد جانرا ز می وز ساقیان
 تا چه مستیها بود املاک را * وز جلالت روحه های پاک را

(۸۰۴) B های و هوی. Bul. رمیکه.

(۸۰۸) AK کوهی بلند.

(۸۱۰) Bul. کوهی for که.

(۸۱۵) A بکوه.

(۸۱۷) A om. و before چست.

(۸۱۹) A in the first hemistich مستی و شهوت.

(۸۲۰) K ملک.

۸۲۵ که ببوی دل در آن می بسته‌اند * خُمّ باده این جهان بشکسته‌اند
 جز مگر آنها که نومیدند و دُور * همچو کفّاری نهفته در قیور
 ناامید از هر دو عالم گشته‌اند * خارهای بی‌نهایت کشته‌اند
 پس زمستیا بگفتند ای دریغ * بر زمین باران بدادیمی چو میخ
 گستردیمی درین بیداد جا * عدل و انصاف و عبادات و وفا
 این بگفتند و قضا ی گفت بیست * پیش پاتان دام ناپیدا بیست
 هین مدو گستاخ در دشت بلا * هین مران کورانه اندر کز بلا
 که زموه و استخوان هالکان * می نیابد راه پای سالکان
 جمله راه استخوان و موی و پی * بس که تیغ قهر لاشی کرد شی
 گفت حق که بندگان جُتِ عَوْن * بر زمین آهسته می رانند و هَوْن
 ۸۲۶ پا برهنه چون رود در خارزار * جز بوقفه و فکرت و پرهیزگار
 این قضا ی گفت لیکن گوششان * بسته بود اندر حجاب جوششان
 چشمها و گوشها را بسته‌اند * جز مر آنها را که از خود رسته‌اند
 جز عنایت یکی گشاید چشم را * جز محبت یکی نشاند خشم را
 جهد بی نوبق خود کس را مباد * در جهان وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِالْاَسْدَاد

قصه خواب دیدن فرعون آمدن موسی را علیه السلام

و تدارك اندیشیدن،

۸۲۶ جهد فرعون چو بی توفیق بود * هرچه او می دوخت آن تفتیق بود
 انرا منجم بود در حکمش هزار * وز معبر نیز و ساحر بی شمار

L. نومیدند و کور Bul. و. (۸۲۶) A om. ببوی Bul. گر ببوی AL (۸۲۵)
 عدل انصاف A (۸۲۶) نا امیدان مر Bul. (۸۲۷) همچو کفّاری.
 بسته بُد A (۸۲۶) کرده شی L Bul. (۸۲۲) مران for مرو Bul. (۸۲۱)
 حجاب هوششان A (۸۲۴) In Bul. this verse follows the Heading.

مقدم موسی نمودندش بخواب * که کند فرعون و مُلکش را خراب
 با معرگفت و با اهل نجوم * چون بود دفع خیال و خوابِ شوم
 جمله گفتندش که تدبیرے کنیم * راه زادن را چو رهن می‌زیم
 ۸۴۵ تا رسید آن شب که مؤلّد بود آن * رأی این دیدند آن فرعونیان
 که برون آرند آن روز از پگاه * سوی میدان بزم و تخت پادشاه
 الصلا اے جمله اسرائیلیان * شاه میخواند شمارا ز آن مکان
 تا شمارا زو نمایند نقاب * بر شما احسان کند بهر ثواب
 گان اسیران را بجز ثوری نبود * دیدن فرعون دستوری نبود
 ۸۵۰ گر فتاندی بره در پیش او * بهر آن یاسه بختندی برو
 یاسه این بد که نیند هیچ اسیر * در گه و بیگه لقای آن امیر
 بانگ چاوشان چو در ره بشنود * تا نیند زو بدیوارے کند
 ور ببیند زوی او مجرّم بود * آنچه بر سر او آن رود
 بودشان حرص لقای ممتنع * چون حریص است آدی فیما منع

بمیدان خواندن بنی اسرائیل را برای حیلّت منع ولادت موسی علیه السلام،

۸۵۰ ای اسیران سوی میدانگه روید * کز شهنشه دیدن و جودست امید
 چون شنیدند مژده اسرائیلیان * نشنگان بودند و بس مشتاق آن
 حیلّه را خوردند و آن سو تاختند * خویشان را بهر جلوه ساختند

(۸۴۶) A om. After this verse Bul. adds: خیال خواب. L Bul. (۸۴۶)

پس بفرمودند در شهر آشکار * که منادها کنند از شهریار

یاسق L (۸۵۱) یاساق خفتندی L (۸۵۰)

آنچه بدتر L Bul. مجرم شود. AB Bul. (۸۵۲)

دیدن جودست Bul. دیدن خودست A (۸۵۰)

contra metr. Cf. note on v. ۶۰۲. شنیدند مژده (۸۰۶)

حکایت،

همچنان کاینجا مغول حيله دان * گفت می جویم کسی از مصریان
 مصریان را جمع آرید این طرف * تا در آید آنک می باید بکف
 ۸۶۰ هرکه می آمد بگفتا نیست این * همین در آخواجه در آن گوشه نشین
 تا بدین شیوه همه جمع آمدند * گردن ایشان بدین حيله زدند
 شوی آنک سوی بانگ نماز * داعی الله را نبردندی نیامر
 دعوت مکارشان اندر کشید * الحذر از مکر شیطان ای رشید
 بانگ درویشان و محتاجان بنوش * تا نگیرد بانگ محتالیت گوش
 ۸۶۵ گر گدایان طامعند و زشت خو * در شکم خواران تو صاحب دل بجو
 در تگ دریا گهر با سنگهاست * فخرها اندر میان نگاهاست
 پس بجوشیدند اسرایلیان * از پگه تا جانب میدان دوان
 چون بحیلتشان میدان بُرد او * روی خود بنمودشان بس تازه رو
 کرد دلدارے و بخششها بداد * هم عطا هم وعدها کرد آن قباد
 ۸۷۰ بعد از آن گفت از برای جانتان * جمله در میدان بخشید امشبان
 پانسخش دادند که خدمت کنیم * گر تو خواهی یک مه اینجا ساکنیم

باز گشتن فرعون از میدان بشهر شاد بتفریق بنی اسراییل از

زنانشان در شب حمل،

شه شبانگه باز آمد شادمان * کامشبان حملت و دُورند از زنان

Heading: B om. (۸۶۹) B آرند A می باید.

(۸۶۱) BK Bul. حیلت. (۸۶۴) AB Bul. محتاجان نبوش.

(۸۶۷) BK Bul. پس as in text. (۸۶۹) Bul. داد آن قباد.

(۸۷۱) Bul. دادند خدمتها کنیم.

(۸۷۲) Bul. om. جمله است B. کین شب حملت.

خازنش عمران هم اندر خدمتش * هم بشهر آمد قرین صحبتش
گفت ای عمران برین در خسب تو * هین مرو سوی زن و صحبت مجو
گفت خسیم هم برین درگاه تو * هیچ نندیشم بجز دلخواه تو
بود عمران هم زاسرایلیان * لیک مر فرعون را دل بود و جان
کج گمان بردی که او عصیان کند * آنک خوف جان فرعون آن کند

جمع آمدن عمران با مادر موسی و حامله شدن مادر موسی
علیه السلام،

شه برفت و او بر آن درگاه خفت * نیم شب آمد پی دیدنش جفت
زن برو افتاد و بوسید آن لبش * بر جهانیدش ز خواب اندر شبش
گفت بیدار او و زنا دید خوش * بوسه باران کرده از لب بر لبش
گفت عمران این زمان چون آمدی * گفت از شوق و قضای ایزدے
در کشیدش در کنار از مهر مرد * بر نیامد با خود آن دم در نبرد
جفت شد با او امانت را سپرد * پس بگفت ای زن نه این کاریست خرد
آهنی بر سنگ زد زاد آتشی * آتشی از شاه و ملکش کین گشتی
من چو ابرم تو زمین موسی نیات * حق شه شطرنج و ما ماتیم مات
مات و برد از شاه ی دان ای عروس * آن میدان از ما مکن بر ما فسوس
آنچ این فرعون می ترسد ازو * هست شد این دم که گشتم جفت تو

Heading: A om. آمدن. H عمران بمادر. Bul. حامله شدن بموسی.

(۸۷۸) Bul. در for بر.

(۸۷۹) Bul. از لبش. In A the second hemistich is بوسه باران کرد از لب بر لبش.

B. بر جهانیدش ز خواب اندر شبش * گشت بیدار او و زنا دید خوش A (۸۸۰)
این for آن A (۸۸۲). باران کرد.

(۸۸۰) A و مات.

(۸۸۷) K Bul. می ترسد. چو گشتم.

وصیت کردن عمران جفت را بعد از مجامعت که مرا ندیده باشی،

و مگردان هیچ ازینها دم مزنی * تا نیاید بر من و تو صد حزن
عاقبت پیدا شود آثار این * چون علامتها رسید ای نازنین
۸۹۰ در زمان از سوی میدان نعرها * می رسید از خلق و پُر می شد هوا
شاه از آن هیبت برون جست آن زمان * پابرنه کین چه غلغله است هان
از سوی میدان چه بانگست و غریو * کز نپیش می رمد جتی و دیو
گفت عمران شاه مارا عمر باد * قوم اسرانیلیان اند از تو شاد
از عطای شاه شاد می کنند * رقص می آرند و کنها می زنند
۸۹۵ گفت باشد کین بود اما ولیک * و هم و اندیشه مرا پُر کرد نیک

ترسیدن فرعون از آن بانگ،

این صدا جان مرا تغییر کرد * از غم و اندوه تلخ پیر کرد
پیش می آمد سپس می رفت شه * جمله شب او همچو حامل وقت زه
هر زمان می گفت ای عمران مرا * سخت از جا برده است این نعرها
زهره نی عمران مسکین را که تا * باز گوید اختلاط جفت را
۹۰۰ کی زن عمران بهمران در خزید * تا که شد استاره موسی پدید
هر پیبر که در آید در رحیم * نجم او بر چرخ گردد مستجم

Heading: AB om. بعد از مجامعت.

(۸۹۰) A om. و.

(۸۹۲) A می زند جتی.

(۸۹۵) B Bul. آما ولیک A. و هم اندیشه.

(۸۹۶) A om. و.

(۸۹۷) A زه ره for. همچو for وقت A.

پیدا شدن ستارهٔ موسی علیه السلام بر آسمان و غریو
منجبان در میدان،

بر فلک پیدا شد آن ستاره‌اش * کوری فرعون و مکر و چاره‌اش
روز شد گفتش که ای عمران برو * واقف آن غلغل و آن بانگ شو
راند عمران جانب میدان و گفت * این چه غلغل بود شاهنشہ نخت
۹۰ هر منجم سربرنه جامه چاک * همچو اصحاب عزا بوسید خاک
همچو اصحاب عزا آوازشان * بد گرفته از فغان و سازشان
ریش و مو بر کند و بریدگان * خاک بر سر کرده خون پر دیدگان
گفت خیرست این چه آشوبست و حال * بد نشانی و دهد مخوس سال
عذر آوردند و گفتند ای امیر * کرد مارا دست تقدیرش اسیر
۹۱ این همه کردیم و دولت تیره شد * دشمن شه هست گشت و چیره شد
شب ستاره آن پسر آمد عیان * کوری ما بر جین آسمان
زد ستاره آن پیمبر بر سما * ما ستاره بار گشتیم از بکا
با دل خوش شاد عمران و ز نفاق * دست بر سر می‌بزد گاه آلفراق
کرد عمران خویش پر خشم و ترش * رفت چون دیوانگان بی عقل و هس
۹۲ خویشتن را اعجیبی کرد و برانند * گفته‌ای بس خشن بر جمع خوانند
خویشتن را ترش و غمگین ساخت او * نرده‌ای بازگونه باخت او
گفتشان شاه مرا بفریفتید * از خیانت وز طمع نشکفتید

Heading: A om. بر آسمان.

پوشید Bul. عزا A (۹۰۵). کای عمران B (۹۰۴).

بر کند و رو A (۹۰۷). بر گرفته Bul. A (۹۰۶).

و خیره شد Bul. (۹۱۰). و A om. (۹۰۸).

و A om. (۹۱۶). ستاره بار گشتیم AL (۹۱۲).

نشکفتند AL. بفریفتند AL (۹۱۷).

سَوَمِ مِیدانِ شاهرا اَنگِختید * آبِ رَوَمِ شاهِ مارا رِختید
 دستِ بَر سینه زَدیت اَندر ضَمان * شاهرا ما فارغِ آریم از غان
 ۹۲۰ شاهِ هَم بِشَنید و گَفت ای خَیَمان * مَن بَر آویزَم شَمارا بی امان
 خَویش را در مَضَحَکِه اَنداختَم * مالِها با دِشَمان دَمِ باختم
 تا کِه امشبِ جَمَلَه اسرایلیان * دُور ماندند از مَلاقَتِ زَنان
 مالِ رَفت و آبِ رُو و کارِ خَلم * این بود یاری و افعالِ کرام
 سالِها اِذْرام و خَلتِ یِ بَرید * مَملکتِهارا مَسَلَمِ یِ خَورید
 ۹۳۰ رَایتان این بود و فَرهنگِ و نِجوم * طَبَلِ خَوارانید و مَکَارید و شَوم
 مَن شَمارا بَر دَرَمِ و آتَشِ زَم * یِی و گَوش و لِبائِتان بَر گَتم
 مَن شَمارا هِیزَمِ آتَشِ کَتم * عِیشِ رَفته بَر شَما ناخوشِ کَتم
 سَجَدِ کَرَدند و بَگفتند اِے خَدیو * گر بَیکِ کَرَتِ زَما چَربید دِیو
 سالِها دَفَعِ بلاها کَرده اِیم * و هم حِیرانِ زانچِ ماها کَرده اِیم
 ۹۴۰ فَوَتِ شَد از ما و حَمَلَشِ شَد بَدید * نَظفَاشِ جَسَتِ و رِجَمِ اَندر خَزید
 لَیکِ اسْتِغْفارِ این رَوزِ وِلاد * ما نَگِه دارِیم ای شاهِ و قَباد
 رَوزِ مِیلادش رَصدِ بَندَمِ ما * تا نَگَرَدَدِ فَوَتِ و نِجَهدِ این قَضا
 گر نَدارِیمِ این نَگِه مارا بَکَش * اِے غلامِ رَایِ تو اَفکارِ و هُش
 تا بَنه مَه یِ شَمرَدِ او رَوزِ رَوزِ * تا نَپَرَدِ تَبیرِ حَکمِ خَضمِ دَوز
 ۹۴۵ بَر قَضا هَر کُو شِیخونِ آوَرَد * سَرَنگونِ آید زَخونِ خُودِ خُورَد
 چَونِ زَمینِ با آسَمانِ خَصی کَند * شُورِه گَرَدَدِ سَرِ زَمَرگی بَر زَند
 نَقَشِ با نَقاشِ پَنجِه یِ زَند * سَبَلتان و رِیشِ خُودِ بَر یِ کَند

ریختند ABL. انگختند ABL (۹۱۸)

مکاران A (۹۲۰). شاه مارا فارغ Bul. زدید A Bul. (۹۱۶)

آتش و before Bul. om. (۹۳۱)

و هم و حیران Bul. (۹۳۹)

Bul. شد بدید (۹۴۰)

و Bul. om. (۹۴۱)

چون مکان بر لامکان جمله برد BKL Bul. in the first hemistich: (۹۴۵)

خواندن فرعون زنان نوزاده را سوی میدان هم جهت مکر،

بعد نه به شه برون آورد تخت * سوی میدان و منادے کرد سخت
 کای زنان با طفلکان میدان روید * جمله اسرایلیان بیرون شوید
 ۹۴۰ آن چنان که پار مردان را رسید * خلعت و هر کس از ایشان زر کشید
 هین زنان امسال اقبال شاست * تا بیابد هر کسی چیزی که خواست
 مر زنان را خلعت و صلّت دهد * کودکانرا هر کلاه زر نهد
 هر که او این ماه زاییده است هین * گنجها گیرد انر شاه میکت
 آن زنان با طفلکان بیرون شدند * شادمان تا خیمه شه آمدند
 ۹۴۵ هر زنی نوزاده بیرون شد ز شهر * سوی میدان غافل از دستان و قهر
 چون زنان جمله بدو گردد آمدند * هر چه بود آن نر ز مادر بستند
 سر بریدندش که اینست احتیاط * تا نروید خصم و نفزاید خُباط

بوجود آمدن موسی و آمدن عوانان بخانه عمران و وحی آمدن
 بمادر موسی که موسی را در آتش انداز،

خود زن عمران که موسی برده بود * دامن اندر چید از آن آشوب و دود
 آن زنان قابله در خانها * بهر جاسوسی فرستاد آن دغا
 ۹۵۰ غم کردندش که اینجا کودکیست * نامد او میدان که در و هم و شکبست
 اندرین کوچه یکی زیبا زنیست * کودکی دارد ولیکن پُرفنیست
 پس عوانان آمدند او طفل را * در تنور انداخت از امر خدا

میدان for بیرون Bul. ای زنان A (۹۴۹) شد بیرون AL (۹۴۸)

کلاه و زر دهد A و بخشش دهد Bul. (۹۴۲) پار for باز B (۹۴۰)

هر زن B Bul. (۹۴۵) خیمه شاه A Bul. (۹۴۴)

با امر خدا Bul. (۹۵۲) کاینجا A (۹۵۰)

وَحَىٰ آمَد سَوَى زَن زَان بَا خَبَر * كَى زَاصلِ اَن خَلِیست اِین پسر
عصمتِ یَا نَارِ كُوفِ بَارِكَا * لَا تَكُونُ النَّارُ حَرًّا شَارِدَا
۱۰۵ زَن بُوْحَى انداخت اورا در شَرَر * بر تنِ موسی نكرد آتش اثر
پس عوانان بی مراد آن سوشدند * باز غمازان كز آن واقف بُدند
با عوانان ماجرا بر داشتند * پیشِ فرعون از برائے دانگِ چند
كای عوانان باز گردید آن طرف * نيك نيكو بنگرید اندر غُرَف

وحی آمدن بمادر موسی که موسی را در آب افگن؛

باز وَحَى آمد که در آبش فگن * رُوے در او مید دار و مو مگن
۱۱- در فگن در نیلش و گن اعتماد * من ترا با وی رسانم رُو سپید
این سخن پایان ندارد مکرهاش * جمله یی بپسجد هم در ساق و پاش
صد هزاران طفل یی كشت او برون * موسی اندر صدرِ خانه در درون
از جُنون یی كشت هر جا بُد جین * از حیلِ آن كورچشمِ دُورین
ازدها بُد مکرِ فرعونِ عَنود * مکرِ شاهان جهانرا خورده بود
۱۲- لیک ازو فرعون تر آمد پدید * هر ورا هر مکرِ اورا در كشید
ازدها بود و عصا شد ازدها * این بخورد آنرا بتوفیقِ خدا
دست شد بالای دست این تا كجا * تا ییزدان كه اِلَیهِ اَلْهِنْمِی
كان یكى دریاست بی غُور و کران * جمله دریاها چو سلی پیشِ آن
حیلهها و چارهها گر ازدهاست * پیشِ اِلَّا اَللهُ اَنها جمله لاست
۱۳- چون رسید اینجا پیام سرنهاد * محو شد وَاَللهُ اَعْلَمُ بِالرَّشَاد
آنچ در فرعون بود آن در تو هست * لیک ازدهات محبوس چه هست
ای دریغ این جمله احوال تو است * تو بر آن فرعون بر خواهیست بست

و. (۱۱۱) A om. (۱۱۰) Bul. اعتماد. (۱۰۹) AB Bul. امید.

احوال تست (۱۱۲) Bul. اندر تو هست (۱۱۱) BK Bul.

گر ز تو گویند وَخِشْت زایدت * و زدیگر آفسان بنمایدت
چه خرابت و کند نفس لعین * دُور و اندازدت سخت این قرین
۱۷۵ آتشت را هیزم فرعون نیست * ورنه چون فرعون او شعله زنیست

حکایت مارگیر که ازدهای فسرده را مرده پنداشت و در ریسمانهاش پیچید و آورد ببغداد،

يك حکایت بشنو از تاریخ گوی * تا ببری زین رازِ سرپوشیده بوی
مارگیری رفت سوی کوهسار * تا بگیری او با قسوتهاش مار
گر گران و گر شتابند بود * آنک جویندست یابند بود
در طلب زن دایما تو هر دو دست * کی طلب در راه نیکو رهبر است
۱۸۰ لنگ و لُوک و خفته شکل و بی ادب * سوے او می غیث و اورا می طلب
که بگفت و گه بخاموشی و گه * بوی کردن گیر هر سو بوی شه
گفت آن یعقوب با اولاد خویش * جستن یوسف کنید از حد بیش
هر حس خود را درین جستن بجد * هر طرف رانید شکل مُستعد
گفت از رُوح خدا لا تأسوا * همچو گم کرده پسر رو سو بسو
۱۸۵ از ره حسن دهان پُرسان شوید * گوش را بر چار راه آن نمید
هر کجا بوی خوش آید بوبرید * سوی آن سرگاشنای آن سربید
هر کجا لطفی ببینی از کسی * سوی اصل لطف ره یابی عسی

نمایدت A. آن فسان L. و زدیگر چون فسان بنایدت (۱۷۴)

Heading: Bul. مارگیری. A om. مرده پنداشت که Bul. پیفداد برای هنگامه Bul.

عاقبت جویند یابند بود (۱۷۸) Bul.

هر سوی A (۱۸۱) بی ادب and before لُوک after و A om. (۱۸۰)

Bul. Instead of the second hemistich H has the second (۱۸۵)

hemistich of v. ۱۸۶, corr. in marg.

The first hemistich is suppl. in marg. H. (۱۸۶)

این همه خوشها ز دریا بیست ژرف * جزورا بگذار و بر گل دار طَرْف
 جنگهای خلق بهر خوبست * برگ بی برگی نشان طوبیست
 ۹۹۰ خشمهای خلق بهر آشتیست * دامن راحت دایما بی راحتست
 هر زدن بهر نوازش را بود * هر گله از شکر آگه می کند
 بوی بر از جزو تا کل ای کرم * بوی بر از ضد تا ضد ای حکیم
 جنگهای آشتی آرد دُرست * مارگیر از بهر یاری مار جُست
 بهر یارے مار جوید آدمی * غم خورد بهر حریف بی غمی
 ۹۹۵ او همی جُستی یکی ماری شگرف * گرد کوهستان در ایام برف
 ازدهانی مرده دید آنجا عظیم * کی دلش از شکل او شد پُر زیم
 مارگیر اندر زمستان شدید * ماری جُست ازهایی مرده دید
 مارگیر از بهر حیرانی خلق * مار گیرد اینت نادانی خلق
 آدمی کوهیست چون مفتون شود * کوه اندر مار حیران چون شود
 ۱۰۰۰ خویشتن نشناخت مسکین آدمی * از فزونی آمد و شد در کمی
 خویشتن را آدمی ارزان فروخت * بود اطلس خویش بر دلق بدوخت
 صد هزاران مار و گه حیران اوست * او چرا حیران شدست و ماژدوست
 مارگیر آن ازدهارا بر گرفت * سوی بغداد آمد از بهر شگفت
 ازدهانی چون سُتون خانه * می کشیدش امر پی دانگانه
 ۱۰۰۵ کازدهایی مرده آورده ام * در شکارش من جگرها خورده ام
 او همی مرده گمان بُردش و لیک * زنده بود و او ندیدش نیک نیک
 او ز سَر ماهها و برف افسرده بود * زنده بود و شکل مرده می نمود
 عالم افسردست و نامر او جماد * جامد افسرده بود اے اوستاد
 باش تا خورشید حشر آید عیان * تا ببینی جنبش جسم جهان

(۹۹۱) A in the second hemistich: هر نوازش بهر نوازش را بود.

(۹۹۲) A با for تا viz. (۹۹۵) AB Bul. HK. مار. ایام تا با.

(۱۰۰۴) K دانگانه، with the gloss دنگی و حیرانی Bul.

۱۰۱- چون عصای موسی اینجا مار شد * عقل را از ساکنان اخبار شد
 پاره خاكِ ترا چون مرد ساخت * خاکه‌ها را جلگی شاید شناخت
 مرده زین سواند و زان سوزنده‌اند * خامش اینجا وان طرف گوینده‌اند
 چون از آن سُوشان فرستد سوی ما * آن عصا گردد سوسه ما ازدها
 کوهها هر لحن داودے کند * جوهر آهن یکف موی بود
 ۱۰۱۵- باد حمالِ سلیمان شود * بحر با موسی سخن دانی شود
 ماه با احمد اشارت بین شود * نار ابرهیم را نسرین شود
 خاكِ فارون را چو ماری درگشَد * اُستن حنانه آید در رَشَد
 سنگ بر احمد سلاهی می‌کند * کوه یحیی را پیامی می‌کند
 ما سبعم و بصیرم و خوشیم * با شما نامحرمان ما خامشیم
 ۱۰۲۰- چون شما سوی جمادی می‌روید * محرم جان جمادان چون شوید
 از جمادے عالم جانها روید * غُلغل اجزای عالم بشنوید
 فاش نسیح جمادات آیدت * وسوسه تأویلها نرئایدت
 چون ندارد جانِ توفندیلها * بهر بینش کرده تأویلها
 که غرض نسیح ظاهرگی بود * دعوی دیدن خیال غمی بود
 ۱۰۲۵- بلک مر بیننده را دیدارِ آن * وقتِ عبرت می‌کند نسیح‌خوان
 پس چو از نسیح یادت می‌دهد * آن دلالت همچو گفتن می‌بود
 این بود تأویلِ اهل اعتزال * و آن آنکس کو ندارد نورِ حال
 چون زرحس بیرون نیامد آدمی * باشد از تصویرِ غیبی انجبی

باید شناخت. Bul. پاره خاکی. Bul. (۱۰۱۱) از ساکنان H. اینجا مار شد Bul. (۱۰۱۰)

written شود with موی کند A (۱۰۱۴). زان طرف Bul. زین سوی K (۱۰۱۲)

استن حنانه آید در رشَد B in the second hemistich (۱۰۱۶) شود. Bul. above.

بر نایدت A in the second hemistich (۱۰۲۲) B om. (۱۰۱۷)

وقت عبرت می‌شود B (۱۰۲۵) خیال و غمی Bul. (۱۰۲۴)

وای آنکس Bul. (۱۰۲۷)

این سخن پایان ندارد مارگیر * یکشید آن مار را با صد زحیر
 ۱۰۳۰ تا بیغداد آمد آن هنگامه جو * تا نهد هنگامه بر چارسو
 بر لب شط مرد هنگامه نهاد * غلغله در شهر بغداد افتاد
 مارگیره ازدها آورده است * بو العجب نادر شکاری کرده است
 جمع آمد صد هزاران خامریش * صید او گشته چو او از آبهایش
 منتظر ایشان و هر او منتظر * تا که جمع آیند خلق منتشر
 ۱۰۳۵ مردم هنگامه افزون تر شود * کذیه و توزیع نیکوتر رود
 جمع آمد صد هزاران ژازخا * حلقه کرده پشت پا بر پشت پا
 مرد را از زن خیرتی زازدحام * رفته دژم چون قیامت خاص و عام
 چون هی حرافه جنابید او * یکشیدند اهل هنگامه گلو
 واژدها کز زمهریر افسرده بود * زیر صد گونه پلاس و پرده بود
 ۱۰۴۰ بسته بودش با رَسَنهای غلیظ * احیاطی کرده بودش آن حفیظ
 دم درنگ، انتظار و اتفاق * تافت بر آن مار خورشید عراق
 آفتاب گرم سیرش گرم کرد * رفت از اعضاے او آخلاط سرد
 مرده بود و زنده گشت او از شکفت * ازدها بر خویش جنیدن گرفت
 خلق را از جنبش آن مرده مار * گشتشان آن يك تحیر صد هزار
 ۱۰۴۵ با تحیر نعرها انگیختند * جلگان از جنبشش بگریختند
 یسُکست او بند و زان بانگ بلند * هر طرف یرفت چاقاچاقی بند
 بندها بگُست و بیرون شد ز زیر * ازدهایی زشت غُران همچو شیر
 در هزیمت بس خلائق کُشته شد * از فئاده کُشتگان صد پُشته شد

حلقه گشته. A om. Bul. (۱۰۳۶) . نیکوتر شود B (۱۰۳۵) . خلقی B (۱۰۳۴)

so vocalised in BLT. حرافه (۱۰۳۸) A om. (۱۰۳۷)

درنگ و انتظار A Bul. (۱۰۴۱) . کر for در Bul. (۱۰۳۹)

زان و before om. K. میگست او Bul. . یسُکست او ABL (۱۰۴۶)

بندها بگست بیرون شد A . بسُکست K . بکُست H . بندها بشکست B Bul. (۱۰۴۷)

and so corr. in H. و کشتگان B (۱۰۴۸) . و غُران A

مارگیر از ترس بر جا خشک گشت * کی چه آوردم من از کُھسار و دشت
 ۱۰۰۰ گرگرا بیدار کرد آن کُور میش * رفت نادان سوی عزراییل خویش
 اژدها يك لقمه کرد آن گیجرا * سهل باشد خون خورے حجاجرا
 خویشرا بر اُسْتنی پیچید و بست * استخوان خوردهرا درم شکست
 نَفست اژدرهاست او کی مردهاست * امر غم و بی‌آلتی افسردهاست
 گر بیابد آلت فرعون او * که بآمر او همی رفت آب جو
 ۱۰۰۰ آنگه او بنیاد فرعونى گند * راه صد موسی و صد هارون زند
 کرمکست آن اژدها از دست فقر * پشه گردد زجاه و مال صفر
 اژدهارا دار در برف فراق * هین مگش اورا بخورشید عراق
 تا فسرده می بود آن اژدهات * لقمه اوی چو او یابد نجات
 مات کن اورا و این شو زبات * رحم گم کن نیست او زاهل صلوات
 ۱۰۷۰ کآن تَف خورشید شہوت بر زند * آن بخفاش مُردریگت پر زند
 می کشانش در جهاد و در قتال * مَرْدوار الله یجزیک الوصال
 چونک آن مرد اژدهارا آورید * در هوای گرم و خوش شد آن مرید
 لاجرم آن فتنها کرد ای عزیز * بیست هچندانک ما گفتیم نیز
 تو طمع داری که اورا بی جنا * بسته دارے در وقار و در وفا
 ۱۰۷۰ هر خسر این تنناگی رسد * موسی باید کی اژدرها کشد
 صد هزاران خلق ز اژدرهاے او * در هزمت کُشته شد از رای او

تهدید کردن فرعون موسی را علیه السلام،

گفت فرعونش چرا تو اے کلیم * خلقرا کشتی و افگندی تو بیم

و. Bul. om. L. نفس. Bul. (۱۰۰۴) . حججرا BL (۱۰۰۱)

کرم گشت آن اژدها A (۱۰۰۶) . BKL om. (۱۰۶۳)

در وفا در وفا (۱۰۶۴) . بلکه صد چندان که T Bul. (۱۰۶۳)

افگندی بیم Bul. چرا ای تو کلیم A (۱۰۶۸) . اژدرهای before ز A om. (۱۰۶۶)

در هزیمت از تو افتادند خلق * در هزیمت گشته شد مژدر زرنق
 لاجر مردم ترا دشمن گرفت * کین تو در سینه مرد و زن گرفت
 ۱۰۷۰ خلق را میخواندی بر عکس شد * از خلافت مردمان را نیست بد
 من هم از شرت اگر پس میخزم * در مکافات تو دیگی میبزم
 دل ازین برکن که بفربی مرا * یا بجزف پس روی گردد ترا
 تو بدان غره مشو کش ساختی * در دل خلفان هراس انداختی
 صد چنین آری و هر رسوا شوی * خوار گردی ضحکه غوغا شوی
 ۱۰۷۵ همچو تو سالوس بسیاران بدند * عاقبت در مصر ما رسوا شدند

جواب موسی فرعون را در تهدیدی کی می کردش

گفت با امر حقم اشراك نیست * گر بریزد خونم امرش باک نیست
 راضیم من شاکرم من ای حریف * این طرف رسوا و پیش حق شریف
 پیش خلفان خوار و زار و ریش خند * پیش حق محبوب و مطلوب و پسند
 از سخن می گویم این وزنی خدا * از سیه رویان کد فردا ترا
 ۱۰۸۰ عزت آن اوست و آن بندگانش * زادم و ابلیس بر میخوان نشانش
 شرح حق پایان ندارد همچو حق * هین دهان بر بند و برگردان ورق

پاسخ فرعون موسی را علیه السلام

گفت فرعونش ورق در حکم ماست * دفتر و دیوان حکم این دم مراست
 مر مرا بخریه اند اهل جهان * از همه عاقلتری تو ای فلان
 موسیا خود را خریدی هین برو * خویشتن کم بین بخود غره مشو

مطلوب و محبوب Bnl. (۱۰۷۸) در عکس Bnl. (۱۰۷۰)

دفتر دیوان AB Bnl. (۱۰۸۲)

غافل تری B (۱۰۸۲)

۱۰۸۵ جمع آور ساحران دهر را * تا که چهل تو نمایم شهر را
این نخواهد شد بروزی و دو روز * مهلت ده تا چهل روز تموز

جواب موسی علیه السلام فرعون را،

گفت موسی این مرا دستور نیست * بندهام امهال تو مأمور نیست
گر تو چیری و مرا خود یار نیست * بنده فرمانم بدانم کار نیست
می زنم با تو یجد تا زنده ام * من چه کاره نصرت من بندهام
۱۰۹۰ می زنم تا در رسد حکم خدا * او کند هر خصم از خصی جدا

جواب فرعون موسی را و وحی آمدن موسی را علیه السلام،

گفت فی فی مهلتی باید نهاد * عشوها کم ده تو کم پیمای باد
حق تعالی و وحی کردش در زمان * مهلتش ده متسع مهراس از آن
این چهل روزش بنده مهلت بطوع * تا سگالد مکرها او نوع نوع
تا بکوشد او یکی من خفته ام * تیز رو گو پیش ره بگرفته ام
۱۰۹۵ حیلهاشانرا همه برهم زنم * و آنچه افزایشند من برکم زنم
آب را آرند و من آتش کنم * نوش و خوش گیرند و من ناخوش کنم
مهر پیوندند و من ویران کنم * آنک اندر و هم نآرند آن کنم
تو مترس و مهلتش ده کمدراز * گوسپه گرد آر و صد حیل بساز

ره for رو A. یکی for که فی BL Bul. (۱۰۹۴)

گیرند after و. Bul. om. نوش خوش A. آرند after و. B Bul. om. (۱۰۹۶)

نآرند for نآید Bul. و. Bul. om. (۱۰۹۷)

مهلت دادن موسی علیه السلام فرعون را تا ساحران را جمع
کند از مداین،

گفت امر آمد برو مهلت ترا * من بجای خود شدم رستی زما
۱۱۰۰ او می شد واژدها اندر عقب * چون سگ صیاد دانا و مَحَب
چون سگ صیاد جُببان کرده دم * سنگ را می کرد ریگ او زیر سُم
سنگ و آهن را بدم در می کشید * خُرد می خایید آهن را پدید
در هوا می کرد خود بالای بُرج * کی هزیمت می شد از وی رُوم و گرج
کَفْک می انداخت چون اُشتر زکام * قطره بر هر که زد می شد جُدام
۱۱۰۵ تُغ تُغ دندان او دل می شکست * جان شیران سیه می شد ز دست
چون بقوم خود رسید آن مَجْتَبی * شُدق او بگرفت باز او شد عصا
تکیه بر وی کرد و می گفت ای عجب * پیش ما خورشید و پیش خصم شب
ای عجب چون می بیند این سپاه * عالی پُر آفتابی چاشنگاه
چشم باز و گوش باز و این دُکا * خیره ام در چشم بندی خدا
۱۱۱۰ من از ایشان خیره ایشان هم زمن * از بهاری خار ایشان من سَمَن
پیششان بردم بسی جام رحیق * سنگ شد آتش پیش این فریق
دسته گل بستم و بردم پیش * هر گلی چون خار گشت و نوش نیش
آن نصیب جان بی خویشان بود * چونک با خویشند پیدا گی شود
خفته بیدار باید پیش ما * تا بیدارے ببینند خوابها
۱۱۱۵ دشمن این خواب خوش شد فکر خلق * تا نخسید فکرتش بسته ست خلق
حیرتی باید که روید فکررا * خورده حیرت فکررا و ذکررا

Heading: A om. از مداین. (۱۰۹۹) B بجای خود سوم.

(۱۱۰۲) A om. و in the first. تُغ تُغ A (۱۱۰۵). و آهن را بدید A (۱۱۰۲)

آفتاب. BK Bul. نینند. K. چون می سنیدند A (۱۱۰۸). hemistisch.

کی روید A (۱۱۱۶)

هرک کاملتر بود او در هنر * او بمعنی پس بصورت بیشتر
 راجعون گمت و رُخوع این سان بود * که گله و اگردد و خانه رود
 چونک و اگردید گله از ورود * پس فقد آن بز که پیش آهنگ بود
 ۱۱۲۰ پیش افتد آن بز، لنگ، پسین * أَضْحَكَ الرَّجْعِي وَجُوهُ الْعَابِسِينَ
 از گرافه گئی شدند این قوم لنگ * فخر را دادند و بخردند ننگ
 پا شکسته می روند این قوم حج * از حرج راهیست پنهان تا فرج
 دل زدانشها بشتند این فریق * زآنک این دانش نداند این طریق
 دانشی باید که اصلش زان سرست * زآنک هر فرعی باصلش رهبرست
 ۱۱۲۵ هر پری بر عرض دریا گئی پرد * تا لدن علم، لدنی می برد
 پس چرا علمی بیآموزی بمرد * کش بیاید سینه را زان پاك کرد
 پس مجو پیشی ازین سر لنگ باش * وقت و اگشتن تو پیش آهنگ باش
 آخرون السَّابِقُونَ باش ای ظریف * بر شجر سابق بود میوه طریف
 گرچه میوه آخر آید در وجود * اولست او زآنک او مقصود بود
 ۱۱۳۰ چون ملایک گوی لَا عِلْمَ لَنَا * تا بگیرد دست تو عَلِمْتَنَا
 گر درین مکتب ندانی تو هجا * هبجو احمد پُری از نور حجی
 گر نیاشی نامدار اندر بلاد * کم نه الله اعلم بِالْعِبَاد
 اندر آن ویران که آن معروف نیست * امر برای حفظ گنجینه زریست
 موضع معروف گئی بنهند گنج * زین قبل آمد فرج در زیر رخ
 ۱۱۳۵ خاطر آرد بس اشکال اینجا و لیک * بسکلد اشکال را استور نیک
 هست عشقش آتشی اشکال سوز * هر خیالی را بروبد نور روز
 هم از آن سو جو جواب ای مرتضی * کین سوال آمد از آن سو مرترا

آن طریق BK Bul. (۱۱۲۳) . corr. in marg. چونک گله باز گردید K (۱۱۱۶)

فرح A (۱۱۲۴) . والله L Bul. (۱۱۲۳) . که بیاید Bul. (۱۱۲۶)

بگلد اشکال را L Bul. بس سكال A (۱۱۳۵)

آتش A (۱۱۳۶)

گوشه بی گوشه دل شهر هیست * تاب لا شرقی ولا غرب از مهبست
 تو ازین سو و از آن سو چون گدا * ای که معنی چه ی جویی صدا
 ۱۱۴۰ هم از آن سو جو که وقت درد تو * می شوی در ذکر یا رب دوتو
 وقت درد و مرگ از آن سو نمی * چونک دردت رفت چونی اعجیبی
 وقت محنت گشته الله گو * چونک محنت رفت گویی راه کو
 این از آن آمد که حقرا بی گمان * هر که بشناسد بود دایم بر آن
 و آنک در عقل و گمان هستش حجاب * گاه پوشیده است و گاه بدریده جیب
 ۱۱۴۵ عقل جزوی گاه چیره گاه نگون * عقل کلی این از رب آلمون
 عقل بفروش و هنر حیرت بخر * رو بخواری نی بخارا ای پسر
 ما چه خود را در سخن آغشته ام * کز حکایت ما حکایت گشته ام
 من عدم و افسانه گردم در حین * تا تقلب یام اندر ساجدین
 این حکایت نیست پیش مرد کار * وصف حالت و حضور یار غار
 ۱۱۵۰ آن اساطیر اولین که گفت عاق * حرف قرآن را بد آثار نفاق
 لامکانی که درو نور خداست * ماضی و مستقبل و حال از کجاست
 ماضی و مستقبل نسبت بتوست * هر دو یک چیزند پنداری که دوست
 یک تنی او را پدر ما را پسر * بام زیر زید و بر عمرو آن زیر
 نسبت زیر و زبر شد زان دو کس * سقف سوی خویش یک چیزست و بس
 ۱۱۵۵ نیست مثل آن مثالست این سخن * قاصر از معنی نو حرف کهن
 چون لب جو نیست مشکا لب ببند * بی لب و ساحل بدست این بحر قند

(۱۱۴۲) A. صدا for هلا.

ذکر و یا ربی K (۱۱۴۰).

(۱۱۴۱) BK Bnl. مرگ آن سو.

کی حقرا A (۱۱۴۲).

(۱۱۴۴) Bnl. عجیب.

عقل جزئی Bnl. (۱۱۴۵).

(۱۱۴۷) A. ما چو خود را.

من عدم افسانه A (۱۱۴۸).

(۱۱۵۲) BK. نسبت بتست.

(۱۱۵۴) B. چیزست بس.

(۱۱۵۵) Bnl. معنی نو.

فرستادن فرعون بمداین در طلب ساحران،

چونک موسی باز گشت و او بماند * اهل رأی و مشورت را پیش خواند
 آنچنان دیدند کز اطراف مصر * جمع آردشان شه و صراف مصر
 او بسی مردم فرستاد آن زمان * هر نواحی بهر جمع جادوان
 هر طرف که ساحری بُد نامدار * کرد پُران سوی او ده پیک کار ۱۱۶۰
 دو جوان بودند ساحر مُشْتَهَر * سحر ایشان در دل مَه مُسْتَهَر
 شیر دوشید ز مَه فاش آشکار * در سفرها رفته بر خُصی سوار
 شکل کرباسی نموده ماهتاب * آن پیسوده فروشید شتاب
 سیم بُرده مشتری آگه شک * دست از حسرت بر خُها بر زده
 صد هزاران همچین در جادوی * بوده مثنی و نبوده چون رُوے ۱۱۶۵
 چون بدیشان آمد آن پیغام شاه * کز شما شاهست اکنون چاره خواه
 از پی آنک دو درویش آمدند * بر شه و بر قصر او مَوکب زدند
 نیست با ایشان بغیر یک عصا * که هی گردد بأمرش ازدها
 شاه و لشکر جمله بیچاره شدند * زین دو کس جمله بافغان آمدند
 چاره می باید اندر ساحرے * تا بود که زین دو ساحر جان بری ۱۱۷۰
 آن دو ساحر را چو این پیغام داد * ترس و مهتری در دل هر دو فتاد
 عَرَقِ جنسیت چو جیبیدن گرفت * سر بزانو بر نهادند از شگفت
 چون دیرستان صوفی زانوست * حلّ مشکل را دو زانو جادوست

Heading: A فرستادن فرعون بطلب ساحران.

(۱۱۵۷) After this verse K adds:

گفته بام ساحران داریم ما * هر یکی در سحر فرد و پیشوا

(۱۱۶۴) AB Bul. دست از حسرت.

(۱۱۶۶) Bul. این پیغام.

(۱۱۶۷) L Bul. بر قصر شه.

(۱۱۷۱) A این دو ساحر را.

(۱۱۷۲) Bul. در نهادند.

خواندن آن دو ساحر پدر را از گور و پرسیدن از روان پدر حقیقت موسی علیه السلام،

بعد از آن گفتند ای مادر بیا * گورِ بابا کو تو ما را ره نما
 ۱۱۷۰ بُردشان بر گورِ او بنمود راه * پس سه روزه داشتند از بهرِ شاه
 بعد از آن گفتند اے بابا بما * شاه پیغمبی فرستاد از و جا
 که دو مرد اورا بتنگ آورده اند * آب رُویش پیش لشکر برده اند
 نیست با ایشان سلاح و لشکری * جر عصا و در عصا شور و شره
 تو جهان راستان در رفته * گرچه در صورت بخاکی خفته
 ۱۱۸۰ آن اگر سحرست ما را ده خبر * ور خدای باشد ای جان پدر
 هر خبر ده تا که ما سجد کنیم * خوبستن بر کیمیای برزیم
 ناامیدانیم و اومیدی رسید * راندگانیم و کرر ما را کشید

جواب گفتن ساحر مرده با فرزندان خود،

بانگ زد کای جان و فرزندان من * هست پیدا گفتن این را مرتین
 فاش و مطلق گفتن دستور نیست * لیک راز از پیش چشم دور نیست
 ۱۱۸۰ لیک بنمایم نشانی با شما * تا شود پیدا شمارا این خفا
 نورِ چشمانم چو آنجاگه روید * از مقام خفتنش آگه شوید
 آن زمان که خفته باشد آن حکیم * آن عصارا قصد کن بگذار بیم

امیدی. L Bul. (۱۱۸۲) . جان و پدر B (۱۱۸۰) . بنموده H (۱۱۷۰)

After the Heading A has the verse: (۱۱۸۲)

گفتشان در خواب کای اولاد من * نیست ممکن ظاهر این را دم زدن
 So B (which reads دم مزن), K Bul. and H in marg. Verse ۱۱۸۲ occurs in AH
 only; in A it follows the verse cited above.

نشانی بر شما Bul. (۱۱۸۰) . و Bul. om. (۱۱۸۲)

گر بدزدی و توانی ساحرست * چارهٔ ساحر پر تو حاضرست
 ورتانی هان و هان آن ایزدبست * او رسول ذوالجلال و مهندبست
 ۱۱۹۰ گر جهان فرعون گیرد شرق و غرب * سزنگون آید خدا آنگاه حرب
 این نشان راست دادم جانِ باب * بر نویس الله اعلم بالصواب
 جانِ بابا چون بخسپد ساحری * بحر و مکرش را نباشد رهبری
 چونک چوپان خفت گرگد این شود * چونک خفت آن جهد او ساکن شود
 لیک حیوانی که چوپانش خداست * گرگدرا آنجا امید و ره کجاست
 ۱۱۹۵ جادوی کی حق کند حقست و راست * جادوی خواندن مرآن حق را خطاست
 جانِ بابا این نشان فاطمست * گر ببرد نیز حش رافمست

تشبیه کردن قرآن مجید را بعصای موسی و وفات مصطفی را
 علیه السلام نمودن بخواب موسی و قاصدان تغییر قرآن را بآن دو
 ساحرچی که قصد بردن عصا کردند چون موسی را خفته یافتند،

مصطفی را وعده کرد اَلطَّافِ حَقِّ * گر میرے تو نیرد این سبق
 من کتاب و مُعْجِزَتِ رَافِعِم * بیش و کم کن را زقرآن مانعم
 من ترا اندر دو عالم رافعم * طاعنان را از حدیثت دافعم
 ۱۲۰۰ کس نتاند بیش و کم کردن دَرُو * تو به از من حافظی دیگر مجو
 رونقت را روز روز افزون کنم * نام تو بر زر و بر نقره زخم
 منبر و محراب سازم بهر تو * در محبت قهر من شد قهر تو

بر تو ظاهرست Bul. گر بدزدیدن توانی (۱۱۸۸)

مهندبست و A om. هان هان Bul. (۱۱۸۹)

معجزت را AK Bul. (۱۱۹۸) Heading: H تغییر قرآن را با آن دو

حافظم in the first hemistich B om. A رافعم in both hemistichs. K Bul. (۱۱۹۹)

کس نداند L. کس نیارد A (۱۲۰۰) and رافم in the second.

نام تو از ترس پنهان می‌گویند * چون نماز آرند پنهان می‌شوند
از هراس و ترس کفار لعین * دینت پنهان می‌شود زیر زمین
۱۲۰۰ من مناره پر کرم آفاق را * کور گردانم دو چشم عاقر را
چاکرانت شهرها گیرند و جاه * دین تو گیرد ز ماهی تا ماه
تا قیامت باقیش داریم ما * تو مترس از نسج دین ای مصطفی
اے رسول ما تو جادو نیستی * صادقی هر خرقه موسیستی
هست قرآن مر ترا همچون عصا * کفرها را در کشد چون ازدها
۱۲۱۰ تو اگر در زیر خاکی خفته * چون عصایش دان تو آنچه گفته
قاصدانرا بر عصایش دست نی * تو بخسپ ای شه مبارک خفتی
تن بخفته نور تو بر آسمان * بهر پیکار تو زه کرده کمان
فلسفی و آنچه پوزش می‌کند * قوسی نورت تیردو زش می‌کند
آن چنان کرد و از آن افزون که گفت * او بخت و بخت و اقبالش بخت
۱۲۱۵ جان بابا چونک ساحر خواب شد * کار او بی رونق و بی تاب شد
هر دو بوسیدند گورش را و رفت * تا بمصر از بهر این پیکار زفت
چون بمصر از بهر آن کار آمدند * طالب موسی و خانه او شدند
اتفاق افتادگان روز ورود * موسی اندر زیر نخلی خفته بود
پس نشان دادندشان مردم بدو * کی برو آن سوے نخلستان بچو
۱۲۲۰ چون بیامد دید در خرمایان * خفته کو بود بیدار جهان
بهر ناز بسته او دو چشم سر * عرش و فرشش جمله در زیر نظر
اے بسا بیدار چشم خفته دل * خود چه بیند دید اهل آب و گل

(۱۲۱۰) B آنک گفته. (۱۲۱۱) K Bul. عصایت, and so corr. in H.

(۱۲۱۴) A بخت اقبالش. و زان افزون A.

(۱۲۱۶) BK Bul. آن پیکار and so corr. in H.

(۱۲۱۹) Bul. دادند مردشان. (۱۲۲۰) B که بود.

در پیش نظر Bul. گر بخسب بر گشاید صد بصر: A in the second hemistich (۱۲۲۱)

(۱۲۲۲) Bul. دید for چشم.

آنک دل بیدار دارد چشم سر * گر بخسپد بر گشاید صد بصر
 گر تو اهل دل نه بیدار باش * طالب دل باش و در پیکار باش
 ۱۲۳۵ و دل بیدار شد و خسپ خوش * نیست غایب ناظرت از هفت و شش
 گفت پیغمبر که خسپد چشم من * لیک گئی خسپد دلم اندر و سن
 شاه بیدارست حارس خفته گیر * جان فداے خفتگان دل بصیر
 وصف بیداری دل اے معنوی * در ننگجد در هزاران مثنوی
 چون بدیدندش که خفتهست او دراز * بهر دزدی عصا کردند ساز
 ۱۲۴۰ ساحران قصد عصا کردند زود * کر پیش باید شدن وانگه ره بود
 اندکی چون پیشتر کردند ساز * اندر آمد آن عصا در اهتزاز
 آن چنان بر خود بلرزید آن عصا * هر دو بر جا خشک گشتند از و جا
 بعد از آن شد ازدها و حمله کرد * هر دو ان بگرختند و روی زرد
 رو در افتادن گرفتند از نسیب * غلط غلطان منہزم در هر نشیب
 ۱۲۴۵ پس یقینشان شد که هست از آسمان * ز آنک و دیدند حد ساحران
 بعد از آن اطلاق و تبشان شد پدید * کارشان تا نزع و جان کندن رسید
 پس فرستادند مردی در زمان * سوی موسی از برای عذر آن
 کامتحان کردیم و مارا گی رسد * امتحان تو اگر نبود حسد
 مجرم شاهیم مارا عفو خواه * ای تو خاص المخاص درگاه اله
 ۱۲۴۰ عفو کرد و در زمان نیکو شدند * پیش موسی بر زمین سر می زدند
 گفت موسی عفو کردم ای کرام * گشت بر دوزخ تن و جانتان حرام
 من شمارا خود ندیدم ای دو یار * اعجبی سازید خودرا زاعتذار
 همچنان بیگانه شکل و آشنا * در نبرد آید بهر پادشا

عرش و فرش جمله در زیر نظر. A in the second hemistich: (۱۲۳۲)

و حارس A (۱۲۳۷). پیغامبر ABHK (۱۲۳۶). از پنج و شش Bul. (۱۲۳۵)

کان دو بر جا BL (۱۲۴۲). آنکه و before Bul. om. (۱۲۴۰)

عذر خواه B Bul. و مارا Bul. K. محم شاهیم A (۱۲۴۹). هر دو آن Bul. (۱۲۴۴)

پس زمین را بوسه دادند و شدند * انتظار، وقت و فرصت می‌بندند

جمع آمدن ساحران از مداین پیش فرعون و تشریفها یافتن و دست بر سینه زدن در قهر خصم او که این بر ما نویس،

۱۲۴۵ تا فرعون آمدند آن ساحران * دادشان تشریفهای بس گران وعدهاشان کرد و پیشین هم بداد * بندگان و اسبان و نقد و جنس و زاد بعد از آن می‌گفت هین ای سابقان * گر فزون آید اندر امتحان بر فشانم بر شما چندان عطا * که بدرّ پرده جود و سخا پس بگفتندش باقبال، تو شاه * غالب آیم و شود کارش تباہ
 ۱۲۵۰ ما درین فن صفّدریم و پهلوان * کس ندارد پای ما اندر جهان ذکر موسی بندِ خاطرها شدست * کین حکایتهاست که پیشین بُست ذکر موسی بهر رُپوش است لیک * نور موسی نقد نُست ای مرد نیک موسی و فرعون در هستی نُست * باید این دو خصم را در خویش جُست تا قیامت هست از موسی زجاج * نور دیگر نیست دیگر شد سراج
 ۱۲۵۵ این سفال و این پلّیته دیگرست * لیک نورش نیست دیگر زان سرست گر نظر در شیشه داری گم شوی * زانک از شیشه است اعداد دوی ور نظر بر نور داری و اری * از دوی و اعداد جسم منتهی از نظرگاهست ای مغز و جود * اختلاف مؤمن و کبر و جهود

وقت فرصت. A Bul. (۱۲۴۴)

او. A om. بر سینه نهادن. A Heading:

تشریفهای بی‌کران. BL (۱۲۴۵) بندگان اسبان نقد و جنس زاد. A (۱۲۴۶)

او بدرّ. A (۱۲۴۸) هین ای ساحران. Bul. (۱۲۴۷)

ای یار نیک. L Bul. (۱۲۵۲) کر پیشین. A (۱۲۵۱)

نیست آن دیگر سرست. A. قلیله. L Bul. پلّیته. HT. فلیته. ABK (۱۲۵۵)

از دوی اعداد. A (۱۲۵۷)

اختلاف کردن در چگونگی و شکل پیل،

پیل اندر خانه تاريك بود * عَرَضَرا آورده بودندش هُنود
 ۱۲۶۰ از برای دیدنش مردم بسی * اندر آن ظلمت هی شد هر کسی
 دیدنش با چشم چون ممکن نبود * اندر آن تاريكیش کف می بُسود
 آن یکی را کف بجز طوم اوفتاد * گفت همچون ناودانست این نهاد
 آن یکی را دست بر گوشش رسید * آن برُو چون بادبزن شد پدید
 آن یکی را کف چو بر پایش بُسود * گفت شکل پیل دیدم چون عمود
 ۱۲۶۵ آن یکی بر پشت او بنهاد دست * گفت خود این پیل چون تختی بُدست
 همچنین هر يك بجزوی که رسید * فهم آن می کرد هر جای شنید
 از نظرگه گفتشان شد مختلف * آن یکی دالش لقب داد این الف
 در کف هر کس اگر شمعى بُدی * اختلاف از گفتشان بیرون شدی
 چشم حس همچون کف دستست و بس * نیست کف را بر همه او دسترس
 ۱۲۷۰ چشم دریا دیگرست و کف دگر * کف پیل وز دیده دریا نگر
 جنبش کنها ز دریا روز و شب * کف هی بینی و دریای عجب
 ما چو کشتیها بر می زنیم * تیره چشمیم و در آب روشنیم
 ای تو در کشتی تن رفته بخواب * آنرا دیده نگر در آب
 آب را آبیست کوی راندش * رُوح را رُوحیست کوی میخواندش
 ۱۲۷۵ موسی و عیسی کجا بُد کافاناب * کشت موجودات را می داد آب
 آدم و حوا کجا بود آن زمان * کی خدا افکند این زه در کان
 این سخن هم ناقص است و آبرست * آن سخن کی نیست ناقص آن سرست
 گر بگوید زان بلغزد پای تو * ور نگوید هیچ از آن ای وای تو

در کف هر يك K (۱۲۶۸) هر جا که شنید. Bul. بجزئی Bul. (۱۲۶۶)

ای عجب A. corr. above. دریا زکنها K (۱۲۷۱)

کجا بُد AB Bul. (۱۲۷۶)

ور بگوید در مثال صورتی * بر هان صورت پچسی ای فتی
 ۱۲۸۰ بسته پایی چون گیا اندر زمین * سر جنبانی بیادے بی یقین
 لیک پایت نیست تا نقلی کنی * یا مگر پارا ازین گل بر کنی
 چون کنی پارا حیانت زین گلست * این حیانت را روش بس مشکست
 چون حیات از حق بگیری ای روی * پس شوی مستغنی از گل ی روی
 شیرخواره چون زدایه بسکند * لوت خواره شد مر اورا ی هلد
 ۱۲۸۰ بسته شیر زمینی چون حبوب * جو فطام خویش از قوت القلوب
 حرف حکمت خور که شد نور ستیر * اے تو نور بی حجب را ناپذیر
 تا پذیرا گردی ای جان نوررا * تا ببینی بی حجب مستوررا
 چون ستاره سیر بر گردون کنی * بلک بی گردون سفر بی چون کنی
 آن چنان کر نیست در هست آمدی * هین بگو چون آمدی مست آمدی
 ۱۲۹۰ راهه ای آمدن یادت نماند * لیک رمزی بر تو بر خواهیم خواند
 هوش را بگذار و آنکه هوش دار * گوش را بر بند و آنکه گوش دار
 فی نگویم ز آنک خای تو هنوز * در بهاری تو ندیدستی تموز
 این جهان همچون درختست ای کرام * ما برو چون میوه ای نیم خام
 سخت گیرد خامها مر شاخرا * ز آنک در خای نشاید کاخرا
 ۱۲۹۰ چون بیخت و گشت شیرین لب گران * سست گیرد شاخهارا بعد از آن
 چون از آن اقبال شیرین شد دهان * سرد شد بر آدی ملک جهان
 سخت گیری و نعصب خامیست * تا جینی کار خون آشامیست
 چیز دیگر مانند اما گفتنش * با تو روح القدس گوید بی منش
 فی تو گویی هم بگوش خوبشتن * فی من و فی غیر من ای هم تو من

زدایه بگسلد L Bul. (۱۲۸۴) پچسی A. بر مثال Bul. (۱۲۷۹)

هین نگر چون آمدی A (۱۲۸۹)

خواهیم before بر A om. (۱۲۹۰) A later hand has written ما above.

بی من و بی غیر من Bul. (۱۲۹۹) فی منش A (۱۲۹۸) درختیست A (۱۲۹۲)

۱۲۰۰ همچو آن وقتی که خواب اندر روی * تو زبیش، خود بهیش، خود شوی
 بشنوی از خویش و پنداری فلان * با تو اندر خواب گفتست آن نهان
 تو یکی تو نیستی اے خوش رفیق * بلك گردونی و دریای عمیق
 آن تو زفتت که آن نهصدتوست * فلزمت و غرقه گام صد توست
 خود چه جای حد بیدار بست و خواب * دم مزن والله اعلم بالصواب
 ۱۲۰۵ دم مزن تا بشنوی از دم زبان * آنچه نامد در زبان و در بیان
 دم مزن تا بشنوی زان آفتاب * آنچه نامد در کتاب و در خطاب
 دم مزن تا دم زند بهر تو روح * آشنا بگذار در کشتی نوح
 همچو کتبان کاشنای کرد او * که نخواهر کشتی نوح عدو
 هی یا در کشتی بابا نشین * تا نگردي غرق طوفان ای مہین
 ۱۲۱۰ گفت نی من آشنا موختم * من بجز شمع تو شمع افروختم
 هین مکن کین موج طوفان، بلاست * دست و پا و آشنا امروز لاست
 باد قهرست و بالای شمع کش * جز که شمع حق نی پاید خمش
 گفت نی رفتم بر آن کوه بلند * عاصمت آن که مرا از هرگزند
 هین مکن کی کوه کاهست این زمان * جز حبیب خویش را نهد امان
 ۱۲۱۵ گفت من گئی پند تو بشنوده ام * که طمع کردی که من زین دوده ام
 خوش نیامد گفت تو هرگز مرا * من بری ام از تو در هر دو سرا
 هین مکن بابا که روز ناز نیست * مر خدارا خویشی و انباز نیست
 تا کتون کردی و این دم ناز کیست * اندرین درگاه گیرا ناز کیست
 کم یلد کم یولدست او از قدم * نی پدر دارد نه فرزند و نه عم

آن توی رفتت A (۱۲۰۲). تویکی دو نیستی B (۱۲۰۲). تو for تا A (۱۲۰۰).

ان دم زبان Bul. (۱۲۰۵). بیداری Bul. AB (۱۲۰۴). که آن صد توست Bul. آن تویی Bul.

هین یا A (۱۲۰۹). کشتی و نوح A (۱۲۰۸). از آفتاب A (۱۲۰۶).

گه for کوه A. بر آن بدان Bul. A (۱۲۱۲). as in the text مہین.

ند نه for نی AH (۱۲۱۹). اندرین درگاه کبر و ناز کیست Bul. (۱۲۱۸).

۱۴۲۰ نازِ فرزندان کجا خواهد کشید * نازِ بابایان کجا خواهد شنید
 نیستم مولود پیرا کم بناز * نیستم والد جوانا کم گراز
 نیستم شوهر نیم من شهوتی * نازرا بگذار اینجا ای سقی
 جز خضوع و بندگی واضطرار * اندرین حضرت ندارد اعتبار
 گفت بابا سالها این گفته * باز و گوی بجهل آشفته
 ۱۴۲۵ چند ازینها گفته با هر کسی * تا جواب سرد بشنود بی
 این دم سرد تو در گوشت نرفت * خاصه اکنون که شدم دانا و زفت
 گفت بابا چه زیان دارد اگر * بشنوی یکبار تو پند پدر
 همچین می گفت او پند لطیف * همچنان می گفت او دفع عینف
 فی پدر از نصح کنعان سیر شد * فی دای در گوش آن ادیر شد
 ۱۴۳۰ اندرین گفت بدند و موج تیز * بر سر کنعان زد و شد ریز ریز
 نوح گفت ای پادشاه بُردبار * مر مرا خر مُرد و سبک بُرد بار
 وعه کردی مر مرا تو بارها * که بیابد اهلت از طوفان رها
 دل نهادم بر امیدت من سلیم * پس چرا پر بود سیل از من گلیم
 گفت او از اهل و خویشان نبود * خود ندیدی تو سپیده او کبود
 ۱۴۳۵ چونک دندان تو کرمش در فتاد * نیست دندان بر گنش ای اوستاد
 تا که بائی تن نگردد زار ازو * گرچه بود آن تو شو بیزار ازو
 گفت بیزارم ز غیر ذات تو * غیر نبود آنک او شد مات تو
 تو هی دانی که چونم با تو من * بیست چندام که با باران چمن
 زنه از تو شاد از تو عافی * مَغْتَدی بی واسطه و بی حایل

کم گداز Bul. (۱۴۲۱) کی خواهد کشید Bul. (۱۴۲۰)

که بیاید B. وعه کردی مرا A. (۱۴۲۲) نازرا اینجا رها کن ای سقی Bul. (۱۴۲۳)

کرمش اوفتاد Bul. (۱۴۲۵) . و A. گفته (۱۴۲۴) از تو گلیم A. (۱۴۲۲)

که باران با چمن Bul. (۱۴۲۸) غیر ننمود A. (۱۴۲۷) تا کی H. (۱۴۲۶)

معتدی A. از تو عافی A. (۱۴۲۹)

۱۴۴۰ مُتَّصِلٌ فِي مُنْتَصِلٍ نِي اِي كَمَالٍ * بَلَكْ بِي چُون و چگونہ واعتلال
 ماهیانیم و تو دریای حیات * زندہ ایم از لطف ای نیکوصفات
 تو ننگنجی در کنار فکرتی * نِي بِعَلْوَى قَرِينِ چُون عَلْتِي
 پیش ازین طوفان و بعد این مرا * تو مُخَاطَبٌ بودہ در ماجرا
 با تو می گفتم نه با ایشان سخن * ای سخن بخش، نو و آن کهن
 ۱۴۴۵ نِي كِه عاشقِ رُوز و شب گوید سَخْنُ * گاه با اَطْلَالِ و گاهی با دِمَنِ
 رُوی در اطلال کرده ظاهرا * او کرای گوید آن مِدْحَتِ کِرا
 شُکر طوفانرا کنون بگماشتی * واسطه اطلال را بر داشتی
 زَانَكِ اَطْلَالِ لَيْمِ و بَد بُدُنْدِ * نِي نِدَائِي نِي صِدَائِي می زدند
 من چنان اطلال خواهم در خطاب * کَرِ صِدَا چُون کوه و گوید جواب
 ۱۴۵۰ تَا مَثْنًا بَشْنُومِ مَنِ نَامِ تُو * عاشقم بر نام جان آرام تو
 هر نبی زان دوست دارد کوهرا * تَا مَثْنًا بَشْنُودِ نَامِ تَرَا
 آن گه پست مثال سنگلاخ * موش را شاید نه مارا در مُنَاخِ
 من بگویم او نگردد یارِ مَنِ * بِي صِدَا مَانِدِ دَمِ گفتمارِ مَنِ
 با زمین آن به که هموارش کنی * نِيسْتِ هَمْدَمِ بَا قَدَمِ يَارِشِ کُنِي
 ۱۴۵۵ گفت ای نوح ار تو خواهی جمله را * حشر گردانم بر آرم از ترا
 بهر کنعانی دل، تو نشکنم * لِيكَ از احوال آگه می کنم
 گفت نِي نِي راضيمِ كِي تُو مَرَا * هم کنی غرقه اگر باید ترا
 هر زمانم غرقه می کن من خوشم * حَكْمِ تُو جَانِسْتِ چُون جَانِ مِي كَشْمِ
 ننگرم کس را و گر هر بنگرم * او بهانه باشد و تو مَنظَرْمِ
 ۱۴۶۰ عاشقِ صَنَعِ تُوْمِ در شُكْرِ و صَبْرِ * عاشقِ مَصْنُوعِ كِي بَاشْمِ چُو گِبر

و لیم A (۱۴۴۸) فکر طوفانرا A (۱۴۴۷) و بعد از این Bul. (۱۴۴۴)

دم و گفتار Bul. نِي صِدَا A (۱۴۵۲) هر تنی A (۱۴۵۱)

آگاهت کم Bul. (۱۴۵۶) با ندم یارش A (۱۴۵۴)

و چون جان Bul. (۱۴۵۸)

عاشق صنع خدا با قهر بود * عاشق مصنوع او کافر بود
توفیق میان این دو حدیث که الرِّضَا بِالْكَفْرِ كُفْرٌ و حدیث
دیگر مَنْ لَمْ يَرْضَ بِقَضَائِي فَلْيَطْلُبْ رَبًّا سِوَايَ،

دی سؤالی کرد سائل مر مرا * زآنک عاشق بود او بر ماجرا
گفت نکته الرِّضَا بِالْكَفْرِ كُفْرٌ * این پیمبر گفت و گفت اوست مهر
باز فرمود او که اندر هر قضا * مر مسلمانرا رضا باید رضا
۱۳۶۰ فی قضای حق بود کفر و نفاق * گر بدین راضی شوم باشد شفاق
ور نیم راضی بود آن هر زیان * پس چه چاره باشدم اندر میان
گفتش این کفر مقضی نه قضاست * هست آچار قضا این کفر راست
پس قضارا خواجه از مقضی بدان * تا شکالت دفع گردد در زمان
راضیم در کفر زان رُو که قضاست * نه ازین رُو که نزاع و خُب ماست
۱۳۷۰ کفر از رُو قضا هم کفر نیست * حقرا کافر بخوان اینجا مه ایست
کفر جهلست و قضای کفر علم * هر دوگی یک باشد آخر حلم و حلم
زشتی خط زشتی نقاش نیست * بلک از وے زشت را بنبود نیست
قوت نقاش باشد آنک او * هر تواند زشت کردن هر نیکو
گر گشایم بجهت این را من بساز * تا سؤال و تا جواب آید دراز
۱۳۷۰ ذوق نکته عشق از من می رود * نقش خدمت نقش دیگر می شود

و. AK om. (۱۳۶۲) .سواپی. ABHK Bul. این. B om. Heading:

In A the first hemistich of v. ۱۳۶۲ (omitting قضا) is repeated as the first hemistich of this verse.

اینجا مایست. Bul. for خود. BK Bul. (۱۳۷۰)

حلم و حلم. Bul. and so corr. in H. Bul. و حلم. BK Bul. (۱۳۷۱)

م نیکو. A. زآنکه او. Bul. (۱۳۷۲)

من براز. T. گر کشام. K. (۱۳۷۴)

مثل در بیان آنک حیرت مانع بحث و فکر است،

آن یکی مرد دُومو آمد شتاب * پیش يك آینه دار، مستطاب
گفت از ریشم سپیدی کن جُدا * کی عروس نو گزیدم ای فتی
ریش او ببرد گل پیش نهاد * گفت تو بگزین مرا کاری فتاد
این سؤال و آن جوابست آن گزین * که سر اینها ندارد درد دین
آن یکی زد سلیبی مر زیدرا * حمله کرد او هر برای کیدرا^{۱۴۸۰}
گفت سلی زن سؤالت می کنم * پس جوابم گوی و آنکه می زنم
بر قفای تو زدم آمد طراق * يك سؤالی دارم اینجا در وفاق
این طراق از دست من بودست یا * از قفاگاه تو اے فخر کیا
گفت از درد این فراغت نیستم * که درین فکر و تفکر بیستم
تو که بی دردی می اندیش این * نیست صاحب دُردرا این فکر هین^{۱۴۸۰}

حکایت،

در صحابه کم بُدی حافظ کسی * گرچه شوقی بود جانانرا بی
ز آنک چون مغزش در آگند و رسید * پوستها شد بس رقیق و وا گفید
قشر جوز و قُستق و بادام هر * مغز چون آگندشان شد پوست کم
مغز علم افزود کم شد پوستش * ز آنک عاشق را بسوزد دوستش
وصف مطلوبی چو ضد طالیست * وخی و برق نور سوزند نیست^{۱۴۹۰}
چون تجلی کرد اوصاف قدیم * پس بسوزد وصف حادث را گلیم
رُبَع قرآن هر کرا محفوظ بود * جلّ فینا از صحابه می شود

آن یکی مردی می آمد A (۱۲۷۶)

Bul. ای فنا (۱۲۷۷)

و گل BK Bul. (۱۲۷۸)

Bul. او از برای کیدرا (۱۴۸۰)

بودست و یا AB Bul. (۱۴۸۴)

Heading: B om.

Bul. و کم شد (۱۴۸۹)

جمع صورت با چنین معنی ژرف * نیست ممکن جز زسلطانی شگرف
 در چنین مستی مُراعاتِ ادب * خود نباشد و ر بود باشد تجب
 ۱۲۶۵ اندر استغنا مُراعاتِ نیاز * جمع ضدّین است چون گردد و دراز
 خود عصا معشوقِ عُمیان می بود * کور خود صندوقِ قرآن می بود
 گنت کوران خود صنایقند پُر * از حُرُوفِ مُصَحَّف و ذِکْر و نُذْر
 باز صندوقی پُر از قرآن بهست * زآنک صندوقی بود خالی بدست
 باز صندوقی که خالی شد زیار * به زصندوقی که پُر موش است و مار
 ۱۴۰۰ حاصل اندر وصل چون افتاد مَرْد * گشت دلاله بپیش مَرْد سَرْد
 چون بطولت رسیدی ای ملیح * شد طلب‌گاری علم اکنون قبیح
 چون شدی بر بامهای آسمان * سرد باشد جُست و جوی نردبان
 جز برای یاری و تعلیم غیر * سرد باشد راه خیر از بعدِ خیر
 آینه روشن که شد صاف و مَلّی * جهل باشد بر نهادن صیغی
 ۱۴۰۰ پیشِ سلطان خوش نشستہ در قبول * زشت باشد جُستنِ نامه و رسول

داستان مشغول شدن عاشقی بعشق‌نامه خواندن و مطالعه کردن

عشق‌نامه در حضور معشوق خویش و معشوق آنرا ناپسند داشتن،

طَلَبُ الدَّلِيلِ عِنْدَ حُضُورِ المَدْلُولِ قَبِيحٌ وَالِاسْتِغَالُ
 بِالْعِلْمِ بَعْدَ الوُصُولِ إِلَى المَعْلُومِ مَذْمُومٌ،

آن یکی را یار پیش خود نشانند * نامه بیرون کرد و پیش یار خواند
 بیتها در نامه و مدح و ثنا * زاری و مسکینی و بس لایها

گفت. L Bul. (۱۲۶۷). قرآن میشود. Bul. (۱۲۶۶). زسلطان. AB Bul. (۱۲۶۲)

بهست for بدست A (۱۲۶۸). خود, corr. in H. for چون AH. خود کوران.

و. A om. (۱۴۰۲)

Heading: A ناپسند داشتن K. و گنتن طلب الدلیل K. و اشتغال للعلم A Bul. and so

گفت معشوق این اگر بهر منست * گاه وصل این عمر ضایع کردندست
 من بپیشت حاضر و تو نامخوان * نیست این باری نشان عاشقان
 ۱۴۱۰ گفت اینجا حاضری اما ولیک * من نمی‌یام نصیب خویش نیک
 آنچه دیدم ز تو پارینه سال * نیست این دم گرچه می‌بینم وصال
 من ازین چشمه زلالی خورده‌ام * دیدم و دل ز آب تازه کرده‌ام
 چشمه می‌بینم ولیکن آب نی * راه آبمرا مگر زد ره زنی
 گفت پس من نیستم معشوق تو * من به بغفار و مرادت در قوتو
 ۱۴۱۵ عاشقی تو بر من و بر حالتی * حالت اندر دست نبود یا فتی
 پس نیستم گلی مطلوب تو من * جزو مقصودم ترا اندر زمن
 خانه معشوقه‌ام معشوق نی * عشق بر تقدست بر صندوق نی
 هست معشوق آنک او یک تو بود * مبتدا و متهاتات او بود
 چون بیابان اش نمائی منتظر * هر هویدا او بود هر نیز سر
 ۱۴۲۰ میر احوالست نه موقوف حال * بنه آن ماه باشد ماه و سال
 چون بگوید حال را فرمان کند * چون بخواند جسمه‌ارا جان کند
 منتها نبود که موقوفست او * منتظر بنشسته باشد حال جو
 کیمیای حال باشد دست او * دست جنباند شود رس مست او
 گر بخواند مرگ هم شیرین شود * خار و نشتر نرگس و نسرین شود
 ۱۴۲۵ آنک او موقوف حالست آدمیست * گه بجال افزون و گاهی در کیست
 صوفی این الوقت باشد در مثال * لیک صافی فارغست از وقت و حال
 حالها موقوف عزم و رای او * زند از نفخ مسیح‌آسای او
 عاشق حالی نه عاشق بر منی * بر آید حال بر من می‌تنی

(۱۴۰۸) BuI. وصل.

(۱۴۱۱) A. گرچه می‌دیدم وصال.

(۱۴۱۷) ABK. و بر صندوق.

(۱۴۲۵) A. om. او.

گفت اما حضرت A (۱۴۱۰).

HT قُتُر, as in text. (۱۴۱۴)

این ماه A. و نه A (۱۴۲۰).

نفخ A (۱۴۲۷).

آنک یك دم كم ذوی كامل بود * نیست معبود خلیل آفل بود
 ۱۴۲- وآنك آفل باشد و بگه آن و این * نیست دلبر لا اُحِبُّ الْاَافِلین
 آنك او گاهی خوش و گه ناخوش است * يك زمانی آب و يك دم آتش است
 بُرج مه باشد ولیکن ماه نی * نقش بُت باشد ولی آگاه نی
 هست صوفی صفا جو این وقت * وقت را همچون پدر بگرفته سخت
 هست صافی غرق نور ذوالجلال * این کس نی فارغ از اوقات و حال
 ۱۴۳ غرقه نوری که او کم یوکدست * کم یلید کم یوکد آن ایزدست
 رو چنین عشقی بچوگرزند * ورنه وقت مختلفرا بنده
 منگر اندر نقش زشت و خوب خویش * بنگر اندر عشق و در مطلوب خویش
 منگر آنک تو حقیری یا ضعیف * بنگر اندر همت خود ای شریف
 تو بهر حالی که باشی طلب * آب میجو دایما اے خُفك لب
 ۱۴۴- کآن لب خشک گواهی می دهد * کو باخبر بر سر مینح رسد
 خشکی لب هست پیغمای ز آب * که بمات آرد یقین این اضطراب
 کین طلب گارے مبارک جنبشست * این طلب در راه حق مانع کشیست
 این طلب مفتاح مطلوبات است * این سپاه و نصرت رایات است
 این طلب همچون مبشر در صیاح * میزند نعره که میاید صباح
 ۱۴۵- گرچه آلت نیستت تو می طلب * نیست آلت حاجت اندر راه رب
 هر کرا بینی طلب گار ای پسر * یار او شو پیش او انداز سر
 کز جوار طالبان طالب شوی * وز ظلال غالبان غالب شوی

يك زمان آب و یکی دم A (۱۴۲۱) . آفل A om. (۱۴۲۰)

صوفی صفا چون AH Bul. (۱۴۲۳)

غرق عشق BKL Bul. A. suppl. in marg. (۱۴۲۴)

عشقی بجز A (۱۴۲۶)

In AH the order of the following verses is ۱۴۴۲, ۱۴۴۰, ۱۴۴۱, ۱۴۴۳. (۱۴۲۷)

در ظلال BKL Bul. (۱۴۴۷) , همچون خروسی BKL Bul. (۱۴۴۴)

گر یکی موری سلیمانی بچست * منگر اندر جستن او سست سست
هرچه داری تو زمال و پیشه * نه طلب بود اول و اندیشه

حکایت آن شخص که در عهد داود علیه السلام شب و روز
دعا می کرد کی مرا روزی حلال ده بی رنج،

۱۴۵۰ آن یکی در عهد داود نبی * نزد هر دانا و پیش هر غبی
این دعا می کرد دام کای خدا * تروتی بی رنج روزی کن مرا
چون مرا تو آفریدی کاهلی * زخم خواری سست جنتی منلی
بر خران پشت ریش بی مراد * بار اسبان و آستان نتوان نهاد
کاهلم چون آفریدی ای مکی * روزیم ده هم ز راه کاهلی
۱۴۵۰ کاهلم من سایه خُسیم در وجود * ختم اندر سایه این فضل و جود
کاهلان و سایه خُسیان را مگر * روزی بنوشته لونی دگر
هرکرا پایست جوید روزی * هرکرا پا نیست کن دل سوزی
رزق را ایران بسوی آن حزین * ابر را می کش بسوی هر زمین
چون زمین را پا نباشد جود تو * ابر را راند بسوی او دوتو
۱۴۶۰ طفل را چون پا نباشد مادرش * آید و ریزد وظیفه بر سرش
روزی خواهر بناگه بی تعب * کی ندارم من زکوشش جز طلب
مدت بسیار می کرد این دعا * روز تا شب شب همه شب تا ضحی

Heading: A حکایت for داود . A در روزگار داود .

نوع دگر . Bul. نوعی دگر BK (۱۴۵۶) . این , and آن is suppl. above. (۱۴۵۰)

. پایست Bul. in the first hemistich (۱۴۵۷)

ابر باران بسوی هر زمین . BKL Bul. ابر باران کش بسوی هر زمین (۱۴۵۸)

In H باران is written above as a variant.

(۱۴۶۲) The copyist of A, misled by the homoioteleuton (طلب), has inadvertently omitted vv. ۱۴۶۵—۱۴۶۲. L. Bul. مدتی .

خلق می‌خندید برگفتارِ او * بر طمع‌خای و بر پیکارِ او
 که چه می‌گوید عجب این سُست‌ریش * یا کسی دادست بنگِ بی‌هشیش
 ۱۴۶۵ راوِ روزی کسب و رنجست و تعب * هر کسی را پیشه داد و طلب
 أَطْلُبُوا الْأَرْزَاقَ فِي أَسْبَابِهَا * اَدْخُلُوا الْأَوْطَانَ مِنْ أَبْوَابِهَا
 شاه و سلطان و رسولِ حق کنون * هست داودِ نبی ذو فنون
 با چنان عِزّی و نازی کاندروست * که گزیدستش عنایت‌های دوست
 مُعْجَزَاتِش بی‌شمار و بی‌عدد * موجِ بخشایش مدد اندر مدد
 ۱۴۷۰ هیچ‌کس را خود زادم تا کنون * گئی بُدست آوازِ همچون ارغنون
 کی بهز و عظمی بیراند دویست * آدی را صوتِ خویش کرد نیست
 شیر و آهو جمع گردد آن زمان * سوی تذکیرش مغفل این از آن
 کوه و مرغان هم رسایل بادمش * هر دو اندر وقتِ دعوتِ مَحْرَمِش
 این و صد چندین مرورا معجزات * نورِ رُویش بی‌جهات و در جهات
 ۱۴۷۵ با همه تمکین خدا روزی او * کرده باشد بسته اندر جُست و جُو
 بی زیره‌بان و رنجی روزیش * می‌نیاید با همه پیروزی‌ش
 این چنین مخدول واپس مانده * خانه‌که دُون و گردون‌رانده
 این چنین مُدبِرِ هی‌خواهد که زود * بی تجارت پُر کند دامن زسود
 این چنین گنجی بی‌آمد در میان * که بر آم بر فلک بی نردبان
 ۱۴۸۰ این هی‌گفتش بتسخر رو بگیر * که رسیدت روزی و آمد بشیر
 و آن هی‌خندید مارا هر بد * زانچِ بابی هدیه‌ای سالارِ دِه
 او ازین تشییح مردم وین فسوس * کم نمی‌کرد از دعا و چاپلوس

اینست ریش Bul. (۱۴۶۴) as in the text. H (۱۴۶۳)

کسب رنج است H (۱۴۶۵)

In H صد is suppl. چون صد ارغنون BL. آواز صد چون ارغنون K (۱۴۷۰)

AK Bul. om. و after (۱۴۷۷) از دمش Bul. (۱۴۷۲) همچون below.

گنجی A. گنجی H (۱۴۷۲)

H writes چاپلوس as in the text. A (۱۴۸۲)

تا که شد در شهر معروف و شهیر * کو زآبانِ تپی جوید پنیس
شد مثل در خامطبی آن گدا * او ازین خواهش نمی آمد جدا

دویدن گاو در خانه آن دعا کننده بالمحاح، قال النبی علیہ
السَّلَامُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمَلْحِينَ فِي الدُّعَاءِ زَبْرًا تَبِينِ خَوَاسْتِ از
حَقِّ تَعَالَى وَالْمَحَاحِ خَوَاسْتِهَا بِهَاسْتِ از آنچ میخواید آنرا ازو،

۱۴۸۰ تا که روزی ناگهان در چاشت گاه * این دعا می کرد با زاری و آه
ناگهان در خانه اش گاوی دوید * شاخ زد بشکست دَرَبِنْد و کلید
گاو گستاخ اندر آن خانه بچست * مرد در جست و قوایه اش بست
پس گلوی گاو ببرد آن زمان * بی توقف بی تأمل بی امان
چون سرش ببرد شد سوی قصاب * تا اهابش برگردد در دم شتاب

عذر گفتن نظم کننده و مدد خواستن،

۱۴۹۰ ای تقاضاگر درون همچون جنین * چون تقاضای کنی اتمام این
سهل گردان ره نما توفیق ده * یا تقاضا را پهل بر ما مه
چون زمفلس زر تقاضای کنی * زر ببخشش در سر ای شاه غنی
بی تو نظم و قافیه شام ر سحر * زهره گی دارد کی آید در نظر
نظم و تجنیس و قوافی ای علم * بنده امر تواند از ترس و بیم
چون مَسِيح کرده هر چیز را * ذات بی تمیز و با تمیز را

گوید پنیس. Bul. (۱۴۸۲)

خام طبعی. L Bul. (۱۴۸۴)

Heading: A om. ازو.

و. A om. (۱۴۸۶)

Heading: Bul. نظم کند for ناظم.

ای for این (۱۴۹۰) A

In K بی and با are transposed. (۱۴۹۰)

هر یکی تسبیح بر نوعی دیگر. گوید و از حال آن این بی خبر
 آدمی مُنکر ز تسبیح جنّاد * و آن جنّاد اندر عبادت اوستاد
 بلك هفتاد و دو ملت هر یکی * بی خبر از یکدیگر و اندر شکی
 چون دو ناطق را ز حال یکدیگر * نیست آگه چون بود دیوار و در
 ۱۰۰۰ چون من از تسبیح ناطق غافلم * چون بدانند سُبْحَه صامت دلم
 سَتی از تسبیح جبری بی خبر * جبره از تسبیح سَتی بی اثر
 هست سَتی را یکی تسبیح خاص * هست جبری را ضد آن در مناص
 این همی گوید که آن ضالست و گم * بی خبر از حال او و ز امرِ قَم
 و آن همی گوید کی این را چه خبر * جنگشان افگند یزدان از قدر
 ۱۰۰۰ گوهر هر يك هُویدا ی کند * جنس از نایجنس پیدا ی کند
 قهرا از لطف داند هر کسی * خواه دانا خواه نادان یا خسی
 لیک لطفی قهر در پنهان شد * یا که قهری در دل لطف آمد
 کم کسی داند مگر ربّانی * کش بود در دل بِحکّ جانبی
 باقیان زین دو گمانی ی برند * سوی لانه خود يك پَر ی برند

بیان آنک علم را دو پرست و گمان را يك پرست، ناقص آمد
 ظن پرواز ابترست، و مثال ظن و یقین در علم،

۱۰۱۰ علم را دو پر گمان را يك پرست * ناقص آمد ظن پرواز ابترست
 مرغ يك پَر زود افتد سرنگون * باز بز پَر د دو گمانی یا فزون

اندر عبادات A (۱۴۹۷) . گوید او وز حال آن Bul. (۱۴۹۶)

ز حال همدگر BK Bul. (۱۴۹۹) . بی خبر از هر یکی اندر شکی A (۱۴۹۸)

In AH vv. ۱۰۰۱ and ۱۰۰۲ are transposed. (۱۰۰۱)

جنس را با جنس A (۱۰۰۰) . حال و از امر A (۱۰۰۳)

Heading: BK Bul. om. all except مثال الخ

أفت و خیزان می رود مرغ گان * با یکی پسر بر امید آشیان
 چون زغن و راست علمش زو نمود * شد دو پسر آن مرغ یک پر پر گشود
 بعد از آن یمنی سویا مستقیم * فی علی وجهه میکبا او سفیم
 ۱۵۱۰ با دو پر بر می پرد چون جبرئیل * بی گان و بی مگر بی قال و قیل
 گر همه عالم بگویندش توست * بر ره یزدان و دین مستوی
 او نگرده گرم تر از گفتشان * جان طاق او نگرده جفتشان
 و همه گویند او را گهری * کوه پنداری و تو برگ گهی
 او نیفتد در گان از طعنشان * او نگرده دردمند از طعنشان
 ۱۵۲۰ بلک گر دریا و کوه آید بگفت * گویدش با گهری گشتی تو جفت
 هیچ یک ذره نیفتد در خیال * یا بطعن طاعنان رنجور حال

مثال رنجور شدن آدمی بوهم تعظیم خلق و رغبت مشتریان
 بوی و حکایت معلم،

کودکان مکتبی از اوستاد * رنج دیدند از ملال و اجتهاد
 مشورت کردند در تعویق کار * تا معلم در فند در اضطرار
 چون نمی آید ورا رنجوری * کی بگیرد چند روز او دوری
 ۱۵۳۰ تا رهیم از حیس و تنگی و زکار * هست او چون سنگ خارا بر قرار
 آن یکی زیرکترین تدبیر کرد * کی بگویند اوستا چونی تو زرد
 خیر باشد رنگ تو بر جای نیست * این اثر یا از هوا یا از تبیست
 اندکی اندر خیال افتد ازین * تو برادر هم مدد کن این چنین

آن مرغ یک پر بر گشود. BK Bul. (۱۵۱۳) . افت خیزان BL (۱۵۱۲)

نه علی وجه Bul. (۱۵۱۴)

Bul. in طعنشان and in the second hemistich طعنشان (۱۵۱۹) A in the first hemistich
 ضمناً Bul. in the second hemistich طعنشان. (۱۵۲۶) BK Bul. زیرکتر این

چون در آبی از در مکتب بگو * خیر باشد اوستاد احوال تو
 آن خیالش اندکی افزون شود * مکز خیالی عاقلی مجنون شود^{۱۰۲۰}
 آن سور و آن چارم و پنجم چین * در پی ما غم نمایید و حین
 تا چو سی کودک تواتر این خبر * متفق گویند یابد مُستَقَر
 هر یکی گفتش که شاباش ای ذکی * باد بخت بر عنایت مُتکی
 متفق گشتند در عهد وثیق * کی نگرداند سخنرا یک رفیق
 بعد از آن سوگند داد او جمله را * تا که غمازے نگوید ماجرا^{۱۰۲۵}
 رأی آن کودک بچرید از هم * عقل او در پیش و رفت از رمه
 آن تفاوت هست در عقل بشر * کی میان شاهدان اندر صور
 زین قبل فرمود احمد در مقال * در زبان پنهان بود حسن رجال

عقول خلق متفاوتست در اصل فطرت و نزد معتزله
 متساویست، تفاوت عقول از تحصیل علم است،

اختلاف عقولها در اصل بود * بر وفاق ستیان باید شنود
 بر خلاف قول اهل اعتزال * کی عقول از اصل دارند اعتدال^{۱۰۴۰}
 تجربه و تعلیم بیش و کم کند * تا یکی را از یکی اعلم کند
 باطلست این زانک رأی کودکی * کی ندارد تجربه در مسلکی
 بر دمید اندیشه زان طفل خرد * پیر با صد تجربه بویی نبرد
 خود فزون آن به کی آن از فطرتست * تا زافزون که جهد و فکرنت
 تو بگو داده خدا بهتر بود * یا که لنگی راهوارانه رود^{۱۰۴۵}

غم نماید ABK Bul. و چارم A (۱۰۴۱) اوستا BK Bul. (۱۰۴۲)

تا کی A (۱۰۲۵) ای ذکی Bul. (۱۰۲۲) متفق کردند Bul. (۱۰۲۲)

حسن رجال A (۱۰۲۸) از پیش Bul. (۱۰۳۶)

و تفاوت B. بیان آنکه عقول خلق Bul. Heading:

رود for بود A (۱۰۴۵)

در وهم افگدن کودکان استادرا،

روز گشت و آمدند آن کودکان * بر همین فکرت زخانه تا دکان
 جمله استادند بیرون منتظر * تا در آید اول آن یارِ مُصِر
 زآنک مَنبَع او بُست این رای را * سَرِ اِمَار آید همیشه پای را
 اے مقلد تو بگو پیشی بر آن * کو بود منبع ز نورِ آسمان
 ۱۰۰. او در آمد گفت اُستارا سلام * خیر باشد رنگِ رویت ز ردفام
 گفت اُستا نیست رنجی مرمرا * تو برو بنشین مگو یاره هلا
 نفی کرد اما غبارِ وهمِ بد * اندکی اندر دلش ناگاه زد
 اندر آمد دیگری گفت این چنین * اندکی آن وهم افزون شد بدین
 همچین تا وهمِ او قوت گرفت * ماند اندر حالِ خود بس در شگفت

بیار شدن فرعون هم بوم از تعظیم خلقان،

۱۰۰۰ بجه خلق از زن و از طفل و مرد * زد دل فرعون را رنجور کرد
 گفتن هر يك خداوند و مَلِك * آن چنان کردش زوهمی مُنَهَك
 که بدعوی الهی شد دلیر * ازدها گشت و نفی شد هیچ سیر
 عقل جزوی آفتش و هم است و ظن * زآنک در ظلمات شد اورا وطن
 بر زمین گر نیم گز راهی بود * آدی بی وهم این می رود
 ۱۰۶. بر سر دیوارِ عالی گر روی * گردو گز عرضش بود کژی شوی
 بلک می آفتی ز لرزه دل بوهم * ترس ووهمی را نکو بنگر بفهم

س. for ps. Bul. (۱۰۰۴) . شد برین AK Bul. (۱۰۰۳) . استاد A (۱۰۰۱)

Heading: AB om. م.

عقل جزئی Bul. (۱۰۰۸) . این for راهی A (۱۰۰۶)

نیکو A. ترس ووهمی Bul. (۱۰۱۱)

رنجور شدن استاد بوهم،

گفت اُستاسُست از وهر و زبیم * بر جهید و یکشانید او گلم
 خشمگین با زن که مِهر اوست سُست * من بدین حالم نپرسید و نجست
 خود مرا آگه نکرد از رنگِ من * فصد دارد تا رهد از ننگِ من
 ۱۵۶۵ او بحسن و جلوه خود مست گشت * بی خبر کز بام افتادم چو طشت
 آمد و در را بُنْدے و گشاد * کودکان اندر پی آن اوستاد
 گفت زن خیرست چون زود آمدی * کی مبادا ذاتِ نیکت را بدے
 گفت کوری رنگ و حال من بین * از غم بیگانگان اندر حین
 تو درون خانه از بغض و نفاق * ی نینی حال من در احراق
 ۱۵۷۰ گفت زن ای خواجه غیبی نیست * وهر و ظن لاش بی معیست
 گفتش ای غر تو هنوزی در لجاج * ی نینی این تغیر و از تجاج
 گر تو کور و گرشدی مارا چه جرم * ما درین رنجیم و در اندوه و گرم
 گفت اے خواجه بیارم آینه * تا بدانی که ندارم من گنه
 گفت رَو مه تورهی مه آینهت * دایما در بغض و کین و عنت
 ۱۵۷۵ جامه خواب مرا زو گستران * تا بخشیم که سر من شد گران
 زن توقف کرد مردش بانگ زد * کای عدو زوتر ترا این یسزد

در جامه خواب افتادن استاد از وهر و نالیدن او از وهر رنجوری،

جامه خواب آورد و گسترد آن عجز * گفت امکان نی و باطن پُرسوز
 گر بگویم متهم دارد مرا * ورنگوم یجد شود این ماجرا

مست for جست A (۱۵۶۵) . بر جهید او A (۱۵۶۲)

م و ظن لاشی A (۱۵۷۰) . ذات پاکتر AB (۱۵۶۷)

اندوه کرم AL (۱۵۷۲) . گفت ای غر Bul. A (۱۵۷۱)

و مردش A (۱۵۷۶) . نه تورهی نه آینهت L (۱۵۷۲) and so Bul.

قالِ بَدَّ رَجُورٌ كَرْدَانِدْ هِي * آدی را که نبود سنش غمی
 ۱۵۸۰ قولِ پیغمبرِ قَبُولُهُ یَفْرَضُ * اِنْ تَمَارَضْتُمْ لَدَیْنَا تَمْرَضُوا
 گر بگویم او خیالی برزند * فعل دارد زن که خلوت می کند
 مر مرا از خانه بیرون می کند * بهر فسفی فعل و افسون می کند
 جامه خوابش کرد و استاد او فتاد * آه و ناله از وی می بزد
 کودکان آنجا نشستند و نهان * درس میخواندند با صد اندهان
 ۱۵۸۵ کین همه کردیم و ما زندانییم * بد بنای بود ما بد بانسیم

دوم بار در وهم افگدن کودکان استادرا که او را از قرآن
 خواندن ما درد سر افزایشد،

گفت آن زیرک که ای قوم پَسَند * درس خوانید و کنید آوا بلند
 چون همی خواندند گفت ای کودکان * بانگ ما استادرا دارد زیان
 درد سر افزایشد استارا زبانگ * آزد این کو درد یابد بهر دانگ
 گفت استا راست می گوید روید * درد سر افزون شدم بیرون شوید

خلاص یافتن کودکان از مکتب بدین مکر

۱۵۹۰ سجد کردند و بگفتند اے کریم * دور بادا از تو رنجورے و یسم
 پس برون جَسَند سوی خانها * همچو مرغان در هواے دانهها
 مادرانشان خشمگین گشتند و گفت * روز کتاب و شما با هو جفت

کرد و اوستاد K. خابش K (۱۵۸۴). خیال بد Bul. (۱۵۸۱). پیغامبر ABKL (۱۵۸۰).

بود و ما AK Bul. کردیم after و Bul. om. (۱۵۸۵). کرد اوستاد A

کو for گر A. استادرا A (۱۵۸۸). کای قوم A (۱۵۸۶).

Bul. add: After this verse K Bul. روز کارست و شما Bul. (۱۵۹۲)

وقت تحصیل است اکنون و شما * می گزید از کتاب و اوستا

عذر آوردند کای مادر تو بیست * این گناه از ما و از تقصیر نیست
 امر فضاے آسمان اُستادِ ما * گشت رنجور و سفیم و مبتلا
 ۱۶۹۰ مادران گفتند مکرست و دروغ * صد دروغ آرید بهر طحِ دوغ
 ما صباح آییم پیش اوستا * تا ببینیم اصل این مکر شما
 کودکان گفتند بِسْمِ اللّٰهِ رَوید * بر دروغ و صدقِ ما واقف شوید

رفتن مادران کودکان بعبادت اوستاد،

بامدادان آمدند آن مادران * خفته استا همچو بیمارِ گران
 هم عَرَق کرده زبسرائی لعاف * سر بیسته رُو کشید در بیجا
 ۱۶۰۰ آه آهی می کند آهسته او * جملگان گشتند هم لا حَوْلَ لَکُو
 خیر باشد اوستاد این دردِ سر * جانِ تو مارا نبودست زین خیر
 گفت من هم بی خبر بودم ازین * آگهم مادر غران کردند هین
 من بدمر غافل بِشْغَلِ قَالِ و قیل * بود در باطن چنین رنجی ثقیل
 چون بجد مشغول باشد آدمی * او زدید رنج خود باشد عمی
 ۱۶۰۵ امر زنان مصرِ یوسف شد سَبر * که ز مشغولی بشد زیشان خبر
 پاره پاره کرده ساعدهای خویش * رُوحِ واله کی نه پس بیند نه پیش
 اے بسا مردِ شجاع اندر حَراب * کی ببرد دست و پا پایش ضراب
 او همان دست آورد در گیر و دار * برگانِ آنک هست او بر قرار
 خود ببیند دست رفته در ضَرَر * خون ازو بسیار رفته بی خبر

Heading: ABK Bul. استاد.

(۱۶۰۱) B Bul. اوستا. Bul. نبوده زین خبر. See note on verse ۶۰۲.

(۱۶۰۵) A Bul. نشد زیشان.

(۱۶۰۷) A Bul. و با پایش. BK Bul. om. و تا پایش.

(۱۶۰۹) H ببیند, the initial letter having no point. A او ببیند.

در بیان آنک تن روح را چون لباسی است و این دست آستین
دست روح است و این پای موزه پای روحست،

۱۷۱۰ تا بدانی که تن آمد چون لباس * رو بچو لباس لباسی را ملبس
روح را توحید الله خوشترست * غیر ظاهر دست و پای دیگرست
دست و پا در خواب بینی و ایتلاف * آن حقیقت دان مدانش از گزاف
آن توی کی بی بدن داری بدن * پس مترس از جسم جان بیرون شدن

حکایت آن درویش کی در کوه خلوت کرده بود و بیان
حلاوت انقطاع و خلوت و داخل شدن درین منقبت که انا
جلیس من ذکرتی و انیس من استانس بی،

گر با همه چو بی منی بی همه * و بی همه چو با منی با همه

بود درویشی بگسارے مقیم * خلوت اورا بود هم خواب و ندیم
۱۷۱۰ چون ز خالق می رسید اورا شمول * بود از انفاس مرد و زن مملول
همچنانک سهل شد مارا حفر * سهل شد هم قوم دیگر را سَنَر
آن چنانک عاشقی بر سرورے * عاشق است آن خواجه بر آهنگرے
هر کسی را بهر کارے ساختند * میل آنرا در دلش انداختند
دست و پا بی میل جُبان گئی شود * خار و خس بی آب و نبادی گئی رود
۱۷۲۰ گر بینی میل خود سوے سَما * پر دولت برگشا همچون هُما

لباسی را بلبس A. چون لبس Bul. (۱۷۱۰)

پای A (۱۷۱۱)

بینی ایتلاف A. در خواب K (۱۷۱۲)

از جسم و جان AK (۱۷۱۴)

Heading: A حکایت درویشی و. A om. before خلوت. In H خلوت و is suppl. above.

هم یار و ندیم Bul. (۱۷۱۴)

سهل باشد هم A (۱۷۱۶)

ور بینی میلِ خود سوی زمین * نوحه و کن هیچ مُنشین از حین
عاقلان خود نوحها پیشین کنند * جاهلان آخر بسر بری زند
زابتدای کار آخررا ببین * تا نباشی تو پشیمان یوم دین

دیدن زرگر عاقبت کاررا و سخن بر وفق عاقبت گفتن با

مستعیر ترازو،

آن یکی آمد پیش زرگری * که ترازو ده که بر سنج زری
گفت خواجه رو مرا غلبیر نیست * گفت میزان ده بدین تسخرمه ایست
گفت جاروبی ندارم در دکان * گفت بس بس این مضاحک را بمان
من ترازویی که میخواهم بده * خویشان را گر مکن هر سو مچه
گفت بشنیدم سخن کَر نیستم * تا نپندارے که بی معنیستم
این شنیدم لیک پیری مُرّعیش * دست لرزان جسم تو تا مُنتعش
۱۶۳۰ و آن زر تو هم قراضه خُرد و مُرد * دست لرزد پس بریزد زر خُرد
پس بگویی خواجه جاروبی بیار * تا بجوم زر خودرا در غبار
چون بروی خاکرا جمع آوری * گوئیم غلبیر خواهم ای جری
من زاوَل دیدم آخررا تمام * جای دیگر رو از اینجا والسلام

• ما یست Bul. • برین تسخر BK. • غلبیر for غریال BKL Bul. • گفت رو خواجه B (۱۶۳۵)

• کثر مکن A (۱۶۲۷)

• کی بی A (۱۶۲۸)

• چشم تو BL (۱۶۲۹)

• در عیار L Bul. (۱۶۳۱)

• ای جری A. • غریال خواهم Bul. (۱۶۲۲)

بقیه قصه آن زاهد کوهی که نذر کرده بود کی میوه کوهی از
درخت باز نکم و درخت نفشانم و کسی را نکویم صریح و کنایت
کی بیفشان آن خورم کی باد افکنده باشد از درخت،

اندر آن گه بود اشجار و ثمار * بس مُرود کوهی آنجا بی شمار
۱۶۳۵ گفت آن درویش یا رب با تو من * عهد کردم زین نچینم در زمن
جز از آن میوه که باد انداختش * من نچینم از درخت مُنتعش
مدتی بر نذر خود بودش وفا * تا در آمد امتحانات قضا
زین سبب فرمود استننا کنید * گر خدا خواهد پیمان بر زیند
هر زمان دلرا دگر میلی دهم * هر نفس بر دل دگر داغی نهم
۱۶۴۰ کُلَّ إِصْبَاحٍ لَنَا شَأْنٌ جَدِيدٌ * کُلُّ شَيْءٍ عَنْ مُرَادٍ لَا يَبِيدُ
در حدیث آمد که دل همچون پرست * در بیابانی اسیر صرصرست
باد پُرا هر طرف راند گراف * گه چپ و گه راست با صد اختلاف
در حدیث دیگر این دل دان چنان * کآبِ جوشان زآتش اندر قارغان
هر زمان دلرا دگر رای بود * آن نه از وی لیک از جایی بود
۱۶۴۵ پس چرا این شوی بر رای دل * عهد بندی تا شوی آخر خجل
این هم از تأثیر حکمت و قدر * چاه یبسی و نتوانی حذر
نیست خود از مرغ پُران این عجب * که نیند دام و افتد در عَطَب
این عجب که دام بیند هم و تد * گر نخواهد و ر بخواهد می‌فند
چشم باز و گوش باز و دام پیش * سوسه دای می‌پرد با پَرِ خویش

که استننا A (۱۶۳۸). تا بر آمد Bul. (۱۶۳۷). بس مرود Bul. و. A om. (۱۶۳۴).

اندر غارغان A. اندر قارغان K. این دل را چنان B (۱۶۴۲).

و. A om. که نیند A (۱۶۴۷). آن هم Bul. این همه از تأثیر و حکمت A (۱۶۴۶).

گر بخواهد و ر بخواهد BK Bul. گر بخواهد گر نخواهد A. گر دام بیند A (۱۶۴۸).

تشبیه بند و دام قضا بصورت پنهان با اثر پیدا،

۱۶۵۰ ببنی اندر دلق مهترزاده * سر برهنه در بلا افتاده
 در هواے نابکارے سوخته * افیشہ و املاک خود بفروخته
 خان و مان رفته شد بدنام و خوار * کار دشمن و رود ادبازوار
 زاهدے بیند بگوید اے کیا * همتی و دام انر بہر خدا
 کاندین ادبار زشت افتاده ام * مال و زر و نعمت از کف داده ام
 ۱۶۵۵ همتی تا بولک من زین و ارم * زین گل تیرہ بود کہ بر جہم
 این دعا میخواهد او از عام و خاص * کاآخلاص و آخلاص و آخلاص
 دست باز و پای باز و بند نی * فی موگل بر سرش فی آہنی
 از کد امین بند میجوی خلاص * وار کد امین حبس میجوی مناص
 بند تقدیر و قضای مخفی * کہ نیند آن بجز جان صفی
 ۱۶۶۰ گرچہ پیدا نیست آن در ممکن است * بتر از زندان و بند آہن است
 زآنک آہنگر مر آن را بشکند * حفرہ گرہم خشت زندان بر کند
 ای عجب این بند پنهان گران * عاجز از تکمیر آن آہنگران
 دیدن آن بند احمد را رسد * بر گلوئی بستہ حیل من مسد
 دید بر پشت عیال بولہب * تنگ ہیزم گفت حمالہ حطب
 ۱۶۶۵ حیل و ہیزم را جز او چشمی ندید * کہ پدید آید برو ہر ناپدید
 باقیانش جملہ تاویلی کنند * کین زبی ہوشیست و ایشان ہوشند
 لیک از تاثیر آن پشتش دوتو * گشتہ و نالان شد او پیش تو

Heading: A و اثر پیدا .

گلی A. تا بولک (۱۶۵۰) L Bul. ادبہر وار BK. خانان (۱۶۵۲) Bul.

بند و تقدیر A (۱۶۵۹) Bul. کاآخلاص و آخلاص K (۱۶۵۶) Bul.

as in text. BHK. لیک ہیزم A (۱۶۶۴) Bul. بدتر از A (۱۶۶۰) Bul.

پیش او AL. تا بولک او A (۱۶۶۷) Bul. و (۱۶۶۶) Bul. om. آید بند B (۱۶۶۵) Bul.

که دعایی همتی تا ط ره * تا ازین بندِ نهران بیرون جهم
آنک ببند این علامتها پدید * چون نداند او شقی را از سعید
داند و پوشد بآمر ذو آجلال * که نباشد کشفِ راز، حق حلال
۱۷۷- این سخن پایان ندارد آن فقیر * از مجاعت شد زبون و تن اسیر

مضطرب شدن فقیر نذر کرده بکندن امروء از درخت و گوشمال
حق رسیدن بی مهلت،

پنج روز آن باد امرودی نریخت * ز آتش، جوعش صوری میگریخت
بر سر شاخی مُردی چند دید * باز صبری کرد و خود را وا کشید
باد آمد شاخ را سر زیر کرد * طبع را بر خوردن آن چیر کرد
۱۷۷۵ جوع و ضعف و قوت جذب قضا * کرد زاهدرا ز نذرش بی وفا
چونک از امروءین میوه شکست * گشت اندر نذر و عهد خویش سست
هم در آن دم گوشمال، حق رسید * چشم او بگشاد و گوش او کشید

متهم کردن آن شیخ را با دزدان و بریدن دستش را،

بسیست از دزدان بُند آتجا و بیش * بخش می کردند مسروقات خویش
شخه را غماز آگه کرده بود * مردم شخه بر افتادند زود
۱۷۸- هم بد آتجا پای چپ و دست راست * جمله را بیرید و غوغایی بخاست

Heading: BHK Bul. مضطرب.

(۱۷۷۴) Bul. چیر for جبر. (۱۷۷۵) A جود و ضعف.

(۱۷۷۶) Bul. میوه شکست. A om. و.

Heading; A om. آن.

(۱۷۷۸) A مرزوقات خویش. (۱۷۷۹) Bul. adds:

با غضب ما مور شد اندم عوان * قطع کردن دستشان و پایشان

هم بر آتجا K (۱۷۸۰)

دست زاهد هر بریده شد غَلَط * پاش را میخواست هم کردن سَفَط
 در زمان آمد سوارے بس گرین * بانگ بر زد بر عوان کای سگ بین
 این فلان شیخ است و آبدال خدا * دستِ او را تو چرا کرده جدا
 آن عوان بڈرید جامه تیز رفت * پیشِ شخه داد آگاہیش تفت
 ۱۶۸۵ شخه آمد پا برهنه عذرخواه * که ندانستم خدا بر من گواه
 هین بجل کن مر مرا زین کارِ زشت * اے کریم و سرورِ اهلِ بهشت
 گفت می دانم سبب این نیش را * می شناسم من گناهِ خویش را
 من شکستم حرمتِ آیمانِ او * پس مینم بُرد دادستانِ او
 من شکستم عهد و دانستم بدست * تا رسید آن شویِ جُرأت بدست
 ۱۶۹۰ دستِ ما و پایِ ما و مغز و پوست * باد اے والی فدای حکمِ دوست
 قسم من بود این ترا کردم حلال * تو ندانستی ترا نبود وبال
 وآنک او دانست او فرمانِ رواست * با خدا سامانِ پیچیدن کجاست
 ای بسا مرغی پریده دانه جو * که بُریده حلقِ او هر حلقِ او
 ای بسا مرغی زرمغک و زمغص * بر کنارِ بامرِ محبوسِ قفص
 ۱۶۹۵ ای بسا ماهی در آبِ ڈور دست * گشته از حرصِ گلو مأخوذ شست
 ای بسا مستور در پرده بُک * شوی فرج و گلو رُسوا شک
 ای بسا قاضی جبر نیک خو * امرِ گلو و رشونی او زردرو
 بلک در هاروت و ماروت آن شراب * از عروجِ چرخشان شد سدّ باب
 بایزید از بهر این کرد احتراز * دید در خود کاهلی اندر نماز
 ۱۷۰۰ از سبب اندیشه کرد آن ذو لُباب * دید علت خوردنِ بسیار از آب

سر برهنه Bul. (۱۶۸۵) ای سگ Bul. (۱۶۸۲) سقط for غلط A (۱۶۸۱)

قسم ما ABK Bul. (۱۶۹۱) Written in marg. H. (۱۶۸۸)

در کار بام Bul. (۱۶۹۴) سامان for بسان A (۱۶۹۲)

وز رشونی Bul. (۱۶۹۷) حرص کلو A (۱۶۹۵)

(۱۶۹۴) A آن سراب. In A the second hemistich of this verse and the second

hemistich of v. ۱۷۰۰ are inadvertently transposed.

گفت تا سالی نخواهر خورد آب * آنچهان کرد و خدایش داد تاب
این کینه جهد او بد بهر دین * گشت او سلطان و قُطْبُ العارفين
چون بربک شد برای خلق دست * مرد زاهدرا در شکوی بیست
شیخ اقطع گشت نامش پیش خلق * کرد معروفش بدین آفاتِ خلق

کرامات شیخ اقطع و زنبیل بافتن او بدو دست،

۱۷۰۰ در عَریشِ اورا یکی زایر یافت * کو بهر دو دست می زنبیل بافت
گفت اورا ای عدو جانِ خویش * در عریشم آمده سر کرده پیش
این چرا کردی شتاب اندر سیاق * گفت از افراط مهر و اشتیاق
پس تبسم کرد و گفت اکنون بیا * لیک مخفی دار این را ای کیه
تا نیرم من مگو این با کسی * فی قریبی فی حیپی فی خسی
۱۷۱۰ بعد از آن قوی دگر از روزنش * مطلع گشتند بر بافیدنش
گفت حکمت را تو دانی کردگار * من کم پنهان تو کردی آشکار
آمد الهامش که یکچندی بُند * که درین غم بر تو مُنکری شدند
کی مگر سالوس بود او در طریق * که خدا رُسواس کرد اندر فریق
— من نخواهر گانِ رَمَه کافر شوند * در ضلالت در گانِ بد روند
۱۷۲۰ این کرامت را بکردیم آشکار * که دهیمت دست اندر وقت کار
تا که آن بیچارگانِ بدگان * رد نگردند از جنابِ آسمان
من ترا بی این کرامتها زپیش * خود تسلی دادی از ذاتِ خویش
این کرامت بهر ایشان دادمت * وین چراغ از بهر آن بنهادمت

(۱۷۰۱) AB Bul. کرد تاب.

بدان آفات B (۱۷۰۴)

(۱۷۰۵) Bul. که for کو.

ای عدوی A (۱۷۰۶)

(۱۷۰۷) ABK Bul. اندر سیاق.

مطلع کردند Bul. (۱۷۱۰)

(۱۷۱۵) B بکردم.

تا که این A Bul. (۱۷۱۶)

تو از آن بگذشته کر مرگ تن * ترسی و ز تفریق اجزای بدن
۱۷۲۰ و هم تفریق سر و پا از تو رفت * دفع و هم اسپر رسیدت نیک زفت

سبب جرأت ساحران فرعون بر قطع دست و پا،

ساحران را نی که فرعون لعین * کرد تهدید سیاست بر زمین
که بیتم دست و پاتان از خلاف * پس در آویزم ندارمتان مُعاف
او همی پنداشت کایشان در همان * و هم و تخوینند و وسواس و گمان
که بودشان لرزه و تخویف و ترس * از توهّمها و تهدیداتِ نفس
۱۷۲۵ او نمی دانست کایشان رسته اند * بر دریچه نور دل بنشسته اند
سایه خود را زخود دانسته اند * چابک و چُست و گش و بر جسته اند
هاون گردون اگر صد بارشان * خُرد کوبد اندرین گلزارشان
اصل این ترکیب را چون دیده اند * از فروع و هم کم ترسیه اند
این جهان خوابست اندر ظن مه ایست * گر رُود در خواب دستی باک نیست
۱۷۳۰ گر بخواب اندر سرت پیرد گاز * هم سرت بر جاست هم عمرت دراز
گر ببینی خواب در خود را دو نیم * تن دُرستی چون بخیزی فی سقیم
حاصل اندر خواب نقصان بدن * نیست باک و فی دو صد پاره شدن
این جهان را که بصورت فایست * گفت پیغمبر که حلیم نایبست
از ره تقلید تو کرده قبول * سالکان این دیده پینا بی رسول
۱۷۳۵ روز در خوابی مگو کین خواب نیست * سایه فرعست اصل جز مهتاب نیست
خواب و بیداریت آن دان ای عَضُد * که ببیند خفته کو در خواب شد

(۱۷۱۹) Bul. از تفریق. For ترسی (- v) cf. I ۲۹۰, II ۱۵۸۷, etc.

(۱۷۲۴) A- om. و before تخویف and before گمان. (۱۷۲۵) The order of the following verses in B is ۱۷۲۷-۱۷۲۹, ۱۷۲۷, ۱۷۲۸, ۱۷۲۶, ۱۷۲۸.

(۱۷۲۶) A مایه خود را. (۱۷۲۷) H گلزارشان. (۱۷۲۹) B Bul. مایست.

(۱۷۳۰) H و هم عمرت. (۱۷۳۳) ABHK پیغامبر. (۱۷۳۶) AK خواب بیداریت.

او گمان برده که این دم خفته‌ام * بی‌خبر ز آن کوست در خواب دُوم
 کوزه‌گر گر کوزه‌را بشکنند * چون بخواهد باز خود قائم کند
 گوررا هر گام باشد ترسِ چاه * با هزاران ترس می‌آید براه
 ۱۷۴۰ مرد بینا دید عَرَضِ راهرا * پس بداند او مغالک و چاهرا
 پا و زانویش نلرزد هر دمی * زو تَرش گی دارد او از هر غمی
 خیز فرعونیا که ما آن نیستیم * کی بهر بانگی و غولی بیستیم
 خرقة مارا بدر دوزنک هست * ورنه خود مارا برهنه‌تر بهست
 بی لباس این خوبرا اندر کنار * خوش در آریسم ای عدو ناپاکار
 ۱۷۴۵ خوشتر از تجرید از تن وز مزاج * نیست ای فرعون بی‌الهام گنج

شکایت استر پیش شترکی من بسیار در رو می‌افتم
 و تو نمی‌افتی الا بنادر،

گفت استر با شترکای خوش رفیق * در فراز و شیب و در راه دقیق
 تو نه آبی بر سر و خوش می‌روی * من همی‌آم بسر در چون غوی
 من همی‌افتم بر تو در هر دمی * خواه در خشکی و خواه اندر نمی
 این سبب را باز گو یا من که چیست * تا بدانم من که چون باید بزیت
 ۱۷۵۰ گفت چشم من ز تو روشن‌ترست * بعد از آن هر از بلندی ناظرست
 چون بر آم بر سر کوهی بلند * آخر عقبه ببینم هوشمند
 پس هم پستی و بالایی راه * دیده‌امرا و نماید هم اله
 هر قلمرا امر سر بینش نم * از عثار و اوفتادن و رهم

ورنه مارا خود. B Bul. (۱۷۴۲) as in text. Dُوم. K. خواب دُوم. A (۱۷۳۷)

مزج. Bul. written above. مارا and از تن. A (۱۷۴۵) om. ای عدوی. A (۱۷۴۴)

Heading: K Bul. شکایت کردن.

بر. for. BK Bul. نیایی. Bul. (۱۷۴۷) ای خوش. A (۱۷۴۶)

و. A om. (۱۷۵۲) کوه. BKL Bul. (۱۷۵۱)

تو نَبِيْنِيْ پِيْشِ خُوْدِ يَكِ دُو سَهْ گَامِ * دَانَهْ يَبِيْنِيْ وَ نَبِيْنِيْ رَنْجِ دَامِ
 ۱۷۶۰ يَسْتَوِيْ اَلْاَعْمٰى لَدَيْكُمْ وَ اَلْبَصِيْر * فِى اَلْمُهَامِ وَ اَلشُّرُوْلِ وَ اَلْبَسِيْر
 چُوْنِ جَبِيْنِ رَا دَرِ شِكْمِ حَقِ جَانِ دَهْدِ * جَذِبِ اَجْزَا دَرِ مَزَاجِ اَوْ نَهْدِ
 اَزِ خُوْرِيْشِ اَوْ جَذِبِ اَجْزَا يِ كَنْدِ * تَارِ وَ پُوْدِ جِسْمِ خُوْدِ رَا يِ تَنْدِ
 تَا چَهْلِ سَالِشِ بِيْجَذِبِ جُزُوْهَا * حَقِ حَرِيْصِشِ كَرْدَهْ بَاشَدِ دَرِ نَهَا
 جَذِبِ اَجْزَا رُوْحِ رَا تَعْلِيْمِ كَرْدِ * چُوْنِ نَدَانَدِ جَذِبِ اَجْزَا شَاوِ فَرْدِ
 ۱۷۶۰ جَامِعِ اَيْنِ ذَرُهَا خُوْرَشِيْدِ پُوْدِ * بِيْ غِذَا اَجْزَا تَا رَا دَانَدِ رُوْبُوْدِ
 اَنَ زَمَانِيْ كِهْ دَرِ آبيْ تُو زَخُوَابِ * هُوْشِ وَ حَسِّ رَفْتِهَا خُوَانَدِ شَتَابِ
 تَا بَدَانِيْ كَاَنْ اَزُو غَايِبِ نَشَدِ * بَاَزِ اَيْدِ چُوْنِ بَفَرْمَايْدِ كِهْ عُدِ

اجتماع اجزای خر عزیز بعد از پوسیدن باذن الله و درهم

مرگب شدن پیش چشم عزیز،

هِيْنَ عَزِيْرَا دَرِ نَگَرِ اَنْدَرِ خَرْتِ * كِهْ پِيْوَسِيْدَسْتِ وَ رِيْزِيْدَكِ بَرْتِ
 پِيْشِ تُو گَرْدِ اَوْرَمِ اَجْزَا شِ رَا * اَنَ سَرِ وَ دُمِّ وَ دُو گُوْشِ وَ پَا شِ رَا
 ۱۷۶۰ دَسْتِ نِيْ وَ جُزُوْ بَرْمِ يِ نَهْدِ * پَارِهَارَا اَجْجَاعِيْ يِ دَهْدِ
 دَرِ نَگَرِ دَرِ صَنْعَتِ پَارَهَزِيْ * كُوْهيْ دُوْزْدِ كِهْنِ بِيْ سُوْزِيْ
 رِيْسَانِ وَ سُوْزِيْ نِيْ وَ قَتِ خَرَزِ * اَنْجَانِ دُوْزْدِ كِهْ پِيْدَا نِيْسْتِ دَرَزِ
 چَشْمِ بَگَشَا حَشْرَا پِيْدَا بِيْبِيْنِ * تَا نَمَانَدِ شُبُهَاتِ دَرِ يَوْمِ دِيْنِ
 تَا بِيْبِيْ جَامِعِيْمَا تَسَامِ * تَا نَلْرِيْ وَ قَتِ مَرْدِنِ زَاهْتَامِ
 ۱۷۷۰ هَمْچِنَا نَكِ وَ قَتِ خَتْنِ اَيْنِيْ * اَزِ فِوَاتِ جَمْلَهْ حِسْهَائِ تَفِيْ
 بَرِ حُوَاْسِ خُوْدِ نَلْرِيْ وَ قَتِ خُوَابِ * گَرِچِهْ يِ گَرْدَدِ پَرِيْشَانِ وَ خَرَابِ

باز آمد A (۱۷۶۲)

Heading: A پوسیدن و باذن الله درهم.

پایه‌ها A (۱۷۶۰)

(۱۷۶۷) Bul. A om. نِيْ. رِيْسَانِيْ سُوْزِيْ

(۱۷۶۲) BK Bul. جَامِعِيْمَا رَا

(۱۷۷۱) A بلرزی. AH گِرچِهْ يِ گَرْدِيْ. B گِرچِهْ يِ لِرَزْدِ and so H in marg.

جزع ناکردن شیخی بر مرگ فرزندان خود،

بود شیخی رهنمایی پیش ازین * آسانی شمع بر روی زمین
 چون پیغمبر در میان اُمّتان * دَرگشای روضه دار آلمَنان
 گفت پیغمبر که شیخ رفته پیش * چون نبی باشد میان قوم خویش
 ۱۷۷۰ يك صباحي گفتش اهل بيت او * سخت دل چونی بگو ای نيك خو
 ما زمرگ و هجر فرزندان تو * نوحه ی داريم با پشت دوتو
 تو نمی گری نمی زارے چرا * یا که رحمت نیست اندر دل ترا
 چون ترا رحمی نباشد در درون * پس چه او میدستان از تو کون
 ما باومید تویم ای پیشوا * که بنگذاری تو مارا در فنا
 ۱۷۸۰ چون بیاریند روز حشر تخت * خود شفیح ما توی آن روز سخت
 در چنان روز و شب بی زینهار * ما باگرام تویم او میدوار
 دست ما و دامن توست آن زمان * کی نماند هیچ مجرم را امان
 گفت پیغمبر که روز رسنخیز * کی گذارم مجرمانرا اشک ریز
 من شفیح عاصیان باشم بجان * تا رهامشان ز اشکنجه گران
 ۱۷۸۰ عاصیان و اهل کبایرا بجهد * با رهام از عتاب نقض عهد
 صالحان اُمّتم خود فارغند * از شفاعت های من روز گزند
 بلک ایشانرا شفاعتها بود * گفتشان چون حکم نافذ می رود
 هیچ وزیر و وزیر غیر می بر نداشت * من نیم وزیر خدام بر فراشت
 آنک بی وزیرست شیخست ای جوان * در قبول حق چو اندر کف کان

Heading: B Bul. شیخ.

نیست در دل ای کیا BK Bul. (۱۷۷۷) . پیغامبر BH (۱۷۷۴)

بر فنا A. ننگذاری Bul. بامید Bul. (۱۷۷۹) . امیدست مان Bul. (۱۷۷۸)

در دامن Bul. دست و ما A (۱۷۸۲) . امیدوار Bul. و A Bul. om. (۱۷۸۱)

چون فارغند Bul. (۱۷۸۶) . از عتاب B (۱۷۸۵) . پیغامبر ABK (۱۷۸۴)

۱۷۶۰ شیخ کی بُود پیر یعنی مُو سپید * معنی این مُو بدان ای بی امید
 هست آن موی سیه هستی او * تا زهستیاش نماند تای مو
 چون که هستی اش نماند پیر اوست * گر سیه مو باشد او یا خود دُو مُوست
 هست آن موی سیه و صَف بَشَر * نیست آن مو موی ریش و موی سر
 عیسی اندر مهد بر دارد نفر * که جوان ناگشته ما شیخیم و پیر
 ۱۷۶۵ گر زهید از بعضی اوصاف بشر * شیخ نبود کهل باشد ای پسر
 چون یکی موی سینه گان وصف ماست * نیست بر وی شیخ و مقبول خداست
 چون بود مویش سپید ار با خودست * او نه پیرست و نه خاص ایزدست
 و ر سر موی ز وصفش باقیست * او نه از عرش است او آفاقست

عذر گفتن شیخ بهر ناگریستن بر مرگ فرزندان خود،

شیخ گفت اورا مپندار ای رفیق * که ندارم رحم و مهر و دل شفیق
 ۱۸۰۰ بر همه کفار مارا رحمتست * گرچه جان جمله کافر نعمتست
 بر سگانم رحمت و بخشایش است * که چرا از سنگهاشان مالش است
 آن سگی که یگزد گوم دعا * کی ازین خو و رهانش ای خدا
 این سگانرا هم در آن اندیشه دار * که نباشند از خلائق سنگسار
 زان بیاورد اولیارا بر زمین * تا کندشان رَحْمَةً لِلْعَالَمِین
 ۱۸۰۰ خلق را خواند سوی درگاه خاص * حقرا خواند که وافر کن خلاص
 جهد بنماید ازین سو بهر پند * چون نشد گوید خدایا تر میند
 رحمت جزوی بود مر عامرا * رحمت کلی بود هُما مارا

تار مو Bul. زهستی اش. BKL Bul. (۱۷۶۱) مو سفید Bul. (۱۷۶۰)

سفید Bul. (۱۷۶۷) و. A om. (۱۷۶۶) و. B (۱۷۶۳) و. خود دو مُوست

دل. و before AH om. (۱۷۶۹)

Heading: BK Bul. om. مرگ. BK om. خود.

که کندشان Bul. (۱۸۰۴)

رحمت جزوش فرین گشته بکل * رحمت دریا بود هادی سُبُل
 رحمت جزوی بکل پیوسته شو * رحمت کل را تو هادی بین و رَو
 تا که جزوست او نداند راه بحر * هر غدیری را کند ز آسبای بحر ۱۸۱
 چون نداند راه یم گوی ره ببرد * سوی دریا خلق را چون آورد
 متصل گردد ببحر آنگاه او * ره ببرد تا بحر همچون سیل و جو
 ور کند دعوت بتقلیدی نبود * نه از عیان و وحی و تأییدی بود
 گفت پس چون رَحْم داری بر همه * همچو چوپانی بگرد این ره
 چون نداری نوحه بر فرزند خویش * چونک فساد آجلشان زد بنیش ۱۸۱۵
 چون گواه رَحْم اشک دیده‌هاست * دیده توبی نم و گریه چراست
 رُو بزن کرد و بگفتش ای عجز * خود نباشد فصلِ دی همچون تموز
 جمله گر مُردند ایشان گر حی اند * غایب و پنهان ز چشم دل کیند
 من چو بینشان معین پیش خویش * از چه رُو رُو را کم همچون توریش
 گرچه بیرونید از دَوْر زمان * با من اند و گرد من بازی کُنان ۱۸۲۰
 گریه از هجران بود یا از فراق * با عزیزانم وصالست و عناق
 خلق اندر خواب می‌بینندشان * من بیداری می‌بینم عیان
 زین جهان خود را دی پنهان کم * برگِ حس را از درخت افشان کم
 حس اسیر عقل باشد ای فلان * عقل اسیر روح باشد هم بدان
 دست بسته عقل را جان باز کرد * کارهای بسته را هم ساز کرد ۱۸۲۵
 حسها و اندیشه بر آب صفا * همچو حس بگیرفته روی آب را
 دست عقل آن حس بیکسوی ببرد * آب پیدا می‌شود پیش خرد
 حس بس آنه بود بر جو چون حباب * حس چو یکسو رفت پیدا گشت آب

رحمت کل بین تو هادی A. جزئی Bul. (۱۸۰۹)

فرزند و خویش H (۱۸۱۵). عیان و حق تأییدی A (۱۸۱۲)

و ایشان K (۱۸۱۸). اشک از دیده‌هاست Bul. (۱۸۱۶)

همچو تو A. من به بینشان Bul. (۱۸۱۶)

چونک دستِ عقل نکشاید خدا * خس فزاید از هوا بر آبِ ما
 ۱۸۴۰ آبراهِ هر دم کند پوشیده او * آن هوا خندان و گریانِ عقل تو
 چونک تقوی بست دو دستِ هوا * حق کشاید هر دو دستِ عقل را
 پس حواسِ چیره محکوم تو شد * چون خرد سالار و مخدوم تو شد
 حس را بی خواب خواب اندر کند * تا که غیبها زجان سر برزند
 هم بیدارے ببیند خوابها * هم زگردون بر کشاید باها

قصه خواندن شیخ ضریر مصحف را در رو و بینا شدن
 وقت قرآت،

۱۸۴۵ دید در ایام آن شیخ فقیر * مصحفی در خانه پیری ضریر
 پیش او مهبان شد او وقتِ نوز * هر دو زاهد جمع گشته چند روز
 گفت اینجا ای عجب مصحف چراست * چونک نایبناست این درویشِ راست
 اندرین اندیشه نشویش فرود * که جز او را نیست اینجا باش و بود
 اوست تنها مصحفی آویخته * من نیم گستاخ یا آمیخته
 ۱۸۴۰ تا پیرم نی خُش صبری کنم * تا بصبری بر مرادی بر زخم
 صبر کرد و بود چندی در حرج * کشف شد کالِ صَبْرٍ مُفْتاحُ الْفَرَجِ

صبر کردن لُقمان چون دید که داود علیه السلام حلقها
 می ساخت از سؤال کردن با این نیت کی صبر
 از سؤال موجب فرج باشد،

رفت لُقمان سوی داود صفا * دید کوی کرد ز آهن حَلَنَهَا

از هوا A (۱۸۴۰)

و. Bul. om. (۱۸۴۲)

ببیند In H (۱۸۴۴) has been altered into

پیر ضریر A (۱۸۴۵)

جمله را با هم دگر در می‌فکنند . ز آهن پولاد آن شاه بلند
 صنعت زراد او کمر دیده بود . در عجب می‌ماند و وسواسش فرود
 کین چه شاید بود با پرسم ازو . که چه می‌سازی ز حلقه تو بتو ^{۱۸۴۵}
 باز با خود گفت صبر اولیترست . صبر تا مقصود زوتر ره‌برست
 چون نپرسی زودتر کشف شود . مرغ صبر از جمله پزان تر بود
 ور پرسی دیرتر حاصل شود . سهل از بی‌صبریت مشکل شود
 چونک لقان تن بزد هم در زمان . شد تمار از صنعت داود آن
 پس زیره سازید و در پوشید او . پیش لقمان کریم صبرخو ^{۱۸۵۰}
 گفت این نیکو لباس است ای فتی . در مصاف و جنگ دفع زخم‌ها
 گفت لقمان صبر هم نیکودمیست . که پناه و دافع هر جا غمیست
 صبر را با حق قرین کرد ای فلان . آخر وَالْعَصْرُ آگه بخوان
 صد هزاران کیمیا حق آفرید . کیمیایی همچو صبر آدم ندید

بقیه حکایت ناپینا و مصحف،

مرد مهبان صبر کرد و ناگهان . کشف گشتش حال مشکل در زمان ^{۱۸۵۵}
 نیم‌شب آواز قرآنرا شنید . جست از خواب آن عجایب را بدید
 که زمصحف کور میخواندی دُرست . گشت بی‌صبر و ازو آن حال جست
 گفت آیا ای عجب با چشم کور . چون می‌خوانی می‌بینی سطور
 آنچه می‌خوانی بر آن افتاده . دست را بر حرف آن بنهاده
 اصبعت در سیر پیدا می‌کند . که نظر بر حرف داری مستند ^{۱۸۶۰}

(۱۸۴۳) A هم‌دیگر . (۱۸۴۴) ABK Bul. صنعت داود . HL have زراد as in text. ABK om. و before وسواسش . (۱۸۵۰) A om. و .

(۱۸۵۲) AK Bul. غمست and نیکودمیست .

Heading: A خواندن او . Bul. مصحف خواندن .

(۱۸۵۷) L Bul. میخواند . Bul. ازو احوال . A جای .

گفت ای گشته زجهل تن جدا * این عجب و داری از صنح خدا
 من زحق در خواستم کای مستعان * بر فرآت من حریصم همچو جان
 نیستم حافظ مرا نوره به * در دو دیده وقت خواندن بی گره
 باز ده دو دیده ام را آن زمان * که بگیرم مصحف و خوانم عیان
 آمد از حضرت ندا کای مرد کار * اے پسر نجیبی بها او میدوار
 حسن ظنست و امیدی خوش ترا * که ترا گوید پسر دم بر ترا
 هر زمان که قصد خواندن باشدت * یا ز مصحفها قرآت بایدت
 من در آن دم و دم چشم ترا * تا فرو خوانی معظم جوهر را
 همچنان کرد و هر آنگاهی که من * و گشایم مصحف اندر خواندن
 آن خیره که نشد غافل زکار * آن کرامی پادشاه و کردگار
 باز بخشد بینم آن شاه فرد * در زمان همچون چراغ شب نور زد
 زین سبب نبود ولی را اعتراض * هرچ بستاند فرستد اعتیاض
 گر بسوزد باعث انگورت دهد * در میان مانی سورت دهد
 آن شک بی دست را دستی دهد * کان غمهارا دل مستی دهد
 لا نسلم و اعتراض از ما برفت * چون عوض یاید از مفقود زفت
 چونک بی آتش مرا گرمی رسد * راضیم گر آتش ما را کشد
 بی چراغی چون دهد او روشی * گر چراغت شد چه افغان یکنی

صفت بعضی اولیا که راضی اند باحکام و دعا و لایه نکنند
 کی این حکمرا بگردان،

بشنو اکنون قصه آن رهروان * که ندارند اعتراضی در جهان

امید خوش B (۱۸۷۱) . امیدوار L Bul. ای مه نجیبی A (۱۸۷۰)

مفقود رفت H . مفقود از before A om. از من برفت Bul. (۱۸۷۰)

Heading: Bul. بعضی . In K از has been added after B Bul. om. دعا و .

زاولیا اهل دعا خود دیگرند * که هی دوزند و گاهی و درند
 ۱۸۰ قوم دیگر و شناسم زاولیا * که دهانشان بسته باشد از دعا
 از رضا که هست رام آن کرام * جستن دفع قضاشان شد حرام
 در قضا ذوقی هی بینند خاص * گفشان آید طلب کردن خلاص
 حُسن ظنی بر دل ایشان گشود * که نپوشند از غی جامه کبود

سؤال کردن بهلول آن درویش را،

گفت بهلول آن یکی درویش را * چوئی ای درویش واقف کن مرا
 ۱۸۰ گفت چون باشد کسی که جاودان * بر مراد او رود کار جهان
 سبک و جُوها بر مراد او روند * اختران زان سان که خواهد آن شوند
 زندگی و مرگ سرهنگان او * بر مراد او روانه کو بکو
 هر کجا خواهد فرستند تعزیت * هر کجا خواهد بیخشد تمهیت
 - سالکان راه هم بر کام او * ماندگان از راه هم در دام او
 ۱۸۰ هیچ دندانی نخندد در جهان * بی رضا و امر آن فرمان روان
 گفت ای شه راست گفتمی همچین * در فر و سیاه تو پیداست این
 این و صد چندینی ای صادق و لیک * شرح کن این را بیان کن نیک نیک
 آنچه نیک فاضل و مرد فُصول * چون بگوش او رسد آرد قبول
 آن چنانش شرح کن اندر کلام * که از آن بهره ییابد عقل عام
 ۱۸۰ ناطق کامل چو خوان پاشی بود * خوانش پُر هر گونه آشی بود

(۱۸۷۶) Bul. adds: که گهی دوزند. After this verse Bul. adds:

یک گروهی بس نهان کرده سلوک * و ندانندشان امیران و ملوک

(۱۸۸۲) A seems to have آمد for آید.

(۱۸۸۲) A om. هرگز and has جامه in marg. Bul. (۱۸۸۰) A کو جاودان.

شود کار جهان. (۱۸۹۲) H مرد فُصول as in the text.

(۱۸۹۴) B Bul. باید بهره. (۱۸۹۰) B Bul. هر گونه.

که نماید هیچ مهبان بی نوا * هر کسی یابد غذای خود جدا
 همچو قرآن که یعنی هفت توست * خاص را و عام را مَطْعَمِ دَرُوسْت
 گفت این باری یقین شد پیشِ عام * که جهان در امرِ یزدانست رام
 هیچ برگی در نیفتند از درخت * بی قضا و حکم آن سلطان بخت
 ۱۲۰۰ از دهان لقمه نشد سوی گلو * تا نگردد لقمه را حق که اَدْخُلُوا
 میل و رغبت کآن زمام آدمیست * جُبُشِ آن رامِ امرِ آن غیبست
 در زمینها و آسمانها ذره * پَر نَجْمانند نگردهد پَرّه
 جز بفرمانِ قدیمِ نافذش * شرح نتوان کرد و جلدی نیست خوش
 که شمرد برگِ درختانرا تمار * بی نهایت گی شود در نطقِ رام
 ۱۲۰۵ این قدر بشنو که چون کَلِّی کار * بی نگردهد جز با امرِ کردگار
 چون قضای حق رضای بنده شد * حکمِ او را بنده خواهنده شد
 فی تکلف نی پی مزد و ثواب * بلك طبع او چنین شد مُسْتَطاب
 زندگی خود نخواهد بهر خود * فی پی ذوقِ حیاةِ مُسْتَلَذ
 هر کجا امرِ قدم را مُسَلِّکِست * زندگی و مُردگی پیشش یکیست
 ۱۲۱۰ بهر یزدان می زید فی بهر گنج * بهر یزدان می مُرد نه از خوف و رنج
 هست ایمانش برای خواست او * فی برائے جَنّت و اشجار و جُو
 ترکِ کفرش هر برائے حق بود * فی زبیمِ آنک در آتش رود
 این چنین آمد زاصل آن خوی او * فی ریاضت فی بَجست و جوی او
 آنگهان خندد کی او بیند رضا * همچو حلّوای شکر او را قضا
 ۱۲۱۵ بنده کش خوی و خلقت این بود * فی جهان بر امر و فرمانش رود
 پس چرا لابه کند او یا دعا * که بگردان ای خداوند این قضا

بر نیفتد K (۱۸۹۹)

کادخلوا BL Bul. (۱۲۰۰)

و. AB Bul. om. (۱۲۰۲)

گی for که A (۱۲۰۴)

بی تکلف AB Bul. (۱۲۰۷)

و. AL om. می مُرد BHK (۱۲۱۰)

مرگِ او و مرگِ فرزندانِ او * بهر حق پیشش چو حلوا در گلو
 نزعِ فرزندانِ بر آن باوفا * چون قطایف پیش شیخ بی نوا
 پس چرا گوید دعا آلا مگر * در دعا بیند رضای دادگر
 آن شفاعت و آن دعا نه از رحمِ خود * ی‌کند آن بنده صاحب رَشَد ۱۹۲۰
 رحمِ خود را او همان کبر سوختست * که چراغِ عشقِ حق افروختست
 دوزخِ اوصافِ او عشقتست و او * سوخت مر اوصافِ خود را مو بهو
 هر طُروفی این فُروفی کی شناخت * جز دَقُوقی تا درین دولت بناخت

قصه دقوقی و کراماتش،

آن دَقُوقی داشت خوش دیباجه * عاشق و صاحب کرامت خواجه
 ۱۹۲۵ بر زمین می‌شد چو مه بر آسمان * شب‌روانرا گشته زو روشن روان
 در مفای مسکنی کم ساختی * کم دو روز اندر دهی انداختی
 گنت در یک خانه گر باشم دو روز * عشقِ آن مسکن کند در من فُروز
 غِرَّةُ الْمَسْكَنِ أَحَادِرُهُ أَنَا * أَنْقَلِي يَا نَفْسُ سَافِرِ الْغِنَا
 لَا أَعُوذُ خُلُقَ قَلْبِي بِالْمَسْكَانِ * كَيْ يَكُونَ خَالِصًا فِي الْإِمْتِحَانِ
 ۱۹۳۰ روز اندر سیر بد شب در نماز * چشم اندر شاه باز او همچو باز
 منقطع از خلق فی از بد خوی * منفرد از مرد و زن فی از دوی
 مُشْفِقِي بِرِ خُلُقِ وَ نَافِعِ هِجْوَابِ * خُوشِ شَفِيعِي وَ دَعَائِشِ مُسْتَجَابِ
 نیک و بد را مهربان و مُستَقَر * بهتر از مادر شهبی تر از پدر
 گنت پیغمبر شمارا ای مهان * چون پدر هستم شفیق و مهربان
 ۱۹۳۵ زان سبب کی جمله اجزای منید * جُزُوراً از گل چرا بر می‌گنید

عشق خود A (۱۹۲۱)

و. Bul. om. (۱۹۲۲)

خوش for خود A (۱۹۲۴)

در زمین BK Bul. (۱۹۲۵)

که باشم A (۱۹۲۷)

احادرها L. اجاده A (۱۹۲۸)

کای مهان AH. پیغامبر AHK (۱۹۲۴)

جُزُو از کُلّ قطع شد بی کار شد * عُضُو از تن قطع شد مُردار شد
تا نپسینودد بکُلّ بارِ دگر * مرده باشد نبودش از جان خیر
ور مجنبد نیست آنرا خود سَنَد * عُضُو نَو بپَریک هر جَبیش کند
جُزُو ازین کُلّ گر بُرد یکسو رود * این نه آن کُلّست کو ناقص شود
۱۹۴۰ قطع و وصل او نیاید در مِثال * چیزِ ناقص گفته شد بهر مِثال

باز گشتن بقصّه دقوّی،

مر علی را در مِثالی شیر خواند * شیر مِثالی او نباشد گرچه راند
از مِثال و مِثالی و فرق آن بران * جانبِ قصّه دقوّی ای جوان
آنک در فتّوی امام، خلق بود * گوی تقوی از فرشته می رسد
آنک اندر سیر مهرا مات کرد * هم ز دین داری او دین رشک خورد
۱۹۴۰ با چنین تقوی و اوراد و قیام * طالبِ خاصانِ حق بودی مدام
در سفر مُعظم مرادش آن بُدی * که تَمی بر بندۀ خاصی زدی
این همی گفتمی چو می رفتی براه * کن قرینِ خاصگانم ای اله
یا رَبّ آنها را که بشناسد دلم * بند و بسته میان و مجلّم
و آنک نشناسم تو ای یزدانِ جان * بر من، معجوبشان کن مهربان
۱۹۴۰ حضرتش گفتمی که ای صدرِ مِهین * این چه عشقست و چه اسنقاست این
مِهیر من داری چه می جویی دگر * چون خدا با تُست چون جویی بَشَر
او بگفتمی یا رب ای دانای راز * تو گشودی در دلم راه نیاز
در میانِ بحر اگر بنشسته ام * طمع در آبِ سبو هم بسته ام
هیچو داوادم نود نَعجه مرست * طمع در نَعجه حریمم هم بخاست

(۱۹۴۱) A. Bul. در مِثال. بر مِثال (۱۹۴۱)

(۱۹۴۲) Bul. فرق او.

(۱۹۴۰) A. Bul. بودش مدام.

(۱۹۴۶) Bul. این بدی.

(۱۹۴۸) A. Bul. om. و before مجلّم.

(۱۹۵۰) AB. صدی A. که ای for کای (۱۹۵۰)

(۱۹۵۲) Bul. بر آب.

۱۱۰۵ حرص اندر عشق تو فخرست و جاه * حرص اندر غیر تو ننگ و تباہ
 شهوت و حرص نران پیشی بود * و آن حیزان ننگ و بدکیشی بود
 حرص مردان از ره پیشی بود * در محنت حرص سوی پس رود
 آن یکی حرص از کمال مردیست * و آن دگر حرص افتضاح و سردیست
 آه سزی هست اینجا بس نهان * که سوی خضری شود موسی دوان
 ۱۱۰۷ همچو مستقی کز آتش سیر نیست * بر هر آنچه یافتی یا الله مه ایست
 بی نهایت خضرست این بارگاه * صدر را بگذار صدر نُست راه

سرّ طلب کردن موسی خضر را با کمال نبوت و قربت،

از کلیم حق بیاموز ای کریم * بین چه می گوید ز مشتاق کلیم
 با چنین جاه و چنین پیغمبری * طالب خضرم ز خود بینی ببری
 موسی توقعوم خود را هشته * در پی نیکویی سرگشته
 ۱۱۶۵ کفبادی رسته از خوف و رجا * چند گردی چند جویی تا کجا
 آن تو با نُست و تو واقف برین * آسمانها چند پیمایی زمین
 گفت موسی این ملامت کم کنید * آفتاب و ماه را کم ره زبند
 می روم تا مجمع البحرین من * تا شوم مصحوب سلطان زمین
 أَجْعَلُ الْخَضْرَ لِأَمْرِي سَبَابًا * ذَاكَ أَوْ أَمْضَى وَأَسْرَى حُبًّا
 ۱۱۷۰ سالها پتر پتر وبالها * سالها چه بود هزاران سالها
 می روم یعنی نمی ارزد بدان * عشق جانان کم بدان از عشق نان
 این سخن پایان ندارد ای عمو * داستان آن دقونی را بگو

از Bul. om. این یکی حرص A (۱۲۰۸)

موسی روان BK Bul. (۱۲۰۹)

و صدر نُست BK Bul. حضرت این بارگاه A (۱۲۱۱)

چند گویی تا کجا Bul. (۱۲۱۰)

باز گشتن بقصه دقوفی،

آن دقوفی رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ * گفت سافَرْتُ مَدَى فِي خَافِقَيْهِ
 سال و مه رفتم سفر از عشق ماه * بی خبر از راه حیران در اله
 ۱۲۷۵ پا برهنه می روی بر خار و سنگ * گفت من حیرانم و بی خویش و دنگ
 تو مین این پایهارا بر زمین * زآنک بر دل می رود عاشق یقین
 از ره و منزل زکوتاه و دراز * دل چه داند کوست مست دلنواز
 آن دراز و کوته اوصاف تنست * رفتن ارواح دیگر رفتنست
 تو سفر کردی ز نطفه تا بعقل * فی بگامی بود فی منزل نه نقل
 ۱۲۸۰ سیر جان بی چون بود در دور و دیر * جسم ما از جان بیآموزید سیر
 سیر جسمانه رها کرد او کون * می رود بی چون نهان در شکل چون
 گفت روزی می شدم مشتاق وار * تا ببینم در بشر انوار یار
 تا ببینم قلزمی در قطره * آفتاب درج اندر ذره
 چون رسیدم سوی یک ساحل بگام * بود یگه گشته روز و وقت شام

نمودن بمثال هفت شمع سوی ساحل،

۱۲۸۵ هفت شمع از نور دیدم ناگهان * اندر آن ساحل شناییدم بدان
 نور شعله هر یکی شمع از آن * بر شده خوش تا عیان آسمان
 خیره گشتم خیرگی هم خیره گشت * موج حیرت عقل را از سر گذشت

زانکه من حیرانم. Bul. میزوم. Bul. (۱۲۷۵). در عشق ماه. Bul. (۱۲۷۴).

لی نقل AH. و لی منزل. Bul. (۱۲۷۶).

از جا Bul. و. A om. در دور و دیر H (۱۲۸۰).

روزی می روم. A. (۱۲۸۲). جسمانی. Bul. (۱۲۸۱).

Heading: A. مثال. BK Bul.

خیرگی A. bis. خیره A. (۱۲۸۷). شناییدم بجان. Bul. (۱۲۸۵).

این چگونه شمعها افروخته است * کین دو دیده خلق ازینها دوخته است
 خلق جویان چراغی گشته بود * پیش آن شمع که بر مه می فرود
 ۱۹۹۰ چشم بندی بد عجب بر دیدهها * بندشان می کرد پهلوی من یشا

شدن آن هفت شمع بر مثال يك شمع،

باز می دیدم که می شد هفت يك * می شکافد نور او جیب فلک
 باز آن يك بار دیگر هفت شد * مستی و حیرانی من زفت شد
 اتصالی میان شمعها * که نیاید بر زبان و گفت ما
 آنك يك دیدن کند ادراک آن * سالها نتوان نمودن از زبان
 ۱۹۹۰ آنك يك دم بیندش ادراک هوش * سالها نتوان شنودن آن بگوش
 چونك پایانی ندارد رو ایلک * ز آنك لا اُحصى ثناء ما علیک
 بیشتر رفتم دوان کآن شمعها * تا چه چیزست از نشان کبریا
 می شدم بی هوش و مدهوش و خراب * تا بیفتادم زنجیل و شتاب
 ساعتی بی هوش و بی عقل اندرین * اوفتادم بر سر خاک زمین
 ۲۰۰۰ باز با هوش آمدم بر خاستم * در روش گویی نه سرفی پاستم

نمودن آن شمعها در نظر هفت مرد،

هفت شمع اندر نظر شد هفت مرد * نورشان می شد بسقف لازورد
 پیش آن انوار نور روز دُرد * از صلابت نورهارا می سترد

بُد for يك A (۱۹۹۰)

Heading: A om. بر and ان.

بر زفان A (۱۹۹۲)

شنیدن. Bul. ادراک و هوش (۱۹۹۵) L Bul.

چیزند Bul. (۱۹۹۷)

A om. می شدم بی هوش و مدهوش و خراب K (۱۹۹۸)

مدهوش و before

بی عقل و. A om. (۱۹۹۹)

لاجورد Bul. (۲۰۰۱)

دُرد for دوزد A (۲۰۰۲)

باز شدن آن شمعها هفت درخت،

باز هر يك مرد شد شكل، درخت * چشم امر سزئ ايشان نيکبخت
 زانهي برگ پيدا نيست شاخ * برگ هم گم گشته از ميوه فراخ
 ۲۰۰ هر درختي شاخ بر سدره زده * سدره چه بود از خلا يرون شد
 بيخ هر يك رفته در قعر زمين * زيرتر از گاو و ماهی بد يقين
 بيخشان از شاخ خندان روی تر * عقل از آن آشكالشان زير و زير
 ميوه که بر شکافيدے ز زور * همچو آب از ميوه جستی بری نور

مخفی بودن آن درختان از چشم خلق،

این عجب تر که بر ايشان میگذشت * صد هزاران خلق از صحرا و دشت
 ۲۰۱ زار زوے سایه جان میباختند * از گلیهی سایه بان می ساختند
 سایه آن را نمی دیدند هیچ * صد تنو بر دیده های پیچ پیچ
 ختم کرده قهر حق بر دیده ها * که نبیند ماه را بیند سها
 ذره را بیند و خورشید نی * لیک از لطف و کرم نومید نی
 کاروانها بی نوا و این میوها * پخته میریزد چه بحرست ای خدا
 ۲۰۱۵ سبب پوسیدگی میچینند خلق * درهم افتاده بیغمها خشک خلق
 گشته هر برگ و شکوفه آن غصون * کم بدمر یا آیت قوی یعلمون
 بانگ می آمد ز سوے هر درخت * سوے ما آید خلق شور بخت
 بانگ می آمد ز غیرت بر شجر * چشمشان بستیم کلا لا وزر

Heading: B for هفت مرد آن شمعها.

(۲۰۰۴) BH گم گشته as in text.

(۲۰۰۶) Bul. تا قعر.

(۲۰۱۶) Bul. گفت. Bul. از غصون.

(۲۰۱۴) A لطف کرم.

(۲۰۱۷) B آید.

گر کسی می گفتشان کین سو روید * تا ازین اشجار مُسْتَسْعِد شوید
 ۲۰۲۰ جمله می گفتند کین مسکینِ مست * امر قضاء الله دیوانه شدست
 مغز این مسکین ز سودای دراز * وز ریاضت گشت فاسد چون پیاز
 او عَجَب می ماند یا رَب حال چیست * خلق را این پرده و اضلال چیست
 خلقی گوناگون با صد رأی و عقل * يك قدم آن سوئی آرند نقل
 عاقلان و زیرکانشان زاتفاق * گشته مُنِکَر زین چین باغی و عاق
 ۲۰۲۵ یا منم دیوانه و خیره شک * دیو چیزی مر مرا بر سر زده
 چشم می مالم بهر لحظه که من * خواب می بینم خیال اندر زَمَن
 خواب چه بود بر درختان می روم * میوه اشان می خورم چون نگرور
 باز چون من بنگرم در مُنکران * که می گیرند زین بستان کران
 با کمال احتیاج و افتقار * ز آرزوی نیم غوره جان سپار
 ۲۰۳۰ زاشتباق و حرصِ يك برگ درخت * می زنند این بی نویان آه سخت
 در هزیمت زین درخت و زین ثمار * این خلائق صد هزار اندر هزار
 بان می گویم عَجَب من بی خودم * دست در شاخ خیالی در زدم
 حَتَّى إِذَا مَا اسْتَيْسَسَ الرُّسُلُ بگو * تا بظنوا أَنَّهُمْ قَدْ كَذِبُوا
 این قرأت خوان که تخفیف کذب * این بود که خویش ببیند مُحْتَجِب
 ۲۰۳۵ در گمان افتاد جان انبیا * زاتفاق مُنِکَرئ اشقیا
 جَاءَهُمْ بَعْدَ التَّشْكِكِ نَصْرُنَا * ترکشان گو بر درخت جان برآ
 می خور و می ده بدان کش روزیست * هر دم و هر لحظه سحرآموزیست
 خلق گویان ای عجب این بانگ چیست * چونک صحرا از درخت و بر تهیست
 گبج گشتیم از تم سو دایسان * که بنزدیک شما باغست و خوان

* چون می بنگرم Bul. (۲۰۲۸) زیرکانش Bul. (۲۰۲۴) . پرده اضلال A (۲۰۲۲)
 و این ثمار B (۲۰۲۱) Bul. (۲۰۲۰) برگي.
 In K این is written . هین بخوان استیاس الرسل ای عو Bul. حَتَّى إِذَا مَا B (۲۰۲۲)
 گویا Bul. (۲۰۲۸) . حَتَّى below

۲۰۴۰ چشم می‌مالیم اینجا باغ نیست * یا بیابانیست یا مُشکل رهبت
 ای عجب چندین دراز این گفت و گو * چون بود بیهوده ور خود هست کو
 من می گویم چو ایشان ای عجب * این چنین مَهری چرا زد صُنْع رَب
 زین تنازعها محمد در عجب * در نَعَجَب نیز مانده بُو لَهَب
 زین عجب تا آن عجب فرقیست ژرف * تا چه خواهد کرد سلطان شگرف
 ۲۰۴۵ ای دقوتی تیزتر ران همین خموش * چند گویی چند چون قحطت گوش

يك درخت شدن آن هفت درخت،

گفت راندم پیشتر من نیکبخت * باز شد آن هفت جمله يك درخت
 هفت می‌شد فرد می‌شد هر دمی * من چه سان می‌گشتم از حیرت می
 بعد از آن دیدم درختان در نماز * صف کشید چون جماعت کرده ساز
 يك درخت از پیش مانند امام * دیگران اندر پی او در قیام
 ۲۰۵۰ آن قیام و آن رکوع و آن سجود * از درختان بس شگفتیم می‌نمود
 یاد کردم قولِ حق را آن زمان * گفت النَّجْم و شَجَرًا یَسْجُدَان
 این درختانرا نه زانوه میان * این چه ترتیب نمازست آن چنان
 آمد إلهام خدا کای با فرور * می عجب داری ز کار ما هنوز

هفت مرد شدن آن هفت درخت،

بعد دیری گشت آنها هفت مرد * جمله در قعق پی یزدان فرد
 ۲۰۵۵ چشم می‌مالم که آن هفت ارسلان * تا کیانند و چه دارند از جهان

گفتگو Bul. (۲۰۴۱) می‌مالم که اینجا Bul. (۲۰۴۰)

سلطان In A آن is suppl. before (۲۰۴۴)

Heading: A آن هفت مرد، corr. above.

(۲۰۴۹) BK Bul. اندر پس او، and so corr. in H.

نی زانو AH. آن درختانرا (۲۰۵۲) و K om. (۲۰۵۱)

چون بنزدیکی رسیدم من ز راه * کردم ایشانرا سلام از انتباه
 قوم گفتندم جواب آن سلام * ای دقوفی مَفَخَر و تاج کرام
 گفتم آخر چون مرا بشناختند * پیش ازین بر من نظر نداشتند
 از ضمیر من بدانستند زود * یکدگر را بنگریدند از فرود
 ۲۰۶۰ پاسخ دادند خندان کای عزیز * این پوشیده است اکنون بر تو نیز
 بر دلی کو در تحیر با خداست * گئی شود پوشیده راز، چپ و راست
 گفتم از سوی حقایق بشگفتند * چون زاسم حرف رسی واقفند
 گفتم اگر ایسی شود غیب از ولی * آن زاستغراق دان نی از جاهلی
 بعد از آن گفتند مارا آرزوست * اقتدا کردن بتو ای پاک دوست
 ۲۰۶۵ گفتم آری لیک یک ساعت که من * مشکلاتی دارم امر دَوْر زَمَن
 تا شود آن حل بصحبتهای پاک * که بصحبت زوید انگوری زخاک
 دانه پُر مغز با خاک دُزَم * خلوتی و صحبتی کرد از کرم
 خویشتن در خاک کُلی محو کرد * تا نماندش رنگ و بو و سرخ و زرد
 از پس آن محو قبض او نماند * پرگشاد و بسط شد مرگب براند
 ۲۰۷۰ پیش اصل خویش چون بیخویش شد * رفت صورت جلوه معیش شد
 سرچین کردند هین فرمان تراست * تَفِّ دل از سرچین کردن بخاست
 ساعتی با آن گروه مُجْتَبِی * چون مُراقب گشتم و از خود جدا
 هم در آن ساعت ز ساعت رست جان * زآنک ساعت پیر گرداند جوان
 جمله تلوینها ز ساعت خاستست * رست از تلوین که از ساعت برست

نپوشیدست B (۲۰۶۰) . تاج و کرام H (۲۰۵۷)

نه از جاهلی Bul. جاهلی از before om. BK. دان. A om. عیب A (۲۰۶۳)

(۲۰۶۴) After this verse Bul. adds:

مر مرا شد چونکه این گونه خطاب * اینچنین هم دادم ایشانرا جواب

از پس آن قبض محو Bul. (۲۰۶۴) . دُزَم ABH (۲۰۶۷)

وز خود A (۲۰۷۲) . چون for خود A (۲۰۷۰)

۲۰۷۵ چون ز ساعت ساعتی بیرون شوے * چون نماند محرم بیچون شوی
 ساعت از بی ساعتی آگاه نیست * زانکش آن سو جز تحیر راه نیست
 هر نفر را بر طویلۀ خاص او * بسته اند اندر جهان جُست و جُو
 مَنصِب بر هر طویلۀ راضی * جز بدستوری نیاید راضی
 از هوس گر از طویلۀ بسکند * در طویلۀ دیگران سر در کند
 ۲۰۸۰ در زمان آخَر جیان چُستِ خوش * گوشۀ آفسار او گیرند و کش
 حافظان را گر نبینی اے عیار * اختیارت را ببین بی اختیار
 اختیارے می کنی و دست و پا * بر گشادست چرا حبیبی چرا
 رُوئے در انکارِ حافظ بُردہ * نام تهدیداتِ نفسش کردہ

پیش رفتن دقوقی بامامت،

این سخن پایان ندارد تیز دو * هین نماز آمد دقوقی پیش رو
 ۲۰۸۵ اے یگانه هین دوگانه بر گزار * تا مزین گردد از تو روزگار
 اے امام چشم روشن در صلا * چشم روشن باید اندر پیشوا
 در شریعت هست مکروه ای کیا * در امامت پیش کردن کور را
 گرچه حافظ باشد و چُست و فقیه * چشم روشن به و گر باشد سفیه
 کور را پرهیز نبود امر قَدَر * چشم باشد اصلِ پرهیز و حذر
 ۲۰۹۰ او پلیدی را نبیند در عبور * هیچ مؤمن را مبادا چشم کور
 کورِ ظاهر در نجاسه ظاهرست * کورِ باطن در نجاساتِ سرست
 این نجاسه ظاهر از آبی رود * آن نجاسه باطن افزون میشود
 جز با آب چشم نتوان شستن آن * چون نجاساتِ بواطن شد عیان
 چون تجس خواندست کافر را خدا * آن نجاست نیست بر ظاهر و را

(۲۰۷۷) A .جست جو .

(۲۰۷۹) A .Bul. از طویلۀ بسکند .

(۲۰۸۲) A .تهدید آن نفسش .

(۲۰۸۵) A .Bul. بر گزار .

۲۰۹۵ ظاهر کافر ملوث نیست زین * آن نجاست هست در اخلاق و دین
 این نجاست بُویش آید بیست گام * و آن نجاست بُویش از ری تا بشام
 بلك بُویش آسمانها بر رود * بر دماغ خور و رضوان بر شود
 اینچ می گویم بقدر فهم نُست * مردم اندر حسرتِ فهمِ دُرست
 فهم آبت و وجود تن سبو * چون سبو بشکست ریزد آب ازو
 ۲۱۰۰ این سبورا پنج سوراخست ژرف * اندرونی آب ماند خود نه برف
 امرِ غُضوا غُضَةً أَبْصَارِکُمْ * هر شنیدی راست نهادی تو سُم
 امر دهانت نطقِ فهت را برد * گوش چون ریگست فهت را خورد
 همچین سوراخهای دیگرست * می کشاند آبِ فهمِ مُضَرَّت
 گر زد ریا آب را بیرون کنی * بی عوض آن بجزرا هامون کنی
 ۲۱۰۵ بیگه است ارنی بگوم حال را * مدخلِ اَعْواضِ را و اَبْدالِ را
 کآن عوضها و بدلها بجزرا * از کجا آید ز بعدِ خرجها
 صد هزاران جانور زوی چرند * ابرها هم از برونش می برند
 باز دریا آن عوضها می کشد * از کجا دانند اصحابِ رَشَد
 قصها آغاز کردیم از شباب * ماند بی مُخْلِصِ درونِ این کتاب
 ۲۱۱۰ اے ضیاء الحقِ حُسامِ الدینِ راد * که فلكِ و آرکانِ چو تو شاهی نراد
 تو بنادیر آمدی در جان و دل * ای دل و جان از قدمِ تو خجل
 چید کردم مدحِ قومِ ما مَضَى * قصدِ من ز آنها تو بودی ز اقتضا
 خانه خود را شناسد خود دعا * تو بنام هر که خواهی کن ثنا

(۲۰۹۶) A in the second hemistich آن نجاست

(۲۰۹۷) K و. A om. آنچه میگویم Bul. (۲۰۹۸)

(۲۱۰۱) Bul. اینشنیدی A. بهنهادی Bul. (۲۱۰۲) می کشاید Bul.

(۲۱۰۶) ABK Bul. و آن بدلها.

(۲۱۰۷) ABK Bul. از برونش می برند A. زوی خوردند Bul. (۲۱۰۸) اصحابِ رصد A.

(۲۱۰۹) After this verse A has the Heading مدح در حق حُسامِ الدین with

بهر کتمان مدح از نا محمل * حق نهادست این حکایات و مثل
 ۲۱۱۰ گر چنان مدح از تو آمد هم نخل * لیک پذیرد خدا جهد الهی
 حق پذیرد کسره دارد معاف * کر دو دیکه کور دو قطره کفاف
 مرغ و ماهی داند آن ایهام را * که ستودم مجمل این خوش نام را
 تا برو آه حسودان کم وزد * تا خیالش را بدنان کم گزد
 خود خیالش را کجا یابد حسود * در وثاق موش طوطی گی غنود
 ۲۱۲۰ آن خیال او بود از اختیال * موی ابروی و بست آن فی هلال
 مدح تو گویم برون از پنج و هفت * بر نویس اکنون دقوی پیش رفت

پیش رفتن دقوی بامامت آن قوم،

در تحیات و سلام الصالحین * مدح جمله انبیا آمد عین
 مدحها شد جلگی آمیخته * کوزها در یک لکن در ریخته
 زانک خود مدوح جز یک پیش نیست * کیشها زین روی جز یک کیش نیست
 ۲۱۲۰ دانک هر مدحی بنور حق رود * بر صور و أشخاص عاریت بود
 مدحها جز مستحق را گی کند * لیک بر پنداشت گمراه می شوند
 همچو نوری تافته بر حایطی * حایط آن انوار را چون رابطی
 لاجرم چون سایه سوی اصل راند * ضال مه گم کرد و ز راستایش بماند
 یا زجاهی عکس ماهی را نمود * سر بجه در کرد و آن را می ستود
 ۲۱۴۰ در حقیقت مدح ماه است او * گرچه جهل او بعکس کرد رو
 مدح او ممراسست فی آن عکس را * کفر شد آن چون غلط شد ماجرا

(۲۱۱۴) B این کنایات و مثل.

(۲۱۱۰) B Bnl. مدح.

(۲۱۱۶) A خود for چون.

(۲۱۲۰) AK این خیال. B Bnl.

(۲۱۲۰) Bnl. هر مدحی.

(۲۱۲۷) A رابطی. K.

(۲۱۲۹) A سر بجه در کرد و هاترا می ستود. B Bnl.

کز شقاوت گشت گم‌ره آن دلیر * مه بی‌الا بود و او پنداشت زیر
 زین بُتانِ خلفان پریشان می‌شوند * شهوتِ راندِ پشیمان می‌شوند
 زآنکِ شهوت با خیالی راندست * وز حقیقت دورتر و ماندست
 با خیالی میلِ تو چون پَر بود * تا بدان پَر بر حقیقت بر شود ^{۲۱۴۵}
 چون براندی شهوتی پَرِت بر نِخت * لنگ گشتی و آن خیال از تو گر نِخت
 پر نَگه دار و چنین شهوتِ مران * تا پَر میلِت بَرَد سوی جِنان
 خلق پندارند عسرت می‌کنند * بر خیالی پَرِ خود بر می‌کنند
 حامِدار شرح این نکته شدم * مُهلت ده معسَم زان تن زدم

اقتدا کردن قوم از پس دقوی،

۲۱۴۰ پیش در شد آن دقوی در نماز * قوم همچون اطلس آمد او طراز
 اقتدا کردند آن شاهان قطار * در پی آن مقتدای نامدار
 چونک با تکیرها مقرون شدند * همچو قربان از جهان بیرون شدند
 معنی تکیر اینست اے امام * کاهے خدا پیش تو ما قربان شدیم
 وقت ذبحِ الله اکبر می‌کنی * همچنین در ذبحِ نفسِ کُشتنی
 ۲۱۴۵ تن چو اسمعیل و جان همچون خلیل * کرد جان تکیر بر جسم نیل
 گشت کُشته تن ز شهوتها و آز * شد بیسَمِ اللهِ سِیَل در نماز
 چون قیامت پیش حق صفها زده * در حساب و در مناجات آمد

تا بر حیلت A (۲۱۴۷) . شهوتی Bul. (۲۱۴۴) . و. K om. (۲۱۴۳)

. معسَم for معترم A (۲۱۴۶)

دقوی رضی الله عنه و مقصود از نماز B. آن قوم Bul. قوم A om. Heading:

آن مقتدا آن نامدار A. در پس آن AB Bul. (۲۱۴۱)

شدم. A appears to read تام instead of ام Bul. (۲۱۴۴)

. After this verse Bul. adds: و. A om. (۲۱۴۵)

تیغ نیز الله اکبر نفس را * سر برش تا که یابد جان رها

ایستاده پیش یزدان اشک ریز * بر مثال راست خیز رستخیز
 حق می گوید چه آورده مرا * اندرین مهلت که دادر من ترا
 ۲۱۰۰ عمر خود را در چه پایان برده * قوت و قوت در چه فانی کرده
 گوهر دیده کجا فرسوده * پنج حس را در کجا پالوده
 چشم و گوش و هوش و گوهرهای عرش * خرج کردی چه خریدی تو ز فرش
 دست و پا دادمت چون بیل و کلند * من ببخشیدم زخود آن گی شدند
 همچین پیغامهای دزدگین * صد هزاران آید از حضرت چین
 ۲۱۰۵ در قیام این گفتهها دارد رجوع * وز خجالت شد دوتا او در رکوع
 قوت استادان امر خجالت نماند * در رکوع از شرم نسیحی بخواند
 باز فرمان می رسد بر دار سر * از رکوع و پاسخ حق بر شمر
 سر بر آرد از رکوع آن شرمسار * باز اندر رو فتد آن خام کار
 باز فرمان آیدش بر دار سر * از سجود و وا ده از کرده خبر
 ۲۱۱۰ سر بر آرد او دگره شرمسار * اندر افتد باز در رو همچو مار
 باز گوید سر بر آرد و باز گو * که بخواهم جست امر تو مو بو
 قوت پا ایستادن نبودش * که خطاب هیتی بر جان زدش
 پس نشیند قعد زان بار گران * حضرتش گوید سخن گو با بیان
 نعمت دادم بگو شکر چه بود * دادمت سرمایه هین بنمای سود
 ۲۱۱۵ رو بدست راست آرد در سلام * سوی جان انبیا وان کرام
 یعنی ای شاهان شفاعت کین لثیم * سخت در گل ماندش پای و گلیم

و. A om. (۲۱۰۰) دادم مر ترا H (۲۱۴۹) . راست خیزی A (۲۱۴۸)

درد و کین Bul. (۲۱۴۴) . هوش after و AH om. (۲۱۰۲)

اندر افتد باز در رو همچو مار B in the second hemistich: (۲۱۰۸)

B om. (۲۱۰۹) B om. (۲۱۶۰)

یا بیان Bul. (۲۱۶۲)

پا و گلیم Bul. (۲۱۶۶)

بیان اشارت سلام سوی دست راست در قیامت از هیبت
محاسبه حقّ و از انبیا استعانت و شفاعت خواستن،

انبیا گویند روز چاره رفت * چاره آنجا بود و دست‌افزارِ رفت
مرغ بی‌هنگامی اے بدبخت رو * ترک ما گو خون ما اندر مشو
رو بگرداند بسوی دست چپ * در تبار و خویش گویندش که خب
۲۱۷۰ هین جواب خویش گو با کردگار * ما کیم ای خواجه دست از ما بدار
فی ازین سوئی از آن سو چاره شد * جان آن بیچاره دل صد پاره شد
از همه نومید شد مسکین کیا * پس بر آرد هر دو دست اندر دعا
کز همه نومید گشتم اے خدا * اول و آخر توے و منتها
در نماز این خوش اشارتها ببین * تا بدانی کین بخواهد شد یقین
۲۱۷۵ بچه بیرون آر از بیضه نماز * سر مزن چون مرغ بی تعظیم و ساز

شنیدن دقوی در میان نماز افغان آن کشتی کی غرق
خواست شدن،

آن دقوی در امامت کرد ساز * اندر آن ساحل در آمد در نماز
و آن جماعت در پی او در قیام * اینت زیبا قوم و بگزیده امام

Heading: Bul. در بیان. A om. در قیامت. A om. و after حقّ.

(۲۱۶۷) A Bul. دست‌افزار رفت. (۲۱۶۸) بی‌هنگامی A.

(۲۱۶۹) HK write جب and خب. A om. و. H. تبار و خویش with r written above.

(۲۱۷۱) A این بیچاره دل. (۲۱۷۴) تا بدان کین خود بخواهد A.

(۲۱۷۵) Bul. om. و.

Heading: A خواست شد B آن کشتی غرق شدن.

(۲۱۷۶) Bul. کرده ساز. (۲۱۷۷) K om. و after قوم.

ناگهان چشمش سوی دریا فتاد * چون شنید از سوی دریا داد داد
 در میان موج دید او کشتی * در قضا و در بلا و زشتی
 ۲۱۸۰ هم شب و هم ابر و هم موج عظیم * این سه تاریکی و از غرقاب بیم
 تند بادے همچو عزراییل خاست * موجها آشوفت اندر چپ و راست
 اهل کشتی از مهابت کاسته * نعره و ایلها بر خاسته
 دستها در نوحه بر سر می زدند * کافر و ملحد همه مُخلف شدند
 با خدا با صد تضرع آن زمان * عهدها و نذرها کرده بجان
 ۲۱۸۵ سر برهنه در سجود آنها که هیچ * رویشان قبله ندید از پیچ پیچ
 گفته که بی فایده است این بندگی * آن زمان دید در آن صد زندگی
 از همه اومید بریسته تمام * دوستان و خال و عم بابا و مام
 زاهد و فاسق شد آن دم متقی * همچو در هنگام جان کندن شفی
 فی زچیشان چاره بود و فی زراست * حیلها چون مرد هنگام دعاست
 ۲۱۹۰ در دعا ایشان و در زاری و آه * بر فلک زایشان شه دود سیاه
 دیو آن دم از عداوت بین بین * بانگ زد ای سگ پرستان عِلْتَنِین
 مرگ و جسک ای اهل انکار و نفاق * عاقبت خواهد بُدن این اتفاق
 چشمتان تر باشد از بَعْدِ خلاص * که شوید از بهر شهوت دیو خاص
 یادتان نآید که روزی در خطر * داستان بگرفت یزدان از قدر
 ۲۱۹۵ این هی آمد ننا از دیو لیک * این سخن را نشنود جز گوش نیک
 راست فرمودست با ما مصطفی * قُطب و شاهنشاه و دریای صفا
 کآنچه جاهل دید خواهد عاقبت * عاقلان ببینند زاوُل مرتبت
 کارها ز آغاز اگر غیبت و سر * عاقل اول دید و آخر آن مُصر
 اولش پوشیده باشد و آخر آن * عاقل و جاهل ببینند در عیان

(۲۱۷۸) B شنید از سوی کشتی.

ای for کای BK Bul. (۲۱۹۱)

(۲۱۹۴) A که در روز خطر.

(۲۱۹۶) A om. و after قطب. AB Bul. om. و after شاهنشاه.

۲۲۰۰ گر نبینی واقعه غیب ای عنود * حزم را سیلاب گی اندر ربود
حرم چه بود بدگمانی در جهان * کم بدر بید بلاے ناگهان

تصوّرات مرد حازم،

آن چنانک ناگهان شیری رسید * مرد را بر بود و در بیشه کشید
او چه اندیشد در آن بردن بین * تو همان اندیش اے اُستادِ دین
ی کشد شیر قضا در بیشها * جان ما مشغول کار و پیشها
۲۲۰۵ آن چنان کز فقر می ترسند خلق * زیر آب شور رفته تا بخلق
گر بترسندی امر آن فقرا فرین * گنجهاشان کشف گشتی در زمین
جمله شان از خوفِ غم در عینِ غم * در پی هستی فتاده در عدم

دعا و شفاعت دقوفی در خلاص گشتی،

چون دقوفی آن قیامت را بدید * رحم او جوشید و اشک او دوید
گفت یا رب منگر اندر فعلشان * دستشان گیر ای شه نیکو نشان
۲۲۱۰ خوش سلامتشان بساحل باز بر * ای رسید دست تو در بحر و بر
ای کرم و اے رحیم سَرَمَدے * در گذار از بدسگالان این بدی
ای بداده رایگان صد چشم و گوش * بی زرشوت بخش کرده عقل و هوش
پیش از استحقاق بخشیده عطا * دیده از ما جمله کفران و خطا
ای عظیم از ما گناهان عظیم * تو توفی عفو کردن در حرم

جرم را A. عیب K (۲۲۰۰)

بر جهان K. جرم A (۲۲۰۱). In Bul. this verse is placed after the Heading.

Heading: A. مردم حازم.

برسیدی B (۲۲۰۶). کو چه A (۲۲۰۲). و. A om. (۲۲۰۲)

بخشنده A (۲۲۱۲). ای شهبی A (۲۲۰۶)

۲۲۱۰ ما زاز و حرص خودرا سوخیم * وین دعا را هم ز تو آموختیم
 حُرمتِ آن که دعا آموختی * در چنین ظلمت چراغ افروختی
 همچین می رفت بر لفظش دعا * آن زمان چون مادران با وفا
 اشک می رفت از دو چشمش و آن دعا * بی خود از وی می بر آمد بر ما
 آن دعای بی خود آن خود دیگرست * آن دعا زو نیست گفت داورست
 ۲۲۲۰ آن دعا حق می کند چون او فناست * آن دعا و آن اجابت از خداست
 واسطه مخلوق فی اندر میان * بی خیر زان لابه کردن جسم و جان
 بندگان حق رحیم و بُردبار * خوی حق دارند در اصلاح کار
 مهربان بی رشوتان یاری گران * در مقام سخت و در روز گران
 هین بگو این قوم را ای مبتلا * هین غنیمت دارشان پیش از بلا
 ۲۲۲۰ رست کشتی از بزم آن پهلوان * و اهل کشتی را بجهت خود گمان
 که مگر بازوی ایشان در حذر * بر هدف انداخت تیری از هنر
 پا رهند روپهان را در شکار * و آن زخم داندن روپهان غرار
 عشقها با دم خود بازند کین * می رهند جان ما را در کین
 روپها پارا نگه دار از کلوخ * پا چو نبود تم چه سود ای چشم شوخ
 ۲۲۳۰ ما چو روپاهیم و پای ما کرام * می رهندمان ز صد گون انتقام
 حیلۀ باریک ما چون تم ماست * عشقها بازم با دم چپ و راست
 دم بجنابنیم ز استدلال و مکر * تا که حیران ماند از ما زید و بکر
 طالب حیرانی خلقان شدیم * دست طمع اندر الوهیت زدیم
 تا بافسون مالک دلها شویم * این نی بینیم ما کاندر گویم
 ۲۲۴۰ در گوی و در چهی ای قتلبان * دست و دار از سبال دیگران

روپهان بر غرار A (۲۲۲۷) . چراغ for جرا A (۲۲۱۶) . این دعا را Bul. (۲۲۱۰)

Bul. (۲۲۲۸) H. در کین, with suppl. above. با دم خود سازند.

چون دمهاست A (۲۲۴۱) . ما چو روپاهان BK Bul. (۲۲۴۰)

از سیل دیگران AB (۲۲۴۰) . دلها شدم Bul. (۲۲۴۴)

چون بیستانی رسی زیبا و خوش * بعد از آن دامانِ خلتان گیر و گش
 ای مقیمِ حبسِ چار و پنج و شش * نغز جایی دیگرانرا هم بگش
 ای چو خربندِ حریفِ کونِ خر * بوسه‌گاهی یافتی مارا بسر
 چون ندادت بندگیِ دوست دست * میلِ شاهی از کجالت خاستست
 ۲۲۴۰ در هوای آنک گویندت زهی * بسته در گردنِ جانت زهی
 روپها این دُمِ حیلِت را پهل * وقف کن دل بر خداوندانِ دل
 در پناهِ شیرِ کم ناید کباب * روپها تو سوی جیفه کم شتاب
 ای دلا منظورِ حقِ آنکه شوی * که چو جزوی سوی گلِ خود روی
 حقِ هی گوید نظرمان بر دلست * نیست بر صورت که آن آب و گلست
 ۲۲۴۵ تو هی گویی مرا دل نیز هست * دل فرازِ عرشِ باشدنی پست
 در گلِ تیره یقین هم آب هست * لیک زان آبت نشاید آب دست
 زانک گر آبت مغلوبِ گلست * پس دل خودرا مگو کین هم دلست
 آن دلی کز آسمانها برترست * آن دلِ آبدال یا پیغمبرست
 پاک گشته آن زگل صافی شد * در فزونی آمد وافی شد
 ۲۲۵۰ ترکِ گِل کرده سوی بحر آمد * رسته از زندانِ گِل بگری شد
 آبِ ما محبوسِ گِل ماندست هین * بحرِ رحمت جذب کن مارا زطین
 بحر گوید من ترا در خود کتم * لیک می‌لافی که من آبِ خوشم
 لافِ تو محروم می‌دارد ترا * ترکِ آن پنداشت کن در من در آ
 آبِ گِل خواهد که در دریا رود * گِل گرفته پایِ آبِ وی کشد
 ۲۲۵۵ گر رهاند پایِ خود از دستِ گِل * گِل بماند خشک و او شد مُستقل
 آن کشیدن چیست از گِل آبرا * جذبِ تو نقل و شرابِ نابرا

مارا بَبْر B (۲۲۴۸) . گیر کش K (۲۲۴۶)

چو جزئی BK Bul. تو دلا, and so corr. in H. Bul. (۲۲۴۲)

پیغامبرست AHK (۲۲۴۸) . در دلست Bul. (۲۲۴۴)

و نابرا A (۲۲۵۶) . پاک گشته از گل A (۲۲۴۶)

همچنین هر شهوتی اندر جهان * خواه مال و خواه جاه و خواه نان
 هر یکی زینها ترا مستی کند * چون نیایی آن خُبارت میزند
 این خُبار غم دلیل آن شدست * که بدان مفقود مستی ات بُست
 ۲۲۶۰ جز باندازه ضرورت زین مگیر * تا نگردد غالب و بر تو امیر
 سر کشیدی تو که من صاحب دلم * حاجت غیره ندارم واصلم
 آن چنانک آب درِ گل سر کشد * که منم آب و چرا جویم مدد
 دل تو این آلوده را پنداشتی * لاجرم دل زاهل دل برداشتی
 خود روا داری که آن دل باشد این * کو بود در عشق شیر و انگین
 ۲۲۶۵ لطف شیر و انگین عکس دلست * هر خوشی را آن خوش از دل حاصلست
 پس بود دل جوهر و عالم عَرَض * سایه دل چون بود دل را غرض
 آن دلی کو عاشق مالست و جاه * یا زبون این رگل و آب سیاه
 یا خیالاتی که در ظلمات او * می پرستدشان برای گفت و گو
 دل نباشد غیر آن دریای تور * دل نظرگاه خدا و آنگاه کُور
 ۲۲۷۰ فی دل اندر صد هزاران خاص و عام * در یکی باشد کدامست آن کلام
 ریزه دل را بپل دل را بچو * تا شود آن ریزه چون کوهی ازو
 دل محیطست اندرین خطه وجود * زر هی افشانند از احسان و جود
 امر سلام حق سلامتبار * می کند بر اهل عالم اختیار
 هر کرا دامن دُرستست و مُعد * آن تقار دل بدانکس می رسد
 ۲۲۷۵ دامن تو آن نیازست و حضور * هین منه در دامن آن سنگ فُجور
 تا ندرد دامت زان سنگها * تا بدانی نقدرا از رنگها
 سنگ پُر کردی تو دامن از جهان * هم زسنگ سیم و زر چون کودکان

آلوده B (۲۲۶۲) . بدان مقصود A (۲۲۵۹) . خود نیایی A (۲۲۵۸)

زاخيار. K Bul. سلامها, and so corr. in H. Bul. (۲۲۷۲) . کو for که A (۲۲۶۴)

آن سنگها A (۲۲۷۱) . بر آنکس B Bul. (۲۲۷۴)

و. A om. هم سنگ سیم و زر Bul. در جهان Bul. (۲۲۷۷)

از خیال سیم و زر چون زر نبود * دامنِ صدقت درید و غم فرود
گی نماید کودکانرا سنگ سنگ * تا نگیرد عقل دامنه‌شان بچنگ
۲۲۸۰ پیر عقل آمد نه آن موی سپید * مونی گنجد درین بخت و امید

انکار کردن آن جماعت بر دعا و شفاعت دقوقی و پریدن
ایشان و ناپیدا شدن در پرده غیب و حیران شدن
دقوقی که بر هوا رفتند یا بر زمین،

چون رهید آن کشتی و آمد بکام * شد نماز آن جماعت هم نماز
فُجُجی افتادشان با همدگر * کین فُضولی کیست از ما ای پدر
هر یکی با آن دگر گفتند سر * از پس پشت دقوقی مستتر
گفت هر یک من نکردم کنون * این دعا فی از برون فی از درون
۲۲۸۵ گفت مانا کین امام ما زدرد * بو الفُضولانه مناجاتی بکرد
گفت آن دیگر که ای یار یقین * مر مرا هم می‌نماید این چنین
او فُضولی بوده‌است از انقباض * کرد بر مختار مطلق اعتراض
چون نگه کردم سپس تا بنگرم * که چه می‌گویند آن اهل کرم
یک از ایشانرا ندیدم در مقام * رفته بودند از مقام خود تمام
۲۲۹۰ فی بچپ فی راست فی بالا نه زیر * چشم تیز من نشد بر قوم چپر
دُرّها بودند گویی آب گشت * فی نشان پا و نی گردی بدشت
در قباب حق شدند آن دم همه * در کدامین روضه رفتند آن رمه
در تخیر ماندم کین قوم را * چون بپوشانید حق بر چشم ما

آن خیال. A Bul. (۲۲۷۸)

Heading: A om. آن. A om. که.

فی اندرون A (۲۲۸۴)

بودند گویی آب و گشت B (۲۲۹۱)

کردم زبس A (۲۲۸۸)

در کرای روضه Bul. (۲۲۹۲)

آن چنان پنهان شدند از چشم او * مثل غَوَظَة ماهیان در آبِ جُو
 ۲۲۹۰ سالها در حسرت ایشان ماند * عمرها در شوقِ ایشان اشک راند
 تو بگوئی مردِ حقِ اندر نظر * گئی در آرد با خدا ذکرِ بشر
 خرازین و خسپد اینجا ای فلان * که بشر دیدی تو ایشانرا نه جان
 کار ازین ویران شدست ای مردِ خام * که بشر دیدی مرا اینهازا چو عام
 تو همان دیدی که ابلیس لعین * گفت من از آتشم آدم ز طین
 ۲۳۰۰ چشمِ ابلیسانه را یکدم ببند * چند بینی صورت آخر چند چند
 ای دقوفی با دو چشمِ همچو جُو * هین مُبر او مید ایشانرا بَجُو
 هین بچو که رکنِ دولت جستن است * هر گشادی در دل اندر بستن است
 از همه کار جهان پرداخته * گو و گو می گو بجان چون فاخته
 نیک بنگر اندرین ای منجیب * که دعا را بست حق بر آستنجب
 ۲۴۰۰ هر کرا دل پاک شد از اعتلال * آن دعاش و رود تا ذو آجلال

باز شرح کردن حکایت آن طالب روزی حلال بی کسب و
 رنج در عهد داود علیه السّلم و مستجاب شدن دعای او؛

یاد مر آمد آن حکایت کآن فقیر * روز و شب و کرد افغان و نغیر
 وز خدا میخواست روزی حلال * بی شکار و رنج و کسب و انتقال
 پیش ازین گفتیم بعضی حال او * لیک تعویق آمد و شد پنج تسو
 هم بگویش کجا خواهد گرینخت * چون ز آبر فضل حق حکمت برینخت

که در آرد B (۲۲۹۶)

دیدى تو ایانرا B (۲۲۹۷)

دیدى تو ایشانرا Bul. (۲۲۹۸)

امید B Bul. (۲۳۰۱)

کور گوئی تو بجان B apparently (۲۳۰۲)

دعایش A (۲۴۰۵)

Heading: A و بی رنج

بعض Bul. (۲۴۰۸)

۲۲۱۰ صاحبِ گاوش بدید و گفت هین * ای بظلمتِ گاوِ من گشته رهین
هین چرا کشتی بگو گاوِ مرا * ابله طرّار انصاف اندرا
گفت من روزی زحق میخواستم * قبله را از لابه و آراستم
آن دعاے کهنه ام شد مستجاب * روزی من بود کُشتم نك جواب
او زخشم آمد گریانش گرفت * چند مُشتی زد برُوش نایشکفت

رفتن هر دو خصم نزد داود پیغامبر علیه السلام،

۲۲۱۵ و کشیدش تا بداددِ نبی * که بیا اے ظالم گبیجِ غمی
حُجّتِ باردِ رها کن اے دعا * عقل در تن آورو با خویش آ
این چه می گویی دعا چه بُودِ بخند * بر سر و ریش من و خویش ای کوند
گفت من با حق دعاها کرده ام * اندرین لابه بسی خون خورده ام
من یقین دارم دعا شد مستجاب * سر بزن بر سنگ ای مُنکرِ خطاب
۲۲۲۰ گفت رُگرد آید هین یا مُسلمین * ژاز بینید و فُشار این مِهین
اے مسلمانان دعا مالِ مرا * چون از آن او کند بهر خدا
گر چنین بودی همه عالم بدین * يك دعا املاك بردندی بکین
گر چنین بودی گدایانِ ضریر * محتمم گشته بُدندے و امیر
روز و شب اندر دعا اند و ثنا * لابه گویان که تومان ده ای خدا
۲۲۲۵ تا تو ندھی هیچکس ندهد یقین * اے گشاینده تو بگشا بند این
مکسبِ کوران بود لابه و دعا * جز لبِ نانی نیابند از عطا
خلق گفتند این مُسلمان راست گوست * وین فروشنده دعاها ظلم جُوست

و. انصاف A (۲۲۱۱) ای for که B (۲۲۱۰)

Heading: A بر داود.

بردندی یقین B (۲۲۲۲) ای مسلمین A (۲۲۲۰) یقین دام Bul. (۲۲۱۹)

written above. تومان K. تو ده مان B. اندر ثنا Bul. (۲۲۲۴)

و. A om. (۲۲۲۶)

این دعا گئی باشد از اسبابِ ملك * گئی کشید این را شریعت خود بسلك
 بیع و بخشش یا وصیت یا عطا * یا زجنس، این شود ملکی ترا
 ۲۲۲۰ در کدامین دفترست این شرع نو * گاورا تو باز ده یا حبس رو
 او بسوے آسمان می کرد رو * واقعه ما را نداند غیر تو
 در دل من آن دعا انداختی * صد امید اندر دم افراختی
 من نمی کردم گزافه آن دعا * همچو یوسف دیده بودم خوابها
 دید یوسف آفتاب و اختران * پیش او سجد کنان چون چاکران
 ۲۲۲۵ اعتمادش بود بر خوابِ دُرُست * در چه و زندان جز آنرا می بُجست
 زاعتماد آن نبودش هیچ غم * از غلامی وز ملام، بیش و کم
 اعتمادی داشت او بر خواب خویش * که چو شمع می فروزیدش زپیش
 چون در افکندند یوسف را بچاه * بانگ آمد سحر او را از اله
 که تو روزی شه شوی ای پهلوان * تا بمالی این جفا در رویشان
 ۲۲۳۰ قایل این بانگ ناید در نظر * لیک دل بشناخت قایل را زائر
 قوتی و راحتی و مُسندے * در میان جان فداش زان ندا
 چاه شد بر وی بدان بانگِ جلیل * گلشن و بزی چو آتش بر خلیل
 هر جفا که بعد از آتش می رسید * او بدان قوت بشادے و کشید
 همچنانک ذوق آن بانگِ آلت * در دل هر مؤمنی تا حشر هست
 ۲۲۳۵ تا نباشد بر بلاشان اعتراض * فی زامن و نهی حَقشان انقباض
 لقمه حکمی که تلخی می نهد * گلشکر آنرا گوارش می دهد
 گلشکر آنرا که نبود مُسند * لقمه را زانکار او قی می کند
 هر که خوابی دید از روزِ آلت * مست باشد در ره طاعات مست

ملکی ترا H. یا زجنس B (۲۲۲۹) . کشد A (۲۲۲۸)

ملام و بیش BK Bul. (۲۲۲۶) written above می with, ما نداند B (۲۲۲۱)

بر رویشان Bul. (۲۲۲۹) . زان ندی Bul. (۲۲۴۱)

در بلاشان BK Bul. (۲۲۳۵)

و کشد چون اشتر مست این جوال * بی فتور و بی گان و بی ملال
 ۲۲۵۰ کفک تصدیفش بیگرد پوز او * شد گواه مستی و دلسوز او
 اشتر از قوت چو شیر نرسد * زیر ثقل بار اندک خورشید
 ز آرزوی ناقه صد فاقه بر او * و نباید کوه پیشش تار مو
 در آلت آنکو چنین خواهی ندید * اندرین دنیا نشد بنده و مرید
 ور بشد اندر تردد صدیکه * یک زمان شکرستش و سالی رگله
 ۲۲۵۰ پای پیش و پای پس در راه دین * و نهد با صد تردد بی یقین
 و ام دار شرح اینم نک گرو * ور شتابست زالم نخرخ شنو
 چون ندارد شرح این معنی کران * خر بسوی مدعی گاوران
 گفت کورم خواند زین جرم آن دغا * بس بلیسانه قیاس است اے خدا
 من دعا کورانه گی می کرده ام * جز بخالق کدیه گی آورده ام
 ۲۲۶۰ کور از خلقان طمع دارد زجهل * من ز تو کز تست هر دشوار سهل
 آن یکی کورم ز کوران بشیرید * او نیاز جان و اخلاصم ندید
 کورئ عشقت این کورئ من * حُبّ یعنی و یصمت ای حسن
 کورم از غیر خدا بینا بدو * مقتضای عشق این باشد بگو
 تو که ببینای ز کورانم مدار * دایرم بر گرد لطف ای مدار
 ۲۲۶۰ آنچه آنک بیوسف صدیق را * خواب بنموده و گشش متکا
 مرا لطف تو هر خواهی نمود * آن دعای بی حدم بازه نبود
 و نداند خلق اسرار مرا * ژاژی دانند گفتار مرا
 حشانشست و که داند راز غیب * غیر علام سرو ستار عیب
 خصم گفتش رو بن کن حق بگو * رو چه سوی آسمان کردی عمو
 ۲۲۷۰ شید و آری غلط و افگنی * لاف عشق و لاف قربت بی زنی
 با کدامین روی چون دل مرده * روی سوی آسمانها کرد

و. A om. (۲۲۵۰)

Bnl. اندک خوار. (۲۲۵۱)

یک گرو A (۲۲۵۱)

مر مرا م لطف تو A (۲۲۶۶)

عُفْلَى در شهر افتاده ازین * آن مُسْلِمَان می‌نهد رو بر زمین
 کای خدا این بنهارا رسوا مکن * گر بدم هر یَسْوِ من پیدا مکن
 تو همی داف و شبهای دراز * که همی خواندم ترا با صد نیاز
 پیشِ خلق اینرا اگرچه قدر نیست * پیشِ تو همچون چراغِ روشنیست ۲۲۷۰

شنیدن داود علیه السّلم سخن هر دو خصم و سؤال کردن
 از مدعی علیه،

چونک داود نبی آمد برون * گفت هین چونست این احوال چون
 مدعی گفت ای نبیّ الله داد * گاوی من در خانه او درفتاد
 کشت گاو مرا پُرشش که چرا * گاوی من کُشت او بیان کن ماجرا
 گفت داودش بگو ای بو العزم * چون تلف کردی تو ملک محترم
 هین پراگه مگو حجت بیار * تا بیکسو گردد این دعوی و کار ۲۲۸۰
 گفت ای داود بدم هفت سال * روز و شب اندر دعا و در سؤال
 این همی جستم زیزدان کای خدا * روزی خواهر حلال و بی عنا
 مرد و زن بر ناله من واقفند * کودکان این ماجرا را و اصفانند
 تو پیرس از هرکه خواهی این خبر * تا بگویند بی شکنجه بی ضرر
 هر هویدا پرس و هم پنهان زخلق * که چه می‌گفت این گدای ژند دلخ ۲۲۸۰
 بعد این جمله دعا و این فغان * گاوی اندر خانه دیدم ناگهان
 چشم من تاریک شد فی بهر لُوت * شادی آنک قبول آمد قنوت
 کشتم آنرا تا دهر در شکر آن * که دعای من شنود آن غیب‌دان

and so corr. in H. اگر خود قدر نیست. BK Bul. (۲۲۷۰) . افناده چنین A (۲۲۷۲)

Heading: Bul. خصم را. B om. از. Bul. om. علیه.

و بی ضرر K Bul. (۲۲۸۴) . و. A om. (۲۲۸۲) . روز شب A (۲۲۸۱)

بعد زین Bul. (۲۲۸۶) . و. A om. (۲۲۸۰)

حکم کردن داود علیه السّلم بر کشته‌گاؤ،

گفت داود این سخنهارا بشو * حجت شرعی درین دعوی بگو
 ۲۳۹۰ تو روا داری که من بی حجتی * بنهم اندر شهر باطل سستی
 این که بخشیدت خریدی وارثی * ریح را چون یستانی حارثی
 کسب را همچون زراعت دان عمو * تا نکاری دخل نبود زان تو
 کآنچ کاری بدروی آن آن نُست * ورنه این بیداد بر تو شد دُرُست
 رَو بک مال مُسلمان کژمگو * رَو بچو وام و بک باطل مجو
 ۲۳۹۵ گفت ای شه تو همین ی گویم * که هی گویند اصحابِ یسبم

تصرّح آن شخص از داوری داود علیه السّلم،

سجده کرد و گفت کای دانای سوز * در دل داود انداز آن قُروز
 در دلش نه آنچه تو اندر دلم * اندر آفگدی بر از ای مُفِضلم
 این بگفت و گزیه در شد های های * تا دل داود بیرون شد زجای
 گفت هین امروز ای خواهانِ گاؤ * مهلتم ده وین دعاوی را مکاؤ
 ۲۴۰۰ تا روم من سوی خلوت در نماز * پرسم این احوال از دانای راز
 خوی دارم در نماز آن التفات * معنی قُرّة عینی فی الصّلات
 روزنم جانم گشادست از صفا * می رسد بی واسطه نامه خدا
 نامه و باران و نور از روزنم * میفتد در خانام از معدنم
 دوزخست آن خانه کان بی روزنست * اصل دین ای بنک روزن کردنست

(۲۳۸۹) A بگوی and بشوی.

(۲۳۹۰) H بنهم اندر شرع.

(۲۳۹۱) K این کی بخشیدت.

(۲۳۹۲) K کسب را. AB Bul. نبود آن تو.

(۲۳۹۳) BK Bul. آآنچ کاری.

(۲۳۹۶) ABK Bul. ای دانای.

(۲۳۹۷) A om. ای.

(۲۳۹۹) A من امروز.

(۲۴۰۱) H for آن این, but

the word has been altered.

(۲۴۰۲) Bul. گشاده.

۲۴۰۰ تیشه هر بیشه کم زن بیا * تیشه زن در کندن روزن هلا
یا نهی دانی که نور آفتاب * عکس خورشید برونست از حجاب
نور این دانی که حیوان دیدم * پس چه گزنا بود بر آدمم
من چو خورشیدم درون نور غرق * می ندانم کرد خویش از نور فرق
رفتیم سوی نماز و آن خلا * پیر نعلیست ره مر خلق را
کثریم تا راست گردد این جهان * حرب خدعه این بود ای پهلوان^{۲۴۱۰}
نیست دستوری و گرنی ریختی * گزد از دریای رانرا انگبختی
هیچین می گفت داود این نسق * خواست گشتن عقل خلفان مُحْتَرَق
پس گریبانش کشید از پس یکی * که ندانم در یکی اش من شکی
با خود آمد گفت را کوتاه کرد * لب بیست و عزم خلوتگاه کرد

در خلوت رفتن داود تا آنچه حقست پیدا شود،

۲۴۱۰ در فرو بست و برفت آنکه شتاب * سوی محراب و دعای مستجاب
حق نبودش آنچه بنمودش تمام * گشت واقف بر سزای انتقام
روز دیگر جمله خصمان آمدند * پیش داود پیمبر صف زدند
هیچنان آن ماجراها باز رفت * زود زد آن مدعی تشیع زفت

حکم کردن داود بر صاحب گاوکی از سر گاو بر خیز و
تشیع صاحب گاو بر داود علیه السلام،

۲۴۲۰ گفت داودش خمش کن رو پهل * این مسلمانرا زگاو کن میل
چون خدا پوشید بر تو ای جوان * رو خمش کن حق ستاری بدان

ار آدم A (۲۴۰۷). هر بیشه K. تیشه در هر بیشه (۲۴۰۰) Bul.

آنچه for آنکه (۲۴۱۷) Bul. حرب و خدعه (۲۴۱۰) Bul.

Heading: Bul. بر خیزد.

گفت واپیلی چه حکمت این چه داد * از پی من شرع نو خواهی نهاد
رفته است آوازه عدلت چنان * که معطر شد زمین و آسمان
بر سگان کور این استم نرفت * زین نعدی سنگ و گه بشکافت تفت
هیچین تشبیح یزد بر ملا * کالضلا هنگام ظلمت الصلا

حکم کردن داود بر صاحب گاو که جمله مال خود را بوی ده،

۲۴۲۵ بعد از آن داود گفتش کای عنود * جمله مال خویش اورا بخش زود
ورنه کارت سخت گردد گفتمت * تا نگردد ظاهر از وی استمت
خاک بر سر کرد و جامه بر درید * که بهر دم می کنی ظلی مزید
یکدی دیگر برین تشبیح راند * باز داودش پیش خویش خواند
گفت چون بخت نبود ای بخت کور * ظلمت آمد اندک اندک در ظهور
۲۴۲۰ رید آنگاه صدر و پیشگاه * ای دریغ از چون تو خر خاشاک و گاه
رو که فرزندان تو با جفت تو * بندگان او شدند افزون مگو
سنگ بر سینه می زد با دو دست * می دوید از جهل خود بالا و پست
خلق هم اندر ملامت آمدند * کز ضعیف کار او غافل بدند
ظالم از مظلوم کی داند کسی * کو بود سخره هوا همچون خسی
۲۴۲۵ ظالم از مظلوم آنکس پی برسد * کو سر نفس ظلم خود برسد
ورنه آن ظالم که نفس است از درون * خصم مظلومان بود او از جنون
سگ هاره حمله بر مسکین کند * تا تواند زخم بر مسکین زند
شرم شیرانراست نی سگ را بدان * که نگردد صید از هسایگان
عامه مظلوم گش ظالم پرست * از کین سگسان سوے داود جست

ای عنود B Bul. (۲۴۲۵) این for و A. وا و بلا Bul. (۲۴۲۱)

مزید for بدید A apparently (۲۴۲۷)

from the preceding verse. کی داند کسی A repeats آنکس پی برد (۲۴۲۵) Instead of

سگسان BK Bul. (۲۴۲۱) خصم هر مظلوم باشد از جنون BK Bul. (۲۴۲۶)

۲۴۴۰ رُوی در داود کردند آن فریق * کاسے نبی * مُحْتَبَىٰ بر ما شفیق
این نشاید از تو کین ظلمیست فاش * قهر کردی بی گناهی را بلاش

عزم کردن داود علیه السّلم بخواندن خلق بدان صحرا کی
راز آشکارا کند و حجتها همه قطع کند،

گفت ای یاران زمان آن رسید * گان سپر مکتوم او گردد پدید
جمله بر خیزید تا بیرون رویم * تا بر آن ستر نهان واقف شویم
در فلان صحرا درختی هست زفت * شاخه‌هایش آینه و بسیار و چفت
۲۴۴۵ سخت راسخ خیمه گناه و میخ او * بوی خون می آیدم انر ییخ او
خون شدست اندر بن آن خوش درخت * خواجهرها کشتست این منحوس بخت
تا کون حلم خدا پوشید آن * آخر از ناشکرئی آن قتلان
که غیال، خواجهرها روزی ندید * نی بنوروز و نه موسمهای عید
بی نوایان را بیک لقمه نجست * یاد ناورد او ز حقه‌های نخست
۲۴۵۰ تا کون از بهر یک گاو این لعین * میزند فرزند او را بر زمین
او بخود بر داشت پرده از گناه * ورنه می پوشید جرمش را اله
کافر و فاسق درین دور، گزند * پرده خود را بخود بر می درند
ظلم مستورست در اسرار جان * می نهد ظالم بپیش مردمان
که ببینیدم که دارم شاخها * گاو دوزخ را ببینید از ملا

و. محْتَبَی‌های همه را Bul. و محْتَبَی‌ها همه BK. و حیلها همه A. رازرا BK. Heading:

بسیار و چفت B. بسیار چفت A (۲۴۴۴) بر آن بدان Bul. (۲۴۴۲)

(۲۴۴۶) After this verse Bul. adds:

مال او را غصب کرده این عنود * آنکه عبد مشعرا اش کرده بود

این جوان آن خواجهر را گردد پسر * طفل بوده نیست او را زین خیر

و. A (۲۴۴۲) om. و موسمهای عید A (۲۴۴۸) حکم خدا A (۲۴۴۷)

کیدی (؟) written above the final letter of بر (؟) with, گاو دوزخ را کیدی از بلا A (۲۴۵۴)

گواهی دادن دست و پا و زبان بر سرّ ظالم هم در دنیا،

۲۴۰۰ پس هم اینجا دست و پایت در گزند * بر ضمیر تو گواهی می‌دهند
 چون موکل می‌شود بر تو ضمیر * که بگو تو اعتقادت را می‌گیر
 خاصه در هنگام خشم و گفت و گو * می‌کند ظاهر سرت را موبسو
 چون موکل می‌شود ظلم و جنا * که هُوَ یَدَا کُن مرا اے دست و پا
 چون می‌گیرد گواه سر لگام * خاصه وقت جُوش و خشم و انتقام
 ۲۴۶۰ پس همانکس کین موکل می‌کند * تا لولای راز بر صحرا زند
 پس موکلهای دیگر روزِ حشر * هر تواند آفرید از بهر نَشْر
 ای بده دست آمد در ظلم و کین * گوهرت پیداست حاجت نیست این
 نیست حاجت شهره گشتن در گزند * بر ضمیر آتشیست واقفند
 نفس تو هر دم بر آرد صد شرار * که ببیندم منم ز اصحاب نار
 ۲۴۶۵ جزوِ نارم سوی کُلِّ خود رور * من نه نورم که سوی حضرت شوم
 همچنان کین ظالم حق ناشناس * بهر گواهی کرد چندین التباس
 او ازو صد گاو بُرد و ضد شُتر * نفس اینست ای پدر از وی بُر
 نیز روزی با خدا زاری نکرد * یا رَبِّی نامدازو روزی بدرد
 کای خدا خصم مرا خشنود کن * گر منش کردم زیان تو سود کن
 ۲۴۷۰ گر خطا کُشتم دیت بر عاقله است * عاقلهٔ جانم تو بودی از آلسْت
 سنگ می‌دهد باسغفارِ دُر * این بود انصافِ نفس ای جانِ حُر

Heading: Bul. در این دنیا.

(۲۴۶۰) B for که (۲۴۶۰).

(۲۴۶۴) B پیش تو هر دم.

(۲۴۷۰) H کز خطا. Bul. بر عاقلست.

(۲۴۷۱) AH om. ای, which is suppl. in marg. H.

برون رفتن خلق بسوی آن درخت،

چون برون رفتند سوی آن درخت * گفت دستش را سپس بندید سخت
تا گناه و جرم او پیدا کنم * تا لوی عدل بر صحرا زخم
گفت ای سگ جلد این را کشته * تو غلای خواجه زین رو گشته
۲۴۷۵ خواجه را کشتی و بُردے مال او * کرد یزدان آشکارا حال او
آن زنت اورا کینزک بوده است * با همین خواجه جنا بنموده است
هرچه زو زاید ماده یا که نر * ملک وارث باشد آن کل سر بسر
تو غلای کسب و کارت ملک اوست * شرع جستی شرع بستن رو نکوست
خواجه را کشتی باستم زار زار * هر برینجا خواجه گویان زینهار
۲۴۸۰ کازد از اشتاب کردی زیر خاک * از خیالی که بدیدی سهمناک
نک سرش با کارد در زیر زمین * باز کاوید این زمین را همچین
نام این سگ هم نبشته کارد بر * کرد با خواجه چین مگر و ضرر
همچنان کردند چون بشکافتند * در زمین آن کارد و سررا یافتند
و لوله در خلق افتاد آن زمان * هر یکی ز نار ببرید از میان
۲۴۸۵ بعد از آن گفتش بیا ای دادخواه * داد خود بستن بدان روی سیاه

قصاص فرمودن داود علیه السلام خونری را بعد از الزام حجت برو،

هم بدان تیغش بنمود او قصاص * گئی کند مکرش ز علم حق خلاص
حلم حق گرچه مؤاساها کند * لیک چون از حد بشد پیدا کند
خون نخسپد در فند در هر دلی * میل جست و جوی کشف مشکلی

باشد BK Bul. هرچه ازو (۲۴۷۷) Bul. غلام. B Bul. حد او را (۲۴۷۴)
از آن روی سیاه A (۲۴۸۵) نوشته B Bul. (۲۴۸۲) کسب K (۲۴۷۸) آنها سر بسر

Heading: B Bul. om. برو.

جست و جوی و کشف BK (۲۴۸۸) Bul. پیدا for رسوا (۲۴۸۷)

اقبضای داورئ ربّ دین * سر بر آرد از ضمیر آن و این
 ۲۴۹۰ کان فلان چون شد چه شد حالش چه گشت * همچنانک جوشد از گلزار گشت
 جوشش خون باشد آن و اجسما * خارش دلها و بخت و ماجرا
 چونک پیدا گشت سر کار او * معجزه داود شد فاش و دوتو
 خاق جمله سر برهنه آمدند * سر بسجده بر زمینها یزدند
 ما همه کوران اصلی بوده ایم * از تو ما صد گون عجایب دیده ایم
 ۲۴۹۵ سنگ با تو در سخن آمد شهیر * کز برای غزو طالوتم بگیر
 تو بسه سنگ و فلاخن آمدی * صد هزاران مرد را برهم زدی
 سنگهای صد هزاران پاره شد * هر یکی هر خصم را خون خواره شد
 آهن اندر دست تو چون موم شد * چون زیر سازی ترا معلوم شد
 کوهها با تو رسائل شد شکور * با تو میخوانند چون مَقْری زُبور
 ۲۵۰۰ صد هزاران چشم دل بگشاده شد * امر تم تو غیرا آماده شد
 و آن قوی تر زان همه کین دایست * زندگی بخشی که سَرْمَد قایست
 جان جمله معجزات اینست خود * کو ببخشد مرده را جان ابد
 کشته شد ظالم جهانی زنده شد * هر یکی از نو خدا را بنده شد

بیان آنک نفس آدمی بجای آن خونبست کی مدعی گاو گشته
 بود و آن گاو کشنده عقلست و داود حقست یا شیخ کی
 نایب حقست که بقوت و یاری او تواند ظالم را کشتن
 و توانگر شدن بروزی بی کسب و بی حساب،

نفس خود را کُش جهان را زنده کن * خواجهر را کُشتست اورا بنده کن

مر خصم را Bul. (۲۴۹۷) . و . A om. . معجزه A (۲۴۹۲) . بخت ماجرا Bul. (۲۴۹۱)

Heading: A om. بجای آن . A om. . بقوت before Bul. بروزی حلال .

۲۰۰ مدعی گاو نفس نُسْت هین * خویشتن را خواجه کردست و مِهین
 آن کُشَنده گاو عقل نُسْت رُو * بر کُشَنده گاو تن مَنِکَر مشو
 عقل اسپرست و هِی خواهد زحَق * روزی بی رنج و نعمت بر طبق
 روزی بی رنج او موقوف چِیست * آنک بکُشد گاورا کاصل بدیست
 نفس گوید چون کُشی تو گاوِ من * زآنک گاو نفس باشد نقشِ تن
 ۲۰۱ خواجه زاده عقل مانده بی نوا * نفسِ خونی خواجه گشته و پیشوا
 روزی بی رنج و دانی که چِیست * قوتِ ارواحست و ارزاق نیست
 لیک موقوفست بر قربانِ گاو * گنج اندر گاو دان ای گنجِ کاو
 دوش چیزه خورده ام و زنی تمام * دادی در دست فهم تو زمار
 دوش چیزه خورده ام افسانه است * هرچه می آید ز پنهان خانه است
 ۲۰۱۰ چشم بر اسباب از چه دوخیم * گر زخوش چشمان گَرِشَم آموخیم
 هست بر اسباب اسبابی دگر * در سبب منگر در آن افکن نظر
 انبیا در قطع اسباب آمدند * معجزات خویش بر کیوان زدند
 بی سبب مر بجزرا بشکافتند * بی زراعت چاش گندم یافتند
 ریگها هم آرد شد از سعیشان * پشم بز ابریشم آمد گش گشنان
 ۲۰۲ جمله قرآن هست در قطع سبب * عزّ درویش و هلاک بو لهب
 مرغ بایلی دو سه سنگ افگند * لشکر زفت حبش را بشکند
 پیل را سوراخ سوراخ افگند * سنگ مرغی کو بیلا پر زند
 دُم گاو کُشته بر مقتول زن * تا شود زنه همان تم در کفن
 خلق بیرهک جهد از جای خویش * خون خود جوید ز خون بالای خویش
 ۲۰۲۰ همچین زاغ از قرآن تا تمام * رفض اسبابست و علت والسلام

(۲۰۰۷) Bul. هِی جوید زحَق.

(۲۰۰۸) A اصل بدیست.

(۲۰۰۹) A باند نفس تن.

(۲۰۱۰) A om. و.

(۲۰۱۲) BHK as in text. گنج کاو

(۲۰۱۵) H گَرِشَم as in text.

(۲۰۱۸) Bul. بر زراعت.

کشف این نه از عقل کارافزا بود * بندگی کن تا ترا پیدا شود
 یند معفولات آمد فلسفی * شهسوار عقل آمد صفی
 عقل عقلت مغز و عقل نُست پوست * معد حیوان همیشه پوست جوست
 مغزجوی از پوست دارد صد ملال * مغز نغز انرا حلال آمد حلال
 ۲۵۲۰ چونک قشر عقل صد برهان دهد * عقل کل گی گام بی ایقان نهد
 عقل دفترها کند یکسر سیاه * عقل عقل آفاق دارد پُر زماه
 از سیاهی وز سپیده فارغست * نور ماهش بر دل و جان بازغست
 این سیاه و این سپید ار قدر یافت * زان شب قدرست کاختروار تافت
 قیمت همیان و کیسه از زرت * بی ززر همیان و کیسه آتُرت
 ۲۵۲۵ همچنانک قدر تن از جان بود * قدر جان از پرتو جانان بود
 گردی جان زنگ بی پرتو کون * هیچ گفنی کافرانرا میتون
 هین بگو که ناطقه جو می کند * تا بقرنی بعد ما آبی رسد
 گرچه هر قرنی سخن آری بود * لیک گفنی سالقان یاری بود
 فی که هم توریست و انجیل و زبور * شد گواه صدق قرآن ای شکور
 ۲۵۳۰ روزی بی رزج جو و بی حساب * کز بهشت آورد جبریل سبب
 بلک رزقی از خداوند بهشت * بی صداع باغبان بی رنج رکشت
 زانک نفع نان در آن نان داد اوست * بدهدت آن نفع بی توسط پوست
 ذوق پنهان نقش نان چون سفره ایست * نان بی سفره ولی را بهره ایست
 رزقی جانی گئی بری با سعی و جست * جز بعدل شیخ کو داود نُست
 ۲۵۳۵ نفس چون با شیخ بیند گام تو * از بُن دندان شود او رام تو
 صاحب آن گاو رام آنگاه شد * کز دم داود او آگاه شد
 عقل گاهی غالب آید در شکار * بر سنگِ نفست که باشد شیخ یار

مغز نغز آن را H. مغز جو. Bul. (۲۵۲۹)

بیزر آن همیان. Bul. (۲۵۲۴)

بی حسیب. Bul. (۲۵۴۰)

نفس اودرهاست با صد زور و فن * روی شیخ اورا ز مُرَد دیده‌کن
 گر تو صاحب گاورا خورای زبون * چون خران سبیش کن آن سوی حرون
 چون بتزدیک ولیّ الله شود * آن زبان صد گرش کوته شود ^{۲۰۰۰}
 صد زبان و هر زبانش صد لغت * زرفی و کستانش نیاید در صفت
 مدعی گاوِ نفس آمد فصیح * صد هزاران حجت آرد ناصحیح
 شهر را بفریبد الا شاه را * ره نشان زد شه آگاه را
 نفس را تسبیح و مُصَحَف در بین * خنجر و شمشیر اندر آستین
 مصحف و سالوس او باور مکن * خویش با او همسر و همسر مکن ^{۲۰۰۵}
 سوه حوضت آورد بهر وضو * و اندر اندازد ترا در قعر او
 عقل نورانی و نیکو طالبست * نفس ظلمانی بُرُو چون غالبست
 ز آنک او در خانه عقل تو غریب * بر در خود سگ بود شیر مهیب
 باش تا شیران سوی پیشه روند * وین سگان کور آنجا بگروند
 مگر نفس و تن نداند علم شهر * او نگردد جز بوخی آلفب قهر ^{۲۰۱۰}
 هر که جنس اوست یار او شود * جز مگر داود کوه شیخت بود
 کو مبدل گشت و جنس تن نهاند * هر که حق در مقام دل نشاند
 خلق جمله علتی اند از کین * یارِ علت می‌شود علت یقین
 هر خسی دعوی داود کند * هر که بی تمیز کف در وی زند
 از صیادی بشنود آواز طیر * مرغ ابله می‌کند آن سوه سیر ^{۲۰۱۵}
 تقدرا از نقل شناسد غویست * هین ازو بگریز اگر چه معنویست
 رسته و بر بسته پیش او یکبست * گر یقین دعوی کند او در شکبست
 این چنین کس گر ذکی مطلق است * چو نش این تمیز نبود احقاق است
 هین ازو بگریز چون آهو ز شیر * سوی او مشتاب ای دانا دلیر

نفس ظلمانی K (۲۰۰۷)

کآن شیخت BK Bnl. که شیخت A (۲۰۱۱)

و. Bnl. om. (۲۰۱۲)

گرینختن عیسی علیه السّلم فراز کوه از احقمان،

۲۰۷۰ عیسی مَریم بکوهی فی گرینخت * شیر گویی خون او و خواست رنجت
 آن یکی در پی دوید و گفت خیر * در پیت کس نیست چه گریزی چوطیر
 یا شتاب او آنچنان میناخت جنت * کز شتاب خود جواب او نگفت
 یک دو میدان در پی عیسی براند * پس بجد جد عیسی را بخواند
 کر پی مَرَضاتِ حق یک لحظه بیست * که مرا اندر گریزت مشکلیست
 ۲۰۷۵ از کی این سوی گریزی ای کریم * فی پیت شیر و نه خصم و خوف و بیم
 گفت از احق گریزانم برو * و رهانم خویش را بندم مشو
 گفت آخر آن مسیحا فی توی * که شود کور و کر از تو مستوی
 گفت آری گفت آن شه نیستی * که فسون غیب را مأویستی
 چون بخوانی آن فسون بر مرده * بر جهد چون شیر صید آورده
 ۲۰۸۰ گفت آری آن منم گنما که تو * فی زرگل مرغان کنی ای خوب رو
 گفت آری گفت پس ای روح پاک * هر چه خواهی می کنی از کیست پاک
 با چنین برهان که باشد در جهان * که نباشد مرترا از بندگان
 گفت عیسی که بذات پاک حق * مبدع تن خالق جان در سبق
 حرمت ذات و صفات پاک او * که بود گردون گریبان چاک او
 ۲۰۸۵ کان فسون و اسم اعظم را که من * بر کر و بر کور خواندم شد حسن
 بر که سنگین بخواندم شد شکاف * خرقه را بدرید بر خود تا بنافه
 بر تن مرده بخواندم گشت حی * بر سر لاشی بخواندم گشت شی
 خواندم آنرا بر دل احق بود * صد هزاران بار و درمانی نشد
 سنگ خارا گشت و زان خو بر نگشت * ریگ شد کر وی نرُوید هیچ گشت

ای مسیحا B (۲۰۷۷)

A seems to have read *دل احق بود* originally, but a corrector has altered *بود* to *سنود* (شنود). A. درمانی نبود.

۲۵۹۰ گفت حکمت چیست کآنجا اسم حق * سود کرد اینجا نبود آنرا سبق
 آن هآن رنجست و این رنجی چرا * او نشد این را و آنرا شد دوا
 گفت رنج احمق قهر خداست * رنج و کوری نیست قهر آن ابتلاست
 ابتلا رنجیست کآن رحم آورد * احمق رنجیست کآن زخم آورد
 آنچه داغ اوست مهر او کرده است * چاره بر وی نیارد بُرد دست
 ۲۵۹۵ ز احمقان بگریز چون عیسی گریخت * صحبت احمق بسی خونها که ریخت
 اندک اندک آبزا دزدد هوا * دین چنین دزدد هر احمق از شما
 گرمیت را دزدد و سردے دهد * همچو آن کوزیر کون سنگی نهد
 آن گریز عیسی فی از یم بود * اینست او آن بی تعلیم بود
 زهریر امر پُر کند آفاق را * چه غم آن خورشید با اشراق را

قصه اهل سبا و حماقت ایشان و اثر ناکردن نصیحت انبیا در احمقان،

۲۶۰۰ یادم آمد قصه اهل سبا * کز تم احمق صباشان شد و با
 آن سبا ماند بشهر بس گلان * در فسانه بشنوه از کودکان
 کودکان افسانه‌های آورند * دَرَج در افسانه‌شان بس سر و پند
 هزلها گویند در افسانهها * گنج می‌جو در همه ویرانهها
 بود شهری بس عظیم و مه ولی * قدر او قدر سگزه پیش فی
 ۲۶۰۵ بس عظیم و بس فراخ و بس دراز * سخت زفت زفت اندازه پياز
 مردم ده شهر مجموع اندرو * لیک جمله سه تن ناشسته رو

(۲۵۹۲) Bul. رنج کوری.

(۲۵۹۱) Bul. بر اشراق را.

(۲۵۹۵) Bul. خونها بر ریخت.

Heading: B. نصیحت ایشان A. رجوع بقصه corr. to

(۲۶۰۵) Bul. زفت و زفت.

(۲۶۰۱) Bul. بشهری.

(۲۶۰۲) Bul. از همه.

اندر و خلق و خلایق بی شمار * لیک آن جمله سه خام پخته خوار
جان ناکرده بجانان تاختن * گر هزارانست باشد نیم تن
آن یکی بس دوزین و دیده کور * از سلیمان کور و دیده پای مور
۲۶۱۰ و آن دگر بس تیز گوش و سخت کر * گنج در وی نیست یک جوسنگ زر
و آن دگر عور و برهنه لاشه باز * لیک دامنه‌ای جامه او دراز
گفت کور اینک سپاهی ورسند * من هی بینم که چه قومند و چند
گفت کز آره شنودم بانگشان * که چه می گویند پیدا و نهان
آن برهنه گفت ترسان زین منم * که بپرند امر دراز ای دامنم
۲۶۱۰ کور گفت اینک بتزدیک آمدند * خیز بگریزم پیش از زخم و بند
کر هی گویند که آری مشغله * و شود نزدیکتر یاران هله
آن برهنه گفت آوه دامنم * از طمع بپرند و من نالیمنم
شهرها هشتند و بیرون آمدند * در هزیمت در دهی اندر شدند
اندر آن ده مرغ فریه یافتند * لیک ذره گوشت بروی نه نژند
۲۶۲۰ مرغ مرده خشک و ز زخم کلاغ * استخوانها زارگشته چون بناغ
ز آن هی خوردند چون از صید شیر * هر یکی از خوردنش چون پیل سیر
هر سه زان خوردند و بس فریه شدند * چون سه پیل بس بزرگ و مه شدند
آنچنان کز فریهی هر یک جوان * در ننگنجیدی ز زفتی در جهان
با چنین گیزی و هفت اندام زفت * از شکاف در برون جستنند و رفت
۲۶۲۰ راه مرگ خلق ناپیدا رهبست * در نظر نآید عجایب مخرجیست

و در وی B دیگر (۲۶۱۰) Bul. هزارانند (۲۶۰۸) و. A om. (۲۶۰۷)

بپرد Bul. (۲۶۱۴) شیدم Bul. (۲۶۱۳) و لاشه باز Bul. دیگر A (۲۶۱۱)

In AH vv. ۲۶۱۰. در هزیمت در دهی اندر شدند: A in second hemistich: (۲۶۱۰)

and ۲۶۱۶ are transposed.

در وی K Bul. (۲۶۱۹) A om. (۲۶۱۸) A om. (۲۶۱۷)

با چنین کبری A (۲۶۲۴) آنچنان از A (۲۶۲۳) بناغ K Bul. (۲۶۲۰)

در نظر نآید که آن بیجا رهبست BK Bul. (۲۶۲۰)

نك پيایي کاروانها مُتَنفی . زين شكافِ در كه هست آن مُتَنفی
بر در ار جوي نیایي آن شكاف . سخت ناپیدا وزو چندین زفاف

شرح آن کور دوربین و آن کرّ تیزشنو و آن برهنه درازدامن،

کرّ امل را دان که مرگِ ما شنید . مرگِ خود نشنید و نقلِ خود ندید
حرص ناپیوست بیند موبو . عیبِ خلفان و بگوید کو بکو
۲۶۲۰ عیبِ خود يك ذره چشمِ کورِ او . ی نیند گرچه هست او عیبِ جو
عورِ ی ترسد که دامانش بُرند . دامنِ مردِ برهنه کی درند
مردِ دنیا مفلس است و ترس ناك . هیچ اورا نیست از دزدانش باك
او برهنه آمد و عریان رود . وز غمِ دزدش جگر خون میشود
وقتِ مرگش که بود صد نوحه پیش . خنک آید جانش را زين ترسِ خویش
۲۶۲۵ آن زمان داند غنی کس نیست زر . هم ذکی داند که بُد او بی هنر
چون کنارِ کودکی پُر از سفال . کو بر آن لرزان بود چون ربّ مال
گر ستانی پاره گریان شود . پاره گر بازش دهی خندان شود
چون نباشد طفل را دانش دثار . گریه و خندش ندارد اعتبار
مختم چون عاریت را ملك دید . پس بر آن مالِ دُرُوغین ی طپید
۲۶۳۰ خوابِ ی بیند که اورا هست مال . ترسد از دزدی که بر باید جوال
چون ز خوابش بر جهانند گوش کس . پس ز ترسِ خویش تسخر آیدش
همچنان لرزانی این عالمان . که بودشان عقل و علم این جهان

Heading: Suppl. in marg. H.

وز دزدانش B (۲۶۲۲) . ببیند کو بکو A . عیبِ خلفان را بگوید (۲۶۲۱) Bul.

، که او بد بی هنر BK Bul (۲۶۲۵) . زين خله خویش A (۲۶۲۴)

A . ملك دید H (۲۶۲۹) . ترسد از دزدی، and so corr. in H (۲۶۲۸) B

ترسانی این عالمان B (۲۶۲۲) . پس بر ترس خویش Bul (۲۶۲۱)

از پی این عافلان ذو فنون * گفت ایزد در نئی لا یَعْلَمُونَ
 هر یکی ترسان ز دزدئی کسی * خویشتن را علم پندارد بسی
 گوید او که روزگار می‌برند * خود ندارد روزگار سودمند ۳۶۵
 گوید از کارم بر آوردند خلق * غرقِ بیکاریست جانش تا بخلق
 عور ترسان که من دامن کشان * چون رهانم دامن از چنگالشان
 صد هزاران فصل داند از علوم * جانِ خود را می‌نماید آن ظَلوم
 داند او خاصیت هر جوهری * در بیان جوهر خود چون خره
 که می‌دانم بجزو و لا یَجُوز * خود ندانی تو بجزوی یا عَجُوز ۳۶۰
 این روا و آن ناروا دانی ولیک * تو روا یا ناروایی بین تو نیک
 قیمت هر کاله می‌دانی که چیست * قیمت خود را ندانی احمقیست
 سعدها و نحسها دانسته * ننگری تو سعده یا ناشسته
 جان جمله علمها اینست این * که بدانی من یکم در یوم دین
 آن اصول دین بدانستی تو لیک * بشگر اندر اصل خود گرهست نیک ۳۶۰۰
 از اصولینت اصول خویشتن به * که بدانی اصل خود ای مردِ به

صفت خرمی شهر اهل سبا و ناشکری ایشان،

اصلشان بد بود آن اهل سبا * می‌رمیدند ز اسباب لقا
 دادشان چندان ضیاع و باغ و راغ * از چپ و از راست از بهر فراغ

خاصیتی A (۳۶۴۹) فضل. ABK Bul. (۳۶۴۸)

ای عجز Bul. بحوری یا عجز A (۳۶۵۰)

(۳۶۵۳) BK Bul. ننگری سعدی تو. For the metre cf. note on v. ۱۷۱۹. After this verse AH add (cf. v. ۳۰۰۲):

جان جمله علمها اینست خود * کو پیشد جمله را جان ابد

از اصول AB (۳۶۵۰)

Heading: A om. شهر.

بس که یافتاد از پُری شمار * تنگ می‌شد معبر ره بر گذار
 آن نثار میوه ره را می‌گرفت * از پُری میوه ره‌رو در شکفت
 سله بر سر در درختانشان * پُر شده ناخواست از میوه‌فشان
 باد آن میوه فشانده فی کسی * پُر شدی ز آن میوه دامها بسی
 خوشه‌ای زفت تا زیر آمد * بر سر و رُوی رونک می‌زده
 مرد گلخن تاب از پُری زر * بسته بودی در میان زرین کمر
 سگ کلیچه کوفتی در زیر پا * نغمه بودی گرگ صحرا از نوا
 گشته این شهر و ده از دزد و گرگ * بُز نترسیده هم از گرگ سترگ
 گر بگویم شرح نعمتهای قوم * که زیادت می‌شد آن یوما بیومر
 مانع آید از سختهای مہم * انبیا بردند امر فاسقم

آمدن پیغامبران از حق بنصیحت اهل سبا،

سیزده پیغمبر آنجا آمدند * گم‌رهانرا جمله رهبر شدند
 که هله نعمت فزون شد شکر کو * مرکب شکر از بخسید خرگوا
 شکر مُنعم واجب آید در خرد * ورنه بگشاید در خشم ابد
 هین گرم بینید و این خود کس کند * کر چنین نعمت بشکری بس کند
 سر ببخشد شکر خواهد سجد * پا ببخشد شکر خواهد قعد
 قوم گفته شکر ما را بُرد غول * ما شدیم از شکر وز نعمت ملول
 ما چنان پُرمرده گشتیم از عطا * که نه طاعمان خوش آید نه خطا
 ما نمی‌خواهیم نعمتها و باغ * ما نمی‌خواهیم اسباب و فراغ
 انبیا گفتند در دل علیست * که از آن در حق شناسی آفتیست

(۲۶۶) A om. و.

(۲۶۷) Bul. یوما فیوم.

Heading: K om. از.

(۲۶۸) ABHK پیغامبر.

(۲۶۹) Bul. اسباب فراغ.

نعمت از وسه جملگی علت شود * طعمه در بیمارگی قوت شود
 چند خوش پیش، تو آمد ای مُصر * جمله ناخوش گشت و صاف او کدیر
 ۳۸۰ تو عذر این خوشها آمده * گشت ناخوش هرچه در وی کف زد
 هرکه او شد آشنا و یار تو * شد حقیر و خوار در دیدار تو
 هرکه او بیگانه باشد با تو هم * پیش تو او بس مه‌است و محترم
 این هم از تأثیر آن بیماریست * زهر او در جمله جُفتان ساریست
 دفع آن علت نباید کرد زود * که شکر با آن حدت خواهد نمود
 ۳۸۵ هر خوشی کاید بنو ناخوش شود * آب حیوان گر رسد آتش شود
 کیمیای مرگ و جسکت آن صفت * مرگ گردد زان حیانت عاقبت
 بس غذایی که زوی دل زنگ شد * چون بیامد در تن تو گنگ شد
 بس عزیزگی که بناز اشکار شد * چون شکارت شد بر تو خوار شد
 آشنایی عفل با عفل از صفا * چون شود هر دم فزون باشد ولا
 ۳۹۰ آشنایی نفس با هر نفس پست * تو یقین و دان که دم کم کترست
 زانک نفسش گردد علت می‌تند * معرفت را زود فاسد می‌کند
 گر نخواهی دوست را فردا نفیر * دوستی با عاقل و با عفل گیر
 از سموم نفس چون با علتی * هرچ گیری تو مرض را آلتی
 گر بگیری گوهری سنگی شود * ور بگیری مهر دل جنگی شود
 ۳۹۵ ور بگیری نکنه بگری لطیف * بعد دُرکت گشت بی ذوق و کثیف
 که من این را بس شنیدم کهنه شد * چیز دیگر گو بجز آن ای عَصْد
 چیز دیگر تازه و نو گفته گیر * باز فردا زان شوی سیر و نفیر
 دفع علت کن جو علت خو شود * هر حدیثی کهنه پشت تو شود

پش تو آید. Bul. (۳۷۹)

کف دروی. A Bul. (۳۸۰)

بس بهست B (۳۸۲)

ولا K (۳۸۱)

Bul. (۳۹۰)

کثیف و. A om. و before. Bul. بکر. K Bul. (۳۹۵)

حدیث B Bul. (۳۹۸)

تا که آن کهنه بر آرد برگ نو * بشکفاند کهنه صد خوشه زگو
 ۲۷۰۰ ما طیبانیم شاگردان حق * بحر قلزم دید مارا فَاَنْتَلَقْ
 آن طیبان طبعت دیگرند * که بدیل از راه نبضی بنگرند
 ما بدیل بی واسطه خوش بنگریم * کز فراست ما بعالی منظریم
 آن طیبان غذا اند و ثمار * جان حیوانی بدیشان استوار
 ما طیبان فعالیم و مقال * مَلْهَمِ ما پرتو نور جلال
 ۲۷۰۰ کین چنین فعلی ترا نافع بود * و آنچه آن فعلی زره قاطع بود
 این چنین قولی ترا پیش آورد * و آنچه آن قولی ترا نیش آورد
 آن طیبانرا بود بولی دلیل * وین دلیل ما بود و حَمِ جلیل
 دستمزدی می نخواستیم از کسی * دستمزد ما رسد از مقدسی
 هین صلا بیماری ناسورا * داروے ما یک یک رنجورا

معجزه خواستن قوم از پیغامبران،

۲۷۱۰ قوم گفتند اے گروه مدعی * گو گواه علم طب و نافی
 چون شما بسته همین خواب و خورید * همچو ما باشید دریده می چرید
 چون شما در دام این آب و گلید * گی شما صیاد سیمرخ دلید
 حیّ جاه و سروری دارد بر آن * که شمارد خویش از پیغامبران
 ما نخواهیم این چنین لاف و دروغ * کردن اندر گوش و افتادن بدوغ

۲۷۱۰ قوم* گفتند اے گروه مدعی * گو گواه علم طب و نافی
 (۲۷۰۰) Bul. و شاگردان.

(۲۷۰۵) Bul. نافع شود. (۲۷۰۷) B om.

(۲۷۰۸) BK Bul. رسد از حق بی. (۲۷۱۰) Bul. om. و.

(۲۷۱۱) In A و is written before درده, above the line.

(۲۷۱۲) A ABHK پیغامبران. حبّ و جاه.

(۲۷۱۴) A om. و before افتادن. گفت و دروغ (۲۷۱۴)

۲۷۱۵ انبیا گفتند کین زان علتست * مایه کورے حجاب زوینست
 دعوی ما را شنیدیت و شما * می نینید این گهر در دست ما
 امتحانست این گهر مر خلق را * ماش گردانیم گزید چشمها
 هرکه گوید گوگوا گفتش گواست * کوئی بیند گهر حبس عاست
 آفتابی در سخن آمد که خیز * که بر آمد روز بر چه کم ستیز
 ۲۷۲۰ تو بگویی آفتابا گوگواه * گویدت ای کور از حق دید خواه
 روز روشن هرکه او جوید چراغ * عین جستن کوریش دارد بلاغ
 و ما نمی بینی گمالی برده * که صباحست و تو اندر پرده
 کوری خود را مکن زین گفت فاش * خامش و در انتظار فضل باش
 در میان روز گفتن روز گو * خویش رسوا کردنت ای روز جو
 ۲۷۲۵ صبر و خاموشی جنوب رحمتست * وین نشان جستن نشان علتست
 آنصوا پذیر تا بر جان تو * آید از جانان جزای آنصوا
 گر نخواهی نکس پیش این طیب * بر زمین زن زرو سرا ای لیب
 گفت افزون را تو بفروش و بخر * بذل جان و بذل جاه و بذل زر
 تا ثنای تو بگوید فضل هو * که حسد آرد فلک بر جاه تو
 ۲۷۳۰ چون طیبانرا نگه دارید دل * خود ببینید و شوید از خود خجل
 دفع این کوری بدست خلق نیست * لیک اکرام طیبان امر هدیست
 این طیبانرا بجان بند شوید * تا بهشک و عبر آگنه شوید

متم داشتن قوم انبیارا،

قوم گفتند این همه زرقست و مکر * گی خدا نایب کند از زید و بکر

(۲۷۱۶) Bul. شنیدید.

(۲۷۱۷) Bul. فاش گردانیم.

(۲۷۱۸) A عاست, and so H, in which the middle letter has a point both above and below. B چشم عاست.

(۲۷۲۲) B ورنی دانی.

(۲۷۲۵) A نشان عافیتست.

(۲۷۲۶) AB خدا.

هر رسول شاه باید جنس او * آب و گل کو خالق افلاك كو
 ۲۷۳۵ مغز خمر خوردیم تا ما چون شما * پشه را داریم همراز همرا
 كو همرا كو پشه كو گل كو خدا * زافتاب چرخ چه بود ذره را
 این چه نسبت این چه پیوندی بود * تا که در عقل و دماغی در رود

حکایت خرگوشان که خرگوشی را برسالت پیش پیل فرستادند
 که بگو که من رسول ماه آسمان پیش تو که ازین چشمه آب
 حذر کن چنانک در کتاب کلیله تمام گفته است،

این بدان ماند که خرگوشی بگفت * من رسول ماهر و با ماه جفت
 کر رمه پیلان بر آن چشمه زلال * جمله نخچیران بُدند اندر وبال
 ۲۷۴۰ جمله محروم و زخوف از چشمه دور * حیلۀ کردند چون کم بود زور
 از سر که بانگ زد خرگوش زال * سوی پیلان در شب غره هلال
 — که ییاً رابع عشر ای شاه پیل * تا درون چشمه یابی این دلیل
 شاه پیلان من رسول پیش بیست * بر رسولان بند و زجر و خشم نیست
 ماه می گوید که اے پیلان روید * چشمه آن ماست زین یکسو شوید
 ۲۷۴۵ ورنه من تان کور گردانم ستم * گفتم از گردن برون انداختم
 ترک این چشمه بگوید و روید * تا ز زخم تیغ مه ایمن شوید
 نك نشان آنست کاندر چشمه ماه * مضطرب گردد ز پیل آب خواه
 آن فلان شب حاضر آ ای شاه پیل * تا درون چشمه یابی زین دلیل

تا کی A (۲۷۳۷)

Heading: A خرگوش را In H برسالت is suppl. in marg. A رسول که بگو من که رسول

شاه پیلان AK (۲۷۴۲)

تا ز زخم تیغ مه این شوید A in second hemistich (۲۷۴۴)

تیغ من A om. (۲۷۴۶) A om. K Bul. (۲۷۴۵) A om.

چونك هفت و هشت از مه بگذرید * شاه پیل آمد ز چشمه ی چرید
 ۲۷۰۰ چونك زد خرطوم پیل آن شب در آب * مضطرب شد آب و مه کرد اضطراب
 پیل باور کرد از وے آن خطاب * چون درون چشمه مه کرد اضطراب
 ما نه زان پیلان گولیم ای گروه * که اضطراب ماه آردمان بشکوه
 انبیا گفتند آه پند جان * سخت تر کرد ای سفیهان بندتان

جواب گفتن انبیا طعن ایشانرا و مثل زدن ایشانرا،

ای درینا که دوا در ریختان * گشت زهر قهر جان آهنتان
 ۲۷۰۰ ظلمت افزود این چراغ آن چشمرا * چون خدا بگماشت پرده خشمرا
 چه رئیسى جست خواهیم از شما * که ریاستان فروست امر سما
 چه شرف یابد ز کشتی بجز در * خاصه کشتی ز سرگین گشته پُر
 ای دریغ آن دیده کور و کبود * آفتابی اندرو ذره نمود
 زادی که بود بی مثل و ندید * دیده ابلیس جز طینی ندید
 ۲۷۰ چشم دیوانه بهارش ده نمود * زان طرف جنید کورا خانه بود
 ای بسا دولت که آید گاه گاه * پیش بی دولت بگردد او ز راه
 ای بسا معشوق کاید ناشناخت * پیش بدبختی نداند عشق باخت
 این غلطه دید را حرمان ماست * وین مقلب قلب را سو القضاست
 چون بت سنگین شمارا قبله شد * لعنت و کورے شمارا ظلمه شد
 ۲۷۱۰ چون بشاید سنگان انباز حق * چون نشاید عقل و جان هراز حق
 پشه مرده همارا شد شریک * چون نشاید زنده هراز ملک

(۲۷۴۹) AB Bul. هفت و هشت. (۲۷۰۲) AB Bul. کا اضطراب.

(۲۷۰۲) In Bul. this verse comes after the Heading.

Heading: H om. طعن.

(۲۷۱۲) After this verse Bul. adds:

احقارنا اینچنین حرمان چراست * می سازد گهرمانرا راه راست

یا مگر مرده تراشیده شاست * پشه زنده تراشیده خداست
عاشقِ خویشید و صنعت کردِ خویش * دمِ ماران را سَرِ مارست کبش
فی در آن دمِ دولتی و نعمتی * فی در آن سَرِ راحتی و لذتی
گر در سرگردان بود آن دمِ مار * لایقند و در خوردن آن هر دو یار^{۲۷۷۰}
آن چنان گوید حکیم، غزنوی * در الهی نامه خوش گر بشنوی
کمر فضولی کن تو در حکم، قدر * در خور آمد شخصی خر با گوشِ خر
شد مناسب عضوها و ابدانها * شد مناسب وصفها با جانها
وصفِ هر جانی تناسب باشدش * بی گان با جان که حق بتراشدش
چون صفت با جان قرین کردست او * پس مناسب دانش همچون چشم و رو^{۲۷۷۰}
شد مناسب وصفها در خوب و زشت * شد مناسب حرفها که حق نبشت
دیده و دل هست بین اصبغین * چون قلم در دست کاتب ای حسین
اصبغِ لطفست و قهر و در میان * کلكِ دل با قبض و بسطی زین بنان
اے قلم بنگر گر اِجالیستی * که میان اِصبغین کیستی
جمله قصد و جُبشت زین اصبغ است * فرقی تو بر چار راه مجع است
این حروفِ حالهات از نسخِ اوست * عزم و فسخت هم زعزم و فسخِ اوست
جز نیاز و جز نضرع راه نیست * زین تقلب هر قلم آگاه نیست
این قلم داند ولی بر قدرِ خود * قدرِ خود پیدا کند در نیک و بد
آنچ در خرگوش و پیل آویختند * تا از لرا با حیل آمیختند

بیان آنک هر کس را نرسد مثل آوردن خاصه در کار الهی،

کی رسدتان این مثلها ساختن * سوی آن درگاه پاک انداختن^{۲۷۸۰}

(۲۷۷۸) A عاشقِ خویشند. (۲۷۷۱) BK Bul. گر خوش بشنوی، and so corr. in H.

(۲۷۷۲) Bul. گوش خر با شخص خر. نوشت B (۲۷۷۱). A apparently

آن نسخ اوست B. حالها Bul. (۲۷۸۱). اصبغین لطفست Bul. (۲۷۷۸). دیده دل

(۲۷۸۰) In Bul. this verse precedes the Heading.

آن مثل آوردن آن حضرتست * که بعلم سِرِّ و جهر او آیتست
 تو چه دانی سِرِّ چیزی تا تو کل * یا بزلفی یا برُخ آری مثل
 موسی آن را عصا دید و نبود * ازدها بُد سِرِّ او لب می‌گشود
 چون چنان شاهی نداند سِرِّ چوب * تو چه دانی سِرِّ این دام و حُبوب
 ۲۷۹۰ چون غلط شد چشم موسی در مثل * چون کند موشی فضولی مُدْخَل
 آن مثال را چو ازدها کند * تا پیاخ جزو جزوت برگد
 این مثال آورد ابلیس لعین * تا که شد ملعون حق تا یوم دین
 این مثال آورد قارون از لجاج * تا فرو شد در زمین با نخت و تاج
 این مثال را چو زاغ و بوم دان * که ازیشان پست شد صد خاندان

مثلا زدن قوم نوح باستهزا در زمان کشتی ساختن،

۲۷۹۰ نوح اندر بادیه کشتی ساخت * صد مثل گو از پی تَسْخَر بتاخت
 در بیابانی که چاه آب نیست * می‌کند کشتی چه نادان ابله‌یست
 آن یکی می‌گفت ای کشتی بناز * و آن یکی می‌گفت پَرش هم بساز
 او می‌گفت این بفرمان خداست * این بچَرَنکها نخواهد گشت کاست

این مثال را A (۲۷۹۱)

بر زمین A (۲۷۹۲)

(۲۷۹۶) Bul. adds: . و ابله‌یست B. آب چاه .

آن یکی گفتا دمش کز بد ورا * و آن دگر گفت پای او معوج چرا
 و آن دگر گفت ای بود منک همی * غر آخر دید آنرا خرگهی

(۲۷۹۷) A in second hemistich for یکی .

حکایت آن دزد که می پرسیدندش که چه می کنی نیم شب در
بن این دیوار گفت دهل می زیم،

این مثل بشنو که شب دزدی عنید * در بن دیوار حفره می برید
۲۸۰۰ نیمیدارے که او رنجور بود * طَطَّقَ آهسته اش را می شنود
رفت بر بام و فرود آویخت سر * گفت او را در چه کاری ای پدر
خیر باشد نیم شب چه می کنی * تو کی گفتا دهل زن ای سنی
در چه کاری گفت می کوم دهل * گفت گو بانگ دهل ای بوسل
گفت فردا بشنوی این بانگ را * نعره یا حسرتا یا ویلتا
۲۸۰۵ آن دروغست و کژ و بر ساخته * سر آن کژرا تو هر نشناخته

جواب آن مثل که منکران گفتند از رسالت خرگوش
پیغام پیل از ماه آسان،

سر آن خرگوش دان دیو، فضول * کی ببیش نفس تو آمد رسول
تا که نفس گول را محروم کرد * ز آب حیوانی که از وی خضر خورد
بازگونه کرده معنیش را * کفر گفتی مستعد شو نیش را
اضطراب ماه گفتی در زلال * که بترسانید پیلانرا شغال
۲۸۱۰ قصه خرگوش و پیل آری و آب * خشیت پیلان زمه در اضطراب
این چه ماند آخر ای کوران خام * با مپی که شد زبوش خاص و عام
چه مه و چه آفتاب و چه فلک * چه عقول و چه نفوس و چه ملک

Heading: H om. در بن آن. Bul. در بن بن. B om. این. چه before A. که آن دزدی A (۲۷۹۹)

Heading: A om. Bul. پیغام. گفتند از مثل and

Bul. بترساند (۲۸۰۹)

Bul. چه نفوس (۲۸۱۲)

آفتاب آفتاب آفتاب * این چه می‌گویم مگر هستم بخواب
 صد هزاران شهر را خشمِ شهبان * سرنگون کردست ای بد گم‌رهان
 ۲۸۱۵ کوه بر خود می‌شکافت صد شکاف * آفتابی چون خراسی در طواف
 خشمِ مردان خشک گرداند سحاب * خشمِ دها کرد عالمها خراب
 بنگرید ای مردگان بی حنوط * در سیاست‌گاهِ شهرستانِ لوط
 پیل خود چه بود که سه مرغِ پَران * کوفتند آن پیلکانرا استخوان
 ۲۸۲- اضعفِ مرغان اباییست و او * پیل را بدرید و نپذیرد رفو
 کیست کو نشنید آن طوفانِ نُوح * یا مُصافٍ لشکرِ فرعون و رُوح
 رُوحشان بشکست و اندر آب ریخت * ذره ذره ایشان بر می‌گسیخت
 کیست کو نشنید احوالِ نُمود * و آنک صرصر عادیانرا می‌بود
 چشم باری در چنان پیلان گشا * که بُندی پیل‌کش اندر و غا
 آنچهان پیلان و شاهانِ ظلوم * زیرِ خشمِ دل همیشه در رُجوم
 ۲۸۳ تا ابد این ظلمتی در ظلمتی * می‌روند و نیست غوثی رحمتی
 نامِ نیک و بد مگر نشنیده‌اید * جمله دیدند و شما نادیده‌اید
 دیده‌را نادیده می‌آید لیک * چشمتانرا ما گشاید مرگِ نیک
 گیر عالم پُر بود خورشید و نور * چون روی در ظلمتی مانند گور
 بی نصیب آبی از آن نورِ عظیم * بسته‌روزن باشی از ماهِ کریم
 ۲۸۴ تو درونِ چاه رفتستی ز کاخ * چه گنه دارد جهانهای فراخ
 جان که اندر وصفِ گرگی ماند او * چون ببینند رویِ یوسفر را بگو
 لحنِ داودی بسنگ و گه رسید * گوشِ آن سنگین دلانش کم شنید
 آفرین بر عقل و بر انصاف باد * هر زمان و الله اعلم بالرشاد
 صَدِّقُوا رُسُلًا كَرَامًا يَا سَبَا * صَدِّقُوا رُوحًا سَبَاهَا مِنْ سَبَا
 ۲۸۵ صَدِّقُوهُمْ هُمْ شُؤْسٌ طَالِعُهُ * يَوْمَئِذٍ كُمْ مِنْ مَخَازِي الْقَارِعَةِ

(۲۸۱۵) A آن سالکانرا

(۲۸۱۶) K om. و before پذیرد.

(۲۸۲۴) A و آنچهان

(۲۸۲۲) A که شنید.

صَدَقُوهُمْ هُمْ بُدُوْرَ زَاهِرِهِ * قَبْلَ أَنْ يَلْفُوكُمْ بِالسَّاهِرِهِ
 صَدَقُوهُمْ هُمْ مَصَائِيحُ الدَّجِيِّ * أَكْرَمُوهُمْ هُمْ مَفَائِيحُ الرَّجَا
 صَدَقُوا مَنْ لَيْسَ يَرْجُو خَيْرَكُمْ * لَا تَضَلُّوا لَا تُضَلُّوا غَيْرَكُمْ
 پاری گویم هین تازی بیل * هندوی آن تُرک باش ای آب و گل
 ۲۸۴۰ هین گواهیهای شاهان بشنوید * بگریوند آسمانها بگریوند

معنی حزم و مثال مرد حازم،

یا بحال اوّلینان بشگرید * یا سوی آخر بجزوی در پرید
 حزم چه بود در دو تدبیر احتیاط * از دو آن گیری که دُورست از خُباط
 آن یکی گوید درین ره هفت روز * نیست آب و هست ریگ پای سوز
 آن دگر گوید دروغست این یران * که بهر شب چشمه بینی روان
 ۲۸۴۵ حزم آن باشد که برگیری تو آب * تا رهی از ترس و باشی بر صواب
 گر بود در راه آب این را بریز * ورنه نباشد وای بر مرد سنیز
 ای خلیفه زادگان دادی کنید * حزم بهر روز مبعادی کنید
 آن عدوی کر پدرتان کین کشید * سوی زندانش زعلین کشید
 آن شه شطرنج دل را مات کرد * از بهشش سُخره آفات کرد
 ۲۸۵۰ چند جا بندش گرفت اندر نبرد * تا بکشتی در فگندش روی زرد
 این چنین کردست با آن پهلوان * سُست سُستش منگرید ای دیگران
 مادر و بابای مارا آن حسود * تاج و پیرایه بجالاکوی ربود
 کردشان آنجا برهنه و زار و خوار * سالها بگریست آدم زار زار

آب گل A (۲۸۳۶) . یرجوا AB (۲۸۴۸) . یَلْفُوكُمْ H (۲۸۳۶)

Heading: AH مردم حازم.

و پای سوز A (۲۸۴۲) . اوّلینان A (۲۸۴۱)

در صواب Bnl. (۲۸۴۵) . این بدان AH (۲۸۴۴)

زار خوار A (۲۸۵۲) . دیگران for پهلوان A (۲۸۵۱)

که زَأْنَكِ چشمِ او رُوید نَبْتِ * که چرا اندر جریده لاسِت نَبْتِ
 ۲۸۰۰ تو قیاسی گیر طَرَارِش را * که چنان سَرور کَد زو ریش را
 الحَذْر ای گل پرستان از شَرش * تیغِ لا حَوْلِ زیند اندر سَرش
 کو هی بیند شمارا از کَمین * که شما اورا نی بینید هین
 دایما صیاد ریزد دانهها * دانه پیدا باشد و پنهان دغا
 هر کجا دانه بدیدی الحَذْر * تا نبندد دام بر تو بال و پَر
 ۲۸۱۰ زَأْنَكِ مرغی کو بَتَرَكِ دانه کرد * دانه از صحرای بی تزویر خورد
 هم بدان قانع شد و از دام جَسْت * هیچ دای پَر و بالش را نبست

وخامت کار آن مرغ که ترك حزم کرد از حرص و هوا،

باز مرغی فوق دیواری نشست * دیک سوی دانه دای بیست
 یك نظر او سوی صحرا ی کند * یك نظر حرص بدانه ی کشد
 این نظر با آن نظر چالیش کرد * ناگهانی از خِرَد خالیش کرد
 ۲۸۲۰ باز مرغی کآن ترد در ا گذاشت * زآن نظر بر کند و بر صحرا گماشت
 شاد پَر و بالِ او بَخَالَهُ * تا امام جمله آزادان شد او
 هر که اورا مقتدا سازد برست * در مقام امن و آزاده نشست
 زَأْنَكِ شاه حازمان آمد دلش * تا گلستان و چون شد منزلش
 حزم ازو راضی و او راضی زحزم * این چنین کن گر کنی تدبیر و عزم
 ۲۸۳۰ بارها در دام حرص افتاده * خلق خود را در بُریدن داده
 بازت آن تَوَابِ لطف آزاد کرد * توبه پذیرفت و شمارا شاد کرد
 گفت إِنَّ عُدْتُمْ كَذَا عُدْنَا كَذَا * نَعْنُ زَوْجِنَا الْفِعَالِ بِالْحِزَا

اورا هی بیند A (۲۸۰۷)

Heading: ABH Bul. om. کار.

(۲۸۳۲) GK الْفِعَالِ as in text.

چونك جُفتی را بر خود آورم * آید آن جفتش دوانه لاجرم
 جفت کردم این عمل را با اثر * چون رسد جفتی رسد جفتی دگر
 ۲۸۷۰ چون زباید غارتی از جفت شوی * جفت ی آید پس او شوی جوی
 بارِ دیگر سوی این دام آمدیت * خاك اندر دیدت توبه زدیت
 بازت آن توآب بگشاد آن رگه * گفت هین بگریز روی این سومنه
 باز چون پروانه نسیان رسید * جانتانرا جانب آتش کشید
 کم کن ای پروانه نسیان و شکی * در پرسوزید بنگر تویکی
 ۲۸۸۰ چون رهیدی شکر آن باشد که هیچ * سوی آن دانه نداری پیچ پیچ
 تا ترا چون شکر گویی بخشد او * روزی بی دام و بی خوفِ عدو
 شکر آن نعمت که تان آزاد کرد * نعمت حق را بیاید یاد کرد
 چند اندر رنجها و در بلا * گفتی از دام رها ده ای خدا
 تا چنین خدمت کم احسان کنم * خاك اندر دیدت شیطان زبم

حکایت نذر کردن سگان هر زمستان که این تابستان چون
 بیاید خانه سازیم از بهر زمستان را،

۲۸۸۰ سگ زمستان جمع گردد استخوانش * زخم سرما خرد گرداند چنانش
 کو بگوید کین قدر تن که منم * خانه از سنگ باید کردنم
 چونک تابستان بیاید من بچنگ * بهر سرما خانه سازم زسنگ
 چونک تابستان بیاید از گشاد * استخوانها پهن گردد پوست شاد
 گوید او چون زفت بیند خویش را * در کدامین خانه گنجم ای کیا

از گره GHK. بازتان توآب ABGHK (۲۸۷۷). روانه B (۲۸۷۳).

گفت A (۲۸۸۳). B Bul. (۲۸۸۴). After this verse Bul. adds: شیطان کم.

چون دهد حق زامخاناتش رها * حال اول باز آید مر ترا

گشاد for شتاب B (۲۸۸۱). زمستان ra after Bul. om. ABHK Heading:

۲۸۹۰ زفت گردد پا کشد در سایه * کاهلی سیری غری خودرایه
 گویدش دل خانه سازای عبو * گوید او در خانه کی گنجم بگو
 استخوان حرص تو در وقت درد * درهر آید خرد گردد در نوزد
 گویی از توبه بسازم خانه * در زمستان باشدم استانه
 چون بشد درد و شدت آن حرص زفت * همچو سگ سودای خانه از تورفت
 ۲۸۹۵ شکر نعمت خوشتر از نعمت بود * شکر براه گوی سوی نعمت رود
 شکر جان نعمت و نعمت چو پوست * ز آنک شکر آرد ترا تا کوی دوست
 نعمت آرد غفلت و شکر انتباه * صید نعمت کن بدام شکر شاه
 نعمت شکر کند پرچشم و میر * تا کنی صد نعمت ایثار فقیر
 سیر نوشی از طعام و نقل حق * تا رود از تو شکم خواری و دق

منع کردن منکران انبیارا علیهم السلام از نصیحت کردن و
 حجت آوردن جبرئانه،

۲۹۰۰ قوم گفتند ای نصحان بس بود * اینچ گفتید ار درین ده کس بود
 قفل بر دلهای ما بنهاد حق * کس نداند برد بر خالق سبق
 نقش ما این کرد آن تصویرگر * این نخواهد شد بگفت و گو دگر
 سنگ را صد سال گویی لعل شو * کهنه را صد سال گویی باش نو
 خاک را گویی صفا آب گیر * آب را گویی عسل شو یا که شیر
 ۲۹۰۵ خالق افلاک او و افلاکیان * خالق آب و تراب و خاکیان
 آسمان را داد دوران و صفا * آب و گل را تیره روی و نما

چون بشد آندرد و شدت حرص زفت Bul. (۲۸۹۴) G غری as in text. (۲۸۹۰)

In A the hemistichs of this verse are transposed. (۲۸۹۶)

AB Bul. میر for سیر. (۲۸۹۸)

Heading: AG om. منکران. G om. علیهم السلام.

تاند برد Bul. (۲۹۰۱) آنج ABH (۲۹۰۰)

گی تواند آسان دُردی گزید * گی تواند آب و گِل صفت خرید
قسمتی کردست هر یک را رهی * گی گهی گردد بجهدی چون گهی

جواب انبیا علیهم السلام مر جبریانرا،

انبیا گفتند کارے آفرید * و صفهایی که تَنان زان سر کشید
۲۹۱۰ و آفرید او و صفهای عارضی * که کسی مَبغوض یگردد رضی
سنگرا گویی که زر شو بیهدست * مَسْرا گویی که زر شورا هاست
ریگرا گویی که گِل شو عاجزست * خاکرا گویی که گِل شو چایزست
سَرنجها دادست کائرا چاره نیست * آن پتِل، لنگی و فَطَس و عَمِیست
سَرنجها دادست کائرا چاره هاست * آن پتِل، لَفوه و دردِ سَرست
۲۹۱۵ این دواها ساخت پهر ائتلاف * نیست این درد و دواها از گراف
بلك اغلب رنجهارا چاره هاست * چون بجد جویی بیاید آن بدست

مکرر کردن کافران خجتهای جبریانرا،

قوم گفتند ای گروه این رنج ما * نیست زان رنجی که پذیرد دوا
سالمها گفتید زین افسون و پند * سخت تر یگشت زان هر لحظه بند
گر دوارا این مرض قابل بُدی * آخراز وی ذرّه زایل شده
۲۹۲۰ سُدّه چون شد آب ناید در جگر * گز خورد دریا رود جایی دگر
لاجرم آماس گیرد دست و پا * نشنگی را نشکند آن استفا

(۲۹۰۸) After this verse Bul. adds:

صافی خود نیست تبدیلرا مدار * آب نبود انگین ای هوشیار

که آری H. گفتند که کاری A (۲۹۰۹)

باز جواب انبیا علیهم السلام ایشانرا،

انبیا گفتند نومیدی بدست * فضل و رحمتی باری بی حدست
از چنین محسن نشاید نا امید * دست در فترک این رحمت زیند
اے بسا کارا که اول صعب گشت * بعد از آن بگشاده شد سختی گذشت
۲۹۲۵ بعد نومیدی بسی او میدهاست * از پس ظلمت بسی خورشیدهاست
خود گرفتم که شما سنگین شدیت * قنلها بر گوش و بر دل بر زدیت
هیچ مارا با قبولی کار نیست * کار ما تسلیم و فرمان کردنیست
او بفرمودستمان این بندگی * نیست مارا از خود این گویندگی
جان برای امر او دارم ما * گر بریگی گوید او کارم ما
۲۹۳۰ غیر حق جان نیرا یار نیست * با قبول و رد خلقش کار نیست
مُزید تبلیغ رسالاتش ازوست * زشت و دشمن رُو شدیم از بهر دوست
ما برین درگه ملولان نیستیم * تا ز بعد راه هر جا بیستیم
دل فرو بسته و ملول آنکس بود * کز فراق یار در محبس بود
دلبر و مطلوب با ما حاضرست * در نثار رحمتش جان شاکرست
۲۹۳۵ در دل ما لاله زار و گلشنیست * پیری و پرمردگی را راه نیست
دایما تر و جوانیم و لطیف * تازه و شیرین و خندان و ظریف
پیش ما صد سال و یکساعت یکیست * که دراز و کوتاه از ما منفکیست
آن دراز و کویمی در جسمهاست * آن دراز و کوتاه اندر جان کجاست
سیصد و نه سال آن اصحاب کهف * پیششان یک روز بی اندوه و کُهِف
۲۹۴۰ و آنگهی بنبودشان یک روز هم * که بتن باز آمد ارواح از عدم

امیدهاست. A Bul. (۲۹۲۵) در فترک حق باید زیند. Bul. (۲۹۲۲)

و. A om. (۲۹۲۱) . یا قبول K (۲۹۲۰) . زدید and شدید Bul. (۲۹۲۱)

و با ما A. دلبر مطلوب Bul. (۲۹۲۴) . و. A om. (۲۹۲۳) . درین درگه AB Bul. (۲۹۲۲)

این دراز A in first hemistich (۲۹۲۸) . ظریف A (۲۹۲۶)

بی اندوه. Bul. as in text. G (۲۹۲۹) روز

چون نباشد روز و شب با ماه و سال * گئی بود سیری و پیری و ملال
 در گلستان، عدم چون بی خودیست * مستی از سَغَرِاقِ لطفِ ایزدیست
 کم یذُق کم یَدِر هر کس کو نخورد * گئی بوهم آرد جَلِ انفاسِ وِرد
 نیست موهوم از بدی موهوم آن * همچو موهومان شدی معدوم آن
 ۲۹۴۵ دوزخ اندر و هم چون آرد بهشت * هیچ تابد رُویِ خوب از خوکِ زشت
 هین گلی خود مبرهان ای مَهان * این چنین لقمه رسیده تا دهان
 راههای صعب پایان بُرده‌ام * ره بر اهلِ خویش آسان کرده‌ام

مکرر کردن قوم اعتراض تَرَجِیَه بر انبیا علیهم السّلم،

قوم گفتند ار شما سعدِ خودیت * نحسِ مایید وِ ضدیت و مُرْتَدِیت
 جانِ ما فارغ بُد از اندیشها * در غم افگندید مارا و عنا
 ۲۹۵۰ ذوقِ جمعیت که بود و اتفاق * شد زفالِ زشتان صد افتراق
 طوطی نَقَلِ شُکَرِ بودم ما * مرغِ مرگِ اندیش گشتیم از شما
 هر کجا افسانه غم گستریست * هر کجا آوازه مسنن گریست
 هر کجا اندر جهان فالِ بدیست * هر کجا مَسْخِ نکالی مأخذیست
 در مثالِ قصه و فالِ شاست * در غم انگیزی شمارا مُشْتَهاسْت

باز جواب انبیا علیهم السّلم،

۲۹۵۵ انبیا گفتند فالِ زشت و بد * از میانِ جانان دارد مدد

شدی for بدی. Bul. نیست موم از بدی A (۲۹۴۴)

میرید ای مَهان. Bul. (۲۹۴۶) Bul. از روی زشت. (۲۹۴۵)

Heading: A اعتراض توجیه.

مُرتدیت and ضدیت. Bul. ماییت. AHK. خودید. Bul. (۲۹۴۸)

نکال. Bul. مأخذت and بدست G (۲۹۵۲) Bul. افگندیت. ABHK (۲۹۴۹)

Heading: Bul. جواب گفتن.

گر تو جایی خفته باشی با خطر * ازدها در قصد تو از سوی سر
 مهربانی مرترا آگاه کرد * که بچه زود ار نه از درهات خورد
 تو بگویی فال بد چون می زلف * فال چه بر چه بین در روشنی
 از میان فال بد من خود ترا * می رهانم می برم سوی سرا
 ۲۹۶۰ چون نبی آگه کنده است از نهان * کو بدید آنچه ندید اهل جهان
 گر طیبی گویدت غوره مخور * که چنین رنجی بر آرد شور و شر
 تو بگویی فال بد چون می زنی * پس تو ناصح را مؤتم می کنی
 ورنه منجم گویدت کامروز هیچ * آنچه کار می مکن اندر پسبج
 صد ره امر بینی دروغ اختری * یک دو باره راست آید می خری
 ۲۹۶۵ این نجوم ما نشد هرگز خلاف * صحتش چون ماند از تو در غلاف
 آن طیب و آن منجم از گان * می کنند آگاه و ما خود از عیان
 دود می بینیم و آتش از کران * جمله می آرد بسوی منکران
 تو می گویی خمش کن زین مقال * که زبان ماست فال شوم فال
 ای که نصح ناصحان را نشوی * فال بد با ناست هرجا می روی
 ۲۹۷۰ افعی بر پشت تو بر می رود * او زبانی بیندش آگه کند
 گویش خاموش غمگینم مکن * گوید او خوش باش خود رفت آن سخن
 چون زند افعی دهان بر گردنت * تلخ گردد جمله شادی جُستنت
 پس بدو گویی همین بود ای فلان * چون بندریدی گریبان در فغان
 یا زبالایم تو سنگی می زده * تا مرا آن جِد نمودی و بدی
 ۲۹۷۵ او بگوید زانک می آزرده * تو بگویی نیک شادم کرده

A (۲۹۵۹) بین نوروشنی. Bul. فال چی AH (۲۹۵۸) . بچه ورلی که از درهات Bul. (۲۹۵۷)

After this verse Bul. adds: و آنچه A که امروز AH (۲۹۶۳) . من for بین

تو نشو زان خاسر و نامد امان * مر ترا خوش نیست امروز بیگان

و خود رفت K گویش خاموش AH (۲۹۷۱) . زبان ماست Bul. از مقال Bul. (۲۹۶۸)

In G جُستنت is written below گردنت (۲۹۷۲) in a smaller hand.

Bul. بر زدی (۲۹۷۴) . گویی چه بدی ای فلان Bul. (۲۹۷۳)

گفت من کردم جهانمردی بیند * تا رهامن من ترا زین خشک بند
از لثیمی حق آن نشناختی * مایه ایذا و طغیان ساختی
این بود خوی لثیمان دنی * بدگند با تو چونیکوی کفی
نفس را زین صبری کن منحیش * که لثیمست و نسازد نیکویش
۲۶۸۰ با کریمی گر کئی احسان سزد * مریکی را او عوض همتد دهد
با لثیمی چون کئی قهر و جفا * بنده گردد ترا بس با وفا
کافران کارند در نعمت جفا * باز در دوزخ نداشتان رینا

حکمت آفریدن دوزخ آن جهان و زندان این جهان تا معبد
متکبران باشد که ایتیا طوعا او کرها،

که لثیمان در جفا صاف شوند * چون وفا بینند خود جانی شوند
مسجد طاعتشان پس دوزخ است * پای بند مرغ بیگانه فخر است
۲۶۸۵ هست زندان صومعه دزد و لثیم * کاندرو ذاکر شود حق را مقیم
چون عبادت بود مقصود از بشر * شد عبادتگاه گردن کش سقر
آدمی را هست در هر کار دست * لیک ازو مقصود این خدمت بدست
ما خَلَقْتُ الْإِنْسَ وَالْجِنَّ وَالْإِنْسَ این بخوان * جز عبادت نیست مقصود از جهان
گرچه مقصود از کتاب آن فن بود * گر توش بالمش کئی هر می شود
۲۶۹۰ لیک ازو مقصود این بالمش نبود * علم بود و دانش و ارشاد و سود
گر تو میخی ساختی شمشیر را * بر گزیدی بر ظفر ادبار را

میکن میخیش Bul. (۲۶۹۱) . لثیمانی A (۲۶۷۸) . رهامن مر ترا K . جوامردی G (۲۶۷۷)

جور و جفا ABH Bul. (۲۶۸۱) . همتد A Bul. . مریکی را Bul. (۲۶۸۰)

Heading: A طوعا و کرها . (۲۶۸۵) K Bul. دزد لثیم AH بود .

(۲۶۸۸) In K این is written above .

(۲۶۹۰) G om. و before . سود K Bul. (۲۶۹۱)

گرچه مقصود از بشر علم و هدایت * لیک هر يك آدمی را معبدیست
 معبد مرد کریم آکرمته * معبد مرد لثیم آسفته
 مرثیان را بزین تا سر نهند * مرکبمان را به تا بردهند
 لاجرم حق هر دو مسجد آفرید * دوزخ آنها را و اینها را مزید
 ساخت موسی قدس در باب صغیر * تا فرود آرند سر قوم زحیر
 زآنک جباران بُدند و سرفراز * دوزخ آن باب صغیرست و نیاز

بیان آنک حق تعالی صورت ملوک را سبب مسخر کردن جباران
 که مسخر حق نباشند ساخته است چنانک موسی علیه السلام
 باب صغیر ساخت بر ریح قدس جهت رکوع جباران بنی
 اسرائیل وقت در آمدن که اَدْخُلُوا الْآبَابَ سَجِدًا
 وَقُولُوا حِطَّةً

آنچنانک حق زگوشت و استخوان * از شهان باب صغیری ساخت هان
 اهل دنیا سجد ایشان کند * چونک سجد کبریارا دشمنند
 ساخت سرگین دانکی محرابشان * نام آن محراب میر و پهلوان
 لایق این حضرت پاکي نه اید * فی شکر پاکان شما خالی نیاید
 آن سگان را این خسان خاضع شوند * شیررا عارست کورا بگروند
 گریه باشد شخه هر موش خو * موش که بود تا زشیران ترسد او

اسفته and آکرمته H (۲۹۹۲) . علم هدیت A (۲۹۹۲)

In Bul. the order of this and the two following verses is: ۲۹۹۷, ۲۹۹۵, ۲۹۹۶.

فرو آرند Bul. (۲۹۹۶)

Heading: A om. که after در آمدن K. حِطَّةً نَغْفِرْ لَكُمْ

پاکي نیاید AH (۲۰۰۱) . عارست Bul. (۲۰۰۲)

خوفِ ایشان از کلابِ حق بود * خوفشان گئی ز آفتابِ حق بود
 ۲۰۰۵ رَبِّيَ الْأَعْلَىٰ وَرَبِّ آدَابٍ در خور، این ابلهان
 موش گئی ترسد ز شیرانِ مُصاف * بلكَ آن آهوتگانِ مشكِ نَاف
 رَو بپیشِ کاسه‌لیسِ ای دیگ‌لیس * توش خداوند و ولی نعمت نویس
 بس کن ار شرحی بگویم دُور دست * خشم گیرد میر و هر داند که هست
 حاصل این آمد که بد گن ای کریم * با لثیمان تا نهد گردن لثیم
 ۲۰۱۰ با لثیم، نفس چون احسان کند * چون لثیمان نفس بد کفران کند
 زین سبب بُد که اهلِ محنت شاکرند * اهلِ نعمت طاغینند و ماکرنند
 هست طاغی بگلر ز زین قبا * هست شاکر خسته صاحب عبا
 شکر گئی روید زاملاک و نَعَم * شکر می‌رُوید ز بلّوی و سقم

قصهٔ عشقِ صوفی بر سفرهٔ تهی،

صوفی بر میخِ روزی سفره دید * چرخ می‌زد جامه‌ها را می‌درید
 ۲۰۱۵ بانگ می‌زد نك نوای بی‌نوا * قحطها و دردها را نك دوا
 چونك دود و شور او بسیار شد * هر که صوفی بود با او یار شد
 رنجِ کخی و های و هویی می‌زدند * تآی چندی مست و بی‌خود می‌شدند
 بو النّفصولی گفت صوفی‌را که چیست * سفرهٔ آویخته وز نان تهیست
 گفت رَو نَفشِ بی‌معنیستی * تو بچُو هستی که عاشق نیستی
 ۲۰۲۰ عشقِ نان بی نان غذای عاشق است * بندِ هستی نیست هر کو صادق است
 عاشقانرا کار نبود با وجود * عاشقانرا هست بی سرمایه سود

بلكَ for لیک A (۲۰۰۶) . رَبِّيَ الاعلى است AH (۲۰۰۵) .

کاهل محنت BK Bul. (۲۰۱۱) . و. A om. توش for نُش AHK (۲۰۰۷) .

نوا ای بی‌نوا A (۲۰۱۵) . شکر کی گوید ABH (۲۰۱۴) .

دودُ BGHK write . و. AH om. درد و شور Bul. (۲۰۱۶) .

A om. تا که چندی Bul. های هویی ABHK . گنج کخی H . رنج کخی G (۲۰۱۷) .

بال نی و گِرْدِ عالم می‌پرند * دست فی و گو زمینان می‌برند
 آن فقیری کو زمعی بُوی یافت * دست بَریند همی زنبیل بافت
 عاشقان اندر عدم خیمه زدند * چون عدم یک رنگ و نفس واحدند
 ۲۰۲۵ شیرخواره گی شناسد ذوق لُوت * مر پری را بُوی باشد لوت و پوت
 آدمی گی بو بَرَد از بُوی او * چونک خُوی اوست ضدِ خُوی او
 یابد از بُو آن پری بُوی گش * تو نیایی آن ز صد من لُوتِ خوش
 پیش قِبَطی خون بود آن آب نیل * آب باشد پیش سِبَطی جمیل
 جاده باشد بحر زاسرایلیان * غرقه‌گه باشد زفرعون عوان

مخصوص بودن یعقوب علیه السلام پچشیدن جام حق از روی
 یوسف و کشیدن بوی حق از بوی یوسف و حرمان
 برادران و غیرهم ازین هر دو

۲۰۲۰ آنچ یعقوب از رخ یوسف بدید * خاص او بُد آن باخوان گی رسید
 این ز عشقش خویش در چه می‌کند * و آن بکین از بهر او چه می‌کند
 سفره او پیش این از نان تهیست * پیش یعنوبست پر کو مُشتهیست
 رُوی ناشسته نبیند رُوی حور * لا صَلَوَةَ گفتم إِلَّا بِالطَّهْرُور
 عشق باشد لُوت و پوت جانها * جوع ازین رُویست قُوت جانها

سبَطی و جمیل Bul. (۲۰۲۸) عاشقان کاندر A (۲۰۲۴)

After this verse Bul. adds: (۲۰۲۶)

بود ابراهیم را گلزار نار * لیک نمرود عنودرا زهر مار
 سزد آتش را سمندر خاندان * لیک مرغار را بود ضر و زیان
 عاشقار را درد و غم حلوا شود * ناکسار را لیک آن بلوا شود

After this verse Bul. adds: (۲۰۲۰)

آنکه شد از شمه او نفعه یاب * یک زد دیگر یافت عکس آب و تاب

۲۰۲۵ جوعِ یوسف بود آن یعقوب را * بویِ نانش می‌رسید از دُور جا
 آنکِ یَسْتد پیرهن را می‌شتافت * بویِ پیراهانِ یوسف می‌نیافت
 و آنکِ صد فرسنگ زان سو بود او * چونکِ بُد یعقوب می‌بویید بو
 ای بسا عالمِ زدانش بی‌نصیب * حافظِ علمت آنکس نی حیب
 مستمع از وی می‌یابد مشام * گرچه باشد مستمع از جنسِ عام
 ۲۰۴۰ ز آنکِ پیراهانِ بدستش عاریه است * چون بدستِ آن نَخاسی جاریه است
 جاریه پیشِ نَخاسی سَرَسَرِیست * در کفِ او از برای مُشتریست
 قسمتِ حَقست روزی دادنی * هر یکی را سوی دیگر راه نی
 یک خیالِ نیکِ باغِ آن شد * یک خیالِ زشتِ راهِ این زده
 آن خدایی کز خیالی باغ ساخت * وز خیالی دوزخ و جای گداخت
 ۲۰۴۵ پس که داند راهِ گلشنهای او * پس که داند جایِ گلشنهای او
 دیدبانِ دل نبیند در مجال * کز کدامین رُکنِ جان آید خیال
 گر بدیده مَطَّلَعش را ز احتیال * بند کردی راهِ هر ناخوش خیال
 گی رسد جاسوس را آنجا قَدَم * که بود مِرْصاد و تَرَبِنْدِ عَدَم
 دامنِ فضلش بکف کن گُورِوار * فیضِ اعی این بود ای شهریار
 ۲۰۵۰ دامنِ او امر و فرمانِ وَیست * نیکبختی که تَقَى جانِ وَیست
 آن یکی در مرغزار و جویِ آب * و آن یکی پهلوی او اندر عذاب
 او عجب مانده که ذوقِ این ز چیست * و آن عجب مانده که این در حبسِ کیست
 هین چرا خشکی که اینجا چشمهاست * هین چرا زردی که اینجا صد دواست
 همنشینا هین در آ اندر چمن * گوید ای جان من نیآرم آمدن

(۲۰۲۵) AH مر یعقوب را.

(۲۰۲۶) Bul. یوسفرا نیافت.

(۲۰۲۷) Bul. می‌بویید او.

(۲۰۴۰) AK Bul. پیراهن.

(۲۰۴۴) A bis خیال.

(۲۰۴۵) Bul. راه for جای.

(۲۰۴۶) A دیدبانی.

(۲۰۴۸) A om. و.

(۲۰۴۹) A ای شُهره یار apparently. G فیضِ اعی.

حکایت امیر و غلامش کی نماز باره بود و انس عظیم داشت در نماز و مناجات با حق،

۲۰۵۵ میر شد محتاج گرمابه سحر * بانگ زد سُنقر هلا بر دار سر
طاس و مندیل و رگل از التون بگیر * تا بگرمابه روم ای ناگیر
سنقر آن در طاس و مندیلی نکو * بر گرفت و رفت با او دو بدو
مسجدی بر ره بُد و بانگ صلا * آمد اندر گوش سنقر در ملا
بود سنقر سخت موع در نماز * گفت ای میر من ای بنده نواز
۲۰۶۰ تو برین دگان زمانی صبر کن * تا گزارم فرض و خوانم کم یکن
چون امار و قوم بیرون آمدند * از نساز و وزدها فارغ شدند
سنقر آنجا ماند تا نزدیک چاشت * میر سنقر را زمانی چشم داشت
گفت ای سنقر چرا ناپی برون * گفت ای نگذارم این ذو فنون
صبر کن نک آمدن ای روشنی * نیستم غافل که در گوش منی
۲۰۶۵ هفت نوبت صبر کرد و بانگ کرد * تا که عاجز گشت از تیباش مرد
پاسخش این بود ای نگذارم * تا برون آم هنوز ای محترم
گفت آخر مسجد اندر کس نماند * کیت و ای دارد آنجا کت نشاند
گفت آنک بسته است از برون * بسته است او هم مرا در اندرون
آنک نگذار ترا کاپی درون * ای نگذار مرا کام برون
۲۰۷۰ آنک نگذار کرین سو پا نهی * او بدین سو بست پای این ره
ماهیانرا بحر نگذار برون * خاکیان را بحر نگذار درون
اصل ماهی آب و حیوان از گلت * حیل و تدبیر اینجا باطلست

Heading: ABHK Bul. om. انس داشت در نماز و مناجات عظیم.
 (۲۰۵۵) Bul. با او رو برو. (۲۰۵۸) Bul. در ره. (۲۰۶۰) Bul. تا گزارم.
 (۲۰۶۳) ABHK Bul. ای ذو فنون. (۲۰۶۵) Bul. بانگ زد. (۲۰۶۷) Bul. کیت نشاند A.
 (۲۰۶۸) Bul. از اندرون A. (۲۰۷۰) AHK Bul. او ازین سو. (۲۰۷۲) Bul. آب حیوان A.

فقل زفتست و گشایند خدا * دست در تسلیم زن واندر رضا
 ذره ذره گر شود مفتاحها * این گشایش نیست جز از کبریا
 ۲۰۷۵ چون فراموش شود تدبیر خویش * یایی آن بخت جوان از پیر خویش
 چون فراموش خودی یادت کنند * بنده گشتی آنگه آزادت کنند

نومید شدن انبیا از قبول و پذیرایی منکران قوله حتی
 إِذَا اسْتِيَّاسَ الرَّسُلُ،

انبیا گفتند با خاطر که چند * می‌دهم اینرا و آنرا وعظ و پند
 چند کویم آهن سردی زغی * در میدان در قفس هین تا بگی
 جنبش خلق از قضا و وعلاست * تیزی دندان زسوز معلاست
 ۲۰۸۰ نفس اول راند بر نفس دُوم * ماهی امر سر گند باشد فی زمر
 لیک هم می‌دان و خری‌ران چو تیر * چونك بلیغ گفت حق شد ناگزیر
 توئی دانی کزین دو کیستی * جهد کن چندانك بینی چستی
 چون نهی بر پشت کشتی باررا * بر توکل می‌کنی آن کاررا
 توئی دانی که از هر دو کی * غرقه اندر سفر یا ناجی
 ۲۰۸۵ گر بگویی تا ندانم من کیم * بر نخوام تاخت در کشتی و بیم
 من درین ره ناچیم یا غرقه‌ام * کشف گردان کز کدامین فرقه‌ام
 من نخوام رفت این ره با گان * بر امید خشک همچون دیگران
 هیچ بازرگانی نآید زتو * زآنک در غیبت سر این دورو

(۲۰۷۳) A رضا و اندر H. but appears to have been inserted by a later hand. (۲۰۷۶) A *bis*.

Heading: G پذیرای Bul. ناپذیری. BK Bul. قوله تعالی.

اندر ستر A (۲۰۸۴) گند گردد Bul. (۲۰۸۰)

بر کشتی K Bul. گر نگویی یا دانی من کیم AB (۲۰۸۵)

(۲۰۸۸) In AH the order of this and the two following verses is ۲۰۸۹, ۲۰۹۰, ۲۰۸۸.

تاجر ترسند طبع شیشه‌جان * در طلب نه سود دارد نه زیان
 ۲۰۹۰ بل زیان دارد که محرومست و خوار * نور او یابد که باشد شعله‌خوار
 چونک بر بوگشت جمله کارها * کار دین آولی‌گزین یابی رها
 نیست دستورے بدینجا قرع باب * جز امید الله اعلم بالصواب

بیان آنک ایمان مقلد خوفست و رجا،

داعی هر پیشه اومیدست و بؤک * گرچه گردنشان زگوشش شد چو دؤک
 بامدادان چون سوی دکان رود * بر امید و بؤک روزے دود
 ۲۰۹۵ بؤک روزی نبودت چون روی * خوف حرمان هست تو چونی قوسه
 خوف حرمان ازل در کسب لوت * چون نکردت سست اندر جست و جوت
 گویی گرچه خوف حرمان هست پیش * هست اندر کاهلی این خوف پیش
 هست در گوشش امیدم بیشتر * دارم اندر کاهلی افزون خطر
 پس چرا در کار دین ای بدگمان * دامت می‌گیرد این خوف زیان
 ۲۱۰۰ یا ندیده کاهل این بازار ما * در چه سودند انبیا و اولیا
 زین دکان رفتن چه کانشان رو نمود * اندرین بازار چون بستند سود
 آتش آنرا رام چون خلخال شد * بجر آن را رام شد حمال شد
 آهن آنرا رام شد چون موم شد * باد آنرا بند و محکوم شد

بیان آنک رسول علیه السلام فرمود انَّ لِلّٰهِ تَعَالٰی اَوْلِيَاءَ اَخْفِيَآءَ،

قوم دیگر سخت پنهان می‌روند * شهره خلتان ظاهرگی شوند
 ۲۱۰۵ این همه دارند و چشم هیچکس * بر نیفتد بر کیشان یکفَس

و. Bul. om. A (۲۰۹۴). امیدست. A Bul. (۲۰۹۴). و. شیشه‌جان A (۲۰۸۹).

رام چون حمال شد Bul. (۲۱۰۲). نگردد سست Bul. (۲۰۹۶).

هم کرامتشان هم ایشان در حریم * نامشان را نشنوند آبدال هم
یا نبی دانی کرمهای خدا * کو ترا میخواند آن سو که بیا
شش جهت عالم همه اکرام اوست * هر طرف که بنگری اعلام اوست
چون کریمی گویدت آتش در آ * اندر آ زود و مگو سوزد مرا

حکایت مندیل در تنور پر آتش انداختن آنس رضی الله عنه و ناسوختن،

۴۱۱- از آنس فرزند مالک آمدست * که بهمانی او شخصی شدست
او حکایت کرد کز بعد طعام * دید آنس دستارخوآن را زردفام
چرخ کن و آلوده گفت ای خادمه * اندر افگن در تنورش یکدمه
در تنور پر ز آتش در فگند * آن زمان دستارخوآن را هوشمند
جمله مهبانان در آن حیران شدند * انتظار دود کندورے بُدند
۴۱۵ بعدیک ساعت بر آورد از تنور * پاک و اسپید و از آن اوساخ دور
قوم گفتند اے صحابی عزیز * چون نسوزید و منقی گشت نیز
گفت ز آنک مصطفی دست و دهان * بس بالید اندرین دستارخوآن
اے دل ترسند از نار و عذاب * با چنان دست و لبی کن اقتراب
چون جمادی را چنین تشریف داد * جان عاشق را چها خواهد گشاد
۴۱۶- مر کلوخ کعبه را چون قبله کرد * خاک مردان باش ای جان در نبرد
بعد از آن گفتند با آن خادمه * تو نگویی حال خود با این همه
چون فگندی زود آن از گفت وی * گیر او بردست در اسرار پی

این سو A (۴۱۰۷) . نشنود Bul. (۴۱۰۶)

H اعلام as in text. (۴۱۸)

H مگو, corr. to زود مگو (۴۱۹)

Bul. منقی گشت نیز (۴۱۱۶) . را A om. (۴۱۱۱)

این چنین دستارخوانِ قیستی * چون فگندی اندر آتش ای سستی
گفت دارم بر کریمان اعتماد * نیستم زاکرامر ایشان ناامید
۲۱۲۵ پیژری چه بود اگر او گویدم * در رواندر عین آتش بی ندم
اندر افتسم از کمال اعتماد * از عباد الله دارم بس امید
سر در اندازم نه این دستارخوان * ز اعتماد هر کریم رازدان
ای برادر خود برین آسیر زن * کم نباید صدق مرد از صدق زن
آن دل مردی که از زن کم بود * آن دلی باشد که کم زاشکم بود

قصه فریاد رسیدن رسول علیه السلام کاروان عرب را کی از
تشنگی و بی آبی در مانده بودند و دل بر مرگ نهاده
شتران و خالق زبان بیرون انداخته،

۲۱۲۶ اندر آن وادی گروهی از عرب * خشک شد از فط بارانشان قریب
در میان آن بیابان مانده * کاروانی مرگ خود بر خوانده
ناگهانی آن مغیب هر دو کون * مصطفی پیدا شد از ره بهر خون
دید آنجا کاروانی بس بزرگ * بر تپ ریگ و ره صعب و سترگ
اشترانشان را زبان آویخته * خالق اندر ریگ هر سو ریخته
۲۱۲۷ رحمش آمد گفت هین زوتر روید * چند یاری سوی آن گشبان دوید
که سیاهی بر شتر مشک آورد * سوک میسر خود بزودک می برد

از عباد الله دارم بس امید A. اعتماد Bul. (۲۱۲۴) . یعنی G. دستارخوانی B (۲۱۲۲)

اعتماد Bul. A om. (۲۱۲۶)

کم نباید A (۲۱۲۸) . کریمی A (۲۱۲۷)

Heading: AH Bul. در ره مانده Bul. زبانها از دهان بیرون.

مرگ خود را خوانده AH (۲۱۲۱) , corr. in H.

صعب سترگ AH (۲۱۲۳)

آن شتریان سیه را با شتر * سوی من آرید با فرمان مُر
 سوی کُشان آمدند آن طالبان * بعدِ يك ساعت بدیدند آنچه آن
 بندگی شد سیه با اشترے * راویہ پُر آب چون هدیه برے
 ۲۱۴۰ پس بدو گفتند میخواند ترا * این طرف فَخْرُ الْبَشَرِ خَيْرُ الْوَرَى
 گفت من نشناسم اورا کیست او * گفت او آن ماهِ رُوی قندخو
 نوعها تعریف کردندش که هست * گفت مانا او مگر آن شاعرست
 که گروهی را زبون کرد او بِسُحْرِ * من نیام جانِبِ او نیمِ شِیر
 گش گشانش آوریدند آن طرف * او فغان بر داشت در تشیع و تف
 ۲۱۴۵ چون کشیدندش ببیش آن عزیز * گفت نوشید آب و بردارید نیز
 جمله را زان مَشْکِ او سیراب کرد * اشتران و هر کسی زان آب خورد
 راویہ پُر کرد و مَشْکِ از مَشْکِ او * ابرِ گردون خیره ماند از رشکِ او
 این کسی دیدست کز یکِ راویہ * سرد گردد سوزِ چندانِ هاویہ
 این کسی دیدست کز یکِ مَشْکِ آب * گشت چندین مَشْکِ پُر بی اضطراب
 ۲۱۵۰ مَشْکِ خود رُپوش بود و موجِ فضل * رسید از امرِ او از بحرِ اصل
 آب از جُوشش همی گردد هوا * و آن هوا گردد زسردی آبها
 بَلْکِ بی عِلَّتِ و بیرون زینِ حِکْمِ * آب رُویانید تکوین از عدم
 تو زطفلی چون سیها دیدک * در سبب از جهل بر چفسید
 با سببها از مُسَبِّ غافل * سوی این رُپوشها زان مایل
 ۲۱۵۵ چون سیها رفت بر سرِ زلف * رَبَّنَا و رَبَّنَاها می کنی
 رَبِّ می گوید بر تو سوگ سبب * چون ز صُنْمِ یاد کردی اے عجب
 گفت زین پس من ترا بینم همه * ننگرم سوی سبب و آن دمدمه
 گویدش رُگُوا لَعَادُوا کارِ نُست * ای تو اندر توبه و میثاق سُست

آن ماحرست B (۲۱۴۲) قندخوی A (۲۱۴۱) خیر البشر A (۲۱۴۰)

as in text. G (۲۱۴۶) تشیع و تفت K (۲۱۴۴) من تمام A (۲۱۴۲)

بلکه بی اسباب بیرون Bul. (۲۱۵۲) B om. (۲۱۴۹) چندین A Bul. (۲۱۴۸)

لیک من آن ننگرم رحمت کم * رحتم پُرسِت بر رحمت تسم
 ۲۱۶۰ ننگرم عهد بدت بدهم عطا * از کرم این دم چوی خوانی مرا
 قافله حیران شد اندر کارِ او * یا محمد چیست این ای بخرخو
 کرده رُپوش مشک خردرا * غرق کرده هر عرب هر گُردرا

مشک آن غلام از غیب پر آب کردن بمعجزه و آن غلام
 سیاه را سپیدرو کردن باذن الله تعالی،

ای غلام اکنون تو پُربین مشک خود * تا نگویی در شکایت نیک و بد
 آن سیه حیران شد از برهانِ او * و دیدم از لامکان ایمانِ او
 ۲۱۶۵ چشمه دید از هوا ریزان شد * مشکِ او رُپوشِ فیض آن شد
 زان نظر روپوشها هم بر درید * تا معین چشمه غیبی بدید
 چشمها پر آب کرد آن دم غلام * شد فراموش زخواجه وز مقام
 دست و پایش ماند از رفتن براه * زلزله افگند در جانش اله
 باز بهر مصلحت باز کشید * که بخویش آ باز روای مستفید
 ۲۱۷۰ وقت حیرت نیست حیرت پیشِ تُست * این زمان دره در آ چلاک و چُست
 دستهای مصطفی بر رُو نهاد * بوسهای عاشقانه بس بداد
 مصطفی دست مبارک بر رُخش * آن زمان مالید و کرد او قُرخش
 شد سپید آن زنگی و زاده حبش * همچو بدر و روز روشن شد شیش
 یوسفی شد در جمال و در دلال * گفتش اکنون رو بیده و گوی حال
 ۲۱۷۵ او می شد بی سرو بی پای مست * پای می نشناخت در رفتن ز دست

ای بخرجو A (۲۱۶۱) . و بر رحمت Bul. (۲۱۵۶)

Heading: Bul. om. after رو . پر آب کردن از غیب Bul.

دستها غویشتن A (۲۱۷۱) . پیش هست A (۲۱۷۰) .

زنگی زاده ABH Bul. (۲۱۷۳) . برد او دست مبارک A (۲۱۷۲)

Dلال for کمال Bul. (۲۱۷۴)

پس بیامد با دو مشک پُر روان * سوی خواجه از نواحی کاروان
دیدن خواجه غلام خود را سپید و ناشناختن که اوست و
گفتن که غلام مرا تو کشته خونت گرفت و خدا ترا
بدست من انداخت،

خواجه از دُورش بدید و خیره ماند * از تحیر اهل آن ده را بخواند
راویۀ ما اشتر ما هست این * پس کجا شد بنده زنگی چین
این یکی بدریست ی‌آید ز دُور * میزند بر نور روز از رُوش نور
۲۱۸۰ کو غلام ما مگر سرگشته شد * یا بدو گرگی رسید و کشته شد
چون بیامد پیش گفتش کیستی * از یمن زادی و یا ترکیستی
گو غلام را چه کردی راست گو * گر بگشتی و انا حیلت مجو
گفت اگر گشتم بتو چون آمدم * چون پیای خود درین خون آمدم
کو غلام من بگفت اینک منم * کرد دست فضل یزدان روشنم
۲۱۸۵ هُی چه ی‌گویی غلام من کجاست * هین نخواستی رست از من جز براست
گفت اسرار ترا با آن غلام * جمله و گویم یکایک من تمار
ز آن زمانی که خریدی تو مرا * تا باکنون باز گویم ماجرا
تا بدانی که همانم در وجود * گرچه از شدیز من صُبحی گشود
رنگ دیگر شد ولیکن جان پاک * فارغ از رنگست و از ارکان و خاک
۲۱۹۰ تن شناسان زود مارا گم کنند * آب‌نوشان ترکِ مشک و تخم کنند
جان‌شناسان از عددها فارغند * غرقه دریای بی‌چونند و چند

Heading: In Bul. the Heading immediately follows v. ۲۱۸۰. Bul. سپیدرو.

گفتا B (۲۱۸۱). آن یکی A (۲۱۷۶). چین for چین AH (۲۱۷۸).

ارکان خاک A (۲۱۸۶). فضل دست یزدان Bul. (۲۱۸۴).

جان شو و از راه جان جان را شناس * یارِ بینش شو نه فرزند قیاس
 چون مَلَك با عقل يك سر رَشته‌اند * بهر حکمت را دو صورت گشته‌اند
 آن مَلَك چون مرغ بال و پر گرفت * وین خرد بگذاشت پر و فر گرفت
 ۲۱۹۰ لاجرم هر دو مُناصر آمدند * هر دو خوش‌رُو پشتِ همدیگر شدند
 هم مَلَك هم عقل حق را واجدی * هر دو آدم را مُعین و ساجدی
 نفس و شیطان بوده زاوَل واحدی * بوده آدم را عدو و حاسده
 آنک آدم را بَن دید او رسید * و آنک نورِ مَوْتَمَن دید او خمید
 آن دو دیده‌روشان بودند ازین * وین دورا دیده ندید غیر طین
 ۲۲۰۰ این بیان اکنون چو خر بر سج بماند * چون نشاید بر جهود انجیل خواند
 گی توان با شیعه گفتن از عَمَر * گی توان بر بَط زدن در پیش‌گر
 لیک گر دریه بگوشه يك کس است * های هوی که بر آوردم بس است
 مستحق شرح را سنگ و کلوخ * ناطقی گردد مشرَح با رُسوخ

بیان آنک حق تعالی هرچ داد و آفرید از سموات و ارضین
 و اعیان و اعراض همه با استدعای حاجت آفرید، خود را
 محتاج چیزی باید کردن تا بدهد کی **أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا
 دَعَاهُ**، اضطرار گواه استحقاق است،

آن نیاز، مَرَبِّی بودست و درد * که چنان طفلی سخن آغاز کرد
 ۲۲۰۵ جُزُو اوبی او برای او بگفت * جُزُو جُزُو گفت دارد در نهفت
 دست و پا شاهد شوندت ای ره * مَنکره را چند دست و پا نهی

(۲۱۹۹) Bul. دورا .وان

(۲۲۰۰) Bul. بماند .خر در گل

(۲۲۰۱) H بر بَط .

(۲۲۰۲) B لیک اگر K Bul. های و هوی

Heading: AH داد و آفرید . ABHK Bul. ارضین for ارض . B Bul. بیاید .

و نَبَاشِیِ مُسْتَحَقِّ شَرَحٍ وَ گُفْتُ * نَاطِقَةٌ نَاطِقٌ تَرَا دَیْدَ وَ بَحْفَتِ
 هَرَجِ رُویْدَ اَز پِیِ مَحْتَاجِ رُسْتِ * تَا یِیَابِدِ طَالِبِیِ چِیْزِیِ كِه جُسْتِ
 حَقِّ نَعَالِیِ گِرَسُوَاتِ اَفْرِیْدِ * اَز بَرایِ دَفْعِ حَاجَاتِ اَفْرِیْدِ
 ۲۲۱۰ هَرَكَجَا دَرْدِیِ دَوْلِ اَنْجَا رُودِ * هَرَكَجَا فِقْرَه نَهْ اَنْجَا رُودِ
 هَرَكَجَا مُشْكَلِ جَوَابِ اَنْجَا رُودِ * هَرَكَجَا كَشْتِیْسِتِ اَبِ اَنْجَا رُودِ
 اَبِ كَمِ جُو نَشْنِگِیِ اَوْرِ بَدَسْتِ * تَا بَجُوشَدِ اَبِ اَز بَالَا وَ پَسْتِ
 تَا نَزایدِ طِفْلَكِ نَازَكِ گَلُو * كِیِ رُوانِ گِرُدَدِ زِ پَسْتَانِ شِیْرِ اَو
 رُو بَدِیْنِ بَالَا وَ پَسْتِهَا یَدُو * تَا شُویِ نَشْنَه وَ حَرَارَتِ رَا گِرُو
 ۲۲۱۰ بعدِ اَز اَنِ اَز بَانْگِ زَنْبُورِ هُو * بَانْگِ اَبِ جُو بَنُوشِیِ اِیِ كِیَا
 حَاجَتِ تُو كَمِ نَبَاشَدِ اَز حَشِیْشِ * اَبِ رَا گِیْرِیِ سُوَهْ اَو یِ كَشِیْشِ
 گُوشِ گِیْرِیِ اَبِ رَا تُو یِ كَشِیِ * سُوِیِ زَرْعِ خَشْكِ تَا یِیَابِدِ خُوشِیِ
 زَرْعِ چَانِ رَا كَشِ جِوَاهِرِ مُضْمَرَسْتِ * اَبِرِ رَحْمَتِ پُرِ زَا بِ كُوشِ رَسْتِ
 تَا سَفَاهُرِ رَبِّهِمْ اَیْدِ خَطَابِ * نَشْنَه بَاشِ اللهُ اَعْلَمُ بِالصَّوَابِ

آمدن آن زن کافر با طفل شیرخواره بنزدیکِ مصطفیٰ علیه السلام
 و ناطق شدن عیسی وار بمعجزات رسول صلی الله علیه وسلم،

۲۲۲- هَمِ اَز اَنِ دِه یِكِ زَنِیِ اَز كَافِرَانِ * سُوِیِ پِیْغَمْبَرِ دِوَانِ شَدِ زَامْتَحَانِ
 پِیْشِ پِیْغَمْبَرِ دَر اَمَدِ بَا خِمَارِ * كُودَكِیِ دُو مَاهَه زَنِ رَا بَرَكْنَارِ
 گُفْتُ كُودَكِ سَلَّمَ اللهُ عَلَیْكَ * یَا رَسُوْلَ اللهِ قَدْ جِئْنَا اِلَیْكَ
 مَادَرِشِ اَز خَشْمِ گُفْتِشِ هِیِ خُمُوشِ * كِیْتِ اَفْكَدِ اِیْنِ شَهَادَتِ رَا بَگُوشِ

و الله A (۲۲۱۹) . نشنه و after A om. (۲۲۱۴)

Heading: A om. after عیسی وار. ABK Bul. add after علیه السلام
 رسول and after عیسی وار.

در کار A Bul. پیغامبر ABGHK (۲۲۲۱) . پیغامبر ABGHK (۲۲۲۰)

این یکیت آموخت ای طفلِ صغیر * کی زیانت گشت در طفلی جریر
 ۲۲۲۵ گفت حق آموخت آنگه جبرئیل * در بیان با جبرئیل من رسیل
 گفت گو گفتا که بالای سرت * و نبینی کن بیالا منظرت
 ایستاده بر سر تو جبرئیل * مرا گشته بصد گونه دلیل
 گفت و بینی تو گفتا که یلی * بر سرت تابان چو بدری کاملی
 و بیاموزد مرا وصفِ رسول * زان علوم و رهاند زین سفول
 ۲۲۳۰ پس رسولش گفت ای طفلِ رضیع * چیست نامت باز گو و شو مطیع
 گفت نام پیش حق عبد العزیز * عبد عزی پیش این یک مُشتِ چیز
 من زعزری پاک و بیزار و بری * حق آنک دادت این پیغمبری
 کودکِ دو ماهه همچون ماهِ بدر * درسِ بالغ گفته چون اصحابِ صدر
 پس حنوط آن دم زجنت در رسید * تا دماغِ طفل و مادر بُو کشید
 ۲۲۳۵ هر دو و گفتند که خوفِ سُقوط * جان سپردن به برین بوی حنوط
 آنکسی را کش معترف حق بود * جامد و نامیش صد صدق زند
 آنکسی را کش خدا حافظ بود * مرغ و ماهی مرورا حارس شود

ربودن عقاب موزه مصطفی علیه السلام و بردن بر هوا و نگون
 کردن و از موزه مار سیاه فرو افتادن،

اندرین بودند کاوازِ صلا * مصطفی بشید امر سوی عَلا
 خواست آبی و وضورا تازه کرد * دست و رُورا شست اوزان آبِ سرد
 ۲۲۴۰ هر دو پاشت و بهوزه کرد رای * موزه را بر بُود یک موزه رُرای

بدر کاملی. ABK Bul. (۲۲۲۸) . که زیانت. BK Bul. (۲۲۲۴)

پیغامبری ABGHK. پاک بیزار A (۲۲۳۲). یک مُشت چیز. Bul. (۲۲۳۱)

صدق بود Bul. (۲۲۳۶) . از خوف ABH Bul. (۲۲۳۵) . گفت. Bul. (۲۲۳۴)

Heading: B. در هوا ABHK. رسول. BK Bul. مصطفی for رسول را AH

دست سوی موزه بُرد آن خوش خطاب * موزه را بُر بود از دسَنش عُقاب
 موزه را اندر هوا بُرد او چو باد * پس نگون کرد و از آن ماری فتاد
 در فتاد از موزه يك مار سیاه * زان عنایت شد عُقابش نیکخواه
 پس عُقاب آن موزه را آورد باز * گفت هین بستان و رَو سوی نماز
 ۲۲۴۵ از ضرورت کردم این گستاخی * من زآدب دارم شکسته شاخی
 وای کو گستاخ پای می نهد * بی ضرورت کش هوا فتوی دهد
 پس رسولش شکر کرد و گفت ما * این جفا دیدیم و بود این خود وفا
 موزه بُر بودی و من درهر شدم * تو غم بُردی و من در غم شدم
 گرچه هر غیبی خدا مارا نمود * دل در آن لحظه بخود مشغول بود
 ۲۲۵۰ گفت دُور از تو که غفلت در نورست * دیدم آن غیب را هر عکسِ نُست
 مار در موزه ببینم بر هوا * نیست از من عکسِ نُست ای مصطفی
 عکسِ نورانی همه روشن بود * عکسِ ظلمات همه گلخن بود
 عکسِ عبد الله همه نوری بود * عکسِ بیگانه همه کورے بود
 عکسِ هر کس را بدان ای جان بین * پهلوی جنسی که خواهی می نشین

وجه عبرت گرفتن ازین حکایت و یقین دانستن که اِنَّ
 مَعَ الْعَسْرِ يَسْرًا،

۲۲۵۰ عبرتست آن قصه ای جان مر ترا * تا که راضی باشی در حکم خدا
 تا که زیرک باشی و نیکوگمان * چون بینی واقعه بد ناگهان

و خود این بود. SHKRGFT ABH (۲۲۴۷) B om. (۲۲۴۱)

در هوا. A Bul. بینم A (۲۲۵۱) و من در غم بدم. Bul. (۲۲۴۸)

که می خواهی نشین A (۲۲۵۴)

Heading: A این حکایت.

ABGHK Bul. تا کی A. این قصه. AB Bul. (۲۲۵۵) *contra metrum*. Cf.

دیگران گردند زرد از بیم آن * تو چو گل خندان گه سود و زیان
 زآنک گل گر برگ برگش یکنی * خنده نگذارد نگردد مثنوی
 گوید از خارے چرا افتم بغم * خنده را من خود زخار آورده ام
 ۲۲۶۰ هرچ از تو یاره گردد از قضا * تو یقین دان که خریدت از بلا
 ما التَّصَوُّفُ قَالَ وَجَدَانُ الْفَرَحِ * فِي الْفَوَادِ عِنْدَ إِتْيَانِ الْفَرَحِ
 آن عقابش را عقابی دان که او * در ربود آن موزه را زان نیک خو
 تا رهاند پاش را از زخم مار * ای خنک عقلی که باشد بی غبار
 گفت لا تَأْسُوا عَلَيَّ مَا فَاتَكُمْ * إِنَّ آتِيَ السَّرْحَانَ وَرَدَى شَانَكُمْ
 ۲۲۶۵ کان بلا دفع بلاهای بزرگ * وآن زیان منع زیانهای سترگ

استدعای آن مرد از موسی زبان بهایم با طیور،

گفت موسی را یکی مرد جوان * که بیاموزم زبان جانوران
 تا بود کز بانگ حیوانات و دد * عبرتی حاصل کنم در دین خود
 چون زبانهای بی آدم همه * در پی آبست و نان و دمدمه
 بویک حیوانات را دردی دگر * باشد از تدبیر هنگام گذر
 ۲۲۷۰ گفت موسی رو گذر کن زین هوس * کین خطر دارد بسی در پیش و پس
 عبرت و بیداری از یزدان طلب * نه از کتاب و از مقال و حرف و لب
 گرم تر شد مرد زان منعش که کرد * گرم تر گردد هی از منع مرد
 گفت ای موسی چو نور تو بتافت * هرچ چیزی بود چیزے از تو یافت
 مر مرا محروم کردن زین مراد * لایق لطفت نباشد ای جواد

بی عثار Bul. (۲۲۶۲) می گئی H. می گئی G (۲۲۵۸)

شانکم A Bul. واری Bul. (۲۲۶۴)

دفع AH Bul. in the second hemistich. corr. in H. (۲۲۶۵)

و طیور AB Bul. موسی علیه السّلم ABHK Bul. Heading:

مقال In H م is written below the final letter of حرف A (۲۲۷۱)

۲۲۷۵ این زمان قام مقام حق توی * یأس باشد گر مرا مانع شوی
گفت موسی یا رَبِّ این مرد سلیم * سُخْره کردستش مگر دیو رجیم
گز بیآموزر زیان گارش بود * ور نیآموزر دلش بدی شود
گفت ای موسی بیآموزش که ما * رد نکردیم از کرم هرگز دعا
گفت یا رَبِّ او پیشانی خورد * دست خاید جامه‌ها بر دَرَد
۲۲۸۰ نیست قُدْرَت هر کس را سازگار * عجز بهتر مایه پرهیزگار
فقر ازین رُو فخر آمد جاودان * که بتقوی ماند دست نارسان
زَانِ غِنَا و زَانِ غَنی مردود شد * که ز قُدْرَت صبرها پدُرود شد
آدی را عجز و فقر آمد امان * از بلای نفس پُر حرص و غمان
آن غم آمد ز آرزوهای فُضول * که بدان خُو کرده است آن صیدِ غول
۲۲۸۵ آرزوی رِگل بود رِگلِ خواره‌ها * گُلشگر نگوارد آن بیچاره‌ها

وحی آمدن از حق تعالی بهوسی کی بیآموزش چیزی کی استدعا
می‌کند یا بعضی از آن،

گفت یزدان توبه بایست او * بر گشا در اختیار آن دست او
اختیار آمد عبادت را نمک * ور نه می‌گردد بناخواه این فلك
گردش او را نه اجر و نه عقاب * که اختیار آمد هنر وقت حساب
جمله عالم خود مسیح آمدند * نیست آن تسیح جبری مؤمنند
۲۲۹۰ تیغ در دستش زنه از عجزش بکن * تا که غازی گردد او یا راهزن

بود for شود. (۲۲۷۷) Bul. می‌درد. (۲۲۷۹) Bul.

(۲۲۸۲) H مبعود for مردود, corr. above. مبعود is used in the same sense in Book IV, 1618.

(۲۲۸۳) In Bul. the two hemistichs of this verse are transposed.

Heading: A om. از حق تعالی. G om. می کند before.

(۲۲۸۹) Bul. چیزی مزدمند. ABK Bul. از تسیح.

ز آنک گزینا شد آدم ز اختیار * نیم زنبور عسل شد نیم مار
 مؤمنان کان عسل زنبوروار * کافران خود کان زهری همچو مار
 ز آنک مؤمن خورد بگزیده نبات * تا چون نخلی گشت ریق او حیات
 باز کافر خورد شربت از صدید * هر زقوتش زهر شد در وی پدید
 ۲۲۹۰ اهلِ اِلْهَامِ خدایِ عَزَّوَجَلَّ اَحْیَاتُ * اهلِ نَسْوِلِ هُوَ سَمُّ اَلْمَمَاتِ
 در جهان این مدح و شاباش و زهی * ز اختیارست و حفاظ آگهی
 جمله رندان چونک در زندان بوند * متقی و زاهد و حق‌خوان شوند
 چونک قدرت رفت کاسد شد عمل * هین که تا سرمایه نشتاند اجل
 قدرت سرمایه سُدست هین * وقتِ قدرت را نگه دار و ببین
 ۲۳۰۰ آدمی بر خنک گزینا سوار * در کفِ دَرکش عیانِ اختیار
 باز موسی داد پند اورا بیهر * که مُرادت زرد خواهد کرد چهر
 ترکِ این سودا بگو وز حق بترس * دیو دادست برائے مکر دَرَس

قانع شدن آن طالب بتعلیم زبان مرغ خانگی و سگ و
 اجابت موسی علیه السّلم،

گفت باری نطقِ سگ کو بر دَرست * نطقِ مرغِ خانگی کاهلِ پَرست
 گفت موسی هین تو دانی رَو رسید * نطقِ این هر دو شود بر تو پدید
 ۲۳۰۰ بامدادان از برای امتحان * ایستاد او منتظر بر آستان
 خادمه سفره پیششاند و فتاد * پارهٔ نانِ بیات آثارِ زاد

بر وی پدید. B om. Bul. (۲۲۹۴) . چو نخلی B (۲۲۹۲)

ایستاد اجل H (۲۲۹۸) . حفاظ و آگهی A (۲۲۹۶)

پند داد. Bul. (۲۳۰۱) . وقت In A (۲۲۹۹) is written above نقد.

Heading: Bul. آن مرد طالب.

نان نبات A (۲۳۰۶) . بامداد آن شخص پیر امتحان AH (۲۳۰۵)

در ربود آنرا خروسی چون رگرو * گفت سگ کردی تو بر ما ظم رَو
دانه گندم توانی خورد و من * عاجزم در دانه خوردن در وطن
گندم و جورا و باقی خوب * می توانی خورد و من نه ای طروب
۲۲۱۰ این لب نانی که قسم ماست نان * می ربابی این قدر را از سگان

جواب خروس سگرا،

پس خروش گفت تن زن غم مخور * که خدا بدهد عوض زینت دگر
اسب این خواجه سقط خواهد شدن * روز فردا سیر خور کم کن حزن
مر سگانرا عید باشد مرگ اسب * روزی وافر بود بی جهد و کسب
اسب را بفروخت چون بشنید مرد * پیش سگ شد آن خروش روی زرد
۲۲۱۵ روز دیگر همچنان نانرا ربود * آن خروس و سگ برولب برگشود
کای خروس عشوه ده چند این دروغ * ظالمی و کاذب و بی فروغ
اسب کش گفתי سقط گردد کجاست * کور اخترگویی و محرومی ز راست
گفت اورا آن خروس با خیر * که سقط شد اسب او جای دگر
اسب را بفروخت و جست او از زیان * آن زیان انداخت او بر دیگران
۲۲۲۰ لیک فردا آسترش گردد سقط * مر سگان را باشد آن نعمت فقط
زود استرا فروشید آن حریص * یافت از غم وز زیان آن دم محیص
روز نالک گفت سگ با آن خروس * اے امیر کاذبان با طبل و کوس
گفت او بفروخت استرا شتاب * گفت فردایش غلام آید مصاب
چون غلام او ببرد نانها * بر سگ و خواهند ریزند افریا

ماست آن Bul. A (۲۲۱۰) . با ما ظم B (۲۲۰۷)

Heading: Bul. جواب دادن خروس. (۲۲۱۲) G اسب, and so *passim*.

را. In H می AH (۲۲۱۵) لبرا گشود

و. Bul. K (۲۲۱۶) om. چندان دروغ. Bul. A (۲۲۱۶)

لیک فردایش K (۲۲۲۲)

۲۲۳۵ این شنید و آن غلامش را فروخت * رست از خسران و رخ را بر فروخت
شکرهای کرد و شادبها که من * رستم از سه واقعه اندر زمن
تا زبان مرغ و سگ آموختم * دیدم سوه الفضا را دوختم
روزی دیگر آن سگ محروم گفتم * کای خروس، ژاژخا گو طاق و جنت

نجیل گشتن خروس پیش سگ بسبب دروغ شدن در آن سه وعده؛

چند چند آخر دروغ و مکر تو * خود نپرد جز دروغ از وگرتو
۲۲۳۶ گفت حاشا از من و از جنس من * که بگردم از دروغی مهنن
ما خروسان چون مؤذن راست گوی * هم رفیب آفتاب و وقت جوے
پاسبان آفتابیم از درون * گر کنی بالای ما طشتی نگون
پاسبان آفتابند اولیا * در بشر واقف ز آسرار خدا
اصل ما را حق پی بانگ نماز * داد هدیه آدی را در جهاز
۲۲۳۷ گر بناهنگام سهوی مان رود * در اذان آن مَقْتَل ما می شود
گفت نااهنگام حی علی فلاح * خون ما را می کند خوار و مباح
آنک معصوم آمد و پاک از غلط * آن خروس جان و حی آمد فقط
آن غلامش مُرد پیش مشتری * شد زبان مشتری آن یکسره
او گریزانید مالش را ولیک * خون خود را ریخت اندر یاب نیک
۲۲۴۰ یک زبان دفع زبانهای شدی * جسم و مال ماست جانهارا فدا

Heading: In Bul. the Heading follows v. ۲۲۲۷, and in AB v. ۲۲۲۱.

(۲۲۲۹) A چند و چند.

(۲۲۲۶) K Bul. علی الفلاح.

(۲۲۴۹) B Bul. اندر باب.

(۲۲۴۰) Bul. om. و. AK Bul. فدی.

پیش شاهان در سیاست گستری * مدھی تو مال و سَرا ی خری
اعجیبی چون گشته اندر قضا * می گریزانی ز داوم مال را

خبر کردن خروس از مرگ خواجه ،

لیک فردا خواهد او مردن یقین * گاو خواهد گشت وارث در حین
صاحب خانه بخواد مُرد رفت * روز فردا نک رسیده توت زفت
۲۲۴۵ پاره‌های نان و لالنگ و طعام * در میان کوی یابد خاص و عام
گاو قربانی و نانه‌های تَنک * برسگان و سایلان ریزد سبک
مرگ اسب و استر و مرگ غلام * بُد قضا گردان این مغرور خام
از زیان مال و درد آن گریخت * مال افزون کرد و خون خویش ریخت
این ریاضتهای درویشان چراست * کآن بلا بر تن بقای جانهاست
۲۲۵۰ تا بقای خود نیابد سالکی * چون کند تن را سقیم و هالکی
دست گی جنبد بایشار و عمل * تا نبیند داده را جانش بدل
آنک بدهد بی امید سودها * آن خداست آن خداست آن خدا
یا ولی حق که خوی حق گرفت * نور گشت و تابش مطلق گرفت
کو غنی است و جز او جمله فقیر * گی فقیری بی عوض گوید که گیر
۲۲۵۵ تا نبیند کودکی که سبب هست * او پیاز گند را ندهد ز دست
این همه بازار بهر این غرض * بردکانه‌ها یسته بر بوی عوض
صد متاع خوب عرضه می کنند * و آندرون دل عوضها می تنند
یک سلای نشنوی ای مرد دین * که نگردد آخر آن آستین
بی طمع نشیند ام از خاص و عام * من سلامی ای برادر و السلام

لالنگ طعام Bul. لالیک A (۲۲۴۵) . مرد و رفت. ABK Bul. (۲۲۴۴)

بهر این عرض A (۲۲۵۱) . امیدی AK (۲۲۵۲) . دادرا A (۲۲۵۱)

غرضها می تید A. می کید A (۲۲۵۷) . AHK Bul. آخرت آن (۲۲۵۸) . and so corr. in G.

۲۲۶- جز سلام حق هین آنرا بجو * خانه خانه جا بجا و کو بکو
 از دهان آدمی خوش مشام * هر پیام حق شنودم هر سلام
 وین سلام باقیان بر بوی آن * من هی نوشم بدیل خوشتر زجان
 زان سلام او سلام حق شدست * کانش اندر دودمان خود زدست
 مرده است از خود شد زنده بر لب * زان بود اسرار حقش در دولب
 ۲۲۶۵ مردن تن در ریاضت زندگیت * رنج این تن روح را پایندگیت
 گوش بنهاده بد آن مرد خبیث * می شنود او امر خروش آن حدیث

دویدن آن شخص بسوی موسی بزهار چون از خروس خبر
 مرگ خود شنید،

چون شنید اینها دوان شد تیز و تفت * بر در موسی کلیم الله رفت
 رو همی مالید در خاک او زبیم * که مرا فریاد رس زین ای کلیم
 گفت رو بفروش خود را و بره * چونک اُستا گشته بر چه زچه
 ۲۲۷- بر مُسلمانان زیان انداز تو * کیسه و هبانه را کن دوتو
 من درون خشت دیدم این قضا * که در آینه عیان شد مرترا
 عاقل اول بیند آخر را بدیل * اندر آخر بیند از دانش مُقل
 باز زاری کرد کای نیکو خصال * مر مرا در سر مزن در رُو مال
 از من آن آمد که بودم ناسزا * ناسزایم را توده حُسن آنجزا
 ۲۲۷۵ گفت تیری جست از شست ای پسر * نیست سُنّت کاید آن واپس بسر
 لیک در خواهم زیکو داورے * تا که ایمان آن زمان با خود بری

بر دولب A (۲۲۶۴) . هین آنرا A (۲۲۶۰)

Heading: ABHK Bul. بزهار. In Bul. the Heading follows v. ۲۲۶۵.

در رو مال H. ای نیکو A (۲۲۷۲) . و. A om. (۲۲۶۷)

از شصت K (۲۲۷۵)

چونک ایهان برده بانئ زنده * چونک با ایهان روه پاینده
 هم در آن دم حال برخواجه بگشت * تا دلش شورید و آوردند طشت
 شورش مرگست نه هیضه طعام * قی چه سودت دارد ای بدبخت خام
 ۲۳۸۰ چار کس بردند تا سوی وثاق * سانی می مالید او بر پشت سانی
 بند موسی نشنوه شوخی کنی * خوبستن بر تیغ پولادی زنی
 شرم ناید تیغ را امر جان تو * آن ناست این ای برادر آن تو

دعا کردن موسی آن شخص را تا بایمان رود از دنیا،

موسی آمد در مناجات آن سحر * کای خدا ایهان ازو مستان میر
 پادشاهی کن برو بخشا که او * سهو کرد و خیره روی و غلو
 ۲۳۸۵ گفتمش این علم نه در خورد ناست * دفع پندارید گفتم را و سست
 دست را بر اژدها آنکس زند * که عصارا دستش اژدها کند
 یسر غیب آنرا سزد آموختن * که زگفتن لب تواند دوختن
 در خور دریا نشد جز مرغ آب * فهم کن والله أعلم بالصواب
 او بدریا رفت و مرغ آب نبود * گشت غرقه دست گیرش ای ودود

اجابت کردن حق تعالی دعای موسی را علیه السلام،

گفت بخشیدم بدو ایهان نعم * ورتو خواهی این زمان زندهش کم
 بلك جمله مردگان خاک را * این زمان زنده کم بهر ترا
 گفت موسی این جهان مردنست * آن جهان انگیز کاتب روشنست

Heading: ABHK Bul. موسی علیه السلام.

(۲۳۸۴) Bul. بدو بخشا.

(۲۳۸۴) A om. و.

Heading: AK Bul. om. را.

(۲۳۹۰) K Bul. زندش.

این فناجا چون جهان بُود نیست * بازگشتِ عاریت بس سود نیست
 رحمی افشان بر ایشان هر کون * در نهان خانه کَدیسا مُحضَرُون
 ۲۳۹۰ تا بدانی که زیانِ جسم و مال * سودِ جان باشد رهند از وبال
 پس ریاضت را بجان شو مُشتری * چون سپردی تن بخدمت جان بَری
 و در ریاضت آیدت بی اختیار * سر پنه شکرانه ده ای کامیار
 چون حَقّت داد آن ریاضت شکر کن * تو نکردی او کشیدت ز امرِ کن

حکایت آن زنی کی فرزندش نئی زیست بنالید جواب آمد کی
 آن عوض ریاضت نُست و بجای جهاد مجاهدانست ترا،

آن زنی هر سال زایدی پسر * بیش از شش مه نبوده عُمرور
 ۲۴۰۰ یا سه مه یا چارمه گشتی تباه * ناله کرد آن زن که افغان ای اله
 نه هم بارت و سه ماهم قَرَح * نعمتم زو ترزو از قوس قُرَح
 پیش مردانِ خدا کرده نغیر * زین شکایت آن زن از دردِ نذیر
 بیست فرزند این چنین در گور رفت * آتشی در جانشان افتاد تفت
 تا شی بنسود اورا جتی * باقی سبزی خوشی بی ضتی
 ۲۴۰۵ باغ گفتم نعمت بی کيفرا * کاصلِ نعمتِ است و مجّع باغها
 ورنه لا عین رأت چه جای باغ * گفت نورِ غیب را یزدان چراغ
 مثل نبود آن مثال آن بود * تا برد بوی آنک او حیران بود
 حاصل آن زن دید آنرا مست شد * زان تجلی آن ضعیف از دست شد

(۲۳۹۲) K Bul. پس. In H the word is unpointed.

Heading: ABHK Bul. این عوض. A om. ترا.

افتاد و تفت ABH. آتشی در جان او K Bul. (۲۴۰۲). قوس و قرح ABKH (۲۴۰۱).

و. A om. (۲۴۰۵). بی ظنی AK. باغی Bul. باقی for یافتی A (۲۴۰۴).

حاصل آنرا دید آن زن AH (۲۴۰۸).

دید در قصری نَبشته نامِ خویش * آنِ خود دانستش آن محبوب کیش
 ۲۴۱۰ بعد از آن گفتند کین نعمت و راست * کو بجان بازی بجز صادق نخواست
 خدمت بسیار می بایست کرد * مر ترا تا بر خوری زین چاشت خورد
 چون تو کاهل بودی اندر التجا * آن مصیبتها عوض دادت خدا
 گفت یا رَب تا بصد سال و فزون * این چنینم ده بریز از من تو خون
 اندر آن باغ او چو آمد پیش پیش * دید در وی جمله فرزندان خویش
 ۲۴۱۵ گفت از من گم شد از تو گم نشد * بی دو چشم غیب کس مرگم نشد
 تو نکردی فصد و از بینی دوید * خون افرون تا زتب جانت رهید
 مغز هر میوه بهست از پوستش * پوست دان تن را و مغز آن دوستش
 مغزِ نغزی دارد آخر آدمی * یک دهی آنرا طلب گر زان دمی

در آمدن حمزه رضی الله عنه در جنگ بی زره،

اندر آخر حمزه چون در صف شدی * بی زره سرمست در غزو آمدی
 ۲۴۲۰ سینه باز و تن برهنه پیش پیش * در فگندی در صف شمشیر خویش
 خلق پرسیدند کای عم رسول * ای هزبر صف شکن شاه فحول
 نه تو لا تلقوا باید یگم اِلی * تهلکه خواندی ز پیغام خدا
 پس چرا تو خویش را در تهلکه * می در اندازی چنین در معرکه
 چون جوان بودی و زفت و سخت زره * تو نمی رفتی سوی صف بی زره
 ۲۴۲۵ چون شدی پیر و ضعیف و منحفی * پردهای لا ابالی می زنی
 لا ابالی وار با تیغ و سنان * می نمایی دار و گیر و امتحان
 تیغ حرمت می ندارد پیر را * گئی بود تمییز تیغ و تیر را

(۲۴۰۹) B نوشته. After this verse AH add:

دید در قصری نَبشته نام خود * شد یقینش کان او بد نام زد
 تو نکردی فضل A (۲۴۱۷). گفت از من گم شد G (۲۴۱۵). نخواست Bul. (۲۴۱۰)
 در صف زدی Bul. (۲۴۱۹). جنگ for حرب Bul. om. و.

زین نَسَقِ غمخوارگان بی‌خبر * پند می‌دادند او را از غیبر

جواب حمزه مر خلقورا،

گفت حمزه چونک بودم من جوان * مرگ می‌دیدم وداع این جهان
 ۲۴۲۰ سوی مردن کس بر رغبت گئی رود * پیش از درها برهنه گئی شود
 لیک از نور محمد من کون * نیستم این شهر فانی را زیون
 از برون حسن لشکرگاه شاه * پُر هی بینم ز نور حق سپاه
 خیمه در خیمه طناب اندر طناب * شُکر آنک کرد بیدارم ز خواب
 آنک مردن پیش چشمش تهلکه‌ست * امری لَا تَلْقُوا بگیرد او بدست
 ۲۴۳۰ و آنک مردن پیش او شد فتح باب * سَارِعُوا آید مر او را در خطاب
 الحذر ای مرگ‌بینان بارِعُوا * العجل ای حشرینان سَارِعُوا
 الصلا ای لطف‌بینان اِفْرَحُوا * البلا ای قهرینان اِنْرَحُوا
 هرکه یوسف دید جان کردش فدای * هرکه گرگش دید بر گشت از هدای
 مرگ هر یک ای پسر هرنگ اوست * پیش دشمن دشمن و بر دوست دوست
 ۲۴۴۰ پیش تَرک آینه‌ها خوش رنگیست * پیش زنگی آینه هم زنگیست
 آنک می‌ترسی ز مرگ اندر فرار * آن زخود ترسانی ای جان هوش دار
 رُوی زشت نیست نه رخسار مرگ * جان تو همچون درخت و مرگ برگ
 از تو رسته‌ست ار نکویست ار بدست * ناخوش و خوش هر ضمه‌برت از خودست
 گر بخاری خسته خود کشته * و رحریر و قزدری خود ریشه
 ۲۴۵۰ دانک نبود فعل هرنگ جزا * هیچ خدمت نیست هرنگ عطا
 مُرد مُردوران نمی‌ماند بیکار * کان عرض وین جوهرست و پایدار
 آن هم سختی و زورست و عرق * وین هم سمیست و زرت و طبّ

اندر قرار A (۲۴۴۱) نهی لا تلقوا Bul. (۲۴۴۴) شکره G (۲۴۲۲)

زرت و سمیست Bul. (۲۴۴۷) دانک for لیک ABHK Bul. (۲۴۴۰)

گر ترا آید ز جای تهمتی * کرد مظلومت دعا در محنتی
 تو همی گویی که من آزاده‌ام * بر کسی من تهمتی نهاده‌ام
 ۲۴۵۰ تو گشای کرده شکل دگر * دانه کشتی دانه گی ماند بپر
 او زنا کرد و جزا صد چوب بود * گوید او من گی زدم کس را بعود
 نه جزای آن زنا بود این بلا * چوب گی ماند زنارا در خلا
 مار گی ماند عصارا ای کلیم * درد گی ماند دوارا اے حکیم
 تو بجای آن عصا آب منی * چون بیفگندی شد آن شخص سنی
 ۲۴۵۰ یار شد یا مار شد آن آب تو * زان عصا چونست این اعجاب تو
 هیچ ماند آب آن فرزندرا * هیچ ماند نیشگر مرقدرا
 چون سجودی یا رکوعی مرد کشت * شد در آن عالم سجود او بهشت
 چونک پزید از دهانش حمد حق * مرغ جنت ساختش رب الفلق
 حمد و تسبیح نماند مرغرا * گرچه نطفه مرغ بادست و هوا
 ۲۴۶۰ چون زدست رُست ایثار و زکات * گشت این دست آن طرف نخل و نبات
 آب صبرت جوی آب خلد شد * جوی شیر خلد مهر نُست و ود
 ذوق طاعت گشت جوی انگین * مستی و شوق تو جوی خمرین
 این سبها آن اثرها را نماند * کس نداند چوئش جای آن نشاند
 این سبها چون فرمان تو بود * چار جو هم مر ترا فرمان نمود
 ۲۴۶۰ هر طرف خواهی روانش میکی * آن صفت چون بد چنانش میکی
 چون مئی تو که در فرمان نُست * نسل آن در امر تو آید چُست
 می دود بر امر تو فرزند تو * که منم جزوت که کردی اش گرو
 آن صفت در امر تو بود این جهان * هم در امر نُست آن جوها روان
 آن درختان مر ترا فرمان برند * کان درختان از صفات با برند

این فرزندرا A (۲۴۵۶) شکلی ABK Bul. (۲۴۵۰)

زکوة G (۲۴۶۰) شد سجود او در آن عالم Bul. (۲۴۵۷)

با برند Bul. (۲۴۶۶) کی کردی A. فرزند تو Bul. B. میرود در امر Bul. (۲۴۶۷)

۳۴۷۰ چون بامرِ نُست اینجا این صفات * پس در امرِ نُست آنجا آن جزات
 چون زدستت زخم بر مظلوم رُست * آن درختی گشت ازو زقوم رُست
 چون زخشم آتش تو در دلها زدی * مایه نارِ جهنم آمدے
 آشت اینجا چو آدم سوز بود * آج از وی زاد مردافروز بود
 آتش تو قصدِ مردم می کند * نار کز وی زاد بر مردم زند
 ۳۴۷۵ آن سخنه‌ای چو مار و گژدُم * مار و کژدم گشت و می گیرد دُم
 اولیارا داشتی در انتظار * انتظارِ رَسخیزت گشت یار
 وعده فردا و پس فردای تو * انتظارِ حشرت آمد وای تو
 منتظر مانی در آن روزِ دراز * در حساب و آفتاب جان‌گداز
 کاسمانرا منتظر می داشتی * تخم فردا ره روم و کاشتی
 ۳۴۸۰ خشم تو تخمِ سعیرِ دوزخست * هین بکش این دوزخت را کین فحاست
 گشتن این نار نبود جز بنور * نُورک اطفاء نارنا نَعْنُ الشُّكُور
 گر تویی نوری کنی حلی بدست * آشت زندگست و در خاکسترست
 آن تکلف باشد و رُوپوش هین * ناررا نکشد بغیرِ نورِ دین
 تا نیینی نورِ دین ایمن مباش * کانش پنهان شود یک روز فاش
 ۳۴۸۵ نور آبی دان و هم بر آب چَس * چونک داری آب از آتش مَتَس
 آب آتش را کشد کانش بَخو * می بسوزد نسل و فرزندانِ او
 سوی آن مرغایان رُو روزِ چند * تا ترا در آب حیوانی کشند
 مرغِ خاکی مرغِ آب هم تنند * لیک ضدانند آب و روغنند
 هر یکی مر اصلِ خود را بنده اند * احتیاطی کن بهم مانند اند

(۳۴۷۱) A تست with ر written under the initial letter of تست.

(۳۴۷۲) AB Bul. in the first hemistich مردم سوز.

(۳۴۷۴) AH رست for زاد, corr. in H. (۳۴۷۵) G کردم and کردمت.

(۳۴۷۸) Bul. om. و. (۳۴۸۱) K اطفاء. (۳۴۸۲) A و خاکستر شدست.

(۳۴۸۳) Bul. و آب. (۳۴۸۶) Bul. نسل فرزندان. (۳۴۸۷) Bul. این تکلف.

۲۴۴۰ همچنانكِ وسوسه و وَحْيِ الْاَسْتِ * هر دو معقولند لیکن فرق هست
 هر دو دَلَّالانِ بازارِ ضمیر * رخنهارا می‌ستایند ای امیر
 گر تو صَرَّافِ دلی فکرت‌شناس * فرق کن بَسْرَ دو فکرِ چون نَخاس
 ورنه ندانی این دو فکرت از گان * لا ِخِلَابَهْ گوی و مَثَناب و مران

حیله دفع مغیون شدن در بیع و شرا،

آن یکی یارے پیمبرا بگفت * که منم در بیعها با غِبْنِ جُفْتِ
 ۲۴۹۰ مکرِ هر کس کو فروشد یا خرد * همچو سحرست و زراهم می‌برد
 گفت در بیعی که ترسی از غرار * شرط کن سه روز خودرا اختیار
 که تا آنی هست از رحمان یقین * هست تعجیلت ز شیطان لعین
 پیش سگ چون لقمه نان افگنی * بُو کند آنگه خورد ای مُعْتَنی
 او بینی بُو کند ما با خرد * هم ببویمش بعقلِ مُنْتَقَدِ
 ۲۵۰۰ با تا آنی گشت موجود از خدا * تا بشش روز این زمین و چرخها
 ورنه قادر بود کو کُنْ فیکون * صد زمین و چرخ آوردی برون
 آدمی را اندک اندک آن هبام * تا چهل سالش کند مردِ تمام
 گرچه قادر بود کاندَرِ یكِ نَفَسِ * از عدم پَران کد پنجاه کس
 عیسی قادر بود کو از یكِ دعا * بی توقف بر جهانند مُرده‌را
 ۲۵۰۵ خالقِ عیسی بنتواند که او * بی توقف مردم آرد تو بتو
 این تا آنی از پیِ تعلیمِ نُست * که طلب آهسته باید بی سُکست
 جویکی کوچک که دام می‌رود * نه نَجِسِ گردد نه گدای شود
 زین تا آنی زاید اقبال و سرور * این تا آنی بیضه دولت چون طُیور

دَلَّالِی B (۲۴۹۱)

AK (۲۴۹۲) and so Bul., which

has نَخاس.

BH (۲۴۹۸) ای مغتنی

A (۲۵۰۲) مردم تمام.

Bul. آن تا آنی (۲۵۰۶)

K (۲۵۰۷) جویک.

مرغ کی ماند بیضه ای عیند * گرچه از بیضه هی آید پدید
 ۲۰۱۰ باش تا اجزای تو چون بیضها * مرغها زایند اندر انتها
 بیضه مارا چه ماند در شبه * بیضه گنجشک را دُورست ره
 دانه آبی بدانه سبب نیز * گرچه ماند فرقهها دان ای عزیز
 برگها هرنگ باشد در نظر * میوها هر یک بود نوعی دگر
 برگهای جسمها ماندهاند * لیک هر جانی برهی زندهاند
 ۲۰۱۵ خلق در بازار یکسان میروند * آن یکی در ذوق و دیگر دردمند
 همچنان در مرگ یکسان میروم * نیم در خُسران و نمی خُسرورم

وفات یافتن بلال رضی الله عنه با شادی،

چون بلال از ضعف شد همچون هلال * رنگ مرگ افتاد بر روی بلال
 جفت او دیدش بگفتا وا حَرَب * پس بلالش گفت نه نه وا طَرَب
 تا کنون اندر حَرَب بودم ززیست * توجه دانی مرگ چون عیش است و چیست
 ۲۰۲۰ این هی گفت و رُخش در عین گفت * نرگس و گلبرگ و لاله و شکفت
 تائب رُو و چشم پُر انوار او * می گواهی داد برگفتار او
 هر سیه دل می سیه دیده ورا * مردم دیده سیاه آمد چرا
 مردم نادیده باشد رُو سیاه * مردم دیده بود مرآت ماه
 خود که بیند مردم دیده ترا * در جهان جز مردم دیده فزا
 ۲۰۲۵ چون بغیر مردم دیدهش ندید * پس بغیر او که در رنگش رسید
 پس جز او جمله مقلد آمدند * در صفات مردم دیده بلند
 گفت جُنش الفراق ای خوش خصال * گفت نه نه الوصال الوصال

و. K om. چه عیشت. Bul. (۲۰۱۹)

مرآت شاه. B (۲۰۲۳)

کی در رنگش G (۲۰۲۵) خود کی بیند G (۲۰۲۴)

ABHK (۲۰۲۷) الوصال است این وصال, corr. in H.

گفت جُنت امشب غریبی می‌روی * از تبار و خویش غایب می‌شوی
گفت نه نه بلك امشب جان من * می‌رسد خود از غریبی در وطن
گفت رویت را کجا بینیم ما * گفت اندر حلقه خاص خدا
حلقه خاصش بنو پیوسته‌است * گر نظر بالا کنی نه سوی پست
اندر آن حلقه ز رَبِّ الْعَالَمِينَ * نور می‌تابد چو در حلقه نگین
گفت ویران گشت این خانه دروغ * گفت اندر مه نگر منگر پیغ
کرد ویران تا کند معورتر * قوم انبه بود و خانه مختصر

حکمت ویران شدن تن برگ،

من چو آدم بودم اول حبسِ کُرب * پُرشد اکنون نسلِ جانم شرق و غُرب
من گدا بودم درین خانه چو چاه * شاه گشتم قصر باید بهر شاه
قصرها خود مرشهان را مانس است * مرده‌را خانه و مکان گوری بس‌است
انیسارا تنگ آمد این جهان * چون شهان رفتند اندر لامکان
مردگانرا این جهان بنمود قس * ظاهرش زفت و بمعنی تنگ بر
گر نبودی تنگ این افغان زجیست * چون دوتا شد هرکه دروی بیش زیست
در زمان خواب چون آزاد شد * زان مکان بنگر که جان چون شاد شد
ظالم از ظلم طبعیت باز رست * مرد زندانی ز فکر حبس جست
این زمین و آسمان بس فراخ * سخت تنگ آمد بهنگام مُناخ
جسم بند آمد فراخ و سخت تنگ * خند او گریه فخرش جمله تنگ

و. A om. (۲۰۲۸)

حلقه نگین B (۲۰۲۲)

من چه آدم A (۲۰۲۵)

چه چاه A, باید شاه‌را corr. in marg. (۲۰۲۶)

تنگ‌تر Bul. (۲۰۲۹)

چشم بند آمد ABK Bul. (۲۰۴۴)

تشبیه دنیا کی بظاہر فراخست و بمعنی تنگ و تشبیه خواب
کی خلاص است ازین تنگی،

۲۰۴۵ همچو گرمابه که تفسید بود * تنگ آبی جانت بچسید شود
گرچه گرمابه عریض است و طویل * زان تیش تنگ آیدت جان و کلیل
تا برون نآبی بنگشاید دلت * پس چه سود آمد فراخی مژلت
یا که کفش تنگ پوشی ای غوی * در بیابان فراخی میروے
آن فراخی بیابان تنگ گشت * بر تو زندان آمد آن صحرا و دشت
۲۰۵۰ هر که دید او مرترا از دُور گشت * کو در آن صحرا چو لاله تر شگفت
او نداند که تو همچون ظالمان * از برون در گلشنی جان در فغان
خواب تو آن کفش بیرون کردنت * که زمانی جانت آزاد از تنست
اولیارا خواب ملکست ای فلان * همچو آن اصحاب کُهِف اندر جهان
خواب می بینند و آنجا خواب نه * در عدم در می روند و باب نه
۲۰۵۵ خانه تنگ و درون جان چنگ لُوک * کرد ویران تا کند قصر ملوک
چنگ لُوک چون جین اندر رَحِم * نه مه گشتم شد این نُقلان مِهم
گر نباشد درد زه بر مادر * من درین زندان میان آذر
مادر طبعم ز درد مرگِ خویش * می کند ره تا رهد بره زبیش
تا چَرَد آن بره در صحرای سبز * هین رَحِم بگشا که گشت این بره گبز
۲۰۶۰ درد زه گر رنج آستان بود * بر جین اشکستن زندان بود

چسید. G. بچسید. H. بچسید بود. A. Bul. with آید as variant. H (۲۰۴۵)

از. A om. (۲۰۵۲) . ننگشاید. A Bul. (۲۰۴۷)

و درو جان. Bul. (۲۰۵۵) . آنجا. Bul. om. و before. (۲۰۵۴)

آذر. A (۲۰۵۷) . آن نُقلان. Bul. نه مِهم گشتم. A (۲۰۵۶)

آستان. A Bul. (۲۰۶۰) . می کند زه. AHK Bul. (۲۰۵۸)

حامله گریان ززه کائین المَناص * وآن جنین خندان که پیش آمد خلاص
هرچ زیر چرخ هستند اُمّهات * از جهاد و از بهیسه وز نبات
هر یکی از درد غیر غافلند * جز کسانی که نیبه و کاملند
آنچ کوسه داند از خانه کسان * بلکه از خانه خودش گی داند آن
۲۰۶۵ آنچ صاحب دل بداند حال تو * تو ز حال خود ندانی ای عمو

بیان آنک هرچ غفلت و غم و کاهلی و تاریکیست همه
از تنست که ارضی است و سفلی،

غفلت از تن بود چون تن روح شد * بیند او اسرار را بی هیچ بُد
چون زمین بر خاست از جوّ فلک * نه شب و نه سایه باشد لی و لک
هر کجا سایهست و شب یا سایگه * از زمین باشد نه از افلاک و مه
دود پیوسته هر از هیزیر بود * نه ز آتشیهای مُستَجِم بود
۲۰۷۰ و هم افتند در خطا و در غلط * عقل باشد در اصابتها فقط
هر گرانی و گسل خود از تنست * جان ز رخنت جمله در پَریدنست
رُوی سرخ از غلبه خونها بود * رُوی زرد اثر جنبش صفا بود
رُوی سپید از قوت بَلغم بود * باشد از سودا که رُوی ادهر بود
در حقیقت خالق آثار اوست * لیک جز علت نبیند اهل پوست
۲۰۷۵ مغز کوا از پوستها آواره نیست * از طیب و علت او را چاره نیست
چون دُوم بار آدمی زاده بزاد * پای خود بر فرقِ علتها نهاد
علت اولی نباشد دین او * علت جزوے ندارد کین او

(۲۰۶۱) A. وین جنین. After this verse Bul. adds: (۲۰۶۵)

آنکه در پیشانیت بنموده اش * بو العجب که تو تنائی دیدنش

نه و لک. G. باشد نی و لک. H. نی شب نی سایه باشد نی و لک. A. (۲۰۶۷)

سایه گه B. با سایگه A. و. A. om. (۲۰۶۸) G. هیزیر as in text. (۲۰۶۹)

می‌پرد چون آفتاب اندر آفاق * با عروس، صدق و صورت چون تنق
 بلك بیرون از افق وز چرخها * بی مکان باشد چو ارواح و نیمی
 ۲۰۸۰ بل عقول، ماست سایه‌هاے او * می‌فتد چون سایها در پای او
 مجنبد هرگه که باشد نص‌شناس * اندر آن صورت نیندیشد قیاس
 چون نیابد نصّ اندر صورتی * از قیاس آنجا نماید عبرتی

تشبیه نصّ با قیاس،

نصّ و نوحی رُوحِ قدسی دان یقین * و آن قیاس، عقل جزوی تحت این
 عقل از جان گشت با ادراک و فر * روح او را گئی شود زیر نظر
 ۲۰۸۰ لیک جان در عقل تأثیری کند * زان اثر آن عقل تدبیری کند
 نوح وار ار صدقی زد در تو روح * کو یم و کشتی و کو طوفانِ نوح
 عقل اثر را روح پندارد ولیک * نور خور از قرص خور دورست نیک
 زان بفرصی سالکی خرسند شد * تا ز نورش سوی قرص افگند شد
 ز آنک این نوری که اندر سافل است * نیست دایم روز و شب او آفل است
 ۲۰۹۰ و آنک اندر قرص دارد باش و جا * غرقه آن نور باشد دایم
 نه سحابش ره زند خود نه غروب * و رهید او از فراق سینه‌کوب
 این چنین کس اصلش از افلاک بود * یا مبدل گشت گر از خاک بود
 ز آنک خاکی را نباشد تاب آن * که زند بروی شعاعش جاودان
 گر زند بر خاک دایم تاب خور * آنچنان سوزد که ناید زو ثمر

بی مکان همچون Bul. (۲۰۷۹) In the second hemistich H has
 عقولست و نیمی.

سایهای او. Bul. ABGHK (۲۰۸۰)

Heading: Bul. نصّ و قیاس.

کو یم و کو کشتی کو طوفان نوح. Bul. صدقی G. صدقی A (۲۰۸۱)

(۲۰۹۱) In H a corrector has indicated that خود and نه should be transposed.

۲۵۹۵ دایم اندر آبِ کارِ ماهیست * مار را با او کجا همراهی است
 لیک در کِه مارهای پُر فَنند * اندرین یم ماهیها یکنند
 مکرشان گر خلق را شیدا کند * هم ز دَرِیا تا سهان رُسلو کند
 و اندرین یم ماهیانِ پُر فَنند * مار را انزِ سَحَرِ ماهی یکنند
 ماهیانِ قعرِ دریاے جلال * بحرشان آموخته سحرِ حلال
 ۲۶۰۰ پس سُحال از تابِ ایشان حال شد * نحس آنجا رفت و نیکوال شد
 تا قیامت گر بگویم زین کلام * صد قیامت بگذرد وین ناتمام

آداب المستمعین و المریدین عند فیض الحکمة من لسان الشیخ،

بر ملولان این مکرر کردندست * نزد من عمر مکرر بُردنست
 شمع از برقِ مکرر بر شود * خاک از تابِ مکرر زر شود
 گر هزاران طالبند و یک ملول * از رسالت باز یماند رسول
 ۲۶۰۵ این رسولانِ ضمیرِ رازگو * مستمع خواهند اسرافیلِ خو
 نَخوتی دارند و کبری چون شهان * چاکری خواهند از اهلِ جهان
 تا ادبشان بجاگه نآورے * از رسالتشان چگونه بر خوری
 گئی رسانند آن امانت را بتو * تا نباشی پیششان راکح دوتو
 هر ادبشان گئی هی آید پسند * گامدند ایشان زایوانِ بلند
 ۲۶۱۰ نه گدایانند کز هر خدمتی * از تو دارند ای مزورِ متنی
 لیک با بی رغبتیها اے ضمیر * صدقهٔ سلطان ییفتان و مگیر
 اسپِ خود را اے رسولِ آسمان * در ملولان مَنگر و اندر جهان
 فرسخِ آن تُرکی که استیزة نهد * اسپش اندر خندقِ آتش جهد

(۲۵۹۸) A کاندرین یم .

(۲۶۰۰) Bul. om. و .

(۲۶۰۵) A ضمیر و رازگو .

(۲۶۰۶) Bul. خواهند .

(۲۶۰۸) A رسانند .

(۲۶۱۲) H و اندر جهان .

گرم گرداند فرس را آنچنان * کی کند آهنگِ اوجِ آسمان
 ۳۶۱۵ چشم را امر غیر و غیرت دوخته * همچو آتش خشک و تر را سوخته
 گر پشیمانی برُو عیبی کند * آتشِ اوّل در پشیمانی زند
 خود پشیمانی نرُوید از عدم * چون بیند گرمی صاحب قدم

شناختن هر حیوانی بوی عدو خود را و حذر کردن و بطالت
 و خسارت آنکس کی عدو کسی بود کی ازو حذر ممکن
 نیست و فرار ممکن نی و مقابله ممکن نی،

اسب داند بانگ و بوی شیرا * گرچه حیوانست إلا نادرا
 بل عدو خویش را هر جانور * خود بداند از نشان و از اثر
 ۳۶۲۰ رومر خُفّاشک نیارد بر پرید * شب برون آمد چو دزدان و چرید
 از همه محروم تر خُفّاش بود * که عدو آفتاب فاش بود
 نه تواند در مُصافش زخم خورد * نه بنفرین تاندش مهجور کرد
 آفتابی که بگرداند ففاش * امر برای غصّه و قهر خُفّاش
 غایت لطف و کمال او بود * گزّه خُفّاشش کجا مانع شود
 ۳۶۲۵ دشمنی گیری بجدّ خویش گیر * تا بود ممکن که گردانی اسیر
 قطره با قُلزم چواستیزه کند * ابله است او ریش خود بر روی کند
 جلت او امر سبالش نگذرد * چنبره خُجّره قر چون بر دَرَد
 با عدو آفتاب این بد عتاب * اے عدو آفتاب آفتاب
 ای عدو آفتابی کز فرش * ی بلرزد آفتاب و اخترش

کو AH. که for کی (۳۶۲۳) B. برون آید. A Bul. (۳۶۲۰)

(۳۶۲۴) Written in marg. H, apparently by the original hand.

(۳۶۲۶) ABHK چه استیزه, corr. in H.

(۳۶۲۷) Bul. چنبر.

۳۶۳۰ تو عدوّ او نه خصمِ خودی * چه غم آتش را که تو هیزم شدی
 ای عجب از سوزشت او کم شود * یا زرد سوزشت پُر غم شود
 رحمتش نه رحمتِ آدم بود * که مزاجِ رحیمِ آدم غم بود
 رحمتِ مخلوق باشد غُصّه ناک * رحمتِ حق از غم و غُصّه ست پاک
 رحمت بی چون چنین دان ای پدر * ناید اندر وهر از وی جز اثر

فرق میان دانستن چیزی بمثال و تقلید و میان دانستن
 ماهیت آن چیز،

۳۶۳۵ ظاهرست آثار و میوهٔ رحمتش * لیک گی داند جز او ماهیتش
 هیچ ماهیاتِ اوصافِ کمال * کس نداند جز بآثار و مثال
 طفل ماهیت نداند طمّث را * جز که گوئی هست چون حلوا ترا
 گی بود ماهیت ذوقِ جماع * مثلِ ماهیاتِ حلوا ای مُطاع
 لیک نسبت کرد از روی خوشی * با تو آن عاقل چو تو کودک وئی
 ۳۶۴۰ تا بداند کودک آنرا از مثال * گر نداند ماهیت یا عینِ حال
 پس اگر گوئی بدانم دور نیست * ور ندانم گفتِ کذب و زور نیست
 گر کسی گوید که دانی نوح را * آن رسولِ حقّ و نورِ روح را
 گر بگوئی چون ندانم کآن قبر * هست از خورشید و مه مشهورتر
 کودکانِ خرد در کتابها * و آن امامان جمله در محرابها
 ۳۶۴۵ نام او خوانند در قرآن صریح * قصّه اش گویند از ماضی فصیح
 راست گو دانیش تو از رُوی وصف * گرچه ماهیت نشد از نوح کشف

غم خورد Bul. (۳۶۳۲) یا زرد سوزشت او غم خورد Bul. (۳۶۳۱)

که بود B (۳۶۳۸) و G کی as in text. Bul. om. (۳۶۳۵)

با عین حال AB (۳۶۴۰)

ور بگوئی که ندانم زور نیست BK Bul. in the second hemistich have (۳۶۴۱)

ور بگویی من چه دانم نوح را * همچو او بی داند اورا اے فتی
 مور لنگم من چه دانم فیل را * پشه گی داند اسرافیل را
 این سخن هم راستست از زُوی آن * که بهاهیت ندانیش ای فلان
 ۳۶۰ عجز از إدراکِ ماهیتِ عَمُو * حالتِ عامه بود مطلق مگو
 زآنک ماهیات و سِرِّ سِرِّ آن * پیشِ چشمِ کاملان باشد عیان
 در وجود از سِرِّ حق و ذاتِ او * دُورتر از فهم و استبصار کو
 چونک آن مخفی نماند از محَرمان * ذات و وصفی چیست کآن ماند نهان
 عجبِ بختی گوید این دُورست و گو * بی زتاویلی محالی کم شنو
 ۳۶۰۰ قُطب گوید مر ترا ای سُسْتِ حال * آنچه فوقِ حالِ نُسْت آید محال
 واقعاتی که کنونت برگشود * نه که اول هر محالت و نبود
 چون رهانیدت زده زندان کرم * تیرا بر خود مکن حبسِ ستم

جمع و توفیق میان نفی و اثبات يك چیز از روی نسبت
 و اختلاف جهت،

نَفی آن يك چیز و اثباتش رواست * چون جهت شد مختلف نسبت دوتاست
 ما رَبِّيتَ إِذْ رَبِّيتَ از نَسبت است * نفی و اثباتست و هر دو مُثَبِّتست
 ۳۶۱ آن تو افگندی چو بر دست تو بود * تو نه افگندی که قوت حق نمود
 زورِ آدمِ نرادما حدّے بود * مُشْتِ خاكِ إِشْكسْتِ لشکر گی شود
 مُشْتِ مُشْتِ نُسْت و افگندن زماست * زین دو نسبت نفی و اثباتش رواست

(۳۶۴۷) Bul. همچو او می‌داند.

(۳۶۴۹) Written in marg. H, apparently by the original hand.

(۳۶۵۲) H کآن for آن. Bul. ذات و وصفی.

Heading: A يك چیزی. Bul. جمع و تفریق.

(۳۶۵۹) A Bul. om. and before هر دو. G in marg. gives رانست as a variant

of مُثَبِّتست. (۳۶۶۰) Bul. در دست تو. (۳۶۶۱) Bul. زاده را.

يَعْرِفُونَ الْأَنْبِيَاءَ أَضْدَادُهُمْ * مِثْلَ مَا لَا يَشْتَبِهَ أَوْلَادُهُمْ
 همچو فرزندانِ خود دانندشان * مُنْكَرَانَ بَا صَد دَلِيلِ وَ صَد نِشَانِ
 ۳۶۶۵ لِيكَ از رَشَكِ وَ حَسَدِ پنهانِ كَنَدِ * خَوِشْتَنِ رَا بَر نَدَانِمِ وَ زَنَدِ
 پس چو يَعْرِفَ كَفتِ چُون جَايِ دَگَرِ * كَفتِ لَا يَعْرِفُهُمْ غَيْرِے فَذَرِ
 إِيَّاهُمْ تَحْتَ قَبَائِلِ كَامِنُونَ * جَر كِه يَز دَانِشَانِ نَدَانَدِ زَا رَمُونَ
 هر بِنَسَبِ گِيرِ اِيْنِ مَفْتُوحِ رَا * كِه بَدَانِي وَ نَدَانِي نِوَحِرَا

مسئله فنا و بقای درویش

كُفْتُ قَائِلِ دَر جِهَانِ دَر وِیْشِ نِیْسْتِ * وَر بُوْدِ دَر وِیْشِ اَنِ دَر وِیْشِ نِیْسْتِ
 ۳۶۷۰ هَسْتِ اَمْرُ رُوِيْ بَقَاے ذَاتِ اَوْ * نِیْسْتِ كَشْتَه وَصْفِ اَوْ دَر وَصْفِ هُوْ
 چُونِ زَبَانَهٗ شَمْعِ پِیْشِ اَفْتَابِ * نِیْسْتِ بَاشَدِ هَسْتِ بَاشَدِ دَر حِسَابِ
 هَسْتِ بَاشَدِ ذَاتِ اَوْ تَا تُو اَكْر * بَر نِیْهِ پَنَبِهٗ بَسُوْزْدِ زَانِ شَرَرِ
 نِیْسْتِ بَاشَدِ رُوْشَنِ نَدَهْدِ تَرَا * كَرْدِهٗ بَاشَدِ اَفْتَابِ اَوْ رَا فَنَا
 دَر دُو صَد مَنِّ شَهْدِ يَكِ اَوْ قِيَهٗ خَلِّ * چُونِ دَر اَفْكَدِي وَ دَر وِیْ كَشْتِ حَلِّ
 ۳۶۷۵ نِیْسْتِ بَاشَدِ طَعْمِ خَلِّ چُونِ وِیْ چِشِي * هَسْتِ اَوْ قِيَهٗ فَرْوَنِ چُونِ بَر كَشِي
 پِیْشِ شِیْرِي اَهْوِيْ بِي هَوْشِ شَدِ * هَسْتِي اَشِ دَر هَسْتِ اَوْ رُو پِوْشِ شَدِ
 اِيْنِ قِیَاسِ نَاقِصَانَ بَر كَارِ رَبِّ * جَوْشِ عَشَقْسْتِ نَهٗ اَز تَرْكِ اَدْبِ
 نَبِضِ عَاشِقِ بِي اَدْبِ بَر وِیْ جِهْدِ * خَوِیْشِ رَا دَر كَفَهٗ شَهٗ وِیْ نَهْدِ
 بِي اَدْبِ تَر نِیْسْتِ كَسِ زُو دَر جِهَانِ * بَا اَدْبِ تَر نِیْسْتِ كَسِ زُو دَر نِهَانِ
 ۳۶۸۰ هَر بِنَسَبِ دَانِ وَ فَاقِ اِيْ مُنْتَجَبِ * اِيْنِ دُو ضَدِّ بَا اَدْبِ يَا بِي اَدْبِ
 بِي اَدْبِ بَاشَدِ چُو ظَا هَر بِنَگَرِي * كِه بُوْدِ دَعْوِيْ عَشَقْسِ مَسْرِي

در جای دگر Bul. چو يَعْرِفَ H (۳۶۶۶) مِثْلُ G. اولادهم and اضدادهم H (۳۶۶۴)

آهویی BHK Bul. (۳۶۷۶) بر کته AH Bul. (۳۶۷۸) corr. in H.

ای منتجب ABK Bul. (۳۶۸۰)

چون بیاطن بنگری دعوی کجاست * او و دعوی پیش آن سلطان فناست
 مات زید زید اگر فاعل بود * لیک فاعل نیست کو عاقل بود
 او زرّوی لفظ نحوے فاعلست * ورنه او مفعول و موثقاتست
 ۳۶۸۵ فاعل چه کو چنان مهور شد * فاعلیها جمله از وے دور شد

قصه وکیل صدر جهان که متهم شد و از بخارا گریخت
 از بیم جان، باز عشقش کشید رو کشان،
 که کار جان سهل باشد عاشقانرا،

در بخارا بنده صدر جهان * متهم شد گشت از صدرش نهان
 مدت ده سال سرگردان بگشت * که خراسان گه کُهستان گاه دشت
 از پس ده سال او از اشتیاق * گشت بی طاقت زایام فراق
 گفت تاب فرقم زین پس نماند * صبرگی داند خلاعت را نشانند
 ۳۶۹۰ از فراق این خاکها شوره بود * آب زرد و گنّه و تیره شود
 باد جان افزا و رخ گردد ویا * آتشی خاکسترے گردد هبا
 باغ چون جنت شود دارالمرض * زرد و ریزان برگه او اندر حرض
 عقل دَرّاک از فراق دوستان * همچو تیرانداز ایشکسته کان
 دوزخ از فرقت چنان سوزان شدست * پیر از فرقت چنان لرزان شدست
 گر بگویم از فراق چون شرار * تا قیامت یک بود از صد هزار
 ۳۶۹۵ پس ز شرح سوز او کم زن نفس * رَبِّ سَلِّمْ رَبِّ سَلِّمْ گوی و بس
 هرچ از وی شاد گردی در جهان * از فراق او بیندیش آن زمان

فاعلی چه Bul. (۳۶۸۵) آن Bul. om. (۳۶۸۲)

Heading: B Bul. کار جهان سهل باشد

Shوره شود Bul. (۳۶۹۰) مدنی AHK (۳۶۸۷) A om. (۳۶۹۲)

گوی بس AH (۳۶۹۱)

ز آنچه گشتی شاد بس کس شاد شد * آخر از وی جَست و همچون باد شد
از تو هم بجهد تو دل بر وی منه * پیش از آن کو بجهد از وی تو بجه

پیدا شدن روح القدس بصورت آدمی بر مریم بوقت برهنگی
و غسل کردن و پناه گرفتن بحقّ تعالی،

۲۷۰۰ همچو مَرَمِ گوی پیش از قَوْتِ مَلِك * نقش را کالْعَوْدُ بِالرَّحْمَنِ مِنْكَ
دید مریم صورتی بس جان فزا * جان فزایی دل رُبای در خلا
پیش او بر رُست از رُوی زمین * چون مه و خورشید آن رُوحِ الْأَمِين
از زمین بر رُست خوبی بی نقاب * آن چنان کز شرق رُوید آفتاب
لرزه بر اعضای مریم اوفتاد * کو برهنه بود و ترسید از فساد
۲۷۰۵ صورتی که یوسف ار دیدی عیان * دست از حیرت بُریدی چون زنان
همچو گل پیشش برُوید آن زِگل * چون خیالی که بر آرد سر زدل
گشت بی خود مریم و در بی خودی * گفت بجهم در پناه ایزده
ز آنک عادت کرده بود آن پاك حَبِيب * در هزیمت رَحْت بردن سوی غیب
چون جهانرا دید مَلِکی بی قرار * حازمانه ساخت زان حضرت حصار
۲۷۱۰ تا بگام مرگِ حصنی باشدش * که نیابد خصم راه مَقْصَدَس
از پناه حق حصارے به ندید * یورتنگه نزدیکِ آن دیز بر گزید
چون بدید آن غمزه‌های عقل سوز * که از وی شد جگرها تیردوز
شاه و لشکر حلقه در گوشش شک * خسروان هوش بی هوشش شک
صد هزاران شاه مملوکش برِق * صد هزاران بدررا داده بَدِیق

بیش کو بجهد تو خود از وی بجه ABHK. دل دروی A (۲۶۹۹). A om. (۲۶۹۸)

Heading: AH add مریم after گرفتن. In A Bul. the Heading follows v. ۲۷۰۰.

گشت مریم بیخود B Bul. (۲۷۰۷). بروید او Bul. (۲۷۰۶). A om. (۲۷۰۴)

Mلك Bul. (۲۷۰۶)

۲۷۱۰ زهره نی مر زهره را تا تم زند * عقل کُش چون ببیند کم زند
 من چه گویم که مرا در دوختست * دَمگه مرا دَمگه او سوختست
 دُود آن نارم دلیل من بَرُو * دُور از آن شه باطل ما عِبْرُو
 خود نباشد آفتابی را دلیل * جز که نور آفتاب مُستطیل
 سایه کی بُود تا دلیل او بود * این بَسَنش که دلیل او بود
 ۲۷۲۰ این جلالت در دلالت صادقست * جمله ادراکات پس او سابقست
 جمله ادراکات بر خره‌های لنگ * او سوار باد پَران چون خدنگ
 گر گریزد کس نیابد گُرد شه * ور گریزند او بگیرد پیش ره
 جمله ادراکات را آرام نی * وقت میدانست وقت جام نی
 آن یکی وَهَمی چو بازی می‌پرد * و آن دگر چون تیر مَعْبَر می‌درد
 ۲۷۳۰ و آن دگر چون کشتی با بادبان * و آن دگر اندر تراجع هر زمان
 چون شکاری می‌نمایدشان ز دُور * جمله حمله می‌فزایند آن طُور
 چونک ناپیدا شود حیران شوند * همچو جفنان سوی هر ویران شوند
 منظر چشمی بهم یک چشم باز * تا که پیدا گردد آن صید نیاز
 چون بهاند دیر گویند از ملال * صید بود آن خود عَجَب یا خود خیال
 ۲۷۴۰ مصلحت آنست تا یک ساعتی * قوتی گیرند و زور امر راحتی
 گر نبودی شب همه خلفان زاز * خویشتن را سوختندی ز اهتزاز
 از هوس وز حرص سود اندوختن * هر کسی دادی بدن را سوختن
 شب پدید آید چو گنج رحمتی * تا رهند از حرص خود یکساعتی
 چونک قبضی آیدت ای راه‌رو * آن صلاح نُسْت آتش دل مشو
 ۲۷۵۰ ز آنک در خرجی در آن بسط و گشاد * خرج را دخلی بیاید ز اعتداد

بگیرند A. ور گریزد او Bul. نیاید گرد شه A (۲۷۲۲). نور آفتابی A (۲۷۱۸).

دیگر A (۲۷۳۰). دیگر A (۲۷۲۴). و وقت جام Bul. (۲۷۲۴).

گنجی A (۲۷۲۲). انداختن Bul. (۲۷۲۲). صید نیاز ABHK Bul. (۲۷۲۸).

و. A om. (۲۷۳۵). آیس دل K Bul. (۲۷۳۴).

گر هاره فصلِ تابستان بُدی * سوزشِ خورشید در بُستان شدی
 مَنبَش را سوختی از بیخ و بُن * که دگر تازه نگشتی آن کهن
 گر تُرش رُو بست آن دَی مُشَفِق است * صیف خندانست اما مُحْرِ قست
 چونک قبض آید تو دروی بسط بین * تازه باش و چین میفکن در چین
 ۲۷۴۰ کودکان خندان و دانایان تُرش * غم جگر را باشد و شادی زشش
 چشمِ کودک همچو خرد در آخُست * چشمِ عاقل در حسابِ آخُست
 او در آخرِ چرب و پیند علف * وین زَقْصَاتِ آخُرش پیند تلف
 آن علف تلخست کین قَصَاب داد * بهرِ لحمِ ما ترا زوی نهاد
 رَو زِحْکَمَتِ خور علف کَانْرا خدا * بی غرض دادست از محضِ عطا
 ۲۷۴۵ فهمِ نان کردی نه حِکْمَتِ ای رهی * ز آنچه حق گفت کُلُوا مِنْ رِزْقِهِ
 رزقِ حق حکمت بود در مرتبت * کان گلوگیرت نباشد عاقبت
 این دهان بسنی دهانی باز شد * کَو خورنده لقمه‌ای راز شد
 گر ز شیرِ دیوتن را وا بُرے * در فطامِ او بسی نعمت خورے
 تُرْک جُوشش شرح کردم نیم‌خام * از حکیمِ غزنوی بشنو تمام
 ۲۷۵۰ در اِلَهِی نامه گوید شرح این * آن حکیمِ غیب و قَحْرُ الْعَارِفِین
 غم خور و نانِ غم افزایان مخور * زَانْکِ عاقل غم خورد کودک شکر
 قنَدِ شادی میوه باغِ غمست * این فرح زخمست و آن غم مرهمست
 غم چو بینی در کنارش کَشِ بعشق * از سَرِ رُبُوه نظر کن در دِمَشَق
 عاقل از انگور می بیند هی * عاشق از معدوم شی پیند هی
 ۲۷۵۵ جنگ و کردند حملان پَریس * تو مگش تا من کَشَمِ حِمْلش چو شیر
 زَانْکِ زَانِ رنجش هی دیدند سود * حمل را هر یک زد دیگر می بود

شدی زدی above. In G a corrector has written زدی. ABHK Bul. (۲۷۲۶)

این علف A (۲۷۴۲) and so corr. in H. بر چین BK Bul. (۲۷۳۹) دیگر A (۲۷۲۷)

گر زشردیو A (۲۷۴۸) GH (۲۷۴۹) تُرْک جُوشش as in text.

رنجش G (۲۷۵۶) رُبُوه G (۲۷۵۲)

مُرد حق کو مُزد آن بی‌مایه کو * این دهد گنجیت مُزد و آن تَسو
گنج زری که چو خسپی زیرِ ریگ * با تو باشد آن نباشد مُردریگ
پیش پیش آن جنازه ت می‌دود * مونس گور و غریبی می‌شود
۲۷۰. بهر روز مرگ این دم مرده باش * تا شوی با عشقِ سَرمد خواجه‌ناش
صبر می‌بیند زپرده اجتهاد * رُوی چون گلنار و زلفین مُراد
غم چو آینه‌ست پیش مجتهد * کاندینِ ضد می‌نماید رُوی ضد
بعدِ ضد رنج آن ضدِ دگر * رُو دهد یعنی گشاد و کر و فر
این دو وصف از پنجه دست بین * بعدِ قبض مُشت بسط آید یقین
۲۷۵. پنجه را گر قبض باشد دایما * یا هم بسط او بود چون مبتلا
زین دو وصفش کار و مکسب منظم * چون پر مرغ این دو حال اورا میم
چونک مریم مضطرب شد یکرمان * همچنانک بر زمین آن ماهیان

گفتن روح القدس مریم را که من رسول حَقِّم بتو آشفته مشو
و پنهان مشو از من که فرمان اینست؛

بانگ بروی زد نمودار کرم * که امینِ حضرتم از من مَرَم
از سَرافرازانِ عَزت سَر مکش * از چنین خوش مَحَرمان خود در مکش
۲۷۷. این همی گفت و ذبالة نورِ پاک * از لبش می‌شد پیایی بر سَماک
از وجود می‌گریزی در عدم * در عدم من شام و صاحبِ عَلم
خود بنه و بنگاه من در نیستیست * یکسواره نقش من پیش ستیست

و. A om. جنازه ت می‌رود. Bul. (۲۷۵۹) . مرده ریگ. Bul. (۲۷۵۸)

قبض مُشت A (۲۷۱۴) . گشاد کرّ A (۲۷۲۲) . عشق GH (۲۷۱۰)

و. A om. (۲۷۶۱) . با همه A. فیض باشد A (۲۷۶۵)

فرمان که before A om. و پنهان مشو. A om. رسول من before A om. Heading:

A (۲۷۱۹) apparently دم for خود, but the reading is uncertain.

ستیست G. بن و بنگاه Bul. (۲۷۷۲) . ذبالة Bul. (۲۷۷۰)

مَرَبِّهَا بَنَگَرِ کِه نَقَشِ مُشْکَلِم * هِر هَلالِم هِر خِیالِ اَندرِ دِلِم
 چُون خِیالی درِ دِلتِ اَمَدِ نَشست * هِر کَجا کِه یِ گِرِیزی با تُوست
 ۲۷۷۰ جِزِ خِیالی عارِضیِ باطِلی * کُو بودِ چُون صَبِحِ کاذِبِ اَفلی
 مَن چُو صَبِحِ صادِقِم ازِ نَورِ رَب * کِه نَگَرَدَدِ گِرِیدِ رَوزِم هِیچِ شَب
 هِینِ مَکَن لا حَوَلِ عِمرانِ زادِهام * کِه زِلا حَوَلِ اِینِ طَرفِ افتادِهام
 مَرِ ما اِصلِ و غِذا لا حَوَلِ بود * نَورِ لا حَوَلیِ کِه پِیشِ ازِ قَوْلِ بود
 تُو هِی گِیریِ پِناهِ ازِ مَن بَجَی * مَن نَگارِیکُ پِناهِم درِ سَبَقِ
 ۲۷۸۰ اَن پِناهِم مَن کِه مَخَلَصَهاتِ بوذ * تُو اَعُوذِ اَریِ و مَن خُودِ اَن اَعُوذِ
 اَفْتی نَبودِ بَترِ اَمَرِ نَاشناخت * تُو بَرِ یارِ و نَدانیِ عِشقِ باخت
 یارِ را اَغیارِ پِنداریِ هِی * شادِیِ را نامِ بِنهادِیِ غِی
 اِینِ چِینِ نَخلیِ کِه لَطَفِ یارِ ماست * چُونکِ ما دزدِیمِ نَخَلشِ دارِ ماست
 سِ اِینِ چِینِ مَشکِینِ کِه زَلَفِ مِیرِ ماست * چُونکِ بیِ عَقَلِیمِ اِینِ زنجِیرِ ماست
 ۲۷۸۵ اِینِ چِینِ لَطَفیِ چُو نِیلیِ میِ رُود * چُونکِ فِرَعونِیمِ چُونِ خُونِ میِ شُود
 خُونِ هِی گَویَدِ مَن اَمِّمِ هِینِ مِریز * یوسَمِ گِرِگِ ازِ تُوَمِ ایِ پُرِ سَنِیز
 تُو نِمیِ بِنِیِ کِه یارِ بَرِ دِبار * چُونکِ با اوِ ضِدِ شَدِیِ گِرِددِ چُو مارِ
 لَحْمِ اوِ و شَحْمِ اوِ دِیگَرِ نَشَد * او چِنا نِ بَدِ جِزِ کِه ازِ مَنظَرِ نَشَد

عزم کردن آن وکیل از عشق که رجوع کند ببخارا لا اُبالی وار،

شَمعِ مِریمِ را بَهلِ اَفروختِه * کِه بُخارا میِ رُودِ اَن سوختِه
 ۲۷۹۰ سَخْتِ بیِ صَبَرِ و درِ اَنشَدانِ تِیز * رُو سَویِ صَدَرِ جِهانِ میِ کَنِ گِرِیز

عارضی و باطلی AK. خیال AKH (۲۷۷۰). آید نشست Bul. (۲۷۷۰)

Suppl. in marg. A. BG with *iqāfat* نگاریکُ (۲۷۷۱). Suppl. in marg. A. (۲۷۷۸)

تو بر یاری ندانی A (۲۷۸۱). بود for بود A (۲۷۸۰). نگارنُ Bul.

بُد H. آن چنان بد A (۲۷۸۸)

Heading: AB وکیل این. H (۲۷۹۰) کن گریز، but originally کن گریز.

این بُخارا مَنبَحِ دانش بود * پس بُخارایست هرک آتش بود
 پیشِ شیخی در بُخارا اندری * تا بخواری در بُخارا ننگری
 جز بخواری در بُخارای دلش * راه ندهد جَزْر و مَدِّ مُشکَلش
 اے خنک آنرا که ذَلَّتْ نَفْسُهُ * های آنکس را که یَزْدی رَفْسُهُ
 ۲۷۹۰ فرقتِ صدرِ جهان در جانِ او * پاره پاره کرده بود ارکانِ او
 گفت بر خیزم هَاجِما و رومِ * کافر ار گشتم دگر ره بگروم
 و رومِ آنجا بیستم پیشِ او * پیشِ آن صدرِ نکو اندیشِ او
 گویم افکندم پیشت جانِ خویش * زنده کن یا سر بر ما را چو میش
 کشته و مرده پیشت ای قبر * به که شاه زندگان جای دگر
 ۲۸۰۰ آرمودم من هزاران بار پیش * بی تو شیرین و نینم عیشِ خویش
 غَنِّ لِي يَا مَبِيتِي لَحْنِ النَّشُورِ * اُبْرُكِي يَا نَاقَتِي تَمَّ السُّرُورِ
 اِبْلَعِي يَا اَرْضُ دَمِي قَدَكِي * اِشْرَبِي يَا نَفْسُ وِرْدًا قَدْ صَفَا
 عُدَّتْ يَا عَيْدِي اِلَيْنَا مَرْحَبًا * نِعَمَ مَا رَوَّحَتْ يَا رِيحَ اَلصَّبَا
 گفت ای یاران روان گشتم وداع * سوی آن صدری که امیرست و مُطاع
 ۲۸۰۰ در بدم در سوز بریان و شوم * هرچ بادا باد آنجا و روم
 گرچه دل چون سنگِ خارا می کند * جانِ من عزمِ بُخارا می کند
 مَسْکِنِ یارست و شهرِ شاهِ من * پیشِ عاشقِ این بود حُبُّ اَلْوَطَنِ

پرسیدن معشوقی از عاشقِ غریب خود کی از شهرها کدام شهر را
 خوشتر یافتی و انبوه‌تر و محتشم‌تر و پرنعمت‌تر و دلگشا تر،

گفت معشوقی به عاشقِ کای فتی * تو بفریت دیدۀ بس شهرها

A. کی ذلت A (۲۷۹۴). جَزْر و مَدِّ AH (۲۷۹۳). آتش G. آتش بود AK (۲۷۹۱).

نیکو اندیش A (۲۷۹۷). دیگروه A. خیزم و آنجا A (۲۷۹۶). بردی رفسه B. بردی رفسه.

که میرست Bul. کامیرست ABHK (۲۸۰۴). دیگر A (۲۷۹۲).

پس کدامین شهر ز آنها خوشترست * گفت آن شهری که در وی دلبرست
 ۲۸۱۰ هرکجا باشد شه ما را بساط * هست صحرا گر بود سم آنجایط
 مرکجا که یوسفی باشد چو ماه * جنتست ارچه که باشد قعر چاه

منع کردن دوستان او را از رجوع کردن بخارا و تهدید کردن و لا ابالی گفتن او،

گفت او را ناصحی اے بی خبر * عاقبت اندیش اگر دارے هنر
 در نگر پس را بعقل و پیش را * هیچو پروانه مسوزان خویش را
 چون بخارا یروے دیوانه * لایق زنجیر و زندان خانه
 ۲۸۱۰ او ز تو آهن هی خاید زخشم * او هی جوید ترا با بیست چشم
 میکند او تیز از پیر تو کارد * او سگ قطست و تو انبان آرد
 چون رهیدی و خدایت راه داد * سوی زندان یروی چون فتاد
 بر تو گر ده گون موکل آمدی * عقل بایستی کزیشان کم زدی
 چون موکل نیست بر تو هیچ کس * از چه بسته گشت بر تو پیش و پس
 ۲۸۲۰ عشق پنهان کرده بود او را اسیر * آن موکل را نی دید آن نذیر
 هر موکل را موکل مختلفست * ورنه او در بند سگ طبیعی زچبست
 خشم شاه عشق بر جاننش نشست * بر عوانی و سیه رویش بست
 میزند او را که هین او را بزن * زان عوانان نمان افغان من
 هرکه بینی در زبانی می رود * گرچه تنها با عوانی می رود
 ۲۸۳۰ گر ازو واقف بدے افغان زده * پیش آن سلطان سلطانان شده

او گرچه ارچه که (۲۸۱۱) In. A a corrector has altered

Heading: Bul. لا ابالی وار.

گم زدی G (۲۸۱۸) Bul. اگر داری نظر (۲۸۱۲)

هر موکل را موکل B. هر موکل را موکل A (۲۸۲۱)

ریختی بر سر پیش شاه خاک * تا امان دیدی زدیم سہنک
میر دیدے خویش را اے کم زور * زان ندیدے آن موکل را تو کور
غزہ گشتی زین دروغین پر و بال * پر و بالی کو کشد سوی وبال
پر سبک دارد رہ بالا کند * چون گل آلو شد گرانہا کند

لا اَبالی گفتن عاشقِ ناصح و عاذل را از سر عشق،

۲۸۲- گفت ای ناصح خمش کن چند چند * پند کم ده زآنک بس سختست بند
سخت تر شد بند من از پند تو * عشق را نشناخت دانشمند تو
آن طرف کہ عشق میافزود درد * بو حنیفہ و شافی درسی نکرد
تو ممکن تهدید از کشتن کہ من * نشنہ زارم بخونِ خوبستن
عاشقان را ہر زمانی مُردنیست * مردنِ عَشاقِ خود یک نوع نیست
۲۸۳- او دو صد جان دارد از جانِ ہدی * و آن دو صدرا می کند ہر دم فدای
ہر یکی جان را ستاندہ بہا * امر نبی خوانِ عَشْرَةَ اَمثالِہا
گر بریزد خون من آن دوست رو * پای کوبان جان بر افشانم برو
آزودم مرگ من در زندگیست * چون رہم زین زندگی پابندگیست
اُقْتُلُونِي اُقْتُلُونِي يَا ثِقَات * اِنَّ فِي قَلْبِي حَيَاتًا فِي حَيَات
۲۸۴- یا مُنِيرَ اَلْحَدِّ يَا رُوْحَ اَلْبَقَا * اِجْتَذِبْ رُوْحِي وَجُدْ لِي بِاللِّقَا
لی حَبِيبٌ حُبُّهُ يَشْوِي اَلْحَشَا * لَوْ يَشَا يَهْشِي عَلَيَّ عَيْنِي مَشِي
پاری گو گرچه تازے خوشترست * عشق را خود صد زبانی دیگرست
بُويِ اَن دَلبرِ چو پَرانِ می شود * اَن زبانا جملہ حیران می شود

Heading: Bul. عاشق بخاری. In G عاشق is suppl. above. B سر عشق.

(۲۸۲۰) A پند کم کن.

(۲۸۳۶) A عشره. BGHK عشره. Bul. عشره.

(۲۸۳۹) B Bul. حیات فی حیات. K حیوتاً. The reading of A is uncertain.

(۲۸۴۱) ABH Bul. مشا. (۲۸۴۱) Bul. فارسی گو. B زبان.

بس کنم دلبر در آمد در خطاب * گوش شو و الله اعلم بالصواب
 ۲۸۴۵ چونک عاشق توبه کرد اکنون بترس * کو چو عیاران کد بردار دَرَس
 گرچه این عاشق بخارا می رود * نه بدرس و نه باستا می رود
 عاشقان را شد مدرّس حسن دوست * دفتر و درس و سبقشان رُوی اوست
 خاشنند و نعره تکرارشان * می رود تا عرش و تخت یارشان
 دَرَسشان آشوب و چرخ و زلزله * نه زیادانت و باب سلسله
 ۲۸۵۰ سلسله این قوم جعد مشک بار * مسئله دَوَرست لیکن دَوَر یار
 مسئله کس ار پُرسد کس ترا * گو نگنجد گنج حق در کبها
 گر دم خُلع و مبارا می رود * بدمین ذکر بخارا می رود
 ذکر هر چیزی دهد خاصیتی * زآنک دارد هر صفت ماهیتی
 در بخارا در هنرها بالفی * چون بخاری رو نبی زان فارغی
 ۲۸۵۵ آن بخاری غصه دانش نداشت * چشم بر خورشید پیش می گاشت
 هر که در خلوت ببینش یافت راه * او زدانشا نجوید دستگاه
 با جمال جان چو شد همکاسه * باشدش زآخبار و دانش تاسه
 دید بردانش بود غالب فرا * زآن هی دنیا بچربد عامه را
 زآنک دنیا را هی بینند عین * وآن جهانی را هی دانند دین

رو نهادن آن بنده عاشق سوی بخارا،

۲۸۶۰ رُو نهاد آن عاشق خونابه ریز * دل طپان سوی بخارا گرم و تیز
 ریگ آمون پیش او همچون حریر * آب جیحون پیش او چون آب گبر

(۲۸۴۹) Bul. آشوب چرخ.

(۲۸۵۲) K ضلع و مبارا.

(۲۸۵۴) BG om. The verse is suppl. in marg. G by a later hand.

(۲۸۵۵) K Bul. در خورشید. (۲۸۵۸) A غالب فرا.

(۲۸۶۱) AB Bul. ریگ هامون.

آن بیابان پیشِ او چون گلستان * وفتاد از خنده او چون گلستان
 در سرفقدست قندمالیش * از بخارا یافت و آن شد مذهبش
 اے بخارا عقل افزا بوده * لیکن از من عقل و دین بر بوده
 ۲۸۶۵ بدر می جویم از آنم چون هلال * صدر می جویم درین صفتِ نعال
 چون سوادِ آن بخارارا بدید * در سوادِ غم بیاض شد پدید
 ساعتی افتاد بیهوش و دراز * عقل او پرید در بستانِ راز
 بر سر و زویش گلابی می زدند * از گلابِ عشقِ او غافل بُدند
 او گلستانی نهانی دیده بود * غارتِ عشقش زخود پیریه بود
 ۲۸۷۰ تو فسرده در خور این دم نه * با شکر مقرون نه گرچه نبی
 رختِ عقلت با توست و عاقلی * کز جنوداً ام تر وها غافل

در آمدن آن عاشق لا اُبالی در بخارا و تحذیر کردن دوستان
 او را از پیدا شدن،

اندر آمد در بخارا شادمان * پیشِ معشوقِ خود و دارِ آلمان
 همچو آن مستی که پد برائیر * مه کنارش گیرد و گوید که گیر
 هرکه دیدش در بخارا گفت خیز * پیش از پیدا شدن منشین گریز
 ۲۸۷۵ که ترا می جوید آن شه خشمگین * تا کشد از جانِ تو ده ساله کین
 الله الله در میا در خونِ خویش * تکیه کم کن بر دم و افسونِ خویش
 شعله صدر جهان بودی و راد * معتد بودی مهندسِ اوستاد
 غدر کرده وز جزا بگریختی * رسته بودی باز چون آویختی
 از بلا بگریختی با صد حیل * ابلهی آوردت اینجا یا اجل

و. A om. (۲۸۶۸)

غایب عشقش A. گلستان ABH Bul. (۲۸۶۹)

برده برائیر A (۲۸۷۲) . نیه B. گرچه نه AK (۲۸۷۰)

۲۸۸۰ ای که عقلت بر عطارد دَق کند * عقل و عاقل را قضا احق کند
 نَحس خَرگوشی که باشد شیرجُو * زیرکی و عقل و چالاکیت کو
 هست صد چندین فُسونهای قضا * گفت اِذَا جَاءَ الْقُضَا ضَاقَ الْقُضَا
 صد ره و مَخْلَص بود از چپ و راست * از قضا بسته شود کو ازدهاست

جواب گفتن عاشق عادلانرا و تهدید کنندگانرا،

گفت من مستقیم آیم کُشد * گرچه می دانم که هر آیم کُشد
 ۲۸۸۵ هیچ مستقی بنگریزد ز آب * گر دو صد بارش کند مات و خراب
 گر بیاماسد مرا دست و شکم * عشق آب از من نخواهد گشت کم
 گویم انکه که پرسند از بَطون * کاشکی بخرم روان بودی درون
 خیکِ اِشکم گویدر از موج آب * گر بهیم هست مرگ مستطاب
 من بهر جای که بینم آب جو * رشک آید بودی من جای او
 ۲۸۹۰ دست چون دَف و شکم همچون دُهل * طلب عشق آب می گویم چو گل
 گر بریزد خونم آن رُوحُ الْأَمین * جرعه جرعه خون خورم همچون زمین
 چون زمین و چون جبین خون خوارام * تا که عاشق گشته ام این کارام
 شب هی جوشم در آتش همچو دیگ * روز تا شب خون خورم مانند ریگ
 من پشیمانم که مکر انگیزم * از مُراد خشم او بگریزم
 ۲۸۹۵ گو بران بر جان مستم خشم خویش * عیدِ قُربان اوست و عاشق گاو میش
 گاو اگر خسپد و گر چیزی خورد * بهر عید و ذبح او می پرورد

(۲۸۸۰) Bul. ذق زند.

(۲۸۸۲) A. صدر ره مخلص. B. صد ره ازدهاست.

(۲۸۸۶) B. گر for که.

(۲۸۸۹) A. جای اوی. A. آمد. Bul. آب جوی.

(۲۸۹۱) In Bul. this and the following verse are transposed.

(۲۸۹۴) A. چشم او. (۲۸۹۵) Bul. om. و.

گاوِ موسی دان مرا جان داده * جزو جزورِ حشرِ هر آزاده
 گاوِ موسی بود قربان گشته * کمترین جزوش حیات گشته
 بر جهید آن گشته زاسیب زجا * در خطابِ اضربوه بعضها
 ۲۶۰۰ یا کرای اذبحوا هذا البقر * ان اردتم حشر اروح الظفر
 از جِماده مُردم و نامی شدم * وز نما مُردم بحیوان بر زدم
 مُردم از حیوانی و آدم شدم * پس چه ترسم گی زمردن کم شدم
 حمله دیگر بمیرم از بشر * تا بر آرم از ملایک پَر و سر
 وز مَلک هم بایدم جستن زجو * کل شیء هالک الا وجهه
 ۲۶۰۵ بارِ دیگر از مَلک قربان شوم * آنچه اندر و هم ناید آن شوم
 پس عدم گردم علم چون از غنُون * گویدم که انا الیه راجعون
 مرگِ دان آنک اتفاق اُمت است * کابِ حیوانی نهان در ظلمت
 همچو نیلوفر برو زین طرفِ جو * همچو مستقی حریص و مرگ جو
 مرگِ او آبست و او جویای آب * می خورد و الله اعلم بالصواب
 ۲۶۱۰ اے فسرده عاشقِ ننگین نهد * کو زبیم جان زجانان می رمد
 سوی تیغِ عشقش ای ننگِ زنان * صد هزاران جان نگر دستک زنان
 جوی دیدی کوزه اندر جوی ریز * آبرای از جوی گی باشد گریز
 آبِ کوزه چون در آبِ جو شود * محو گردد در وی و جو او شود
 وصفِ او فانی شد و دانش بقا * زین سپس نه کم شود نه بدلقا
 ۲۶۱۵ خویش را بر نخلِ او آویختم * عذرِ آن را که ازو بگریختم

(۲۶۰۸) After this verse A adds:

گاورا بکشید و بر کشته زید * بر خیال و بر گمان کمتر تید

(۲۶۰۲) B Bul. که زمردن. (۲۶۰۲) G بعضها.

(۲۶۰۴) G جستن, as in text. (۲۶۰۴) Bul. پا و سر.

(۲۶۰۶) ABH گویدت انا. In H م is written below the ت in گویدت.

(۲۶۰۸) H او. (۲۶۰۶) Bul. om. و before.

(۲۶۱۰) AH عاشقی.

رسیدن آن عاشق بمعشوق خویش چون دست از جان
خود بکشست،

همچو گویی سجان کن بر رو و سر * جانب آن صدر شد با چشم تر
جمله خلقتان منظر سر در هوا * کش بسوزد یا بر آویزد و را
این زمان این احق یک لخت را * آن نماید که زمان بدبخت را
همچو پروانه شرر را نور دید * احقانه در فساد از جان برید
۲۲۳۰ لیک شمع عشق چون آن شمع نیست * روشن اندر روشن اندر روشنیست
او بعکس شمعهاک انبیسست * بنماید آتش و جمله خوشبیسست

صفت آن مسجد که عاشق کُش بود و آن عاشق مرگجوی
لا ابالی کی درو مهان شد،

یک حکایت گوش کن ای نیک پی * مسجدی بُد بر کنار شهر ری
هیچ کس در وی نختی شب زیم * که نه فرزندش شدی آن شب یتیم
بس که اندر وی غریب غور رفت * صبحدم چون اختران در گور رفت
۲۲۳۵ خویشتن را نیک ازین آگاه کن * صبح آمد خواب را کوتاه کن
هر کسی گفتی که پریانند تُند * اندرو مهان کُشان با تیغ کند
آن دگر گفتی که بحرست و طَلَم * کین رَصَد باشد عدو جان و خصم
آن دگر گفتی که بر رنه نقش فاش * بر دَرَش کای میهان اینجا مباح
شب محسب اینجا اگر جان بایدت * ورنه مرگ اینجا کین بگشایدت
۲۲۴۰ و آن یکی گفتی که شب قُلی نهید * غافل کاید شما کم ره دهید

(۲۲۱۷) Bul. در آویزد.

Heading: Bul. که مردم کش بود.

(۲۹۲۷) Bul. و جم (۲۹۲۷) A. om. که (۲۹۲۶) A. غریب و غور (۲۹۲۴) AH Bul.

and so corr. in H. (۲۹۲۸) G نقش, as in text. (۲۹۲۰) ABHK Bul. که دهد.

مهبان آمدن در آن مسجد،

تا یکی مهبان در آمد وقتِ شب * کوشنیک بود آن صیتِ عجب
 از برای آزمونِ یازمُود * زآنک بس مردانه و جان سیر بود
 گفت کم گیر سر و اشکبِه * رفته گیر از گنج جان یک حبه
 صورتِ تن گو سرو من کیستم * نقش کم ناید چو من باقیستم
 ۲۱۲۵ چون نَفَخْتُ بودم از لطفِ خدا * نَفَخِ حَقِّ بَاشم ز نایبِ تن جُدا
 تا نِفْتَدِ بانگِ نَفَخِش این طرف * تا رهد آن گوهر از تنگینِ صدف
 چون تَمَنَّا مَوْتَ گفتم ای صادقین * صادقم جانرا بر افشام برین

ملامت کردن اهل مسجد آن مهبان عاشقرا از شب خفتن
 در آنجا و تهدید کردن مرورا،

قوم گفتندش که هین اینجا محسب * تا نکوبد جان ستانت همچو کسب
 که غریبی و غی دانی ز حال * کاند رینجا هرکه خفت آمد زوال
 ۲۱۴۰ اتفافی نیست این ما بارها * دیدام و جمله اصحابِ نبی
 هرکه آن مسجد شبی مسکن شدش * نیم شب مرگِ هلاهل آمدش
 از یکی ما تا بصد این دیدام * نه بتقلید از کسی بشنیدام
 گفت الدینُ نصیحه آن رسول * آن نصیحت در لغت ضدِ غُلُول

(۲۱۲۲) Bul. بس فرزانه.

(۲۱۲۲) A Bul. اشکبِه.

(۲۱۲۷) BK Bul. حق تمنوا.

Heading: G om. آن. ABHK om. مرورا.

(۲۱۲۸) H نکوبد A. جان ستاند GK محسب and کسب.

(۲۱۲۹) Bul. هرکه خست آید زوال. (۲۱۴۰) A اتفافی هست، corr. in marg.

(۲۱۴۱) Bul. زهر هلاهل آیدش.

(۲۱۴۲) Bul. الدین النصیحه.

این نصیحت راستی در دوستی * در غلولی خابن و سگ‌پوستی
 بی خیانت این نصیحت از و داد * می‌نماییمت مگرد از عقل و داد

جواب گفتن عاشق عاذلانرا،

گفت او ای ناصحان من بی ندم * از جهان زندگی سیر آمدم
 منبلی ام زخم‌جو و زخم‌خواه * عاقبت کم جوے از منبلی براه
 منبلی نی کو بود خود برگ‌جو * منبلی امر لا ابالی مرگ‌جو
 منبلی نی کو بکف پول آورد * منبلی چستی کزین پُل بگذرد
 آن نه کو بر هر دکانی برزند * بل جهد از کون و کانی برزند
 مرگ شیرین گشت و نَقلم زین سرا * چون قفص هشتن پریدن مرغرا
 آن قفص که هست عین باغ در * مرغ می‌بیند گلستان و شجر
 جوقِ مرغان از برون گِردِ قفص * خوش می‌خوانند زارادی قفص
 مرغرا اندر قفص زان سبزه‌زار * نه خورش ماندست و نه صبر و قرار
 سر زهر سوراخ بیرون می‌کند * تا بود کین بند از پا برگد
 چون دل و جان چنین بیرون بود * آن قفص را در گشایی چون بود
 نه چنان مرغ قفص در اندهان * گرد بر گِردش بچلفه گریگان
 گی بود اورا درین خوف و حزن * آرزوی از قفص بیرون شدن
 او می‌خواهد کزین ناخوش حصص * صد قفص باشد بگرد این قفص

(۲۶۴۴) A غلول.

(۲۶۴۵) A بی خیانت.

(۲۶۴۷) Bul. زخم‌خوار و زخم‌خواه.

(۲۶۴۸) B om.

(۲۶۵۴) K om. و after ماندست.

(۲۶۵۶) حصص: so pointed in GK.

عشق جالینوس برین حیوة دنیا بود کی هنرا و همین جا بکار
می آید هنری نورزیده است کی در آن بازار بکار آید آنجا
خود را بعوام یکسان می بیند،

۲۲۶. آنچه انک گفت جالینوسِ راد * از هوای این جهان و امر مُراد
راضیم کز من بهاند نیم جان * که زگون آستری بینم جهان
گر به می بیند بگرد خود قطار * مرغش آیس گشته بودست از مطار
یا عدم دیدست غیر این جهان * در عدم نادیده او حشری نهان
چون جنین کش می کشد بیرون گرم * می گریزد او سپس سوی شکم
۲۲۷. لطف رُوش سوی مَصَدَر می کند * او مَقَر در پشتِ مادر می کند
که اگر بیرون فُتم زین شهر و کام * اے عَجَب بینم بدیده این مُقام
یا دَری بودی در آن شهر و خیم * که نظاره کردی اندر رَحِم
یا چو چشمه سوزنی راهر بُدی * که زیروم رَحِم دیده شدی
آن جنین هر غافلست از عالمی * همچو جالینوس او ناخبر می
۲۲۸. او نماند کآن رُطوباتی که هست * آن مدد از عالم بیرون نیست
آنچه انک چار عنصر در جهان * صد مدد آرد ز شهر لامکان
آب و دانه در قفص گریافته است * آن زیباغ و عرصه در تافته است
جانهای انبیا بینند باغ * زین قفص در وقت نُقلان و فراغ
پس ز جالینوس و عالم فارغند * همچو ماه اندر فلکها بازغند

Heading: A همین جایگاه می آید. Bul. لاجرم آنجا خود را. After ABK Bul. می بیند.
وَالْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِلَّهِ اميرئ او نمی ماند add.

(۲۲۷) Bul. درین شهر.

(۲۲۷) A Bul. صد مدد دارد.

(۲۲۷) B در یافته است A. باغ. after و om. اگر تافته است (۲۲۷).

۳۹۷۵ ور زجالینوس این گفت افتراست * پس جوام بهر جالینوس نیست
 این جواب آنکس آمد کین بگفت * که نبودنش دل پر نور جُفت
 مرغِ جانش موش شد سوراخ جُو * چون شنید از گریگان او عَز جُوا
 زان سبب جانش وطن دید و قرار * اندرین سوراخ دنیا موش وار
 هر درین سوراخ بنایی گرفت * در خور سوراخ دانایی گرفت
 ۳۹۸۰ پیشهائی که مر او را در مزید * کاندرین سوراخ کار آید گزید
 زآنک دل بر کند از بیرون شدن * بسته شد راه رهدن از بدن
 عنکبوت ار طبع عنقا داشتی * از لعابی خیمه کی افراشتی
 گربه کرده چنگر خود اندر قفص * نام چنگش درد و سرسام و مَغص
 گربه مرگست و مرض چنگال او * میزند بر مرغ و پَر و بال او
 ۳۹۸۴ گوشه گوشه می جهد سوی دوا * مرگ چون قاضیست و رنجورے گوا
 چون پیاده قاضی آمد این گواه * که میخواند ترا تا حکم گاه
 مهلتی میخواهی از وی در گریز * گر پذیرد شد و گرنه گفت خیز
 جستن مهلت دوا و چارها * که زنی بر خرقه تن پارها
 عاقبت آید صباحی خشم وار * چند باشد مهلت آخر شرم دار
 ۳۹۹ عذر خود از شه بجواه ای پر حسد * پیش از آنک آنچنان روزی رسد
 و آنک در ظلمت براند بارگی * بر کند زان نور دل یکبارگی
 میگریزد از گوا و مقصدش * کان گوا سوی قضا میخواندش

(۳۹۷۵) Bul. افتریست. (۳۹۷۶) Bul. آید. آنکس.

(۳۹۸۰) Bul. پیشها و حرفها اندر مزید.

(۳۹۸۳) K دام چنگش.

(۳۹۸۵) Bul. و. Bul. om. میدود سوی دوا.

(۳۹۸۶) A با حکم گاه.

(۳۹۸۷) A میخواه و از وی.

(۳۹۹۱) A. از نور AH. زآنک در ظلمت.

(۳۹۹۲) A. واز مقصدش.

دیگر باره ملامت کردن اهل مسجد مهان را از شب خفتن
در آن مسجد،

قوم گفتندش مکن جلدی برو * تا نگردد جامه و جانت گرو
آن زدور آسان نهاید به نگر * که باخر سخت باشد ره گذر
۴۱۱۰ خوبشن آویخت بس مرد و سگست * وقت پیجا پیچ دست آویز جست
پیشتر از واقعه آسان بود * در دل مردم خیال نیک و بد
چون در آید اندرون کارزار * آن زمان گردد بر آنکس کارزار
چون نه شیری هین منه تو پای پیش * کان اجل گرگست و جان نوست میش
ور زابدلی و میشت شیر شد * ایمن آ که مرگ تو سزیر شد
۴۰۰۰ کیست آبدال آنک او مبدل شود * خمرش از تبدیل یزدان خل شود
لیک مستی شیرگیری وزگان * شیر پنداره تو خودرا هین مران
گفت حق زاهل نفاق ناسدید * باسهم ما بینهم باس شدید
در میان همدگر مردانه اند * در غزا چون عورتان خانه اند
گفت پیغمبر سپهدار غیوب * لا شجاعه یا فتی قبل انحراب
۴۰۰۰ وقت لاف غزوستان کف کنند * وقت جوش جنگ چون کف بی فند
وقت ذکر غزو شمشیرش دراز * وقت کز و فر تیغش چون پیاز
وقت اندیشه دل او زخم جو * پس بیک سوزن تپی شد خیک او
من عجب دارم زجویای صفا * کو رمد در وقت صیقل از جفا
عشق چون دعوی جفا دیدن گواه * چون گواهی نیست شد دعوی تباہ

Heading: ABHK Bul. om. دیگر باره. After the Heading K adds:

زین گذر کن جانب آن شخص ران * کو مسجد آمد آن شب مهان

In Bul. the same verse precedes the Heading. (۲۱۲۰) A سگست for شکست.

Bul. گست. (۴۰۰۲) A هدیکر. (۴۰۰۴) BGHK Bul. پیغامبر.

کو گریزد وقت صیقل (۴۰۰۸) Bul. لب پر کف کنند. Bul. مردان کف کنند B (۴۰۰۵)

چون گواهی نیست. Bul. چون چنین (?) دعوی جفا دیدن B (۴۰۰۶)

۴۰۱۰ چون گواهد خواهد این فاضی مرغ * بوسه ده بر مار تا یابی تو گنج
 آن جفا با تو نباشد اے پسر * بلك با وصف بدی اندر تو در
 بر نهد چوئی که آنرا مرد زد * بر نهد آنرا نزد برگرد زد
 گر بزد مر اسبرا آن کینه گش * آن نزد بر اسب زد بر سُکُش
 تا زسُکُک و رهد خوش پی شود * شیرها زندان کفی تا ق شود
 ۴۰۱۵ گفت چندان آن ینبک را زدی * چون نترسیدی ز قهر ایزدی
 گفت اورا گی زدم ای جان و دوست * من بر آن دیوی زدم کو اندروست
 مادر ار گوید ترا مرگ تو باد * مرگ آن خو خواهد و مرگ فساد
 آن گروهی کز ادب بگریختند * آب مردی و آب مردان ریختند
 عادلان نشان از وغا و راندند * تا چنین حیز و محنت ماندند
 ۴۰۲۰ لاف و غرّه ژاژخارا کم شنو * با چنینها در صف هبجا مرو
 زانک زانکُم خبالا گفت حق * کز رفاق سُست بر گردان و رِق
 که گر ایشان با شما هم ره شوند * غازیان بی مغز همچون گه شوند
 خویشتن را با شما هم صف کنند * پس گریزند و دل صف بشکنند
 پس سپاهی اندکی بی این نفر * به که با اهل نفاق آید حشر
 ۴۰۲۵ هست بادام کم خوش بیخته * به زبسیاری تلخ آمیخته
 تلخ و شیرین در ژغازغ یک شیند * نص از آن افتاد که همیل نیند
 گبر ترسان دل بود کو از گان * می زید در شک زحال آن جهان
 می رود در ره نداند منزلی * گام ترسان می نهد اعی دلی
 چون نداند ره مسافر چون رود * با تردها و دل پرخون رود

ای جان دوست. Bul. (۴۰۱۶). آن اسبرا AH (۴۰۱۴). چون جفا A (۴۰۱۱).

In A vv. ۴۰۲۱ and ۴۰۲۲ are transposed. (۴۰۲۱). لاف غزو ژاژخارا A (۴۰۲۰).

Written in marg. H, apparently by the original hand. (۴۰۲۲)

گر بصرت یک شی اند. B Bul. ژغازغ A (۴۰۲۶). به کی A سپاه. B Bul. (۴۰۲۴).

غافل زحال آنجهان. Bu. گبر. H (۴۰۲۷).

۴۰۴۰ هرکه گوید های این سوراخ نیست * او کند از بیم آنجا وقف و ایست
 و بدانند ره دل با هوش او * گئی رود هر های و هو در گوش او
 پس مشو همراه این اشتردلان * زانک وقت ضیق و بپند آفلان
 پس گریزند و ترا تنها هلند * گرچه اندر لاف سحر بابلند
 تو زرغایان مجو همین کارزار * تو زطاوسان مجو صید و شکار
 ۴۰۴۵ طبع طاوس است و وسواس گند * دم زند تا از مفاست برگند

گفتن شیطان قریش را کی بچنگ احمد آید کی من یاریها
 کم و قبیله خود را بیاری خوانم و وقت ملاقات صفین گریختن،

هبجو شیطان در سپه شد صد یم * خواند افسون که اینی چارکم
 چون قریش از گفت او حاضر شدند * هر دو لشکر در ملاقات آمدند
 دید شیطان از ملایک اسپهی * سوی صف مؤمنان اندر ره
 آن جنودا لم تروها صف زده * گشت جان او زبیم آشکه
 ۴۰۴۰ پای خود را پس کشید می گرفت * که هی بینم سپاهی من شکفت
 اے آخاف الله مالی منه عون * اذهبوا اینی ارے ما لا ترؤن
 گفت حارث ای سراقه شکل همین * دی چرا تو می نگفتی این چنین
 گفت این دم من هی بینم حرب * گفت می بینی جعاشیش عرب

و. AK Bul. om. (۴۰۴۵)

Heading: Bul. احمد در آید. In K او is suppl. after گریختن.

Bul. om. (۴۰۴۶). BK کاتفی. After this verse Bul. adds:

چون قریش را با وسواس کرد او * مکر و افسون گفت لازم شد غلو
 لشکر اسلام را تشعیت کنیم * ییخ و بنیادش ز عالم بر کنیم
 چونکه شد با قول او جمع سپاه * گشت آخر حله اش نقش تپاه

Bul. او. گشته جان او. (۴۰۴۶)

Bul. جعاشیش. A apparently (۴۰۴۶)

ی‌نبینی غیر این لیک ای تو ننگ * آن زمان لاف بود این وقت جنگ
 ۴۰۴۵ دی هی گنتی که پایندان شدم * که بودتان فتح و نصرت دم بدم
 دی زعیسُم آنچه بودی ای لعین * وین زمان نامرد و ناچیز و مهین
 تا بخوردیم آن دم، تو و آمدیم * تو بون رفتی و ما هیزم شدم
 چونک حارث با سراقه گفت این * از عتابش خشمگین شد آن لعین
 دست خود خشمین زدست او کشید * چون زگنت اوش دزد دل رسید
 ۴۰۵۰ سینه‌اش را کوفت شیطان و گریخت * خون آن بیچارگان زین مکر ریخت
 چونک ویران کرد چندین عالم او * پس بگفت اَقْب بَرِيءٌ مِّنْكُمْ
 کوفت اندر سینه‌اش انداختش * پس گریزان شد چو هیبت تاخش
 نفس و شیطان هر دو یک تن بوده‌اند * در دو صورت خویش را بنهوده‌اند
 چون فرشته و عقل که ایشان یک بُند * بهر حکمتش دو صورت شدند
 ۴۰۵۵ دشمنی داری چنین در سر خویش * مانع عقلست و خصم جان و کیش
 یک نفس حمله کند چون سوسمار * پس بسوراخی گریزد در فرار
 در دل او سوراخها دارد کنون * سر زهر سوراخ می‌آرد برون
 نام پنهان گشتن دیو از نفوس * و اندر آن سوراخ رفتن شد خنوس
 که خنوسش چون خنوس قنفذست * چون سر قنفذ ورا آمدش دست
 ۴۰۶۰ که خدا آن دیورا خناس خواند * کو سر آن خارپشتک را بهاند
 و پنهان گردد سر آن خارپشت * در بدم از بیم صیاد دُرشت
 تا چو فرصت یافت سر آرد برون * زین چنین مگری شود مارش زبون
 گرنه نفس از اندرون راهت زدی * ره‌زنان را بر تو دستی گئی بدی
 زان عوان مقتضی که شهونست * دل اسیر حرص و آز و آفتست

این بیچارگان A (۴۰۵۰). خشمگین A (۴۰۴۸). لیکن تو ننگ Bul. (۴۰۴۴).

زهیت تاخش Bul. (۴۰۵۲).

Bul. om. (۴۰۵۴). که. In AH v. ۴۰۵۴ follows
 v. ۴۰۵۵. Bul. (۴۰۶۴). عوانی Bul. آرز و حرص.

۴۰۶۵ زان غوانِ سر شدی دزد و تباہ * تا عوانانرا بفهرِ نُست راه
 در خبر بشنو تو این پندِ نکو * بَیْنَ جَنبِیْکُمْ لَکُمْ اَعْدٰی عَدُو
 طَهْرٰقِ این عدو مثنو گریز * کو چو ابلیس است در تَج و ستیز
 بر تو او از بهر دنیا و نَبْرَد * آن عذابِ سردی را سهل کرد
 چه عجب گرمگرا آسان کند * او ز سحرِ خویش صد چندان کند
 ۴۰۷۰ سحر کاهی را بصنعت که کند * باز کوهی را چو کاهی می‌سند
 زشهارا نغزگرداند بَفَن * نغزهارا زشت گرداند بَطَن
 کارِ سحر اینست کو دم می‌زند * هر نفس قلبِ حقایق می‌کند
 آدوی را خر نماید ساعتی * آدمی سازد خر را و آیتی
 این چنین ساحر درونِ نُست و سر * اِنَّ فِی الْوَسْوَاسِ سِحْرًا مُسْتَعْرَبًا
 ۴۰۷۵ اندر آن عالم که هست این سحرها * ساحران هستند جادوی گشا
 اندر آن صحرا که رُست این زهرِ تر * نیز روییدست تریاق ای پسر
 گویدت تریاق از من جو سپر * که ز زهرم من بتو نزدیکتر
 گفت او سحرست و ویرانی تو * گفت من سحرست و دفعِ سحر او

مکرر کردن عادلان پندرا بر آن مهبان آن مسجد مهبان کش،

گفت پیغمبر که اِنَّ فِی الْاَلْبَانَ * سِحْرًا و حق گفت آن خوش پهلوان
 ۴۰۸۰ هین مکن جلدی برو ای بُوَ الْکَرَم * مسجد و مارا مکن زین متهم

و. و. AHK Bul. om. (۴۰۷۴) اعدا عدو. AH Bul. (۴۰۶۶)

رویت است A (۴۰۷۶) اندرین عالم K (۴۰۷۵)

(۴۰۷۸) After this verse Bul. adds:

تا بود تریاقی مرشد در درون * کرده باشی دفع زهر نفس دون
 کن طلسم سحر را از دل شکست * گنج پرکامل آری تا بدست

Heading: After the Heading Bul. adds:

باز کن تو وصف مسجد را ادا * قصه مهبان باشد ماجرا

و. و. A om. (۴۰۸۰) پیغامبر ABGHK (۴۰۷۶)

که بگوید دشمنی از دشمنی * آتشی در ما زند فردا دنی
 که بتاسانید اورا ظالمی * بر بهانهٔ مسجد او بُد سالی
 تا بهانهٔ قتل بر مسجد نهد * چونک بدانامست مسجد او جهد
 مهمتی بر ما منه ای سخت جان * که نه ام ایمن زمکر دشمنان
 ۴۰۸۵ هین برو جلدی مکن سودا مپنز * که نتان پیبود کیوانرا بگز
 چون تو بسیاران بلافید زبخت * ریش خود بر کنه یک یک تحت تحت
 هین برو کوتاه کن این قیل و قال * خویش و مارا در میفگن در وبال

جواب گفتن مهبان ایشانرا و مثل آوردن بدفع کردن حارس
 کشت بیانگ دَف از کشت شتری را کی کوس محبودی
 بر پشت او زدندی،

گفت ای یاران از آن دیوان نیم * که زلا حوئی ضعیف آید پیسم
 کودکی کو حارس گشتی بدم * طبلکی در دفع مرغان میزدی
 ۴۰۹۰ تا رمیدی مرغ زان طبلک زگشت * کشت از مرغان بد بی خوف گشت
 چونک سلطان شاه محمود کریم * بر گذر زد آن طرف خیمهٔ عظیم
 با سپاهی همچو استارهٔ اثیر * انبه و پیروز و صفدر ملک گیر
 اُشتری بد کو بدی حمال کوس * بختی بد پیش رو همچون خروس
 بانگ کوس و طبل بروی روز و شب * میزدی اندر رجوع و در طلب
 ۴۰۹۵ اندر آن مزرع در آمد آن شتر * کودک آن طبلک بزد در حفظ بر

کی توان پیبود AH. هین مکن جلدی برو Bul. (۴۰۸۵) . که نگید Bul. (۴۰۸۱)

Heading: A شتری را for شیری را.

(۴۰۸۶) G گشتی as in text, and also with *fatha* in the following verse.

(۴۰۹۲) Suppl. in marg. A. (۴۰۹۲) Suppl. in marg. A. K پختی.

(۴۰۹۴) K میزدند اندر Bul. میزدندی در (۴۰۹۴)

عاقلی گفتش مزن طبلک که او * پخته طبل است با آتش است خو
 پیش او چه بود تَبْرَاکِ توِ طِفْلِ * که کشد او طبلِ سلطان بیست کَفْلِ
 عاشقم من کشته قُربانِ لا * جان من نوتگه طبلِ بلا
 خود تَبْرَاکِست این مهدیها * پیش آنچه دیده‌است این دیده‌ها
 ۴۱۰۰ ای حریفان من از آنها نیستم * کز خیالانی درین ره بیستم
 من چو اسماعیلیانم بی‌حذر * بل چو اسماعیل آزادم ز سر
 فارغم از طُطْرَاقِ و از ریا * قُلْ تَعَالَوْاْ گفت جانم را بیا
 گفت پیغمبر که جَادَ فی السَّف * بِالْعَطِیْهِ مَنْ تَمَنَّیْنَ بِالْمُخْلِفِ
 هرکه بیند مر عطارا صد عوض * زود در بازو عطارا زین غرض
 ۴۱۰۵ جمله در بازار از آن گشتند بند * تا چو سود افتاد مال خود دهند
 زر در انبانیها نشسته منتظر * تا که سود آید بیدل آید مُصْر
 چون ببیند کالَه در رِیجِ بیش * سرد گردد عشقش از کالای خویش
 گرم زان ماندست با آن کو ندید * کالمای خویش را رِیجِ و مزید
 همچنین علم و هنرها و حَرْف * چون ندید افزون از آنها در شرف
 ۴۱۱۰ تا به از جان نیست جان باشد عزیز * چون به آمد نامِ جان شد چیز لیز
 لُعبَتِ مرده بود جان طفل را * تا نگشت او در بزرگی طفل را
 این نَصُوْر وین تخیلِ لعبتست * تا تو طفلی پس بدانست حاجتست
 چون ز طفلی رست جان شد در وصال * فارغ از حسّ است و تصویر و خیال
 نیست مَحْرَمِ تا بگویم بی نفاق * تن زدمر و اللهُ اَعْلَمُ بِالْوِفاقِ

(۴۱۰۰) A درین ره نیستم.

(۴۱۰۲) ABGHK پیغامبر.

(۴۱۰۴) B زین عرض، corr. in marg. A مر عطارا.

(۴۱۰۵) A تا چه سود. (۴۱۰۶) G چون بدید.

(۴۱۱۱) A بود جان لطف را.

(۴۱۱۲) AH حاجتست. AB پس بدانست. لعبتست AH.

(۴۱۱۳) AH شد جان، corr. in H.

۴۱۱۵ مال و تن بر فند ریزان فنا * حق خریدارش که الله آشتری
 بر فها زان از تن اولیست * که هی در شک یقینی نیست
 وین عجب ظنست در تو ای مہین * کہ فی پرد بیستان یقین
 هر گمان نشنه یقین است ای پسر * میزند اندر تراید بال و پسر
 چون رسد در علم پس بر پا شود * مریقین را علم او بویا شود
 ۴۱۲۰ زانک هست اندر طریق مفتن * علم کمتر از یقین و فوقی ظن
 علم جویای یقین باشد بدان * وان یقین جویای دیدست و عیان
 اندر آلہیکم بجو این را کون * از پس کلا پس کو تعلمون
 می کشد دانش بینش ای علم * گر یقین گشتی بینندے جمیم
 دید زاید از یقین بی امتہال * آنچنانک از ظن می زاید خیال
 ۴۱۳۰ اندر آلہیکم بیان این بین * کہ شود علم الیقین عین الیقین
 از گان و از یقین بالاتر * وز ملامت بر نمی گردد سر
 چون دہانم خورد از حلوی او * چشم روشن گشتم و بینای او
 پا ہم گستاخ چون خانہ رور * پا نلرزانم نہ کورانہ رور
 آنچ گل را گفت حق خندانش کرد * با دل من گفت و صد چندانس کرد
 ۴۱۴۰ آنچ زد بر سرو و قدش راست کرد * و آنچ از وی نرگس و نسرین بخورد
 آنچ تی را کرد شیرین جان و دل * و آنچ خاکی یافت ازو نقش چگل
 آنچ ابرورا چنان طرار ساخت * چہرہ را گلگونہ و گلنار ساخت
 مر زبانرا داد صد افسون گرے * و آنک کان را داد زر جعفری
 چون در زردخانہ باز شد * غمزه‌های چشم تیرانداز شد

و ریزان فنا Bul. ریزان و فنا A. بر فند A (۴۱۱۵)

کہ تو در شکتی Bul. ہی (sic) هستی A (۴۱۱۶)

پویا HK. بر پا شود Bul. AHK (۴۱۱۹)

کہ کورانہ Bul. (۴۱۲۸) بخوان این را Bul. ABH (۴۱۲۲)

و. و AK Bul. om. آنچ با گل گفت A (۴۱۲۹)

یافت زو Bul. یافت از نقش AB (۴۱۴۱) A om. و before قدش (۴۱۴۰)

۴۱۳۵ بر دلم زد تیر و سوداییم کرد * عاشق شکر و شکر خاییم کرد
 عاشق آنم که هر آن آن اوست * عقل و جان جاندار يك مرجان اوست
 من نلافم و ر بلافم همچو آب * نیست در آتش کشتی ام اضطراب
 چون بدزدم چون حنیف محزن اوست * چون نباشم سخت رو پشت من اوست
 هر که از خورشید باشد پشت گرم * سخت رو باشد نه بیم اورا نه شرم
 ۴۱۴۰ همچو روی آفتاب بی حذر * گشت رویش خصم سوز و پرده در
 هر پیهر سخت رو بُد در جهان * یکسواره کوفت بر جیش شهان
 رو نگردانید از ترس و غمی * يك تنه تنها بزد بر عالمی
 سنگ باشد سخت رو و چشم شوخ * او نترسد از جهان پُر کلوخ
 کآن کلوخ از خشت زن يك تخت شد * سنگ از صُح خدای سخت شد
 ۴۱۴۵ گوسفندان گبر برونند از حساب * زانپیشان گی بترسد آن قصاب
 کلّم راعِ نبی چون راعی است * خلق مانند رمه او ساعی است
 از رمه چوپان نترسد در نبرد * لیکشان حافظ بود از گرم و سرد
 گرزند بانگی ز قهرا و سر رمه * دان ز مهرست آن که دارد بر ره
 هر زمان گوید بگوشم بخت نو * که ترا غمگین کنم غمگین مشو
 ۴۱۵۰ من ترا غمگین و گریان زان کنم * تا کت از چشم بدان پنهان کنم
 تلخ گردانم زغها خوی تو * تا بگردد چشم بد از روی تو
 نه تو صیّادی و جویای منی * بند و افکنده راعی منی
 حيله اندیشی که در من درسی * در فراق و جستن من بی کسی
 چاره می جوید پی من درد تو * می شنودم دوش آم سرد تو
 ۴۱۵۵ من توانم هر که بی این انتظار * ره دهم بنمایست راه گذار

اورا for آرد Bul. (۴۱۳۹) عاشق شیر Bul. (۴۱۳۵)

کَلّم راعی AH (۴۱۴۶) که بترسد B (۴۱۴۵)

در گرم و سرد A (۴۱۴۷)

می توانم H (۴۱۵۵) with من suppl. above.

تا ازین گردابِ دُورانِ وا رهی * بر سرِ گنجِ وصالِ پا نهی
لیک شیرینی و لذاتِ مَقر * هست بر اندازه رنجِ سِفر
آنکه از شهر و زخویشان بر خوری * کز غریبی رنج و محتما بَری

تمثیل گریختن مؤمن و بی‌صبری او در بلا باضطراب و
بی‌قراری نخود و دیگر حوایج در جوش دیگ
و بر دویدن تا بیرون جهند،

بَنگِر اندر نَخودی در دیگِ چون * می‌جهد بالا چو شد ز آتش زبون
۴۱۶۰ هر زمان نَخود بر آید وقتِ جوش * بر سرِ دیگ و بر آرد صد خروش
که چرا آتش بن در می‌زنی * چون خریدی چون نگویم می‌کنی
می‌زند کفلیز کدبانو که نی * خوش بجوش و بر بجه ز آتش کنی
ز آن نجوشانم که مکره منی * بلك تا گبری تو ذوق و چاشنی
تا غدی گردی بیامیزی بجان * بهر خوارے نیست این امتحان
۴۱۶۵ آب میخوردی بیستان سبز و تر * بهر این آتش بُدست آن آب‌خور
سرحمتش سابق بُدست از قهر زان * تا ز رَحمت گردد اهل امتحان
رحمتش بر قهر از آن سابق شدست * تا که سرمایه وجود آید بدست
ز آنک بی لذت نرُوید لحم و پوست * چون نرُوید چه گذارد عشقِ دوست
زان تقاضا گر بیاید قهرها * تا کنی ایثارِ آن سرمایه‌را
۴۱۷۰ باز لطف آید برآه عذرِ او * که بکردی غُسل و بر جستی زجو

ازین طوفان دوران Bul. (۴۱۵۶)

Heading: A با اضطراب. ABK Bul. بیرون جهد.

(۴۱۵۹) G نَخودی as in text, and so vocalised in the following verse.

غذا ABHK (۴۱۶۴) . گبری مذاق و چاشنی Bul. (۴۱۶۳) . ز آتش که نی A (۴۱۶۳)

سر‌مایه‌ها A (۴۱۶۹) . چه گذارد A (۴۱۶۸) . بودست Bul. (۴۱۶۶) . غذا Bul.

گوید آه نخود چریدی در بهار * رنج مهبان تو شد نیکوش دار
تا که مهبان باز گردد شکرساز * پیش شه گوید زایثار تو باز
تا بجای نعمت مُنعم رسد * جمله نعمتها برآورد بر تو حسد
من خلیلیم تو پسر پیش بچک * سربنه اِنی آرانی اَذْبَحُکَ
سَرِپیش فهرینه دل بر فرار * تا بَسُرْم حلققت اسمعیل وار ۴۱۷۵
سَرِ بیزم لیک این سر آن سر یست * کز بریده گشتن و مردن بر یست
لیک مقصود ازل تسلیم نُسْت * اے مُسلمان بایدت تسلیم جُست
اے نخودی جوش اندر ابتلا * تانه هستی و نه خود ماند ترا
اندر آن بُستان اگر خندیده * تو گل بُستان جان و دیده ۴۱۸۰
گر جدا از باغ آب و گل شده * لقمه گشتی اندر آجیا آمده
شو غذی و قوت و اندیشها * شیر بودی شیر شو در یشها
از صفاتش رُسْنَه وَاللّٰهُ نُحْسْت * در صفاتش باز رو چالاک و چُست
زائر و خورشید و زگردون آمدی * پس شدی اوصاف و گردون بر شدی
آمدی در صورت باران و تاب * بیروے اندر صفات مستطاب
جَزُو شید و ابر و انجمها بُدی * نفس و فعل و قول و فکرها شدی ۴۱۸۵
هستی حیوان شد از مرگ نبات * راست آمد اُقْتُلونی یا ثقات
چون چنین بُردیست مارا بعد مات * راست آمد اِنِّ فی قَتلی حیات
فعل و قول و صدق شد قوت مَلک * تا بدین معراج شد سوی فَلَک
آن چنان کآن طعمه شد قوت بشر * از جمادی بر شد و شد جانور
این سخن را ترجمه پناوری * گفته آید در مقام دیگری ۴۱۹۰

(۴۱۷۴) A بچک. HK بچک. G بچک as in text.

(۴۱۷۴) A بستان و جان دیده. (۴۱۸۱) Bul. غذا. BHK غذا.

(۴۱۸۲) Bul. اندر نخست. (۴۱۸۳) H om. و after.

(۴۱۸۴) A و مستطاب. (۴۱۸۵) B قول و قوتها شدی.

(۴۱۸۷) Bul. بردست. (۴۱۸۸) A قول صدق.

کاروان دام زگردون ورسد * تا تجارت و کند او و رود
 پس بر و شیرین و خوش با اختیار * نه بتلخی و کراحت دزدوار
 زان حدیث تلخ و گویم ترا * تا زتلخها فرو شویم ترا
 زاب سرد انگور افسرده رهد * سردی و افسردگی بیرون نهد
 ۴۱۲۰ تو زتلخی چونک دل پر خون شوی * پس زتلخها همه بیرون روی

تمثیل صابر شدن مؤمن چون بر سر و خیر بلا واقف شود،

سگ شکاری نیست اورا طوق نیست * خام و ناجوشیده جز بی ذوق نیست
 گفت نخود چون چنین است ای ستی * خوش بچوشم یاریم ده راستی
 تو درین جوشش جو معمار منی * کفچایم زن که بس خوش می زنی
 همچو پیل بر سرم زن زخم و داغ * تا نبینم خواب هندستان و باغ
 ۴۲۰۰ تا که خودرا در دم در جوش من * تا ره یام در آن آغوش من
 زانک انسان در غنا طاشی شود * همچو پیل خواب بین یاغی شود
 پیل چون در خواب بیند هندرا * پیلان را نشنود آرد دغا

عذرگفتن کدبانو با نخود و حکمت در جوش داشتن
 کدبانو نخودرا،

آن ستی گوید ورا که پیش ازین * من چو تو بودم ز اجزای زمین.

بیرون شوی B (۴۱۲۰) بیرون جهد Bul. افسرده زهد K (۴۱۲۴)

Heading: ABHK Bul. سر و خیر بلا G. سر و منفعت بلا. H seems to have had originally. AB واقف شد.

(۴۱۲۶) In B Bul. this verse precedes the Heading. After this verse Bul. adds:

هرکه صابر نبود از ذبح و بلا * اندر آن درگه نیابد شانرا

تا به بینم B (۴۱۲۶) بچوشم G. ای ستی GH (۴۱۲۷)

باغی شود A Bul. غنا GH (۴۲۰۱)

چون بنوشیدم جهادِ آذری * پس پذیرا گشتم و اندر خوری
 ۴۲۰۵ مدتی جوشیده‌ام اندر زمن * مدتی دیگر درونِ دیگر تن
 زین دو جوشش قوتِ حسها شدم * روح گشتم پس ترا اُستا شدم
 در جهادی گفتمی زانِ دوی * تا شوی علم و صفاتِ معنوی
 چون شدم من روح پس بارِ دگر * جوشِ دیگر کن ز حیوانی گذر
 از خدا می‌خواه تا زین نکنها * در نلغزی و رسی در مُتها
 ۴۲۱۰ زآنک از قرآن بسی گم‌ره شدند * زان رَسَن قوی درون چه شدند
 مرسن را نیست جُری ای عَنود * چون ترا سودای سَرِبالا نبود

باقی قصهٔ مهبان آن مسجد مهبان‌کش و ثبات و صدق او

آن غریب شهرِ سَرِبالا طلب * گفت می‌خسپم درین مسجد بشب
 مسجد اگر کز بلای من شوی * کعبهٔ حاجت‌روای من شوی
 هین مرا بگذار ای بگزیده دار * تا رسن‌بازی کنم منصوروار
 ۴۲۱۵ گر شدیت اندر نصیحتِ جبرئیل * می‌نخواهد غوثِ دما آتش خلیل
 جبرئیل را که من افروخته * بهترم چون عود و عنبر سوخته
 جبرئیل گرچه یاری می‌کمی * چون برادر پاس‌داری می‌کمی
 ای برادر من بر آذر چابکر * من نه آن جام که گرم بیش و کم
 جان حیوانی فزاید از علف * آتشی بود و چو هینم شد تلف
 ۴۲۲۰ گر نگشتی هیزم او مُثیر بُدی * تا ابد معبور و هم عامر بُدی
 باد سوزانست این آتش بدان * پرتو آتش بود نه عینِ آن

(۴۲۰۴) A بپوشیدم. B بنوشیدم (the second letter unpointed).

(۴۲۰۸) K Bul. چون شدی تو روح.

Heading: Bul. بآن مسجد. A بقیهٔ قصه.

(۴۲۱۲) B حاجت‌روایی می‌شوی. B کربلای می‌شوی.

(۴۲۱۵) Bul. گر شدید. (۴۲۱۷) K چون برادر.

عینِ آتش در اثر آمد یقین * پرتو و سایه و بست اندر زمین
 لاجرم پرتو نباید ز اضطراب * سوی معدن باز می‌گردد شتاب
 قامت تو بر قرار آمد بساز * سایهات کوته دمی یکدم دراز
 ۴۲۳۰ زانک در پرتو نیابد کس ثبات * عکسها و انگشت سوی اُمّهات
 هین دهان بر بند فتنه لب گشاد * خُشک آر الله اَعْلَم بِالرّشاد

ذکر خیال بد اندیشیدن قاصر فهمان،

پیش از آنک این قصه تا مخلص رسد * دودگندی آمد از اهل حسد
 من نمی‌رنجم ازین لیک این لگد * خاطر ساده‌دلی را پی کند
 خوش بیان کرد آن حکیم غزنوی * بهر محبوبان مثال معنوی
 ۴۲۳۰ که زقرآن گر نبیند غیر قال * این عجب نبود ز اصحاب ضلال
 کز شعاع آفتاب پُر ز نور * غیر گری می‌نیابد چشم کور
 خربطی ناگاه از خرخانه * سر برون آورد چون طعانه
 کین سخن پستست یعنی مثنوی * قصه پیغمبرست و پی‌رو
 نیست ذکر بجهت و اسرار بلند * که دوانند اولیا آن سو سهند
 ۴۲۳۰ از مقامات تبیتل تا فنا * پایه پایه تا ملاقات خدا
 شرح و حد هر مقام و منزلی * که بپر زو بر پرد صاحب‌دلی
 چون کتاب الله بیامد هر بر آن * این چنین طعنه زدند آن کافران
 که اساطیرست و افسانه نزنند * نیست تعبیری و تحقیقی بلند
 کودکان خرد فهمش می‌کنند * نیست جز امر پسند و ناپسند

Heading: A om. بد.

دود و گدی BK. پیش ازین کین (۴۲۳۷)

پیغامبرست ABGHK (۴۲۳۳)

۴۲۴۰ ذکر یوسف ذکر زلفِ پُر خَمَش * ذکر یعقوب و زلیخا و غمش
 ظاهرست و هر کسی پی می برد * گو بیان که گم شود در وی خرد
 گفت اگر آسان نماید این بتو * این چنین آسان یکی سوره بگو
 چنان و ایستان و اهل کار * گو یکی آیت ازین آسان یار

تفسیر این خبر مصطفی علیه السلام کی لِلْقُرْآنِ ظَهْرٌ وَبَطْنٌ
 وَوَلِبَطْنِهِ بَطْنٌ إِلَى سَبْعَةِ أَبْطُنٍ،

حرف قرآنرا بدان که ظاهرست * زیر ظاهر باطنی بس قاهرست
 ۴۲۴۰ زیر آن باطن یکی بطنِ سَوْم * که درو گردد خردها جمله گم
 بطن چارم از نبی خود کس ندید * جز خدای بی نظیر بی ندید

(۴۲۴۰) After this verse Bul. adds:

ذکر آدم گندم و ابلیس و مار * ذکر هود و نوح و ابراهیم و نار
 ذکر اسمعیل و ذبح و جبرئیل * ذکر قصد کعبه و اصحاب فیل
 ذکر بلقیس و سلیمان و سبا * ذکر داود و زبور و اوریا
 ذکر طالوت و شعیب و صوم * ذکر یونس ذکر لوط و قوم *
 ذکر حل مریم و نخل و مخاض * ذکر یحیی زکریا و ریاض
 ذکر صالح نافه و تقسیم آب * ذکر ادریس و مناجات و جواب
 ذکر الیاس و غریبو و مرگ بین * ذکر قارون قصه خسف زمین
 ذکر خاص صبر ایوب نیبه * ذکر اسرائیلیان و سیرتیه
 ذکر موسی و شجر طور و عصا * خلع نعلبن و خطابات و عطا
 ذکر عیسی رفع و معراج و سما * ذکر ذوالقرنین و خضر و ارمیا
 ذکر فضل احمد و خلق عظیم * شد قبر از معجزاتش هر دو نیم

سورت B. سورة A (۴۲۴۲) هر یکی پی می برد (۴۲۴۱)

چنان و انسیان AB (۴۲۴۳)

Heading: After الْقُرْآنِ ظَهْرًا وَبَطْنًا وَوَلِبَطْنِهِ بَطْنًا K has and so Bul.

(۴۲۴۶) ABHK Bul. and بی ندید. After this verse Bul. adds:

اینچنین تا بطن مابع یک یک * اینحدیث مصطفاست خود نیست شک

تو زقرآن ای پسر ظاهر مبین * دیو آدم را نبیند جز که طین
ظاهر قرآن چو شخص آدمیست * که نفویش ظاهر و جانش خفنیست
مرد را صد سال عم و خالی او * یک سر موی نبیند حال او

بیان آنک رفتن انبیا و اولیا علیهم السّلم بکوهها و غارها
جهت پنهان کردن خویش نیست و جهت خوف تشویش
خلق نیست بلك جهت ارشاد خلقت و تحریض
بر انقطاع از دنیا بقدر ممکن،

۴۲۰ آنک گویند اولیا در که بوند * تا ز چشم مردمان پنهان شوند
پیش خلق ایشان فراز صد که اند * گام خود بر چرخ هفتم می‌نهند
پس چرا پنهان شود که جو بود * کو ز صد دریا و که زان سو بود
حاجتش نبود بسوی که گریخت * کز پیش کزّه فلك صد نعل ریخت
چرخ گردید و ندید او گرد جان * تعزیت جامه بپوشید آسمان
۴۲۰ گر بظاهر آن پری پنهان بود * آدمی پنهان تر از پریان بود
نزد عاقل زان پری که مضهرست * آدمی صد بار خود پنهان ترست
آدی نزدیک عاقل چون خفنیست * چون بود آدم که در غیب او صنیست

تشبیه صورت اولیا و صورت کلام اولیا بصورت عصای موسی
و صورت افسون عیسی علیهما السّلم،

آدی همچون عصای موسی است * آدمی همچون فسون عیسی است

Heading: A om. نیست after خویش. A Bul. خوف و تشویش. Bul. امکان.

Heading: Bul. فسون B. موسی و افسون عیسی.

در کفِ حقِ بهرِ داد و بهرِ زین * قلبِ مؤمن هست یَینَ اِضْبَعینَ
 ۴۲۶۰ ظاهرش چو بی ولیکن پیش او * کونِ یك لقمه چو بگشاید گلو
 تو مبین ز افسون عیسی حرف و صوت * آن بینِ کروی گریزان گشت موت
 تو مبین ز افسونش آن لهجاتِ پست * آن نگر که مرده بر جَست و نشست
 تو مبین مر آن عصارا سهل یافت * آن بین که بحرِ خضرارَا شکافت
 تو ز دورے دیدَ چترِ سیاه * یك قَدَم فا پیش زنه بنگر سپاه
 ۴۲۶۰ تو ز دورے می نیستی جز که گُرد * اندکی پیش آ بین در گُرد مُرد
 دیده هارا گُرد او روشن کُند * کوه هارا مردی او بر کُند
 چون بر آمد موسی از اقصای دشت * کوه طور از مقدّمش رقص گشت

تفسیر یا جِبَالُ اَوَّیِّ مَعَهُ وَالطَّیْرُ

رُوی داود از فرَش تابان شد * کوهها اندر پیشِ نالان شد
 کوه با داود گشته هم‌رهی * هر دو مُطَرِبِ مست در عشقِ شهبی
 ۴۲۷۰ یا جِبَالُ اَوَّیِّ امر آمد * هر دو هم‌آواز و هم‌پرده شد
 گفت داودا تو هجرت دیدَ * بهر من از هَمَنان ببردَ
 اے غریبِ فردی مونس شد * آتش شوق از دلت شعله زده
 مُطربان خواهی و قَوال و ندیم * کوه هارا پیشت آرد آن قدم
 مطرب و قَوال و سُرناپی کند * که بی‌پیشت باد پیماپی کند
 ۴۲۷۰ تا بدانی ناله چون گه را رواست * فی لب و دندان ولی را ناله است
 نغمه اجزای آن صافی جسد * هر دی در گوشِ حَشش می رسد

(۴۲۶۱) A. تو مبین افسون.

(۴۲۶۲) A. تو مبین افسونش.

(۴۲۶۳) ABH Bul. بجز خضرارَا.

(۴۲۶۴) Bul. با پیش.

(۴۲۷۰) Bul. آمدی. Bul. شدی.

(۴۲۷۳) Bul. مطربی.

(۴۲۷۴) A om. و before سُرناپی.

(۴۲۷۵) Bul. ولی را نغمه است.

همشیمان نشنوند او بشنود * ای خنک جان کو بغیش بگرود
 بنگرد در نفس خود صد گت و گو * همنشین او نبرده هیچ بو
 صد سوال و صد جواب اندر دلت * و رسد از لامکان تا منزلت
 ۴۲۸۰ بشنوی تو نشنود زان گوشها * گر بزدیك تو آرد گوش را
 گیر ای گر خود تو آنرا نشنوی * چون مثالش دید چون نگروی

جواب طعنه زننده در مثنوی از قصور فهم خود،

ای سگ طاعن تو عو عوی کنی * طعنِ قرآن را برون شو ی کنی
 این نه آن شیرست کز وی جان بری * یا زبنجه قهر او ایمان بری
 تا قیامت میزند قرآن ندی * اے گروهی جهل را گشته فدای
 ۴۲۸۵ که مرا افسانه می پنداشتید * تخم طعن و کافری می کاشتید
 خود بدیدیت آنک طعنه می زدیت * که شما فانی و افسانه بدیت
 من کلام، حقم و قائم بذات * قوت جان، جان و یاقوت زکات
 نور خورشیدم ففاده بر شما * لیک از خورشید ناگشته جدا
 نك منم ینبوع آن آب حیات * تا رهانم عاشقانرا از مات
 ۴۲۹۰ گر چنان گند آرتان ننگیختی * جرعه برگورتان حق ریختی
 نه بگیرم گت و پند آن حکیم * دل نگردانم بهر طعنی سقیم

مثل زدن در رمیدن کره اسب از آب خوردن بسبب

شخولیدن سایسان،

آنک فرمودست او اندر خطاب * گره و مادر هی خوردند آب

ABHK. ای گروه (۴۲۸۴) ZAN for آن (۴۲۸۰) Bul. گفتگو (۴۲۷۸)

Bul. بدید and می زدید and بدیدید (۴۲۸۶) Bul. فدا and ندا

Heading: A سایسان for شاهان.

و شخولیدند هر دم آن نفر * بهر اسبان که هلا هین آب خور
 آن شخولیدن بگُزّه می رسید * سرهی بر داشت و از خور می رمید
 ۴۲۹۰ مادرش پرسید کاکه گُزّه چرا * می روی هر ساعتی زین استقا
 گفت گُزّه می شخولند این گرون * زانفاق بانگشان دارم شکوه
 پس دلم می لرزد از جا می رود * زانفاق نعره خوفم می رسد
 گفت مادر تا جهان بودست ازین * کارافزایان بُدند اندر زمین
 هین تو کار خویش کن ای ارجمند * زود کایشان ریش خود بر می کنند
 ۴۳۰۰ وقت تنگ و می رود آب فراخ * پیش از آن کر هجرگردی شاخ شاخ
 شهره کاریزیست پُر آب حیات * آب کش تا بردمد از تو نبات
 آبِ خضر از جوی نطق اولیا * می خوریم ای نشئه غافل بیآ
 گر نبیی آب گورانه بنن * سوی جو آور سو در جوی زن
 چون شنیدی کاندین جو آب هست * کوررا تقلید باید کار بست
 ۴۳۰۵ جو فرو بر مشک آب اندیش را * تا گران بینی تو مشک خویش را
 چون گران دیدی شوی تو مُستدیل * رست از تقلید خشک آنگاه دل
 گر نبینند کور آب جو عیان * لیک داند چون سو بیند گران
 که ز جو اندر سو آبی برفت * کین سبک بود و گران شد ز آب و زفت
 ز آنک هر بادی مرا در می رود * بادی نر بایدم ثقلم فزود
 ۴۳۱۰ مر سفیهان را رباید هر هوا * ز آنک نبودشان گراف قوی
 کشتی بی لنگر آمد مرد شر * که زیاده کز نیابد او حذر
 لنگر عقلست عاقل را امان * لنگری در یوزه کن از عاقلان

و. Bul. om. (۴۲۹۴)

از نو نبات B. کاریزیست A. شهر A (۴۲۰۱)

مای خضر از آب چشم اولیا A (۴۲۰۲)

بر جوی زن Bul. سوی جوی آور Bul. سوی آب آور B (۴۲۰۳)

چون گران بینی B (۴۲۰۶)

ز آب زفت H Bul. (۴۲۰۸)

او مددهای خرد چون در ربود * از خزینۀ دُرِ آن دریای جود
 زین چنین آمداد دل پر فن شود * بجهد از دل چشم هم روشن شود
 ۴۲۱۵ زانک نور از دل برین دیک نشست * تا چو دل شد دیک تو عاطست
 دل چو بر انوارِ عقلی نیز زد * زان نصیبی هم بدو دیک دهد
 پس بدان کابِ مبارک ز آسمان * وحي دلها باشد و صدق بیان
 ما چو آن کوزه هم آب جو خوریم * سوسه آن وسواس طاعن ننگریم
 پیرو پیغمبرانی ره سپر * طعنه خلفان همه باده شمر
 ۴۲۲۰ آن خداوندان که ره طی کرده اند * گوش فابانگ سگان گئی کرده اند

بقیه ذکر آن مهمان مسجد مهمانکش،

باز گوکان پاک باز شیرمرد * اندر آن مسجد چه بنمودش چه کرد
 خفت در مسجد خود اورا خواب گو * مرد غرقه گشته چون خسپد بچو
 خواب مرغ و ماهیان باشد همی * عاشقانرا زیر غرقان غمی
 نیمشب آواز با هولی رسید * گام آم بر سرت ای مستفید
 ۴۲۳۰ پنج گزت این چنین آواز سخت * می رسید و دل می شد لحت لحت

تفسیر آیت وَأَجْلِبْ عَلَيْهِم بِخَيْلِكَ وَرَجِلِكَ،

تو چو عزم دین کنی با اجتهاد * دیو بانگت بر زند اندر نهاد

(۴۲۱۴) GH آمداد as in text. B بجهد.

(۴۲۱۵) AB Bul. نور دل. (۴۲۱۶) B تیر زد.

(۴۲۱۹) A پی روی. ABHK پیغامبرانی. AH همی بادی.

(۴۲۲۰) A با بانگ.

Heading: Bul. بقیه قصه ذکر.

(۴۲۲۱) A کان for آن. (۴۲۲۵) Bul. پنج نوبت.

Heading: A این آیت. BHK Bul. این آیت که. (۴۲۳۶) Bul. بانگت میزند.

که مژگان سو بیندیش ای غوی * که اسپر رنج و درویشی شوم
 بی‌نوا گرده زیاران و بُری * خسار گردی و پشیمانی خورده
 تو زیم بانگ آن دیو لعین * و گریزی در ضلالت از یقین
 ۴۲۳۰ که هلا فردا و پس فردا مراست * راه دین پویم که مهلت پیش ماست
 مرگ بینی باز کو از چپ و راست * و کند همسایه‌ها تا بانگ خاست
 باز عزم دین کنی از بیم جان * مرد سازی خویشتر را يك زمان
 پس سلاح بر بندی از علم و حکم * که من از خون نیارم پای کم
 باز بانگی بر زند بر تو زمکر * که بتس و باز گرد از تیغ فقر
 ۴۲۳۵ باز بگریزی ز راه روشنی * آن سلاح علم و فن را بنگفی
 سالها اورا بیانگی بند * در چنین ظلمت نمدا فگند
 هیبت بانگ شیاطین خلق را * بند کردست و گرفته خلق را
 تا چنان نوید شد جانشان ز نور * که روان کافران ز اهل قبور
 این شکوه بانگ آن ملعون بود * هیبت بانگ خدای چون بود
 ۴۲۴۰ هیبت بازست بر کبک نجیب * مر مگس را نیست زان هیبت نصیب
 زانک نبود باز صیاد مگس * عنکبوتان و مگس گیرند و بس
 عنکبوت دیو بر چون تو ذباب * کز و فر دارد نه بر کبک و عقاب
 بانگ دیوان گله بان اشیاست * بانگ سلطان پاسبان اولیاست
 تا نیامزد بدین دو بانگ دور * قطره از بحر خوش با بحر شور

رسیدن بانگ طلسمی نیم شب مهیان مسجدرا،

۴۲۴۵ بشنو اکنون قصه آن بانگ سخت * که نرفت از جا بدان آن نیکبخت

(۴۲۳۷) A om. و.

(۴۲۳۲) A Bul. پس سلاح.

(۴۲۳۵) H آن سلاح.

(۴۲۴۱) Bul. مر مگس گیرند.

(۴۲۴۲) A بر تو چون ذباب.

(۴۲۴۴) HK تا بحر شور.

Heading: A طلسم. Bul. نیم شب در گوش مهیان. Bul. om. مسجدرا.

گفت چون ترسم چوهست این طبلِ عید * تا دُهل ترسد که زخمِ او را رسید
ای دُهل‌های تپِ بی قلوب * قسطنان از عید جان شد زخمِ چوب
شد قیامت عید و بی‌دینان دُهل * ما چو اهلِ عید خندان همچو گل
بشنو اکنون این دهل چون بانگ زد * دیگر دَوَلتِبا چگونه ی‌پزد
۴۳۰ چونک بشنود آن دهل آن مرد دید * گفت چون ترسد دلم از طبلِ عید
گفت با خود هین مکرزان دل کزین * مُرد جانِ بَدَدلان بی‌یقین
وقت آن آمد که حیدرزوار من * مُلک گیرم یا بپردازم بدن
بر جهید و بانگ بر زد کای کیا * حاضرم اینک اگر مَرَدی بی‌آ
در زمان بشکست ز آواز آن طِلسم * زر هی ریزید هر سو قسم قسم
۴۳۵ ریخت چندان زر که ترسید آن پسر * تا نگردد زر زبُرے راهِ دمر
بعد از آن بر خاست آن شیرِ عتید * تا سحرگه زر بیرون ی‌کشید
دفن ی‌کرد و هی آمد بزر * با جِوال و توبره بارِ دگر
گنجها بنهاد آن جان‌باز از آن * کورئِ ترسانی واپس خزان
این زر ظاهر بخاطر آمدست * در دل هر کورِ دُور زبُرست
۴۳۶ کودکانِ اِسفالهارا بشکنند * نامِ زر بنهند و در دامن کنند
اندر آن بازی چو گوی نامِ زر * آن کند در خاطرِ کودک گذر
بل زرِ مضروبِ ضربِ ایزدی * کو نگرده کاسد آمد سرمدے
آن زری کین زر از آن زر تاب یافت * گوهر و تابندگی و آب یافت
آن زری که دل ازو گردد غنی * غالب آید بر قبر در روشنی
۴۳۷ شمع بود آن مسجد و پروانه او * خوبشتن در باخت آن پروانه‌خو
پَر بسوخت او را ولیکن ساختش * بس مبارک آمد آن انداختش

این دهل B. بشنید Bul. (۴۳۰) که هست ABH Bul. (۴۳۶)

حاضرم من تو اگر Bul. (۴۳۵) تا بپردازم A (۴۳۵)

بار دیگر A (۴۳۷) شیر عتید H (۴۳۷)

پس مبارک Bul. (۴۳۶) که دل از آن Bul. (۴۳۶)

همچو موسی بود آن مسعودبخت * کاشی دید او بسوی آن درخت
 چون عنایتها بر او موفور بود * ناری پنداشت و خود آن نور بود
 مرد حق را چون بینی ای پسر * تو گمان داری بر او ناری بشر
 ۴۲۷- تو زخود می آبی و آن در توست * نار و خار ظن باطل این سوست
 او درخت موسی است و پُرضیا * نور خوان نارش بخوان باری بیآ
 نه فطام این جهان ناری نمود * سالکان رفتند و آن خود نور بود
 پس بدان که شمع دین بر می شود * این نه همچون شمع آتشیها بود
 این نماید نور و سوزد یار را * و آن بصورت نار و گل زوار را
 ۴۲۷- این چو سازندگی سوزندگی * و آن گه وصلت دل افروزندگی
 شکل شعله نور پاک سازوار * حاضرانرا نور و دورانرا چو نار

ملاقات آن عاشق با صدر جهان،

آن بخاری نیز خود بر شمع زد * گشته بود از عشقش آسان آن گبد
 آه سوزانش سوی گردون شد * در دل صدر جهان مهر آمد
 گفته با خود در سحرگه کای احد * حال آن آواره ما چون بود
 ۴۲۸- او گنای کرد و ما دیدیم لیک * رحمت ما را نمی دانست نیک
 خاطر مجرم ز ما ترسان شود * لیک صد او مید در ترسش بود
 من بترسانم و قبح یاوه را * آنک ترسد من چه ترسانم و را
 پیر دیگر سرد آذری رود * نه بدان کز جوش از سر می رود
 ایمنان را من بترسانم بعلم * خایقان را ترس بر دارم بحلم

آن خود نور بود ABHK. می پنداشت او خود Bul. و K om. (۴۳۸)

نار and after نور Bul. om. و (۴۲۷) . و ظن باطل A (۴۲۰)

Heading: A صدر . و A om. (۴۲۷)

آمید A Bul. (۴۲۸) . ای احد A (۴۲۷)

۴۲۸۰ پاره دوزیر پازه در موضع نهم * هر کسی را شربت اندر خور دم
 هست سر مرد چون بیخ درخت * زان برُوید برگه‌اش از چوبِ سخت
 در خور آن بیخ رُسته برگها * در درخت و در نفوس و در نهمی
 بر فلک پرهاست ز اشجار وفا * أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَقَرْعُهُ فِي السَّمَاءِ
 چون برُست از عشق پر بر آسمان * چون نرُوید در دل صدر جهان
 ۴۲۹۰ موج یزد در دلش عفو گنه * که زهر دل تا دل آمد روزنه
 که زید تا دل یقین روزن بود * نه جُدا و کُور چون دو تن بود
 مُتَضَلُّ نَبُود سَفَالٌ دُو چِراغ * نورشان مهزوج باشد در مساع
 هیچ عاشق خود نباشد وصل جو * که نه معشوقش بود جویای او
 لَيْكِ عَشِقٌ عَاشِقَانِ تَنْ زِه كُنْد * عشقِ معشوقان خوش و قَرَبِه كُنْد
 ۴۲۹۵ چون درین دل برقِ مهر دوست جَست * اندر آن دل دوستی می‌دان که هست
 در دل تو مهر حق چون شد دوتو * هست حقرا بی گالی مهر تو
 هیچ بانگ کف زدن ناید بَدَر * از یکی دست تو بی دستی دگر
 نشنه می‌نالد که ای آب گوار * آب هم نالد که کُو آن آب‌خوار
 جذبِ آبست این عطش در جان ما * ما از آن او و او هم آن ما
 ۴۳۰۰ حکمت حق در قضا و در قدر * کرد مارا عاشقانِ همدگر
 جمله اجزای جهان زان حکم پیش * جُفت جُفت و عاشقانِ جُفتِ خویش
 هست هر جزوی ز عالم جُفت‌خواه * راست همچون کهرُبا و برگه گاه
 آسمان گوید زمین را مَرَجَا * با تُوَمَر چون آهن و آهن رُبا
 آسمان مرد و زمین زن در خرد * هرچ آن انداخت این می‌پرورد
 ۴۴۰۵ چون نماند گرمیش بفرستد او * چون نماند تری و نم بدهد او

(۴۲۸۷) Bul. در نها.

(۴۲۸۸) و فرع فی الیاء A. برهاست BK Bul. بر فلک سرهاست A (۴۲۸۸)

از یکی دستی تو Bul. (۴۲۹۷). بی گان A (۴۲۹۶). بر بر آسمان ABK Bul. (۴۲۸۹)

همدیگر A (۴۴۰۰). کای آب گوار AB (۴۲۹۸)

بُرچِ خاکی خاکِ ارض را مدد * بُرچِ آبی تَریش اندر تَمَد
 بُرچِ بادے ابر سوی او بَرَد * تا بُخاراتِ وَخَم را برگَشَد
 بُرچِ آتش گری خورشید ازو * همچو تابه سرخ ز آتش پشت و رُو
 هست سرگردان فلک اندر زمن * همچو مردان گری مَكَسبِ بهر زین
 ۴۴۱. وین زمین گدبانو بها میکند * بر ولادات و رضاعش یکنند
 پس زمین و چرخ را دان هوشمند * چونک کارِ هوشندان یکنند
 گرنه از هم این دو دلبَر می‌مزند * پس چرا چون جُفت درم ی‌خزند
 بی زمین گی گل برُود و آرغوان * پس چه زاید ز آب و تابِ آسمان
 بهر آن می‌لست در ماده بَنر * تا بود تکمیلِ کارِ همدگر
 ۴۴۱. میل اندر مرد و زن حق زان نهاد * تا بقا یابد جهان زین اتحاد
 میلِ هر جزوی بجزوی هم نهد * ز اتحاد هر دو تولیدی زهد
 شب چین با روز اندر اعتناق * مُخْتَلِفِ در صورت اما اتفاق
 روز و شب ظاهر دو ضد و دشمنند * لیک هر دو یک حقیقت ی‌تند
 هر یکی خواهان دگرا همچو خویش * از بی تکمیلِ فعل و کارِ خویش
 ۴۴۲. زانک بی شب دَخل نبود طبعرا * پس چه اندر خَرَج آرد روزها

جذب هر عنصری جنس خود را کی در ترکیب آدمی محتبس

شده است بغير جنس،

خاک گوید خاکِ تن را باز گرد * ترکِ جان کن سوی ما آ همچو گُرد
 جنسِ ما بپیش ما اولیتری * به که زان تن وای روی و زان تری
 گوید آری لیک من پابسته‌ام * گرچه همچون تو ز بهر آن خسته‌ام

۴۴۱. Bul. میلست. (۴۴۱۴) Bul. پشت رو. (۴۴۰۸)

ترکِ جان گو ABHK Bul. (۴۴۲۱) Bul. بغير جنس خود.

به که جان بگذاری و این سوپری Bul. سوی ما اولیتری Bul. (۴۴۲۲)

تَرئی تن را بچویند آہا . کای تری باز آ زغریت سوی ما
 ۴۴۲۵ گروی تن را ہی خواند اثیر . که زناری راه اصل خوش گیر
 هست هفتاد و دو علت در بدن . از کیشهای عناصر بی رسن
 علت آید تا بدن را بسکند . تا عناصر همدگر را با هلد
 چار مرغند این عناصر بسته پا . مرگ و رنجورے و علت پاگشا
 پایشان از همدگر چون باز کرد . مرغ هر عنصر یقین پرواز کرد
 ۴۴۳۰ جذبہ این اصلها و فرعها . هر دی رنجی نهد در جسم ما
 تا که این ترکیبها را بردرد . مرغ هر جزوی باصل خود پرد
 حکمت حق مانع آید زین عجل . جمعشان دارد بصحت تا اجل
 گوید ای اجزا اجل مشهود نیست . پر زدن پیش از اجلتان سود نیست
 چونک هر جزوی بچوید ارتفاق . چون بود جان غریب اندر فراق

منجذب شدن جان نیز بعالم ارواح و تقاضای او و میل
 او بقرّ خود و منقطع شدن از اجزای اجسام کی
 کُندہ پای باز روح اند،

۴۴۳۵ گوید ای اجزای پست قرشیم . غریت من تلختر من عرشیم
 میل تن در سبزه و آب روان . زان بود که اصل او آمد از آن
 میل جان اندر حیات و در حیاست . زانک جان لامکان اصل وی است
 میل جان در حکمت و در علوم . میل تن در باغ و راغست و گروم
 میل جان اندر ترقی و شرف . میل تن در کسب و اسباب علف

هدیگر A (۴۴۲۹) . بدن را بگلد Bul. (۴۴۲۷)

باصل خود رود Bul. (۴۴۳۱)

کسب K . کسب اسباب و علف Bul. (۴۴۳۶)

۴۴۴۰ میل و عشق، آن شرف هم سوی جان * زین یحییٰ را و یحییٰ را بدان
 گر بگویم شرح این بی حد شود * مثنوی هشتاد تا کاغذ شود
 حاصل آنک، هرک او طالب بود * جانِ مطلوبش دَرُو راغب بود
 آدمی حیوان نیائی و جَباد * هر مُرادِ عاشقِ هر بی مُراد
 بی مُرادان بر مُرادے می تنند * و آن مُرادان جذبِ ایشان می کنند
 ۴۴۴۵ لیکِ میلِ عاشقان لاغر کند * میلِ معشوقان خوش و خوش فر کند
 عشقِ معشوقان دو رُخ افروخته * عشقِ عاشقِ جانِ او را سوخته
 کهرُبا عاشقِ بشکُلِ بی نیام * گاه می کوشد در آن راهِ دراز
 این رها کن عشقِ آن تشنه دهان * تافت اندر سینه صدرِ جهان
 دودِ آن عشق و غمِ آتش گدَه * رفته در مخدومِ او مُشفق شد
 ۴۴۵۰ لیکش از ناموس و بَوش و آب رُو * شرم می آمد که او جوید ازو
 رحمتش مشتاقِ آن مسکین شد * سلطنتِ زین لطف مانع آمد
 عقلِ حیران کین عجبِ او را کشید * یا گشش زان سو بدین جانب رسید
 تَرَکِ جلدی کن کزین ناواقفی * لب ببند الله اَعْلَمِ بِالْخَفِی
 این سخن را بعد ازین مدفون کن * آن گششک می کشد من چون کن
 ۴۴۵۵ کیست آن کت می کشد ای مُعتنی * آنک می نگذاردت کین دم زنی
 صد عزیزست و کتی بهر سَنر * می کشاند مر ترا جای دگر
 زان بگرداند بهر سو آن لگام * تا خبر یابد ز فارس استِ خام
 اسپِ زیرک سار زان نیکویی است * کوهی داند که فارس بر وی است

زین یحییٰ را و یحییٰ را A. میل عشق A (۴۴۴۰)

In BK Bul. vv. ۴۴۴۱ and ۴۴۴۲ are transposed. کاغذ G (۴۴۴۱)

و هر بی مُراد A (۴۴۴۲). برو راغب AH Bul. (۴۴۴۳)

After this verse A leaves a blank space for a new Heading. (۴۴۴۷)

G مخدوم with *idāfat*. (۴۴۴۹)

Bul. لیک. لیکن از ناموس AB (۴۴۵۰)

Bul. زیرک ساز. (۴۴۵۸)

او دلت را بر دو صد سودا بیست * بی مُرادت کرد پس دل را شکست
 ۴۴۶۰ چون شکست او بالِ آن رای نُخست * چون نند هستی بالِ اشکن دُرست
 چون قضایش حبلِ تدبیرت سُگست * چون نشد بر تو قضای آن دُرست

فَسَخُّ عَزَائِمَ وَتَقْضَاهَا جَهتِ باخبر کردن آدمی را از آنک مالک
 و قاهر اوست و گاه گاه عزم او را فسخ ناکردن و نافذ
 داشتن تا طمع او را بر عزم کردن دارد تا باز
 عزمش را بشکند تا تنبیه بر تنبیه بود،

عزمها و قصدها در ماجرا * گاه گاهی راست می آید ترا
 تا بطمع آن دلت نیت کند * بارِ دیگر نیت را بشکند
 و بر بگلی بی مُرادت داشتی * دل شدی نومید امل گی کاشتی
 ۴۴۶۵ و بر نکاریدی امل از غوریش * گی شدی پیدا بر تو مقهوریش
 عاشقان از بی مُرادیهای خویش * باخبر گشتند از مولای خویش
 بی مُرادی شد قلاووز بهشت * حَفَّتِ الْجَنَّةُ سَنُو اِی خوش سیریش
 که مُرادات همه اِشکسته پاست * پس کسی باشد که کام او رواست
 پس شدند اِشکسته اش آن صادقان * لیک گو خود آن شکست عاشقان

پس. (۴۴۵۹) G بر دو صد as in text. In K و is suppl. above before

بالِ زان رای. Bul. (۴۴۶۰) A. بال و آن رای.

قضای او H. قضای حق. AB Bul. تدبیرت شکست. A Bul. (۴۴۶۱).

Heading: A. نقصها. G. نافذ داشتن.

ور بکاریدی G. (۴۴۶۵)

عاشقان for عاقلان. ABHK Bul. (۴۴۶۶)

کام او را رواست. Bul. as in text. پس کی GK. (۴۴۶۸)

۴۴۷- عاقلان ایشیکسته‌اش از اضطرار * عاشقان ایشکسته با صد اختیار
عاقلانش بدگان بندیداند * عاشقانش شگری و قندی‌اند
اثیباً کرها مہار عاقلان * اثیباً طوعاً بہار بی‌دلان

نظر کردن پیغامبر علیہ السّلم با سیران و تبسم کردن و گفتن کی
عَجِبْتُ مِنْ قَوْمٍ یَجْرُونَ اِلَى الْجَنَّةِ بِالسَّلَاسِلِ وَالْاَغْلَالِ،

دید پیغامبر یکی جَوّی اسیر * که ہی بردند و ایشان در نیر
دیدشان در بند آن آگاه شیر * م نظر کردند در وی زیر زیر
۴۴۷- تا ہی خایید هر یک از غضب * بر رسول صدق دندانها و لب
زهره نه با آن غضب که تم زند * زانک در زنجیر قهر که منند
ی‌کشاندشان موکل سوی شهر * ی‌برد از کافرستانشان بقهر
نه فدایی و ستاند نه زرے * نه شفاعت ی‌رسد از سزورے
رحمت عالم ہی گویند و او * عالمی را ی‌برد حلق و گلو
۴۴۸- با هزار انکار ی‌رفتند راه * زیر لب طعنه زنان بر کار شاه
چارها کردیم و اینجا چاره نیست * خود دل این مرد کم از خاره نیست
ما هزاران مرد شیر آب ارسلان * با دو سه عریان سست نیم‌جان
این چنین در مانده‌ام از کز رویت * یا ز اخترهاست یا خود جادو پست
بخت ما را بر کردید آن بخت او * بخت ما شد سزنگون امر بخت او
۴۴۸- کار او از جادوی گرگشت زفت * جادوی کردیم ما هر چون نرفت

(۴۴۷) Bul. اثیباً طوعاً بہار عاشقان (۴۴۷)

(۴۴۷) ABGHK پیغامبر.

(۴۴۸) Bul. om. و. In K و is written above the line.

(۴۴۸) A سست و نیم‌جان.

تفسیر این آیت که **إِنْ تَسْتَفْتِحُوا فَقَدْ جَاءَكُمْ الْفَتْحُ الْآيَةُ** ای طاعتان می‌گفتید کی از ما و محمد علیه السلام آنک حقت فتح و نصرتش ده و این بدان می‌گفتید تا گمان آید کی شما طالب حقد بی‌غرض اکنون محمد را نصرت دادیم تا صاحب حق را ببینید،

از بُتان و از خدا در خواستیم * که بکن مارا اگر ناراستیم
 آنک حق و راستست از ما و او * نصرتش ده نصرت اورا بجزو
 این دعا بسیار کردیم و صَلَات * پیشِ لَات و پیشِ عَزَى و مَنَات
 که اگر حقت او پیداش کن * ورنباشد حق زبون، ماش کن
 ۴۴۹۰ چونک و دیدیم او منصور بود * ما همه ظلمت بدیم او نور بود
 این جواب ماست کآنچ خواستید * گشت پیدا که شما ناراستید
 باز این اندیشه را از فکر خویش * کوری کردند و دفع از ذکر خویش
 کین تفکر مان هم از اِدبار رُست * که صواب او شود در دل دُرُست
 خود چه شد گر غالب آمد چند بار * هر کسی را غالب آرد روزگار
 ۴۴۹۵ ما هم از ایام بخت آور شدیم * بارها بروی مظفر آمدیم
 باز گفتندی که گرچه او شکست * چون شکست ما نبود آن زشت و پست
 زآنک بخت نیک اورا در شکست * داد صد شادی پنهان زبردست
 کو باشکسته نمی‌مانست هیچ * که نه غم بودش در آن نه پیچ پیچ
 چون نشان مؤمنان مغلوبست * لیک در لشکست مؤمن خوئیست

Heading: In H the Heading ends with الْفَتْحُ الْآيَةُ. The remainder is suppl. in marg. H. ABK Bul. om. الْآيَةُ. AB add عَلَيْهِ السَّلَام after مُحَمَّدًا.

و او نور A. و او منصور A (۴۴۹۰) . گر نباشد ABHK Bul. (۴۴۸۱)

غالب آید چند بار Bul. (۴۴۹۴)

چون نشان مردمان B (۴۴۹۴)

۴۵۰۰ گر تو مُشک و عنبری را بشکئی * عالمی از فَوْحِ ریحانِ پُرکفی
 ور شکستی ناگهان سرگین خر * خانها پُرگندگردد تا بسر
 وقتِ ما گشتِ حُدیبیه بذل * دولتِ اِنّا فَتَحْنَا زد دُهل

سرّ آنک بی مراد باز گشتن رسول علیه السّلم از حدیبیه حق
 تعالی لقب آن فتح کرد که اِنّا فَتَحْنَا که بصورت غلق بود
 و بمعنی فتح چنانک شکستن مشک بظاهر شکستن است و بمعنی
 درست کردن است مشکئی او را و تکمیل فواید اوست،

آمدش پیغام از دولت که رو * تو زَمَنَحِ این ظنر غمگین مشو
 کاندرین خواری نَفَدت فچهاست * نك فلان قلعه فلان بُقعہ تراست
 ۴۵۰۰ بَنگرِ آخرِ چونکِ ما گردید نَفَت * بر قُرُظَه و بر نَضیر از وی چه رفت
 قلعهها هم گَرْدِ آن دو بُقعها * شد مسلّم وز غنایم نفعها
 ور نباشد آن تو بَنگرِ کین فریق * پُر غم و رنجید و مفتون و عشیق
 زهرِ خواری را چو شگرِی خورند * خارِ غمهارا چو اُشُرِی چزند
 بهرِ عینِ غم نه از بهرِ فَرَج * این نَسافلِ پیشِ ایشان چون دَرَج
 ۴۵۱۰ اِنچنان شادند اندرِ قعرِ چاه * که هی ترسند امرِ تخت و کُلاه
 هرکجا دلبر بود خود هُنشین * فوقِ گردونست نه زیرِ زمین

(۴۵۰۰) Bul. و ریحان. Bul.

(۴۵۰۱) Bul. پرگند.

(۴۵۰۲) In Bul. this verse follows the Heading.

Heading: A om. که after کرد. Bul. لك.

(۴۵۰۵) Bul. om. و. BGH. فریضه. ABGH. نظیر.

تفسیر این خبر که مصطفیٰ علیہ السَّلَام فرمود لَا تَفْضَلُونِي
عَلَىٰ يُونُسَ بْنِ مَتَىٰ،

گفت پیغمبر که معراج مرا * نیست بر معراج یونس اجتناب
نِ مِنْ بَرِ چرخ و آن، او نشیب * زَانِكَ قُرْبِ حق برونست از حساب
قُرْبِ نه بالا نه پستی رفتنست * قُرْبِ حق از حبس هستی رستنست
۴۵۱۵ نیست را چه جای بالا است و زیر * نیست را نه زود و نه دُورست و دیر
کارگاه و گنج حق در نیستیست * غَرَّةُ هستی چه دانی نیست چیست
حاصل این اِشْكَسَتْ ایشان ای کیا * می‌نماند هیچ با اشکست ما
آچنان شادند در ذل و تلف * همچو ما دم وقت اقبال و شرف
برگِ بی‌برگی همه اِقْطَاعِ اوست * فقر و خواریش افتخارست و علُوست
۴۵۲۰ آن یکی گفت ار چنانست آن ندید * چون بجندید او که مارا بسته دید
چونک او مَبْدَلِ شُدست و شادیش * نیست زین زنان و زین آزادیش
پس بقهر دشمنان چون شاد شد * چون ازین فتح و ظفر پُر باد شد
شاد شد جانش که بر شیرانِ نر * یافت آسان نصرت و دست و ظفر
پس بدانستیم کُو آزاد نیست * جز بدنیا دلخوش و دلشاد نیست
۴۵۲۵ ورنه چون خندد که اهل آن جهان * بر بد و نیکند مُشْفِقِ مَهریان
این بپنگی‌دند در زیر زبان * آن اسیران باهر اندر بچِ آن
تا موکل نشنود بر ما جهد * خود سخن در گوشِ آن سلطان بَرَد

Heading: H یونس این متی .

(۴۵۱۲) ABGHK پیغامبر .

(۴۵۱۲) Bul. از حبیب .

(۴۵۱۴) Bul. و پستی .

(۴۵۱۵) ABHK Bul. om. و after زود .

(۴۵۱۶) AK Bul. om. و .

(۴۵۱۶) H اقطاع .

(۴۵۲۰) Bul. بدید .

(۴۵۲۲) Bul. دست for فتح .

(۴۵۲۷) Bul. آن سلطان رسد .

آگاه شدن پیغامبر علیه السّلم از طعن ایشان بر شهامت او،

گرچه نشنید آن موکل آن سخن * رفت در گوشی که آن بُد مِنْ لَدُن
 بُوی پِراهانِ یوسفرا ندید * آنک حافظ بود و یعقوبش کشید
 آن شیاطین بر عَنانِ آسمان * نشنوند آن سِرِّ لَوْحِ غیبدان ۴۵۲۰
 آن محمد خفته و تکیه زده * آمد سِرِگَرْدِ او گردان شد
 او خورد حلوا که روزیشت باز * آن نه کانگشتان او باشد دراز
 نجمِ ثاقب گفنه حارس دیوران * که پهل دزدی زآحمد سِر ستان
 ای دو دیدک سوی دگان از پگاه * هین بمسجد رَو بَجورِ رزقِ اله
 پس رسول آن گفتشان را فهم کرد * گفت آن خند نمودم از نَبْرَد ۴۵۲۵
 مرده‌اند ایشان و پوسیده فنا * مرده کشتن نیست مردی پیش ما
 خود یکید ایشان که مه گردد شکاف * چونک من پا بفشرم اندر مُصاف
 آنگهی کآزاد بودیت و مکین * مر شمارا بسته می‌دیدم چنین
 اے بنازیک بملک و خاندان * نزد عاقل اُشتری بر ناودان
 نقش تن را تا فساد از بام طُشت * پیش چشم کلّ آتِ آت گشت ۴۵۴۰
 بنگرم در غُوره می بینم عیان * بنگرم در نیست شی بینم عیان
 بنگرم سِر عالمی بینم نهان * آدم و حوا نرسته اند جهان
 مر شمارا وقتِ ذَرَاتِ اَلْسَت * دیدام پابسته و منکوس و پست
 از حُدوثِ آسمان بی عُمْد * آنچه دانسته بُدم افزون نشد

و. AH om. (۴۵۲۴) که بُد آن من لدن AH (۴۵۲۸)

گرد دراز Bul. باز for ناز A. این خورد حلوا Bul. (۴۵۲۲)

After this verse K has the Heading AH Bul. رزق از اله. ای دویدک K (۴۵۲۴)

Bul. has: فهم کردن. جواب گفتن رسول علیه السّلم آن اسیران را: (which is suppl. in H):

and so AB in marg. رسول صلی الله علیه وسلم ضمیر اسیران را

و. Bul. om. (۴۵۲۶) بنازیدن A (۴۵۲۴)

۴۰۴۰ من شمارا سَرَنگُونِ ی دیدام * پیش از آن کز آب و گِلِ بالینام
 نو ندیدم تا کنم شادی بدان * این هی دیدم در آن اقبال تان
 بسته قهر خفی و آنکه چه قهر * قند ی خوردید و در وی دَرَجِ زهر
 این چنین قندی پُر از زهر ار عَدُو * خوش بنوشد چیت حسد آید بَرُو
 با نشاط آن زهر ی کردید نوش * مرگتان خُفیه گرفته هر دو گوش
 ۴۰۰۰ من نی کردم غذا از بهرِ آن * تا ظفر یام فرو گیرم جهانم
 کین جهان جیفه است و مُردار و رخیص * بر چنین مُردار چون باشم حریص
 سگ نیم تا پَرچَمِ مرده کنم * عیسی ام آم که تا زنده اش کنم
 زان هی کردم صُفوفِ جنگِ چاک * تا رهانم مر شمارا امر هلاک
 زان نمی بَرَمِ گلوهای بَشَر * تا مرا باشد کَر و فَر و حَشَر
 ۴۰۰۰ زان هی بَرَمِ گلوئی چند تا * زان گلوها عالمی یابد رها
 که شا پروانه وار از جهلِ خویش * پیشِ آتش ی کنید این حمله کیش
 من هی رانم شمارا همچو مست * از در افتادن در آتش با دو دست
 آنک خود را فتحها پنداشتید * تخمِ منحوسِ خود ی کاشتید
 یک دگرا جِدِ جِدِ ی خواندید * سوکِ اژدرها فَرَسِ ی راندید
 ۴۰۶۰ قهر ی کردید و اندر عینِ قهر * خود شما مقهورِ قهرِ شیرِ دهر

بیان آنک طایغی در عین قاهری مقهورست و در عین

منصوری مأسور،

دزد قهرِ خواجه کرد و زر کشید * او بدان مشغول خود واک رسید
 گر زخواجه آن زمان بگریمختی * گب بَرُو واک حَشَرِ انگبختی

زندگ کم Bul. (۴۰۰۲) و. AB Bul. om. ی خوردند A (۴۰۴۷) . آب گل A (۴۰۴۰)

این جمله کیش H (۴۰۰۶) . گلوئی چند ABHK Bul. (۴۰۰۰) . کَر و فَر حَشَر Bul. (۴۰۰۴)

Heading: AH بیان در. with *idāfat* جِدِ جِدِ G (۴۰۰۶)

قاهرئ دزد مقهوریش بود * زآنک قهر او سر او را بود
 غالبی بر خواجه دام او شود * تا رسد والی و بستاند قود
 ۴۵۶۵ ای که تو بر خلق چیره گشته * در نبرد و غالبی آغشته
 آن بقاصد مهزم کردنش * تا ترا در حلقه می آرد گشان
 هین عنان در گش پی این مهزم * در مران تا تو نگریدی منخزم
 چون کشانیدت بدین شیوه بدام * حمله بینی بعد از آن اندر زحام
 عقل ازین غالب شدن گئی گشت شاد * چون درین غالب شدن دید او فساد
 ۴۵۷۰ تیز چشم آمد بخرد بینای پیش * که خدایش سرمه کرد از کجلی خویش
 گفت پیغمبر که هستند از فنون * اهل جنت در خصوصتها زبون
 از کمال حزم و سؤ الظن خویش * نه ز نقص و بددلی و ضعف کیش
 در فیره دادن شنید در گهون * حکمت لولا رجال مؤمنون
 دست کوتاهی زگفاری لعین * فرض شد بهر خلاص مؤمنین
 ۴۵۷۵ قصه عهد حدیبیه بخوان * گفت آیدیکم تمامت زان بدان
 نیز اندر غالبی هر خویش را * دید او مغلوب دام کبریا
 زان نمی خندم من از زنجیرتان * که بکردم ناگهان شبگیرتان
 زان می خندم که با زنجیر و غل * می گشتان سوی سرستان و گل
 ای عجب کز آتش بی زینهار * بسته می آریمتان تا سبزه زار
 ۴۵۸۰ از سوی دوزخ بزنجیر گران * می گشتان تا بهشت جاودان
 هر مقلدرا درین ره نیک و بد * همچنان بسته بحضرت می کشد
 جمله در زنجیر بسم و ابتلا * می روند این ره بغیر اولیا
 می کشند این راه را پیکاروار * جز کسانی واقف از اسرار کار
 جهد کن تا نور تو رخشان شود * تا سلوک و خدمت آسان شود

(۴۵۶۷) Bul. منخرم. H.

(۴۵۶۸) Bul. جمله بینی. (۴۵۷۱) ABGHK پیغامبر. H.

(۴۵۷۴) B om. (۴۵۸۴) Bul. آسان کد.

۴۵۸۵ کودکانرا می‌برے مکتب بزور * زانک هستند از فواید چشم‌کور
 چون شود واقف بکتاب می‌دود * جانس از رفتن شکفته می‌شود
 می‌رود کودک بکتاب پیچ پیچ * چون ندید از مزد کار، خویش هیچ
 چون کند در کیسه دانگی دست‌مزد * انگهان بی‌خواب گردد شب چو دزد
 جهد کن تا مزد طاعت در رسد * بر مطیعان آنگهت آید حسد
 ۴۵۹۰ اِثْنِيَا كَرَهَا مَقْلِدَ گشته‌را * اِثْنِيَا طَوْعًا صفا بسرشته‌را
 این محبت حق زهر، عتی * و آن دگر را بی غرض خود خلّی
 این محبت دایه ایک از بهر شیر * و آن دگر دل داده بهر این ستر
 طفل را امر حسن او آگاه نه * غیر شیر او را ازو دلخواه نه
 و آن دگر خود عاشق دایه بود * بی غرض در عشق یک‌رایه بود
 ۴۵۹۵ پس محبت حق باومید و بترس * دقتر تقلید می‌خواند بدرس
 و آن محبت حق زهر، حق کجاست * که زاغراض و زعلتها جداست
 گر چنین و گر چنان چون طالبست * جذب حق او را سوی حق جاذبست
 گر محبت حق بود یغیره * کمی ینال دایما من خیره
 یا محبت حق بود بعینه * لا سواه خایفا من بینه
 ۴۶۰۰ هر دورا این جست و جوها زان سربست * این گرفتاری دل زان دلبرست

جذب معشوق عاشق را من حیث لا یعلمه العاشق ولا یرجوه
 ولا یخطر بباله ولا یظهر من ذلك المذب اثره فی العاشق
 الا الخوف الممزوج بالیاس مع کوام الطلب،

مدیم اینجا که در صدر جهان * گر نبوده جذب آن عاشق نهان

آنگهان آید K (۴۵۸۱)

بی عرض A (۴۵۹۱)

بی عرض A (۴۵۹۴)

باُمید A Bul. (۴۵۹۵)

ناشکیبا کی بُدی او از فراق * گئی دوان باز آمدی سوی وثاق
 میلِ معشوقان نهانست و ستیر * میلِ عاشق بنا دو صد طبل و نفیر
 يك حکایت هست اینجا ز اعتبار * لیک عاجز شد بخاری زانتظار
 ۴۶۰۰ ترکِ آن کردم کو در جُست و جُوست * تا که پیش از مرگ بیند رُوی دوست
 تا رهد از مرگ تا یابد نجات * زآنک دیدِ دوستست آبِ حیات
 هرک دیدِ او نباشد دفعِ مرگ * دوست نبود که نه میوه‌ستش نه برگ
 کار آن کارست ای مشتاقِ مست * کاندر آن کارار رسد مرگت خوش است
 شد نشانِ صدقِ ایمان ای جوان * آنک آید خوش ترا مرگ اندر آن
 ۴۶۱۰ گر نشد ایمانِ تو ای جانِ چنین * نیست کاملِ رَو بچو اکمالِ دین
 هرک اندر کارِ تو شد مرگِ دوست * بر دلِ تویی کراهت دوست اوست
 چون کراهت رفت آن خود مرگ نیست * صورتِ مرگست و نُقلان کردنیست
 چون کراهت رفت مردن نفع شد * پس دُرُست آید که مُردن دفع شد
 دوست حق است و کسی کش گفت او * که توی آن من و من آن تو
 ۴۶۱۰ گوش دار اکنون که عاشق می‌رسد * بسته عشق اورا بِجَبَلِ مَن مَسَد
 چون بدید او چهرهٔ صدرِ جهان * گوپا پَریدش از تن مرغِ جان
 هبچو چوبِ خشک افتاد آن تنش * سرد شد از فَرَقِ جان تا ناخنش
 هرچ کردند از بَخُور و از گلاب * نه بچنید و نه آمد در خطاب
 شاه چون دید آن مُزَعَفَر رُوی او * پس فرود آمد زمرگب سوی او
 ۴۶۲۰ گفت عاشق دوست می‌جوید بَتَنَت * چونک معشوق آمد آن عاشق برفت
 عاشقِ حقی و حقِ آنست کُو * چون بیاید نبود از تو تای مُو

(۴۶۰۶) Bul. از مرگ یابد او نجات.

(۴۶۱۰) After this verse K Bul. have the Heading: رسیدن بخاری عاشق در بندگی. صدر جهان. In AH there is a blank space, and in marg. B a Heading similar to that of K Bul. (۴۶۱۱) ABHK Bul. از فرق سر, corr. in H.

(۴۶۲۱) Bul. تار مو. In K تای has been altered to تار by a later hand.

صد چو تو فانیت پیش آن نظر * عاشقی بر نفی خود خواجه مگر
سایه و عاشقی بر آفتاب * شمس آید سایه لا گردد شتاب

داد خواستن پشه از باد بحضرت سلیمان علیه السلام،

پشه آمد از حدیفه وز گیاه * وز سلیمان گشت پشه دادخواه
۴۶۲۵ کاے سلیمان معدلت یگستری * بر شیاطین وادی زاد و پری
مرغ و ماهی در پناه عدل نُسْت * کیست آن گم گشته کش فضلت نُجُست
داد ده مارا که بس زارم ما * بی نصیب از باغ و گلزارم ما
مشکلات هر ضعیفی از تو حل * پشه باشد در ضعیفی خود مثل
شهره ما در ضعف و اشکسته پری * شهره تو در لطف و مسکین پروری
۴۶۲۶ اے تو در اطباقِ قدرت منتهی * منتهی ما در کی و بی رهی
داد ده مارا ازین غم کن جدا * دست گیر ای دست تو دست خدا
پس سلیمان گفت ای انصاف جو * داد و انصاف از که میخواهی بگو
کیست آن ظالم که از باد و بروت * ظلم کردست و خراشیدست روت
ای عجب در عهد ما ظالم کجاست * کونه اندر حبس و در زنجیر ماست
۴۶۲۷ چونک ما زادم ظلم آن روز مُرد * پس بعهد ما که ظلی پیش بُرد
چون بر آمد نور ظلمت نیست شد * ظلم را ظلمت بود اصل و عَضُد
- نك شیاطین کسب و خدمت یکنند * دیگران بسته باصفادند و بند

(۴۶۲۴) After this verse Bnl. adds:

کی بود در پشه تاب تد باد * کن خیال الله اعلم بالسداد

Heading: AH پشه از حضرت.

(۴۶۲۴) AH و از گیاه.

(۴۶۲۱) A از آن غم. Bnl. داد کن مارا.

(۴۶۲۲) AB Bnl. باد بروت.

(۴۶۲۵) AG کی ظلی. K کسب (۴۶۲۷).

اصلِ ظلمِ ظالمان از دیو بود * دیو در بندست اِسْتَم چون نمود
 مُلک زان دادست مارا کُن فکان * تا نبالد خلق سوے آسمان
 ۴۶۴- تا بیلا بر نیاید دودها * تا نگرده مُضْطَرِب چرخ و سها
 تا نلرزد عرش از نالهٔ یتیم * تا نگرده از ستم جلف سقیم
 زان نهادیم از مالک مَدْهَبی * تا نیاید بر فلکها یا ری
 منگر ای مظلوم سوے آسمان * کاسافی شاه داری در زمان
 گفت پشه داد من از دست باد * کو دو دستِ ظلم بر ما برگشاد
 ۴۶۵- ما ز ظلم او بتنگی اندریم * بالِ بسته ازو خون میخوریم

امر کردن سلیمان علیه السّلم پشهٔ متظلم را باحضار خصم
 بدیوان حکم،

پس سلیمان گفت اے زیبادوی * امرِ حق باید که از جان بشنوی
 حق بن گفتست هان ای دادآور * مشنوا از خصی تو بی خصی دگر
 تا نیاید هر دو خصم اندر حضور * حق نیاید پیشِ حاکم در ظهور
 خصم تنها گر بر آرد صد نفر * هان و هان بی خصم قول او مگیر
 ۴۶۵- من نیارم رُو ز فرمان تافتن * خصم خود را رُو بیاور سوی من
 گفت قول نُست برهان و دُرُست * خصم من بادست و او در حکم نست
 بانگ زد آن شه که ای باد صبا * پشه افغان کرد از ظلمت بیا
 هین مقابل شو تو و خصم و بگو * پاسخ خصم و بکن دفعِ عَدُو

. کاسان شاه A (۴۶۴)

Heading: Bul. خصم خود.

. پیش من AH (۴۶۵) . هان هان H (۴۶۴)

. بادست و after K om. برهان درست A Bul. و برهان A (۴۶۵)

. کای باد AB (۴۶۵)

. تو و خصمت بگو B. تو با خصم Bul. (۴۶۵)

باد چون بشنید آمد تیز تیز * پشه بگرفت آن زمان راه گریز
 ۴۶۵۰ پس سلیمان گفت ای پشه کجا * باش تا بر هر دو رانم من قضا
 گنت ای شه مرگ من از بود اوست * خود سیاه این روز من از دود اوست
 او چو آمد من کجا یام قرار * کو بر آرد از نهاد من دمار
 همچین جویای درگاه خدا * چون خدا آمد شود جویای لا
 گرچه آن وصلت بقا اندر بقاست * لیک زاوّل آن بقا اندر فناست
 ۴۶۶۰ سایه‌ای که بود جویای نور * نیست گردد چون کند نورش ظهور
 عقل کی ماند چو باشد سرده او * کل شیء هالک إلا وجهه
 هالک آید پیش وجهش هست و نیست * هستی اندر نیستی خود طرفه ایست
 اندرین محض رخردها شد زدست * چون قلم اینجا رسیده شد شکست

نواختن معشوق عاشق بیهوش را تا بیهوش باز آید،

۴۶۷۰ و کشید از بیهوشی‌اش در میان * اندک اندک از کرم صدر جهان
 بانگ زد در گوش او شه کای گدا * زر نثار آوردت دامن گشا
 جان تو کاند در فراقم می‌طپید * چونک ز بهارش رسیدم چون رسید
 ای بدیده در فراقم گرم و سرد * با خود آ از بی‌خودی و بانگر
 مرغ خانه اُشتی را می‌خرد * رسم مهمانش بخانه می‌برد
 چون بخانه مرغ اشتر پا نهاد * خانه ویران گشت و سقف اندر نتاد
 ۴۶۸۰ خانه مرغست هوش و عقل ما * هوش صالح طالب ناقه خدا
 ناقه چون سر کرد در آب و گلش * نه گل آنجا ماند نه جان و دلش
 کرد فضل عشق انسانرا فصول * زین فزون جوی ظلومست و جهول

چون بشنود AH (۴۶۵۴)

Heading: A om. بیهوش, which has been suppl. by a later hand.

ماند و فی AH Bul. (۴۶۷۱)

جاهلست و اندرین مُشکل شکار * می کشد خرگوش شیری در کنار
 گئی کنار اندر کشیدی شیرا * گر بدانستی و دیدی شیرا
 ۴۶۷۵ ظالمست او بر خود و بر جانِ خود * ظلم بین کز عدلها گوی برَد
 جَهْل او مر علمهارا اوستاد * ظلم او مر عدلهارا شد رشاد
 دست او بگرفت کین رفته دَمش * آنکھی آید که من دم بخشش
 چون بمن زنگ شود این مرده تن * جان من باشد که رُو آرد بمن
 من کم اورا ازین جان مُحْتَم * جان که من بخشم ببیند بخشم
 ۴۶۸۰ جانِ ناعْتَمَر نیند رُوی دوست * جز هان جان کاصل او از کُوی اوست
 در دم قصاب طار این دوست را * تا هلد آن مغز نغزش پوست را
 گفتم اے جان ریمه از بلا * وصل ما را در گشادیم الصلا
 ای خود ما بی خودی و مستیات * اے زهست ما هاره هستیات
 با تویی لب این زمان من توبنو * رازهای کهنه گویم می شنو
 ۴۶۸۵ زانک آن لپها ازین دم می رمد * بر لب جوی نهان بر می دم
 گوش بی گوئی درین دم بر گشا * بهر راز یفعل الله ما یشا
 چون صلائی وصل بشنیدن گرفت * اندک اندک مرده جنیدن گرفت
 نه کم از خاکست کز عِشوه صبا * سبز پوشد سر بر آرد از فنا
 کم زاب نطفه نبود کز خطاب * یوسفان زاینده رخ چون آفتاب
 ۴۶۹۰ کم زبادی نیست شد از امر گن * در رحم طاوس و مرغ خوش سخن

(۴۶۷۲) K Bul. او اندرین .

(۴۶۷۵) Bul. عدلها گویی برد . رشاد for زیاد (۴۶۷۶) H

(۴۶۸۱) After this verse A leaves a blank space for a Heading.

(۴۶۸۲) A ای خودی ما A . ای زهستی ما A .

(۴۶۸۴) AH کهنه می گویم شنو AH

(۴۶۹۰) After this verse Bul. adds:

نیست کمتر چون زنار امر سلام * گلستان شد مر خلیل را بالتمام
 نبود از چوب خصمرا کمتر عیان * زامر هوشد چونکه اذرها نشان

کم زکوه سنگ نهد کز ولاد * ناقه کان ناقه ناقه زاد زاد
 زین همه بگذر نه آن مایه علم * عالمی زاد و بزاید در بدر
 بر جهید و بر طپید و شاد شاد * یک دو چرخ زد سجود اندر فتاد

با خویش آمدن عاشق بیهوس و روی آوردن بشنا و شکر معشوق،

گفت ای عنقای حق جانرا مطاف * شکر که باز آمدے زان کوه قاف
 ۴۶۶۰ ای سرافیل قیامت گاه عشق * ای تو عشق عشق و ای دلخواه عشق
 اولین خلعت که خواهی دادنم * گوش خواهر که نمی بر روزنم
 گرچه می دانی بصفت حال من * بند پرور گوش کن اقوال من
 صد هزاران بار ای صدر فرید * زار زوے گوش تو هوشم پرید
 آن سمعی تو و آن اصغای تو * و آن تبسهای جان افزای تو
 ۴۷۰۰ آن نیوشیدن کم و بیش مرا * عشوه جان بداندیش مرا
 قلبهای من که آن معلوم نوست * پس پذیرفتی تو چون نقد دُرست
 بهر گستاخی شوخ غرّه * جملهها در پیش حلمت ذره
 اولاً بشنو که چون ماندم زشت * اول و آخر ز پیش من بچست
 ثانیاً بشنو تو ای صدر و دود * که بسی جستم ترا ثانی نبود
 ۴۷۰۰ ثالثاً تا از تو بیرون رفتم * گویا ثالث ثلاثه گفتم
 رابعاً چون سوخت مارا مزرعه * می ندانم خامسه اثر رابعه
 هر کجا یابی تو خون بر خاکها * پی بری باشد یقین از چشم ما

Heading: BK Bul. روی for رو. AH Bul. آوردن او. Bul. om. و شکر. A om. معشوق.

(۴۶۶۱) A گوش خواهی. (۴۷۰۰) H آن نیوشیدن.

(۴۷۰۱) G پس for بس. Bul. چون کان درست.

(۴۷۰۲) Bul. شوخی.

گفت من رعدست و این بانگ و حنین * زائر خواهد تا بیارد بر زمین
 من میان گفت و گریه و تنم * یا بگرم یا بگویم چون کنم
 ۴۷۱۰ گر بگویم قوت می‌گردد بجا * و بگرم چون کم شکر و ثنا
 و فتد از دیک خون دل شها * بین چه افتادست از دیک مرا
 این بگفت و گریه در شد آن نحیف * که برو بگریست هم دُون هر شریف
 از دلش چندان بر آمد های هوی * حلقه کرد اهل بخارا گرد اوی
 خیره گویان خیره گریان خیره‌خند * مرد و زن خرد و کلان حیران شدند
 ۴۷۱۵ شهر هم هرنگر او شد اشک ریز * مرد و زن درم شک چون رستخیز
 آسمان می‌گفت آن دم با زمین * گر قیامت را ندیدیستی بین
 عقل حیران که چه عشقت و چه حال * تا فراق او عجبتریا وصال
 چرخ بر خواند قیامت‌نامه‌را * تا بجزره بر دریک جامه‌را
 با دو عالم عشق را بیگانگی * اندرو هفتاد و دو دیوانگی
 ۴۷۲۰ سخت پنهانست و پیدا حیرتش * جان سلطانان جان در حسرتش
 غیر هفتاد و دو ملت کیش او * تخت شاهان تخت‌بندی پیش او
 مطرب عشق این زند وقت سماع * بندگی بند و خداوندی صداع
 پس چه باشد عشق دریای علم * در شکسته عقل را آنجا قدم
 بندگی و سلطنت معلوم شد * زین دو پرده عاشقی مکتوم شد
 ۴۷۲۵ کاشکی هستی زبانی داشتی * تا زهستان پردها بر داشتی
 هرج گویی ای دم هستی از آن * پرده دیگر برو بستی بدان
 آفت ادراکر آن فالست و حال * خون بخون سُستن محالست و محال

تا بگرم AK (۴۷۰۹) . بانگ حنین A (۴۷۰۸)

و رنگرم G in the second hemistich (۴۷۱۰)

گرد او Bul. های و هو Bul. از لیش چندان B (۴۷۱۴)

جان عشق این ره زند وقت سماع A (۴۷۲۲) . تخت‌بندی A (۴۷۲۱)

هیچ گویی ای دمی هستی A (۴۷۲۶)

من چو با سؤدایانش محرمم * روز و شب اندر قنص دم و دم
 سخت مست و بی خود و آشفته * دوش ای جان بر چه پهلو خفته
 ۴۷۳۰ هان و هان هس دار بر ناری دمی * اولاً بر چه طلب کن محرمی
 عاشق و مستی و بگشاده زبان * الله الله اشنری بر ناودان
 چون زراز و ناز او گوید زبان * یا جبیل الستر خواند آسمان
 ستر چه در پشم و پنبه آدرست * تا هی پوشیش او پیداترست
 چون بگویم تا یرش پنهان کنم * سر بر آرد چون علم کاینک منم
 ۴۷۳۵ زغم آنم گیردم او هر دو گوش * کای مدمخ چونش می پوشی پوش
 گویش رو گرچه بر جوشید * همچو جان پیدای و پوشید
 گوید او محوس خبیست این تنم * چون می اندر بزم خبیک می زخم
 گویش زان پیش که گردی گرو * تا نیاید آفت مستی برو
 گوید از جام لطیف آشام من * یار روزم تا نماز شام من
 ۴۷۴۰ چون بیاید شام و دزدد جام من * گویش وایه که نامد شام من
 زان عرب بنهاد نام می مدام * زانک سپری نیست می خور را مدام
 عشق جوشد باده تحقیق را * او بود ساقی نمان صدیق را
 چون بجویی تو بتوفیق حسن * باده آب جان بود ابریق تن
 چون بیفزاید می توفیق را * قوت می بشکند ابریق را
 ۴۷۴۵ آب گردد ساقی و هر مست آب * چون مگو والله اعلم بالصواب
 پرتو ساقیست کاندر شیره رفت * شیره بر جوشید و رقصان گشت و زفت
 اندرین معنی پرس آن خیره را * که چنین گی دیدی بودی شیره را
 بی تفکر پیش هر دانند هست * آنک با شورید شورانند هست

عاشق و مستی بگشاده Bul. (۴۷۳۱) . هان هان Bul. (۴۷۳۰)

ستر H (۴۷۳۳) . السنر H . چون زراز و راز او Bul. (۴۷۳۲)

میخواور را Bul. (۴۷۴۱) . و Bul. om. (۴۷۴۰) . خویش می پوشی A (۴۷۳۵)

گشت زفت Bul. K (۴۷۴۶) . چون بجویی A (۴۷۴۳)

حکایت عاشقی درازهجری و بسیارامتحانی،

يك جوانی بر زنی مجنون بُدست * و ندادش روزگار وصل دست
 ۴۷۰- بس شکنجه کرد عشقش بر زمین * خود چرا دارد زاوّل عشق کین
 عشقی از اوّل چرا خونی بود * تا گریزد آنک بیرونی بود
 چون فرستاده رسولی پیش زن * آن رسول از رشک گشتی راهزن
 ور بسوی زن نبستی کاتبش * نامہرا تصحیف خواندے نایبش
 ور صبارا پیک کردی دم وفا * از عُباری تیره گشتی آن صبا
 ۴۷۵- رُقعه گر بر پَر مرغی دوختی * پَر مرغ امر تَفّ رُقعه سوختی
 راهہاے چارهرا غیرت بیست * لشکر اندیشہرا رایت شکست
 بود اوّل مؤنس غم انتظار * آخرش بشکست کی هر انتظار
 گاہ گفتی کین بلای بی دواست * گاہ گفتی نہ حیات جان ماست
 گاہ هستی زو بر آوردی سَری * گاہ او از نیستی خوردے برے
 ۴۷۶- چونک بر وی سرد گشتی این نہاد * جوش کردی گرم چشمہ اتحاد
 چونک با بی برگی غُربت بساخت * برگ بی برگی بسوے او بتاخت
 خوشہای فکرتش بی گاہ شد * شہروانرا رهنما چون ماہ شد
 ای بسا طوطی گویای خُش * ای بسا شیرین روان رو تُرش
 رو بگورستان دی خامش نشین * آن خموشان سخن گورا ببین
 ۴۷۷- ليک اگر يك رنگ بینی خاکشان * نیست یکسان حال چالاکشان
 شحم و لحم زندگان یکسان بود * آن یکی غمگین دگر شادان بود
 تو چه دانی تا نوئی قالشان * زانک پنهانست بر تو حالشان

امتحان A. و. ABK Bul. om. درازهجری. ABHK Bul. عاشق. ABK Bul. Heading:

After this verse Bul. adds: (۴۷۴)

روز و شب بعباب و بی عیشت و زار * بی دل و شوریدہ مجنون نزار

نوشتی B (۴۷۴) . هرکه بیرونی Bul. (۴۷۵)

بشنوی امر قال های و هوی را * گی ببینی حالت صدتو را
 نقش ما یکسان بدها مٹصف * خاک هر یکسان روانشان مٹخلف
 ۴۷۲- همچنین یکسان بود آوازا * آن یکی پر درد و آن پُر نازها
 بانگ اسبان بشنوی اندر مُصاف * بانگ مرغان بشنوی اندر طواف
 آن یکی از حقد و دیگر زارتباط * آن یکی از رنج و دیگر از نشاط
 هرک دور از حالت ایشان بود * پیشش آن آوازا یکسان بود
 آن درختی جنید از زخم تبر * وان درخت دیگر از باد سحر
 ۴۷۵ بس غلط گشتم زدیک مُردریگ * زانک سرپوشیده و جوشید دیگ
 جوش و نوش هرکست گوید بیا * جوش صدق و جوش تزویر و ریا
 گرنرداری بوزجان رُرشناس * رو دماغی دست آور بوشناس
 آن دماغی که بر آن گلشن تند * چشم یعقوبان هم او روشن کند
 هین بگو احوال آن خسته جگر * کز بخاری دُور ماندیم ای پسر

یافتن عاشق معشوق را و بیان آنک جوینده یابنده بود کی قمن
 يَعْمَلُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ،

۴۷۸- کان جوان درجست و جوئد هفت سال * از خیال وصل گشته چون خیال
 سایه حق بر سر بند بود * عاقبت جوینده یابنده بود
 گفت پیغمبر که چون کوی دری * عاقبت زان در برون آید سری
 چون نشینی بر سر کوی کسی * عاقبت بینی تو هم روی کسی
 چون زچاهی و کئی هر روز خاک * عاقبت اندر رسی در آب پاک

این یکی B (۴۷۰). که نبینی A (۴۷۸).

گر نداری دیده‌های روشناس B (۴۷۷).

Heading: ABG و من يعمل.

گوید A. پیغامبر ABGHK (۴۷۸). جستجو Bul. (۴۷۸۰).

۴۷۸۵ جمله دانند این اگر تو نگروی * هرچه می‌کاریش روزی بدروی
 سنگ بر آهن زدی آتش نجست * این نباشد ور بیاشد نادرست
 آنک روزی نیستش بخت و نجات * ننگرد عقلش مگر در نادرات
 کآن فلان کس گشت کرد و بر نداشت * وآن صدف بُرد و صدف گوهر نداشت
 بَلَعَمِ باعور و ابلیس لعین * سود نامدشان عبادتها و دین
 ۴۷۹۰ صد هزاران انبیا و رهوان * نآید اندر خاطر آن بدگان
 این دورا گیرد که تاریکی دهد * در دلش ادبار جز این گی نهد
 بس کسا که نان خورد دلشاد او * مرگ او گردد بگردد در گلو
 پس تو ای ادبار رُو هر نان مخور * تا نیفتی همچو او در شور و شر
 صد هزاران خلق نانا می‌خورند * زور می‌یابند و جان می‌پرورند
 ۴۷۹۵ تو بدان نادر کجا افتاده * گر نه محرومی و ابله زاده
 این جهان پُر آفتاب و نور ماه * او پیشته سرفرو بُرده بچاه
 که اگر حق است پس گوروشنی * سر زجه بر دار و بنگرای دنی
 جمله عالم شرق و غرب آن نور یافت * تا تو در چاهی نخواهد بر تو تافت
 چه رها کن رُو بایوان و گروم * کم ستیز اینجا بدان کالّج شوم
 ۴۸۰۰ هین مگو کاینک فلانی گشت کرد * در فلان سالی ملخ گشتش بخورد
 پس چرا کارم که اینجا خوف هست * من چرا افشام این گندم زدست
 وآنک او نگذاشت گشت و کاررا * پُر کند کورئ تو انباررا
 چون دری می‌کوفت او از سلوتی * عاقبت در یافت روزی خلوتی
 جست از بیم عسس شب او بیباغ * یار خودرا یافت چون شمع و چراغ
 ۴۸۰۵ گفت سازند سببر آن نفس * ای خدا تو رحمتی کن بر عسس

AH (۴۷۹۶) . گشت کرد G (۴۷۸۸) . این . A om. دانند before suppl. می A (۴۷۸۵)

After this verse Bul. adds: (۴۸۰۲) . گشتش and گشت G (۴۸۰۰) . نور و ماه

ترك تصيلاترا میکن همان * حال آن عاشق جوانرا کن بیان

او شب بیباغ AH (۴۸۰۴)

ناشناسا تو سببها کرده * از دم دوزخ بهشتیم بُرده
 بهر آن کردی سبب این کار را * تا ندارم خوار من يك خار را
 در شکست پای بخشد حق پری * هر زعفر چاه بگشاید درے
 تو مین که بر درختی یا بچاه * تو مرا بین که منم مفتاح راه
 ۴۸۰ گر تو خواهی باقی این گفت و گو * اے اخی در دفتر چارم بچو

تمّ المجلد الثالث من المثنوی المعنوی،

(۴۸۰) After this verse Bul. adds:

مر ترا هر چه کرامت شود * با حقش کردی نظر رحمت شود

(۴۸۱۰) Bul. از دفتر.

بسم الله الرحمن الرحيم ،

الظعن الرابع، الى احسن المرباع، وأجل المنافع (a)، تُسَرُّه (b) قلوب العارفين
بظالته كسرور الرياض بصوت (c) الغام، وأنس العيون بطيب المنام، فيه
ارتياح الأرواح، وشفاء الأشباح، وهو كما يشتهيه المخلصون ويهوونه، ويطلبه
السالكون ويتمنونه، للعيون قرة، وللنفوس مسرة، أطيب الثمار لمن اجتنى، وأجل
المُرادات والمُنَى، موصل العليل الى طبيبه، وهادى الحبيب الى حبيبه، وهو
بحمد الله من اعظم المواب، وأنفس الرغائب، مجدّد عهد الألفة، مُسهّل عُسْرِ
اصحاب الكلفة، يزيد النظر فيه أسفا لمن يَعدّ، وسُرورا (d) وشكرا لمن سَعِدَ،
نضمّن (e) صدره ما لم يتضمّن (f) صدور (d) الغايات من الحُمل، جزاء لأهل العلم
والعمل، فهو كبدٍر طلع، وجدّ رجح، زايد على تأميل الآملين، رايد لِرُود (g)
العاملين، يرفع الأمل بعد انخفاضه، ويبسط الرجاء بعد انقباضه، كشس
أشرفت، من بين غمام (h) تفرقت (i)، نور لأصحابنا، وكثر لأعقابنا، ونسأل الله
التوفيق لشكره فان الشكر قيد للعتيد (j)، وصيد للزيد، ولا يكون إلا ما يريد،
وَمِمَّا شَجَانِي أَنِّي كُنْتُ نَائِمًا * أُعَلِّلُ (k) مِنْ بَرْدٍ يَطِيبُ التَّنَسُّمَ
إِلَى أَنْ دَعَتْ وَرَقَاهُ فِي غُصْنِ آيَكِهِ * نُفَرِّدُ مَبْكَاهَا بِحُسْنِ التَّرَنُّمِ

Heading: After الرحمن الرحيم AH add نستعين وبه.

(a) A om. المنافع.

(b) تُسَرُّه G. فسرّ A.

(c) ABGHK بصوت.

(d)—(d) A om. H وسكرا.

(e) Bul. يتضمّن صدره.

(f) H تنضمّن.

(g) A زايد لود.

(h) Bul. غمامة.

(i) ABHK تفرق.

(j) H للعتيد، corr. by a later hand.

(k) G أُعَلِّلُ.

فَلَوْ قَبَلَ مَبَاها بَكَتْ صَابَةً * لِسُعْدَى (a) شَفِيَتْ النَّفْسَ قَبْلَ التَّنَدِمِ
 وَلِيَكُنْ بَكَتْ قَبْلِي فَهَيَّجْ لِي الْبُكَاءُ * بُكَاها فَقَلْتُ الْفَضْلُ لِلْمُتَقَدِّمِ
 رحم الله المتقدمين والمتأخرين (b) والمُنَجِّزِينَ (b) والمنجِّزِينَ (b) بفضلِهِ وكرمه،
 وجزيل الآيهِ ونعمه، فهو خير مسئول، وأكرم مأمول، وَاللَّهُ (c) خَيْرٌ حَافِظًا
 وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ (d) وخير المؤمنين وخير الوارثين (d)، وخير مُخْلِفٍ رَازِقٍ
 للعابدين الزارعين الحارثين، وصَلَّى اللهُ (e) عَلَى مُحَمَّدٍ (e) وَعَلَى جَمِيعِ الْأَنْبِيَاءِ
 وَالرَّسُلِينَ، (f) آمِينَ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ (f)،

B. والمنجِّزِينَ والمنسحِرِينَ. H. والمرين والمنجِّزِينَ A (b)-(b). بسعدى (a) Bul.
 وخير الوارثين وخير المؤمنين Bul. (d)-(d). فالله (c) Bul. والمنجِّزِينَ والمنجِّزِينَ
 عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الْأَكْرَمِينَ K Bul. (e)-(e).
 وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ B (f)-(f).

بسم الله الرحمن الرحيم،

ای ضیاء آلتحق حُسام الدین توی * که گذشت از مه بنورت مثنوی
 هست عالم تو اے مُرنجا * یکشد این را خدا داند کجا
 گردن این مثنوی را بسته * یکش آن سوی که دانسته
 مثنوی پویان گشند ناپدید * ناپدید از جاهلی کش نیست دید
 مثنوی را چون تو مبدأ بوده * گر فزون گردد توش افزوده
 چون چنین خواهی خدا خواهد چنین * ی دهد حق آرزوی متقین
 کانَ لَیْلَهٌ بَودَهٌ در ما مَقْصُ * تا که کانَ الله پیش آمد جزا
 مثنوی از تو هزاران شکر داشت * در دعا و شکر کفها بر فراشت
 در لب و کفش خدا شکر تو دید * فضل کرد و لطف فرمود و مزید
 ۱۰ زَانِکَ شاکر را زیادت وعه است * آنچنانک قُرب مُزدِ سَجَد است
 گفت وَأَسْجُدُ وَأَقْتَرِبُ یزدانِ ما * قُربِ جان شد سَجَدِ ابدانِ ما
 گر زیادت ی شود زین رُو بود * نه از برای بوش و های و هو بود
 با تو ما چون رز بتابستان خوشیم * حکم داری هین بکش تا ی کشیم
 خوش بکش این کاروان را تا بَحْج * اے امیر صَبْرِ مِفْتَاحِ الْفَرَجِ
 ۱۵ حج زیارت کردن خانه بود * حج رَّبِّ الْبیتِ مردانه بود
 زان ضیا گفتم حُسام الدین ترا * که تو خورشیدی و این دو صفها
 کین حُسام و این ضیا یکبست هین * تیغ خورشید از ضیا باشد یقین

Heading: ABGK om.

(۲) K آن سوش.

(۳) لطف افزود B.

(۱) A کفها بر گاشت.

(۱۴) G صبر with *izāfat*. Bul. الصبر.

نور از آن ماه باشد وین ضیا * آن خورشید این فرو خوان از نیا
 شمس را قرآن ضیا خواند ای پدر * و آن قمر را نور خواند این را نگر
 ۲۰ شمس چون عالی تر آمد خود زماه * پس ضیا از نور افزون دان بجاه
 بس کس اندر نور مه مَنهَج ندید * چون بر آمد آفتاب آن شد پدید
 آفتاب اغراض را کامل نمود * لاجر مر بازارها در روز بود
 تا که قلب و نقد نیک آید پدید * تا بود از غبن و از حيله بعيد
 تا که نورش کامل آمد در زمین * تاجران را رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ
 ۲۵ لیک بر قلاب مبعوض است و سخت * ز آنک ازو شد کاسد او را نقد و رخت
 پس عدوی جان صرافست قلب * دشمن درویش کی بود غیر کلب
 انبیا با دشمنان بر می تنند * پس ملایک رَبِّ سَلِّمْ می زنند
 کین چراغی را که هست او نور کار * از پُف و دمه های دزدان دور دار
 دزد و قلابست خصم نور بس * زین دواى فریادرس فریاد رس
 ۳۰ روشنی بر دفتر چارم بریز * کافتاب از چرخ چارم کرد خیز
 هین ز چارم نور ده خورشیدوار * تا بتابد بر بلاد و بر دیار
 هرکش افسانه بخواند افسانه است * و آنک دیدش نقد خود مردانه است
 آب نیلست و بقبطی خون نمود * قوم موسی را نه خون بد آب بود
 دشمن این حرف این دم در نظر * شد مهتلل سرنگون اندر سقر

(۱۹) Bul. اورا نگر.

(۲۰) In B vv. ۲۰ and ۲۱ are transposed.

(۲۱) B بس کما در نور مه.

(۲۲) ABK Bul. اغراض را.

(۲۳) G نقد نیک with *idāfat*.

(۲۴) A بر زمین.

(۲۵) AH om. و before سخت. H کاسد شد. In A شد is suppl. after فریاد. A

نقد رخت.

(۲۶) Bul. عدوی جان کبود.

(۲۷) B بر دشمنان.

(۲۸) G نور کار with *idāfat*.

(۲۹) ABHK نور و بس.

(۳۰) A در دفتر.

(۳۱) B در بلاد و در دیار.

(۳۲) AB نه خون بود.

(۳۳) H و این دم. A شد مهسك, corr. in marg.

(۳۴)

۴۵ اے ضیاءِ آنحضرت تو دیدی حالِ او * حق نمودت پاسخِ افعالِ او
 دیدنِ غیبتِ چو غیبتِ اوستاد * کم مبادا زین جهان این دید و داد
 این حکایت را که نقدِ وقتِ ماست * گر تماش می کنی اینجا رواست
 ناگهانرا ترک کن بهر گسان * قصه را پایان بر و مخلص رسان
 این حکایت گر نشد آنجا تمام * چارمین جلدست آرش در نظام

تمامی حکایت آن عاشق کی از عسس گریخت در باغی مجهول
 خود معشوق را در باغ یافت و عسس را از شادی دعای خیر
 می کرد و می گفت کی عسی آن تکرهوا شیئا وهو خیر لکم،

۴۰ اندر آن بودم کان شخص از عسس * راند اندر باغ از خونی فرس
 بود اندر باغ آن صاحب جمال * کز غش این در عنا بد هشت سال
 سایه او را نبود امکان دید * همچو عنقا وصفِ او را می شنید
 جز یکی لقیه که اول از قضا * بر روی افتاد و شد او را دل ربا
 بعد از آن چندان که می کوشید او * خود مجالش می نداد آن تندخو
 ۴۵ نه بلبه چاره بودش نه مال * چشم پرت و بی طمع بود آن نهال
 عاشق هر پیشه و مطلبی * حق بیالکود اول کارش لبی
 چون بدان آسیب در جست آمدند * پیش پاشان می نهد هر روز بند
 چون در افگندش بجست و جوی کار * بعد از آن در بست که کاین بیار
 هم بر آن بو می تنند و می روند * هر دمی راجی و آیس می شوند

(۴۸) G مخلص as in text.

Heading: A تمام. A om. در باغی. Bul. معشوقه را. Bul. میگفت. ABHK
 Bul. om. کی before عسی.

(۴۱) A بود for بد, corr. in marg.

(۴۴) Bul. بسیار می کوشید.

۵۰ هر کسی را هست او امید برے * که گشادندش در آن روزی دَری
 باز در بستندش و آن دَر پَرست * بر همان او مید آتش پا شدست
 چون در آمد خوش در آن باغ آن جوان * خود فرو شد پا بگنجش ناگهان
 مر عسرا ساخته یزدان سبب * تا زبیم او دَوَد در باغ شب
 بیند آن معشوقه را او با چراغ * طالب انگشترے در جُویِ باغ
 ۵۵ پس قرین می کرد از ذوق آن نَفَس * با ثناء حق دعای آن عَسَس
 که زیان کردم عسرا از گریز * بیست چندان سیم و زر بر وی بریز
 امر عوانی مر ورا آزاد کن * آنچنانک شادم اورا شاد کن
 سعد دارش این جهان و آن جهان * از عوانی و سگی اش و رهان
 گرچه خوی آن عوان هست ای خدا * که هماره خلق را خواهد بلا
 ۶۰ گر خبر آید که شه جُوی نهاد * بر مُسلیمانان شود او زفت و شاد
 و ر خبر آید که شه رحمت نمود * امر مُسلیمانان فکند آنرا بچود
 مائی در جان او افتد از آن * صد چنین ادبها دارد عوان
 او عوان را در دعا در می کشید * کز عوان اورا چنان راحت رسید
 بر همه زهر و بُرو تریاق بود * آن عوان پیوند آن مشتاق بود
 ۶۵ پس بد مطلق نباشد در جهان * بد نسبت باشد این را هم بدان
 در زمانه هیچ زهر و قند نیست * که یکی را پا دگر را بند نیست
 مریکی را پا دگر را پای بند * مریکی را زهر و بردیگر چو قند
 زهر مار آن مار را باشد حیات * نسبتش با آدمی باشد مهات
 خلقی آبی را بود دریا چو باغ * خلقی خاکی را بود آن مرگ و داغ
 ۷۰ همچنین بر می شمرد ای مرد کار * نسبت این از یکی کس تا هزار

(۵۰) AK Bnl. امید.

(۵۱) Bnl. باز در در بستش B (۵۱)

(۵۸) A و سگی بازش رهان B. و سگی

(۶۱) B. در خبر یابد B. در خبر K (۶۱)

(۶۴) B. کآن عوان B (۶۴)

(۶۶) A. پند نیست A (۶۶)

(۶۸) G. زهر مار آن مار را G (۶۸)

in text. ABHK Bnl. زهر ماران مار را.

(۷۰) B. از یکی تا صد هزار B (۷۰)

زید اندر حق آن شیطان بود * در حق شخصی دگر سلطان بود
 آن بگوید زید صدیق سنیست * وین بگوید زید گبر کشتنیست
 زید یک ذانست بر آن یک جنان * او برین دیگر همه رنج و زبان
 گر تو خواهی کو ترا باشد شکر * پس ورا امر چشم عشاقش نگر
 ۷۵ منگر از چشم خودت آن خوبرا * بین بچشم طالبان مطلوبرا
 چشم خود بر بند زان خوش چشم تو * عاریت کن چشم از عشاق او
 بلك ازو کن عاریت چشم و نظر * پس زچشم او بروی او نگر
 تا شوی ایمن زسیری و ملال * گفت کان الله له زین ذوالجلال
 چشم او من باشم و دست و دلش * تا رهد از مدبرها مقبلش
 ۸۰ هر چه مکروهست چون شد او دلیل * سوهی محبوبت حییست و خلیل

حکایت آن واعظ کی هر آغاز تذکیر دعای ظالمان و سخت دلان و بی اعتقادان کردی،

آن یکی واعظ چو بر نخت آمدی * قاطعان راه را داعی شده
 دست بری داشت یا رب رحم ران * بر بدان و مُفسدان و طاغیان
 بر همه تسخرگان اهل خیر * بر همه کافر دلان و اهل دیر
 می نکردی او دعا بر اصفیا * می نکردی جز خیشان را دعا
 ۸۵ مر ورا گفتند کین معهود نیست * دعوت اهل ضلالت جود نیست

گبر و کشتنیست B (۷۳)

بر آن یک چو جان K Bul. جنان for جهان A (۷۲)

G جنان as in text.

پس ورا for زیدرا B (۷۴)

چون او شد دلیل AH (۸۰)

Heading: B حکایت واعظی. AB آغاز در. Bul. om. و after ظالمان.

او نکردی آن دعا Bul. (۸۴)

گفت نیکوی ازینها دیدام * من دعاشان زین سبب بگریهام
 خُبث و ظلم و جور چندان ساختند * که مرا از شر بخیّر انداختند
 هر گهی که رو بدنیا کردمی * من از ایشان زخم و ضربت خوردی
 کردمی از زخم آن جانب پناه * باز آوردندی گرگان براه
 ۹۰ چون سنبساز، صلاح من شدند * پس دعاشان بر منست ای هوشمند
 بند ی نالد بحق از درد و نیش * صد شکایت ی کند از رنج خویش
 حق همی گوید که آخر رنج و درد * مر ترا لابه کُنان و راست کرد
 این گله زان نعتی کن کت زند * از در ما دور و مطرودت کند
 در حقیقت هر عدو داروی تُست * کیمیا و نافع و دِجُوی تُست
 ۹۵ که ازو اندر گریزی در خلا * استعانت جوی از لطف خدا
 در حقیقت دوستان دشمنند * که زحضرت دور و مشغولت کنند
 هست حیوانی که نامش اُشعُرسُت * او بزخم چوب زفت و کُهرسُت
 تا که چویش ی زنی به ی شود * او ززخم چوب فربه ی شود
 نفس مؤمن اُشعُری آمد یقین * کو بزخم رنج زفتست و سمین
 ۱۰۰ زین سبب بر انبیا رنج و شکست * از همه خلق جهان افزون ترست
 تا زجانها جان شان شد زفت تر * که ندیدند آن بلا قوم دگر
 پوست از دارو بلا گش ی شود * چون ادیم طایفی خوش ی شود
 ورنه تلخ و تیز مالیدی درو * گند گشتی ناخوش و ناپاک بو

(۸۷) B و ظلم و حیف.

(۸۸) In A زخم is suppl. above. A om. و after زخم.

(۹۰) چون سبب صلاح A. Instead of ساز A has suppl. above.

(۹۱) B om. و.

(۹۴) HK دوستدار و صادق و دلجوی تست corr. in marg.

(۹۷) A و زفت. A اسعرسُت. (۹۸) Bul. بزخم.

(۹۹) قومی دگر ABHK Bul. (۱۰۱) بزخم و رنج. K Bul. اسعری A (۹۹).

(۱۰۲) K. گر نه تلخ B (۱۰۲).

آدمی را پوست نامدبوغ دان * از رطوبتها شد زشت و گران
 ۱۰۰ تلخ و تیز و مالش بسیارده * تا شود پاک و لطیف و با فیره
 ورنه توانی رضا ده ای غبار * گر خدا رنجت دهد بی اختیار
 که بلای دوست تطهیر شاست * علم او بالای تدبیر شاست
 چون صفا بیند بلا شیرین شود * خوش شود دارو چو صحت بین شود
 بُرد بیند خویش را در عین مات * پس بگوید اَفَلُولُف یا ثِقَات
 ۱۱۰ این عوان در حق غیرى سود شد * لیک اندر حق خود مردود شد
 رحم ایمانی ازو بریده شد * کین شیطانی برو پیچیده شد
 کارگاه خشم گشت و کین وره * کینه دان اصل ضلال و کافری

سؤال کردن از عیسی علیه السلام که در وجود از همه

صعبها صعبتر چیست،

گفت عیسی را یکی هشیازسر * چیست در هستی ز جمله صعبت
 گفتش ای جان صعبت خشم خدا * که از آن دوزخ هی لرزد چوما
 ۱۱۰ گفت ازین خشم خدا چه بود امان * گفت ترك خشم خویش اندر زمان
 پس عوان که معین این خشم گشت * خشم زنش از سبع هر در گذشت
 چه امیدستش برحمت جز مگر * باز گردد زان صفت آن بی هنر
 گرچه عالم را ازیشان چاره نیست * این سخن اندر ضلال افگند نیست
 چاره نبود هر جهانرا از چمین * لیک نبود آن چمین ماء معین

درو پیچیده B (۱۱۱). فی تانی B Bul. (۱۰۶). طلخ K (۱۰۵).

کافری و before و A. آنک بود اصل ضلال و کافری B (۱۱۲).

Heading: ABHK Bul. از عیسی علیه السلام. ABH Bul. om. سؤال کردند

که یا روح الله در وجود

افگنده نیست K (۱۱۸). گفت ای جان AH (۱۱۴).

آن جهانرا A (۱۱۹).

قصه خیانت کردن عاشق و بانگ بر زدن معشوق بر وی

۱۲۰ چونک تنه‌اش بدید آن ساده مرد * زود او قصد کنار و بوسه کرد
 بانگ بر وی زد بهیبت آن نگار * که مرو گستاخ ادب را هوش دار
 گفت آخر خلوتست و خلق نی * آب حاضر نشنه همچون منی
 کس نمی جنبد درین جا جز که باد * کیست حاضر کیست مانع زین گشاد
 گفت اے شیدا تو ابله بوده * ابلهی وز عاقلان نشنوده
 ۱۲۵ باد را دیدی که می جنبد بدان * باد جنبانیست اینجا باذران
 مروحه نصریف صنح ایزدش * زد برین باد و هی جنباندش
 جزو بادی که بحکم ما درست * باذبیزن تا جنبانی نجست
 جنبش این جزو باد ای ساده مرد * بی تو وی باذبیزن سر نکرد
 جنبش باد نفس کاندرا لپست * تابع نصریف جان و قالیست
 ۱۳۰ گاه دم را مدح و پیغای کنی * گاه دم را هجو و دشنامی کنی
 پس بدان احوال دیگر بادها * که ز جزوی کل می بیند نمی
 باد را حق گه بهارے می کند * در دیش زین لطف عاری می کند
 بر گروه عاد صرصر می کند * باز بر هودش معطر می کند
 می کند یک باد را زهر سموم * مر صبارا می کند خرم قدم
 ۱۳۵ باد دم را بر تو بنهاد او اساس * تا کنی هر باد را بر وی قیاس

Heading: B معشوقه Bul. قصد کردن بخیانت آن عاشق B.

(۱۲۰) AK تنه‌ایش.

(۱۲۴) B Bul. چست مانع Bul. مراد.

(۱۲۴) Bul. از عاشقان نشنوده A. گفت ای ابله تو شیدا بوده Bul.

(۱۲۶) G om. (۱۲۰) A om. و after هجو.

(۱۲۱) K Bul. کل می بیند.

(۱۲۴) Bul. زهر و سموم B. یک باد را یزدان سموم Bul.

در نمی‌گردد سخن بی لطف و قهر * بر گروهی شهد و بر قومیست زهر
 مروه جنبان پی، انعام کس * وز برای قهر هر پشه و مگس
 مروه تفدیر ربانی چرا * پُر نباشد ز امتحان و ابتلا
 چونک جزو باد دم یا مروه * نیست اِلَّا مَفْسَدَه یا مَصْلَحَه
 ۱۴۰ این شمال و این صبا و این دُبُور * گئی بود از لطف و از انعام دُور
 يك كف گندم ز آبنارے ببین * فهم کن کآن جمله باشد همچین
 بگل باد از بَرَج باد آسان * گئی جِهَد بی مروه آن باذران
 بر سر خرمن بوقت انتقاد * نه که فلاحان زحق جویند باد
 تا جدا گردد ز گندم کاهها * تا بآبنارے رُود یا چاهها
 ۱۴۵ چون بماند دیر آن باد وزان * جمله را بینی بحق لابه کُنان
 همچین در طلق آن باد وِلاَد * گر نیاید بانگ درد آید که داد
 گرنمی‌دانند کش رانده اوست * باد را پس کردن زاری چه خُوست
 اهل کشتی همچین جوئی باد * جمله خواهانش از آن رَبِّ الْعِبَاد
 همچین در درد دلتانها ز باد * دفع میخواهی بسوز و اعتقاد
 ۱۵۰ از خدا لابه کُنان آن جُندیان * که به باد ظفر اے کامران
 رُقْعَه تعویذ میخواهند نیز * در شکنجه طلق زن از هر عزیز
 پس هم دانسته‌اند آنرا یقین * که فرستد باد رَبِّ الْعَالَمِین
 پس یقین در عقل هر داندک هست * اینک با جُبْنده جُبَانده هست
 گر تو اورا و نیسی در نظر * فهم کن آنرا باظهار اثر
 ۱۵۵ تن بجان جنبد نمی‌بینی تو جان * لیک از جنبیدن تن جان بدان

بر گروهی قهر و بر قومیست پهر K (۱۳۶)

با مروه AB (۱۳۴)

Bul. باشد این چنین B. يك كفي (۱۴۱) and so Bul.

چه هوست Bul. زاینده اوست B (۱۴۷)

اینرا یقین Bul. (۱۵۲)

گفت او گر مابلهم من در ادب * زیرکم اندر وفا و در طلب
گفت ادب این بود خود که دیده شد * آن دگر را خود همی دانی تو لئد

قصه آن صوفی کی زن خود را با بیگانه بگرفت،

صوفی آمد بسوسه خانه روز * خانه يك در بود و زن با كفش دوز
جفت گشته با رهئی خویش زن * اندر آن يك حجره از وسواس تن
۱۷۰ چون بزد صوفی بچید در چاشت گاه * هر دو در ماندند. نه حیلست نه راه
هیچ معهودش نبود کو آن زمان * سوی خانه باز گردد از دکان
قاصدا آن روز بی وقت آن مروع * از خیالی کرد تا خانه رجوع
اعتماد زن بر آن کوهیچ بار * این زمان فا خانه نامد او زکار
آن قیاسش راست نامد از قضا * گرچه ستارست هم بدهد سزا
۱۷۰ چونك بد کردی پترس آمن مباح * زآنك تُخفست و برویاند خداهش
چند گاهی او ببوشانده که تا * آیدت زان بد پشیمان و حیا
عهد عمر آن امیر مؤمنان * داد دزدی را بجلاد و عمان
بانگ زد آن دزد کاکه میر دیار * اولین بارست جریم زینهار
گفت عمر حاش لله که خدا * بار اول قهر بارد در جزا

(۱۵۷) After this verse B adds:

خود ادب این بود و آن دیگر دین * زین پتر باشد که دیدیش یقین
هرچه زین گونه تلابد بعد ازین * يك نمط خواهد بدن جمله چنین

and so Bul., which in the second verse has تراود

Heading: ABHK Bul. om. زن را. ABHK Bul.

تا خانه Bul. آن زمان K (۱۶۳) فی راه A (۱۶۰)

این مباح Bul. ABHK (۱۶۵) B has سزا in marg. B بدهد جزا B (۱۶۴)

حکایت آن دزد که در عهد امیر: Bul. has the Heading: (۱۶۶) After this verse

المؤمنین عمر رضی الله عنه.

بر جزا B (۱۶۴)

۱۷- بارها پوشد پی اظهار فضل * باز گیرد از پی اظهار عدل
تا که این هر دو صفت ظاهر شود * آن میسر گردد این منیر شود
بارها زن نیز این بد کرده بود * سهل بگشت آن و سهلش می نمود
آن نمی دانست عقل پای سست * که سبب دایم ز جو ناید درست
آن چنانش تنگ آورد آن قضا * که منافق را کند مرگ فجأ
۱۷۵ نه طریق و نه رفیق و نه امان * دست کرده آن فرشته سوی جان
آنچنان کین زن در آن حُجره جفا * خشک شد او و حریفش زابتلا
گفت صوفی با دل خود کای دو گبر * از شما کینه کشم لیکن بصبر
لیک نادانسته آرم این نفس * تا که هر گوشی ننوشد این جرس
از شما پنهان کشد کینه محق * اندک اندک همچو بیاری دق
۱۸- مرد دق باشد چو بیخ هر لحظه کم * لیکن پندارد بهر دم بهتر
همچو گفتاری که می گیرندش و او * غره آن گفت کین گفتار کو
هیچ پنهان خانه آن زنا نبود * سنج و دهلیز و رم بالا نبود
نه تنوری که در آن پنهان شود * نه جوالی که حجاب آن شود
همچو عرصه پهن روز رستخیز * نه گو و نه پشته نه جای گریز
۱۸۵ گفت یزدان وصف این جای حرج * بهر محشر لا ترے فیها عوج

معشوق را زیر چادر پنهان کردن جهت تلبیس و بهانه گفتن
زن که ان کیدکن عظیم

چادر خود را برو افگند زود * مرد را زن ساخت و در را برگشود

تا بهر گوشی نیند این جرس B (۱۷۸) این فی دانست Bul. (۱۷۴)

می گیرندش او K Bul. می گیرند و او B (۱۸۱) پندارد که هر دم AH (۱۸۰)

این for آن ABHK Bul. (۱۸۵) ره و بالا AH (۱۸۲)

زن که Heading: A در زیر H Bul. om, which is suppl. in marg. H. A om.

زیر چادر مرد رسول و عیان * سخت پیدا چون شتر بر نردبان
گفت خانویست از اعیان شهر * مر ورا از مال و اقبالست بهر
در بیستم تا کی بیگانه * در نیاید زود نادانانه
۱۲- گفت صوفی چیستش هین خدمتی * تا بر آرد بی سپاس و منتی
گفت میلت خویشی و پیوستگیست * نیک خانویست حق داند که کیست
خواست دختر را ببیند زیر دست * اتفاقا دختر اندر مکتبست
باز گفت از آرد باشد یا سوس * می کنم اورا بجان و دل عروس
یک پسر دارد که اندر شهر نیست * خوب و زیرک چابک و مکتب کیست
۱۳- گفت صوفی ما فقیر و زار و کم * قوم خاتون مال دار و محتشم
کی بود این کفو ایشان در زواج * یک در از چوب و دری دیگر زجاج
کفو باید هر دو جفت اندر نکاح * ورنه تنگ آید نماند از تباح

گفتن زن که او در بند جهاز نیست مراد او ستر و صلاحست
و جواب گفتن صوفی این را سرپوشیده،

گفت گفتم من چنین عذری و او * گفت نه من نیستم اسباب جو
ما زمال و زر ملول و نخه ام * ما بجرص و جمع نه چون عامه ام
۲۰- قصید ما سترست و پاکی و صلاح * در دو عالم خود بدان باشد فلاح
باز صوفی عذر درویشی بگفت * و آن مکرر کرد تا نبود نهفت

(۱۸۷) B Bul. ناودان. شتر بر ناودان. After this verse BK Bul. add:

از تعجب گفت صوفی چیست این * هرگز این را من ندیدم کیست این

(۱۲۴) G Bul. مکتب کیست. (۱۲۴) as in text. زیر دست

(۱۶۵) K Bul. منع اند و محتشم. توانگرند و محتشم. corr. in marg. Bul.

(۱۲۶) Bul. در دیگر. (۱۲۷) A Bul. گفت باید. After this verse Bul. adds:

کی بود مهرنگ فقر و احتشام * کی بود همجنس یاقوت و رخام
نصف جامه اطلس و نصفش پلاس * عیب فاحش دانش اهل قیاس

گفت زن من هر مکرر کرده‌ام * بی‌جهاز را مقرر کرده‌ام
اعتقاد اوست را سخنر زکوه * که ز صد فقرش نی‌آید شکوه
او می‌گوید مُرادم عفتست * از شاها مقصود صدق و همتست
گفت صوفی خود جهاز و مالِ ما * دید و می‌بیند هویدا و خفا^{۲۰۰}
خانه تنگی مقام یک تنی * که درو پنهان نماند سوزنی
باز ستر و پاکی و زهد و صلاح * او ز ما به داند اندر انتصاح
به زما می‌داند او احوال ستر * وز پس و پیش و سر و دُنبال ستر
ظاهرا او بی‌جهاز و خادمست * وز صلاح و ستر او خود عالمست
شرح مستوری زیبا شرط نیست * چون بُرو پیدا چو روز، روشنست
این حکایت را بدان گفتم که تا * لاف کم باقی چو رُسوا شد خطا
مر ترا اے هم بدعوی مُستزاد * این بُدست اجتهاد و اعتقاد
چون زن صوفی تو خاین بوده * دام، مکر اندر دغا بگشوده
که زهر ناشسته رُوی کپ زنی * شرم داری وز خدای خویش نی

غرض از سمیع و بصیر گفتن خدارا،

از پی، آن گفت حق خودرا بصیر * که بود دید، ویت هر دم نذیر
از پی، آن گفت حق خودرا سمیع * تا ببندے لب زگفتار، شنیح
از پی، آن گفت حق خودرا علیم * تا نیندیشی فسادے تو زیم
نیست اینها بر خدا اسمِ علم * که سیه کافور دارد نام هم
اسم مشتق است و اوصافِ قدیم * نه مثال، عِلتِ اُولی سقیم

هویدا بی خفا K. هویدا نی خفا B (۲۰۰)

خود او AH. بی جهیز B (۲۰۱)

(۲۱۱) This and the following verse are transposed in H. (۲۱۲) A om.

Heading: Bul. بصیر و علیم گفتن، and so corr. in K.

بگفتار K (۲۱۶), corr. below.

۲۲۰ ورنه تَسَخَّرَ باشد و طَرَّ و دَهَا * كَرَّرَا سامع ضریرانرا ضیا
یا عَمَّ باشد حَيَّ نام، وَقَبِحَ * یا سیام زشت را نام، صَبِيحَ
طفلك، نوزاده را حاجی لقب * یا لقب غازی نبی بهر نَسَبِ
گر بگویند این لقبها در مدیح * تا ندارد آن صفت نبود صَبِيحَ
تَسَخَّرَ و طَنَزَى بود آن یا جُون * پاك حق عَمَّا يَقُولُ الظَّالِمُونَ
۲۲۵ من هی دانستم پیش از وصال * که نِكُورُوبِي ولیکن بدخصال
من هی دانستم پیش از لِقَا * کز ستیزه راسخی اندر شقا
چونك چشمم سرخ باشد در عَمَش * دانش زان درد گر کم بینمش
تو مرا چون بَرّه دیدی بی شُبَان * تو گمان بُردی ندارم پاسبان
عاشقان از درد زان نالیده اند * که نظر ناجایگه مالیده اند
۲۳۰ بی شُبَان دانسته اند آن طَيِّرا * رایگان دانسته اند آن سَبِّرا
تا زَغَمَزَه تیر آمد بر جگر * که منم حارس گزافه کم نگر
کی کم امر بَرّه کم امر بُزْغَالَه ام * که نباشد حارس از دُنْبَالَه ام
حاری دارم که مَلَكش می سزد * داند او بادی که آن بر من وزد
سرد بود آن باد یا گرم آن علم * نیست غافل نیست غایب ای سقیم
۲۳۵ نفسِ شَهَوَاتِ زَحَقِ كَرْتَسْت و كُور * من بَدِيلِ كُورِيَتِ می دیدم زُور
هشت سالت زان نپرسیدم بهیچ * که پُرْتِ دیدم زَجَهْلِ، پَبِيچَ پَبِيچَ
خود چه پرسم آنك او باشد بَتُون * که تو چونی چون بود او سَرَنگُون

مثال دنیا چون گوخن و تقوی چون حمام،

شهوَتِ دُنْيَا مِثَالِ كُغْلَخَسْت * که ازو حَمَامِ تَقْوَى رُوشَنَسْت

(۲۲۱) In A vv. ۲۲۱ and ۲۲۲ are transposed. (۲۲۲) AH طفلكی.

(۲۲۵) A نیکورویی. (۲۲۷) B چشت A. در عَمَش. AB Bul. گر for اگر.

(۲۳۱) B در چگر. (۲۳۲) B Bul. که بر من می وزد.

(۲۳۶) BHK Bul. چون گلخن. Heading: AH Bul. زجهل و پَبِيچَ پَبِيچَ.

لیک قسم، متقی زین تون صفاست * زآنک در گرمابه‌است و در نقاست
 ۲۴۰ اغنیا ماننده سرگین کشان * بهیر آتش کردن گرمابه‌بان
 اندر ایشان حرص بنهاده خدا * تا بود گرمابه گرم و با نوا
 ترک این تون گوی و در گرمابه ران * ترک تون را عین آن گرمابه دان
 هرک در تونست او چون خادمست * مر ورا که صابرست و حازمست
 هرک در حنم شد سیهای او * هست پیدا بر رخ زیبای او
 ۲۴۵ تونیان را نیز سیما آشکار * از لباس و از دخان و از غبار
 ورنه بی روش بوش را بگیر * بو عصا آمد برای هر ضریر
 ورننداری بو در آرش در سخن * از حدیث نو بدان راز کهن
 پس بگوید تونی صاحب ذهب * بیست سلّه چرک بردم تا بشب
 حرص تو چون آتش است اندر جهان * باز کرده هر زیانه صد دهان
 ۲۵۰ پیش عقل این زر چو سرگین ناخوشست * گرچه چون سرگین فروغ آتشت
 آفتاب که دم از آتش زند * چرک ترا لایق آتش کند
 آفتاب آن سنگ را هم کرد زر * تا بتون حرص افتد صد شرر
 آنک گوید مال گرد آورده‌ام * چیست یعنی چرک چندین برده‌ام
 این سخن گرچه که رسوائی فزاست * در میان تونیان زین فخرهاست
 ۲۵۵ که توش سلّه کشیدی تا بشب * من کشیدم بیست سلّه بی کرب
 آنک در تون زاد و پاک را ندید * بوی مشک آرد بر رو رنجی پدید

توانگران K اغنیا for منعمان B (۲۴۰)

و. AB Bul. om. (۲۴۲)

گر نه بیفی B (۲۴۶)

گر نداری Bul. (۲۴۷)

G as in text. کرب (۲۵۵)

و. A رسید، corr. in marg. K om. (۲۵۶)

قصه آن دباغ کی در بازار عطاران از بوی عطر و مشک
بیهوش و رنجور شد،

آن یکی افتاد بیهوش و خمید * چونک در بازار عطاران رسید
بوی عطرش زد ز عطارانِ راد * تا بگردیدش سر و بر جا افتاد
همچو مُردارِ اوفتاد او بی خبر * نیمروز اندر میانِ ره گذر
جمع آمد خلق بر وسه آن زمان * جملگان لا حول گو درمان گنان
آن یکی کف بر دل او می براند * وز گلاب آن دیگری بروی فشانند
او نمی دانست کاندر مرتعه * از گلاب آمد ورا آن واقعه
آن یکی دستش همی مالید و سر * و آن دگر که گل همی آورد تر
آن بخورِ عود و شکر زد بهم * و آن دگر از پوششش می کرد کم
و آن دگر نبضش که تا چون می جهد * و آن دگر بوی از دهانش می ستد
تا که می خوردست ویا بنگ و حنیش * خلق در ماندند اندر بیهوشیش
پس خبر بردند خویشانرا شتاب * که فلان افتاده است آنجا خراب
کس نمی داند که چون مصروع گشت * یا چه شد کورا فناد از بام طشت
یک برادر داشت آن دباغ زفت * گریز و دانا بیامد زود تفت
۲۷۰ اندکی سرگین سگ در آستین * خلق را بشکافت و آمد با حین
گفت من رنجش همی دامن زچیت * چون سبب دانی دوا کردن جلیست

Heading: B om. و مشک. Bul. رنجور شد.

در دل او A (۲۶۱) corr. above. Bیهوش افتاد K (۲۰۷)

بخور و عود K (۲۶۴) تر for بر H. همی مالید سر Bul. (۲۶۲)

ویا for یا ABK Bul. (۲۶۶) بو. Bul. آن دگر نبضش B (۲۶۵)

یا چه شد کز بام افتادست طشت ABH Bul. تا چه شد A (۲۶۸)

زود و تفت AHK Bul. داشت او دباغ Bul. (۲۶۹)

جلیست A Bul. (۲۷۱) و. Bul. om. (۲۷۰)

چون سبب معلوم نبود مُشکلست * داروے رنج و در آن صد مَحْمِلست
 چون بدانستی سببِرا سهل شد * دانش اسباب دفعِ جهل شد
 گفت با خود هسش اندر مغز و رگ * توی بر تو بوی آن سرگینِ سگ
 ۲۷۵ تا میان اندر حدث او تا بشب * غرقِ دباغیست او روزی طلب
 پس چنین گفتست جالینوس مه * آنچ عادت داشت بیمار آنش دِه
 کز خلافِ عادتست آن رنجِ او * پس دوی رنجش از معتاد جو
 چون جَعَلْ گشتست از سرگینِ کثی * از گلاب آید جَعَلْ را بیہشی
 هم از آن سرگینِ سگ داروی اوست * کہ بدانِ او را ہی معتاد و خوست
 ۲۸۰ الخَبِيثَاتُ الخَبِيثِينَ را بخوان * رُو و پشتِ این سخن را باز دان
 ناصحانِ او را بعبرِ یا گلاب * می دوا سازند بہرِ فتحِ باب
 مر خبیثانرا نسا زد طَبِیَات * در خور و لایق نباشد ای رِثَات
 چون زرعظمِ وَحی کز گشتند و گم * بُد فغانشان کہ تَطِیْرْنَا یَکُم
 رنج و بہاریست مارا این مقال * نیست نیکو وَعَظْتَانِ مارا بنال
 ۲۸۵ گر بیآغازید نُصْحی آشکار * ما کنیم آن دم شمارا سنگسار
 ما بَلَّغُوا وَلَهُو فَرَبْہ گشته ایم * در نصیحت خویشرا نسرشته ایم
 هست قُوْتِ ما دروغ و لاف و لاغ * سُورِشِ معصمت مارا زینِ بَلَاغ
 رنجِرا صدتو و افزون می کنید * عقلِرا دارو باقِیون می کنید

معالجہ کردن برادر دباغ دباغرا بخفیه بیوی سرگین،

خلقرا می راند از وے آن جوان * تا علاجشرا نینسند آن کسان

روی و پشت Bul. (۲۸۰) . معتاد خوست A (۲۷۹)

این دم K (۲۸۵) . و. A om. (۲۸۴) . کر گشتند A (۲۸۳) . نسا زد A (۲۸۲)

افزون و صد تو H . رنجرا افزون ز صد توی کید A (۲۸۸)

Heading: A om. دباغ، which is suppl. in marg. H. AK om. بخفیه. B دباغرا
 خفیه از نظارگیان.

۲۹۰ سر بگوشش بُرد همچون رازگو * پس نهاد آن چیز بر بینی * او
 کو بکف سرگین سگ سایه بود * داروی مغز، پلید آن دیک بود
 ساعتی شد مرد جنیدن گرفت * خلق گفتند این فسونی بد شگفت
 کین بخواند افسون بگوش او دمید * مرده بود افسون بفریادش رسید
 جنبش اهل فساد آن سو بود * که زنا و غمزه و ابرو بود
 ۲۹۵ هرکرا مُشک نصیحت سود نیست * لاجرم با بوی بد خو کرد نیست
 مُشرکانرا زان نجس خواندست حق * کاندرون پُشک زادند از سبق
 کرم کو زادست در سرگین ابد * می نگرداند بعبر خوی خود
 چون نزد بر وی نثار رَش نور * او همه جسمست بی دل چون قشور
 ور زرش نور حق قسمیش داد * همچو رسم مصر سرگین مرغ زاد
 ۳۰۰ لیک نه مرغ خسیس خانگی * بلک مرغ دانش و فرزانی
 تو بدان مانی کز آن نوری تپی * زآنکه بینی بر پلیدی می تپی
 از فراقت زرد شد رُخسار و رو * برگرد زردی میوه ناپخته تو
 دیگ زانتش شد سیاه و دودنار * گوشت از سختی چین ماندست خار
 هشت سالت جوش دادم در فراق * کم نشد یک ذره خامیت و نفاق
 ۳۰۵ غوره تو سنگ بسنه کز سقام * غورها اکنون مویزند و تو خار

(۲۹۱) AB Bul. مغز پلیدان. After this verse B adds:

چونک بوی آن حدث را او کشید * مغز و ینش بوی ناخوش را سزید

and so Bul., which has مغز زشتش. The verse is suppl. in marg. AK; in K apparently by the original hand. K has حدث را وا کشید.

(۲۹۲) AK غمزه و زناز.

(۲۹۶) A زادست.

(۲۹۷) H Bul. سرگین بد.

(۳۰۴) Bul. خامی و نفاق B. از فراق.

(۳۰۵) A سقام. و. After this verse Bul. adds:

پخته نیستی هر تو خامی تا ابد * گر بود جوشش ترا بیحد و عد

عذر خواستن آن عاشق از گناه خویش بتلبیس و روی پوش
و فهم کردن معشوق آنرا نیز،

گفت عاشق امتحان کردم مگیر * تا ببینم تو حریفی یا ستیر
من همی دانستمت بی امتحان * لیک گئی باشد خبر همچون عیان
آفتابی نامر تو مشهور و فاش * چه زیانست ار بکردم ابتلاش
تو منی من خویشتن را امتحان * می کنم هر روز در سود و زیان
۳۱۰ انبیارا امتحان کرده عُدات * تا شه ظاهر از ایشان مُعجزات
امتحان چشم خود کردم بنور * ای که چشم بد زچشمان تو دُور
این جهان همچون خرابست و تو گنج * گر تفحص کردم از گنجت مرنج
ز آن چنین بی خردگی کردم گزاف * تا زخم با دشمنان هر بار لاف
تا زبانم چون ترا نامی نهد * چشم ازین دیدگواهها دهد
۳۱۵ گر شدم در راه حُرمت راهزن * آمدم اے مَه بشمشیر و کفن
جز بدست خود مبرم پا و سر * که ازین دستم نه از دست دگر
از جدایی باز می رانی سخن * هرچ خواهی کن ولیکن این مکن
در سخن آباد این در راه شد * گفت امکان نیست چون بیگانه شد
پوستها گفتیم و مغز آمد دفین * گر بهانیم این نماند همچین

Heading: K این عاشق Bul. روپوش. A for بدل.

(۳۱۰) A. امتحان کردن G. عداة.

(۳۱۲) A. با دشمنان هر دم بلاف.

(۳۱۷) Bul. ان مکن.

رَدِّ کردن معشوقہ عذر عاشقرا و تلبیس اورا در روی او مالیدن،

۲۲۰ در جوابش بر گشاد آن یار لب * کز سوی ما روز سوے نُست شب
حیلہائے تیرہ اندر داورے * پیشِ بینایان چرا می آورے
هرچ در دل داری از مکر و رُموز * پیشِ ما رُسواسَت و پیدا همچو روز
گر پوشیش زبندہ پرورے * تو چرا بی رُوی از حدی برے
امر پدر آموز کآدر در گناہ * خوش فرود آمد بسوی پایگاہ
۲۲۵ چون بدید آن عالمِ الأسرارا * بردو پارِ استاد استغفارا
بر سرِ خاکسترِ اندہ نشست * از بہانہ شاخ تا شاخی نَجست
رَبَّنَا إِنَّا ظَلَمْنَا کَافًا * چونک جانداران بدید از پیش و پس
دید جاندارانِ پنهانِ همچو جان * دُورِ باشِ ہر یکی تا آسمان
کہ ہلا پیشِ سُلیمان مور باش * تا بنشکافد ترا این دورِ باش
۲۳۰ جز مقامِ راستی یک دم مہ ایست * هیچ لالا مردرا چون چشم نیست
کور اگر از پسند پالودہ شود * ہردی او باز آلودہ شود
آدمَا تَوْنِیْسَتی کور از نظر * لیک إِذَا جَاءَ الْقَضَا عَمِي الْبَصَرُ
عمرها باید بنادر گاہ گاہ * تا کہ بینا از قضا افتد بچاہ
۲۳۵ در حدث افتد نداند بُوئی چیست * از من است این بُوئی یا زالودگیست

Heading: Bul. معشوق. A. عذرهای عاشقرا. B. بر روی.

و سوی ABH (۲۲۰)

و H om. و رسوا و پیدا, corr. above. Bul. پیداست و رسوا. A. ازین مکر A (۲۲۲)

کہ مہ B. کو مہلا A (۲۲۹) . گفت بس A (۲۲۷) . پیدا before.

AK (۲۲۲) G. الْقَضَى as in text.

یا B for تا (۲۲۵)

ور کمن بر وی کند مُشکی نثار * هم زخود داند نه از احسانِ یار
 پس دو چشمِ روشن ای صاحب نظر * مرترا صد مادرست و صد پدر
 خاصه چشمِ دل که آن هفتادنوست * وین دو چشمِ حسنِ خوشه‌چینِ اوست
 ای دروغا ره‌زنان بنُشته‌اند * صد گره زیرِ زبانم بسته‌اند
 ۲۴۰ پای بسته چون رود خوش راهوار * بس گران بندیست این معذور دار
 این سخن اشکسته ی‌آید دلا * کین سخن دُرست غیرت آسیا
 دُرّ اگرچه خُرد و اشکسته شود * توتیایک دیدن خسته شود
 ای دُر از اِشکستِ خود بر سر مزن * کز شکستنِ روشنی خواهی شدن
 همچنین اِشکسته بسته گفتنیست * حق کند آخر دُرستش کو غنبت
 ۲۴۵ گندم از بشکست و از هم در سُکست * بر دکان آمد که نک نانِ دُرست
 تو هم ای عاشقِ چو جرمت گشت فاش * آب و روغن ترک کن اِشکسته باش
 آنک فرزندانِ خاصِ آدمند * نفعه اِنَا ظَلَمْنَا ی‌دمند
 حاجتِ خود عرضه کن حُجّت مگو * همچو ابلیس لعینِ سخت‌رو
 سخت‌رویی گر ورا شد عیب‌پوش * در ستیز و سخت‌رویی رو بکوش
 ۲۵۰ آن ابو جهل از پیمبر مُعجزی * خواست همچون کینه‌ور ترکی غزی
 لیک آن صدیقِ حقِ مُعجزِ نخواست * گفت این رو خود نگوید جز که راست
 گی رسد همچون تویی را کز منی * امتحانِ همچو من یارے گنی

و غیرت ABHK Bul. (۲۴۱)

و. A om. (۲۴۲)

خواهد شدن B Bul. (۲۴۲)

آمد نگر نان درست A. از هم در شکست A Bul. (۲۴۵)

نفعه BHK Bul. کآنک فرزندان B (۲۴۷)

Instead of this verse Bul. has the two following verses:

معجزه جست از نبی بو جهل سک * دید و نژودش از آن الا که شک

سو جهل را بود اعجاز رسول * چون علو دین بد شد ناقبول

گفت رو خود این نگوید A. حق for خود A (۲۵۱)

گفتن آن جهود علی را کرم الله وجهه کی اگر اعتماد داری بر
حافظی حق از سر این کوشک خود را در انداز و
جواب گفتن امیر المؤمنین او را،

مُرْتَضَى رَا كُنْتَ رَوْزِي يَكْ عُنُود * كُو زَنْعَظِيمِ خُدا آگِه نَبُود
بِر سِر بای و قصری بس بلسند * حَفِظْ حَقْرَا وَاقْفِي اے هوشمند
گفت آری او حفیظ است و غنی * هستی مارا زَطْفَلِي وَ مَنِي ^{۴۵۵}
گفت خود را اندر افکن هین زبام * اعتمادی کن بِحَفِظْ حَقِّ تَهَار
تا یقین گردد مرا ایقانِ تو * وَاعْتِمَادِ خُوبِ بَا بَرَهَانِ تُو
پس امیرش گفت خاش کن برو * تا نگردد جائت زین جرأتِ گرو
کی رسد مر بنه را کی با خدا * آرمایش پیش آرد زابتلا
۳۶۰ بنه را کی زهره باشد کز قُضُول * امتحانِ حق کن دای گیجِ گول
آن خدارا می رسد کو امتحان * پیش آرد هر دی با بندگان
تا بما مارا نماید آشکار * که چه داریم از عقیده در سِار
هیچ آدمِ گفت حق را که ترا * امتحان کردم درین جرم و خطا
تا ببینم غایتِ حِلْمِ شها * اه کرا باشد مَجَالِ اِنِ رِکْرَا
۳۶۵ عَقْلِ تُو از بس که آمد خیره سر * هست عُدْرَتِ از گناه تو پَر
آنک او افراشت سقفِ آسَان * تو چه دانی کردن او را امتحان
اے ندانسته تو شرّ و خیر را * امتحان خود را کن آنکه غیرا

(۴۵۴) B حنظرا واقفی with که written above.

(۴۵۵) A زطفلی تا منی . هست مارا زطفلی .

(۴۵۸) H از جرأت . ازین جرأت B (۴۵۸)

(۴۵۹) A مر بنه را کی خدا (۴۵۹)

(۴۶۰) AK Bul. گیج و گول . (۴۶۴) Bul. غایت حلم ترا .

امتحان خود چو کردی ای فلان * فارغ آیی ز امتحان دیگران
 چون بدانستی که شکر دانه * پس بدانی کاهلِ شکرخانه
 ۲۷۰ پس بدان بی امتحانی که اله * شکرے نفرستدت ناجایگاه
 این بدان بی امتحان از علم شاه * چون سرے نفرستدت در پایگاه
 هیچ عاقل افگند دُرّ نین * در میان مُستراحی پُر چین
 زانک گندم را حکیم آگهی * هیچ نفرستد بانبار گهی
 شیخ را که پیشوا و ره برست * گر مُردی امتحان کرد او خُست
 ۲۷۵ امتحانش گر کفی در راه دین * هر تو گردی مُنهن ای بی یقین
 جرأت و جهلت شود عُریان و فاش * او برهنه گئی شود زان رافتاش
 گر بیآید ذره سنجد کوه را * بر دَرَد زان که ترازوش اے فتی
 کز قیاس خود ترازو می تند * مرد حق را در ترازو می کند
 چون ننگجد او بمیزان خرد * پس ترازوی خرد را بردرد
 ۲۸۰ امتحان همچون تصرف دان دَرُو * تو تصرف بر چنان شای مجُو
 چه تصرف کرد خواهد نقشها * بر چنان نقاش بهر ابتلا
 امتحانی گر بدانست و بدید * فی که هر نقاش آن بروی کشید
 چه قدر باشد خود این صورت که بست * پیشِ صورتها که در علم و یست
 و سوسه این امتحان چون آمدت * بخت بد دان کآمد و گردن زدت
 ۲۸۵ چون چنین وسواس دیدی زود زود * با خدا گرد و در آ اندر سجود
 سینه که را تر کن از اشک روان * کای خدا تو را رهانم زین گان
 آن زمان کت امتحان مطلوب شد * مسجد دین تو پُر خُروب شد

تا پایگاه A. چون شوی A (۲۷۱) چه کردی A (۲۶۸)

سوی انبار که Bul. حکیم منبه Bul. حکیمی AB (۲۷۲)

زان کوه A (۲۷۷) جرأت جهلت K (۲۷۶)

در چنان Bul. (۲۸۰) ننگجد A (۲۷۹)

وسواس یفی A (۲۸۵) خود این صورت کیست Bul. (۲۸۳)

از گان Bul. کای خدایا Bul. که خدایا و رهانم B (۲۸۶)

قصه مسجد اقصی و خرّوب و عزم کردن داود علیه السّلام
پیش از سلیمان علیه السّلام بر بنای آن مسجد،

چون در آمد عزمِ داودی بستنگ * که بسازد مسجد اقصی بستنگ
وخی کردش حق که ترک این بخوان * که زدستت بر نیاید این مکان
۲۹۰ نیست در تقدیر ما آنک تو این * مسجد اقصی بر آری ای گرین
گفت جرم چیست ای دانای راز * که مرا گویی که مسجدا مساز
گفت بی جبری تو خونها کرده * خونِ مظلومان بگردن برده
که زآواز تو خلق بی شمار * جان بدادند و شدند آنرا شکار
خون بسی رفتست بر آواز تو * بر صدای خوب جان پرداز تو
۲۹۵ گفت مغلوب تو بودم مست تو * دست من بر بسته بود از دست تو
نه که هر مغلوب شه مرحوم بود * نه که الهغلوب کالمعدوم بود
گفت این مغلوب معدومست کو * جز بنسبت نیست معدوم آفتونا
این چنین معدوم کو از خویش رفت * بهترین هستها افتاد و زفت
او بنسبت با صفات حق فناست * در حقیقت در فنا او را بقاست
۴۰۰ جمله ارواح در تدبیر اوست * جمله اشباح هر در تیر اوست
آنک او مغلوب اندر لطف ماست * نیست مضطر بلك مختار ولاست
منتهای اختیار آنست خود * که اختیارش گردد اینجا مَفْتَد
اختیاری را نبودی چاشنی * گر نگشتی آخر او بخواز منی
در جهان گر لقمه و گر شربست * لذت او فرع محو لذت
۴۰۵ گرچه از لذات بی تأثیر شد * لذتی بود او و لذت گیر شد

تا مرا گویی B (۲۹۱)

افتونا B (۲۹۷)

قبلة ارواح A (۴۰۰)

و شدند این آشکار A (۲۹۲)

در بقا او را A (۲۹۴)

کاخیارش ABHK Bul. (۴۰۲)

شرح انہا المؤمنون اخوة والعلماء کفنی واحدة، خاصہ
 اتحاد داود و سلیمان و سایر انبیا علیہم السلام کی اگر یکی از
 ایشان را منکر شوی ایمان پہنچ نبی درست نباشد،
 و این علامت اتحادست کہ یک خانہ از آن ہزاران خانہ
 ویران کنی آن ہمہ ویران شود و یک دیوار قائم نماند کہ لا
 نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ، والعاقل یكفیه الاشارة این
 خود از اشارت گذشت،

گرچه بر ناید بجهد و زور تو * لیک مسجدرا بر آرد پور تو
 کرده او کرده نُسْت اے حکیم * مؤمنانرا اتصالی دان قدیم
 مؤمنان معدود لیک ایمان یکی * جسمشان معدود لیکن جان یکی
 غیر فہم و جان کہ در گاو و خرسٹ * آدمی را عقل و جانی دیگرست
 ۴۱۰ باز غیر جان و عقل آدمی * هست جانی در ولی آن دمی
 جان حیوانی ندارد اتحاد * تو مجھو این اتحاد از رُوح باد
 گر خورد این نان نگرده سیر آن * ورگشدد بار این نگرده او گران
 بلکہ این شادی کند از مرگ او * از حسد میرد چو بیند برگ او

Heading: ABHK: سایر الانبیا AK om. کی before اگر. Bul. یکی را ازیشان. B
 Bul. و یک دیوار دیگر دیوار. B. ہزاران آن. G om. کہ اگر یک خانہ
 After the Heading Bul. adds: از اشارات گذشت و اٹھ اعلم K. بین احد من رسلہ

از خدا داود را آمد خطاب * ای گزین پیغمبر والا جناب

تو مشوزین هیچ دل بند خیال * تا نباشد در دلت حزن و ملال

غیر عقل و جان آدمی. AB Bul. (۴۱۰)

از روی باد A (۴۱۱)

جانِ گرگان و سگان هر يك جُداست * متحد جانهای شیرانِ خداست
 ۴۱۰ جمع گنم جانهاشان من بایم * کآن یکی جان صد بود نسبت مجسم
 همچو آن يك نورِ خورشیدِ سما * صد بود نسبت بصحنِ خانها
 ليك يك باشد همه انوارشان * چونك برگیری تو دیوار از میان
 چون نماند خانها را قاعده * مؤمنان مانند نفسِ واحد
 فرق و اشکالات آید زین مقال * زآنك نبود مثل این باشد مثال
 ۴۲۰ فرقهها بی حد بود از شخصِ شیر * تا بشخصِ آدمی زاد دلیر
 ليك در وقتِ مثال ای خوش نظر * اتحاد امر رُوی جان بازی نگر
 کآن دلیر آخر مثالِ شیر بود * نیست مثلِ شیر در جمله حدود
 متحد نقشی ندارد این سرا * تا که مثلی وای نامم من ترا
 هم مثالِ ناقصی دست آورم * تا زحیرانی خردرا وای خرم
 ۴۳۰ شب بهر خانه چراغی می دهند * تا بنورِ آن زظلمت می رهند
 آن چراغ این تن بود نورش چو جان * هست محتاجِ فئیل و این و آن
 آن چراغ شش فئیلۀ این حواس * جلگی بر خواب و خور دارد اساس
 بی خور و بی خواب نزید نیم دم * با خور و با خواب نزید نیز هر
 بی فئیل و روغنش نبود بقا * با فئیل و روغن او هر بی وفا
 ۴۴۰ زآنك نورِ علی اش مرگجُوست * چون زید که روزِ روشن مرگجُوست
 جمله حسهای بشر هر بی بقاست * زآنك پیش نورِ روزِ حشر لاس
 نورِ حسن و جانِ بابایانِ ما * نیست گلی فانی و لا چون گیا
 ليك مانند ستاره و ماهتاب * جمله بخوند از شعاعِ آفتاب

کار يك جان صد بود A (۴۱۰)

این باشد مثال Bul. B (۴۱۶). جانها را قاعده A (۴۱۸)

از جمله حدود Bul. (۴۲۲)

فئیل این و آن A (۴۲۶)

دارد سبب A. و خورد آرد اساس B. و om. A (۴۲۷). G as in text. (۴۲۸)

آنچنانك سوز و درد زخم كيك * محو گردد چون در آید مار ایلک
 ۴۳۵ آن چنانك غور اندر آب جست * تا در آب از زخم زنبوران برست
 می کند زنبور بر بلا طواف * چون بر آرد سر ندارندش معاف
 آب ذکر حق و زنبور این زمان * هست یاد آن فلانه و آن فلان
 دم بخور در آب ذکر و صبر کن * تا روی از فکر و وسواس کهن
 بعد از آن تو طبع آن آب صفا * خود بگیری جلگی سر تا پیا
 ۴۴۰ آنچنانك از آب آن زنبور شر * می گریزد از تو هر گیرد حذر
 بعد از آن خواهی تو دور از آب باش * که بس هم طبع آبی خواهه تاش
 پس کسانی کز جهان بگذشته اند * لا نیند و در صفات آغشته اند
 در صفات حق صفات جمله شان * همچو اختر پیش آن خور بی نشان
 گر زقرآن نقل خواهی ای حرون * خوان جمیع هر کدینا محضرون
 ۴۴۵ محضرون معدوم نبود نیک بین * تا بقای روحها دانی یقین
 روح محبوب از بقا بس در عذاب * روح واصل در بقا پاک از حجاب
 زین چراغ حسن حیوان المراد * گفتمت هان تا نجوی اتحاد
 روح خود را متصل کن ای فلان * زود با ارواح قدس سالکان
 صد چراغ ار مُرند ار بیستند * پس جدا اند و یگانه نیستند
 ۴۵۰ زان هم جنگد این اصحاب ما * جنگ کس نشنید اندر انبیا
 زانک نور انبیا خورشید بود * نور حسن ما چراغ و شمع و دود
 یک بپرد یک بهاند تا بروز * یک بود پزمرده دیگر با فروز

آن فلانه و این فلان B. این فلانه K. یاد این فلان و آن فلان (۴۳۷)

۴۳۸) A دم بخورد آب و. ABHK om. و before وسواس. In H و is suppl. above.

۴۴۰) G جوید حذر with *idāfat*. B

۴۴۱) K هم در عذاب. Bul. از بقایش در عذاب

۴۴۲) BGHK مُرند as in text. ABH جدا

۴۵۰) A وین اصحاب

۴۵۱) A و دیگر

جان حیوانی بود حی امر غذا * هر بپرد او بهر نیک و بدے
 گر بپرد این چراغ و طی شود * خانه هسایه مظلیم کی شود
 ۴۵۵ نور آن خانه چو بی این هر بپاست * پس چراغ حسن هر خانه جداست
 این مثال جان حیوانی بود * نه مثال جان ربانی بود
 باز از هندوی شب چون ماه زاد * در سر هر روزی نوری فتاد
 نور آن صد خانه را تو یک شهر * که نماند نور این بی آن دگر
 تا بود خورشید تابان بر افق * هست در هر خانه نور او قفق
 ۴۶۰ باز چون خورشید جان آفل شود * نور جمله خانها زایل شود
 این مثال نور آمد مثل فی * مر ترا هادی عدورا ره زنی
 بر مثال عنکبوت آن زشت خو * پردهای گنهر را بر بافد او
 از لعاب خویش پرده نور کرد * دیده ادراک خود را کور کرد
 گردن اسب ار بگیرد بر خورد * ور بگیرد پاش بستاند لعد
 ۴۶۵ کم نشین بر اسب توسن بی لگام * عقل و دین را پیشوا کن و آسلاّم
 اندرین آهنگ منگر سست و پست * کاندرین ره صبر و شق انفس است

بقیه قصه بنای مسجد اقصی،

چون سلیمان کرد آغاز بنا * پاک چون کعبه هایون چون منی
 در بناش دیده شد کز و فر * فی فسرده چون بناهای دگر
 در بنا هر سنگ کر که میسکست * فاش سیروا بی هی گفت از نخست

بر سر هر روزی K Bul. (۴۵۷) • بهر نیک و بدا A. حی از غدی Bul. (۴۵۲)

فقق A. نور آن قفق B. افق for فراق A. (۴۵۹)

ادراک H (۴۶۲) altered to ادراک.

A om. پاش and has دم suppl. above. (۴۶۴)

A om. و. (۴۶۵) G شق as in text. (۴۶۶)

AH بی (۴۶۷) • میسکست A Bul. (۴۶۹)

۴۷۰ هجّو از آب و گلِ آدمِ کده * نور زَاهکِ پارها تابان شد
 سنگِ بی حَمالِ آینه شد * وَاَن دَر و دیوارها زنده شد
 حقّ همی گوید که دیوارِ بهشت * نیست چون دیوارها بی جان و زشت
 چون دَر و دیوارِ تن با آگهیست * زنده باشد خانه چون شاهنشهیست
 هم درخت و میوه هم آبِ زلال * با بهشتی در حدیث و در مقال
 ۴۷۵ زَانکِ جَنّت را نه زآلت بسته‌اند * بَلک از اعمال و نیت بسته‌اند
 این بنا ز آب و گلِ مرده بُدست * وَاَن بنا از طاعتِ زنده شدست
 این باصُلِ خویش ماند پُرخلل * وَاَن باصُلِ خود که علمست و عمل
 هم سریر و قصر و هم تاج و ثیاب * با بهشتی در سؤال و در جواب
 فرش بی فرّاش پیچید شود * خانه بی مِکّاس رُویدک شود
 ۴۸۰ خانۀ دل بین زَغَمِ رُویدک شد * بی کّاس از توبۀ رُویدک شد
 تحتِ او سِیّار بی حَمال شد * حلقه و دَر مُطَرَب و قَوّال شد
 هست در دل زندگی دارِ اَلْحُلُود * در زیانم چون نئی آید چه سود
 چون سُلیمان در شدی هر بامداد * مسجد اندر بهرِ اِرشادِ عباد
 پند دادی که بگفت و لحن و ساز * که بفعلِ اعفی زُکوعی یا نماز
 ۴۸۵ پندِ فعلی خلق را جَدّاب‌تر * که رسد در جانِ هر باگوش و گر
 اندر آن وهمِ امیری کم بود * در حَسَمِ تأثیرِ آن مُحکَم بود

(۴۷۰) A و آدم کده.

(۴۷۵) A om. نه.

(۴۷۷) B وَاَن باصل خود پر از علم و عمل.

(۴۷۸) B om. و after قصر.

(۴۷۹) K bis. شود for شد.

(۴۸۲) B بر زیانم.

(۴۸۴) A با نماز. AB Bul. بگفت لحن.

(۴۸۵) B در گوش هر بی جان و گر Bul. کی رسد.

قصه آغاز خلافت عثمان رضی الله عنه و خطبه وی در بیان آنک ناصح فعال بفعل به از ناصح قوال بقول،

قصه عثمان که بر منبر رفت * چون خلافت یافت بشناید تفت
 منبر مهتر که سه پایه بدست * رفت بو بکر و دووم پایه نشست
 بر سوم پایه عمر در دور خویش * از برای حرمت اسلام و کیش
 دور عثمان آمد او بالاس تخت * بر شد و بنشست آن محمود بخت
 ۴۰ پس سؤالش کرد شخصی بو الفضول * کان دو نشستند بر جای رسول
 پس تو چون جستی از ایشان برترے * چون برتبت تو از ایشان کمتری
 گفت اگر پایه سوم را بسپریم * وهم آید که مثال عمر
 بر دووم پایه سوم من جای جو * گوی بو بکرست و این هم مثل او
 ۴۵ هست این بالا مقام مصطفی * وهم مثل نیست با آن شه مرا
 بعد از آن بر جای خطبه آن و دود * تا بقریب عصر لبخاموش بود
 زهره نه کس را که گوید هین بخوان * یا برون آید زمسجد آن زمان
 هیبتی بنشسته بد بر خاص و عام * پر شد نور خدا آن صحن و بام
 هرک بینا ناظر، نورش بدی * کور زان خورشید هم گرم آمدی
 ۵۰ پس زگری فهم کردے چشم کور * که بر آمد آفتابی بی فتور
 لیک این گری گشاید دیک را * تا ببیند عین هر بشیک را
 گرمیش را ضجرتی و حالتی * زان تیش دل را گشادی فسحتی

Heading: B او خطبه .

(۴۸۱) AH بر سیم پایه A. حرمت و اسلام .

(۴۹۳) AH پایه سیمرا .

(۴۹۴) Bul. و K om. ور دوم پایه .

(۴۹۹) A ناظری . (۵۰۱) Bul. آن گری .

(۵۰۲) G ضجرتی .

کور چون شد گرم از نورِ قَلَم * از فرح گوید که من بینا شدم
 سخت خوش مستی ولی ای بو آخسن * پاره راهست تا بینا شدن
 ۵۰۰ این نصیب کور باشد ز آفتاب * صد چنین وَاللَّهِ اَعْلَمُ بِالصَّوَابِ
 وَاَنْتَکَ او آن نوررا بینا بود * شرح او گوی کارِ بو سِینا بود
 و ر شود صد تو که باشد این زبان * که بچناند بکف پرده عیان
 وای بروی گر بساید پرده را * تیغِ اللّٰهِ کند دَستش جدا
 دست چه بود خود سرش را بر کند * آن سَری کر جهل سرهای کند
 ۵۱۰ این بتقدیر سخن گفتیم ترا * ورنه خود دستش کجا و آن کجا
 خاله را خایه بُدی خالوشدی * این بتقدیر آمدست ار او بُدی
 از زبان تا چشم کو پاک از شکست * صد هزاران ساله گویم اندکست
 هین مشو نو مید نور از آسمان * حق چو خواهد می رسد در یک زمان
 صد اثر در کانه از اختران * و رساند قدرتش در هر زمان
 ۵۱۰ اختر گردون ظلم را ناسخاست * اختر حق در صفانش راسخاست
 چرخ پانصد ساله راه ای مستعین * در اثر نزدیک آمد با زمین
 سه هزاران سال و پانصد تا زحل * دم بدم خاصیتش آرد عمل
 دَرهش آرد چو سایه در ایاب * طویل سایه چیست پیش آفتاب
 وز نفوس پاکِ اختروش مدد * سوی اخترهای گردون می رسد
 ۵۲۰ ظاهر آن اختران قوام ما * باطن ما گشته قوام سبا

کور شد چون A (۵۰۳)

ز آنک او A (۵۰۶)

گر شود صد تو ABHK Bul (۵۰۷)

هزاران سال B (۵۱۳)

را بخند and ناخند K (۵۱۵)

در بیان آنک حکما گویند آدمی عالم صغریست و حکمای
اللّهی گویند آدمی عالم کبریست زیرا آن علم حکما بر صورت
آدمی مقصور بود و علم این حکما در حقیقت حقیقت
آدمی موصول بود،

پس بصورت عالم اصغر توی * پس بسعی عالم اکبر توی
ظاهر آن شاخ اصل میوه است * باطنا بهر ثمر شد شاخ هست
گر نبودی میل و اومید ثمر * گی نشاندی باغبان بیخ شجر
پس یعنی آن شجر از میوه زاد * گر بصورت از شجر بودش ولاد
۵۰ مصطفی زین گفت کادم وانیا * خلف من باشند در زیر لولا
بهر این فرموده است آن ذوفنون * زمیر نحنُ الْآخِرُونَ السَّابِقُونَ
گر بصورت من زادم زاده ام * من یعنی جدّ جدّ افتاده ام
کز برای من بدش سجن ملک * وز پی من رفت بر هفتم فلك
پس زمین زایید در معنی پدر * پس زمیوه زاد در معنی شجر
۵۰ اول فکر آخر آمد در عمل * خاصه فکرے کو بود وصف ازل
حاصل اندر يك زمان از آسمان * ورود بی آید ایدر کاروان
نیست بر این کاروان این ره دراز * گی مفازه زفت آید با مفاز
دل بکعبه ورود در هر زمان * جسم طیح دل بگیرد زامتنان
این دراز و کونهی مر جسم راست * چه دراز و کوتاه آنجا که خداست

Heading: Bul. کبراست. ABH Bul. حکمای الهی. ABHK Bul. صغراست. Bul. در حقیقت آدمی. ABH Bul. مقصور بود after. A om. زیرا علم آن حکما

امید. Bul. (۵۲۳) ظاهر آن شاخ. ABHK Bul. (۵۲۱)

فکری کان بود B. فکری که بود AH. (۵۲۰) بودش ژاد. Bul. (۵۲۴)

اندر کاروان A. (۵۲۱) اندر کاروان G. مفاز، without gamma. (۵۲۲)

۵۳۰ چون خدا مر جسم را تبدیل کرد * رفتش بی فرسخ و بی میل کرد
صد امیدست این زمان بر دار گام * عاشقانه اے فنی خَلَّ الْكَلَام
گرچه پیله چشم بره می زلف * در سفینه خفته ره می گئی

تفسیر این حدیث که مَثَلُ أُمَّتِي كَمَثَلِ سَفِينَةِ نُوحٍ مَن
تَمَسَّكَ بِهَا نَجَا وَمَن تَخَلَّفَ عَنْهَا غَرِقَ،

بهر این فرمود پیغمبر که من * همچو کشتیام بطوفان زمین
ما و اصحابم چو آن کشتی نوح * هرک دست اندر زند یابد فتوح
۵۴۰ چونک با شیخی تو دور از زشتی * روز و شب سیارے و در کشتی
در پناه جانِ جان بخشِ تویی * کشتی اندر خفته ره می روی
مشکل از پیغمبر آیام خویش * تکیه کم کن بر فن و بر کام خویش
گرچه شیری چون روی ره بی دلیل * خویش بین و در ضلالی و ذلیل
هین مژِ الا که با پرهای شیخ * تا بینی عَوْنِ لشکرهاى شیخ
۵۴۰ يك زمانى موجِ لطفش بالِ نُست * آتشِ قهرش دوی حمالِ نُست
قهرِ اورا ضدِ لطفش کم شهر * اتحادِ هر دو بین اندر اثر
يك زمان چون خاک سبزت می کند * يك زمان پُر باد و گبزت می کند
جسمِ عارفرا دهد وصفِ جماد * تا برو رُوید گل و نسربین شاد
لیک او بیند نبیند غیر او * جز بهغز پاک نهد خلد بو
۵۵ مغزرا خالی کن از انکارِ یار * تا که رجحان یابد از گلزارِ یار
تا یایی بوی خلد از یار من * چون محمد بویِ رحمن از یمن

Heading: BK نجی. پیغامبر BGK (۵۲۸)

کشتی و نوح K. ما و اصحابیم چون کشتی نوح. Bul. (۵۲۹)

پیغامبر BGHK. مشکل از پیغمبر. Bul. مشکل از پیغامبری A (۵۴۲)

عون و لشکرهاى AG (۵۴۴). خویش بین در ضلالی. Bul. (۵۴۳)

در صفِ معراجیان گر بیستی * چون بُراقت برکشاند نیستی
 نه چو معراجِ زمینی تا قمر * بلک چون معراجِ کلکی تا شکر
 نه چو معراجِ بُخاری تا سبا * بل چو معراجِ جنینی تا نهی
 ۵۵۵ خوش بُراقی گشت خنگِ نیستی * سوی هستی آردت گر نیستی
 کوه و دریاها سُهش مَس می‌کند * تا جهانِ حسن را پس می‌کند
 پا بکش در کشتی و وِرو روان * چون سوی معشوقِ جان جانِ روان
 دست نه و پای نه رو تا قَدَم * آنچنانکِ تاخت جانها از عدم
 بر دریدی در سخن پرده قیاس * گر نبودى سَمحِ سامع را تُعاس
 ۵۶۰ ای فلکِ برگشتِ او گوهرِ بیار * از جهانِ او جهانها شرم دار
 گر بیاری گوهرت صدتا شود * جامدت بیننده و گویا شود
 پس نقاری کرده باشی بهرِ خود * چونک هر سرمایه تو صد شود

قصهٔ هدیه فرستادن بلقیس از شهر سبا سوی سلیمان علیه السلام،

هدیهٔ بلقیس چلِ استر بُدست * بارِ آنها جمله خشتِ زر بُدست
 چون بصرای سلیمانی رسید * فرشی آرا جمله زرِ پخته دید
 ۵۶۵ بر سرِ زر تا چهل منزل براند * تا که زر را در نظر آبی نماند
 بارها گفتند زر را وا بریم * سوی مخزنِ ما چه بیگار اندریم
 عرصهٔ کشِ خاکِ زرِ ده‌دهیست * زر بَهْدیه بردن آنجا ابلهیست
 اے بیدرده عقلِ هدیه تا اله * عقلِ آنجا کهن‌ترست از خاکِ راه
 چون کسادِ هدیه آنجا شد پدید * شرمساریشان همی واپس کشید

(۵۵۲) Bul. sine puncto. بر کشاند B. بر گشاید A. ار بیستی.

(۵۵۷) Bul. G. چون خوش B. میرو دوان.

(۵۵۸) A. the را suppl. above. آنچنانکِ جانها را از عدم.

(۵۶۱) ABHK. شش تا شود. (۵۶۲) BH Bul. چلِ اشتر.

(۵۶۶) G. بیگار H. بیگار.

۵۷. باز گفتمند ار کساد و ار روا * چيست بر ما بندك فرمانيم ما
 گر زر و گر خاک مارا بُردنيست * امرِ فرمان ده بجا آوردنيست
 گر بفرمايند كه واپس بريد * هم بفرمان تحفه را باز آوريد
 خندش آمد چون سليمان آن بديد * كز شما من گي طلب كردم نريد
 من ني گويم مرا هديه دهيد * بلك گفتم لايق هديه شويد
 ۵۷۵ كه مرا از غيب نادر هديه است * كه بشر آنرا نيارد نيز خواست
 ي پرستيد اختری كو زر كند * رو باو آريد كو اختر كند
 ي پرستيد آفتاب چرخ را * خوار كرده جانِ عالی نرخوا
 آفتاب از امرِ حق طبّاخ ماست * ابله ي باشد كه گويم او خداست
 آفتاب گر بگيرد چون كُني * آن سياهي زو تو چون بيرون كُني
 ۵۸۰ نه بدرگاه خدا آري صداع * كه سياهي را ببر ما ده شعاع
 گر كُشندت نيم شب خورشيد كو * تا بنالی يا امان خواهی ازو
 حادثات اغلب بشب واقع شود * و آن زمان معبود تو غايب بود
 سوي حق گر راستانه خم شوي * و ا رهي از اختران محرم شوي
 چون شوي محرم گشام با تو لب * تا بيبي آفتابی نيم شب
 ۵۸۵ جز روان پاك اورا شرق نه * در طلوعش روز و شب را فرق نه
 روز آن باشد كه او شارق شود * شب نماند شب چو او بارق شود
 چون نمايد ذره پيش آفتاب * همچنانست آفتاب اندر لباب
 آفتابی را كه رُخشان می شود * ديك پيشش كُند و حيران می شود
 همچو ذره بينش در نورِ عرش * پيش نورِ بي حدِ موفورِ عرش
 ۵۹۰ خوار و مسكين بيني اورا بي قرار * ديك را قوت شه از كردگار

و از روا B. از كساد AB (۵۷۰)

بجای BK (۵۷۱)

كین واپس بريد Bul. (۵۷۲)

يا بنالی A (۵۸۱)

شارق بود Bul. (۵۸۶)

as in text Rُخشان G (۵۸۸)

و موفور Bul. (۵۸۹)

ديك با قوت B (۵۹۰)

کیمیایی کہ از ویك مائریے * بر دُخان افتاد گشت آن اختری
 نادر اِکسیری کہ از وی نیم تاب * بر ظلای زد بکردش آفتاب
 بُو العجب میناگری کزیک عمل * بست چندین خاصیت را بر زُحل
 باقی اخترا و گوهرهای جان * هم برین مِقیاس اے طالب بدان
 ۵۱۵ دیدہ حتی زبون آفتاب * دیدہ ربّانی جو و بیاب
 تا زبون گردد پیش آن نظر * شَعَمَاتِ آفتاب با شَرَر
 کَانَ نظر نوری و این ناری بود * نار پیش نور بس تاری بود

کرامات و نور شیخ عبد الله مغربی قدس الله سره،

گفت عبد الله شیخ مغربی * شصت سال از شب ندیدم من شی
 من ندیدم ظلمتی در شصت سال * نه بروز و نه بشب نه زاعتلال
 ۶۰۰ صوفیان گفتند صدق قال او * شب هی رفتیم در دُنبالِ او
 در بیابانهای پُر از خار و گو * او چو ماه بدر مارا پیش رو
 روی پس ناکرده می گنتی بشب * هین گو آمد میل کن در سوی جب
 باز گنتی بعد یکدم سوی راست * میل کن زیرا که خاری پیش پاست
 روز گشتی پاش را ما پای بوس * گشته و پایش چو پاهای عروس
 ۶۰۵ نه زخاک و نه زرگل بر وی اثر * نه از خراش خار و آسیمب حجر
 مغربی را مشرق کرده خدای * کرده مغرب را چو مشرق نوززای

شمعنان A (۵۱۶) . جوی و بیاب B (۵۱۵) . و گنت Bul. (۵۱۱)

کَانَ نظر ناری و این نوری بود * نار پیش نوریش تاری بود Bul. (۵۱۷)

Heading: B العزيز B . سره العزيز B .

هین که آمد A (۶۰۲) . صدق حال او B (۶۰۰)

پیش ماست Bul. (۶۰۴) . After this verse Bul. adds: (۶۰۴)

روز گشتی پای بوسش گشته ما * زآنکه بودش پاک از گل هر دو پا

نوززای B . خدا B (۶۰۶)

نورِ این شمسِ شُوسِیِ فارس است * روزِ خاص و عام را او حارس است
 چون نباشد حارس آن نورِ بجید * که هزاران آفتاب آرد پدید
 تو بسور، او همی رَو در امان * در میانِ ازدها و کژدمان
 ۶۱۰ پیشِ پِشتِ می رود آن نورِ پاک * می کند هر ره زنی را چاک چاک
 یَوْمَ لَا یُخْزِی النَّبِیَّ رَاسِت دَان * نُورِ یَسَعِی بَیْنَ اَیْدِیْهِمْ بَخْوَان
 گرچه گردد در قیامت آن فزون * از خدا اینجا بخواهید آزمون
 کو بیخشد هر بیخ و هر بهاغ * نورِ جانِ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِالْبَلَاغِ

باز گردانیدن سلیمان علیه السّلم رسولان بلقیس را بآن هدیهها
 کی آورده بودند سوی بلقیس و دعوت کردن بلقیس را
 بایمان و ترک آفتاب پرستی،

باز گردید اے رسولانِ حَجَل * زر شمارا دل بهن آرید دل
 ۶۱۰ این زر، من بر سر، آن زر نهد * کورئ تن فرجِ استرا دهید
 فرجِ استر لایقِ حلقه زرست * زرِ عاشقِ رُویِ زردِ اصرست
 که نظرگاهِ خداوندست آن * کر نظر اندازِ خورشیدست کان
 کو نظرگاهِ شعاعِ آفتاب * کو نظرگاهِ خداوندِ لباب
 از گرفتِ من زجانِ اسپر کنید * گرچه اکنون هم گرفتار، منید
 ۶۲۰ مرغِ فتنه دانه بر بامست او * پر گشاده بسته دامت او
 چون بدانه داد او دل را بچان * ناگرفته مر ورا بگرفته دان
 آن نظرها که بدانه می کند * آن گره دان کو بها بری زند

نورِ یَسَعِی G (۶۱۱) . کردمان G (۶۰۹) . روزِ خاص G (۶۰۷)

Heading: A om. رسولان. A. یا هدیه. BK Bul. یا آن هدیهها. Bul. بایمان. Bul. سوی ایمان.

ناگرفته مرغ را B. ناگرفته مور را A (۶۲۱)

دانه گوید گر تو می دزدی نظر * من هی دزدر ز تو صبر و مقر
چون کشیدت آن نظر اندر یم * پس بدانی کز تو من غافل نیم

قصه عطاری که سنگ ترازوی او گل سرشوی بود و
دزدیدن مشتری گل خوار از آن گل هنگام سنجیدن شکر
دزدیده و پنهان،

۶۲۵ پیش عطاری یکی گل خوار رفت * تا خرد ابُلُوحِ قندِ خاصِ زفت
پس بر عطاری طَرَارِ دُودِل * موضعِ سنگِ ترازو بود گل
گفت گل سنگِ ترازوی منست * گر ترا میلِ شکر بخردنست
گفت هستم در مِهْمی قندجو * سنگِ میزان هرچ خواهی باش گو
گفت با خود پیش آنکِ گل خورست * سنگ چه بود گل نکوتر از زرست
۶۲۶ همچو آن دلاله که گفت ای پسر * نو عروسی یافتم بس خوب فر
سخن زیبا لیک هم یک چیز هست * کان ستیره دختر حلواگراست
گفت بهتر این چنین خود گر بود * دختر او چرب و شیرین تر بود
گر نداری سنگ و سنگت از گلست * این به و به گل مرا میوه دلست
اندر آن کفه ترازو زاعتماد * او بجای سنگ آن گل را نهاد
۶۲۷ پس برای کفه دیگر بدست * هم بقدر آن شکر را می شکست

صبر و مقر H (۶۲۲)

Heading: A om. از.

خاص و رفت A (۶۲۵)

(۶۲۶) After this verse Bul. adds:

گفت عطاری جان ابُلُوحِ من * نیست نیکی بی تکلف بی سخن

خوب و فر Bul. یافتم همچون فر H (۶۲۰)

این مرا میوه B (۶۲۳)

چون نبودش تیشه او دیر ماند * مشتری را منظر آنجا نشانند
 رویش آن سو بود گل خور نایشکفت * گل ازو پوشید دزدیدن گرفت
 ترس ترسان که نباید ناگهان * چشم او بر من فد از امتحان
 دید عطار آن و خود مشغول کرد * که فزون تر دزد هین ای روی زرد
 ۶۴۰ گر بدزدی وز گل من می ببری * رو که هم از پهلوی خود می خوری
 تو می ترسی زین لیک از خری * من می ترسم که تو کمتر خوری
 گرچه مشغولم چنان احق نیم * که شکر افزون کنی تو از نیم
 چون بینی مر شکر را زآمود * پس بدانی احق و غافل که بود
 مرغ زآن دانه نظر خوش می کند * دانه هم از دور راهش می زند
 ۶۴۵ گر زنای چشم خطی می ببری * نه کباب از پهلوی خود می خوری
 این نظر از دور چون تیرست و سم * عشقت افزون می شود صبر تو کم
 مال دنیا دام مرغان ضعیف * ملک عقبی دام مرغان شریف
 تا بدین ملکی که او دامیست ژرف * در شکار آزند مرغان شگرف
 من سلیمان می خواهم ملکتان * بلک من برهانم از هر ملکتان
 ۶۵۰ کین زمان هستی خود مملوک ملک * مالک ملک آنک بجهید او زهک
 بازگونه اے اسیر این جهان * نام خود کردی امیر این جهان
 ای تو بنده این جهان محبوس جان * چند گویی خویش را خواجه جهان

منظر او می نشانند AH. تیشه (sic) او می دیر ماند H (۶۴۶).

هین for ازین Bul. دید آن عطار AB Bul (۶۴۴).

شکر را آزمود B (۶۴۳).

خطی A. کز زنای چشم K (۶۴۵).

چون تیرست H (۶۴۶).

دامست G (۶۴۸).

می برهانم B. من سلیمان می خواهم Bul. (۶۴۹).

بجهید ABHK Bul. آنک for او که B (۶۵۰).

دلدارى کردن و نواختن سليمان عليه السلام مر آن رسولانرا
و دفع وحشت و آزار از دل ایشان و عذر قبول
ناکردن هديه شرح کردن با ایشان،

ای رسولان می فرستمان رسول * ردّ من بهتر شمارا از قبول
پیش بلقیس آنچه دیدیت از عجب * باز گوید از بیابان ذهب
تا بدانند که بزر طامع نه ام * ما زر از زر آفرین آورده ام
آنک گر خواهد همه خاک زمین * سر بسر زر گردد و در زمین
حق برای آن کند ای زرگزین * روز محشر این زمین را نقره گین
فارغیم از زر که ما بس پُر کنیم * خاکبانرا سر بسر زرین کنیم
از شما کی گدیده زر می کنیم * ما شمارا کییاگری کنیم
76. ترک آن گیرید گر ملک سیاست * که برون آب و گل بس ملکه است
نخته بندست آنک تختش خوانند * صدر پنداره و بر در مانند
پادشاهی نیستت بر ریش خود * پادشاهی چون کنی بر نیک و بد
بی مراد تو شود ریشت سپید * شرم دار از ریش خود ای کز امید
مالک الملکست هرکش سر نهی * بی جهان خاک صد ملکش دهد
77. لیک ذوق بجه پیش خدا * خوشتر آید از دو صد دولت ترا
پس بنالی که نخواه ملکهها * ملک آن بجه مسلم کن مرا

Heading: A om. مر آن. B om. Bul. کردن با ایشان.

(76) After this verse Bul. adds:

که چهل منزل بروی زر بدید * وز چنین هدیة مجل چون می شدید

من شمارا bis. Bul. میکم کی for که (76) A. چه روی زمین B (76)

و. A om. برون از آب ABHK. اگر ملک B (76)

. سفید Bul. H (76)

پادشاهان جهان از بدَرگی * بُو نبردند از شرابِ بندگی
 ورنه اذم وار سَرگردان و دنگ * ملک را برهر زدندی بی درنگ
 لیک حق بهر ثبات این جهان * مَهرشان بنهاد بر چشم و دهان
 ۷۷۰ تا شود شیرین بر ایشان نخت و تاج * که ستانیم از جهانداران خراج
 از خراج ار جمع آری زر چو ریگ * آخر آن از تو بهاند مُردَریگ
 همره جانت نگردهد ملک و زر * زر بیده سُر مه ستان بهر نظر
 تا ببینی کین جهان چاهبست تنگ * یوسفانه آن رسن آره بچنگ
 تا بگوید چون زچاه آبی بیام * جان که یا بُشَرائِ هَذَا لَی غُلام
 ۷۷۵ هست در چاه انعکاسات نظر * کترین آنک نهاید سنگ زر
 وقت بازی کودکانرا زاخلال * و نهاید آن خَزفها زرو مال
 عارفانش کپیگر گشته اند * تا که شد کانهها بر ایشان نژند

دیدن درویش جماعت مشایخ را در خواب و درخواست کردن
 روزی حلال بی مشغول شدن بکسب و از عبادت ماندن
 و ارشاد ایشان او را و میوه‌های تلخ و ترش کوهی
 بر وی شیرین شدن بداد آن مشایخ ،

آن یکی درویش گفت اندر سَمَر * خَضْرَیَانرا من بدیدم خواب در
 گفتم ایشانرا که روزی حلال * از بجای نوشم که نبود آن وبال

که حق از بهر ثبات AB (۷۶۹) زدیدی B (۷۶۸).

آخر از تو آن بهاند AH (۷۷۱).

ملک و زر بفروش و حیرانی بجز: H in second hemistich: (۷۷۲) corr. in marg.

زچه آبی AH (۷۷۴).

ماندن او K Bul. بکسب دنیا Bul. که مشغول B. حلال از ایشان K Bul. Heading:

و بر وی Bul. برو شیرین A. او را میوه‌های Bul. زان وبال Bul. (۷۷۴).

۶۸۰ مر مرا سوی گھستان راندند * میوها زان بیشه یافشانند
 که خدا شیرین بکرد آن میوہا * در دہان تو بہتہای ما
 ہین بخور پاک و حلال و بی حساب * بی صداع و نقل و بالا و نشیب
 پس مرا زان رزق نطفی رُو نمود * ذوقِ گفت من بخردہا یربود
 گفتم این فتنہست ای ربّ جہان * بخششی دہ از ہمہ خلفان نہان
 ۶۸۵ شد سخن از من دل خوش یافتم * چون انار از ذوق یبشکافتم
 گفتم ار چیزی نباشد در بہشت * غیر این شادی کہ دارم در سرشت
 ہیچ نعمت آرزو نآید دگر * زین نپردازم بچور و نیشگر
 ماندہ بود از کسب یک دو حہام * دوختہ در آستین جبہام

نیت کردن او کی این زر بدہم بدان ہیزم کش چون من روزی
 یافتم بکرامات مشایخ و رنجیدن آن ہیزم کش از ضمیر و نیت او،

آن یکی درویش ہیزم یکشید * خستہ و ماندہ زبیشہ در رسید
 ۶۹۰ پس بگفتم من زروزے فارغم * زین سپس از بہر رزق نیست غم
 میوہ مکروہ بر من خوش شدست * رزقِ خاص جسم را آمد بدست
 چونک من فارغ شدستم از گلو * حبتہ چندست این بدہم بدو
 بدہم این زررا بدین تکلیف کش * تا دو سہ روزک شود از قوت خوش
 خود ضمیرم را ہمی دانست او * زانک سمعش داشت نور از شع ہو
 ۶۹۵ بود پیشش ستر ہر اندیشہ * چون چراغی در درون شیشہ

ABH om. حلال بی حساب A. حلالی بی حساب BH (۶۸۲). این میوہا Bul. (۶۸۱)

before و B (۶۸۵). بالا before و BHK Bul. om. نقل before و

کسب K (۶۸۸). بچور for مجوز BHK Bul. (۶۸۷)

Heading: A om. او.

زآنک شمعش HK (۶۹۴). بدین for بدان Bul. (۶۹۳)

هیچ پنهان می‌نشد از وی ضمیر * بود بر مضمونِ دها او امیر
 پس می‌مُنگید با خود زیر لب * در جوابِ فکرتم آن بُو الْعَجَب
 که چنین اندیشی از بهر ملوک * کَيْفَ تَلْقَى الرَّزَقَ إِنْ لَمْ يَرْزُقْكَ
 من نمی‌کردم سخن را فهم لیک * بر دلم یزد عتابش نیک نیک
 ۷۰۰ سوی من آمد بهیبت همچو شیر * تنگِ هیزم را زخود بنهاد زیر
 پرتو، حالی که او هیزم نهاد * لرزه بر هر هفت عَضْوٍ من فتاد
 گنت یا رَبِّ گر ترا خاصان می‌اند * که مَبَارَكٌ دَعْوَتٌ وَ فَرَحٌ پِیْ اَنْد
 لطف تو خواهم که میناگر شود * این زمان این تنگِ هیزم زر شود
 در زمان دیدم که زر شد هیزمش * همچو آتش بر زمین می‌تافت خوش
 ۷۰۵ من در آن بی‌خود شدم تا دیرگه * چونک با خویش آدمم من از ولّه
 بعد از آن گنت ای خدا گر آن کبار * بس غیورند و گریزان ز اشتهار
 باز این را بندِ هیزم ساز زود * بی توقف هم بر آن حالی که بود
 در زمان هیزم شد آن اغصانِ زر * مست شد در کارِ او عقل و نظر
 بعد از آن بر داشت هیزم را و رفت * سوی شهر از پیش من او تیز و تفت
 ۷۱۰ خواستم تا در پی آن شه روم * پُرم امر و مے مشکلات و بشنوم
 بسته کرد آن هیبت او مرا * پیشِ خاصان ره نباشد عامه را
 ور کسی را ره شود گو سرفشان * کآن بود از رحمت و از جذبشان
 پس غنیمت دار آن توفیق را * چون بیابی صحبتِ صدیق را
 نه چو آن ابله که یابد قُرب شاه * سهل و آسان در فند آن دم ز راه
 ۷۱۵ چون ز قُربانی دهندش بیشتر * پس بگوید رانِ گاوست این مگر
 نیست این از رانِ گاو ای مُفتَری * رانِ گاوت می‌نماید از خری
 بذلِ شاهانه‌ست این بی رشونی * بخشش محض است این از رحمتی

(۶۱۷) مَنگید: so vocalised in BG.

(۷۰۱) A پرتو خاکی.

(۷۰۲) B خاصان هند.

(۷۰۵) B آدمم باز از ولّه.

تحریریں سلیمان علیہ السلام مر رسولانرا بر تعجیل هجرت بلقیس
بہر ایہان،

ہیچنان کہ شہ سلیمان در نبرد * جذب خیل و لشکر بلقیس کرد
کہ بیاید ای عزیزان زود زود * کہ بر آمد موجها از بحر جود
۷۲- سوی ساحل و فشانند بی خطر * جوش موجش هر زمانی صد گھر
الصلا گفتیم اے اهل رشاد * کین زمان رضوان در جنت گشاد
پس سلیمان گفت ای پیکان روید * سوی بلقیس و بدین دین بگروید
پس بگویدش یآ اینجا تمام * زود کہ ان الله يدعوا بالسلام
هین یآ اے طالب دولت شتاب * کہ فتوحست این زمان و فتح باب
۷۲۵ ای کہ تو طالب نہ تو ہر بیآ * تا طلب یابی ازین یار وفا

سبب هجرت ابرہیم ادم قدس الله سره و ترك ملك خراسان،

ملك برہر زن تو ادم وار زود * تا بیابی ہیچو او ملك خلود
خفته بود آن شہ شبانہ بر سریر * خراسان بر بام اندر دار و گیر
قصہ شہ از خراسان آن ہم نبود * کہ کند زان دفعہ دزدان و زنود
او ہی دانست کآن کو عادلست * فارغست از واقعه ایمن دلست
۷۳- عدل باشد پاسبان کامہا * نہ بشب چوبک زنان بر بامہا
لیک بد مقصودش از بانگ رباب * ہیچو مشتاقان خیال آن خطاب
نالہ سُرنا و تہدید دُہل * چیزکی ماند بدان ناقور گل
پس حکیمان گتہ اند این لختہا * از دوار چرخ بگرفتیم ما

م. تو ییا. ABH Bul. (۷۲۵) کہ. Bul. om. (۷۲۶)

Heading: A ادم suppl. above. A om. ملك. B خراسان گتنن.

(۷۲۶) Bul. مر کو عادلست. G originally دلست. B (۷۲۶) درم زن.

بانگِ گردشهای چرخست این که خلق * میسرایندش بطَّنبور و بجلق
 ۷۳۵ مومنان گویند کآثار، بهشت * نغز گردانید هر آوازِ زشت
 ما همه اجزای آدم بوده‌ایم * در بهشت آن لحنها بشنوده‌ایم
 گرچه بر ما ریخت آب و گل شکی * یادمان آمد امر آنها چیزکی
 لیک چون آمیخت با خاک کُرب * گئی دهند این زیر و این بم آن طرب
 آب چون آمیخت با بول و گمیز * گشت زامیزش مزاجش تلخ و تیز
 ۷۴۰ چیزکی از آب هستش در جسد * بول گیرش آتشی را می‌کشد
 گر نجس شد آب این طبعش بماند * کآتش غمرا بطبع خود نشاند
 پس غذای عاشقان آمد سماع * که درو باشد خیال اجتماع
 قوتی گیرد خیالات ضمیر * بلك صورت گردد از بانگ و صغیر
 آتش عشق از نواها گشت تیز * آنچه‌انک آتش آن جوزیز

حکایت آن مرد تشنه کی از سر جوزین جوز می‌ریخت در جوی
 آب که در گو بود و بآب نمی‌رسید تا بافتادن جوز بانگ
 آب بشنود و او را چو سماع خوش بانگ آب اندر طرب می‌آورد،

۷۴۵ در نُغولی بود آب آن تشنه راند * بر درخت جوز جوزی می‌فشانند
 می‌فتاد از جوزین جوز اندر آب * بانگ می‌آمد هی دید او حباب
 عاقلی گفتش که بگذار اے فقی * جوزها خود نشنگی آرد ترا

خاک و کرب A (۷۳۸) . یادمان اید از آنها اندکی Bul. (۷۳۷)

غذای G . غذای Bul. A (۷۴۲) . تلخ و تیز K (۷۳۹)

آچه‌انک آن آتش A (۷۴۴) . و om. A (۷۴۳)

Heading: A om. B. و در اب B. و با آب AH. می‌ریخت جوز before

A om. و before Bul. او را چو سماع

می‌آید Bul. (۷۴۶) . درخی B (۷۴۵) . بگذر AH Bul. (۷۴۷)

بیشتر در آب می‌افتد ثمر * آب در پستیست از تو دُور در
تا تو از بالا فرو آبی بزور * آبِ جُویش بُرده باشد تا بدُور
۷۰۰ گفت قصدم زین فشاندن جَوَز نیست * تیزتر بنگر برین ظاهر مه‌ایست
قصِد من آنست کاید بانگِ آب * هم بینم بر سر آب این حباب
نشنه‌را خود شُغل چه بود در جهان * گردِ پایِ حَوْضِ گشتن جاودان
گردِ جُو و گردِ آب و بانگِ آب * همچو حاجی طایفِ کعبه صواب
همچنان مقصود من زین مثنوی * ای ضیاءِ اَحَقِّ حُسامِ الدِّینِ تُوئی
۷۰۰ مثنوی اندر فُروع و در اُصول * جمله آن نُست کردستی قبول
در قبول آرند شاهان نیک و بد * چون قبول آرند نبود بیش رد
چون نهالی کاشتی آبش بد * چون گشادش داده بگشا گره
قصدم از الفاظِ او رازِ توست * قصدم از انشایش آوازِ توست
پیش من آوازت آوازِ خداست * عاشق از معشوق حاشا که جداست
۷۱۰ اتّصالی بی تکلیف بی قیاس * هست ربّ النَّاسِ را با جانِ ناس
لیک گفتم ناس من نَسْناَسِ نِی * ناسِ غیرِ جانِ جان‌اشناسِ نِی
ناسِ مَرْتَرِ باشد و کُوِ مَرْتَمِی * تو سَرِ مَرْتَمِ ندیدیستی دُوئی
مَا رَمِیتَ إِذْ رَمِیتَ خَوانِدَ * لیک جسی در تجزّی ماند
مُلکِ جِسمت را چو بلیس ای غَی * ترک کن بهر سَلیمانِ نَبِی

برده باشی A. فرود آیی AH Bul. (۷۴۹) دورتر A Bul. و از تو Bul. (۷۴۸)

طایف و کعبه A (۷۰۲) corr. in marg.

(۷۰۶) After this verse Bul. adds:

مشویرا جمله اصل و ابتدا * خود تویی هر با تو باشد انتها
م ترا عون ترا هر التجا * شفتت و بر سعد تو شد اتکا
استوا و گفت و گوی مثنوی * گر پذیرفتی همه هدیه توی
عز و اقبالرا قبول تو نشان * چون تویی شاه دل و سلطان جان

از انشایش ABHK Bul. (۷۰۸) . آبش تو ده ABH (۷۰۷)

تو سری مردم A (۷۱۲) . اتّصال A (۷۱۰) . گئی H که for کی AB (۷۰۹)

۷۵ ای کم لا حَوْلَ نه از گفتِ خویش * بلك از وسواسِ آن اندیشه‌کیش
 کو خیالی می‌کند در گفتِ من * در دل از وسواس و انکاراتِ ظن
 ای کم لا حَوْلَ یعنی چاره نیست * چون ترا در دل بضمتِّ گفتنیست
 چونک گفتِ من گرفت در گلو * من خمش کردم تو آن خود بگو
 آن یکی نایی خوش نی می‌زدست * ناگهان از مقدش باده بچست
 ۷۶ نای را بر کون نهاد او که زمن * گر تو بهتر می‌زنی بستان بزن
 ای مسلمان خود ادب اندر طلب * نیست الا حمل از هر بی‌ادب
 هرکرا بی‌شکایت می‌کند * که فلان کس راست طبع و خوبی بد
 این شکایت‌گر بدان که بدخوست * که مر آن بدخوی را او بدگوست
 زانک خوش‌خو آن بود کو در خمول * باشد از بدخو و بدطبعان حمل
 ۷۷ لیک در شیخ آن گله زامرِ خداست * نه پی خشم و مهارت و هواست
 آن شکایت نیست هست اصلاحِ جان * چون شکایت کردن پیغمبران
 ناحمولی انبیا از امر دان * ورنه حملت بدرا حملشان
 طبع را گفتند در حمل بدی * ناحمولی گر بود هست ایزدی
 ای سلیمان در میان زاغ و باز * حله حق شو با همه مرغان بساز
 ۷۸ ای دو صد بلقیس رحمت را زبون * که اهد قوی انهم لا یعلمون

تهدید فرستادن سلیمان علیه السلام پیش بلقیس کی اصرار
 میندیش بر شرك و تأخیر مکن،

هین بیا بلقیس ورنه بد شود * لشکرت خصمت شود مُرتد شود

انکارات و ظن. Bul. وسواس و. K om. (۷۶)

نایی. G has نایی که خوش نی می‌زدست. Bul. نایی فی خوش می‌زدست ABHK (۷۶)

چون مر آن بدخوی را بدگو بود. B. بدان بدخو بود. (۷۷) with *idāfat* خوش

رحمل بدی G (۷۸). پیغامبران ABGK. این شکایت K (۷۷)

پرده‌دار، تو دَرَت را برکند * جانِ تو با تو بجان خصی کند
 جمله ذرات زمین و آسمان * لشکرِ حقند گامِ امتحان
 بادرا دیدی که با عادن چه کرد * آبرا دیدی که در طوفان چه کرد
 ۷۸۵ آنچه بر فرعون زد آن بحر کین * آنچه با فارون نمودست این زمین
 آنچه آن بایبل با آن پیل کرد * آنچه پشه کله نم‌رود خورد
 و آنک سنگ انداخت داودی بدست * گشت ششصد پاره و لشکر شکست
 سنگ و بارید بر آعدای لوط * تا که در آب سیه خوردند غوط
 گر بگویم از جمادات جهان * عاقلانه یاری پیغمبران
 ۷۹۰ مثنوی چندان شود که چل شتر * گر کشد عاجز شود از بارِ پُر
 دست بر کافر گواهی دهد * لشکرِ حق می‌شود سر می‌نهد
 اے نموده ضدِ حق در فعل دَرَس * در میانِ لشکرِ اوی بت‌رَس
 جُزُو جُزُوت لشکر، او در وفای * مر ترا اکنون مُطیعند از نفاق
 گر بگوید چشم را کورا فشار * دردِ چشم از تو بر آرد صد دمار
 ۷۹۵ و در بدندان گوید او بنما و بال * پس بینی تو ز دندان گوشمال
 باز کن طبر را بخوان بابُ الْعَال * تا بینی لشکر، تن را عمل
 چونک جان، جان هر چیزی و یست * دشمنی با جانِ جان آسان کیست
 خود رها کن لشکر، دیو و پری * کز میانِ جانِ کُنندم صفدری
 ملک را بگذار بلبس از نُخست * چون مرا یابی همه مُلک آن نُست
 ۸۰۰ خود بدانی چون بر من آمده * که تو بی من نقشِ گرمابه بُدی
 نقش اگر خود نقشِ سلطان یا غنیست * صورتست از جانِ خود بی چاشنیست

(۷۸۷) G شصده. (۷۸۴) B آبرا for ابررا (۷۸۴)

(۷۸۸) After this verse Bul. adds:

از کف شاه رسل يك قبضه خاك * کرد ناگه مشرکین را بس هلاک

(۷۸۹) ABGK پیغامبران (۷۸۹)

(۷۹۰) Bul. از بار بر (۷۹۰)

زینت او از برای دیگران * باز کرده بیهد چشم و دهان
 ای تو در پیکار خود را باخته * دیگران را تو ز خود نشناخته
 تو بهر صورت که آبی بیستی * که منم این والله آن تو نیستی
 ۸۰۵ يك زمان تنها بهائی تو ز خلق * در غم و اندیشه مانی تا بخلق
 این تو گئی باشی که تو آن اوحدی * که خوش و زیبا و سرمست خودی
 مرغِ خویشی صیدِ خویشی دامِ خویش * صدرِ خویشی فرشِ خویشی بامِ خویش
 جوهر آن باشد که قام با خودست * آن غرض باشد که فرع او شدست
 گر تو آدم زاده چون او نشین * جمله ذریات را در خود ببین
 ۸۱۰ چیست اندر خم که اندر نهر نیست * چیست اندر خانه کاندر شهر نیست
 این جهان خُست و دل چون جوی آب * این جهان حُجروست و دل شهر عجباب

پیدا کردن سلیمان علیه السلام که مرا خالصاً لِأَمْرِ اللَّهِ
 جهدست در ایمان تو، يك ذره غرضی نیست مرا نه در نفس
 تو و حسن تو و نه در ملك تو، خود بینی چون چشم
 جان باز شود بنور الله،

هین بیا که من رسول دعوتی * چون اجل شهوت گشتم نه شهوتی
 ور بود شهوت امیر شهوتم * نه اسیر شهوت روی بتم
 بت شکن بودست اصل اصل ما * چون خلیل حق و جمله انبیا

در میگار G (۸۰۴)

فرش خویش و بام خویش AHK Bul. صید خویش و دام خویش AHK Bul. (۸۰۷)

حجروست G (۸۱۱). غم کاندر ABHK (۸۱۰)

Heading: K Bul. بلقیس را که مرا Bul. غرض Bul. فی در نفس تویی در ملك تو.

بنور الله عز وجل K Bul. باز شود والمؤمن ينظر بنور الله B. و نه در حسن تو B

شهوت و روی Bul. (۸۱۴)

۸۱۵ گر در آیسیم اے رھی در بُتکَہ * بُت سجد آرد نہ ما در مَعْبَدِہ
 احمد و بُوجَہل در بُتخانہ رفت * زین شدن تا آن شدن فرقیست زفت
 این در آید سَر نہند اورا بتان * آن در آید سَر نہند چون اُمّتان
 این جہان شہوتی بُتخانہ ایست * انبیا و کافرانرا لانہ ایست
 لیک شہوت بندہ پاکان بود * زر نسوزد زآنک نقد کان بود
 ۸۲۰ کافران قَلبند و پاکان ہجو زر * اندرین بُوتہ دَرند این دو نفر
 قلب چون آمد سہ شد در زمان * زر در آمد شد زری او عیان
 دست و پا انداخت زر در بوتہ خوش * در رخ آتش ہی خندد رگش
 جسم ما روپوشی ما شد در جہان * ما چو دریا زیر این گہ در نہان
 شاہ دین را منگر ای نادان بطین * کین نظر کردست ابلیس لعین
 ۸۲۵ گئی توان اندود این خورشیدرا * با کفِ گل تو بگو آخر مرا
 گر بریزی خاک و صد خاکسترش * بر سَر نور او بر آید بر سَرش
 گہ کہ باشد کو پیوشد رُوی آب * طین کہ باشد کو پیوشد آفتاب
 خیز بقیسا چو ادم شاہوار * دود ازین مُلک دو سہ روزہ بر آر

باقی قصہ ابرہیم ادم قدس اللہ سرہ،

بر سَر تختی شنید آن نیک نام * طَقَطقی و ہاے و ہوی شب زبام

سر نہد اورا بتان A (۸۱۷) . فرقت A . زین for این A (۸۱۶)

آنک نقد A (۸۱۶) . جہانی A (۸۱۸)

با کفی گل K (۸۲۵) . ہی خندد زکش B Bul. (۸۲۲)

طین کی باشد GH . تا پیوشد روی آب B . کہ چہ باشد B . کہ کی باشد AGHK (۸۲۷)

A کی and H کہ for کو in the first hemistich, and ABH کہ for کو in the second.

Heading: ABK Bul. ابرہیم ادم رحمة اللہ علیہ . After the Heading Bul. adds:

حال ابراہیم را کن تو بیان * از چہ رو کردست ترک این جہان

بیام B Bul. . ہای ہوی B . تنقی ABHK (۸۲۶)

۸۲۰ گامنه‌ای تُند بر بامِ سرا * گفت با خود این چنین زَهره کرا
 بانگ زد بر روزنِ قصر او که کیست * این نباشد آدمی مانا پریست
 سَر فرو کردند قوی بو العجب * ما هی گردیم شب بهر طلب
 هین چه هی جوید گفتند اشتران * گفت اشتر بام بر کی جُست هان
 پس بگفتندش که تو بر تختِ جاه * چون هی جویی ملاقاتِ اله
 خود هان بُد دیگر او را کس ندید * چون پری از آدمی شد ناپدید
 معنی اش پنهان و او در پیشِ خلق * خلق گی بینند غیر ریش و دلق
 چون ز چشمِ خویش و خلقان دُور شد * همچو عَنقا در جهان مشهور شد
 جانِ هر مرغی که آمد سوی قاف * جمله عالم ازو لافند لاف
 چون رسید اندر سِبا این نورِ شرق * غُلغُلی افتاد در بلقیس و خلق
 ۸۴۰ رُوحه‌ای مُرده جمله پَر زدند * مُردگان از گورِ تن سَر بر زدند
 يك دگر را مژده دادند هان * نك ندایی هی رسد امر آسمان
 زان نندا دینها هی گردند گبز * شاخ و برگِ دل هی گردند سبز
 از سلیمان آن نَفَس چون نفخِ صُور * مردگان را رهانید از قُبور
 مر ترا بادا سعادت بعد ازین * این گذشت اللهُ اَعْلَمُ بِالْأَیْنِ

بقیة قصه اهل سبا و نصیحت و ارشاد سلیمان علیه السلام آل
 بلقیس را هر یکی را اندر خوردِ مشکلات دین و دل او و صید
 کردن هر جنس مرغ ضهیری بصفیر آن جنس مرغ و طعمه او،
 ۸۴۵ قصه گویم از سبا مشتاق وار * چون صبا آمد بسوی لاله زار

خوش ندایی B (۸۴۱) . لافند و لاف A Bul. جمله مرغان (۸۲۸)

Heading: In G آل is suppl. above. BG مشکلات و مشکلات HK. اندر خور و خور. In G خور is suppl. before خود, and in H خود is suppl. after خود. Bul. مشکلات. صید before و A om. B. دل و دین او B. اندر خور خود و مشکلات.

چون سبا آمد A (۸۴۵)

لافتِ الْأَشْبَاحِ يَوْمَ وَصَلَهَا * عادتِ الْوِلْدَانِ صَوْبَ أَصْلِهَا
 أُمَّةٌ الْعَشَقِ الْخَفِيِّ فِي الْأَمَمِ * يَنْطَلُجُ حَوْلَهُ لَوْمَةُ السَّقَمِ
 ذِلَّةُ الْأَزْوَاجِ مِنْ أَشْبَاحِهَا * عِزَّةُ الْأَشْبَاحِ مِنْ أَزْوَاجِهَا
 أَيُّهَا الْعَشَاقُ السَّقِيَا لَكُمْ * أَنْتُمْ الْبَاقُونَ وَالْبَيْتُ لَكُمْ
 ۱۰۰. أَيُّهَا السَّالُونَ قَوْمُوا وَاعْشَقُوا * ذَاكَ رِيحُ يُونُسَ فَإِسْتَشْفُوا
 مَنْطِقُ الطَّيْرِ سَلِيمَانِي يَا * بَانِكِ هِرْمَرِغِي كِهْ آيْدِ سِرَا
 چون بهرغانت فرستادست حق * لحنِ هِرْمَرِغِي بِنَادِست سَبَقِ
 مرغِ جَبْرِي را زبَانِ جَبْرِگو * مرغِ پَرِاشَكِستِهرَا از صَبْرِگو
 مرغِ صابِرَا تو خوش دَارِ و مُعَافِ * مرغِ عَنَقَارَا بَخْوَانِ اَوْصَافِ قَافِ
 ۱۰۰. مَرِ كَبُوتِرَا حَذِرِ فَرْمَا زَبَا * بَا زَرَا از حِلْمِ گو و اِحْتِرَازِ
 وَأَنْ خُفَاشِي رَا كِهْ مَانْدِ اَوْ بِي نَوَا * مِي كُنْشِ بَا نَوْرِ جُفْتِ و آسِنَا
 كَبَكِ جَنَگِي رَا بِيامُوزَانِ تَوَصُّلِجِ * مَرِ خُرُوسَانِرَا نَمَا أَشْرَاطِ صُبْحِ
 هِمَجَنَانِ مَرُوهْدُ هَدَا عَنَابِ * رِهْ نَمَا وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِالْأَسْوَابِ

آزاد شدن بلقیس از ملك و مست شدن او از شوق ایمان و
 التفات همت او از همه ملك منقطع شدن وقت هجرت الا از نخت،

چون سلیمان سوی مرغان سَبَا * يَكِ صَفِيرِي كَرْدِ بَسْتِ آن جملِهرَا
 ۱۰۰. جَزِ مَگَرِ مَرِغِي كِهْ بُدِ بِي جَانِ و پَرِ * يَا چُو مَاهِي كَنَگِ بُوْدِ از اَصْلِ كَرِ
 نِي غَلَطِ كَنْتَمِ كِهْ كَرِگَرِ سَرِ نِهْدِ * پِيشِ وَخَمِ كِئِيرِيَا سَمْعِشِ دِهْدِ
 چُونَكِ بَلَقِيسِ از دَلِ و جَانِ عَزْمِ كَرْدِ * بَرِ زَمَانِ رَفْتِهْ هِرْمَرِ اَفْسُوسِ خُورْدِ

اشراق صبح B (۸۰۷) so G: مَرِ سِرَا (۸۰۱) صوت اصلها A (۸۱۶)

Heading: Bul. از همه منقطع شدن.

که گر کر HK (۸۱۱) از اصل و کر ABH (۸۱۰)

همه افسوس A (۸۱۶)

ترك مال و ملك كرد او آنچنان . كه بترك نام و ننگ آن عاشقان
 آن غلامان و کنیزان بنام . پیش چشمش همچو پوسیده پیاز
 ۸۶۵ باغها و قصرها و آب رود . پیش چشم از عشق گلخن می نمود
 عشق در هنگام استیلا و خشم . زشت گرداند لطیفانرا بچشم
 هر زمرد را نماید گندنا . غیرت عشق این بود معنی لا
 لا إله إلا هو اینست اے پناه . که نماید مه ترا دیگ سیاه
 هیچ مال و هیچ مخزن هیچ رخت . می درفش نآمد الا جز که تخت
 ۸۷۰ پس سلیمان از دلش آگاه شد . کز دل او تا دل او راه شد
 آنکی که بانگ موران بشنود . هر فغان سر دوران بشنود
 آنک گوید راهی قالت نهله . هم بداند راز این طاق آهن
 دید از دورش که آن نسلم کیش . تلخش آمد فرقت آن تخت خویش
 گر بگویم آن سبب گردد دراز . که چرا بودش بتخت آن عشق و ساز
 ۸۷۵ گرچه این کلک قلم خود بی حیست . نیست جنس کاتب او را مؤنسیست
 همچنین هر آلت پیشه ورے . هست بی جان مؤنس جان ورے
 این سبب را من معین گفتمی . گر نبودی چشم فهبت را نمی
 از بزرگی تخت کز حدی فزود . نقل کردن تخت را امکان نبود
 خرد کاری بود و تفریقش خطر . همچو اوصاف بدن با همدگر
 ۸۸۰ پس سلیمان گفت گرچه فی الآخر . سرد خواهد شد بر تاج و سریر
 چون زوحدت جان برون آرد سری . جسم را با فر او نبود قرے
 چون بر آید گوهر از قعر بحار . بنگری اندر کف و خاشاک خوار

(۸۶۴) B کنیزانرا بنام . (۸۶۴) ترك ملك و مال AH (۸۶۴)

(۸۷۴) A , and so Bul. آن عشق ساز (۸۷۴) . همچنانک هیچ مخزن H (۸۶۹)

گرچه خود این کلک و کاغد بی حیست B . کلک و قلم ABHK Bul. (۸۷۵)

In H هر has been . جان ورے H . جانوری GK Bul. . جانوری AB . آئی A (۸۷۶)

همدیگر A . اوصاف بدن B (۸۷۶) . چشم و فهبت را A (۸۷۷) . مؤنس suppl. after

(۸۸۲) HK بنگری G . خاشاک with *sukan* . (۸۸۲)

سَر بر آرد آفتاب با شرر * دُمِ عَقْرَبِرا که سازد مُسْتَقَر
 لیک خود با این همه بر نقدِ حال * جست باید تختِ اورا انتقال
 ۸۸۰ تا نگردد خسته هنگامِ لفا * کودکانه حاجتش گردد روا
 هست بر ما سهل و اورا بس عزیز * تا بود بر خوانِ خوران دیو نیز
 عِبْرَتِ جانش شود آن تختِ ناز * همچو دلق و چارقی پیشِ ایاز
 تا بداند در چه بود آن مبتلا * از کجاها در رسید او تا کجا
 خاک را و نطفه را و مُصغرا * پیشِ چشمِ ما هی دارد خدا
 ۸۹۰ کز کجا آوردمت اے بَدَنیت * که از آن آید هی خُفْرِیقیت
 تو بر آن عاشق بُدی در دَوْرِ آن * مُنکرِ این فضل بودی آن زمان
 این کرم چون دفعِ آن انکارِ نُست * که میانِ خاکِ ی کرده نُخست
 حُجَّتِ انکار شد انشارِ تو * امرِ دوا بدتر شد این بیمارِ تو
 خاک را تصویرِ این کار از کجا * نطفه را خصی و انکار از کجا
 ۹۰۰ چون در آن دم بی دل و بی سر بُدی * فکرت و انکار را مُنکرِ بدے
 از جَهادے چونک انکارت بُست * هر ازین انکارِ حَشْرَت شد دُرُست
 پس مثالِ تو چو آن حلقه زنیست * کز درونش خواجه گوید خواجه نیست
 حلقه زن زین نیست در یابد که هست * پس ز حلقه بر ندارد هیچ دست
 پس هم انکارت مینِ ی کند * کز جماد او حشرِ صَدْفَنِ ی کند
 ۹۰۰ چند صنعت رفت ای انکارِ تا * آب و رِگلِ انکار زاد از هَلِ آئی
 آب و رِگلِ ی گفت خود انکار نیست * بانگِ ی زد بی خبر که اِخبار نیست
 من بگویم شرحِ این از صد طریق * لیک خاطر لغزد از گفتِ دقیق

کمی سازد GH (۸۸۲)

بر خوان دیوان حور نیز A و. corr. above. A om. هست مارا سهل K (۸۸۶)

as in text. خُفْرِیقیت G (۸۹۰). از کجاها دور شد او A. او مبتلا B (۸۸۸)

م. از آن انکار Bul. (۸۹۶). بتر شد B (۸۹۲). تو بدان عاشق B (۸۹۱)

In B vv. ۸۹۸ and ۸۹۹ are transposed, but the error is indicated in

the usual way. کاخبار نیست B Bul. (۹۰۱)

چاره کردن سلیمان علیه السّلم در احضار تخت بلقیس از سبا،

گفت عفریقی که تختش را بفن * حاضر آرم تا تو زین مجلس شدن
گفت آصف من یاسم اعظمش * حاضر آرم پیش تو در یکدمش
۹۰۵ گرچه عفريت اوستادِ بحر بود * ليك آن از نَفخِ آصفِ رُو نمود
حاضر آمد تختِ بلقیس آن زمان * ليك ز آصف نه از فنِ عفربنیان
گفت حمّدِ الله برین و صد چنین * که بدیدستم ز ربّ العالمین
پس نظر کرد آن سلیمان سوی تخت * گفت آری گول گیری ای درخت
پیش چوب و پیش سنگِ نقش کند * ای بسا گولان که سرها می نهند
۹۱۰ ساجد و مسجود از جان بی خبر * دیک از جان جنبشی و آن دیک اثر
دیدک در وقتی که شد حیران و دنگ * که سخن گفت و اشارت کرد سنگ
نرد خدمت چون بنا موزع بباخت * شیر سنگین را شفی شیری شناخت
از کرم شیرِ حقیقی کرد جود * استخوانی سوی سگ انداخت زود
گفت گرچه نیست آن سگ بر فوام * ليك مارا استخوانِ لطیفست عامر

قصه یاری خواستن حلیمه از بتان چون عقیب فطام مصطفی را

علیه السّلم گم کرد و لرزیدن و سجده بتان و گواهی
دادن ایشان بر عظمت کار مصطفی صلی الله علیه و سلم،

۹۱۵ قصه راز حلیمه گویمت * تا زداید داستان او غمت

Heading: After the Heading Bul. adds:

پس سلیمان گفت عسکرا همان * تخت بلقیس را کون خوام عیان
جهد G (۹۰۷) من یکدمش A. پیش شه B (۹۰۴)
اگرچه AB Bul. (۹۱۴) که سخن گفت GH (۹۱۱) ای بسی گولان B (۹۰۹)

Heading: Bul. فطام عقب ABHK Bul. عظمت کار محمد.

مصطفی را چون ز شیر او باز کرد * بر گفش برداشت چون ریحان و ورد
 می گریزاندش از هر نیک و بد * تا سپارد آن شهشه را بجد
 چون همی آورد امانت را زیم * شد بکعبه و آمد او اندر حطیم
 از هوا بشنید بانگی کای حطیم * تافت بر تو آفتابی بس عظیم
 ۹۲۰ ای حطیم امروز آید بر تو زود * صد هزاران نور از خورشید جود
 ای حطیم امروز آرد در تو رخت * مُحْتَشَم شاهی که پیک اوست بخت
 اے حطیم امروز بی شک از نوی * منزل چانهای بالای شوی
 جانِ پاکان طَلَب طَلَب و جَوَق جَوَق * آیدت از هر نواحی مست شوق
 گشت حیران آن حلیه زان صدا * نه کسی در پیش نه سوی فنا
 ۹۲۵ شش جهت خالی ز صورت وین ندا * شد پیمایی آن ندارا جان فدا
 مصطفی را بر زمین بنهاد او * تا کند آن بانگ خوش را جُست و جُو
 چشم می انداخت آن دم سو بسو * که کجا است آن شه اسرارگو
 کین چنین بانگ بلند از چپ و راست * می رسد یا رب رسانند کجاست
 چون ندید او خیره و نوید شد * جسم لرزان همچو شاخ بید شد
 ۹۳۰ باز آمد سوی آن طفل رشید * مصطفی را بر مکان خود ندید
 حیرت اندر حیرت آمد بردش * گشت بس تاریک از غم منزلش
 سوی منزلها دوید و بانگ داشت * که بر دُرْدانهام غارت گاشت
 میگان گفتند ما را علم نیست * ما ندانستیم کآنجا کودکیست

بر تو رخت. Bul. (۹۲۱) . امروز آمد. ABH Bul. (۹۲۰)

طَلَب طَلَب H. طلب و طلب و جوق و جوق A (۹۲۳)

پیش و after و insert. ABH Bul. از صدا. Bul. (۹۲۴)

and so G in marg., آن بانگ ز نرا جست و جو H. آن بانگ را او جست و جو B (۹۲۶)

این شه H. که کجاست این خسرو اسرارگو B. که کجاست این شه K (۹۲۷)

در دلش AH (۹۲۱) . بر مقام خود B (۹۲۰)

تا که بر دردانهام Bul. که کی بر دردانهام ABGHK (۹۲۳)

ریخت چندان اشک و کرد او بس فغان * که ازو گریان شدند آن دیگران
 ۹۲۵ سینه کوبان آهنگان بگریست خوش * کاختران گریان شدند امر رگریه اش

حکایت آن پیر عرب کی دلالت کرد حلیه را * باستعانت بتان،

پیرمردی پیشش آمد با عصا * کای حلیه چه فتاد آخر ترا
 که چنین آتش زد از فروختی * این جگرهارا زمام سوختی
 گفت احمد را رضیعم مُعْتَمِد * پس بیآوردم که بسپارم بجد
 چون رسیدم در حطیم آوازا * می رسید و می شنیدم از هوا
 ۹۴۰ من چو آن الحان شنیدم از هوا * طفل را بنهادم آنجا زان صدا
 تا ببینم این ندا آواز کیست * که ندایی بس لطیف و بس شهبست
 نه از کسی دیدم بیگردد خود نشان * نه ندا می منقطع شد یک زمان
 چونک ما گشتم ز حیرت های دل * طفل را آنجا ندیدم وای دل
 گفتش ای فرزند تو آنده مدار * که نمام مرترا یک شهریار
 ۹۴۵ که بگوید گر بخواهد حال طفل * او بداند منزل و تر حال طفل
 پس حلیه گفت ای جانم فدا * مرترا ای شیخ خوب خوش ندا
 هین مرا بنمای آن شاه نظر * کش بود از حال طفل من خبر
 بُرد اورا پیش عَزّی کین صنم * هست در اخبار غیبی مُعْتَمِنَم
 ما هزاران گم شد ز یافتیم * چون بخدمت سوسه او بشتافتیم
 ۹۵۰ پیر کرد اورا سجود و گفت زود * ای خداوند عرب ای بحر جود

کوبان K Bul. (۹۲۵) و. Bul. om. (۹۲۴)

از صدا Bul. (۹۴۰) . پیش آمد B (۹۳۶)

ببینم این صدا B (۹۴۱)

Bul. گفت ای فرزند AB Bul. (۹۴۴) نمام من ترا

خوب و خوش ندا A Bul. (۹۴۶)

G has عَزّی Bul. (۹۴۸) . سوی عَزّی Bul.

گفت ای عَزَّی تو بس اِکرامها * کرده تا رَسنه ام از دامها
 بر عرب حَقست از اِکرام تو * فرض گشته تا عرب شد رام تو
 این حلیه سَعْدی از او مید تو * آمد اندر ظلِّ شاخِ بید تو
 که ازو فرزندِ طفلی گم شدست * نام آن کودک مُحَمَّد آمدست
 ۱۶۰ چون مُحَمَّد گفت این جمله بتان * سَرنگون گشتند و ساجد آن زمان
 که برّوای پیر این چه جُست و جُوست * آن مُحَمَّدرا که عزل ما ازوست
 ما نگون و سنگسار آیم ازو * ما کساد و بی عیار آیم ازو
 آن خیالانی که دیدند ز ما * وقتِ قَدَرَت گاه گاه اهلِ هوا
 گم شود چون بارگاه او رسید * آب آمد مرتبمرا درید
 ۱۶۰ دور شو ای پیر فتنه کم فُروز * هین زرشک احمدی مارا مسوز
 دور شو بهر خدا ای پیر تو * تا نسوزی ز آتشِ تقدیر تو
 این چه دُمّ اژدها افشردنست * هیچ دانی چه خیر آوردنست
 زین خبر جوشد دل دریا و کان * زین خبر لرزان شود هفت آسمان
 چون شنید از سنگها پیر این سخن * پس عصا انداخت آن پیر کهن
 ۱۶۵ پس زلرزه و خوف و بیم آن ننا * پیر دندانها بهم بر می زد
 آنچنانک اندر زمستان مرد عُوْر * او هی لرزید و می گفت اے بُور
 چون در آن حالت بدید او پیرا * آن عجب گم کرد زن تدیرا
 گفت پیرا گرچه من در محتم * حیرت اندر حیرت اندر حیرتم
 ساعتی بادم خطیبی می کند * ساعتی سنگم ادیبی می کند

امید او Bul. سعدی written above شاد A. سعدی G. حلیه سعد (۱۶۱)

شنیدن نام مُحَمَّد علیه السلام آن بتان: After this verse K adds the Heading: (۱۶۴)

و سرنگون شدن ایشان.

و. و. A Bul. om. and so corr. in G. Bul. آن جمله (۱۶۵)

بی عیارانیم ازو A. سنگسارانیم ازو (۱۶۷) این چه گفت و گوشت Bul. (۱۶۶)

آن ندی Bul. پس زخوف و لرز و بیم B (۱۶۵) دل و دریا AH (۱۶۳)

پا و سر کم کرد زن Bul. (۱۶۷)

۱۷۰ باد با حرقم سخنهای دهد * سنگ و کوم فهمِ اشیای دهد
 گاه طفلم را ربوده غیبیان * غیبیان سبزپَر آسمان
 از که نالم با که گویم این گله * من شدم سودایی اکنون صدیله
 غیرتش از شرح غیبم لب بیست * این قدر گویم که طفلم گم شد دست
 گر بگویم چیز دیگر من کون * خلق بندندم بزنجیر جنون
 ۱۷۵ گفت پرش کای حلیمه شاد باش * سجنه شکر آر و زورا کم خراش
 غم مخور یاوه نگرده او ز تو * بلک عالم یاوه گردد اندرو
 هر زمان از رشک غیرت پیش و پس * صد هزاران پاسانست و حرس
 آن ندیدی کان بتانِ ذوفنون * چون شدند از نامِ طفتک سزنگون
 این عجب قرنیست بر روی زمین * پیر گشتم من ندیدم جنس این
 ۱۸۰ زین رسالت سنگها چون ناله داشت * تا چه خواهد بر گنه گاران گماشت
 سنگ بی جرمت در معبودیش * تو نه مضطر که بنده بودیش
 او که مضطر این چنین ترسان شدست * تا که بر مجرم چها خواهند بست

خبر یافتن جد مصطفی عبد المطلب از گم کردن حلیمه
 محمدا علیه السلام و طالب شدن او گرد شهر و نالیدن او بر
 در کعبه و از حق در خواستن و یافتن او محمدا علیه السلام،
 چون خبر یابید جد مصطفی * از حلیمه وز فغانش بر ملا

سنگ را بین تو که بندم. In the second hemistich K has: B (۱۷۰)

سبزپوش آسمان. Bul. B (۱۷۱) سبز پر بر آسمان. corr. in marg. می دهد

از کی نالم با کی گویم. GH (۱۷۲) and so A in marg.

تو مخور غم که نگرده یاوه او K (۱۷۶) ای حلیمه. ABH Bul. (۱۷۵)

پیش پس H. رشک و غیرت. BK Bul. (۱۷۷)

تو نه بنده که مضطر بودیش AH (۱۸۱) corr. in H.

چون خبر در یافت B (۱۸۲)

وز چنان بانگ بلند و نعرها * که بهیلی می‌رسید از وی صدا
 ۹۱۵ زود عَبْدُ الْمُطَلِّبِ دانست چیست * دست بر سینه می‌زد می‌گریست
 آمد از غم بر در کعبه بسوز * کای خیر از سیر شب وز راز روز
 خویشان را من نمی‌بینم فقی * تا بود هر راز تو همچون منی
 خویشان را من نمی‌بینم هنر * تا شور مقبول این مسعود در
 یا سر و سجده مرا قدره بود * یا باشکم دولتی خندان شود
 ۹۲۰ لیک در سیای آن درو، یتیم * دیدم آثارِ لطف اے کرم
 که نمی‌ماند بها گرچه زماست * ما مه یسیم و احمد کیبیاست
 آن عجایبها که من دیدم برو * من ندیدم بروی و بر عدو
 آنک فضل تو درین طفلیش داد * کس نشان ندهد بصدساله جهاد
 چون یقین دیدم عنایتی تو * بروی او دریست از دریای تو
 ۹۲۵ من هر اورا می‌شفیع آرم بتو * حال او ای حال دان با من بگو
 از درون کعبه آمد بانگ زود * که هم اکنون رخ بتو خواهد نمود
 با دو صد اقبال او محظوظ ماست * با دو صد طلب ملک محفوظ ماست
 ظاهرش را شهره گیهان کنیم * باطنش را اثر همه پنهان کنیم
 زرِ کان بود آب و گل ما زرگریم * که گهش خلخال و گه خاتم بریم
 ۱۰۰۰ گه حمایلهای شمشیرش کنیم * گاه بند گردن شیرش کنیم
 گه تُرُنِجِ تخت بر سازیم ازو * گاه تاج قزقهای مُلک جُو
 عشقها داریم با این خاک ما * زانک افتادست در قَعْدَه رِضا
 گه چنین شاهی ازو پیدا کنیم * گه هم اورا پیش شه شیدا کنیم
 صد هزاران عاشق و معشوق ازو * در فغان و در نفیر و جُست و جو

کمی من دیدم B (۹۲۲) . می‌بینم من فقی AH (۹۱۷)

جواب آمدن جد مصطفی عبد (۹۲۵) After this verse K adds the Heading: الْمُطَلِّبِ را از درون کعبه
 and so Bul.

زر و کان A (۹۲۴)

۱۰۰۰ کارِ ما اینست بر کورئِ آن * که بکارِ ما ندارد میلِ جان
 این فضیلت خاک را زان رُو دهم * که نواله پیش بی برگانِ نیم
 زآنک دارد خاکِ شکلِ آغبری * وز درون دارد صفاتِ آنورے
 ظاهرش با باطنش گشته بچنگ * باطنش چون گوهر و ظاهر چو سنگ
 ظاهرش گوید که ما اینیم و بس * باطنش گوید نکو بین پیش و پس
 ۱۰۱۰ ظاهرش مُنکر که باطن هیچ نیست * باطنش گوید که بناییم نیست
 ظاهرش با باطنش در چالش اند * لاجرم زین صبر نُصرت می کشند
 زین ترش رُو خاک صورتها کنیم * خند پنهانش را پیدا کنیم
 زآنک ظاهر خاکِ اندوه و بُکاست * در درونش صد هزاران خنده است
 کاشفُ السِّرِّم و کارِ ما همین * کین نهانها را بر آریم از کین
 ۱۰۱۵ گرچه دزد از مُیکری تن می زند * شخه آن از عصر پیدا می کند
 فضلها دزدیده اند این خاکها * تا مِقَر آریشان از ابتلا
 بس عجب فرزند کورا بوده است * لیک احمد بر همه افزوده است
 شد زمین و آسمان خندان و شاد * کین چنین شاهی زما دو جنت زاد
 می شکافد آسمان از شادیش * خاک چون سوسن شده ز آزدایش
 ۱۰۲۰ ظاهرش با باطنش ای خاکِ خوش * چونک در جنگد و اندر کش می کش
 هرک با خود بهر حق باشد بچنگ * تا شود معنیش خصمِ بُو و رنگ
 ظلمش با نور او شد در قتال * آفتابِ جانش را نبود زوال
 هرک کوشد بهر ما در امتحان * پشت زیر پایش آرد آسمان
 ظاهرش از تیرگی افغان کنان * باطن تو گلستان در گلستان
 ۱۰۲۵ قاصد او چون صوفیان رُو ترش * تا نیامیزند با هر نُورگش

زآنکه نصبت پیش بی برگان نیم. K Bul. (۱۰۰۶)

نیکو بین A. (۱۰۰۹)

کاشف سِرِّم B. (۱۰۱۴)

with اش suppl. above, شخه از عصر A. (۱۰۱۵)

عارفانِ رُو تَرُش چون خازِ پُشت * عیشِ پنهان کرده در خارِ دُرُشت
 باغِ پنهانِ گردِ باغِ آن خارِ فاش * کایِ عَدوی دزدِ زینِ دَر دُور باش
 خازِ پُشتا خارِ حارسِ کرده * سَرِ چو صوفی در گریبانِ بُردہ
 تا کسی دُوچارِ دانگِ عیشِ تو * کم شود زینِ گلزارِ خارِ خُو
 ۱۰۳۰ طفلِ تو گرچه که کودکِ خُو بُدست * هر دو عالمِ خودِ طَفیلِ او بُست
 ما جہانی را بدو زندہ کنیم * چرخ را در خدمتش بندہ کنیم
 گفت عبد المطلب کین دم کجاست * ای عَلمُ السِّر نشانِ ده راہِ راست

نشان خواستن عبد المطلب از موضع محمد علیہ السلام کہ کجاش
 یابم و جواب آمدن از اندرون کعبہ و نشان یافتن،

از درون کعبہ آوازش رسید * گفت ای جویندہ آن طفلِ رشید
 در فلانِ وادیسَت زیرِ آن درخت * پس روان شد زود پیرِ نیکبخت
 ۱۰۳۵ در رکابِ او امیرانِ قَریش * زانکِ جدش بود زاعیانِ قَریش
 تا پُشتِ آدمِ آسلافش همه * مہترانِ بزم و رزم و مَلحَمہ
 این نَسَبِ خودِ پوستِ او را بودہ است * کز شہنشاہانِ مہ پالودہ است
 مغزِ او خود از نسبِ دورست و پاک * نیست جنسش از سَمکِ کس تا سَماک
 نورِ حق را کس نجوید زاد و بود * خلعتِ حق را چہ حاجت تار و بود
 ۱۰۴۰ کترینِ خلعت کہ بدہد در ثواب * برفزاید بر طرازِ آفتاب

(۱۰۳۶) A در خاکِ درشت.

(۱۰۳۷) B عدو دزد and so written above the line in A. ABH Bul. دزدِ زینِ رز دور باش.

Bul. دزدِ زینِ رز دور باش.

(۱۰۳۹) A om. Bul. در چارِ دنگ. G کم شود. H کم شود.

(۱۰۴۰) A om. B هر دو عالم در طفیل.

(۱۰۴۲) B Bul. om. آن. (۱۰۴۵) B از اعیان.

بقیة قصه دعوت رحمت بلقیس را،

خیز بلقیسا بیا و ملک بین * بر لب دریای یزدان دُرِ بچین
خواهرانت ساکن چرخ سنی * تو بمررداری چه سلطانی کنی
خواهرانت را ز بخششهای راد * هیچ ودانی که آن سلطان چه داد
تو زشادی چون گرفتی طبل زن * که منم شاه و رئیس گولخن

مثل قانع شدن آدمی دنیا و حرص او در طلب و غفلت او
از دولت روحانیان کی ابنای جنس وی اند نعره زنان
که یا لیت قومی یعلمون،

۱۰۴۰ آن سگی در کو گدای کور دید * حمله می آورد و دلفش می درید
گفته ام این را ولی باری دگر * شد مکرر بهر تأکید خبر
کور گفتش آخر آن یاران تو * برگه اند این دم شکاری صیدجو
قوم تو در کوی می گیرند گور * در میان کوی می گیری تو کور
ترك این تزویر گو شیخ نفور * آب شوری جمع کرده چند کور
۱۰۵۰ کین مریدان من و من آب شور * می خورند از من می گردند کور
آب خود شیرین کن از بحر لکن * آب بدرا دام این کوران مکن
خیز شیران خدا بین گورگیر * تو چو سگ چونی بزرقی کورگیر
گور چه از صید غیر دوست دور * جمله شیر و شیرگیر و مست نور

Heading (1): B om. رحمت.

Heading (2): K Bul. در طلب دنیا. In G دنیا is suppl. after طلب. GK Bul.

و نعره زنان.

کرده. B. تزویر کن. (۱۰۴۹) AB Bul. بار دگر. (۱۰۴۶) ABHK Bul.

(۱۰۵۰) Suppl. in marg. B.

در نظاره صید و صیادئ شه * کرده ترك صید و مُرده در وَكَه
 ۱۰۰۰ هچو مرغِ مُرده شان بگرفته یار * تا کند او جنس ایشانرا شکار
 مرغِ مُرده مُضْطَرَّاندر وَصَل و یَبِن * خواند القلبَ بَیْنَ اِصْبَعِیْنَ
 مرغِ مُرده را هر آنک شد شکار * چون ببیند شد شکار شهریار
 هرك او زین مرغِ مُرده سر نیافت * دست آن صیادرا هرگز نیافت
 گوید او منگر بُمرداری من * عشق شه یین در نگهداری من
 ۱۰۶۰ من نه مُردارم مرا شه گشته است * صورت من شبه مُرده گشته است
 جیشم زین پیش بود از بال و پر * جنبشم اکنون زدست دادگر
 جنبش فانیم بیرون شد ز پوست * جنبشم باقیست اکنون چون ازوست
 هرك کز جنبد پیش جنبش * گرچه سیمُرعست زارش می کشم
 هین مرا مُرده مین گرزند * در کف شام نگر گر بسند
 ۱۰۶۰ مُرده زنه کرد عیسی از کرم * من بکفِ خالقِ عیسی درم
 کی بام مُرده در قبضه خدا * بر کفِ عیسی مدار این هم روا
 عیسی ام لیکن هر آنکو یافت جان * از دم من او بناند جاودان
 شد ز عیسی زنه لیکن باز مُرد * شاد آنکو جان بدین عیسی سپرد
 من عصام در کفِ موسی خویش * موسی پنهان و من پیدا ببیش
 ۱۰۷۰ بر مُسلمانان پُل دریا شوم * باز بر فرعون اژدرها شوم
 این عصارا ای سر تنها مین * که عصا بی کف حق نبود چین
 موج طوفان هم عصا بُد کو زدرد * طنطنه جادو پَرستانرا بخورد
 گر عصاهای خدارا بشمرم * زرق این فرعونیانرا بر درم

۱۰۰۴) A. om. و before. مُرده.

۱۰۰۶) A. Bul. الاصبیع. خواند and suppl. after.

۱۰۰۷) A. چون ببیند شد شکار شهریار.

۱۰۶۶) A. AB. در کف عیسی. در قبض خدا.

۱۰۷۲) A. رزق. من عصام. AB Bul. ۱۰۶۹)

لیک زین شیرین گیای زهرمند * ترک کن تا چند روزی می‌چرند
 ۱۰۷۵ گر نباشد جاهِ فرعون و سَری * از کجا یابد جهنم پَروری
 قَره‌پش کن آنگهش کش ای قصاب * زآنک بی‌برگند در دوزخ کلاب
 گر نبودی خصم و دشمن در جهان * پس ببردے خشم اندر مردمان
 دوزخ آن خشمست خصمی بایش * تا زید و زنی رحیمی بکشدش
 پس بماندی لطف بی قهر و بدی * پس کال پادشاهی گی بُدی
 ۱۰۸۰ ریش خندی کرده‌اند آن مُکِران * بر مقلها و بیانِ ذاکران
 تو اگر خواهی بکن هم ریش‌خند * چند خواهی زیست ای مُردار چند
 شاد باشید ای محبان در نیاز * بر همین در که شود امروز باز
 هر حویچی باشدش گردی دگر * در میان باغ امر سیر و کبر
 هر یکی با جنس خود در گردِ خود * از برای پختگی نم می‌خورد
 ۱۰۸۵ تو که گرد زعفرانی زعفران * باش و آمیزش مکن با دیگران
 آب میخور زعفران تا رسی * زعفرانی اندر آن حلوای رسی
 در مکن در گردِ شلغم پوزِ خویش * که نگرده با تو او هم طبع و کیش
 تو بگردی او بگردی مُودعه * زآنک اَرْضُ اللَّهِ آمد و اِسعاه
 خاصه آن ارضی که از پهناوری * در سفرگم می‌شود دیو و پری
 ۱۰۹۰ اندر آن بحر و بیابان و جبال * منقطع می‌گردد اوهام و خیال
 این بیابان در بیابانهای او * همچو اندر بحر پُریک تای مو
 آبِ اسناده که سیرنش نهان * تازه‌تر خوشتر ز جواهرای روان
 کو درون خویش چون جان و روان * سیرِ پنهان دارد و پایِ روان
 مستحِ خفتست کوبه کن خطاب * ای خطیب این نقش کم‌گن تو برآب

(۱۰۷۴) A Bul. گیاه زهرمند.

(۱۰۸۲) A دکی. and in marg. suppl. above for رنگی.

(۱۰۸۶) B اندرین حلوای.

(۱۰۸۸) GHK مُودعه, as in text.

(۱۰۹۲) AK جان روان.

(۱۰۹۴) Bul. کم زن تو.

۱۰۱۵ خیز بقیسا که بازار است تیز * زین خسیسان، کسانا فگن گریز
 خیز بقیسا کنون با اختیار * پیش از آنک، مرگ آرد گیر و دار
 بعد از آن گوشت کشد مرگ آنچنان * که چو دزد آبی بشحنه جان گنان
 زین خران تا چند باشی نعل دزد * گر همی دزدی ییا و لعل دزد
 خواهرانت یافته مُلک، خُلود * تو گرفته مُلکت، کور و کبود
 ۱۱۰۰ ای خنک آنرا کزین مُلکت بچست * که اجل این مُلک را ویران گرس
 خیز بقیسا ییا باری بین * مُلکت، شاهان و سلطانان دین
 رُشنه در باطن میان، گلستان * ظاهرا حادی میان، دوستان
 بوستان با او روان هر جا رود * لیک آن از خلق پنهان می شود
 میوها لابه کنان کز من بچر * آب حیوان آمد کز من بخور
 ۱۱۰۵ طُوف می کن بر فلک بی پَر و بال * همچو خورشید و چو بدر و چون هلال
 چون روان باشی روان و پای نی * می خوری صد لُوت و لُقه خای نی
 فی نهنگ، غم زند بر کشتیت * فی پدید آید ز مردن زشتیت
 هم تو شاه و هم تو لشکر هم تو تخت * هم تو نیکو بخت باشی هم تو بخت
 گر تو نیکو بختی و سلطان، زفت * بخت غیر، نُست روزی بخت رفت
 ۱۱۱۰ تو بماندی چون گدایان بی نوا * دولت خود هم تو باش ای مُجَبّی
 چون تو باشی بخت خود ای معنوی * پس تو که بختی ز خود گئی گم شوی
 تو ز خود گئی گم شوی ای خوش خصال * چونک عین تو ترا شد مُلک و مال

(۱۰۱۵) Bul. بازار است.

(۱۱۰۱) Bul. om. و.

(۱۱۰۲) GH ظاهر آحادی.

(۱۱۰۹) B روزی تخت رفت.

(۱۱۱۰) A om. هم and has خود suppl. above: i.e., دولت خود خود تو باش.

(۱۱۱۱) B پس چو تو بختی.

بقیه قصه عمارت کردن سلیمان علیه السلام مسجد اقصی را بتعلیم
 ووحی خدا جهت حکمتهایی که او داند و معاونت
 ملائکه و دیو و پری و آدمی آشکارا،

اے سلیمان مسجد اقصی بساز * لشکر بقیس آمد در نماز
 چونک او بنیاد آن مسجد نهاد * جن و انس آمد بتن در کار داد
 ۱۱۱۰ يك گروه از عشق و قومی بی مراد * همچنانک در ره طاعت عباد
 خلق دیوانند و شهوت سلسله * می کشندشان سوی دکان و غلّه
 هست این زنجیر از خوف و ولّه * تو مبین این خلق را بی سلسله
 می کشندشان سوی کسب و شکار * می کشندشان سوی کان و بچار
 می کشندشان سوی نیک و سوی بد * گفت حق فی جیدها جبل المسد
 ۱۱۲۰ قَدْ جَعَلْنَا الْحَبْلَ فِي أَعْنَاقِهِمْ * وَأَتَّخَذْنَا الْحَبْلَ مِنْ أَخْلَاقِهِمْ
 لَيْسَ مِنْ مُسْتَفْذِرٍ مُسْتَنْقِهِ * قَطُّ إِلَّا طَائِرَةٌ فِي عُنُقِهِ
 حرص تو در کار بد چون آتشست * اخگر از رنگ خوش آتش خوشست
 ان سیاهی فحش در آتش نهان * چونک آتش شد سیاهی شد عیان
 اخگر از حرص تو شد فحش سیاه * حرص چون شد ماند آن فحش تباه
 ۱۱۲۰ ان زمان آن فحش اخگر می نمود * آن نه حسن کار نار حرص بود
 حرص کارت را بی آرایه بود * حرص رفت و ماند کار تو کبود

Heading: G om. قصه. Bul. ملائکه و آدمی و دیو و پری در ساختن آشکارا.

(۱۱۱۰) A om. و. In H بی مراد بی is a correction; the original reading is uncertain.

(۱۱۱۸) HK کسب. Bul. (۱۱۱۶) جبل مسد.

(۱۱۲۰) AB Bul. اخلاقکم and اعناقکم.

(۱۱۲۳) AH چونک شد آتش.

(۱۱۲۴) Bul. آتش از حرص تو.

غَوْلُهُ رَا كِه بَر آرَايِدْ غَوْل * بُخْتِه پِنْدَارِد كَسِي كِه هِسْت گَوْل
 آزمايش چون نمايد جان او * كُنْد گِرِدِد زَاژْمُون دِنْدَانِ او
 از هوس آن دام دانه مي نمود * عَكْسِ غَوْلِ حِرْصِ وَاَنْ خُود خَامِ بُوَد
 ۱۱۴۰ حِرْصِ اِنْدِر كَارِ دِينِ وِ خَيْرِ جُو * چُون نِمَانْد حِرْصِ بَاشْد نَفْزَرُو
 خَيْرِهَا نَفْزِنْدِه از عَكْسِ غَيْر * تَابِ حِرْصِ اِر رِفْتِ مَانْد تَابِ خَيْرِ
 تَابِ حِرْصِ از كَارِ دِنْيَا چُون بَرِفْت * فَمِ بَاشْد مَانِه از اِخْغَرِ بَتَفْتِ
 كُود كَانِرَا حِرْصِ مِي آرَدِ غِرَارِ * تَا شُونْد از ذُوقِ دِلِ دَامِنِ سُوَارِ
 چُون ز كُود كِ رِفْتِ اَنْ حِرْصِ بَدَش * بَر دِگَرِ اَطْفَالِ خِنْدِه آيْدَشِ
 ۱۱۴۵ كِه چِه مِي كُودِمِ چِه مِي دِيْدِمِ دَرِينِ * خَلِ زِعْكَسِ حِرْصِ بِنْمُودِ اَنْگِيْنِ
 اَنْ بِنَايِ اَنْبِيَا بِي حِرْصِ بُوَد * زَانِ چِنَانِ پِيُوسْتِه رَوَقَهَا فِزُودِ
 اِئِه بَسَا مَسْجِدِ بَر آرُودِه كِرَامِ * لِيكِ نَبُودِ مَسْجِدِ اِقْصَاشِ نَامِ
 كَعْبِرَا كِه هِر دِي عِزِّي فِزُودِ * اَنْ زَاخْلَاصَاتِ اِبْرَهِيْمِ بُوَدِ
 فَضْلِ اَنْ مَسْجِدِ زَخَاكِ وِ سَنَكِ نِيْسْتِ * لِيكِ دَر بِنَاشِ حِرْصِ وِ جَنَكِ نِيْسْتِ
 ۱۱۴۰ نِه كُتُبِشَانِ مِثْلِ كُتُبِ دِيگَرَانِ * نِه مَسَاجِدِشَانِ نِه كَسْبِ وِ خَانِ وِ مَانِ
 نِه اَدِبِشَانِ نِه غَضَبِشَانِ نِه نِكَالِ * نِه نُعَاسِ وِ نِه قِيَاسِ وِ نِه مَقَالِ
 هِر يَكِشَانِرَا يَكِي فَرِي دِگَرِ * مَرغِ جَانِشَانِ طَايِرِ از پَرِي دِگَرِ
 دِلِ مِي لِرِزْدِ زِدْ كَرِ حَالِشَانِ * قَبْلِه اَفْعَالِ مَا اَفْعَالِشَانِ
 مَرغِشَانِ رَا بِيضَهَا زَرِيْنِ بُدَسْتِ * نِيْمِشَبِ جَانِشَانِ سَحْرَه بِيْنِ شُدَسْتِ
 ۱۱۴۵ هِر چِه گُومِ مَنِ بِيحَانِ نِيكُويِ قُومِ * نَفْصِ گِفْتَمِ گِشْتِه نَاقِصِ گُويِ قُومِ
 مَسْجِدِ اَقْصَى بَسَا زِيْدِ اِئِه كِرَامِ * كِه سَلِيْمَانِ بَا زِ آمَدِ وَا لِسْلَامِ
 وِر اَزِينِ دِيوَانِ وِ پَرِيَانِ سَر كُشْتِنْدِ * جَلِه رَا آمَلَاكِ دَر چَبَرِ كُشْتِنْدِ

که ياراييد Bul. بر آرايد ABHK. غوره را A (۱۱۴۷)

و آن خود دام بود AHK Bul. corr. in marg. H. (۱۱۴۹)

A (۱۱۴۳) و حالشان (۱۱۴۳) B om. و before خان. (۱۱۴۰)

ABK Bul. بُدَسْتِ for شُدَسْتِ in the second hemistich. (۱۱۴۴)

دیو یکنم کثر رود از مکر و زرق * تازیانه آیدش بر سر چو برق
 چون سلیمان شو که تا دیوان تو * سنگ بزند از پی ایوان تو
 ۱۱۵۰ چون سلیمان باش بی وسواس و ریو * تا ترا فرمان برد جتی و دیو
 خاتم تو این دلست و هوش دار * تا نگردد دیورا خاتم شکار
 پس سلیمانی کند بر تو مدام * دیو با خاتم حذر کن والسلام
 آن سلیمانی دلا منسوخ نیست * در سر و سرت سلیمانی کیست
 دیو هم وقتی سلیمانی کند * لیک هر جولا هه اطلس کی تند
 ۱۱۵۵ دست جنباند چو دست او و لیک * در میان هر دوشان فرقیست نیک

قصه شاعر و صله دادن شاه و مضاعف کردن آن وزیر
 بوالحسن نام،

شاعری آورد شعری پیش شاه * بر امید خلعت و اکرام و جاه
 شاه مکرم بود فرمودش هزار * امر زر سرخ و کرامات و نثار
 پس وزیرش گفت کین اندک بود * ده هزارش هدیه و ده تارود
 از چو شاعر نس از تو بگردست * ده هزاری که بگفتم اندکست
 ۱۱۶۰ قفه گفت آن شاه را و فلسفه * تا بر آمد عشر خرم از کفه
 ده هزارش داد و خلعت در خورش * خانه شکر و ثنا گشت آن سرش
 پس تنخص کرد کین سعی که بود * شاه را اهلیت من کی نمود

جولاه B (۱۱۵۴)

Heading: AK om. آن.

هدیه ده تا و رود B (۱۱۵۸)

پس از تو B. بس از تو A. از چنان شاعر Bul. (۱۱۵۹)

کرد آن سرش Bul. داد خلعت A (۱۱۶۱). قفه گفت Bul. (۱۱۶۰)

که نمود AB Bul. (۱۱۶۳)

پس بگفتندش فُلَانُ الدِّینِ وزیر * آن حَسَن نام و حَسَن خُلُق و ضمیر
در ثنای او یکی شعری دراز * بر نِیشت و سوی خانہ رفت باز
۱۱۶۵ بی زبان و لب همان نَعْمای شاه * مدحِ شہ و خلعتهای شاه

باز آمدن آن شاعر بعد چند سال بامید همان صلہ و ہزار
دینار فرمودن بر قاعدہ خویش و گفتن وزیر نوہم حَسَن نام
شاه را کہ این سخت بسیار است و مارا خرجهاست
و خزینہ خالیست و من اورا بَدَہِ یَکِ آن خشنود کم،

بعد سالی چند بہر رزق و کُشت * شاعر از فقر و عَوَز محتاج گشت
گفت وقت فقر و تنگی دودست * جُست و جُوی آزمودہ بہترست
در گہی را کا زمودم در کرم * حاجتِ نورا بدان جانب برم
معنی اللہ گفت آن سَبَّوینہ * یُولُوهون فی الحَوایجِ ہُم لَدینہ
۱۱۷- گفت اَلینہا فی حَوایجِنَا اِلَیک * وَاَلتَمَسْنَاہَا وَجَدْنَاہَا لَدَیک
صد ہزاران عاقل اندر وقتِ درد * جملہ نالان پیشِ آن دَیانِ فَرَد
هیچ دیوانہ فلیوے این کُند * بر بخیلی عاجزے کُذیبہ تَنَد
گر ندیدندے ہزاران بار بیش * عاقلان کی جان کشیدندیش پیش
بَلک جملہ ماہیان در موجها * جملہ پُرندگان بر اوجها

(۱۱۶۴) Bul. شعر. Bul. بر نوشت.

(۱۱۶۵) A om. و in the second hemistich. بی زبان لب و همان A.

Heading: BK Bul. فرمودن شاه. A om. نو. A. مارا اخراجات و خزینہ. ABK

Bul. آن for این.

(۱۱۶۶) Bul. فقر و عوض.

(۱۱۶۸) B. همان جانب ABH. از کرم.

(۱۱۶۹) G یُولُوهون. (۱۱۷۴) H عاقلان جان کی.

۱۱۷۵ پیل و گرگ و حیدر، اشکار نیز * ازدهای زفت و مور و مار نیز
 بلك خاك و باد و آب و هر شرار * مایه زو یابند هم دی هم بهار
 هر دَمش لابه کند این آسان * که فرو مگذارم ای حق يك زمان
 اُسْتَن من عصمت و حفظ تو است * جمله مَطْوِي بین آن دو دست
 و بین زمین گوید که دارم بر فرار * ای که بر آیم تو کردستی سوار
 ۱۱۸۰ جلگان کبسه ازو بر دوختند * دادن حاجت ازو آموختند
 هر نیمی زو بر آورده برات * اِسْتَعِينُوا مِنْهُ صَبْرًا اَوْ صَلَات
 هین ازو خواهید نه از غیر او * آب در یم جو مجو در خشک جو
 و بر بخوای از دگر هم او دهد * بر کف می کش سخام او نهد
 آن که مَعْرِض را زَر فارون کند * رُو بدو آری بطاعت چون کند
 ۱۱۸۵ بار دیگر شاعر از سودای داد * رُوی سوی آن شه مُحسن نهاد
 هدیه شاعر چه باشد شعر نو * پیشی مُحسن آرد و بنهد گرو
 مُحسنان با صد عطا و جود و پر * زر نهاده شاعرانرا منتظر
 پیششان شعری به از صد تنگ شعر * خاصه شاعر کو گهر آرد ز قعر
 آدمی اول حریص نان بود * ز آنک قوت و نان سُنون جان بود
 ۱۱۹۰ سوی کسب و سوی غمصب و صد حیل * جان نهاده بر کف از حرص و امل
 چون بنا در گشت مستغنی ز نان * عاشق نامست و مدح شاعران
 تا که اصل و فصل او را بر دهند * در بیان فضل او منبر نهند
 تا که کَر و قَر و زَر بخشی او * همچو عنبر بُو دهد در گفتم و گو
 خَلْق ما بر صورت خود کرد حق * وصف ما از وصف او گیرد سبق

خاك و آب و باد. Bul. (۱۱۷۶) . حیدر و اشکار A (۱۱۷۵)

از خشک جو B. آب از یم Bul. (۱۱۸۲) B. زو بیاورده B (۱۱۸۱)

رو نهاده A (۱۱۸۷) . از دگر کس او دهد Bul. (۱۱۸۲)

خاصه شعری گان گهر Bul. يك تنگ Bul. (۱۱۸۸)

قَر زربختی او Bul. (۱۱۹۲) . کسب K (۱۱۹۰)

۱۱۹۵ چونک آن خَلّاقِ شکر و حَمْدِ جُوست * آدمی را مدحِ جوی نیز خُوست
 خاصه مردِ حق که در فضلست چُست * پُر شود زان باد چون خیکِ دُرُست
 ورنباشد اهل زان بادِ دروغ * خیکِ بدَریدست کی گیرد فروغ
 این مثل از خود نگفتم ای رفیق * سَرَسری مَشَنو چو اهلی و مُفِیق
 این پیسَبَرِ گفت چون بشنید قدح * که چرا فربه شود احمد بدمح
 ۱۲۰۰ رفت شاعر پیش آن شاه و بُرد * شعر اندر شکر احسان کآن نبرد
 محسنان مُردند و احسانها بماند * ای خنک آنرا که این مرکب براند
 ظالمان مُردند و ماند آن ظلها * وای جانی کو کند مکر و دها
 گفت پیغمبر خنک آنرا که او * شد زدنیا ماند ازو فعلِ نکو
 مُرد مُحسن لیک احسانش نبرد * نَزَدِ یزدان دین و احسان نیست خُرد
 ۱۲۰۵ وای آنکو مُرد و عصیانش نبرد * تا نپنداری برگ او جان بُرد
 این رها کن زانک شاعر بر گذر * وام دارست و قوی محتاج زر
 بُرد شاعر شعر سوی شهریار * بر امید بخشش و احسان پار
 نازنین شعری پُر از دُرُتِ دُرُست * بر امید و بویِ اکرامِ نُخُست
 شاه هم بر خوی خود گفتش هزار * چون چنین بُد عادت آن شهریار
 ۱۲۱۰ لیک این بار آن وزیرِ پُر زجود * بر بُراقِ عَزِ زدنیا رفته بود
 بر مقام او وزیرِ نو رئیس * گشته لیکن سخت بی رحم و خسیس
 گفت اے شه خرجها دارم ما * شاعری را نبود این بخشش جزا
 من بُرُبحِ عَشْرِ این ای مُغْتَنَم * مرد شاعر را خوش و راضی کم
 خلق گفتندش که او از پیش دست * ده هزاران زین دلاور بُرده است

(۱۱۹۷) G خیکِ with *idāfat*.

(۱۲۰۰) ABHK سوی شاه آن شاعر ببرد. Bul. پیش for سوی (۱۲۰۰)

(۱۲۰۲) ABGHK پیغامبر. A فعل نیکو.

(۱۲۰۵) A Bul. om. و.

(۱۲۰۸) Bul. om. و.

(۱۲۱۰) Bul. عزدنیا.

(۱۲۱۴) ABH Bul. ده هزاری.

۱۲۱۰ بعدِ شکرِ کلکِ خانی چون کند * بعدِ سلطانی گدایی چون کند
 گفت بفشارم ورا اندر فشار * تا شود زار و نزار از انتظار
 آنکه از خاکش دم از راه من * در رُباید همچو گُلبرگ از چمن
 این بن بگذار که اُستادم درین * گر تقاضاگر بود هر آتشین
 از تُریاگر بپزد تا نری * نرم گردد چون ببیند او مرا
 ۱۲۲۰ گفت سلطانش برو فرمان تُراست * لیک شادش کن که نیکوگوی ماست
 گفت او را و دو صد او میدلیس * تو بمن بگذار و این بر من نویس
 پس فگدش صاحب اندر انتظار * شد زمستان و دی و آمد بهار
 شاعر اندر انتظارش پیر شد * پس زبون این غم و تدیر شد
 گفت اگر زر نه که دشنام دهی * تا رهد جانم ترا باشم رهی
 ۱۲۳۰ انتظارم گشت باره گو برو * تا رهد این جان مسکین از گرو
 بعد از آتش داد رُبِعِ عُشرِ آن * ماند شاعر اندر اندیشه گران
 کان چنان نقد و چنان بسیار بود * این که دیر اُشگفت دسته خار بود
 پس بگفتندش که آن دستورِ راد * رفت از دنیا خدا مُزدت دهد
 که مُضاعَف زو هی شد آن عطا * کم هی افتاد بچشش را خطا
 ۱۲۴۰ این زمان او رفت و احسانرا بپزد * او نهمرد الحق بی احسان بپزد
 رفت از ما صاحب راد و رشید * صاحبِ سَلَاخِ درویشان رسید
 رو بگیر این را و زاینجا شب گریز * تا نگیرد با تو این صاحب ستیز
 ما بصد حیلت ازو این هدیه را * بستدم اے بی خبر از جهد ما

م. آهنین Bul. کاستادم BK Bul. (۱۲۱۸) بعد شکرى A (۱۲۱۰)

بگذار و این Bul. امیدلیس A Bul. (۱۲۲۱)

باید رهی A (۱۲۲۴) as in text. پس زبون Bul. GHK (۱۲۲۳)

رفت از دنیا دون عشر تو باد B (۱۲۲۸) کان چنان زود B (۱۲۲۷)

ولی احسان Bul. یکی احسان A (۱۲۲۰) هر عطا B (۱۲۲۹)

ازو این صلها K Bul. (۱۲۳۳) In G verses ۱۲۳۳ آن صاحب A (۱۲۳۲)

and ۱۲۳۴ are transposed, but the error is indicated by the insertion of خ and م.

رُو بایشان کرد و گنت ای مُشفقان * از کجا آمد بگویند این عوان
 ۱۲۴۵ چیست نام، این وزیر، جامه کن * قوم گفتندش که نامش م حسن
 گنت یا رَب نام آن و نام این * چون یکی آمد دریغ ای رَب دین
 آن حَسَن نامی که از يك كلك او * صد وزیر و صاحب آید جوذخو
 این حَسَن کز ریش زشت این حَسَن * می توان بافید ای جان صد رسن
 بر چنین صاحب چو شه اِصفا کند * شاه و مُلکش را ابد رسوا کند

مانستن بدْرائی این وزیر دون در افساد مروّت شاه بوزیر
 فرعون یعنی هامان در افساد قابلیت فرعون،

۱۲۴۰ چند آن فرعون می شد نرم و رام * چون شنیده او زموسی آن کلام
 آن کلامی که بدادے سنگ شیر * امر خوشی آن کلام بی نظیر
 چون بهامان که وزیرش بود او * مشورت کردی که کیش بود خو
 پس بگفتی تا کنون بودی خدیو * بند گردی ژند پوشی را بر سو
 همچو سنگ منجنیقی آمدی * آن سخن بر شیشه خانه او زدے
 ۱۲۴۵ هرچ صد روز آن کلم خوش خطاب * ساختی در یکدم او کردی خراب
 عقل تو دستور و مغلوب هواست * در وجودت ره زین راه خداست
 ناصحی ربّانی پندت دهد * آن سخن را او بفن طرّحی نهد

آن عوان Bul. (۱۲۴۴)

آید for آمد ABHK (۱۲۴۷)

وین حسن کز B (۱۲۳۸)

Bul. om. و, which is written above the line in A. (۱۲۴۹)

Heading: B مانند کردن. A om. دون. B om. هامان. In G هامان is suppl. by a later hand.

سنگی A (۱۲۴۴)

آن کردی خراب K (۱۲۴۵)

هرچه سالی آن کلم خوش خطاب * راست کردی در دم او کردی خراب

Bul. om. و. (۱۲۴۶)

B ناصح (۱۲۴۷)

کین نه بر جایست هین از جا مشو * نیست چندان با خود آشیدا مشو
 وای آن شه که وزیرش این بود * جای هر دو دوزخ پُر کین بود
 ۱۲۵۰ شاد آن شاهی که او را دست‌گیر * باشد اندر کار چون آصف وزیر
 شاه عادل چون قرین او شود * نامر آن نُورِ علی نُبور بود
 چون سلیمان شاه و چون آصف وزیر * نور بر نورست و عنبر بر عنبر
 شاه فرعون و چو هامانش وزیر * هر دورا نبود زبَنجی گزیر
 پس بود ظلماتُ بعضی فَوْقَ بعض * نه خرد یار و نه دولت روزِ عَرَض
 ۱۲۵۵ من ندیدم جز شفاوت در اِثام * گر تو دیدستی رسان از من سلام
 همچو جان باشد شه و صاحب چو عقل * عقلِ فاسد روح را آرد بِنَقْل
 آن فرشته عقل چون هاروت شد * سحرآموز دو صد طاغوت شد
 عقلِ جزوی را وزیر خود مگیر * عقلِ کل را ساز ای سلطان وزیر
 مر هوارا تو وزیر خود مساز * که بر آید جان پاکت از نیاز
 کین هوا پُر حرص و حالی بین بود * عقل را اندیشه یومِ دین بود
 ۱۲۶۰ عقل را دو دیده در پایانِ کار * بهر آن گل می‌کشد او رنجِ خار
 که نفرساید نریزد در خزان * بادِ هر خرطومِ اخشم دُور از آن

(۱۲۴۸) B از جا مرو.

(۱۲۵۱) ABH Bul. نام او. G نور علی نور این بود.

(۱۲۵۲) Bul. om. و before چون.

(۱۲۵۴) G with *idāfat*. ظلماتُ بعض. Bul. بعضی. AGHK. AH

و فی دولت

(۱۲۵۷) AH Bul. آموزد و صد. B آموزد و صد. originally آموزد.

(۱۲۶۰) Bul. om. و. ABHK Bul. یوم الدین.

(۱۲۶۱) A بهر آن او گل کند.

(۱۲۶۲) K بادُ with *sukūn*. G بادُ with *idāfat*.

نشستن دیو بر مقام سلیمان علیه السّلم و تشبّه کردن او
بیکارهای سلیمان علیه السّلم و فرق ظاهر میان هر دو سلیمان و
دیو خویشتن را سلیمان بن داود نام کردن،

ورچه عقلت هست با عقلِ دگر * یار باش و مشورت کن ای پدر
با دو عقل از بس بلاها ط رفی * پای خود بر اوج گردونها نهی
۱۲۶۵ دیو گر خود را سلیمان نام کرد * مُلک بُرد و مملکت را رام کرد
صورت کار سلیمان دیده بود * صورت اندر سرِ دیوی می نمود
خلق گفتند این سلیمان بی صفاست * از سلیمان تا سلیمان فرقه است
او چو بیداریست این همچون و سن * همچنانک آن حسن با این حسن
دیو می گفتی که حق بر شکلی من * صورتی کردست خوش بر اهرمن
۱۲۷۰ دیورا حق صورت من داده است * تا نیندازد شمارا او بشست
گر پدید آید بدعوی زینهار * صورت او را مدارید اعتبار
دیوشان از مکر این می گفت لیک * می نمود این عکس در دهای نیک
نیست بازی با مبیّز خاصه او * که بود تمییز و عقلش غیب گو
هیچ سحر و هیچ تلیس و دغل * می نیندد پرده بر اهل دُول
۱۲۷۵ پس می گفتند با خود در جواب * بازگوه می روی ای کز خطاب
بازگوه رفت خواهی همچنین * سوی دوزخ اسئل اندر سافلین
او اگر معزول گشتست و فقیر * هست در پیشانیِش بدرِ مُنیر
تا اگر انگشتی را بُرده * دوزخی چون زهریر افسرده
ما بیوش و عارض و طاق و طُرُنُب * سر کجا که خود می نهم سُنُب

(۱۲۶۳) B دگر.

(۱۲۶۴) B بر فرق گردونها.

(۱۲۶۸) Bul. این حسن با آن حسن.

(۱۲۷۲) Bul. آن عکس بر.

(۱۲۷۶) K om. و before عارض.

۱۲۸۰ ور بغفلت ما تهمیم اورا جین * پنجه مانع برآید از زمین
 که منه آن سر مرین سزیرا * هین مکن بجه مرین ادبارا
 کردی من شرح این بس جان فزا * گر نبودی غیرت و رشک خدا
 هر قناعت کن تو پذیر این قدر * تا بگویم شرح این وقتی دگر
 نامر خود کرده سلیمان نبی * زوی پوشی می کند بر هر صبی
 ۱۲۸۵ در گذر از صورت و از نام خیز * از لقب وز نام در معنی گریز
 پس پیرس از حد او وز فعل او * در میان حد و فعل اورا بچو

در آمدن سلیمان علیه السلام هر روز در مسجد اقصی بعد از
 تمام شدن جهت عبادت و ارشاد عابدان و معتکفان و رُستن
 عقاقیر در مسجد،

هر صباچی چون سلیمان آمدی * خاضع اندر مسجد اقصی شده
 نوگهای رُسته دیدی اندرو * پس بگفتی نام و نفع خود بگو
 تو چه دارویی چی نامت چیست * تو زیان کی و نفعت بر کیست
 ۱۲۹۰ پس بگفتی هر گیاهی فعل و نام * که من آنرا جانم و اینرا حمام
 من مرین را زهرم و اورا شکر * نام من اینست بر لُوح از قدر
 پس طیبیان از سلیمان زان گیا * عالم و دانا شدند مقتدای
 تا گنبدای طیبی ساختند * جسم را از ریج و پرداختند
 این نجوم و طب و حیا انبیاست * عقل و حس را سوی بی سوره کجاست

ادبیرا AH Bul. بجه چین ادبارا B. که منه سر تو B Bul. (۱۲۸۱)

و. A om. (۱۲۸۲)

در میان خلق و فعل B. و فعل او Bul. بهرس از خلق او B (۱۲۸۶)

تو زیان چه و: In the second hemistich B has: چه نام تو چیست B (۱۲۸۹)

و آنرا شکر Bul. (۱۲۹۱) نفع تو بکیست.

۱۲۶۰ عقلِ جزوی عقلِ استخراج نیست * جز پذیرای فن و محتاج نیست
 قابلِ تعلیم و فهمست این رخرد * لیک صاحبِ وحیِ تعلیش دهد
 جمله حرفها یقین از وحی بود * اولِ او لیک عقل آنرا فزود
 هیچ حرفت را بین کین عقل ما * ناند او آموختن بی اوستا
 گرچه اندر مکر مؤید اشکاف بُد * هیچ پیشه رام بی اُستا نشد
 ۱۴۰۰ دانش، پیشه ازین عقل ار بُدی * پیشه بی اوستا حاصل شدی

آموختن پیشه گورگنی قایل از زاغ پیش از آنک در عالم
 علم گورگنی و گور بود،

کندن گوری که کمنر پیشه بود * گی ز فکر و حیل و اندیشه بود
 گر بُدی این فهم مرقایل را * گی نهادی بر سر او هایل را
 که کجا غایب کنم این کشته را * این بخون و خاک در آغشته را
 دید زاغی زاغ مرده در دهان * بر گرفته تیز آمد چنان
 ۱۴۰۰ از هوا زیر آمد و شد او بن * از پی تعلیم او را گورکن
 پس بچنگال از زمین انگبخت گرد * زود زاغ مرده را در گور کرد
 دفن کردش پس پوشیدش بخاک * زاغ از اَلْهَامِ حَق بُد عَلْمِنَاک
 گفت قایل آه شه بر عقل من * که بود زاغی زمن افزون بن
 عقل کل را گفت ما زاغ اَلْبَصَر * عقل جزوی یکد هر سو نظر
 ۱۴۱۰ عقل ما زاغست نور، خاصگان * عقل زاغ اُستاد گور، مردگان
 جان که او دنباله زانان پرد * زاغ او را سوسه گورستان برد

بی اوستا A (۱۲۶۹) . داند B . تواند AH (۱۲۶۸)

و گور نبود Bul. چون پیش از آنکه Bul. Heading:

جلیت AH (۱۴۰۱) . تعلیم with suktn. G (۱۴۰۰)

بُد for بود A (۱۴۰۷)

هین مدو اندر پی نفس چو زاغ * کو بگورستان برد نه سوی باغ
 گر روی رو در پی عنفای دل * سوی قاف و مسجد اقصای دل
 نو گیاهی هر دم از سودای تو * و دمدم در مسجد اقصای تو
 ۱۲۱۵ تو سلیمان وار داد او بد * پی بر از وی پای رد بروی منه
 زانک حال این زمین با ثبات * باز گوید با تو انواع نیات
 در زمین گر تیشکرور خود نی است * ترجمان هر زمین نبت وی است
 پس زمین دل که نبش فکر بود * فکرها اسرار دل را و نمود
 گر سخن گش یام اندر انجمن * صد هزاران گل بروم چون چمن
 ۱۲۲۰ ور سخن گش یام آن دم زن بزد * و گریزد نکتها از دل چو دزد
 جنبش هر کس بسوی جاذبست * جذب صادق نه چو جذب کاذبست
 یروی گه گمره و گه در رشد * رشته پیدا نه و آن کت و کشد
 اشتر کورے مهار تورهین * تو گیش وین مهارت را مین
 گر شدی محسوس جذاب و مهار * پس نمادی این جهان دار الفرار
 ۱۲۲۵ گبر دیدی کو پی سگ و رود * سخره دیو ستنبه و شود
 در پی او گی شدی مانند چیز * پای خود را و کشیدی گبر نیز
 گاو گر واقف ز فصایان بدی * گئی پی ایشان بدان دگان شدی
 یا بخوردی از کف ایشان سپوس * یا بدادی شیرشان از چاپلوس
 ور بخوردی گئی علف هضمش شدی * گر زمنصوب علف واقف بدی
 ۱۲۳۰ پس ستون این جهان خود غفلتست * چیست دولت کین دوا دوا با کتست

(۱۲۱۲) Bul. هین مرو. A. نفس. (۱۲۱۵) B (?) پای چپ, corr. in marg.

(۱۲۲۱) B. نه چو for فی که.

(۱۲۲۲) K. مهارت را for مهار تو. Bul. مهار تو معین.

(۱۲۲۴) A. Bul. دار الفرار. (۱۲۲۵) K. Bul. پی سگ و رود.

(۱۲۲۶) Bul. گبر نیز. (۱۲۲۷) B. گاو اگر.

(۱۲۲۸) A. کی بخوردی.

اُولش دَوْتُوْ بَاخِر لَتْ بَخُور * جز درین ویرانه نبود مرگِ خَر
 تو بچد کاری که بگرفتی بدست * عیش این در بر تو پوشید شدست
 زان هی تانی بدادن تن بکار * که پوشید از تو عیش کردگار
 همچنین هر فکر که گری در آن * عیب آن فکرت شدست از تو نهان
 ۱۲۳۰ بر تو گر پیدا شدی زو عیب و شین * زو رمیدی جانت بَعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ
 حال کآخر زو پشیمان می‌شوی * گر بود این حالت اَوَّلِ کِی دوی
 پس پوشید اَوَّلِ آن بر جانِ ما * تا کنیم آن کار بر وفقِ قضا
 چون قضا آورد حکم خود پدید * چشم و شد تا پشیمانی رسید
 این پشیمانی فضای دیگرست * این پشیمانی پهل حق را پَرست
 ۱۲۴ و رکنی عادت پشیمان خور شوی * زین پشیمانی پشیمان تر شوی
 نیم عُمرت در پریشانی رود * نیم دیگر در پشیمانی رود
 ترک این فکر و پشیمانی بگو * حال و یار و کار نیکوتر بگو
 و نداری کار نیکوتر بدست * پس پشیمانیست بر قوت چه است
 گر هی دانی ره نیکو پَرست * و ر ندانی چون بدانی کین بدست
 ۱۲۴ بد ندانی تا ندانی نیک را * ضَدًّا از ضد توان دید ای قَتی
 چون ز ترک فکر این عاجز شدی * از گنه آنگاه هر عاجز بُدی
 چون بُدی عاجز پشیمانی زچیسست * عاجزی را باز جُو کز جذب کیست
 عاجزی بی قادری اندر جهان * کس ندیدست و نباشد این بدان
 همچنین هر آرزو که می‌بری * تو ز عیب آن حجابی اندرے

۱۲۳۰. Bul. می‌توانی AH (۱۲۳۲). آدم Bul. (۱۲۳۳).

۱۲۳۱. قضای ABK (۱۲۳۱). این کار AH. اَوَّلِ این BH Bul. اَوَّلِ این A (۱۲۳۷).

۱۲۳۲. A has پشیمانی in both hemistichs; B پشیمانی in the first hemistich and پشیمانی in the second.

۱۲۳۳. پَرست B (۱۲۳۳). حال یار A. فکر پشیمانی Bul. (۱۲۳۳).

۱۲۳۴. که می‌بری B (۱۲۳۴). از ضدّ داند ای فنا B (۱۲۳۵).

۱۲۵۰. و بر نمودی علت آن آرزو * خود ربیدی جان تو زان جُست و جو
 گر نمودی عیب آن کار او ترا * کس نبردی کش گشای آن سو ترا
 و آن دگر کاری کر آن هستی نفور * زان بود که عیبش آمد در ظهور
 ای خدای رازدان خوش سخن * عیب کار بد زما پنهان مکن
 عیب کار نکرا منما بها * تا نگردیم از روش سرد و هبا
 ۱۲۵۵. هر بر آن عادت سلیمان سنی * رفت در مسجد میان روشنی
 قاعدت هر روز را می جُست شاه * که بیند مسجد اندر تو گیاه
 دل بیند بر بدان چشم صفی * آن حشایش که شد از عامه خفی

قصه صوفی کی در میان گلستان سر بر زانو مراقب بود
 یارانش گفتند سر بر آور تفرج کن بر گلستان و ریاحین و
 مرغان و آثار رحمة الله تعالی،

صوفی در باغ از بهر گشاد * صوفیانه روی بر زانو نهاد
 پس فرو رفت او بخود اندر نغول * شد ملول از صورت خوابش فصول
 ۱۲۶۰. که چه خسی آخر اندر رز نگر * این درختان بین و آثار و خضر
 امر حقی بشنو که گفتست اُنظُرُوا * سوی این آثار رحمت آرُو
 گنت آثارش دلست ای بو آلهوس * آن برون آثار اشارت و بس
 باغها و سبزه در عین جان * بر برون عکسش چو در آب روان
 آن خیال باغ باشد اندر آب * که کند از لطف آب آن اضطراب
 ۱۲۶۵. باغها و میوها اندر دلست * عکس لطف آن برین آب و رگلت

از جست و جو Bul. A. در جست و جو A. پس ربیدی B. گر نمودی B (۱۲۵۰)

که هستی زان نفور Bul. (۱۲۵۲) B. کس نبودی B (۱۲۵۱)

Headng: Bul. AHK Bul. om. الله علیه H. مراقبت A. سر بزانو G. آن صوفی Bul. تعالی.

از لطف آن آب Bul. آن خیال آب A (۱۲۶۴) B. بشنو که فرمود B (۱۲۶۱)

گر نبودی عکس آن سَرُو، سُرور * پس نخواندی ایزدش دارُ الْفَرور
 این غُرور آنست یعنی این خیال * هست از عکس دل و جانِ رجال
 جمله مغروران برین عکس آمه * بنر گمانی کین بود جَنّت که
 بی‌گریزند از اصولِ باغها * بر خیالی می‌کنند آن لاغها
 ۱۲۷- چونک خواب غفلت آیدشان بَسَر * راست بینند و چه سودست آن نظر
 پس بگورستان غریو افتاد و آه * تا قیامت زین غلط و حَسْرته
 ای خنک آنرا که پیش از مرگ مُرد * یعنی او از اصل این رز بوی بُرد

قصه رستن خرّوب در گوشه مسجد اقصی و غمگین شدن
 سلیمان علیه السّلم از آن چون بسخن آمد با او و خاصیت
 و نام خود بگفت،

پس سلیمان دید اندر گوشه * نو گیاهی رُسته همچون خوشه
 دید بس نادر گیاهی سبز و تر * می‌بود آن سبزش نور از بصر
 ۱۲۷۵ پس سلامش کرد در حال آن حشیش * او جوابش گفت و بیشگفت از خوشیش
 گفت نامت چیست بر گو بی دهان * گفت خرّوبست ای شاه جهان
 گفت اندر تو چه خاصیت بود * گفت من رُستم مکان ویران شود
 من که خرّوم خراب منزل * هادم، بنیاد این آب و گلم
 پس سلیمان آن زمان دانست زود * که اجل آمد سفر خواهد نمود
 ۱۲۸- گفت تا من هستم این مسجد یقین * در خلل نآید ز آفات زمین

جان او از اصل Bul. (۱۲۷۲) . افاده A (۱۲۷۱) . سرو و سرور K Bul. (۱۲۶۶)

Heading: After the Heading Bul. adds:

پس سلیمان نبی یکروز همان * چون بعبادت بود مسجدرا روان
 و. Bul. om. A H (۱۲۷۵) . نور بصر Bul. B. از سبزش A. و. Bul. om. (۱۲۷۴)
 خرابی منزل B (۱۲۷۸) . نام من خرّوب ای شاه Bul. (۱۲۷۶)

تا که من باشم وجود من بود * مسجد اقصی مُخَلَّل گئی شود
 پس که هَنَمِ مسجد ما بی گمان * نبود اِلا بعدِ مرگ ما بدان
 مسجدست آن دل که جشم ساجدست * یارِ بد خَرُوب هر جا مسجدست
 یارِ بد چون رُست در تو مِهراو * هین ازو بگریز و کم کن گفت و گو
 ۱۳۸۰ بر کن از بیخش که گر سر برزند * مرترا و مسجدت را بر کند
 عاشقا خَرُوبِ نو آمد کز می * همچو طفلان سوی کز چون می غزی
 خویش مجرم دان و مجرم گو منس * تا نذرزد از تو آن استاد درس
 چون بگویی جاهلم تعلیم ده * این چنین انصاف از ناموس به
 از پدر آموز اے روشن جبین * رَبَّنَا گفتم و ظَلَمْنَا پیش ازین
 ۱۳۹۰ نه پمانه کرد و نه تزویر ساخت * نه لوی مکر و حیلت بر فراخت
 باز آن ابلیس بحث آغاز کرد * که بدم من سرخ رو کردیم زرد
 رنگ رنگ، نُست صباغِ نوی * اصلِ جُرمِ و آفت و داغِ نوی
 هین بخوان رَبَّنَا بِمَا أَغْوَيْتَنِي * تا نگردی جبری و کز کم تنی
 بر درختِ جبر تا کی بر جهی * اختیارِ خویش را یکسو نمی
 ۱۳۹۰ همچو آن ابلیس و ذُرِّیات او * با خدا در جنگ و اندر گفت و گو
 چون بود اِکراه با چندان خوشی * که تو در عصیان هی دامن کشی
 آن چنان خوش کس رود در مکر هی * کس چنان رقصان دَوَد در گهر هی
 بیست مَرده جنگ می کردی در آن * کت هی دادند پند آن دیگران
 که صواب اینست و راه اینست و بس * کی زند طعنه مرا جز هیچ کس

بگریز after و AB Bul. om. (۱۳۸۴) پس خراب مسجد ABHK Bul. (۱۳۸۳)

خویش را نادان و مجرم Bul. (۱۳۸۷)

A om. (۱۳۹۴) A om. (۱۳۹۳)

گفتگو Bul. ابلیس اندر تاب او A (۱۳۹۰)

چندین B Bul. (۱۳۹۶)

ABHK Bul. که چنان رقصان Bul. کس چنین رقصان B (۱۳۹۷)

ABH Bul. که زند طعنه مرا جز هیچ کس corr. in H. (۱۳۹۸)

۱۴۰۰ گئی چنین گوید کسی کو مُکْرَهست * چون چنین جنگد کسی کو بی رَهست
هرچه نفست خواست داری اختیار * هرچه عقلت خواست آری اضطرار
داند او کو نیکبخت و مَحْرَمست * زیرکی زابلیس و عشق از آدمست
زیرکی سبّاحی آمد در بحار * کم رهد غرقست او پایانِ کار
رهل سباحت را رها کن کبر و کین * نیست جَبْحُون نیست جو دریاست این
۱۴۰۵ و آنگهان دریای ژرف بی پناه * در رُیاید هفت دربارا چو کاه
عشق چون کشتی بود بهر خواص * کم بود آفت بود اغلب خلاص
زیرکی بفروش و حیرانی بخر * زیرکی ظنّست و حیرانی نظر
عقل قربان کن پیش مُصْطَفَى * حَسْبِيَ اللهُ گو که الله امر گفئی
همچو کنعان سرزکشتی و مکش * که غرورش داد نفس زیرکش
۱۴۱۰ که بر آیم بر سر کوه مشید * منتِ نوحم چرا باید کشید
چون رمی از متش ای بی رَشَد * که خدا هم منتِ او می کشد
چون نباشد متش بر جان ما * چونك شکر و متش گوید خدا
توجه دانی ای غراره پُر حسد * منتِ او را خدا هم می کشد
کاشکی او آشنا ناموختی * تا طمع در نوح و کشتی دوختی
۱۴۱۵ کاش چون طفل از حیله جاهل بُدی * تا چو طفلان چنگ در مادر زدی
یا بعلم نقل کم بودی ملی * علم و خبی دل رُبودی از ولی
با چنین نوری چو پیش آری کتاب * جان و خبی آسای تو آرد عتاب
چون تیمم با وجود آب دان * علم نقلی با دم قطب زمان
خویش ابله کن تبع می رو سپس * رستگی زین ابلیهی یابی و بس
۱۴۲۰ اکثر اهلُ الْجَنَّةِ اَللّهُ ای پدر * بهر این گفتست سُلْطَانُ الْبَشَرِ

داری اضطرار H. هرچه عقلت گفت B (۱۴۰۱)

نیکبخت و مردمست B (۱۴۰۲)

خدا خود Bnl. (۱۴۱۲)

بهر این فرمود B. K. and so A. اهلُ الْجَنَّةِ اَللّهُ G (۱۴۲۰)

زیرکی چون کبزو باذانگیز نوست * ابلهی شو تا بماند دل دُرست
 ابلهی نه کو بسخرگی دوتوست * ابلهی کو واله و حیران هوست
 ابلهانند آن زنان دست بُز * از کف ابله وز رخ یوسف نذر
 عقل را فریان کن اندر عشق دوست * عقلها باری از آن سویت کوست
 ۱۴۲۵ عقلها آن سو فرستاده عقول * مانک این سو که نه معشوقست گول
 زین سر از حیرت گراین عقلت رود * هر سر، مویت سر و عقلی شود
 نیست آن سوزنجِ فکرت بر دماغ * که دماغ و عقل روید دشت و باغ
 سوی دشت از دشت نکهه بثنوی * سوی باغ آبی شود نخلت روی
 اندرین ره ترک کن طاق و طرب * تا فلاوزت نجبد تو مجنب
 ۱۴۳۰ هرک او بی سر بچند تم بود * جنبشش چون جنبش کژدم بود
 گزرو و شبکور و زشت و زهرناک * پیشه او خستن اجسام پاک
 سر بکوب آنرا که سرش این بود * خلق و خوی مستهزیش این بود
 خود صلاح اوست آن سر کوفتن * تا رهد جان ریزه اش زان شوم تن
 و استان از دست دیوانه سلاح * تا زتو راضی شود عدل و صلاح
 ۱۴۳۵ چون سلاحش هست و عقلش نه ببند * دست او را ورنه آرد صد گزند

بیان آنک حصول علم و مال و جاه مر بدگوهرا را فضاحت
 اوست و چون شمشیر است کی افتاد دست بدست راهزن،

بدگوهرا علم و فن آموختن * دادن تیغی بدست راهزن

حیران اوست A. و. A om. (۱۴۲۲) و. A om. چون باد کبرانگیز Bul. (۱۴۲۱)

از حیرت اگر عقلت B (۱۴۲۶) ندر. ابلهانند و زنان A (۱۴۲۴)

کژدم G (۱۴۴۰). فکرت در دماغ and so corr. in H. Bul. رخ و فکرت B (۱۴۲۷)

و. Bul. om. (۱۴۳۵). این سر کوفتن AB (۱۴۲۳). زشت. after و. A om. (۱۴۴۱)

Heading: A وصول علم. BHK Bul. بدگوهرا، corr. in H. ABH Bul. شمشیر است
 افتاده در دست. Bul.

تسخ دادن در کف زنگی مست * به که آید علم ناگس را بدست
 علم و مال و منصب و جاه و قران * فتنه آمد در کف بدگوهران
 پس غزا زین فرض شد بر مؤمنان * ناستانند از کف مجنون سنان
 ۱۴۴۰ جان او مجنون تنش شمشیر او * طستان شمشیرا زان زشت خو
 آنچه منصب یکنند با جاهلان * از فضیحت گمی کند صد ارسلان
 عیب او مخفیست چون آلت بیافت * مارش از سوراخ بر صحرا شافت
 جمله صحرا مارو کزدم پُر شود * چونک جاهل شاه حکم مَر شود
 مال و منصب ناگسی کارد بدست * طالب رُسولیش خویش او شدست
 ۱۴۴۵ یا کند بخل و عطاها کم دهد * یا سخا آرد بناموضع نهد
 شاهرا در خانه یَزَدی نهد * این چنین باشد عطا کاحقی دهد
 حکم چون در دست گمراهی فناد * جاه پندارید در چاهی فناد
 ره نمی‌داند فلاوونری کند * جان زشت او جهان سوزی کند
 طفل راه فقر چون پیری گرفت * پی‌روانرا غولِ ادباری گرفت
 ۱۴۵۰ که بیا که ماه بنام ترا * ماهرا هرگز ندید آن بی‌صفا
 چون نهایی چون ندیدستی بعمر * عکس مه در آب هر ای خلم غم
 احقان سرور شدستند و زیم * عاقلان سرها کشید در گلیم

تفسیر یا ایها المزمِّلُ،

خواند مَزْمِلُ نبی را زین سبب * که برون آی از گلیم ای بو الهرب
 سر مکش اندر گلیم و رو مپوش * که جهان جسمیست سرگردان تو هوش

کم کد A (۱۴۴۵). خود او شدست B. نارد بدست B (۱۴۴۴).

ادبیری H Bul. (۱۴۴۶). In K و is suppl. above. و در چاهی H (۱۴۴۷).

ندید آن مقتر K. که بیا تا ماه B Bul. (۱۴۵۰). corr. above.

Heading: Bul. تفسیر شریف.

برون ا BK Bul. (۱۴۵۳).

۱۴۵۱ هین مشو پنهان زنگ مدعی * که تو داری شمع وخی شمععی
 هین قم الیل که شعی ای همام * شمع اندر شب بود اندر قیام
 بی فروغت روز روشن هر شبست * بی پناهت شیراسیر از نیست
 باش کشتیان درین بحر صفا * که تو نوح ثانی اے مصطفی
 ره‌شناسی بیباید بالباب * هر رهی را خاصه اندر راه آب
 ۱۴۶۰ خیز بنگر کاروان ره‌زده * هر طرف غولبست کشتیان شه
 خضر وقتی غوث هر کشتی توی * همچو روح آله مکن تنه‌روی
 پیش این جمعی چو شمع آسمان * انقطاع و خلوت‌آری را بمان
 وقت خلوت نیست اندر جمع آی * ای هدی چون کوه قاف و تو ههای
 بدر بر صدر فلک شد شب‌روان * سیرا نگذارد از بانگ سگان
 ۱۴۶۵ طاعنان همچون سگان بر بدر تو * بانگ می‌دارند سوی صدر تو
 این سگان کردند ز امر آئستوا * از سفه و غوغ کنان بر بدر تو
 هین بمگذار اے شفا رنجور را * تو زخشم گر عصای کور را
 نه تو گفتی فاید آعمی براه * صد ثواب و اجر یابد از اله
 هرک او چل گام کوری را کشد * گشت آمرزیده و یابد رشد
 ۱۴۷۰ پس بکش تو زین جهان بی‌قرار * جوق کورانرا قطار اندر قطار
 کار هاده این بود تو هادپی * ماتم آخر زمانرا شادپی
 هین روان کن ای امام المتقین * این خیال اندیشگانرا تا یقین
 هرک در مکر تو دارد دل گرو * گردنش را من زغم تو شاد رو
 بر سر کوربش کوربها نهم * او شکر پندارد و زهرش دهر
 ۱۴۷۵ عقلها از نور من افروختند * مکرها از مکر من آموختند
 چیست خود آلاجق آن ترکان * پیش پای نره پیلان جهان

ها. B آ. B (۱۴۶۲) Bul. (۱۴۶۳) پیش ازین جمعی.

آعمی G (۱۴۶۸) در بدر تو AH (۱۴۶۶) در بدر تو AH (۱۴۶۵)

آلاجق H as in text. ABG (۱۴۷۶) گشته Bul. (۱۴۶۹)

آن چراغ او بپیشِ صَرَصَرَم * خود چه باشد ای مهین پیغمبرم
 خیز در دم تو بصورِ سَهَنَاک * تا هزاران مُرده بر رُوید زخاک
 چون تو اسرافیلِ وقتی راست خیز * رُستخیزی ساز پیش از رستخیز
 ۱۴۸۰ هر که گوید کو قیامت ای صنم * خویش بنها که قیامت نک منم
 در نگر ای سایلِ محنت زده * زین قیامت صد جهان افزون شه
 ور نباشد اهلِ این ذکرو قُتوت * پس جَوَابُ الْأَحْمَقِ ای سلطان سُکوت
 ز آسمانِ حق سکوت آید جواب * چون بود جانا دعا نامُستجاب
 ای دریغا وقتِ خرمنگاه شد * لیک روز از بختِ ما یگاه شد
 ۱۴۸۵ وقت تنگست و فراخی این کلام * تنگ می آید بَرُو عمرِ دَولام
 نیزه بازی اندرین کوهای تنگ * نیزه بازانرا هی آرد بننگ
 وقت تنگ و خاطر و فهمِ عوام * تنگ تر صد ره زوقنست ای غلام
 چون جوابِ احق آمد خاشی * این درازی در سخن چون می کشی
 از کمالِ رحمت و موجِ کرم * می دهد هر شوره را باران و نم

در بیان آنک ترک الجواب جواب مقرر این سخن که جواب
 الاحق سکوت، شرح این هر دو درین قصه است که
 گفته می آید،

۱۴۹۰ بود شاهی بود اورا بنده * مُرده عقلی بود و شهوت زنده
 خُردهای خدمتش بگذاشتی * بد سگالیدی نکو پنداشتی

رُستخیزی GK (۱۴۷۹). پیغامبرم ABGHK (۱۴۷۷).

In HK افزون is given as a variant. صد جهان فایم شه ABHK Bul. (۱۴۸۱).

جواب احق Bul. گر نباشد A (۱۴۸۲).

هی آرد بننگ GK. کوهای تنگ H (۱۴۸۶).

بد سگالی را نکو پنداشتی Bul. (۱۴۹۱). نیکو AK. بد سگالی را نکو پنداشتی Bul. (۱۴۸۸).

گفت شاهنشاه جیرالش کم کنید * و ر بچنگد نامش از خط بر زیند
 عقل او کم بود و حرص او فزون * چون چرا کم دید شد تند و حرون
 عقل بودی گزید خود کردی طواف * تا بدیدی جرم خود گشتی مُعاف
 ۱۴۹۵ چون خری پابسته تند از خری * هر دو پایش بسته گردد بر سَری
 پس بگوید خر که یک بندم بست * خود مدان کان دو ز فعل آن خسست

در تفسیر این حدیث مصطفی علیه السلام کی إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى
 خَلَقَ الْمَلَائِكَةَ وَرَكَّبَ فِيهِمُ الْعَقْلَ وَخَلَقَ الْبَهَائِمَ وَرَكَّبَ
 فِيهَا الشَّهْوَةَ وَخَلَقَ بَنِي آدَمَ وَرَكَّبَ فِيهِمُ الْعَقْلَ وَالشَّهْوَةَ فَمَنْ
 غَلَبَ عَقْلَهُ شَهْوَتُهُ فَهُوَ أَعْلَىٰ مِنَ الْمَلَائِكَةِ وَمَنْ غَلَبَ
 شَهْوَتَهُ عَقْلَهُ فَهُوَ أَدْنَىٰ مِنَ الْبَهَائِمِ،

در حدیث آمد که یزدان مجید * خلق عالم را سه گونه آفرید
 یک گروه را جمله عقل و علم و جود * آن فرشته است او نداند جز سجود
 نیست اندر عنصرش حرص و هوا * نور مطلق زنک از عشق خدا
 ۱۰۰ یک گروه دیگر از دانش تهی * همچو حیوان از علف در فریبی
 او نبیند جز که اِصْطَبَلَّ و علف * از شقاوت غافلست و اثر شرف
 این سووم هست آدمی زاد و بشر * نیم او زافرشته و نیش خر
 نیم خر خود مایل سُفلی بود * نیم دیگر مایل عقلی بود

(۱۴۹۲) Suppl. in marg. B.

(۱۴۹۳) A خود بدان (۱۴۹۶) A. تند حرون. A. حرص و before. A Bul. om. و (۱۴۹۳)

Heading: K با عشق خدا (۱۴۹۱) B. ومن غلبت شهوته عقله.

. از فرشته نیم او نیش خر Bul. (۱۵۰۲) Bul. غافلست او از شرف (۱۵۰۱)

(۱۵۰۲) Bul. علفی for علوی Bul. (۱۵۰۲)

آن دو قوم آسوده از جنگ و حراب • وین بَشَر با دو مُخَالَف در عذاب
 ۱۰۰۰ وین بَشَر هم زانمخان فَسَمِت شدند • آدمی شکند و سه اُمّت شدند
 يك گَرُه مستغرقِ مُطَلَق شدند • همچو عیسی با مَلِك مُلْحَق شدند
 نقش آدم لیک معنی جبرئیل • رسته از خشم و هوا و قال و قیل
 از ریاضت رسته وز زهد و جهاد • گویا از آدمی او خود نژاد
 قسم دیگر با خران مُلْحَق شدند • خشم محض و شهوتِ مُطَلَق شدند
 ۱۰۱۰ وصفِ جبرئیلی دریشان بود رفت • تنگ بود آن خانه و آن وصف زفت
 مرده گردد شخص کوبی جان شود • خر شود چون جانِ او بی آن شود
 زآنک جانی کآن ندارد هست پست • این سخن حَقِست و صوفی گفته است
 او ز حیواناتها فزونیتر جان کند • در جهان باریک کارها کند
 مگر و تلیسی که او داند تنید • آن ز حیوان دگر ناید پدید
 ۱۰۱۵ جامه‌ای زرگنی را یافتن • دُرّه از قعرِ دریا یافتن
 خُرْدِه کارهای علمِ هِنْدَسَه • یا نُجُوم و علمِ طَبِّ و فِلْسَفَه
 که تعلق با همین دُنیاستش • ره بهنم آسان بر نیستش
 این همه علم بناے آخِرست • که عباد بودِ گاو و اشترست
 بهر استبقای حیوان چند روز • نامِ آن کردند این گیجان رموز
 ۱۰۲۰ علمِ راهِ حق و علمِ منزلش • صاحبِ دل داند آنرا یا دلش
 پس درین ترکیب حیوانِ لطیف • آفرید و کرد با دانش الیف
 نام کَالْأَنْعَام کرد آن قومرا • زآنک رَسْمِت کُو بِيَقْظَه نَوْمِرا
 روح حیوانی ندارد غیرِ نَوْمِ • حِسّه‌ای مُعْکَس دارند قومر

(۱۰۰۶) H شدت in both hemistichs, and so Bul.

(۱۰۰۸) AH از آدمی زاد او نژاد. (۱۰۱۰) ABH Bul. بود و رفت.

(۱۰۱۱) Bul. بیجان بود. (۱۰۱۲) Bul. om. و. (۱۰۱۳) A فزونیتر جا کند.

(۱۰۱۴) A دیگر. (۱۰۱۵) Bul. در قعر. (۱۰۱۶) ABH Bul. با نجوم.

(۱۰۲۰) BG با دلش. (۱۰۲۱) G ترکیب with *idāfat*.

یفظه آمد نوم حیوانی نماند * انعکاسِ حسنِ خود از لَوَح خواند
 ۱۰۲۵ همچو حسنِ آنک خواب اورا رُبود * چون شد او بیدار عکسیت نمود
 لاجرم اسفل بود امر سافلین * ترک او کن لَا أُحِبُّ الْآفِلِین

در تفسیر این آیت که **وَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَتْهُمْ رِجْسًا** و قوله **يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا**،

زَانِك استعدادِ تبدیل و نَبْرُد * بودش از پستی و آنرا قَوْتِ کرد
 باز حیوان را چو استعداد نیست * عُدْرِ او اندر بهیمی روشنیست
 زو چو استعداد شد کَانَ رَهْبَرست * هر غذایی کو خورد مغزِ خرس
 ۱۰۲۵- گر بلاذُر خورد او افیون شود * سکنه و بی عقلیش افزون شود
 مانند یلک قسم دگر اندر جهاد * نیم حیوان نیم حی، با رَشَاد
 روز و شب در جنگ و اندر کش مکش * کرده چالیش آخرش با اولش

چالیش عقل با نفس همچون تنازع همچون با ناقه، میل همچون
 سوی حرّه میل ناقه واپس سوی کرّه، چنانک گفت همچون
 هَوَى نافتی خَلْفَى وَقَدَائِیَ الْهَوَى * وَإِنِّي وَإِيَّاهَا لَمُخْتَلِفَانِ

همچو همچون اند و چون ناقهش یقین * می کشد آن پیش و این واپس بکین
 میلِ همچون پیشِ آن لیلی روان * میلِ ناقه پس پی کرّه دوان

. چونک شد بیدار B (۱۰۲۵)

Heading: Bul. رجسا الی رجسهم.

. اوّلش با آخرش K (۱۰۲۲) . غذایی AB Bul. (۱۰۲۶)

Heading: Bul. و فدای الهی B Bul. هوا نافتی AG. همچون گفت.

پی طفلش دوان K. سوی کرّه B (۱۰۲۴) . واپس یقین B. نافتش Bul. (۱۰۲۲)

۱۵۳۵ يك دم ار مجنون زخود غافل بُدی . نافه گردیدی و واپس آمدی
 عشق و سَودا چونك پُر بودش بَدَن . می نبودش چاره از بی خود شدن
 آنك او باشد مُراقبِ عقل بود . عقل را سودای لیلی در رُبود
 ليك نافه بس مراقب بود و چُست . چون بدیدی او مَهَارِ خویش سُسْت
 فهم کردی زُو که غافل گشت و دنگ . رُو سپس کردی بگره بی درنگ
 ۱۵۴۰ چون بخود باز آمدی دیدی زجا . کو سپس رفتست بس فرسنگها
 در سه روزه ره بدین احوالها . ماند مجنون در تردد سالها
 گفت ای نافه چو هر دو عاشقیم . ما دو ضد پس هَمَرَه نالایقیم
 نیستت بر وفقِ من مَهرو مَهَار . کرد باید از تو صحبت اختیار
 این دو هره همدگر را راهزن . گهره آن جان کو فرو نآید زتن
 ۱۵۴۵ جان ز هَجِرِ عرش اندر فاقه . تن ز عشقِ خار بُن چون نَاقه
 جان گشاید سوی بالا بالها . در زده تن در زمین چنگالها
 تا تو با من باشی ای مرده و طَن . پس زلیلی دُور ماند جان من
 روزگارم رفت زین گون حالها . هبچو تیه و قوم موسی سالها
 خطوتیی بود این ره تا وصال . ماندهام در ره ز شست شصت سال
 ۱۵۵۰ راه نزدیک و بهاندم سخت دیر . سیر گشتم زین سواری سیر سیر
 سَرنگون خود را ز اُشتر در فگند . گفت سوزیدم ز غم تا چند چند
 تنگ شد بر وی بیابان فراخ . خویشتن افگند اندر سنگلاخ
 آنچنان افگند خود را سخت زیر . که مَخْلَعَل گشت جسم آن دلیر
 چون چنان افگند خود را سوی پست . از قضا آن لحظه پایش هم شکست
 ۱۵۵۵ پای را بر بست گفتا گو شوم . در خم چو گانش غلطان می روم

(۱۵۳۵) B غافل شدی .

(۱۵۳۶) AB Bul. پر بودش بدن .

(۱۵۴۰) A که سپس .

(۱۵۴۱) Bul. دو سه روزه .

(۱۵۴۶) B بر زمین .

(۱۵۴۷) HK بس زلیلی .

(۱۵۵۵) H و گفنا .

زین کند نفرین حکیم خوش دهن * بر سواری کو فرو نآید زتن
 عشق موی گی کم از لیلی بود * گوی گشتن بهر او اولی بود
 کوی شو می گرد بر پهلوی صدق * غلط غلطان در خم چوگان عشق
 کین سفر زین پس بود جذب خدا * وان سفر بر ناقه باشد سیر ما
 ۱۵۶۰ این چنین سیرست مستثنی زجنس * کان فرود از اجتهاد جن و انس
 این چنین جذبست نی هر جذب عام * که نهادش فضل احمد والسلام

نوشتن آن غلام قصه شکایت تقصان اجرای سوی پادشاه،

قصه کوتاه کن برای آن غلام * که سوی شه بر نوشتست او پیام
 قصه پُر جنگ و پُر هستی و کین * می فرستد پیش شاه نازنین
 کالبد نامه است اندر وی نگر * هست لایق شاه را آنگه ببر
 ۱۵۶۵ گوشه رو نامه را بگشا بخوان * بین که حرفش هست در خوردن شهان
 گر نباشد در خور آنرا پاره کن * نامه دیگر نویس و چاره کن
 لیک فتح نامه تن زب مدان * ورنه هر کس سیر دل دیدی عیان
 نامه بگشادن چه دشوارست و صعب * کار مردانست نه طفلان کعب
 جمله بر فهرست قانع گشته ایم * زآنک در حرص و هوا آغشته ایم
 ۱۵۷۰ باشد آن فهرست دای عامه را * تا چنان دانند متن نامه را
 باز کن سرنامه را گردن متاب * زین سخن والله اعلم بالصواب
 هست آن عنوان چو اقرار زبان * متن نامه سینه را کن امتحان
 که موافق هست با اقرار تو * تا منافق وار نبود کار تو

که فرو Bul. حکیم خوش سخن Bul. (۱۵۶۰)

(۱۵۶۱) G with *idghfat* فضل.

Heading: Bul. B. قصه نوشتن آن غلام.

نویشتست Bul. که سوی سلطان نوشتست B (۱۵۶۲)

طفلان لعب Bul. (۱۵۶۸) زب مدان Bul. ABH (۱۵۶۷)

چون جُوالی من گران می‌بری * زان نباید کم که در وی بنگری
 ۱۰۷۰ که چه داری در جوال از تلخ و خوش * گر همی ارزد کشیدن را بکش
 ورنه خالی کن جوال را ز سنگ * باز خر خود را ازین بیگار و ننگ
 در جوال آن کن که می‌باید کشید * سوی سلطانان و شاهان رشید

حکایت آن فقیه با دستار بزرگ و آنک بر بود دستارش و بانگ
 می‌زد کی باز کن بین که چه می‌بری آنگه ببر،

يك فقیهی ژندها در چیه بود * در عمامه خویش در پیچیک بود
 تا شود زفت و نماید آن عظیم * چون در آید سوی محفل در حطیم
 ۱۰۸۰ ژندها از جامها پیراسته * ظاهرا دستار از آن آراسته
 ظاهر دستار چون حله بهشت * چون منافق اندرون رسول و زشت
 پاره پاره دلخ و پنبه و پوستین * در درون آن عمامه بد دین
 روی سوه مدرسه کرده صبح * تا بدین ناموس یابد او فتوح
 در ره تاریخ مردی جامه‌کن * منتظر استاده بود از بهر فن
 ۱۰۸۰ در ربود او از سرش دستار را * پس دوان شد تا بسازد کار را
 پس فقیهش بانگ بر زد کای پسر * باز کن دستار را آنگه ببر
 این چنین که چار پره می‌بری * باز کن آن هدیه را که می‌بری
 باز کن آنرا بدست خود بمال * آنگهان خواهی ببر کردم حلال

جوال ABHK (۱۰۷۴) and so K. بیگار G (۱۰۷۶)

Heading: B آنگه بر ترا حلال.

ژندها دزدیک بود ABH. زنه A (۱۰۷۸)

پنبه پوستین Bul. (۱۰۸۲) ظاهر دستار Bul. (۱۰۸۰)

صبح G. کردی Bul. (۱۰۸۳)

ایستاده منتظر از بهر فن B. مرد Bul. (۱۰۸۴)

و آنگهان Bul. (۱۰۸۸)

چونک بازش کرد آنک و گریخت * صد هزاران ژنه اندر ره برینت
 ۱۵۹۰ زان عمامه زفت نایاست او * ماند یک گز کهنه در دست او
 بر زمین زد خرقه را کای بی غیار * زین دغل مارا بر آوردی زکار

نصیحت دنیا اهل دنیا را بزبان حال و بی وفایی خود را نمودن بویا طمع دارندگان ازو،

گفت بنمودم دغل لیکن ترا * امر نصیحت باز گفتم ماجرا
 همچنین دنیا اگرچه خوش شگفت * بانگ زد هم بی وفایی خویش گفتم
 اندرین کون و فساد ای اوستاد * آن دغل کون و نصیحت آن فساد
 ۱۵۹۰ کون میگوید یا من خوش پیم * و آن فسادش گفته رو من لا شیام
 ای زخویف بهاران لب گران * بنگران سردی و زردی خزان
 روز دیدی طلعت خورشید خوب * مرگد اورا یاد کن وقت غروب
 بدررا دیدی برین خوش چار طاق * حسرتش را هم بین اندر محاق
 کودکی از حسن شد مولای خلق * بعد فردا شد خرف رسوای خلق
 ۱۶۰۰ گرتن سمین تنان کردت شکار * بعد پیری یین تنی چون پنبه زار
 ای بدیه لوتهای چرب خیز * فضل آنرا بین در آبریز
 مرخب را گو که آن خویت گو * بر طبق آن ذوق و آن نغزی و بو
 گوید او آن دانه بد من دام آن * چون شدی تو صید شد دانه نهان
 بس انامل رشک استادان شد * در صناعت عاقبت لوزان شد
 ۱۶۰۰ نرگس چشم خمار همچو جان * آخر آغش یین و آب از وی چکان

Heading: A طمع آرندگان.

(۱۵۹۲) In Bul. this verse precedes the Heading.

(۱۵۹۲) ABHK Bul. B بانگ زد هم بی وفایی.

(۱۶۰۴) B استادان بُه.

حِدْرِي كَانْدِر صَفِ شِيْرَانِ رُوْد * آخِرِ او مَغْلُوْبِ مَوْثِي يَشُوْد
 طَبِيعِ تَمِيْزِ دُوْرَبِيْنِ مُحْتَرِفِ * چُوْنِ خِرِ پِيْرَشِ بِيْنِ آخِرِ خِرِفِ
 زَلْفِ جَعْدِ مُشْكَبَارِ عَقْلِ بَسْرِ * آخِرِا چُوْنِ مُمَّ زَشْتِ خِنْكَرِ خِرِ
 خُوْشِ بِيْنِ كُوْنَشِ زَاوُلِ بَا گَشَادِ * وَاخِرِ اَنْ رُسُوْاِيْشِ بِيْنِ وِ فِسَادِ
 ۱۶۱۰ زَانَكِ او بَنَمُوْدِ پِيْدَا دَامِرَا * پِيْشِ تَوِ بَرِ كَنْدِ سَبَلْتِ خَامِرَا
 پَسِ مَكُوْ دَنِيَا بَتَزُوِيْرِمِ فَرِيْفْتِ * وَرَنَهِ عَقْلِ مَنِ زِدَامَشِ يِ گَرِيْحْتِ
 طَوْقِ زَرِيْنِ وِ حَمَائِلِ بِيْنِ هَلَهْ * غُلِّ وِ زَنْبِيْرِي شُدَسْتِ وِ سَلْسَلَهْ
 هَمِچِيْنِ هَرِ جُزُوْ عَالَمِ يِ شَمَرِ * اوْلِ وِ آخِرِ دَرِ آرَشِ دَرِ نَظَرِ
 هَرِكِهْ آخِرِيْنِ تَرِ او مَسْعُوْدَتَرِ * هَرِكِهْ آخِرِيْنِ تَرِ او مَطْرُوْدَتَرِ
 ۱۶۱۵ رُوِيْ هَرِ يَكِ چُوْنِ مَهْ فَاخِرِ بِيْنِ * چُوْنَكِ اوْلِ دِيْدِهْ شُدِ آخِرِ بِيْنِ
 تَا نَبَائِشِيْ هَمِچُوْ اَبَلِيْسِ اَعُوْرَهْ * نِيْمِ بِيْنِدِ نِيْمِ نِيْ چُوْنِ اَبْتَرِيْ
 دِيْدِ طَيْنِ اَدَمِ وِ دِيْنِشِ نَدِيْدِ * اِيْنِ جِهَانِ دِيْدِ اَنْ جِهَانِ بِيْنِشِ نَدِيْدِ
 فَضْلِ مَرْدَانِ بَرِ زَنَانِ اِيْ بُوْ شُجَاعِ * نِيْسْتِ بِيْهَرِ قُوْتِ وِ كَسْبِ وِ ضِيَاعِ
 وَرَنَهْ شِيْرِ وِ پِيْلِ رَا بَرِ اَدُوْ * فَضْلِ بُوْدِيْ بِيْهَرِ قُوْتِ اِيْ عَمِيْ
 ۱۶۲۰ فَضْلِ مَرْدَانِ بَرِ زَنِ اِيْ حَالِيْ پَرَسْتِ * زَانِ بُوْدِ كِهْ مَرْدِ پَايَانِ بِيْنِ تَرَسْتِ
 مَرْدِ كَانْدِرِ عَاقِبَتِ بِيْنِيْ خَمْسْتِ * او زَاَهْلِ عَاقِبَتِ چُوْنِ زَنِ كَمْسْتِ
 اَزِ جِهَانِ دُوْ بَانَكِ يِ اَيْدِ بِيْضِدِ * تَا كَدَامِيْنِ رَا تَوِ بَائِشِيْ مَسْتَعِدِ
 اَنْ يَكِيْ بَانَكِشِ نُشُوْرِ اَنْفِيَا * وَاَنْ يَكِيْ بَانَكِشِ فَرِيْبِ اَشْفِيَا
 مَنِ شَكُوْفَهْ خَاْرَمِ اِيْ خُوْشِ گَرْمِ دَارِ * گَلِ بَرِيْزْدِ مَنِ بَانَمِ شَاخِ خَاْر

(۱۶۰۸) BK Bul. آخر آن چون. AHK دنب زشت. Bul. ذنب. GH with *idāfat*.

(۱۶۱۲) A شد آخر سلسله. Bul. زرین حمایل.

(۱۶۱۴) ABHK Bul. in the second hemistich مبعودتر, which is given in marg.

G as a variant. K has مطرودتر as a correction.

(۱۶۱۸) AH کسب ضیاع.

(۱۶۲۱) B او زمرد عاقبت, corr. in marg.

(۱۶۲۲) B وآن دگر بانگش in the second hemistich.

۱۶۳۵ بانگِ اشگوفش که اینک گل فروش * بانگِ خارِ او که سوی ما مکوش
این پذیرفتی باندی زان دگر * که مُحِبِّ از ضدِّ محبوبست گر
آن یکی بانگِ این که اینک حاضرم * بانگِ دیگر بشکر اندر آخرم
حاضری ام هست چون مکر و کین * نقشِ آخر زاینهٔ اولِ بین
چون یکی زین دو جوال اندر شدی * آن دگرا ضدِّ و نادرخور شده
۱۶۳۶ ای خنک آن کو زاوَل آن شنید * کش عقول و مَسَّحِ مردان شنید
خانه خالی یافت و جارا او گرفت * غیرِ آتش کز نماید یا شگفت
کوزهٔ نو کو بخود بولی کشید * آن خبثِ را آب نتواند بُرید
در جهان هر چیز چیزی می کشد * کفر کافررا و مُرشدرا رَشَد
کَهْرُبَا هم هست و مغناطیس هست * تا تو آهن یا گهی آبی بشست
۱۶۳۷ بُرد مغناطیست از تو آهنی * و رگهی بر کهرِ با بری تنی
آن یکی چون نیست با اختیار یار * لاجرم شد پهلوی قُجَّار جار
هست موسی پیشِ قِبْطی بس ذمیم * هست هاماں پیشِ سِبْطی بس رجم
جانِ هاماں جانبِ قِبْطی شه * جانِ موسی طالبِ سِبْطی شه
معدهٔ خرگه کشد در اجذاب * معدهٔ آدم جَدوبِ گندم آب
۱۶۳۸ گر تو نشناسی کسی را از ظلام * بنگر اورا گوش سازیدست امام

مَسَّحِ K. مَسَّحِ G (۱۶۳۵)

و. Bul. om. (۱۶۳۶)

مغناطیس. ABH Bul. (۱۶۳۷)

مغناطیس از تو. Bul. مغناطیست ABH (۱۶۳۸)

وآن یکی A (۱۶۳۹)

جاذب سِبْطی. BH Bul. (۱۶۴۰), corr. in marg. H.

اورا که اوش AH (۱۶۴۱)

بیان آنک عارفا را غزایست از نور حق کی آیت عِنْدَ رَبِّي يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِي وَقَوْلُهُ الْجُوعُ طَعَامُ اللَّهِ يُجْعِي بِهِ أَبْدَانَ الصَّادِقِينَ اى فى الْجُوعِ يَصِلُ طَعَامُ اللَّهِ،

زاتک هرگز پوی مادر رود * تا بدان جنسیتش پیدا شود
 آدمی را شیر از سینه رسد * شیرِ خراز نیمِ زیرینه رسد
 عدل قسامت و قسمت کرد نیست * این عجب که جبرنی و ظلم نیست
 جبر بودے گی پشیمانی بدے * ظلم بودی گی نگهبانی بدے
 ۱۶۴۵ روز آخر شد سبق فردا بود * رازِ ما را روز گی گنججا بود
 اے بکرده اعتماد واثقی * بر دم و بر چالپوس فاسقی
 قبه بر ساختنی از حباب * آخر آن خیمت بس واهی طناب
 زرق چون برقست و اندر نور آن * راه نتوانند دیدن ره روان
 این جهان و اهل او بی حاصلند * هر دو اندر بی وفایی یک دلند
 ۱۶۵۰ زاده دنیا چو دنیا بی وفاست * گرچه رُو آرد بتو آن رُو قفاست
 اهل آن عالم چو آن عالم زیر * تا ابد در عهد و پیمان مُستیر
 خود دو پیغمبر بهم گی ضد شدند * معجزات از همدگر گی بستند
 گی شود پزمرده میوه آن جهان * شادئی عقلی نگردد اندهان
 نفس بی عهدست زان رُو کشتنیست * او دنی و قبله گاه او دنیست
 ۱۶۵۵ نفسهارا لایق است این انجمن * مُرده را در خور بود گور و کفن

Heading: A om. و before قوله.

وین عجب B. قسمت A om. و before (۱۶۴۲) مادر دود AH (۱۶۴۱).

شبروان B. و B om. (۱۶۴۸)

همدیگر A. پیغامبر ABK (۱۶۵۲)

شادئی عقلی BK. شاد عقلی نکردند A (۱۶۵۲)

نفس اگرچه زیرکست و خُرده دان * قبله اش دنیاست اورا مُرده دان
 آبِ وَحی حق بدین مُرده رسید * شد زخاکِ مُرده زنده پدید
 تا نیاید وَحی تو غرّه مباش * تو بدان گُلگونۀ طالع بقاش
 بانگ و صیتی جو که آن حامل نشد * تابِ خورشیدی که آن آفل نشد
 آن هنرهای دقیق و قال و قیل * قومِ فرعون اند اجل چون آبِ نیل
 رونق و طاق و طُرنب و سحرشان * گرچه خلفانرا کِشد گردن کِشان
 سحرهای ساحران دان جمله را * مرگِ چوبی دان که آن گشت ازدها
 جادوهارا همه یک لقمه کرد * یک جهان پُرشب بُد آنرا صُبح خورد
 نور از آن خوردن نشد افزون و بیش * بل همان سانسست کو بودست پیش
 در اثر افزون شد و در ذات نی * ذات را افزونی و آفات نی
 حق ز ایجاد جهان افزون نشد * آنچه اول آن نبود اکنون نشد
 لیک افزون گشت اثر ز ایجاد خلق * در میان این دو افزونیست فرق
 هست افزونی اثر اِظهارِ او * تا پدید آید صفات و کارِ او
 هست افزونی هر ذاتی دلیل * کو بود حادث بعلمها علیل

تفسیر أَوْجَسَ فِي نَفْسِهِ خَيْفَةً مُوسَى قُلْنَا لَا تَخَفْ إِنَّكَ
 أَنْتَ الْأَعْلَى،

گفت موسی سحر هر حیران کُنیست * چون کم کین خلق را تمییز نیست
 گفت حق تمییز را پیدا کنم * عقل بی تمییز را بینا کنم

آن for این A (۱۶۶۰) . وَحْيٌ G (۱۶۵۸) . و اورا AH (۱۶۵۶) .

سحرشان و before طاق and before سحرشان Bul. om. و A om. (۱۶۶۱)

A om. (۱۶۶۴) . A om. (۱۶۶۳) . شد ازدها Bul. ABHK (۱۶۶۲)

G gives آفات in marg. as a variant. آفات for آفات B (۱۶۶۵)

در میان هر دو B . گشت از ایجاد A (۱۶۶۷) . کی بود A (۱۶۶۹)

Heading: K Bul. فاوجس.

گرچه چون دریا بر آوردند کف * موسیا تو غالب آبی لا تَحْتَف
 بود اندر عهدِ خود سحر افتخار * چون عصا شد مار آنها گشت عار
 هر کسی را دعویِ حُسن و نمک * سنگِ مرگ آمد نیکهارا بِحَمَك
 ۱۷۷۵ سحر رفت و معجزه موسی گذشت * هر دورا از بام بود افتاد طشت
 بانگِ طشتِ سحر جز لعنت چه ماند * بانگِ طشتِ دین بجز رفعت چه ماند
 چون بِحَمَك پنهان شدست از مرد وزن * در صف آ آی قَلْب و اکنون لاف زن
 وقتِ لافست بحمک چون غایبست * می برندت از عزیزِی دست دست
 قلب می گوید زَنخوت هر دَمَم * ای زرِ خالص من از تو گئی گَمَم
 ۱۷۸۰ زر می گوید بلی ای خواجه تاش * لیک می آید بِحَمَك آماده باش
 مرگِ تن هدیه است بر اصحابِ راز * زرِ خالص را چه نقصانست گاز
 قلب اگر در خویش آخرین بُدی * آن سیه کآخر شد او اوّل شدی
 چون شدی اوّل سیه اندر لقا * دُور بودی از نفاق و از شقا
 کیمیای فضل را طالب بُدی * غفلِ او بر زرقِ او غالب بُدی
 ۱۷۸۵ چون شکسته دل شدی از حالِ خویش * جابرِ اشکستگان دیدی پیش
 عاقبت را دید و او اشکسته شد * از شکسته بند در دم بسته شد
 فضلِ مسهرا سویِ اِکسیر راند * آن زَرانود از کرر محروم ماند
 ای زَرانوده مکن دعویِ بین * که نهاند مُشتریت اعی چین
 نورِ مَحْشَر چشمشان بینا کند * چشم بندی ترا رُسوا کند
 ۱۷۹۰ بنگر آنها را که آخر دیده اند * حسرتِ جانها و رشکِ دیده اند

گشت خار A (۱۷۷۳)

معجز A (۱۷۷۵). عملها را بحمک A (۱۷۷۴).

B (۱۷۷۶) for چه ماند in both hemistichs.

B (۱۷۷۷) قلب و after. A om. آی. K Bul. om.

A (۱۷۸۱) عاقبت را دید.

B (۱۷۹۰) in the second hemistich: حسرتِ جانها A. ستر فامد زاصل سر ببرید اند.

بِئْسَ كَرَامَاتُنَا كَمَا دَرَسْنَا * يَسْرُ فَاسِدٌ زَاوِلٌ سَرَّ بِيْرِيهَانِدْ
 پيشِ حَالِي يَنْ كَهْ دَر جِهْلَسْتِ وَ شَكْ * صَبِيحٌ صَادِقٌ صَبِيحٌ كَاذِبٌ هَر دَوِيَكْ
 صَبِيحٌ كَاذِبٌ صَدِّ هَزَارَانِ كَارَوَانِ * دَادِ بَرِ بَادِ هَلَاكَتِ اِي جَوَانِ
 نَيْسْتِ نَقْدِے كَشِ غَلْطَانِدَا ز نَيْسْتِ * وَايِ اَنْ جَانِ كَشِ يَحْكُ وَ گَا ز نَيْسْتِ

زجر مدعی از دعوی و امر کردن اورا بتابعیت،

۱۶۹۵ بو مُسَيِّمٍ گفْتِ خُودِ مِنْ اَحْمَدِ * دِيْنِ اَحْمَدِ رَا بِنِ بَرِهْرِ زَمِرِ
 بو مُسَيِّمِ رَا بَغُو كَمِ كَنْ بَطْرِ * غَرَّةَ اَوَّلِ مَشُو اَخْرَنْگَرِ
 اَيْنِ قَلَاوَزِي مَكْنِ اَز حَرْصِ جَمْعِ * پَسْ رَوِي كَنْ تَا رُودِ دَر پيشِ شَمْعِ
 شَمْعِ مَنصَدِرَا نَمَايِدِ هِجْوَ مَاهِ * كَيْنِ طَرْفِ دَانِهْسْتِ يَا خُودِ دَا مَگَاهِ
 گَر بَخُوَايِ وَرِ نَخُوَايِ بَا چَرَاغِ * دِيكِهْ گَر دَدِ نَقْشِ بَا زِ وَ نَقْشِ زَاغِ
 ۱۷۰۰ وَرْنِهْ اَيْنِ زَاغَانِ دَغْلِ اَفْرُوخَنْدِ * بَا نَگِ بَا زَانِ سَپِيْدِ اَمُوخَنْدِ
 بَا نَگِ هَدِهْدِ گَرِ يَا مَوْزِدِ قَتِّي * رَا زِ هَدِهْدِ كُو وَ پِيْنِغَامِ سَبَا
 بَا نَگِ بَرِ رُسْتِهْ زَبَرِ بَسْتِهْ بَدَانِ * تَا جِ شَاهَانِ رَا زَتَا جِ هَدِهْدَانِ
 حَرْفِ دَر وِيْشَانِ وَ نَكْتِهْ عَارْفَانِ * بَسْتِهْ اِنْدِ اَيْنِ بِي حَيَايَانِ بَرِ زَبَانِ
 هَر هَلَاكِ اُمْتِ پِيْشِيْنِ كِهْ بُوْدِ * زَا نَكِ چَنْدَلِ رَا گَانِ بَرَنْدِ عُوْدِ

(۱۶۹۱) B om. G *زاصل سر پيريانند* as in text. H *زاصل سر* with *idāfat*.

(۱۶۹۲) AH *داده*.

Heading: Bul. *بیتاعت انبیا و اولیا*.

(۱۶۹۵) AH Bul. *من خود احمد*. A Bul. *برم زمر*.

(۱۶۹۶) H in the second hemistich: *هل تو اول لعنت آخر نگر*, and so A, which has *لعنت و آخر*. AH give the reading of the text in marg.

(۱۶۹۷) B *هين قلاووزي*. The reading of A is uncertain.

(۱۶۹۸) B *و شکل زاغ*. In A vv. ۱۶۹۹ and ۱۷۰۰ follow vv. ۱۷۰۱ and ۱۷۰۲, but the error is indicated in marg.

(۱۷۰۴) GH *چندل* as in text. The other MSS. and Bul. have *چندل*.

۱۷۰۵ بودشان تمییز کان مظهر کند * لیک حرص و آزرگور و گر کند
 کورئ کوران زرخت دُور نیست * کورئ حرص است کان معذور نیست
 چارمبِخ شه زرخت دُور نی * چارمبِخ حاسدی مغفور فی
 ماهیا آخر نگر منگر بنسنت * بدگلویی چشم آخربینت بست
 با دو دیکه اول و آخر بین * هین مباش اغور چو ابلیس لعین
 ۱۷۱۰ اغور آن باشد که حالی دید و بس * چون بهام بی خبر از بازبس
 چون دو چشم گاو در جرم تلف * همچو یک چشمست کیش نبود شرف
 نصف قیمت ارزد آن دو چشم او * که دو چشم راست مسند چشم تو
 ورگئی یک چشم آدم زاده * نصف قیمت لایقست از جاده
 زانک چشم آدمی تنها بخود * بی دو چشم یار کاری ی کند
 ۱۷۱۵ چشم خر چون اولش بی آخرست * گردو چشمش هست حکمش اغورست
 این سخن پایان ندارد و آن خفیف * و نویسد رقعہ در طح رغیف

بقیة قصه نوشتن آن غلام رقعہ بطلب اجری،

رفت پیش از نامه پیش مطبخی * کاسه بخیل از مطبخ شاه سخی
 دُور ازو وز همت او کین قدر * از جریام آیدش اندر نظر
 گفت بهر مصلحت فرموده است * نه برای بخل و نه تنگی دست

(۱۷۰۶) B in the second hemistich: چار میخ حاسدی مغفور نیست.

(۱۷۰۷) B om. Bul. for نی نیست.

(۱۷۰۸) Bul. BHK. آخر نکو بنگر بنسنت.

(۱۷۱۰) A از پیش و پس. Bul. کی حالی.

(۱۷۱۲) ABHK ربع قیمت.

(۱۷۱۴) ABHK Bul. نصف قیمت لازمست.

Heading: G om. قصه.

(۱۷۱۷) AB Bul. نزد مطبخی.

۱۷۲۰ گفت دهلیزیست والله این سخن * پیش شه خاکست هر زر کهن
 مطبخی ده گونه حُجَّت بر فراشت * او همه رد کرد از حرصی که داشت
 چون چری کم آمدش در وقت چاشت * زد بسی تشنیع او سودی نداشت
 گفت قاصد یکنید اینها شما * گفت نه که بندۀ فرمانیم ما
 این مگر از فرع این از اصل گیر * بر کان کم زن که از بازوست تیر
 ۱۷۲۵ مَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ ابْتِلَاسًا * بر نبی کم نه گنه کان از خداست
 آب از سر تیره است ای خیره خشم * بیشتر بنگر یکی بگشای چشم
 شد زخشم و غم درون بقعه * سوی شه بنوشت خشمین رقعۀ
 اندر آن رقعۀ نهای شاه گفت * گوهر جود و سخای شاه سنت
 کای زبهر و ابر افزون کفت تو * در قضای حاجت حاجات جو
 ۱۷۳۰ زَانِكَ اَبْرَ آتِجٍ دَهْدُ گَرِيَانِ دَهْدُ * کفت تو خندان پیایی خوان نهد
 ظاهر رقعۀ اگرچه مدح بود * بوی خشم از مدح اثرها ی نبود
 زان همه کار تو بی نورست و زشت * که تو دُوری دُور از نور سرشت
 رونق کار خسان کاسد شود * همچو میوه تازه زو فاسد شود
 رونق دنیا بر آرد زو کساد * زانک هست از عالم گزن و فساد
 ۱۷۳۵ خوش نگردد از مدیحی سینها * چونک در مدّاح باشد کینها
 ای دل از کین و کراهت پاک شو * و آنگهان الحمد خوان چالاک شو
 بر زبان الحمد و اکرام درون * از زبان تلیس باشد یا فسون
 و آنگهان گفته خدا که ننگرم * من بظاهر من بیاطن ناظرم

۱۷۲۰) Bul. for خود (۱۷۲۰)

۱۷۲۱) Bul. صد گونه (۱۷۲۱)

تشنیع و آن سودی B (۱۷۲۲)

و این از اصل A (۱۷۲۴)

آب از سر خیره است ای تیره خشم A (۱۷۲۶)

دمادم خوان نهد Bul. آنچه دهد A (۱۷۳۰)

بیاطن بنگرم K. سوی ظاهر B (۱۷۲۸)

حکایت آن مدّاح کی از جهت ناموس شکر ممدوح می‌کرد و
بوی اندوه و غم اندورن او و خلافت دلق ظاهر او می‌نمود که
آن شکرها لافست و دروغ،

آن یکی با دلق آمد از عراق * باز پرسیدند یاران از فراق
۱۷۴۰ گفت آری بُد فراق اِلّا سفر * بود بر من بس مبارک مُزده‌ور
که خلیفه داد ده خلعت مرا * که قرینش باد صد مدح و ثنا
شکرها و مدحها بر می‌شورد * تا که شکر از حدّ و اندازه بُبرد
پس بگفتندش که احوال نژند * بر دروغ تو گواهی می‌دهند
تن برهنه سر برهنه سوخته * شُکرا دزدیده یا آموخته
۱۷۴۵ کو نشان شکر و حمد میر تو * بر سر و بر پای بی‌توفیر تو
گر زیانت مدح آن شه می‌تند * هفت اندامت شکایت می‌کند
در سخای آن شه و سلطان جُود * مر ترا کفشی و شلوارک نبود
گفت من ایشار کردم آنچه داد * میر تقصیری نکرد از افتناده
بستم جمله عطاها از امیر * بخش کردم برینیم و بر فقیر
۱۷۵۰ مال دادم بستم عمر دراز * در جزا زیرا که بودم پالک‌باز
پس بگفتندش مبارک مال رفت * چیست اندر باطنت این دود نقت
صد کراهت در درون تو چو خار * کی بود انده نشان ایشار
کو نشان عشق و ایشار و رضا * گر درستست آنچه گفتم ما مضمی
خود گرفتم مال گم شد میل کو * سیل اگر بگذشت جای سیل کو
۱۷۵۰ چشم تو گر بُد سیاه و جان فزا * گر نماند او جان فزا ازرق چرا

Heading: A om. ناموس شکر. AB شکرها.

تقصیری کد A (۱۷۴۸). شکرها و حمدها. K Bul. (۱۷۴۲)

این دود نقت H. این دود و نقت AB Bul. (۱۷۵۱)

کو نشان پاک بازے اے تُرُش * بُوی لافِ کز هی آید خُبش
 صد نشان باشد درون ایثارا * صد علامت هست نیکو کاررا
 مال در ایثار اگر گردد تلف * در درون صد زندگی آید خَلَف
 در زمین حق زراعت کردنی * تخمهای پاک آنگه دخل فی
 ۱۷۶۰ گر نرُوید خوشه از روضاتِ هُو * پس چه واسع باشد اَرْضُ اَلله بگو
 چونک این ارض فنا بی رِیع نیست * چون بود اَرْضُ اَلله اَن مُسْتَوْسَعِبَت
 این زمین را رِیع او خود بی حدست * دانه را کهنترین خود هِنصَدست
 حد گفنی کو نشان حایدون * نه برونست هست اثر نه اندرون
 حد عارف مر خدارا راستست * که گواه حمد او شد پا و دست
 ۱۷۶۵ از چه تاریخِ جمش بر کشید * وز تک زندان دنیاش خرید
 اطلس تقوی و نوم مؤتلف * آیت حمدست اورا بر کَتِف
 با رهید از جهان عاریه * ساکن گلزار و عین جارِیه
 بر سرِ برِ سرِ عالی همتش * مجلس و جا و مقام و زُنبش
 مَقَعِدِ صَدَقِی که صدیقان درو * جمله سرسبزند و شاد و تازه رُو
 ۱۷۷۰ حمدشان چون حمدِ گلشن از بهار * صد نشانی دارد و صد گیر و دار
 بر بهارش چشمه و نخل و گیاه * و آن گلستان و نگارستان گواه
 شاهد شاهد هزاران هر طرف * در گواهی همچو گوهر بر صدف
 بُوی سرِ بد بیاید از دَمَت * وز سر و رُو تابد ای لافی غَمَت
 بُویشناسانند حاذق در مُصاف * تو بچلّدی های هو کم کن گراف
 ۱۷۷۵ تو ملاف از مُشک کآن بُوی پیاز * از کَرِ تو می کند مکشوف راز

واسع آمد. Bul. (۱۷۶۰) . و آنگه. AB Bul. (۱۷۵۴)

تقوی زبور A (۱۷۶۶) . هِنصَدست AHK (۱۷۶۲)

در صدف Bul. (۱۷۷۳) . و صدیقان A (۱۷۶۴) . جای. Bul. (۱۷۶۸)

های و هو. In K و is suppl. below. ABH Bul. (۱۷۷۴)

مکشوف with *izāfat*. G (۱۷۷۵)

گلشگر خوردر هی گویی و بُوی * یزند از سیر که یافه مگوے
 هست دل مانند خانه کلان * خانه دل را نهان همایگان
 از شکاف روزن و دیوارها * مطلع گردند بر اسرارها
 از شکاف که ندارد هیچ و هم * صاحب خانه و ندارد هیچ سهم
 ۱۷۸۰ از نُبی بر خوان که دیو و قوم او * یبرند از حال انسی خُتیه بو
 از ره که انس از آن آگاه نیست * زآنک زین محسوس و زین آشبه نیست
 در میان ناقدان زرنی متن * با محک ای قلب دُون لافی مزن
 سر محک را ره بود در نقد و قلب * که خدایش کرد امیر جسم و قلب
 چون شیاطین با غلیظیهای خویش * واقفند از سیر ما و فکر و کیش
 ۱۷۸۵ مسلکی دارند دزدیک درون * ما ز دزدیهای ایشان سرنگون
 دم بدر خبط و زیانی می کنند * صاحب نقب و شکاف روزنند
 پس چرا جانهای روشن در جهان * بی خبر باشند امر حال نهان
 در سرایت کمتر از دیوان شدند * روحها که خیمه بر گردون زدند
 دیو دزدانه سوی گردون رود * از شهاب مُحرق او مطعون شود
 ۱۷۹۰ سرنگون از چرخ زیر افتد چنان * که شفی در جنگ از زخم سنان
 آن زرشک روحهای دلپسند * از فلکشان سرنگون می افکنند
 تو اگر شلی و لنگ و کور و کر * این گمان بر روحهای مه مبر
 شرم دار و لاف کم زن جان مکن * که بسی جاسوس هست آن سوی تن

. که یافه Bul. کای یافه B (۱۷۷۶)

. و AB Bul. om. and هم و B transposes (۱۷۷۶)

. بر محک Bul. (۱۷۸۳)

در K is suppl. above. و H In B originally. and در نقد قلب AH (۱۷۸۳)

سر قلب. and so corr. in B. K Bul. جلب و جزر و جلب. and so B in marg.

. و روزند Bul. (۱۷۸۶)

در یافتن طبیبان الهی امراض دین و دل را در سپاهی مرید
و بیگانه و لحن گفتار او و رنگ چشم او و بی این همه نیز از راه
دل کی انهم جوایس القلوب فجالیسومهم بالصدق،

این طبیبان بدن دانش‌ورند * بر سقام تو ز تو واقف‌ترند
۱۷۹۵ تا زقاروره هم بینند حال * که ندانی تو از آن رو اعتلال
هم زنبض و هم ز رنگ و هم ز تم * بوبرند از تو بهرگونه سقم
پس طبیبان الهی در جهان * چون ندانند از تو بی گفتم دهان
هم ز نبضت هم ز چشمت هم ز رنگ * صد سفر بینند در تو بی درنگ
این طبیبان نوآموزند خود * که بدین آیاتشان حاجت بود
۱۸- کاملان از دور نامت بشنوند * تا بقعر باد و بودت در دوند
بلک پیش از زادن تو سالها * دید باشندت ترا با حالها

مژده دادن ابو یزید از زادن ابو الحسن خرقانی قدس الله
روحها پیش از سالها و نشان صورت او و سیرت او
يك بيلك و نوشتن تاریخ نویسان آنرا جهت رصد،

آن شنیده داستان بایزید * که ز حال بو الحسن پیشین چه دید

Heading: ABHK Bul. امراض دل و دین را. A. لحن و گفتار. B. این همه علامت.

A om. نیز.

وین طبیبان B Bul (۱۷۹۱). بی گفتم و دهان AH (۱۷۹۷).

در روند AB Bul. تا بقعر نار و بودت A (۱۸۰۰).

Heading: ABHK om. ابایزید بسطای Bul. ابایزید ABHK.

Bul. قدس الله سرها.

روزه آن سلطانِ تقوی می‌گذشت * با مریدان جانبِ صحرا و دشت
 بوی خوش آمد مر اورا ناگهان * در سوادِ ری زسوی خارقان
 ۱۸۰۵ هم بد آنجا ناله مشتاقی کرد * بنوعی از باد استنشاق کرد
 بسوی خوش را عاشقانه و کشید * جان او از باد باده می‌چشید
 کوزه گو امر یخآبه پُر بُود * چون عَرَف بر ظاهرش پیدا شود
 آن زسردی هوا آبی شدست * از درونِ کوزه نم بیرون نَجست
 بادِ بوی آور مرورا آب گشت * آب هر اورا شرابِ ناب گشت
 ۱۸۱۰ چون درو آثارِ مستی شد پدید * یک مُرید اورا از آن دم بر رسید
 پس پرسیدش که این احوالِ خوش * که بروست از حجابِ پنج و شش
 گاه سرخ و گاه زرد و گاه سپید * می‌شود رُویت چه حالت و نُوید
 می‌کشی بوی و بظاهر نیست گل * بی شک از غیبت و از گلزارِ گل
 ای تو کامِ جانِ هر خودکامه * هر دم از غیبت پیام و نامه
 ۱۸۱۵ هر دی یعقوب‌وار از یوسفی * می‌رسد اندر مشامِ تو شفا
 قطره بر ریز بر ما زان سبو * شمه زان گلستان با ما بگو
 خُو نداریم اے جمالِ مهترے * که لب ما خشک و توتنها خوری
 ای فلکِ پیمایِ چست چست خیز * ز آنچه خوردی جرعه بر ما بریز
 میرِ مجلس نیست در دَوْرانِ دگر * جز تو ای شه در حریفان در نگر
 ۱۸۲۰ گئی توان نوشید این می زیر دست * می یقین مر مردرا رُسوا گرس
 بوی را پوشید و مکنون کند * چشمِ مستِ خویشتن را چون کند

خارقان GK (۱۸۰۴) . با مریدان بهر فرجه سوی دشت B (۱۸۰۴)

کوزه کآن B (۱۸۰۷) . هم بر آنجا Bul. (۱۸۰۵)

آن زسردی باد آبی گشته است BH (۱۸۰۸) , corr. in marg. H. A written زدست

above نَجست.

(۱۸۱۴) Suppl. in marg. B.

شفی A Bul. (۱۸۱۵)

و. A om. (۱۸۱۷)

زآنکه خوردی Bul. (۱۸۱۸)

که توان A (۱۸۲۰)

چشمِ مست و سرخ‌رویی چون کد B (۱۸۲۱)

خود نه آن بویست این کاندر جهان * صد هزاران پرده‌اش دارد نهان
 پُرشد از تیزی او صحرا و دشت * دشت چه کر نه فلک هم در گذشت
 این سر خُمر بکَهگیل در مگیر * کین برهنه نیست خود پوشش پذیر
 ۱۸۲۵ لطف کن ای رازدان رازگو * آنچه بازت صید کردش باز گو
 گفت بوی بو العجب آمد بهن * همچنانک مرنبی را از یمن
 که محمد گفت بردست صبا * امر یمن می‌آیدم بوی خدا
 بوی رامین می‌رسد از جان ویس * بوی یزدان می‌رسد هر از اویس
 از اویس و از قرن بوی عجب * مرنبی را مست کرد و پُرترب
 ۱۸۳۰ چون اویس از خویش فانی گشته بود * آن زمینی آسمانی گشته بود
 آن هلیله پروریده در شگر * چاشنی تلخیش نبود دگر
 آن هلیله رسته از ما و منی * نقش دارد از هلیله طعم فی
 این سخن پایان ندارد باز گرد * تا چه گفت از وخی غیب آن شیرمرد

قول رسول صلی الله علیه و سلم اِنِّی لَاجِدُ نَفْسَ الرَّحْمٰنِ
 مِنْ قِبَلِ الْیَمَنِ

گفت زین سو بوی یاری می‌رسد * کاندرین ده شهر یاری می‌رسد
 ۱۸۳۵ بعد چندین سال می‌زاید شهری * می‌زند بر آسمانها خرگهی
 رُوش از گلزارِ حق گلگون بود * از من او اندر مقام افزون بود
 چیست نامش گفت نامش بُوَ الْحَسَنِ * حلیه‌اش را گفت زابرو و ذَقَن

دشت چه کر هفت گردون بر گذشت B (۱۸۲۳)

بویی ABH (۱۸۲۶) . رازدان و رازگو Bnl. (۱۸۲۵)

ویس BG (۱۸۲۸) . از دست صبا B (۱۸۲۷)

مصطفا را مست کرد Bnl. بویی AB . وز قرن AH (۱۸۲۹)

بر زند ABH . می‌آید شهری A (۱۸۳۵)

گفت از چشم و دهن B . حلیه‌اش را گفت A (۱۸۳۷)

قد او و رنگ او و شکل او * يك يك و گفت از گیسو و رو
 حلیه روح او را هم نمود * از صفات و از طریقه و جا و بود
 ۱۸۴۰ حلیه تن همچو تن عاریتست * دل بر آن کم نه کی آن يك ساعتست
 حلیه روح طبیعی هر فاست * حلیه آن جان طلب کآن بر ساست
 جسم او همچون چراغی بر زمین * نور او بالای سقف هفتمین
 آن شعاع آفتاب اندر وثاق * قرص او اندر چهارم چارطاق
 نقش گل در زیر بینی بهر لاغ * بوی گل بر سقف و ایوان دماغ
 ۱۸۴۵ مرد خفته در عدن دیک فرق * عکس آن بر جسم افتاده عرق
 پیرهن در مصر رهن، يك حریص * پُر شه کنعان زبوی آن قبیص
 بر نیشند آن زمان تاریخرا * از کباب آراستند آن سیخرا
 چون رسید آن وقت و آن تاریخ راست * زاده شد آن شاه و نژد ملک باخت
 از پس آن سالها آمد پدید * بو الحسن بعد وفات بایزید
 ۱۸۵۰ جمله خوهای او زامساک وجود * آن چنان آمد که آن شه گفته بود
 لوح محفوظست او را پیشوا * از چه محفوظست محفوظ از خطا
 نه نجومست و نه رملست و نه خواب * وحي حق والله اعلم بالصواب
 از پی روپوش عامه در بیان * وحي دل گویند آنرا صوفیان
 وحي دل گیش که منظرگاه اوست * چون خطا باشد چو دل آگاه اوست
 ۱۸۵۵ مؤمنای نظر بنور الله شدی * از خطا و سهو این آمدی

قد او و شکل او و رنگ او. Bul. (۱۸۴۸)

ساعتست and عاریتست. AB Bul. (۱۸۴۰) طریقی B (۱۸۳۹)

و. A om. (۱۸۴۴) این شعاع A (۱۸۴۲) چشم او A (۱۸۴۲)

زادن ابو الحسن خرقانی بعد از: Bul. adds the Heading: (۱۸۴۷)

بایزید رحمها الله تعالی.

این نه نجیست. Bul. (۱۸۵۲)

وحي دل گیش B (۱۸۵۴) روپوش عالم A (۱۸۵۲)

نقصان اجرای جان و دل صوفی از طعام الله،

صوفی از فقر چون در غم شود * عین فقرش دایه و مَطَم شود
 زَانَك جَنَّت از مَكاره رُسته‌است * رَحْم قسم عاجزی اشکسته‌است
 آنک سَرها بشکند او از عَلُو * رَحْمِ حَق و خَلق نآید سوی او
 این سخن آخر ندارد و آن جوان * از کجی اجرای نان شد ناتوان
 ۱۸۷۰ شاد آن صوفی که رزقش کم شود * آن شَبَش دُر گردد و او بیم شود
 زان اجرای خاص هر گآگاه شد * او سزای قُرب و اجری گاه شد
 زان اجرای روح چون نقصان شود * جانش از نقصان آن لرزان شود
 پس بداند که خطایی رفته‌است * که سمن زار، رضا آشفته‌است
 همپنانک آن شخص از نقصانِ کشت * رقعہ سوی صاحبِ خرمن نیش
 ۱۸۷۵ رقعہ‌اش بردند پیش، میر داد * خواند آن رقعہ جوانی و ناداد
 گفت اورا نیست الا درد لوت * پس جوابِ اجق اولیتر سکوت
 نیستش دردِ فراق و وصل هیچ * بندِ فرعست او نجوید اصل هیچ
 احفست و مرده ما و منی * کز غمِ فرعش فراغِ اصل فی
 آسمانها و زمین یک سبب دان * کز درختِ قُدرتِ حق شد عیان
 ۱۸۷۰ تو چو کروی در میان سبب در * وز درخت و باغبانی بی خبر
 آن یکی کروی دگر در سبب هم * لیک جانش از برون صاحبِ علم
 جُنبش او و شکافد سبب را * بر نتابد سبب آن آسیب را
 بر دریک جُنبش او پردها * صورتش کرمست و معنی ازدها
 آتشی کاؤل ز آهن می‌چهد * او قدم بس سست بیرون می‌نهد

پایان ندارد. B Bul. (۱۸۵۹) دل و جان صوفی K Heading.

اجراگاه A Bul. (۱۸۷۱) آن omitting, شبّه‌اش دُر گردد B (۱۸۷۰)

نوشت B (۱۸۷۴) . پس نداند کآن خطای A (۱۸۷۳) . چون نقصان بود A (۱۸۷۲)

پس سست H (۱۸۷۴) . احفست او Bul. (۱۸۷۸) . خواند او رقعہ HK (۱۸۷۵)

۱۸۷۰ دایه‌اش پنبه‌ست اول لیک اخیر * می‌رساند شعلها او تا ائیر
 مرد اول بستۀ خواب و خورست * آخر الامر از ملایک برترست
 در پناه پنبه و کبریتها * شعله و نورش بر آید بر سها
 عالم تاریک روشن می‌کند * کند آهَن بسوزن می‌کند
 گرچه آتش نیز هر جسمانی است * نه ز رُوحست و نه از روحانی است
 ۱۸۸۰ جسم را نبود از آن عذیره * جسم پیش بحر جان چون قطره
 جسم از جان روزافزون می‌شود * چون رود جان جسم بین چون می‌شود
 حد جسمت یک دوگر خود بیش نیست * جان تو تا آسمان جولان کنیست
 تا بیفداد و سمرقندای همار * روح را اندر تصور نیم گام
 دو درم سنگت پیه چشمتان * نور رُوحش تا عنان آسمان
 ۱۸۹۰ نور بی این چشم می‌بیند بخواب * چشم بی این نور چه بود جز خراب
 جان زرپش و سبکت تن فارغست * لیک تن بی جان بود مُردار و پست
 بازنامه روح حیوانیست این * پیشتر رو روح انسانی بین
 بگذر از انسان هم و از قال و قیل * تالِب دریاے جان جبرئیل
 بعد از آنت جان احمد لب گرد * جبرئیل از بیم تو واپس خزد
 ۱۸۹۰ گوید ار آم بقدر یک کمان * من بسوے تو بسوزم در زمان

آشفتن آن غلام از نارسیدن جواب رقعہ از قِبَل پادشاه،

این بیابان خود ندارد پا و سر * بی جواب نامه خست آن پسر
 کای عجب چونم نداد آن شه جواب * یا خیانت کرد رقعہ بر زتاب

(۱۸۷۰) B Bul. شعلهارا تا ائیر. (۱۸۷۸) ABHK روشن می‌شود, corr. in HK.

(۱۸۸۲) K آسمان, corr. above. (۱۸۸۸) AK Bul. از انسان و هم.

(۱۸۹۰) B بقدر یک بنان. بسوزم در میان B.

(۱۸۹۱) A کی جواب نامه جست. (۱۸۹۲) A این شه.

رقعه پنهان کرد و نمود آن بشاه * کو منافق بود و آبی زیر کاه
 رقعه دیگر نویسم زآزمون * دیگری جویم رسول ذو فنون
 ۱۸۹۵ بر امیر و مطبخی و نامه‌بر * عیب بنهاده زجهل آن بی‌خبر
 هیچ بگرد خود نمی‌گردد که من * گزروی کردم چو اندر دین شهن

کثر وزیدن باد بر سلیمان علیه السلام بسبب زلت او،

باد بر تخت سلیمان رفت کثر * پس سلیمان گفت بادا کثر مغثر
 باد هر گفت ای سلیمان کثر مرو * ور روی کثر از کثرم خشمین مشو
 این ترازو بهر این بنهاد حق * تا رود انصاف مارا در سبق
 ۱۹۰۰ از ترازو کم کنی من کم کنم * تا تو با من روشنی من روشنم
 همچنین تاج سلیمان میل کرد * روز روشن را برو چون کیل کرد
 گفت تاجا کثر مشو بر فرق من * آفتابا کم مشو از شرق من
 راست می‌کرد او بدست آن تاجرا * باز کثر می‌شد برو تاج اے فتی
 هشت بارش راست کرد و گشت کثر * گفت تاجا چیست آخر کثر مغثر
 ۱۹۰۵ گفت اگر صد ره کنی تو راست من * کثر روم چون کثر روی ای مومن
 پس سلیمان اندرونه راست کرد * دل بر آن شهوت که بودش کرد سرد
 بعد از آن تاجش همان دم راست شد * آنچه‌انک تاجرا میخواست شد
 بعد از آتش کثر می‌کرد او بقصد * تاج وای گشت تارک جو بقصد
 هشت کثرت کثر بکرد آن مهترش * راست می‌شد تاج بر فرق سرش
 ۱۹۱۰ تاج ناطق گشت کای شه ناز کن * چون فشانندی پر زرگل پرواز کن

خی‌گردی Bul. (۱۸۹۶) . رسولی B (۱۸۹۴)

چون for تا B. کثر شوم BHK Bul. (۱۹۰۵) . همچنان Bul. (۱۹۰۱)

سرد بر دل آنچه دل میخواست کرد and in marg. سرد کرد A (۱۹۰۶)

تاج او می‌گشت G (۱۹۰۸) . تاجش هانگه A (۱۹۰۷)

هشت بارش Bul. (۱۹۰۶)

نیست دستوری کزین من بگذرم * پردهای غیب این برهم ڈرَم
 بر دهانم زہ تو دست خود بیند * مر دهانمرا زگفت ناپسند
 پس ترا هر غم که پیش آید زدَد * بز کسی تہمت منہ بر خویش گزَد
 ظن مبر بر دیگری اے دوستکار * آن مکن کہ ی سگالید آن غلام
 ۱۹۱۵ گاہ جنگش با رسول و مطبخی * گاہ خشمش با شہنشاہ سخی
 همچو فرعونی کہ موسی ہشتہ بود * طفلکان خلق را سَری ریبود
 آن عدو در خانہ آن کوزدل * او شد اطفال را گردن گیل
 تو هر از بیرون بدے با دیگران * واندرون خوش گشته با نفس گران
 خود عدوت اوست قدش ہی دہی * وز برون تہمت بہر کس ہی نہی
 ۱۹۲۰ همچو فرعونی تو کور و کوزدل * با عدو خوش بی گناہانرا میل
 چند فرعوناکشی بی جرمرا * ی نوازی مر تن پُر غمرا
 عقل او بر عقل شاہان ی فزود * حکم حق بی عقل و کورش کردہ بود
 مہر حق بر چشم و بر گوش خرد * گر فلاطونست حیوانش کند
 حکم حق بر لوح ی آید پدید * آنچنانک حکم غیب بایزید

شنیدن شیخ ابو الحسن رضی اللہ عنہ خبر دادن ابو یزیدرا
 از بود او و احوال او،

۱۹۲۵ همچنان آمد کہ او فرمودہ بود * بو آحسن از مردمان آنرا شنود
 کہ حسن باشد مُرید و اُتمم * درس گیرد هر صباح از تریتم

این م بر درم K. غیب آن A (۱۹۱۱).

گاہ جنگش K in the second hemistich (۱۹۱۵) corr. in marg.

و در گوش و خرد B (۱۹۲۲) و. A om. (۱۹۲۲) . آن تن B (۱۹۲۱)

Heading: A om. شیخ. AH. ابا یزید و احوال او. B. ابا یزید از احوال او. G. ابا یزیدرا رحمہ اللہ از بود. Btl. ابا یزیدرا از بودن و احوال او. K. ابو یزیدرا و بود او و احوال او.

گفت من هر نیز خواهش دیدام * وز روانِ شیخ این بشنیدام
 هر صیاحی رُو نهادی سوی گور * ایستاده تا صُحی اندر حضور
 یا مثالِ شیخ پیشش آمدی * یا که بی گفنی شکالش حل شدی
 ۱۲۴۰ تا یکی روزی بیامد با سُعود * گورهارا برفِ نو پوشید بود
 تُوی بر تو برفها همچون علم * قُبّه قُبّه دید و شد جانش بغم
 بانگش آمد از حظیره شیخِ حَی * ها انا اَدْعُوكَ كَی تَسَعی اِلَی
 هین بیا این سو بر آوازم شتاب * عالم ار برفست رُوی از من متاب
 حالِ او زان روز شد خوب و بدید * آن عجایب را که اوّل می شنید

رقعه دیگر نوشتن آن غلام پیس شاه چون جواب آن رقعه
 اوّل نیافت،

۱۲۴۰ نامه دیگر نوشت آن بدگان * پُر زشتیخ و نفیر و پُر فغان
 که یکی رقعه نیشتم پیش شه * اے عجب آنجا رسید و یافت ره
 آن دگر را خواند هم آن خوب خد * هم نداد اورا جواب و تن بزد
 خُشک می آورد اورا شهریار * او مکرر کرد رقعه پنج بار
 گفت حاجب آخر او بنده شاست * گر جوابش بر نویسی هم رواست
 ۱۲۴۰ از شهبی تو چه کم گردد اگر * بر غلام و بنده اندازے نظر
 گفت این سهلست اما احمقست * مرد احمق زشت و مردود حقست
 گرچه آمرزم گناه و زلتنش * هم کند بر من سرایت علتش

حضرت ABK (۱۹۲۳) بی گفتن Bul. (۱۹۲۹)

حال او آن روز شد خوبی بدید A (۱۹۲۴) عالم از برفست B Bul. (۱۹۲۳)

Heading: A نیشتم B نیشتم A

نوشتم B (۱۹۲۶) نیشتم A Bul. رقعه دیگر ABH (۱۹۲۰)

از شهنشاهی چه کم B (۱۹۴۰)

صد کس از گرگینِ ہمہ گرگین شوند * خاصہ این گترِ خییث ناپسند
 گترِ کم عقلی مبادا گبررا * شومر او بی آب دارد ابررا
 ۱۶۴۵ نم نبارد ابر امر شومی او * شہر شد ویرانہ امر بوی او
 از گبر آن احقان طوفانِ نوح * کرد ویران عالمی را در فُضوح
 گفت پیغمبر کہ احق ہرک ہست * او عدو ماست و عُول رہزنت
 ہرک او عاقل بود او جانِ ماست * رُوح او و ریح او ریحانِ ماست
 عقل دُشنام دہد من راضیم * زانک قیضی دارد از قیاضیم
 ۱۶۵۰ نبود آن دشنام او بی فایہ * نمود آن مہمانیش بی مایہ
 احق ار حلوا نهد اندر لبم * من از آن حلوی او اندر تبم
 این یقین دان گر لطیف و روشنی * نیست بوسہ کونِ خررا چاشنی
 سببنت گنہ کند بی فایہ * جامہ از دیگش سیہ بی مایہ
 مایہ عقلست فی نان و شویہ * نور عقلست ای پسر جانرا غذی
 ۱۶۵۵ نیست غیر نور آدمرا خورش * از جز آن جان نیابد پَرورش
 زین خورشہا اندک اندک باز بر * کین غذای خر بود نہ آنِ حر
 تا غذای اصلرا قابل شویہ * لقمہای نوررا آکل شویہ
 عکس آن نورست کین نان نان شدست * فیض آن جانست کین جان جان شدست
 چون خوری یکبار از ماکولِ نور * خاک ریزی بر سر نان و تنور
 ۱۶۶۰ عقل دو عقلست اول مکسبی * کہ در آموزی چو در مکتب صبی

ازین شوی A. م. نبارد A (۱۶۴۵). خییث عقل بند ABH (۱۶۴۲).

متودن پیغامبر علیہ السلام اقلرا: Heading: K has the (۱۶۶۱) After this verse

و نکوہیدن احقرا

عقل رہزنت A. و. K om. پیغامبر ABGCHK (۱۶۴۷).

B om. (۱۶۵۲) B om. (۱۶۵۱) روح او GH. روح او و راح او B (۱۶۴۸).

Bul. غذا K. غذی A. شوا Bul. (۱۶۵۴) B om. (۱۶۵۲).

Bul. غذای A (۱۶۵۷). غذای A Bul. (۱۶۵۶). نیاید A (۱۶۵۵).

Bul. om. یکبارہ A. (۱۶۵۹). فیض آن نورست AB Bul. (۱۶۵۸).

از کتاب و اوستاد و فکر و ذکر * از معانی و علوم، خوب و بکر
 عقل تو افزون شود بر دیگران * لیک تو باشی ز حفظ آن گران
 لوح حافظ باشی اندر دَور و گشت * لوح محفوظ اوست کو زین در گذشت
 عقل دیگر بخشش یزدان بود * چشمه آن در میان جان بود
 ۱۲۶۵ چون زسینه آب دانش جوش کرد * نه شود گنگ نه دیرینه نه زرد
 و ررم تبّیش بود بسته چه غم * کوهی جوشد زخانه دمر بدم
 عقل تحصیلی مثال جویها * کان رود در خانه از کویها
 راه آبش بسته شد شد بی نوا * از درون خویشتن جو چشمه را

قصه آنک کسی بکسی مشورت می کرد گفتش مشورت با
 دیگری کن که من عدوی توم،

مشورت می کرد شخصی با کسی * کز تردد او رهد وز محبسی
 ۱۲۷۰ گفت ای خوش نام غیر من بچو * ماجرای مشورت با او بگو
 من عدوم مرترا با من مپیچ * نبود از رای عدو پیروز هیچ
 رو کسی جو که ترا او هست دوست * دوست بهر دوست لاشک خیر جوست
 من عدوم چاره نبود کز منی * کز رور با تو نهایم دشمنی
 حارسی از گرگ جستن شرط نیست * جستن از غیر محل ناجستنست
 ۱۲۷۵ من ترا بی هیچ شکی دشمنم * من ترا کجی ره نهایم ره زنم
 هرک باشد هم نشین دوستان * هست در گلخن میان بوستان

* خوب بکر K. اوستا B. اوستاد و. A om. (۱۲۶۱)

(۱۲۶۷) A om. (۱۲۶۵) A om. زین دو گذشت Bul. om. و. Bul. (۱۲۶۴)

Heading: B مشورت با دیگری مشورت. AHK Bul. قصه آنکس کی با دیگری مشورت B.

گفتش after مشورت. AK om. گفت AB

کو ترا A (۱۲۷۲) ای خوش یار غیر Bul (۱۲۷۰)

هرک با دشمن نشیند در زمن * هست او در بوستان در گولخن
 دوست را مآزار از ما و منت * تا نگردد دوست خصم و دشمنت
 خیر کن با خلق بهر ایزدت * یا برآه راحت جان خودت
 ۱۹۸۰ تا هاره دوست بینی در نظر * در دلک نآید زکین ناخوش صور
 چونک کردی دشمنی پرهیز کن * مشورت با یار بهر انگیز کن
 گفت می دانم ترا ای بو الحسن * که توی دیرینه دشمن داری من
 لیک مرد عاقلی و معنوی * عقل تو نگذاردت که کثر روی
 طبع خواهد تا کشد از خصم کین * عقل بر نفس است بند آهین
 ۱۹۸۵ آید و منعش کند و داردش * عقل چون شهنشست در نیک و بدش
 عقل ایمانی چو شهنه عادلست * پاسبان و حاکم شهر دلست
 همچو گربه باشد او بیدار هوش * دزد در سوراخ ماند همچو موش
 در هر آنجا که بر آرد موش دست * نیست گربه یا که نقش گربه است
 گربه چه شیر شیرافکن بود * عقل ایمانی که اندر تن بود
 ۱۹۹۰ غره او حاکم درندگان * نعره او مانع چرندگان
 شهر پر دزدست و پر جامه گئی * خواه شهنه باش گو و خواه نی

امیر کردن رسول علیه السلام جوان هذیلی را بر سریه که در آن
 پیران و جنگ آزمودگان بودند،

یک سریه می فرستادی رسول * بهر جنگ کافر و دفع فضول
 یک جوانی را گزید او از هذیل * میر لشکر کردش و سالار خیل
 اصل لشکر بی گمان سرور بود * قوم بی سرور تن بی سر بود
 ۱۹۹۵ این همه که مرده و پژمرده * ز آن بود که ترک سرور کرده

از کسل وز بخل وز ما و منی * ی کشی سر خویش را سر ی کئی
 همچو اُستورے که بگریزد زیار * او سر خود گیرد اندر کوهسار
 صاحبش در پی دوان کای خیره سر * هر طرف گریست اندر قصد خر
 گر ز چشم این زمان غایب شوی * پیشت آید هر طرف گرگ قوی
 ۲۰۰۰ استخوانت را بخاید چون شکر * که نبینی زندگانی را دگر
 آن مگر آخر بهانی از علف * آتش امر بی هیزی گردد تلف
 هین بگریز از تصرف کردنم * و مرا گرانی بار که جانت منم
 تو ستورے هم که نفست غالبست * حکم غالب را بود اے خودپرست
 خر خواندت اسب خواندت ذوالجلال * اسب تازی را عرب گوید تعال
 ۲۰۰۵ میر آخر بود حق را مُصطفی * بهر اُستورانِ نفس پُر جفا
 قُلْ تَعَالَوْا كُفْتُ از جذب گرم * تا ریاضتاف دهم من ریاض
 نفسهارا تا مروّض کرده ام * زین ستوران بس لکدها خورده ام
 هر کجا باشد ریاضت باره * از لکدهاش نباشد چاره
 لاجرم اغلب بلا بر انبیاست * که ریاضت دادن خامان بلاست
 ۲۰۱۰ سُکسکانید از کمم یُرغا روید * تا یواش و مرکب سلطان شوید
 قُلْ تَعَالَوْا قُلْ تَعَالَوْا کُفْتُ رَب * ای ستوران رمید از ادب
 گر نیایند اے نبی غمگین مشو * زان دو بی تمکین تو پُر از کین مشو
 گوش بعضی زین تَعَالَوْها گرس * هر ستوری را صطیل دیگرست
 میهمز گردند بعضی زین ندا * هست هر اسی طویل او جدا
 ۲۰۱۵ منقبض گردند بعضی زین قَصَص * زآنک هر مرغی جدا دارد قفص
 خود ملایک نیز ناهمتا بُدند * زین سبب بر آسمان صف صف شدند

(۱۹۶۶) A . خویش را شه می کئی .

(۱۹۶۸) Bul. از پی .

(۱۹۴۹) B . گرگی .

(۲۰۰۱) Bul. بی علف .

(۲۰۰۴) Bul. خواند ذوالجلال .

(۲۰۰۵) Bul. آخور .

(۲۰۱۰) Bul. A om. و . یورغا روید .

کودکان گرچه بیک مکب درند * در سبق هر يك زيك بالاترند
 مشرفی و مغربری را حسهاست * منصِب دیدارِ حق چشم راست
 صد هزاران گوشها گر صف زنند * جمله محتاجان چشم روشنند
 ۲۰۲۰ باز صف گوشهارا منصِبی * در سماع جان و اخبار و نبی
 صد هزاران چشمرا آن راه نیست * هیچ چشمی از سماع آگاه نیست
 همچنین هر حس يك يك می‌شود * هر یکی معزول از آن کار دیگر
 پنج حق ظاهر و پنج اندرون * ده صف اند اندر قیام الصافون
 هر کسی کو از صف دین سرکشست * ورود سوی صفی کان واپس است
 ۲۰۲۵ تو زگفتار تعالوا کم مکن * کیمیای بس شگرفت این سخن
 گرمی گردد زگفتارت نفیر * کیمبارا هیچ از وی وا مگیر
 این زمان گر بست نفس ساحرش * گفت تو سودش کند در آخرش
 قُلْ تَعَالَوْا قُلْ تَعَالَوْا ای غلام * هین که إِنَّ اللَّهَ يَدْعُو لِّلسَّلَام
 خواجه باز آ از منی و از سری * سروری جو کم طلب کن سروری

اعتراض کردن معترضی بر رسول علیه السلام بر امیر
 کردن آن هذیلی،

۲۰۲۰ چون پیمبر سروری کرد از هذیل * از برای لشکر منصور خیل
 بو الفصولی از حسد طاقت نداشت * اعتراض و لا تُسَلِّمَ بر فراشت
 خلق را بنگر که چون ظلمانی اند * در متاع فانی چون فانی اند

دیدار حسی B (۲۰۱۸) . هر يك زهر A (۲۰۱۷)

ABH Bul. GH as in text. اخبار نبی (۲۰۲۰)

ABK Bul. GH ده as in text. در صف اند (۲۰۲۳)

BH (۲۰۲۸) A. یدعو والسلام (۲۰۲۷) Bul. این زمان کریست

Heading: A اعتراض کردن معرضی. Bul. در امیر. AB om. آن.

از تکبّر جمله اندر تفرقه * مُرده از جان زنک اندر مخرّقه
 این عجب که جان بزندان اندرست * و آنکھی مفتاح زندانش بدست
 ۲۰۴۵ پای تا سر غرقِ سرگین آن جوان * و زند بر دامش جوی روان
 دایما پهلو بیپهلو بی قرار * پهلوے آرامگاه و پشت دار
 نور پنهانست و جست و جو گواه * کز گزافه دل نی جوید پناه
 گر نبودی حبسِ دنیا را مناص * نه بُدی وحشت نه دل جُستی خلاص
 وحشت همچون موکل و کشد * که بجوای ضالّ منہاج رُشد
 ۲۰۴۰ هست منہاج و نمان در مکّنت * یافتش رهنِ گزافه جُستنت
 تفرقه جویان جمع اندر کین * تو درین طالب رخِ مطلوب بین
 مردگانِ باغ بر جُسته زین * کآن دهنکِ زندگی را فهم کن
 چشم این زندانیان هر دم بدر * کی بُدی گر نیستی کس مژده و ر
 صد هزار آلودگانِ آبِ جو * کی بُندی گر نبودی آبِ جو
 ۲۰۴۵ بر زمینِ پهلوت را آرام نیست * دان که در خانه لحاف و بستریست
 بی مفرگاہی نباشد بی قرار * بی خمارِ اشکن نباشد این خُمار
 گفت نه نه یا رسول الله مکن * سرورِ لشکر مگر شیخِ کهن
 یا رسول الله جوان ار شیرزاد * غیرِ مردِ پیر سرلشکر مباد
 هم تو گفتستی و گفت تو گوی * پیر باید پیر باید پیشوا
 ۲۰۵۰ یا رسول الله درین لشکر نگر * هست چندین پیر و ازوی پیشتر
 زین درخت آن برگِ زردش را مین * سیبهای پُخته اورا بچین
 برگهای زرد او خود گیّ تہیست * این نشانِ پُختگی و کاملیست

مہچو H (۲۰۴۶) . فی دل H (۲۰۴۸)

کس ندیدی گر نبودی A (۲۰۴۴)

بُستریست GH . بستریست K Bul. زانکہ در خانه Bul. (۲۰۴۵)

bis. بی for فی and نه مفرگاہی A (۲۰۴۶)

و. AH Bul. om. (۲۰۵۰)

برگِ زردِ ریش و آن موی سپید * بہرِ عقلِ پُختہ می آرد نوید
 برگہائے نوزیدہ سبز قام * شد نشانِ آنک آن میوہست خام
 ۲۰۵۰ برگِ بی برگی نشانِ عارفیست * زردی زر سرخ روی صافیست
 آنک او گل عارضت ار نوخطست * او بہکتب گاہِ مخبرِ نوخطست
 حرفہای خطِ او کژمژ بود * مژمینِ عقلست اگر تن می دود
 پایِ پیر از سُرعتِ ارچہ باز ماند * یافت عقلِ او دو پر بر اوج راند
 گر مثلِ خواہی بجمعفر در نگر * داد حق بر جای دست و پاش پر
 ۲۰۶۰ بگذر از زر کین سخن شد مُحْتَجِب * ہبچو سیاب این دلم شد مُضْطَرِب
 ز آندرونم صد خموشِ خوش نَفَس * دست بر لب می زند یعنی کہ بس
 خامشی بجزست و گفتنِ ہبچو جو * بحر می جوید ترا جوراً بَجُو
 از اشارتہائے دریا سَر متاب * ختم کن وَاَللّٰهُ اَعْلَمُ بِالْاَصْوَاب
 ہبچنین پیوستہ کرد آن بی ادب * پیشِ پیغمبر سخن زان سرد لب
 ۲۰۶۵ دست می دادش سخن او بی خبر * کہ خبر ہرزہ بود پیشِ نظر
 این خبرہا از نظر خود نایبست * بہرِ حاضر نیست بہرِ غایبست
 ہرک او اندر نظر موصول شد * این خبرہا پیشِ او معزول شد
 چونک با معشوق گشتی ہم نشین * دفع کن دلالگانرا بعد ازین
 ہرک از طفلی گذشت و مرد شد * نامہ و دلالہ بروی سرد شد
 ۲۰۷۰ نامہ خواند از پی، تعلیم را * حرف گوید از پی، تفہیم را
 پیشِ بینایان خبر گفتنِ خطاست * کان دلیلِ غنلت و نقصانِ ماست
 پیشِ بینا شد خموشی نفع تو * بہرِ این آمد خطابِ اَنْصُتُوا

(۲۰۵۲) In ABH this verse follows v. ۲۰۵۰, corr. in H. In Bul. it follows

v. ۲۰۵۱. (۲۰۵۲) A این میوہست .

(۲۰۵۵) K Bul. صرخی روی . AHK Bul. صرغیست .

(۲۰۶۱) Bul. ار for از . Bul. او بہکتبہای مخبر . (۲۰۶۴) ABGHK پیغامبر .

(۲۰۶۷) A ہرکرا اندر . (۲۰۷۲) Bul. پیشِ بینایان خموشی .

گر بفرماید بگو برگوی خوش * لیک اندک گو دراز اندر مکش
 ور بفرماید که اندر گش دراز * همچین شرمین بگو با امر ساز
 ۲۰۷۵ همچین که من درین زیبا فسون * یا ضیاء اَتْحَقُّ حُسامُ الدِّینِ کون
 چونک کونه ی کیم من از رُشد * او بصد نوعم بگفتن می کشد
 ای حُسام الدِّین ضیای ذُو اَجلال * چونک می بینی چه می جوی مقال
 این مگر باشد زحِبِّ مُشَمِّی * اِسْفِی خَمْرًا وَقُلْ لِي اِنِّها
 بر دهان نُسْت این دم جلم او * گوش می گوید که قسم گوش کو
 ۲۰۸۰ قسم تو گر میست نک گری و مست * گفت حرص من ازین افزون ترست

جواب گفتن مصطفی علیه السّلم اعتراض کنندرا،

در حضور مُصْطَفَی قنْدُخُو * چون زحَد بُرد آن عرب از گفت و گو
 آن شه وَاللَّجْمِ و سلطانِ عَیْس * لب گزید آن سردمرا گفت بس
 دست می زد بهر منعش بر دهان * چند گویی پیش دانای بهان
 پیش بینا برده سرگینِ خُشک * که بخَر این را بجای نافِ مُشک
 ۲۰۸۵ بعِرا اے گندمغزِ گندمخ * زیرِ بینی بنهی و گویی که اُخ
 اُخ اُخی برداشتی ای گیجِ گاج * تا که کالای بَدَت یابد رواج
 تا فریبی آن مشامِ پالکِ را * آن چریده گلشنِ افلاکِ را
 جلم او خودرا اگرچه گول ساخت * خویشتن را اندکی باید شناخت

شری بگو B (۲۰۷۴) . گر بگوید هین بگو B (۲۰۷۲)

همچنان کی من AH Bul. (۲۰۷۵)

می گوید نصیب گوش B. این دم جان او A (۲۰۷۶)

Heading: Bul. رسول الله for مصطفی.

و. A om. در گفت و گو Bul. (۲۰۸۱)

و گندمخ K Bul. بعِرا Bul. (۲۰۸۵)

آن چرند ABH (۲۰۸۷) . K has both readings.

دیگ را گرباز ماند امشب دهن * گربه را هر شرم باید داشتن
 ۲۰۹۰ خویشتن گر خفته کرد آن خوب فر * سخت بیدارست دستارش مبر
 چند گوی اے تجوج بی صفا * این فسون دیو پیش مصطفی
 صد هزاران حلم دارند این گروه * هر یکی حلی از آنها صد چوکوه
 حلمشان بیدار را ابله کند * زیرک صد چشم را گمراه کند
 حلمشان همچون شراب خوب نغز * نغز نغزک بر رود بالای مغز
 ۲۰۹۵ مسترا بین زان شراب پر شگفت * همچو فرزین مست کثر رفتن گرفت
 مرد برنا زان شراب زودگیر * در میان راه یافتد چوپر
 خاصه این باده که از خم بلیست * نه می که مستی او یکشبیست
 آنک آن اصحاب کھف از نقل و نقل * سبصد و نه سال گم کردند عقل
 زان زنان مصر جای خورده اند * دستهارا شرحه شرحه کرده اند
 ۲۱۰۰ ساحران هر سکر موسی داشتند * دارا دلدار و انگاشتمند
 جعفر طیار زان می بود مست * زان گروی کرد بی خود پا و دست

قصه سجانی ما اعظم شانی گفتن ابو یزید قدس الله سره
 و اعتراض مریدان و جواب این مرایشانرا نه بطریق
 گفت زبان بلك از راه عیان،

با مریدان آن فقیر محشم * بایزید آمد که نک یزدان منم
 گفت مستانه عیان آن ذوفنون * لا إله إلا أنا ما فأعبدون
 چون گذشت آن حال گفتندش صباح * تو چنین گفتی و این نبود صلاح

(۲۰۶۰) A آن for این.

(۲۰۶۵) Bul. از شراب.

(۲۰۶۷) Bul. آن باده.

(۲۰۶۸) AH از نقل نقل.

Heading: A بایزید. BHK Bul. ابا یزید. ABHK Bul. om. قدس الله سره. B
 گفتن زبان. Bul. جواب شیخ مرایشانرا.

۲۱۰۰ گفت این بار ارکم من مشغله * کاردها بر من زیند آن دم هله
 حق منزه از تن و من با تنم * چون چنین گویم ببايد. کشتنم
 چون وصیت کرد آن آزادمرد * هر مریدی کارده آماده کرد
 مست گشت او باز از آن سغراق زفت * آن وصیتهاش از خاطر برفت
 نقل آمد عقل او آواره شد * صبح آمد شمع او بیچاره شد
 ۲۱۱۰ عقل چون شهنهست چون سلطان رسید * شهنه بیچاره در گنجی خزید
 عقل سایه حق بود حق آفتاب * سایه را با آفتاب او چه تاب
 چون پره غالب شود بر آدمی * گم شود از مرد وصف مردمی
 هرچ گوید آن پری گفته بود * زین سری زان آن سری گفته بود
 چون پری را این دم و قانون بود * کردگار آن پره خود چون بود
 ۲۱۱۰ اوی او رفته پری خود او شده * تُرك بی الهام تازی گوشه
 چون بخود آید نداند يك لغت * چون پری را هست این ذات و صفت
 پس خداوند پری و آدمی * از پری گی باشدش آخر گهی
 شیرگیرار خون نره شیر خورد * تو بگویی او نکرد آن باده کرد
 و سخن پردازد امر زر کهن * تو بگویی باده گفتست آن سخن
 ۲۱۲۰ باده را می بود این شر و شور * نور حق را نیست آن فرهنگ و زور
 که ترا از تو بکل خالی کند * تو شوی پست او سخن عالی کند
 گرچه قرآن از لب پیغمبرست * هرک گوید حق نگفت او کافرست
 چون همای بی خودی پرواز کرد * آن سخن را بایزید آغاز کرد

این وصیتهاش A (۲۱۰۸) در من زیند AHK. کم این مشغله BK Bul. (۲۱۰۰)

as in text. GH شود (۲۱۱۲) K in marg. نقل. (۲۱۰۹)

Bul. زین پری زان آن سری A. گفته شود in the first hemistich Bul. (۲۱۱۲)

زان سری زان این سری B. زین سری گر زان سری

از پری کی باشد آخر در کبی H A om. (۲۱۱۷) A om. (۲۱۱۶)

این فرهنگ Bul. باده را چون بود Bul. (۲۱۲۰) و سخن بر دارد A (۲۱۱۹)

پیغامبرست AGHK (۲۱۲۲)

عقل را سبیلِ نخبیر در ربود * زان قوی تبر گفت کاؤل گفته بود
 ۲۱۲۵ نیست اندر جبّه ام اِلا خدا * چند جوبی بر زمین و بر سبا
 آن میدان جمله دیوانه شدند * کاردها در جسم پاکش می زدند
 هر یکی چون ملحدانِ گرده کوه * کارد می زد پیرِ خود را بی ستوه
 هرک اندر شیخ تبغی می خلید * بازگونه از تن خود می درید
 يك اثر نه بر تن، آن ذو فنون * وآن میدان خسته و غرقاب خون
 ۲۲۲۰ هرک او سوی گلویش زخم بُرد * حلقِ خود ببریسه دید و زار مُرد
 وآنک او را زخم اندر سینه زد * سینه اش بشکافت و شد مرده ابد
 وآن که آگه بود از آن صاحب قران * دل ندادش که زند زخمِ گران
 نیم دانش دست او را بسته کرد * جان بیژد اِلا که خود را خسته کرد
 روز گشت و آن میدان کاسته * نوحها از خانه شان بر خاسته
 ۲۱۳۵ پیش او آمد هزاران مرد و زن * کای دو عالم دَرَج در یک پهرن
 این تن، تو گر تنِ مَرْدَم بُدی * چون تنِ مردم زخجر گم شدی
 باخودی با بی خودی دوچار زد * باخود اندر دیده خود خار زد
 ای زده بر بیخودان تو ذو الفقار * بر تن خود می زنی آن هوش دار
 زآنک بی خود فانست و ایمنست * تا ابد در ایمنی او ساکنست
 ۲۱۴۰ نقش او فانی و او شد آینه * غیر نقشِ رُوی غیر آنجای نه
 گر کنی تُف سوی رُوی خود کنی * ور زنی بر آینه بر خود زنی
 ور ببینی رُوی زشت آن هم توی * ور ببینی عیسی و مریم توی
 او نه اینست و نه آن او ساده است * نقش تو در پیش تو بنهاده است
 چون رسید اینجا سخن لب در بیست * چون رسید اینجا قلم درهم شکست

(۲۱۲۴) A قوی تر بود. (۲۱۲۵) BK Bul. در زمین.

(۲۱۲۶) B تیغها بر جسم. (۲۱۲۷) B om. (۲۱۲۸) B om.

(۲۱۲۹) B در تن. (۲۱۳۲) B تا زند.

(۲۱۴۲) AB Bul. عیسی مریم.

۲۱۴۵ لب ببند ارچه فصاحت دست داد * درم مزین وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِالرَّشَادِ
 بر کنار بامی ای مست مدار * پست بنشین یا فرود آ وَالسَّلَامُ
 هر زمانی که شدی تو کامران * آن دم خوش را کنار بام دان
 بر زمان خوش هراسان باش تو * همچو گنجش خفته کن نه فاش تو
 تا نیاید بر ولا ناگه بلا * ترس ترسان رو در آن مکن هلا
 ۲۱۵۰ ترس جان در وقت شادی از زوال * زان کنار بام غیبست ارتحال
 گر نمی بینی کنار بام راز * روح می بیند که هستش اهتزاز
 هر نکالی ناگهان کان آمدست * بر کنار کنگره شادی بدست
 جز کنار بام خود نبود سقوط * اعتبار از قوم نوح و قوم لوط

بیان سبب فصاحت و بسیارگویی آن فضول بخدمت
 رسول علیه السلام،

پرتو مستی بی حد نبی * چون بزد هم مست و خوش گشت آن غبی
 ۲۱۵۵ لاجرم بسیارگوشد امر نشاط * مست ادب بگذاشت آمد در خباط
 نه همه جا بی خودی شری کند * بی ادب را می چنان تر می کند
 گر بود عاقل نیکو فرمی شود * ور بود بدخوی بتر می شود
 لیک اغلب چون بدند و ناپسند * بر همه می را محرم کرده اند

(۲۱۴۶) AH بر کنار بام.

(۲۱۴۹) A بر نیاید.

(۲۱۵۰) In AH vv. ۲۱۵۰ and ۲۱۵۱ are transposed, corr. in H.

Heading: Bul. فصاحت. B om. و بسیارگویی.

(۲۱۵۴) A Bul. om. و. B خوش شد.

(۲۱۵۵) BH و آمد.

(۲۱۵۶) B سر می کند.

(۲۱۵۷) A و بود عاقل. B نیکو فر. K Bul. و بود دیوانه.

بیان رسول علیه السلام سبب تفضیل و اختیار کردن او آن
 هدیلی را بامیری و سرلشکری بر پیران و کاردیدگان،

حُكْمِ اَغْلِبِ رَاسْتَ چُونِ غَالِبِ بَدَنَدِ * تَبِخْرَا از دَسْتِ رَهْزَنِ یَسْتَنْدند
 ۲۱۶۰ گفْتِ پیغمبرِ کِه ای ظاهِرْ نَگَر * تَو مِیْنِ اوْرا جَوانِ و بی هنر
 ای بسا ریشِ سیاهِ و مَرْدُ پیر * ای بسا ریشِ سپیدِ و دل چو قیر
 عَقْلِ اوْرا آز مودمِ بارها * کردِ پیری آنِ جوانِ در کارها
 پیرِ پیرِ عَقْلِ باشد اے پسر * نه سپیدئِ مویِ اندرِ ریشِ و سر
 از بلیسِ او پیرترِ خودِ کئی بود * چونکِ عَقْلش نیستِ او لاشئی بود
 ۲۱۶۱ طفلِ گیرشِ چُونِ بودِ عیسیِ نَفَسِ * پاکِ باشد از غُرورِ و از هوسِ
 آنِ سپیدئِ مودِ دلیلِ پُختگیست * پیشِ چشمِ بسته کشِ کوتاهِ تگیست
 آنِ مَقْلِدِ چُونِ نداندِ جز دلیلِ * در علامتِ جُویدِ او دایمِ سیلِ
 پیرِ او گفتمِ کِه تدبیرا * چونکِ خواهی کردِ بگزینِ پیرا
 آنکِ او از پردهٔ تَقْلیدِ جَسْتِ * او بنورِ حقِ ببیندِ آنچِ هست
 ۲۱۶۲ نورِ پاکشِ بی دلیلِ و بی بیانِ * پوستِ بَشْکافدِ در آیدِ در میانِ
 پیشِ ظاهرینِ چه قلبِ و چه سره * او چه داندِ چیستِ اندرِ قَوْصَره
 اے بسا زِرِّ سیه کردهِ بَدُودِ * تا رهد از دَسْتِ هر دزدیِ حَسُودِ
 اے بسا مِسِّ زَرَّانْدودهِ بَزَرِ * تا فروشدِ آنِ بَعْقَلِ مُخْتَصَرِ
 ما که باطنینِ جَمَلهٔ کَشُورمِ * دلِ ببینیمِ و بظاهرِ نَنگَریمِ

Heading: A بر سر پیران.

(۲۱۵۹) AH چون اغلب بدنند, corr. in H. In B Bul. this verse precedes the Heading.

(۲۱۶۰) ABGHK پیغامبر. AB که ای for کای. A Bul. om. و.

(۲۱۶۱) G مَرْدُ as in text. Bul. وی بسا ریش سپید. B وی بسا ریش سپید.

(۲۱۶۵) AH وز هوس (۲۱۶۸) A که این تدبیرا. (۲۱۶۶) Bul. ببیند هر چه هست.

(۲۱۷۲) A دزد و حسود. B Bul. دزد حسود. (۲۱۷۳) B تا فروشد.

۲۱۷۵ قاضیانی که بظاهر می‌تنند * حکم بر آشکالِ ظاهر می‌کنند
 چون شهادت گفت و ایمانی نمود * حکم او مؤمن کند این قور زود
 بس منافق کاندربین ظاهر گریخت * خون صد مؤمن پینهائی بر بخت
 جهد کن تا پیر عقل و دین شوی * تا چو عقل کُل تو باطن بین شوی
 از عدم چون عقل زیبا رو گشاد * خلعتش داد و هزارش نام داد
 ۲۱۸۰ کمترین زآن نامهای خوش نفس * اینک نبود هیچ او محتاج کس
 گر بصورت او نماید عقل رو * تیره باشد روز پیش نور او
 ورمثالِ احمق پیدا شود * ظلمت شب پیش او روشن بود
 کو زشب مظلم‌تر و تاری‌ترست * لیک خفاش شقی ظلمت خست
 اندک اندک خوی کن با نور روز * ورنه خفاشی بمانی بی فروز
 ۲۱۸۵ عاشق هر جا اشکال و مشکلیست * دشمن هر جا چراغِ مقلیست
 ظلمت اشکال زآن جوید دلش * تا که افزون‌تر نماید حاصلش
 تا ترا مشغول آن مشکل کند * وز نهاد زشت خود غافل کند

علامت عاقل تمام و علامت نیم‌عاقل و مرد تمام و نیم‌مرد
 و علامت شقی مغرور لاشی،

عاقل آن باشد که او با مشغله‌است * او دلیل و پیش‌وای قافله‌است
 پیرِ نور، خودست آن پیش‌رو * تابع خویش است آن بی‌خویش‌رو
 ۲۱۹۰ مؤمن، خویش است و ایمان آورید * هم بدان نوری که جانش زو چرید
 دیگرے که نیم‌عاقل آمد او * عاقلی را دیده خود داند او

(۲۱۷۷) Bul. پس منافق. (۲۱۸۲) A روشن شود, with in marg.

(۲۱۸۴) Bul. تا نور روز. AB نا unpointed. B مانع چون خفاش مانع.

Heading: B om. تمام after عاقل. K Bul. om. علامت before عاقل.

(۲۱۸۸) B با مشغله‌ست. (۲۱۹۰) B چرید. A زان چرید.

دست در وی زد چو کور اندر دلیل * تا بدو بینا شد و چُست و جلیل
 و آن خری کر عقل جَوَسنگی نداشت * خود نبودش عقل و عاقل را گذاشت
 ره نداند نه کثیر و نه قلیل * ننگش آید آمدن خلف دلیل
 ۲۱۹۵ مِرود اندر بیابانِ دراز * گاه لنگان آیس و گاهی بتاز
 شع نه تا پیش‌وای خود کند * نیم‌شعی نه که نوری گد کند
 نیست عقلش تا دم زنه زند * نیم‌عقلی نه که خود مرده کند
 مرده آن عاقل آید او تمار * تا بر آید از نشیب خود بیمار
 عقل کامل نیست خود را مرده کن * در پناه عاقلی زنه سخن
 ۲۲۰۰ زنه نی تا همتِ عیسی بود * مرده نی تا دَمگه عیسی شود
 جان کورش گام هر سو می‌نهد * عاقبت نجهد ولی بر وی جهد

قصه آن آبگیر و صیادان و آن سه ماهی یکی عاقل و یکی نیم‌عاقل
 و آن دگر مغرور و ابله مغفل لاشی و عاقبت هر سه،

قصه آن آبگیرست ای عنود * که دَرُوسه مائی اشگرف بود
 در کلیله خوانده باشی لیک آن * قشتر قصه باشد و این مغز جان
 چند صیادی سوی آن آبگیر * بر گذشتند و بدیدند آن ضمیر
 ۲۲۰۵ پس شتابیدند تا دام آورند * ماهیان واقف شدند و هوشمند
 آنک عاقل بود عزیر راه کرد * عزیر راه مشکل ناخواه کرد
 گفت با اینها ندارم مشورت * که یقین سستم کنند از مقدرت

دمی زنه A (۲۱۹۷) . لنگان از پس A . بیابانی A . می‌دود H (۲۱۹۵)

خود بدام A (۲۱۹۸)

دمگه عیسی بود Bul. دمگه A (۲۲۰۰)

Heading: ABHK om. آن before آبگیر . A om. سه . K om. و before نیم‌عاقل .

Mغرور ابله و مغفل Bul. آن دگر before . AK om. و

وین مغز AH . صورت قصه بود وین مغز جان BK (۲۲۰۲)

بهرِ زاد و بود بر چانشان تند * کاهلی و جهلشان بر من زند
 مشورت را زنده باید نکو * که ترا زنده کند و آن زنده گو
 ۲۲۱۰ اے مسافر با مسافر رای زن * زآنک پایت لنگ دارد رای زن
 از تم حُبِّ الْوَطْنِ بگذر مه ایست * که وطن آن سوست جان این سوی نیست
 گر وطن خواهی گذر زان سوی شط * این حدیث راست را کم خوان غلط

سر خواندن وضو کننده اوراد وضورا،

در وضو هر حضورا وِردی جدا * آمدست اندر خبر بهر دعا
 چونک استنشاقِ بینی کنی * بویِ جنت خواه از ربّ غنی
 ۲۲۱۰ تا ترا آن بُوکشد سوی ریحان * بویِ گل باشد دلیلِ گلستان
 چونک استنجا کنی وِرد و سخن * این بود یا ربّ تو زینم پاک کن
 دست من اینجا رسید اینرا بشست * دستم اندر شستن جانست سست
 ای ز تو کس گشته جان ناگسان * دست فضل تُست در جانها رسان
 حدّ من این بود کردم من لثیم * زان سوی حدّ را نفی کن ای کریم
 ۲۲۲۰ از حدّ تُستم خدایا پوست را * از حوادث تو بشو این دوست را

(۲۲۰۸) A کاهلی جهلشان.

(۲۲۱۰) After this verse K has the Heading: حبّ الوطن من الايمان.

Heading: BK Bul. سرّ for بازگروه.

(۲۲۱۱) A و جان.

(۲۲۱۲) A و آن سوی. B Bul. که وطن.

(۲۲۱۵) Bul. دلیل گلستان, and so corr. in K.

(۲۲۱۶) A Bul. وِرد سخن. B یا رب ازینم.

(۲۲۱۹) A من کردم لثیم.

شخصی بوقت استنجا می‌گفت اللهم ارحني راحمةً راحمةً الجنة بجای آنک
 اللهم اجعلني من التوابين واجعلني من المتطهرين که
 وِرد استنجاست و وِرد استنجارا بوقت استنشاق می‌گفت عزیزی
 بشنید و این را طاقث نداشت،

آن یکی در وقت استنجا بگفت * که مرا با بوی جنت دار جنت
 گنت شخصی خوب وِرد آورده * لیک سوراخ دعا گم کرده
 این دعا چون وِرد بینی بود چون * وِرد بینی را تو آورده بکون
 راحمة جنت زینبی یافت حُر * راحمة جنت گی آید از دُبر
 ۲۲۲۵ ای تواضع برده پیش البهان * وی تکبر برده تو پیش شهان
 آن تکبر بر خسان خوبست و چُست * هین مرو معکوس عکس بند نُست
 از پی سوراخ بینی رُست گل * بو وظیفه بینی آمد ای عتل
 بوی گل بهر مشامت ای دلیر * جای آن بو نیست این سوراخ زیر
 گی ازینجا بوی خلد آید ترا * بو ز موضع جو اگر باید ترا
 ۲۲۲۶ همچنین حُبُّ الْوَطْنِ باشد دُرُست * تو وطن بشناس ای خواجه نُحُست
 گنت آن ماهی زبیرک ره گنم * دل زرای و مشورتشان بر گنم
 نیست وقت مشورت هین راه کن * چون علی تو آه اندر چاه کن

Heading: A آنک. Bul. om. را. A om. ارحني for ریحنی K. می‌گفت بوقت استنجا: A
 B و این بازگونه‌ها طاقث Bul. و آنرا طاقث B.

برده پیش تو شهان A (۲۲۲۵) .
 G کم آید (۲۲۲۴) corr. in marg.

کرده تو پیش شهان Bul. K. برده در پیش شهان BK

Bul. (۲۲۲۷) رسته گل.

H in the first hemistich: (۲۲۲۸) بوی فردوس و

گلزار و سیر corr. in marg., and so A, which has گلزار و سیر

B جوی اگر (۲۲۲۹)

A om. (۲۲۲۱) و.

مَحْرَمِ آن آه کِیابست بس * شب رَو و پنهان رَوی کن چون عَسَس
 سوی دریا عزم کن زین آبگیر * بحر جُو و ترکِ این گردآب گیر
 ۲۲۳۵ سینه را پا ساخت می رفت آن حَذُور * از مقام با خطر تا بحر نور
 همچو آهو کز پی او سگ بود * می دود تا در تنش يك رگ بود
 خواب خرگوش و سگ اندر پی خطاست * خواب خود در چشم ترسند کجاست
 رفت آن ماهی ره دریا گرفت * راو دُور و پهنه پهنای گرفت
 رنجها بسیار دید و عاقبت * رفت آخر سوسه امن و عاقبت
 ۲۲۴۰ خویشتن افکند در دریای ژرف * که نیابد حد آنرا هیچ طرف
 پس چو صیادان بیآوردند دام * نیم عاقل را از آن شد تلخ کام
 گفت اه من قوت کردم فرصه را * چون نگشتم هم ره آن رهنا
 ناگهان رفت او ولیکن چونک رفت * می بیایستم شدن در پی بفت
 بر گذشته حسرت آوردن خطاست * باز تأید رفته یاد آن هبست

قصه آن مرغ گرفته کی وصیت کرد کی بر گذشته پشیمانی

مخور تدارک وقت اندیش و روزگار مبر در پشیمانی،

۲۲۴۵ آن یکی مرغی گرفت از مکر و دام * مرغ او را گفت ای خواجه هُمار
 تو بسی گالان و میشان خورده * تو بسی اشتر بقریان کرده
 تو نکستی سیر زانها در زمن * هر نگردي سیر از اجزای من

شبرو Bul. و بس AH (۲۲۴۲)

و. A om. A دریا A (۲۲۳۸) پا کرد Bul. (۲۲۳۵)

corr. چون نگشتم هم ره عاقل چرا ABH. آه من Bul. A. گفت آه فوت B (۲۲۴۲)

in marg. H.

حسرت آوردن A (۲۲۴۴) چون برفت Bul. (۲۲۴۲)

در پشیمانی مبر B. پشیمان مخور K. گرفته و وصیت کردن او که B. Heading:

هم نکرده سیر A (۲۲۴۷) مرغک او را گفت B (۲۲۴۵)

هل مرا تا که سه پندت بردهم * تا بدانی زیرکم یا ابلمم
 اول آن پند هر در دست تو * نایش بر بار کهنگیل بست تو
 ۲۲۵۰ و آن سوم پندت دم من بر درخت * که ازین سه پند گردی نیک بخت
 آنچه بر دستت اینست آن سخن * که محالی را زکس باور مکن
 بر گفش چون گفت اول پند زفت * گشت آزاد و بر آن دیوار رفت
 گفت دیگر بر گذشته غم مخور * چون ز تو بگذشت زان حسرت مبر
 بعد از آن گفتش که در جسم کنیم * ده دیرمسنگست یک دُر، ینیم
 ۲۲۵۵ دولت تو بخت فرزندان تو * بود آن گوهر بحق جان تو
 قوت کردی دُر که روزی ات نبود * که نباشد مثل آن دُر در وجود
 آن چنانک وقت زادن حامله * ناله دارد خواجه شد در غلغله
 مرغ گفتش نی نصیحت کردمست * که مبادا بر گذشته دی غمت
 چون گذشت و رفت غم چون میخوری * یا نکرده فهم پنم یا گریه
 ۲۲۶۰ و آن دوم پندت بگفتم کز ضلال * هیچ تو باور مکن قول محال
 من نیم خود سه دیرمسنگ ای اسد * ده درم سنگ اندرونم چون بود
 خواجه باز آمد بخود گفتا که هین * باز گو آن پند خوب سومین
 گفت آری خوش عمل کردی بدان * تا بگویم پند ثالث رایگان
 پند گفتن با جهول خوابناک * تخم افگدن بود در شوره خاک
 ۲۲۶۵ چاک حقیق و جهل نپذیرد رفو * تخم حکمت کم دهش ای پندگو

تا بدان که زیرکم A (۲۲۴۸)

ثانی بر دیوار K. بر دست تو. ABHK Bul. اول آن پندت دم B (۲۲۴۹)

حسرت مبر A (۲۲۵۲). در گفش B (۲۲۵۲). و آن سیم A (۲۲۵۰)

بحق آن جان تو A. احتشام تو و فرزندان تو B (۲۲۵۵)

در کی روزی ات A (۲۲۵۶)

و آن دوم پندت بگفتم ای جمال B. و آن دوم پندت که گفتم از ضلال A Bul. (۲۲۶۰)

که گفتم H. A (۲۲۶۱) for سه in the first hemistich.

پند حکمت B (۲۲۶۵). آخرین B. سومین A (۲۲۶۲)

چاره اندیشیدن آن ماهی نیم عاقل و خود را مرده کردن،

گفت ماهی: دگر وقتِ بلا * چونک ماند از سایهٔ عاقل جدا
 کو سوی دریا شد و از غم عتیق * قوت شد از من چنان نیکو رفیق
 لیک زان نندیشم و بر خود زَم * خویشان را این زمان مرده کنم
 پس بر آرم ایشکم خود بر زیر * پشت زیر و یروم بر آب بر
 ۲۲۷۰ یروم بر وی چنانکِ خَس رود * فی بسیاحی چنانکِ کس رود
 مرده کردم خویش بسپارم بآب * مرگ پیش از مرگ امنست از عذاب
 مرگ پیش از مرگ امنست ای فقی * این چنین فرمود مارا مُصْطَفَى
 گفت مُوتُوا کُلُّكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ * یَأْتِيَ الْمَوْتَ تَمُوتُوا بِالْفِتَنِ
 همچنان مُرد و ایشکم بالا فگند * آب می بُردش نشیب و گه بلند
 ۲۲۷۵ هر یکی زان قاصدان بس غصه بُرد * که دریغ ماهی بهتر بُرد
 شاد می شد او از آن گفتِ دریغ * پیش رفت این بازیم رستم ز تیغ
 پس گرفتش یک صَیَادِ ارجمند * پس برو تَف کرد و بر خاکش فگند
 غلط غلطان رفت پنهان اندر آب * ماند آن احمق هی کرد اضطراب
 از چپ و از راست می جست آن سلیم * تا بجهدِ خویش برهاند گلیم
 ۲۲۸۰ دام افگندند و اندر دام ماند * احمقِ او را در آن آتش نشاند
 بر سر آتش بهشتِ تابه * با حماقت گشت او هم خوابه
 او هی جوشید از تَفِ سعیر * غفل می گفتش اَمَّ یَا تَاکَ نذیر

Heading: A مرده گردانیدن.

خویشان را زین زبان B (۲۲۶۸) ماهی دیگر A. Suppl. in marg. H. A (۲۲۶۶)

مرده کرده خویش Bul. (۲۲۷۱) A. بسیاحی (۲۲۷۰)

B Bul. غصه خورد (۲۲۷۵)

A om. و (۲۲۷۷) که برفت این بازیم BK Bul. گفتن دریغ A (۲۲۷۶)

هی جوشید A (۲۲۸۲) از حماقت B (۲۲۸۱) و K Bul. om. (۲۲۸۰)

او می‌گفت از شکنجه وز بلا * همچو جانِ کافران قَالُوا نَلِي
 باز می‌گفت او که گر این بار من * وای رهم زین محنتِ گردن‌شکن
 من نساژم جز بدریایِ وطن * آب‌گیری را نساژم من سَكَن
 آبِ بی‌حدِ جُوم و آمنِ شوم * تا ابد در امن و صحتِ وِروم ۲۲۸۵

بیان آنک عهد کردن احمق وقت گرفتاری و ندم هیچ وفایی
 ندارد کی وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَانْمِمْ
 لَكَانِیُونَ، صُبْحِ كَاذِبِ وَفَا نَدَارِدْ،

عقل می‌گفتش حماقت با توست * با حماقت عهد را آید شکست
 عقل را باشد وفاکِ عهدها * تو نداری عقلِ رَوایِ خَرَبَها
 عقل را یاد آید از پیمانِ خود * پردهٔ نسیان بدراندِ خَرَد
 چونکِ عقلت نیست نسیان میرِ توست * دشمن و باطل‌کنِ تَدِیرِ توست ۲۲۹۰
 از کمی عقل پروانهٔ خسیس * یاد نارد ز آتش و سوز و حسیس
 چونکِ پَرش سوخت توبه می‌کند * آرزو نسیانش بر آتش می‌زند
 ضَبْط و دَرَك و حافظی و یادداشت * عقل را باشد که عقل آنرا فراشت
 چونکِ گوهر نیست تابش چون بود * چون مُذَكِّر نیست ایابش چون بود
 این تمنی هم ز بی‌عقلی اوست * که نیندگان حماقت را چه خُوست ۲۲۹۵
 آن ندامت از نتیجهٔ رنج بود * نه ز عقل، روشن، چون گنج بود

می‌گفت او اگر B (۲۲۸۴) . قَالُوا بلا A (۲۲۸۳)

ایمن شوم. ABHK Bul. (۲۲۸۶)

گرفتاری و ندامت B. عهد کردن آخر A. در بیان K. Heading:

باید شکست A. عقل را آید شکست G (۲۲۸۷)

عقل را باشد ز عقلت آن فراشت B (۲۲۹۲) . آتش می‌زند A (۲۲۹۲)

تبهًا A om. HK Bul. (۲۲۹۵) . (۲۲۹۶) A om.

چونك شد رنج آن ندامت شد عدم * و نَبَزْدِ خَلِكِ اَنْ تَوْبَهُ وَ نَدِمَ
 اَنْ نَدِمَ از ظلمتِ غمِ بَستِ بارِ * پس كَلَامُ اللَّيْلِ يَمْحُوهُ اَلْهَارُ
 چون برفت آن ظلمتِ غمِ گشت خوش * هم رود از دل نتیجه و زاده اش
 ۲۴۰۰ می‌کند او توبه و پیرمِ خَرَدِ * بانگِ لَو رُدُّوْا لِعَاذِلِی زَنَدِ

در بیان آنک و هم قلبِ عقلست و ستیزه اوست بدو ماند و او
 نیست و قصهٔ مجابوات موسی علیه السلام کی صاحب
 عقل بود با فرعون کی صاحب و هم بود،

عقل ضدِ شهونست ای پهلوان * آنک شهوت می‌تند عقلش مخوان
 و هم خوانش آنک شهوت را گداست * و هم قلبِ نقدِ زرِ عقلهاست
 بی محک پیدا نگردد و هم و عقل * هر دُورا سوی محک کن زود نقل
 این محک قرآن و حال انبیا * چون محک مر قلب را گوید بیا
 ۲۴۰۵ تا ببینی خویش را زاسیبِ من * که نه اهلِ فراز و شیبِ من
 عقل را گر ارّه سازد دو نیم * همچو زر باشد در آتش او بسیم
 و هم مر فرعونِ عالم سوزرا * عقل مر موسی جان افروز را
 رفت موسی بر طریقِ نیستی * گفت فرعونش بگو تو کیستی
 گفت من عقلِ رسولِ ذو الجلال * حُجَّةُ اَللّٰهِ اَمَامِمْ از ضلال
 ۲۴۱۰ گفت فی خامش رها کن های هو * نسبت و نامِ قدیمت را بگو

(۲۳۹۹) A نتیجه و زاندهش.

(۲۴۰۰) Suppl. in marg. B.

Heading: A om. بدو ماند و او نیست. G. مجابوات موسی.

(۲۴۰۴) Bul. هر قلب را.

(۲۴۰۶) A در آتش او مقیم.

بگری. B. های و هو. HK Bul. رها کن های و هوی. B. رها کن گفتگو. A (۲۴۱۰)

گفت که نسبت مرا از خاکدانش * نامر اصلر کمترین بندگانش
 بنده زاده آن خداوند وحید * زاده از پشت جَواری و عبید
 نسبت اصلر زخاک و آب و گل * آب و گل را داد یزدان جان و دل
 مَرَجِع این جسم خاکم هم بخاک * مَرَجِع تو هم بخاک ای سَهْمَناک
 ۲۲۱۵ اصل ما و اصل جمله سرگشان * هست از خاکی و آنرا صد نشان
 که مدد از خاک میگیرد تنت * از غذای خاک بپسند گردنت
 چون رود جان می شود او باز خاک * اندر آن گور مَخُوف سَهْمَناک
 هم تو و هم ما و هم آشیاء تو * خاک گردند و نماند جاہ تو
 گفت غیر این نسب نامیت هست * مر ترا آن نام خود اولیتست
 ۲۲۲۰ بنده فرعون و بنده بندگانش * که از پرورد اول جسم و جانش
 بنده یاشغی طاشغی ظَلوم * زین وطن بگریخته از فعلی شوم
 خونی و غدارے و حق ناشناس * هم برین اوصاف خود می کن قیاس
 در غریبی خوار و درویش و خَلق * که ندانستی سپاس ما و حق
 گفت حاشا که بود با آن ملیک * در خداوندے کسی دیگر شریک
 ۲۲۲۵ واحد اندر مُلک او را یار نی * بندگانش را جز او سالار نی
 نیست خلتش را دگر کس مالکی * شرکتنش دعوی کند جز هالکی
 نقش او کردست و نقاش من اوست * غیر اگر دعوی کند او ظلم جُوست
 تو نتوانی ابروی من ساختن * چون توانی جان من بشناختن

گفت نسبت مر مرا B (۲۲۱۱) BK Bul. زاد A (۲۲۱۲)

بندهام من بنده زاده کردگار * زاده از پشت عیدش وز جوار

The verse given in the text is suppl. in marg. K.

فریه گردنت Bul. از غذای خاک K (۲۲۱۶)

مخوف و سهمناک A Bul. می رود جان A (۲۲۱۷)

باشغی و طاشغی و ظلم A (۲۲۲۱) H Bul. باشغی و طاشغی و ظلم A (۲۲۲۲) G without *idāfat*

خوار درویش A (۲۲۲۴) A om. (۲۲۲۵) A om. (۲۲۲۶) A om.

تو نتوانی یک موی من A. نتانی BK Bul. as in text. تو نتوانی GH (۲۲۲۸)

بلک آن غدار و آن طاغی تُوی * که گئی با حق دعوی دُوسه
 ۲۲۲- گر بکشتم من عوانی را بسهو * نه برای نفس کُشتم نه بلهو
 من زدم مُشتی و ناگاه او فتاد * آنک جانش خود بُد جانی بداد
 من سگی کُشتم تو مُرسل زادگان * صد هزاران طفلِ بی جرم و زیان
 کُشته و خونشان در گردنت * تا چه آید بر تو زین خون خوردنت
 کُشته کُمریت بعفوب را * بر امید قتل من مطلوب را
 ۲۲۳- کورئ تو حق مرا خود برگزید * سرنگون شد آنچه نفست می پزید
 گفت اینهارا بپل بی هیچ شک * این بود حق من و نان و نمک
 که مرا پیش حشر خواری کنی * روز روشن بر دم تاری کنی
 گفت خواری قیامت صعبر * گر نداری پاس من در خیر و شر
 زخمِ کیکِی را نمی توانی کشید * زخمِ ماری را تو چون خواهی چشید
 ۲۲۴- ظاهرا کار تو ویران می کنم * لیک خارے را گلستان می کنم

بیان آنک عمارت در ویرانیست و جمعیت در پراگندگیست و

درستی در شکستگیست و مراد در بی مراد است و وجود

در عدمست و علی هذا بقية الأضداد والأزواج،

آن یکی آمد زمین را و شکافت * ابلهی فریاد کرد و بر تافت
 کین زمین را از چه ویران می کنی * و شکاف و پریشان می کنی

. با حق تو دعوی Bul. که بی دعوی ناحق می روی A (۲۲۲)

. و او ناگه فتاد Bul. من زدم او را و او مرد افتاد A (۲۲۳)

. زین خون گردنت B (۲۲۴)

In A a corrector has indicated that دانی should be read BK Bul. (۲۲۴)

. مر مغیلا ترا گلستان می کنم B (۲۲۴۰). زهر ماری را Bul. توانی instead of

. بی مرادی Bul. شکستگی Bul. پراگندگی Bul. در بیان K Heading:

. سر تافت A (۲۲۴۱)

گفت ای ابله برو بر من مران * تو عمارت از خرابی باز دان
 گئی شود گلزار و گندم زار این * تا نگردد زشت و ویران این زمین
 ۲۲۴۵ گئی شود بُستان و کشت و برگ و بر * تا نگردد نظم او زیر و زیر
 تا بنشکافی بنشتر ریش چغز * گئی شود نیکو و گئی گردید نغز
 تا نشوید خطهات از دوا * گئی رود شورش کجا آید شفا
 پاره پاره کرده درزی جامه را * کس زند آن درزی علامه را
 که چرا این اطلس بگزیده را * بر دریده چه کنم بدریده را
 ۲۲۵۰ هر بنای کهنه کآبادان کنند * نه که اول کهنه را ویران کنند
 همچین نجار و حداد و قصاب * هستشان پیش از عمارتها خراب
 آن هلیله و آن بلیله کوفتن * زان تلف کردند معورئ تن
 تا نکوی گندم اندر آسیا * گئی شود آراسته زان خوان ما
 آن تقاضا کرد آن نان و نمک * که زشتت و رهانم ای سمک
 ۲۲۵۵ گر پذیری بند موسی و رهی * امر چنین شست بد نامتهی
 بس که خود را کرده بند هوا * کرمکی را کرده تو ازدها
 ازدها را ازدها آورده ام * تا باصلاح آورم من دم بدر
 تا دم آن از دم این بشکند * مار من آن ازدها را برگند
 گر رضا دادی رهیدی از دو مار * ورنه از جانت بر آرد آن دمار
 ۲۲۶۰ گفت آنحق سخت اُستا جاوے * که در افگندی بمکر اینجا دوی
 خلق یکدل را تو کردی دو گروه * جاووی رخنه کند در سنگ و کوه

(۲۲۴۶) Bul. نیشکافی A. گردند نغز. In H the penultimate letter is written both as ی and ی .

(۲۲۴۷) ABH نوزد نا. K نشورد. AH Bul. خطهات.

(۲۲۴۸) AH کرد درزی H. درزی H. چون کم B (۲۲۴۹)

(۲۲۵۲) GK گردند as in text. (۲۲۵۴) B Bul. این تقاضا A. کردن آن A.

(۲۲۵۵) A بدی.

(۲۲۵۶) Bul. بند هوا.

(۲۲۵۹) Bul. بر آورد A. زین دو مار.

گفت هستم غرقِ پیغامِ خدا * جادوی کی دید با نامِ خدا
 غفلت و کفرست مایهٔ جادوی * مشعلهٔ دینست جانِ موسوی
 من بجادویان چه مانم ای وقیح * کز کتم پر رشک فی گردد مسیح
 ۲۲۶۵ من بجادویان چه مانم ای جنب * که زجانم نوری گیرد کتب
 چون تو با پر هوا بر می پری * لاجرم بر من گمان آن می پری
 هر کرا افعالِ دام و دد بود * بر کریمانش گمان بد بود
 چون تو جزو عالمی هر چون بوی * کلرا بر وصفِ خود بینی غوی
 گر تو بر گردی و بر گردد سرت * خانه را گردندک بیند منظرَت
 ۲۲۷۰ ورتو در کشتی روی بر یم روان * ساحل یم را هی بیستی دوان
 گر تو باشی تنگ دل از ملحه * تنگ بینی جزو دنیا را همه
 ورتو خوش باشی بکام دوستان * این جهان بنیایدت چون گلستان
 ای بسا کس رفته تا شام و عراق * او ندیدک هیچ جز کفر و نفاق
 وی بسا کس رفته تا هند و هری * او ندیدک جز مگر بیع و شری
 ۲۲۷۵ وی بسا کس رفته ترکستان و چین * او ندیدک هیچ جز مکر و کین
 چون ندارد مدرکی جز رنگ و بو * جملهٔ اقلیمهارا گو بچو
 گاو در بغداد آید ناگهان * بگذرد او زین سران تا آن سران
 از همهٔ عیش و خوشیها و مزه * او نبیند جز که قشرِ خربزه
 که بود افتاده بر ره یا حشیش * لایق سرانِ گاوی یا خریش
 ۲۲۸۰ خشک بر میخ طبیعت چون قدید * بستهٔ اسباب جانش لایزید

بجادوان A (۲۲۶۵) . مجادوان A (۲۲۶۴) . مشغله A (۲۲۶۳)

بجادی as in text. G has سوی, but the last word has been altered. (۲۲۶۷) GH

چون تو بر گردی K (۲۲۶۹) . چون تو بر گردی K (۲۲۶۹) .

جرّ جمله دنیا را. BG Bul. جرّ دنیا را. H. جرّ دنیا را A (۲۲۷۱)

has been altered. K جو دنیا را as in text.

مدرکی B (۲۲۷۸) . مدرکی G (۲۲۷۶) . مدرکی B (۲۲۷۸) . مدرکی G (۲۲۷۶) .

افتاده در ره B . بر ره افتاده. AH Bul. کو بود. (۲۲۷۹) Bul.

وَأَنْ فَضَايَ خَرَقٍ اسباب و عِلَل * هست اَرْضُ اللهُ اى صدر اجل
هر زمان مُبَدَّل شود چون نقش جان * نَوَبُو بِنْد جِهَانِي در عِيَان
گر بود فردوس و انهار بهشت * خُون فِسردهٔ بَكِ صِفَت شد گشت زشت

بیان آنک هر حَسَّ مُدْرِکِي را از آدمی نیز مُدْرِکَاتِي دیگرست
که از مُدْرِکَاتِ آن حَسَّ دیگر بی خبرست چنانک هر پیشه‌ور
استاد اعجمی کار آن استاد دگر پیشه‌ورست و بی خبری او از
آنک وظیفهٔ او نیست دلیل نکند که آن مُدْرِکَاتِ نیست،
اگرچه بحکم حال منکر بود آنرا اما از مُنْکَرِي او اینجا جز
بی خبری نمی خواهیم درین مقام،

چِبْرَهٔ دیدِ جِهَانِ ادْرَاکِ نُسْت * پَرْدَهٔ پَاکَانِ حَسِّ نَاپَاکِ نُسْت
۲۲۸۰ مَدُّی حَسْرًا بَشُو زَابِ عِيَان * این چِبِنِ دَانِ جَامَهٔ شَوِي صَوْفِيَان
چون شدی تو پَاکِ پَرْدَهٔ بَرِکَنْد * جَانِ پَاکَانِ خَوِيشِ بَرِ تُو مِي زَنْد
جَمَلَهٔ عَالَمِ گَرِ بُوْدِ نُوْرٍ و صُوْرٍ * چِشْمِ رَا بَاشَدِ اَزِ اَنِ خَوِيِ خَبَرِ
چِشْمِ بَسْتِيِ گُوْشِ مِي آرِيِ بِيْشِ * تَا نَمَائِيِ زَلْفِ و رُخْسَارَهٔ بِيْشِ
گُوْشِ گُوْبِدِ مَنِ بَصُوْرَتِ نَگَرُوْمِ * صُوْرَتِ اَرِ بَانِگِيِ زَنْدِ مَنِ بَشَنُوْمِ
۲۲۹۰ عَالِمِ مَنِ لِيْکِ اَنْدَرِ فَرْنِ خَوِيشِ * فَرْنِ مَنِ جَزِ حَرْفِ و صَوْتِيِ نِيْسْتِ يِيْشِ
هِيْتِ يِيَا يِيْنِيِ بِيْیَنِ اِيْنِ خُوْبَرَا * نِيْسْتِ دَرِ خُوْرِ يِيْنِيِ اِيْنِ مَطْلُوْبَرَا

(۲۲۸۱) A خرق و اسباب علل. (۲۲۸۲) G نقشی with *izāfat*.

Heading: Bul. om. نیز. A استاد کاران استاد. G has وظیفهٔ او اعجمی و وظیفهٔ او نیست کاران استاد. A نیز. Bul. om. after اعجمی، but the words have been stroked through. A بحکم حال جان. A درین مقام. Bul. om. از منکری اینجا. اما. Bul. om.

(۲۲۸۶) H میزنند. Bul. بر کنند. Bul. پَرْدَهٔ بَرِکَنْد.

گر بنود مُشك و گلابی بُو بَرَم * فنِ من اینست و علم و مَحَبَرَم
 گِی بیستم من رخ آن سیم ساق * هین مکن تکلیفِ ما لیسَ یطاق
 باز حسّ کز نبیند شیرِ کز * خواه کز غزّ پیش او یا راست غزّ
 ۲۳۹۵ چشمِ احوال از یکی دیدن یقین * دانک معزولست ای خواجه مُعین
 تو که فرعونى همه مکرى و زرق * مر مرا از خود نی دانی تو فرق
 منگر از خود در من ای کز باز تو * تا یکی تُورا نبینی تو دو تُو
 بنگر اندر من ز من یکساعتی * تا و راه کون بیستی ساحتی
 و ارف از تنگی و از ننگ و نام * عشق اندر عشق بینی و السلام
 ۲۴۰۰ پس بدانی چونک رستی از بدن * گوش و بینی چشم می داند شدن
 راست گفتست آن شه شیرین زفان * چشم گردد مُو بئوی عارفان
 چشم را چشمی نبود اول یقین * در رَحِم بود او جین گوشتین
 علت دیدن میدان پیه ای پسر * ورنه خواب اندر ندیدی کس صُور
 آن پری و دیو می بیند شبیه * نیست اندر دیدگاه هر دو پیه
 ۲۴۰۴ نُور را با پیه خود نسبت نبود * نسبتش بخشید خلاق و دُود
 آدم است از خاك كی ماند بجاك * جتی است از نار بی هیچ اشتراك
 نیست مانند آبی آتش آن پری * گرچه اصلش اوست چون می بنگری
 مرغ از بادست كی ماند بباد * نامُنا سب را خدا نسبت بداد
 نسبت این فرعها با اصلها * هست بی چون ارچه دادش وصلها
 ۲۴۱۰ آدمی چون زاده خاك هباست * این پسر را با پدر نسبت كجاست

(۲۳۹۵) H in the second hemistich: ناظر شرکست فی توحیدین، and so A. The hemistich which stands in the text is given in marg. AH.

می تاند شدن H. می شاید شدن B (۲۴۰۰) کی و رای A (۲۳۹۸)

شیرین زبان ABG Bul. چشم گردد A (۲۴۰۱)

دیدگاهی A (۲۴۰۴) جین و گوشتین A (۲۴۰۲)

جتی از نار و ندارد اشتراك Bul. آدمی از خاك Bul. (۲۴۰۶)

از چه دادش A (۲۴۰۶) و کی ماند G (۲۴۰۸)

نسبتی گر هست مخفی از خرد * هست بی چون و خردگی پی برد
 بادرا بی چشم اگر بینش نداد * فرق چون و کرد اندر قوم عاد
 چون همی دانست مؤمن از عدو * چون همی دانست و را از کدو
 آتش نمرود را گر چشم نیست * با خلیش چون نجم کورد نیست
 ۲۴۱۵ گر نبودی نیل را آن نور و دید * از چه فبیطی را زسبیطی می گزید
 گزنه کوه و سنگ با دیدار شد * پس چرا داود را او یار شد
 این زمین را گر نبوده چشم جان * از چه قارون را فرو خورد آجان
 گر نبودی چشم دل حنا را * چون بدیدی حجر آن فرزانه را
 سنگ ریزه گر نبوده دیده ور * چون گواهی دادی اندر مشت در
 ۲۴۲۰ ای خرد برکش تو پر و بالها * سوره بر خوان زلزالت زلزالتها
 در قیامت این زمین بر نیک و بد * گئی زنادید گواهیمها دهد
 که تعدت حالها و اخبارها * نظهر الأرض لنا آسارها
 این فرستادن مرا پیش تو میر * هست برهانی که بد مرسل خیر
 کین چین دارو چین ناسورا * هست در خور ان پی میسورا
 ۲۴۲۵ واقعاتی دیدک بودی پیش ازین * که خدا خواهد مرا کردن گزین
 من عصا و نور بگرفته بدست * شاخ گستاخ ترا خواهر شکست
 واقعات سهمگین از بهر این * گونه گونه و نمودت رب دین
 در خور سر بد و طغیان تو * تا بدانی کوست در خوردان تو
 تا بدانی کو حکیمست و خبیر * مصلح امراض در مان ناپذیر
 ۲۴۳۰ تو بتأویلات می گشتی از آن * کور و گر کین هست از خواب گران

(۲۴۱۲) After this verse B repeats v. ۲۳۹۵.

(۲۴۱۵) A om. و.

(۲۴۱۷) Bul. چشم و جان.

(۲۴۱۸) A چشم و دل.

(۲۴۲۱) A با نیک و بد.

(۲۴۲۶) Bul. بگرفتم.

(۲۴۲۸) BGH Bul. در خورد آن تو.

(۲۴۳۰) G کور و گر.

وَأَنْ طَيِّبَ وَ أَنْ مَنجَمَ دَر لَمَحَ * دَید نَعِیرِش بِیُوشِید از طَمَح
 گفَت دُور از دُولت و از شَاهِیْت * کِه در آید غُصَه در آگَاهِیْت
 از غِذای مُخْتَلَف یا از طَعَامِ * طَبَع شُورِیْکِ هِی بَیْنَد مَنَامِ
 زَأَنک دَید او کِه نَصِیْحَت جُونَه * تَنَد و خُون خَوَارِی و مَسکِین خُونَه
 ۲۴۲۵ پادشاهان خون کنند از مَصْلَحَت * لَیْک رَحْمَتشان فِرُونست از عَنَت
 شاهرا باید کِه باشد خُوی رَب * رَحْمَت او سَبَقِ دَارَد بِر غَضَبِ
 نِه غَضَبِ غَالِب بود مانند دِیو * بِی ضرورت خون کند از پَهرِ رِیو
 نِه حَلِیْیِ مُخَنَّتِ وَا مَر نِیز * کِه شود زَن رُوسِی زَان و کِیَز
 دِیُوخَانِه کَرده سِینِهرا * قِبْلَه سَازِیْده بودِ کِیْنِهرا
 ۲۴۴۰ شاخ تِیزت بَس جِگَرها را کِه خِست * نِک عِصَامِ شَاخِ شُوخْت را شِکِست

حمله بردن این جهانیان بر آن جهانیان و تاختن بردن تا
 سینور ذرّ و نسل که سرحدّ غیب است و غفلت ایشان از
 کین که چون غازی بغزا نرود کافر تاختن آورد،

حمله بردند اسپه جهانیان * جانبِ قلعه و دز، روحانیان
 تا فرو گیرند بر در بند غیب * تا کسی نآید از آن سو پاک جیب
 غازیان حمله غزا چون کم برند * کافران بر عکس حمله آورند
 غازیان، غیب چون از حِلْمِ خویش * حمله نآوردند بر تو زشت کیش

۲۴۲۲) AH دید تفسیرش A. آن طیب Bul. (۲۴۲۱)

کي باشد A (۲۴۲۶) Bul. with *subtan* طبع G. غدای Bul. (۲۴۲۲)

(۲۴۲۸) Suppl. in marg. H.

Heading: In G بردن ایشان Bul. is suppl. above. AG در و نسل

A Bul. تاختن آرد.

حمله آوردند A (۲۴۴۴)

۲۴۴۰ جمله بُردی سوی در بندانِ غیب * تا نیایند این طرف مردانِ غیب
 چنگ در صُلب و رَحْمها در زدی * تا که شارع را بگیرد از بدے
 چون بگیرد شهری که ذو الجلال * برگشادست از برای اتسال
 سدّ شدی در بندهارا اے نُجُوج * کورئ تو کرد سرهنگی خُروج
 نك منم سرهنگ هَنگت بشکم * نك بنامش نام و ننگت بشکم
 ۲۴۵۰ تو هلا در بندهارا سخت بند * چند گاهی بر سبال خود بخند
 سَبَلت را برگندیک يك قَدَر * تا بدانی کَالْقَدَر یعنی اَحْذَر
 سَبَلت تو تیزتر یا آنِ عاد * که هی لرزید از دَمشان بلاد
 تو ستیزه روتری یا آنِ ثمود * که نیامد مثل ایشان در وجود
 صد ازینها گر بگویم تو گرے * بشنوه و ناشنوده آورے
 ۲۴۵۰ توبه کردم از سخن کانگختم * بی سخن من داروت آمختم
 که نم بر ریشِ خامت تا پزد * یا بسوزد ریش و ریشت تا ابد
 تا بدانی که خیرست ای عَدُو * می دهد هر چیز را در خورد او
 گئی کژی کردی و گئی کردی تو شر * که نذیدی لایقش در پی اثر
 گئی فرستادی دمی بر آسمان * نیکی کز پی نیامد مثل آن
 ۲۴۶۰ گر مُراقب باشی و بیدار تو * بینی هر دم پسخ کردار تو
 چون مُراقب باشی و گیری رسن * حاجت ناید قیامت آمدن
 آنک رمزی را بداند او صحیح * حاجتش ناید که گویندش صریح
 این بلا از کودنی آید ترا * که نکردی فهم نکتہ و رمزها

تو زدی در بندهارا B (۲۴۴۸) . نیاید. Bul. (۲۴۴۵)

ABHK خود بر سیل corr. in H. (۲۴۵۰)

دارویت. GK Bul. که انگختم AH (۲۴۵۰)

The original reading of H is uncertain. تا بسوزد BK (۲۴۵۶)

هر دمی بینی جزای کار تو Bul. (۲۴۶۰) کردی و بنمودی تو شر. Bul. (۲۴۵۸)

حاجتش نبود Bul. (۲۴۶۲) . حاجت نبود. Bul. (۲۴۶۱)

و رمزرا ABHK (۲۴۶۲)

از بدی چون دل سیاه و تیره شد * فهم کن اینجا نشاید خیره شد
 ۲۴۶۵ ورنه خود تیری شود آن تیرگی * در رسد در تو جزای خیرگی
 ورنه نیاید تیر از بخشایش است * نه پی نادیدن آرایش است
 هین مراقب باش گر دل بایدت * کز پی هر فعل چیزی زایدت
 و ازین افزون ترا همت بود * از مراقب کار بالاتر رود

بیان آنک تن خاکی آدمی همچون آهن نیکوجوهر قابل
 آینه شدن است تا درو هم در دنیا بهشت و دوزخ و
 قیامت و غیر آن معاینه بنماید نه بر طریق خیال،

پس چو آهن گرچه تیره میکی * صیقلی کن صیقلی کن صیقلی
 ۲۴۷۰ تا دلت آینه گردد پُر صور * اندرو هر سو ملیحی سیم بر
 آهن ارچه تیره و بی نور بود * صیقلی آن تیرگی از وی زدود
 صیقلی دید آهن و خوش کرد رُو * تا که صورتها توان دید اندرو
 گر تن خاکی غلیظ و تیره است * صیقلش کن ز آنک صیقل گیره است
 تا درو آشکال غیبی رُو دهد * عکس حوری و ملک در وی جهد
 ۲۴۷۵ صیقل عقلت بدان دادست حق * که بدو روشن شود دل را و رَق
 صیقلی را بسته اے بی نماز * و آن هوارا کرده دو دست باز
 گر هوارا بند بنهاده شود * صیقلی را دست بگشاده شود
 آهنی گایب نه غیبی بده * جمله صورتها درو مُرسل شدی
 تیره کردی زنگ دادی در نهاد * این بود یسعون فی الأرض الفساد

گر نیاید B (۲۴۶۶)

ب. بطریق B. و غیرها ABK. همچو آهنست نیکوجوهر که قابل

توان دیدن درو. ABHK Bul. صیقلی کرد آهن B (۲۴۷۲)

۲۴۸۰ تا کون کردی چین اکون مکن * تیره کردی آب را افزون مکن
 بر مشوران تا شود این آب صاف * و اندرو بین ماه و اختر در طواف
 زانک مرڈم هست همچون آب جو * چون شود تیره نیننی قعر او
 قعر جو پُر گوهرست و پُر زدر * هین مکن تیره که هست او صاف حُر
 جانِ مردر هست مانند هوا * چون بگرد آمیخت شد پرده سما
 ۲۴۸۵ مانع آید او ز دید آفتاب * چونک گردش رفت شد صافی و ناب
 با کمال تیرگی حق واقعات * و نمودت تا روی راه نجات

باز گفتن موسی علیه السلام اسرار فرعون را و واقعات او را
 ظَهَرَ الْغَيْبِ تا بخیرى حق ایمان آورد یا گمان برد،

ز آهن تیره بقذرت و نمود * واقعاتی که در آخر خواست بود
 تا کنی کمتر تو آن ظلم و بدی * آن هی دیدی و پتر شدی
 نقشای زشت خوابت و نمود * و میدی زان و آن نقش تو بود
 ۲۴۹۰ همچو آن زنگی که در آینه دید * روی خود را زشت و بر آینه رید
 که چه زشتی لایق اینی و بس * زشتم آن توست اے کور خس
 این حدت بر روی زشت و کنی * نیست بر من زانک هستم روشنی
 گاه و دیدی لباس سوخته * که دهان و چشم تو بر دوخته
 گاه حیوان فاصد خونت شد * که سر خود را بدن دانده
 ۲۴۹۵ که نگون اندر میان آب ریز * که غریق سیل خون آمیز تیز

صاف و حر BK (۲۴۸۲) . و اندرون A (۲۴۸۱)

گانی B . ایمان آرد A . حق تعالی B . Heading:

بدر و شدی Bul. (۲۴۸۸)

B Bul. (۲۴۹۲) AH. حدث for جفا . which G gives as a variant

in marg. H has هستم روشنی in marg. as a correction.

که نَدات آمد ازین چرخِ نَفی * که شَفی و شَفی و شَفی
 که نَدات آمد صریحا از جبال * که بِرَو هستی ز اصحاب الشِّمال
 که نَدای آمدت از هر جماد * تا ابد فرعون در دوزخ فناد
 زین بترها که نئی گویم ز شرر * تا نگردد طبع معکوس، تو گرم
 ۲۰۰ اندکی گفتم بتو اے ناپذیر * ز آنَدکی دانی که هستم من خیسر
 خویشتن را کُور می کردی و مات * تا نیندیشی ز خواب و واقعات
 چند بگریزی نك آمد پیش تو * کُورئ اذراك مکراندیش تو

بیان آنک در توبه بازست،

هین مکن زین پس فرا گیر احتراز * که ز بخشایش در توبه ست باز
 توبه را امر جانب مغرب دری * باز باشد تا قیامت بروری
 ۲۰۰ تا ز مغرب برزند سر آفتاب * باز باشد آن در از وی رُو متاب
 هست جنت را ز رحمت هشت در * یک در توبه ست زان هشت ای پسر
 آن همه که باز باشد که فراز * و آن در توبه نباشد جز که باز
 هین غنیمت دار در بازست زود * رخت آنجا کش بکُورئ حسود

گفتن موسی علیه السّلم فرعون را کی از من یک پند قبول
 کن و چهار فضیلت عوض بستان،

هین زمن یپذیر یک چیز و بیار * پس زمن بستان عوض آنرا چهار

که ابد Bul. (۲۴۹۸) ز اصحاب شمال K (۲۴۹۷)

که من هستم A (۲۰۰) زان بترها Bul. (۲۴۹۹)

Heading: B همیشه بازست Bul. همیشه در توبه

رخت آنجا بر B (۲۰۸) آن در توبه A (۲۰۷) هشت جنت را Bul. (۲۰۶)

Heading: After K adds کدامت که آن فرعون and so Bul.

گفت ای موسی کدامست آن یکی * شرح کن با من از آن يك اندکی
گفت آن يك که بگویی آشکار * که خدایی نیست غیر کردگار
خالق افلاك و انجُم بر عَلا * مردم و دیو و پری و مرغ را
خالق دریا. و دشت و کوه و تپه * مُلکتِ او بی حد و اوبی شبیه
گفت ای موسی کدامست آن چهار * که عوض بدی مرا برگویسار
تا بود کز لطف آن وعده حَسَن * سُست گردد چارمبغ کُفر من
بُوك زان خوش و عدهای مُغتنم * بر گشاید قُفلِ کُفر صد منم
بُوك از تأثیر جُوی انگین * شهد گردد در تم این زهر کین
یا زعکس جُوی آن پاکیزه شیر * پرورش یابد دمی عقل اسیر
یا بود کز عکس آن جُوی خمر * مست گردد بُو برر از ذوقِ امر
تا بود کز لطف آن جُوی آب * تازگی یابد تن شوره خراب
شوره را سبزه پیدا شود * خازرار جنتِ ماوی شود
بُوك از عکسِ بهشت و چار جو * جان شود از یاری حق یار جو
آنچنانک از عکسِ دوزخ گشته ام * آتش و در قهر حق آغشته ام
که زعکسِ مارِ دوزخ همچو مار * گشته ام بر اهلِ جنت زهربار
که زعکسِ جوشِ آبِ حیم * آبِ ظلم کرده خلفان را رمیم
من زعکسِ زهریرم زهریر * یا زعکسِ آن سعیرم چون سعیر
دوزخ درویش و مظلوم کنون * طای آنک یابش ناگه زبون

(۲۰۱۲) Bul. خالق دریا و کوه و دشت.

(۲۰۱۸) A پرورش باشد.

(۲۰۲۱) B Bul. جنتِ الماوی.

(۲۰۲۴) A همچو نار. A نار دوزخ.

(۲۰۲۵) B Bul. ماء حیم.

(۲۰۲۷) A om. درویش and has معصوم written after دوزخ below the line.

شرح کردن موسی علیه السّلم آن چار فضیلت را جهت پای مزد ایمان فرعون،

گفت موسی کاوّلین آن چهار * صحتی باشد تنت را پایدار
این عاقلهائی که در طب گفته اند * دوز باشد امر تنت ای ارجمند
۲۵۴۰ ثانیاً باشد ترا عمر دراز * که اجل دارد ز عمرت احتراز
وین نباشد بعد عمر مستوی * که بناکام از جهان بیرون روی
بلك خواهان اجل چون طفل شیر * نه زرنجی که ترا دارد اسیر
مرگ جو باشی ولی نه از عجز رنج * بلك بینی در خراب خانه گنج
پس بدست خویش گیری تیشه * می زنی بر خانه بی اندیشه
۲۵۴۵ که حجاب گنج بینی خانه را * مانع صد خرمن این یک دانه را
پس در آتش افگی این دانه را * پیش گیری پیشه مردانه را
ای بیلک برگی زباغی مانده * همچو گری برگش از زر رانده
چون گرم این گرم را بیدار کرد * ازدهای جهل را این گرم خورد
گرم گری شد پُر از میوه و درخت * این چنین تبدیل گردد نیکبخت

تفسیر کنت کَنْزًا مَخْفِيًّا فَأَحْسِبُ أَن أَعْرِفَ،

۲۵۵۰ خانه بر کن کز عقیق این یمن * صد هزاران خانه شاید ساختن
گنج زیر خانه است و چاره نیست * از خرابی خانه مندیش و مه ایست

کى در طب A (۲۵۲۹) . اوّلین B (۲۵۲۸) . Heading: B بیان کردن، corr. above.

H (۲۵۲۹) . خرابی B . عجز و رنج A Bul. (۲۵۲۹) . بیرون شوی Bul. (۲۵۲۱)

. میوه درخت A . میوه درخت H Bul. . پُر از برگ و درخت B with *idafat* . گرم گری

Heading: After *أَعْرِفَ* Bul. adds *لأن أَعْرِفَ* .

. از خرابی یمن مندیش Bul. (۲۵۴۱)

که هزاران خانه از يك نقد گنج * توان عمارت کرد بی تکلیف و رنج
 عاقبت این خانه خود ویران شود * گنج از زیرش یقین عُریان شود
 لیک آن تو نباشد زانک رُوح * مُنزد ویران گردنستش آن فُتوح
 چون نکرد آن کار مُزدش هست لا * لیسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى ۲۵۴۵
 دست خابی بعد از آن تو کای دریغ * این چنین ماهی بد اندر زیرِ میغ
 من نکردم آنچه گفتند از بهی * گنج رفت و خانه و دستم بهی
 خانه اُجرت گرفتی و کَره * نیست مُلک تو بیعی یا شَره
 این کَری را مدت او تا اجل * تا درین مدت کنی در وی عمل
 پاره دوزی می کنی اندر دُکان * زیر این دُکان تو مدفون دوکان ۲۵۵۰
 هست این دُکان کرای زود باش * تیشه یستان و تکش را می تراش
 تا که تیشه ناگهان برکان بهی * از دکان و پاره دوزی با ره
 پاره دوزی چیست خورد آب و نان * می زنی این پاره بر دلق گران
 هر زمان می دردد این دلق تنت * پاره بروی می زنی زین خوردنت
 ای ز نسل پادشاه کامیار * با خود آ زین پاره دوزی ننگ دار ۲۵۵۵
 پاره برکن ازین قعر دکان * تا بر آرد سر پیش تو دوکان
 پیش از آن کین مهلت خانه کری * آخر آید تو نخورده زو بری
 پس ترا بیرون کنند صاحب دکان * وین دکان را برگند از روی کان
 تو ز حسرت گاه بر سر می زنی * گاه ریش خامر خود بر می کنی
 کای دریغا آن من بود این دکان * گور بودم بر نخوردم زین مکان ۲۵۶۰
 ای دریغا بود ما را بُرد باد * تا ابد یا حسرتا شد لِ الْعِبَاد

ماهی نهان بد زیر میغ Bul. (۲۵۴۶) . تان عمارت Bul. (۲۵۴۲)

as in text از بهی G. از بهی H. آنچه کردند B (۲۵۴۷)

گرفتی یا کری Bul. (۲۵۴۸)

تکشر را می تراش AH (۲۵۵۱) . مدت تو تا اجل A (۲۵۴۹)

شرم دار B (۲۵۵۵) . و A om. (۲۵۵۲)

تو بردی زو بری Bul. خانه کری H (۲۵۵۷)

غرّه شدن آدمی بذکاوت و تصویرات طبع خویشان و طالب
ناکردن علم غیب کی علم انبیاست،

دیدم اندر خانه من نقش و نگار * بودم اندر عشقِ خانه بی قرار
بودم از گنجِ نهانی بی خبر * ورنه دستبوی من بودی تَبَر
آه گر داد تَبَر را دادی * این زمان غمرا تَبَرًا دادی
۲۵۶۵ چشم را بر نفس می انداختم * همچو طفلان عشقها می باختم
پس زگو گفت آن حکیم کامیار * که تو طفلی خانه پُر نقش و نگار
در الهی نامه بس اندرز کرد * که بر آر از دودمان خویش گرد
بس کن ای موسی بگو وعده یسوم * که دل من زاضطرابش گشت گم
گفت موسی آن یسوم مُلکِ دوتو * دو جهانی خالص از خصم و عدو
۲۵۷۰ بیشتر زان مُلکِ کاکنون داشتی * کان بُد اندر جنگ و این در آشتی
آنک در جنگ چنان مُلکی دهد * بنگر اندر صلح خوانت چون نهد
آن کرم کاندر جنا آبهات داد * در وفا بنگر چه باشد افتقاد
گفت ای موسی چهارم چیست زود * باز گو صبرم شد و حرصم فزود
گفت چارم آنک مانی تو جوان * موی همچون قیر و رُخ چون ارغوان
۲۵۷۵ رنگ و بودر پیش ما بس کاسدست * لیک تو پستی سخن کردیم پست
افتخار از رنگ و بو و از مکان * هست شادی و فریب کودکان

Heading: B طبع خویش.

(۲۵۶۴) B Bul. آه اگر. (۲۵۶۱) HK نکو بس.

(۲۵۶۸) GHK که دلن.

(۲۵۶۹) B و عو و خصم.

(۲۵۷۰) A و این for وین.

(۲۵۷۱) B Bul. چون خوانت نهد K - چنین ملکی.

(۲۵۷۲) Bul. آبهات داد.

بیان این خبر که کَلِمُوا النَّاسَ عَلَى قَدْرِ عَقُولِهِمْ لَا عَلَى قَدْرِ
عُقُولِكُمْ حَتَّى لَا يَكْذِبَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ،

چونک با کودک سر و کارم فناد * هم زبان کودکان باید گشاد
که برو کتاب تا مرغت خرم * یا مویز و جویز و فستق آور
جز شایب تن نی دانی بگیر * این جوانی را بگیر ای خر شعیر
۲۵۸۰ هیچ آژنگی نیفتد بر رخت * تازه ماند آن شایب قرخت
نه نژند پیریت آید برو * نه قدم چون سرو تو گردد دوتو
نه شود زور جوانی از تو کم * نه بدندانها خللها یا الم
نه کمی در شهوت و طمت و بعال * که زنان را آید از ضعف ملال
آن چنان بگشایدت فرم شباب * که گشود آن مزده عکاشه باب

قوله عليه السلام من بشرني بخروج صفر بشرته بأجنة،

۲۵۸۰ احمد آخر زمان را انتقال * در ربیع اول آید بی جدال
چون خبر یابد دلش زین وقت نقل * عاشق آن وقت گردد او بعقل
چون صفر آید شود شاد از صفر * که پس این ماه سازم سفر
هر شبی تا روز زین شوق هدی * اے رفیق راه اعلی می زدی
گفت مهر کس که مرا مزده دهد * چون صفر پای از جهان بیرون نهد

Heading: A. کَلِمُوا النَّاسَ. Bul. یكذبوا الله.

دو توی B. بروی B (۲۵۸۱) تن نی گیری B (۲۵۷۹)

نی زنانرا B. طمت بعال. Bul. طمت رجال A (۲۵۸۲)

از مزده A. که شد اندر مزده عکاشه باب B (۲۵۸۴)

پس آن ماه B (۲۵۸۷)

گفت آنکس که بن مزده B (۲۵۸۹)

۲۵۹- که صَفَر بگذشت و شد ماه ربيع * مژده ور باشم مر اورا و شفیح
گفت عکاشه صَفَر بگذشت و رفت * گفت که جنت ترا ای شیر زفت
دیگری آمد که بگذشت آن صَفَر * گفت عکاشه بپُرد از مژده بر
پس رجال از نقلِ عالم شادمان * وز بقاش شادمان این کودکان
چونک آب خوش ندید آن مرغ کور * پیش او کوتر نماید آب شور
۲۵۹۵ هچنین موسی کرامت می شرد * که نگردد صاف اقبال تو دُرد
گفت أَحْسَنَت و نکو گنتی ولیک * تا کم من مشورت با یار نیک

مشورت کردن فرعون با ایسیه در ایمان آوردن بموسی علیه السّلم،

باز گفت او این سخن با ایسیه * گفت جان افشان برین ای دل سیه
بس عنایتهاست متن این مقال * زود در یاب ای شه نیکو خصال
وقت گشت آمد زهی پرسود گشت * این بگفت و گریه کرد و گرم گشت
۲۶۰۰ بر جهد از جا و گفتا بَخ لَكَ * آفتابی تاج گشتت ای کَلَك
عیب گل را خود پوشاند کلاه * خاصه چون باشد گله خورشید و ماه
هم در آن مجلس که بشنیدی تو این * چون نگفتی آری و صد آفرین
این سخن در گوش خورشید ار شدی * سزنگون بر بوی این زیر آمدی
هیچ می دانی چه وعده است و چه داد * می کند ابلیس را حق افتقاد

(۲۵۹۰) A om. و before شد.

(۲۵۹۱) A om. و. B Bul. گفت جنت مر ترا.

(۲۵۹۲) Bul. بقاش. (۲۵۹۵) K Bul. آب اقبال.

(۲۵۹۶) Bul. om. و. A. کم این مشورت B. نیکو.

Heading: Bul. موسی A. با آسیه.

(۲۵۹۷) Bul. آسیه. (۲۶۰۲) B بر بوی آن.

۳۶۰۵ چون بدین لطف آن کریمت باز خواند * ای عجب چون زهرهات بر جای ماند
 زهرهات ندرید تا زان زهرهات * بودی اندر هر دو عالم بهر هرات
 زهره کز بهره حق بر دَرَد * چون شهیدان از دو عالم بر خورد
 غافل می حکمتست و این عیبی * تا بماند لیک تا این حد چرا
 غافل هر حکمتست و نعمتست * تا نپرد زود سرمایه زدست
 ۳۶۱۰ لیک نی چندانک ناسوری شود * زهر جان و عقل رنجوری شود
 خود که یابد این چنین بازار را * که بیک گل یخری گلزار را
 دانرا صد درختستان عوض * حبه را آمدت صد کان عوض
 کان لله دادن آن حبه است * تا که کان الله له آید بدست
 زانک این هوی ضعیف بی قرار * هست شد زان هوی رب پایدار
 ۳۶۱۵ هوی فانی چونک خود فا او سپرد * گشت باقی دایم و هرگز نمرد
 همچو قطره خایف از باد و زخاک * که فنا گردد بدین هر دو هلاک
 چون باصل خود که دریا بود جست * از تف خورشید و باد و خاک رست
 ظاهرش گم گشت در دریا و لیک * ذات او معصوم و پا بر جا و نیک
 هین یدیه ای قطره خود را بی نگر * تا بیای در بهای قطره یم
 ۳۶۲۰ هین به ای قطره خود را این شرف * در کف دریا شو این از تلف
 خود کرا آید چنین دولت بدست * قطره را بحری تفاضلگر شدست
 الله الله زود بفروش و بخر * قطره ده بحر پر گوهر بپر
 الله الله هیچ تأخیری مکن * که ز بحر لطف آمد این سخن
 لطف اندر لطف این گم می شود * کاسفلی بر چرخ هفتسم می شود

(۳۶۱۰) A تا سوری شود.

(۳۶۱۱) GH خود کی یابد.

(۳۶۱۵) Bnl. با او سپرد.

(۳۶۱۷) Bnl. بود و جست.

(۳۶۲۰) A این از سلف.

(۳۶۲۱) B قطره را دریا.

(۳۶۲۳) B که زعفر لطف.

۳۳۵ هین که يك بازی فنادت بُو العجب * هیچ طالب این نیابد در طلب
گفت با هامان بگویم ای ستیر * شاهرا لایز بود رأی وزیر
گفت با هامان مگو این رازرا * کور کپیری چه داند بازرا

قصه باز پادشاه و کپیرزن،

باز اسپیدی بکپیری دهی * او بیژد ناخنش بهر پی
ناخنی که اصل کارست و شکار * کور کپیرک بیژد کوزار
۳۳۶ که کجا بودست مادر که ترا * ناخنان زین سان درازست ای کیا
ناخن و منقار و پرش را بُرید * وقت مهر این می کند زال پلید
چونک تُمّاجش دهد او کم خورد * خشم گیرد مهرها را بر درد
که چنین تُمّاج پختم بهر تو * تو تکبر می نمای و عُتو
تو سزایی در همان رنج و بلا * نعمت و اقبال گی سازد ترا
۳۳۷ آب تُمّاجش دهد کین را بگیر * گرنی خواهی که نوشی زان فطیر
آب تُمّاجش نگیرد طبع باز * زال بیژد شود خشمش دراز
از غضب شُرَبای سوزان بر سرش * زن فرو ریزد شود گل میغفرش
اشک از آن چشمش فرو ریزد زسوز * یاد آرد لطف شاه دِلْفروز
زان دو چشم نازنین با دلال * که زچهره شاه دارد صد کمال
۳۳۸ چشم ما ز آغش شد پُر زخم زاغ * چشم نیک از چشم بد با درد و داغ
چشم دریابسطی کز بسط او * هر دو عالم می نماید تار مو

باز اشتهرا B (۳۳۸) کور و کپیری. Bul. with *idāfat*. کور G (۳۳۷)

کور کپیری G. کاصل A. ناخنی را کاصل کارست B (۳۳۶)

ناختن. Bul. تا ترا B (۳۳۶)

در for K. تو سزای مرهان رنج و بلا. Bul. تو سزایی مرهان ادباررا B (۳۳۶)

زال بر رنجه شود. Bul. زال بیژد A (۳۳۶) زین فطیر B (۳۳۷)

زان فرو ریزد. Bul. شوربای. Bul. (۳۳۷)

گر هزاران چرخ در چشمش رود * همچو چشمه پیش قلزُر گم شود
 چشم بگذشته ازین محسوسها * یافته از غیبی بوسها
 خود نی یایم یکی گوئی که من * ننگه گوم از آن چشم حسن
 ۲۶۴۵ می چکد آن آب محمود جلیل * می رُبودی قطره اش را جبرئیل
 تا بهالد در پَر و منقارِ خویش * گر دهد دستوریش آن خوب کیش
 باز گوید خشم کپیر از فروخت * فَرّ و نور و صبر و علم را نسوخت
 باز جانم باز صد صورت تند * زخم بر ناقه نه بر صالح زند
 صالح از یکدم که آرد با شکوه * صد چنان ناقه بزاید متن کوه
 ۲۶۵۰ دل می گوید خموش و هوش دار * ورنه درآیند غیرت بود و تار
 غیرتش را هست صد حِلْمِ نمان * ورنه سوزیدی بیکنم صد جهان
 نفوت شای گرفتش جای پند * تا دل خود را زیند پند کند
 که گم با رأیِ هامن مشورت * کوست پشت ملک و قطبِ مقدرت
 مصطفی را رأی زن صدیق رب * رأی زن بو جهل را شد بو لهب
 ۲۶۵۵ عَرَفِ جنسیت چنانش جذب کرد * کان نصیحتها پیشش گشت سرد
 جنس سوی جنس صد پَرّه پَرَد * بر خیالش بندها را بر دَرَد

قصه آن زن کی طفل او بر سر ناودان غنژید و خطر افتادن
 بود و از علی کرم الله وجهه چاره جست،

يك زنی آمد بپیش مُرْتَضَى * گفت شد بر ناودان طفلی مرا

هزاران بحر B (۲۶۴۲)

چشم with *idāfat* G (۲۶۴۳)

نی یایم از آن گوئی A (۲۶۴۴)

بر پر B (۲۶۴۶)

بسوخت B. از فروخت A (۲۶۴۷)

ار یکدم H (۲۶۴۹)

بندها را A. صد پَرّه برد Bul. (۲۶۵۶)

علی مرتضی رضی الله عنه ABH. بود after و. om. غنژید AH Bul. سر B om. Heading:

طفل Bul. (۲۶۵۷)

گزش میخوانم نمی‌آید بدست * ور هلم ترسم که افتند او بپست
 نیست عاقل تا که در یابد چوما * گر بگویم کر خطر سوی من آ
 هم اشارت را نمی‌داند بدست * ور بدانند نشنود این هم بدست ۲۶۶۰
 بس نمودم شیر و پستان را بدو * او همی گرداند از من چشم و رُو
 از برای حق شایید ای جهان * دستگیر این جهان و آن جهان
 زود درمان کن که می‌لرزد دلم * که بدرد از میوه دل بسکلم
 گفت طفلی را بر آور هر بیمار * تا ببیند جنس خود را آن غلام
 سوی جنس آید سبک زان ناودان * جنس بر جنس است عاشق جاودان ۲۶۶۵
 زن چنان کرد و چو دید آن طفلی او * جنس خود خوش بدو آورد رُو
 سوی بام آمد ز متن ناودان * جاذب هر جنس را هر جنس دان
 غر غر آن آمد بسوی طفل طفل * با رهید او از فتادن سوی سفل
 زان بود جنس بشر پیغمبران * تا بجنسیت رهند از ناودان
 پس بشر فرمود خود را مثلکم * تا بجنس آید و کم گردید گم ۲۶۷۰
 زانک جنسیت عجایب جاذبیت * جاذبش جنسست هر جا طالبیت
 عیسی و اذریس بر گردون شدند * با ملایک چونک هم جنس آمدند
 باز آن هاروت و ماروت از بلند * جنس تن بودند زان زیر آمدند
 کافران هم جنس شیطان آمد * جانشان شاگرد شیطانان شد
 صد هزاران خوی بد آموخته * دیده‌های عقل و دل بر دوخته ۲۶۷۵
 کمترین خوشان بزشتی آن حسد * آن حسد که گردن ابلیس زد
 زان سگان آموخته فند و حسد * که نخواهد خلق را ملک ابد
 هرکرا دید او کمال از چپ و راست * از حسد قولنجش آمد درد خاست

دل بگلم B Bul. (۲۶۶۲) شیر پستان را A (۲۶۶۱) تا کی A (۲۶۵۹)

پیغامبران ABGHK (۲۶۶۱) هر جنس دان A (۲۶۶۷)

و گم A گردند ABHK Bul. بجنس آید ABHK Bul. (۲۶۷۰)

جاذب جنس است B (۲۶۷۱)

زَانِكْ هِر بَدْبَخْتِ خَرْمَن سُوخْتِه * مِ نِخواهد شمعِ کس افروختنه
 ۳۸۰ هِن کمالی دست آور تا تو هم * از کمالِ دیگران نَفْتی بَغَم
 از خدا میخواه دفعِ این حسد * تا خدایت و رهاند از جسد
 مرترا مشغولی بخشد درون * که نپردازی از آن سوی برون
 جرعهٔ مِی را خدا آن می دهد * که بدو مست از دو عالم می رهد
 خاصیت بنهاده در کفِ حشیش * کو زمانی می رهاند از خودیش
 ۳۸۵ خواب را یزدان بدان سان می کند * کز دو عالم فکر را بر می کند
 کرد مجنون را ز عشقِ پوستی * کو بنشناسد عدو از دوستی
 صد هزاران این چنین می دارد او * که بر ادراکاتِ تو بگمارد او
 هست میهای شفاوت نفس را * که زره بیرون برد آن نفس را
 هست میهای سعادت عقل را * که بیابد منزلِ بی نقل را
 ۳۹۰ خیمهٔ گردون ز سرمستی خویش * بر کند زان سو بگیرد راه پیش
 هِن بهر مستی دلا غرهٔ مشو * هست عیسی مستِ حق خرمست جو
 این چنین می را بچو زین خنِها * مستی اش نبود ز کوه دُنِها
 زَانِكْ هِر معشوق چون خنِبیست پُر * آن یکی دُرد و دگر صافی چو دُر
 می شناسا هِن بچش با احتیاط * تا مِی یابی منزّه ز اختلاط
 ۳۹۵ هر دو مستی می دهندت لیک این * مستیات آرد گشایان تا رَبِّ دین
 تا رهی از فکر و وسواس و حیل * بی عقال این عقل در رَفْصُ الْجَلِ
 انیسا چون جنسِ رُوحند و مَلک * مر مَلک را جذب کردند از فلك
 باد جنسِ آتشست و بارِ او * که بود آهنگِ هر دو بر علُو

که بدان مست B (۳۸۲) . و رهاند از حسد A BuI. (۳۸۱)

کو for که A (۳۸۱) . بهاد AH (۳۸۴)

. زکوه دُنِها B . بچو زین خنِها B (۳۹۲)

. چون خنِبیست B . هر خنِبیست A (۳۹۲)

. بی عقال عقل B . فکر وسواس A (۳۹۶)

چون ببندی تو سر کوزه نمی * در میان حوض یا جویی نمی
 ۲۷۰۰ تا قیامت آن فرو نآید پیست * که دلش خالیست و در وی باد هست
 میل بادش چون سوی بالا بود * ظریف خود را هم سوی بالا کشد
 باز آن جانها که جنس انبیاست * سوی ایشان گش گشان چون سایه است
 زآنک عقلش غالبست و بی زشک * عقل جنس آمد یخلفت با ملک
 و آن هوای نفس غالب بر عدو * نفس جنس اسفل آمد شد بدو
 ۲۷۰۵ بود قبطی جنس فرعون ذمیم * بود سبطی جنس موسی کلیم
 بود هامان جنس تر فرعون را * برگزیدش بُرد بر صدر سرا
 لاجرم از صدر تا قعرش کشید * که زجنس دوزخند آن دو پلید
 هر دو سوزنک چو دوزخ ضد نور * هر دو چون دوزخ ز نور دل نور
 زآنک دوزخ گوید ای مؤمن تو زود * برگذر که نورت آتش را رُبود
 ۲۷۱۰ بگذر ای مؤمن که نورت و کشد * آتش را چونک دامن و کشد
 می‌رمد آن دوزخی امر نور هم * زآنک طبع دوزخستش ای صنم
 دوزخ از مؤمن گریزد آنچنان * که گریزد مؤمن از دوزخ بجان
 زآنک جنس نار نبود نور او * ضد نار آمد حقیقت نور جو
 در حدیث آمد که مؤمن در دعا * چون امان خواهد زد دوزخ از خدا
 ۲۷۱۵ دوزخ از وی هم امان خواهد بجان * که خدایا دور دارم از فلان
 جاذبه جنسیتست اکنون بین * که تو جنس کیستی از کفر و دین
 گر بهامان مالی هامانی * و بی بهوسی مالی سُبْحانی
 و بیهر دو مالی انگیخته * نفس و عقلی هر دو ان آمیخته

(۲۷۰۰) B Bul. om. و.

برد تا صدر Bul. بر گزید او را برای عون را B. جنس مر فرعون را (۲۷۰۶)

زانکه گوید دوزخ Bul. (۲۷۰۶) هر دو سوزان و چو دوزخ B (۲۷۰۸)

The verse given in AB. سُبْحانی for هارونی AB. هامانی for فرعونیی (۲۷۱۷)

هر دو آن K Bul. هر دورا آمیخته B. عقل A (۲۷۱۸) is suppl. in marg. H.

هر دو در جنگد هان و هان بکوش * تا شود غالب معافی بر نئوش
 ۲۷۲۰ در جهان جنگ شادی این بسست * که بینی بر عدو هر دم شکست
 آن سستیزه رو بسختی عاقبت * گفت با هامان برای مشورت
 وعده‌های آن کلیمُ اللهرا * گفت و محرر ساخت آن گمراهرا

مشورت کردن فرعون با وزیرش هامان در ایمان آوردن بموسی
 علیه السّلم،

گفت با هامان چو تنه‌اش بدید * جست هامان و گریبان را درید
 بانگها زد گریها کرد آن لعین * کوفت دستار و کله‌را بر زمین
 ۲۷۲۰ که چگونه گفت اندر روی شاه * این چنین گستاخ آن حرف تباه
 جمله عالم را مسخر کرده تو * کار را با بخت چون زر کرده تو
 از مشارق و مغارب بی لجاج * سوی تو آرند سلطانان خراج
 پادشاهان لب همی مالند شاد * بر ستانه خاک تو ای کقباد
 اسپ یاغی چون ببیند اسپ ما * رو بگرداند گریزد بی عصا
 ۲۷۲۰ تا کنون معبود و مسجود جهان * بوده گرده کینه بندگان
 در هزار آتش شدن زین خوشترست * که خداوندی شود بند پرست
 نه بکش اول مرا ای شاه چین * تا نبیند چشم من بر شاه این
 خسرو اول مرا گردن بزن * تا نبیند این مذلت چشم من
 خود نبودست و مبادا این چین * که زمین گردون شود گردون زمین
 ۲۷۲۰ بندگان مان خواجه‌تاش ما شوند * بی دلان مان دل‌خراش ما شوند
 چشم‌روشن دشمنان و دوست کور * گشت مارا پس گلستان قعر گور

گریانش Bnl. (۲۷۲۳) . محرم کرد B (۲۷۲۲)

این حرف B (۲۷۲۰)

تزییف سخن هامان علیه اللعنة،

دوست از دشمن هی نشناخت او * نرذرا گورانه کثری باخت او
 دشمن تو جز تو نبود ای لعین * بی گناهان را مگو دشمن بکین
 پیش تو این حالت بد دولتست * که دواَدو اول و آخر لست
 گر ازین دولت تنازی خز خزان * این بهارت را هی آید خزان ۲۷۴۰
 مشرق و مغرب چو تو بس دیده اند * که سر ایشان زتن بپریده اند
 مشرق و مغرب که نبود بر فرار * چون کنند آخر کسی را پایدار
 تو بدان فخر آوری کز ترس و بند * چا پلوست گشت مردم روز چند
 هر کرا مردم سجودی می کنند * زهر اندر جان او می آکنند
 چونک بر گردد از او آن ساجدش * داند او کآن زهر بود و موبدش ۲۷۴۰
 ای ختک آنرا که ذلک نفسهُ * وای آنک از سر کشی شد چون که او
 این تکبر زهر فائل دان که هست * از می پُر زهر شد آن گنج مست
 چون می پُر زهر نوشد مدیری * از طرب یکدم بچنابند سری
 بعد یکدم زهر بر جانش فتد * زهر در جانش کند داد و ستد
 گر نداری زهری اش را اعتقاد * گوچه زهر آمد نگر در قوم عاد ۲۷۰
 چونک شاهی دست یابد بر شهی * بکشش یا باز دارد دم چهی
 ورم بیابد خسته افتاده را * مرهمش سازد شه و بدهد عطا
 گرنه زهرست آن تکبر پس چرا * کشت شه را بی گناه و بی خطا

Heading: ABH om. علیه اللعنة.

(۲۷۳۹) Bul. دولت بست. Bul. لت بست.

(۲۷۴۰) A. نیاری جز خزان. B. تنازی.

(۲۷۴۳) A om. و.

(۲۷۴۱) Bul. in the second hemistich کند جانش در تن و جانش.

(۲۷۰۱) B دست آید. (۲۷۰۲) K Bul. این تکبر.

وین دگر را بی زخدمت چون نواخت * زین دو جنبش زهرا شاید شناخت
 ۲۷۵۰ راه زن هرگز گدایی را نزد * گرگ گرگ مرده را هرگز گزد
 خضر کشتی را برای آن شکست * تا تواند کشتی از فجار رست
 چون شکسته می‌رهد اشکسته شو * امن در فقرست اندر فقر رو
 آن گهی کو داشت از کان نقد چند * گشت پاره پاره از زخم گزند
 تیغ بهر اوست کورا گردنیست * سایه کافکدست بر وی زخم نیست
 ۲۷۶۰ مهتری نطفست و آتش اے غوسه * ای برادر چون بر آذر می‌روی
 هرچ او هوار باشد با زمین * تیرهارا گی هدف گردد بین
 سر بر آرد از زمین آنگاه او * چون هدفها زخم یابد بی رفو
 نردبان خلق این ما و منیست * عاقبت زین نردبان افتادنیست
 هرکه بالاتر رود ابله‌ترست * کاستخوان او بتر خواهد شکست
 ۲۷۶۵ این فروعست و اصولش آن بود * که ترفع شرکت یزدان بود
 چون نهدے و نکشتی زند زو * یاغی باشی بشرکت ملک جو
 چون بدو زند شدی آن خود ویست * وحدت محض است آن شرکت گیت
 شرح این در آینه اعمال جو * که نیابی فهم آن از گفت و گو
 گر بگویم آنچه دارم در درون * بس جگرها گردد اندر حال خون
 ۲۷۷۰ بس کنم خود زیرکانرا این بس است * بانگ دُو کردم اگر در ده کس است
 حاصل آن هامان بدان گفتار بد * این چنین راهی بر آن فرعون زد
 لقمه دولت رسیده تا دهان * او گلوے او بُریه ناگهان
 خرمن فرعون را داد او بیاد * هیچ شهرا این چنین صاحب مباد

(۲۷۵۴) A. باید شناخت. A. دیگررا (۲۷۵۴) B om.

(۲۷۵۸) Bnl. در کان. (۲۷۶۶) Bnl. یاغی.

(۲۷۶۸) K. فهم این (۲۷۶۸) B. در گفت و گو.

(۲۷۷۰) GK. در ره کس است. A. as in text. دو (۲۷۷۰) GK.

(۲۷۷۱) Bnl. رهرا بدان فرعون زد. (۲۷۷۱) Bnl.

نومید شدن موسی علیه السّلم از ایمان فرعون بتاثیر کردن
سخن هامان در دل فرعون،

گفت موسی لطف بنمودم و جود * خود خداوندیت را روزی نبود
آن خداوندی که نبود راستین * مرورا نه دست دان نه آستین ۲۷۷۰
آن خداوندی که دزدیده بود * بی دل و بی جان و بی دیده بود
آن خداوندی که دادندت عوام * باز بستانند از تو همچو وام
ده خداوندی عاریت بحق * تا خداوندیت بخشد متفق

منازعت امیران عرب با مصطفی علیه السّلم کی ملك را
مقاسمت کن یا ما تا نزاعی نباشد و جواب فرمودن مصطفی
علیه السّلم کی من مأمورم درین امارت و بحث
ایشان از طرفین،

آن امیران عرب گرد آمدند * نزد پیغمبر مُنازع می شدند
که تو میری هر یک از ما هم امیر * بخش کن این مُلك و بخش خود بگیر ۲۷۸۰
هر یکی در بخش خود انصاف جو * تو زبخش ما دو دست خود بشو
گفت میری مرا حق داده است * سروری و امری مُطلق داده است

بجاگیر B. بجا یافتن سخن هامان. AHK Bul. ایمان آوردن فرعون. Heading (1): Bul. شدن سخن هامان.

تا منازعه نباشد B. با ما مقاسمت کن. Bul. ملك را before کی. Heading (2): Bul. om. فرمودن رسول کی من مأمورم B.

تو امیری (۲۷۸۰) Bul. begins the verse with پیغامبر (۲۷۷۴) ABGHK

(۲۷۸۲) ABHK Bul. in the second hemistich: سرور جمله جهام کرده است. The

reading in the text is suppl. in marg. H.

کین قرانِ آخِندست و دَوْرِ او * هین بگیریِ امرِ اورا اِتَقُوا
 قوم گفتندش که ما هم زان قضا * حاکیم و داد امیری مان خدا
 ۲۷۸۵ گفت لیکن مر مرا حق مُلک داد * مر شمارا عاریه امرِ بهرِ زاد
 میرئ من تا قیامت باقی است * میرئ عاریتی خواهد شکست
 قوم گفتند ای امیر افزون مگو * چیست حُجّت بر فزون جوئی تو
 در زمان ابری بر آمد زامِر مُر * سِلّ آمد گشت آن اطراف پُر
 رُو بشهر آورد سِلّ بس مهیب * اهلِ شهر افغان کنان جمله رَعیب
 ۲۷۹۰ گفت پیغمبر که وقتِ امتحان * آمد اکنون تا گانِ گردد عیان
 هر امیری نیزه خود در فگند * تا شود در امتحان آن سِلّ بِنَد
 پس قضیب انداخت در وی مُصْطَفَى * آن قضیبِ مُعْجِزِ فرمان روا
 نیزه‌ها را همچو خاشاک رُبود * آب تیزِ سِلّ پُر جوشِ عَنود
 نیزه‌گم گشت جمله و آن قضیب * بر سرِ آب ایستاده چون رقیب
 ۲۷۹۵ زاهتار، آن قضیب آن سِلّ زفت * رُو بگردانید و آن سِلّاب رفت
 چون بدیدند از وی آن امرِ عظیم * پس مِقِر گشتند آن میران زیم
 جز سه کس که حقدِ ایشان چیره بود * ساحرش گفتند و کاهن از جُود
 مُلک بر بَسْتِه چنان باشد ضعیف * مُلک بر رُسْتِه چنین باشد شریف
 نیزه‌ها را گر ندیدی با قضیب * نامشان بین نامِ او بین اے تَجیب
 ۲۸۰۰ نامشان را سِلّ تیزِ مرگ بُرد * نامِ او و دولتِ تیزش نمرد
 پنج نوبت می‌زنندش بر دوام * همچین هر روز تا روزِ قیام

(۲۷۸۵) B Bul. عاریت. (۲۷۸۷) A om. B افزون مجو. (۲۷۸۸) A om.

(۲۷۸۹) AB Bul. سِلّی. A. جمله زغیب. (۲۷۹۰) ABGHK پیغامبر.

(۲۷۹۱) B خودرا فگند. (۲۷۹۲) B بروی.

(۲۷۹۳) Bul. پر جوش و عنود. (۲۷۹۴) A جمله آن قضیب.

(۲۷۹۵) A after بگردانید و. A Bul. om. رو بگردانید و سوی دشت رفت B. *dit.* رفت A.

In H و appears to have been supplied. K Bul. و رفت.

(۲۷۹۷) A خیره بود. (۲۸۰۱) A همچین پروز.

گر ترا عقلت کردم لطفها * و ر خری آوردهام خرا عصا
 آنچنان زین آخرت بیرون کنم * کز عصا گوش و سرت پر خون کنم
 اندرین آخر خران و مردمان * می نیابند از جنای تو امان
 ۲۸۰۵ نک عصا آوردهام بهر ادب * هر خری را گو نباشد مُسْتَحَب
 ازدهایی و شود در قهر تو * کاژدهایی گشته در فعل و خو
 ازدهای کوهی تو بی امان * لیک بنگر ازدهای آسمان
 این عصا از دوزخ آمد چاشنی * که هلا بگریزاندر روشنی
 ورنه در مانی تو در دندان من * مَخْلَصت نبود ز دَر بندان من
 ۲۸۱۰ این عصایی بود این دم ازدهاست * تا نگویی دوزخ یزدان کجاست

در بیان آنک شناسای قدرت حق نپرسد کی بهشت و دوزخ کجاست،

هر کجا خواهد خدا دوزخ کند * اوج را بر مرغ دام و فخ کند
 هم زدندانت بر آید دردها * تا بگویی دوزخست و ازدها
 یا کند آب دهانت را غسل * تا بگویی که بهشتست و حلل
 از بن دندان برویاند شکر * تا بدانی قوت حکم قدم
 ۲۸۱۰ پس بدندان بی گناهان را مگز * فکر کن از ضربت نامحترز
 نیل را بر قبطیان حق خون کند * سبطیانرا از بلا محصون کند

کر خری را A. يك عصا (۲۸۰۵) و. om. A (۲۸۰۴)

ازدهایی in the second hemistich. A (۲۸۰۶)

Heading: A دوزخ کجاست و B کی بهشت کجاست و دوزخ A.

بر آرد دردها Bul. (۲۸۱۲)

حکم و قدر A (۲۸۱۴) که بگویی AK. تا کد A (۲۸۱۳)

In A the second hemistich precedes the first. B سبطیانرا فد نامنون کد (۲۸۱۶)

سبطیانرا for بر کلیسی and so H in marg., with

تا بدان پیش حق تمیز هست * در میان هوشیار راه و مست
 نیل تمیز از خدا آموختست * که گشاد این را و آنرا سخت بست
 لطف او عاقل کند مر نیل را * قهر او ابله کند قایل را
 ۲۸۱۶ در جمادات از کرم عقل آفرید * عقل از عاقل بقهر خود برید
 در جماد از لطف عقلی شد پدید * وز نکال از عاقلان دانش رمید
 عقل چون باران بآمر آنجا برنخت * عقل این سوخشم حق دید و گرنخت
 ابر و خورشید و مه و نجم بلند * جمله بر ترتیب آیند و روند
 هر یکی ناید مگر در وقت خویش * که نه پس ماند زهنگام و نه پیش
 ۲۸۱۵ چون نکرده فهم این را زانیا * دانش آوردند در سنگ و عصا
 تا جمادات دگر را بی لباس * چون داری از قیاس
 طاعت سنگ و عصا ظاهر شود * وز جمادات دگر مخیر شود
 که زیزدان آگهیم و طایعیم * ما همه بی اتفافی ضایعیم
 همچو آب نیل دانی وقت غرق * کو میان هر دو امت کرد فرق
 ۲۸۱۷ چون زمین دانیش دانا وقت خسف * در حق قارون که قهرش کرد و نسف
 چون قهر که امر بشنید و شتافت * پس دو نیمه گشت بر چرخ و شکافت
 چون درخت و سنگ کاندر هر مقام * مصطفی را کرده ظاهر السلام

(۲۸۱۷) A هوشیار و راه مست. In A the order of the verses after ۲۸۱۶ is as follows: ۲۸۱۹, ۲۸۲۰, ۲۸۱۷, ۲۸۱۸, ۲۸۲۱.

(۲۸۱۸) B BuL. گشاد آنرا و اینرا. (۲۸۱۹) BuL. لطف حق.

(۲۸۲۲) GH عقل چون *with idāfat*.

(۲۸۲۵) B از این از انیا. BuL. از سنگ.

(۲۸۲۶) K دارد از قیاس. (۲۸۲۷) K مخبر بود.

(۲۸۲۸) AB بی اتفافی.

(۲۸۲۰) BuL. کرد نسف.

(۲۸۲۲) B ظاهر او سلم.

جواب دهری که منکر الوهیتست و عالم را قدیم می‌گوید

دے یکی می‌گفت عالم حادثست * فانست این چرخ و حش وراثت
 فلسفی گفت چون دانی حدوث * حادثی ابر چون داند غیوث
 ذرہ خود نیستی از انقلاب * تو چه می‌دانی حدوث آفتاب ۲۸۳۰
 کرمکی کاندر حدت باشد دفین * گی بدانند آخر و بدو زمین
 این بتقلید از پدر بشنیده * از حماقت اندرین پیچیده
 چیست برهان بر حدوث این بگو * ورنه خامش کن فزون گوی مجو
 گفت دیدم اندرین بحر عمیق * بحث می‌کردند روزے دو فریق
 در جدال و در خصام و در ستوه * گشت هنگامه بر آن دو کس گروه ۲۸۴۰
 من بسوی جمع هنگامه شدم * اطلاع از حال ایشان بستدم
 آن یکی می‌گفت گردون فانی است * بی گمانی این بنارا بانی است
 و آن دگر گفت این قدیم و بی گمانی است * نیستش بانی و یا بانی و است
 گفت منکر گشته خلاق را * رون و شب آرنه و رزاق را
 گفت بی برهان نخواهر من شنید * آنچه گوی آن بتقلیدی گزید ۲۸۴۰
 هین بیاور حجت و برهان که من * نشنوم بی حجت این را در زمن
 گفت حجت در درون جانم است * در درون جان نمان برهانم است
 تو نهی بینی هلال از ضعف چشم * من همی بینم مکن بر من تو خشم
 گفت و گو بسیار گشت و خلق گنج * در سر و پایان این چرخ بسج
 گفت یارا در درونم حجتیست * بر حدوث آسمانم آیتیست ۲۸۵۰
 من یقین دارم نشانش آن بود * مر یقین دان را که در آتش رود

Heading: K بحث کردن سنی و فلسفی و جواب دهری آنچه and so Bul.

(۲۸۳۰) A تو چو می‌دانی .

(۲۸۳۶) Bul. بدأ زمین .

(۲۸۴۰) K گشته هنگامه .

(۲۸۴۲) A آن دگر . B آن قدم .

(۲۸۴۰) ABHK Bul. آنچه گوی .

در زبان و ناید آن حجت بدان * همچو حالِ سرِّ عشقِ عاشقان
 نیست پیدا سرِّ گفت و گویِ من * جز که زردی و نزاری رُویِ من
 اشک و خون بر رخ روانه و دود * حجتِ حُسن و جمالش و شود
 ۲۸۵۵ گفت من اینها ندانم حجتی * که بود در پیشِ عامه آیتی
 گفت چون قلبی و نقدی دم زنند * که تو قلبی من نکوم ارجمند
 هست آتش امتحانِ آخرین * کاندر آتش در فتنه این دو قرین
 عام و خاص از حالشان عالم شوند * از گمان و شک سوی ایقان روند
 آب و آتش آمد ای جان امتحان * نقد و قلبی را که آن باشد نهان
 ۲۸۶۰ تا من و تو هر دو در آتش رویم * حجتِ باقی حیرانان شویم
 تا من و تو هر دو در بحرِ اوقیم * که من و تو این گره را آیتیم
 همچنان کردند و در آتش شدند * هر دو خود را بر تَفِ آتش زدند
 آن خدا گویند مردم مدعی * رست و سوزید اندر آتش آن دعی
 از مؤذن بشنو این اِعلام را * کوری افزون روانِ خام را
 ۲۸۶۲ که نسوزیدست این نام از اجل * کش مسی صدر بودست و اجل
 صد هزاران زین رهان اندر قران * بر دریک پرده‌ای مُنکران
 چون گرو بستند غالب شد صواب * در دوام و معجزات و در جواب
 فهم کردم کآنک دم زد از سبق * وز حدوث چرخ پیروزست و حق
 حجتِ مُنکر هماره زردرو * یک نشان بر صدقِ آن انکار گو
 ۲۸۷ یک مناره در ثنای مُنکران * گو درین عالم که تا باشد نشان

حال و سرِّ B (۲۸۵۲)

روانه می‌رود AB Bul. اشک من بر رخ B. اشک خون K Bul. (۲۸۵۴)

خاص و عام B Bul. (۲۸۵۸) در فتنه B Bul. (۲۸۴۷)

باشد آن نهان A (۲۸۵۹) After this verse Bul. adds: (۲۸۶۲)

فلسفورا سوخت و خاکستر بکرد * منتقرا ساخت و تازه‌تر بکرد

آن نام از عجل H (۲۸۶۵) آعلام K. اِعلام G (۲۸۶۴)

همیشه زردرو B (۲۸۶۹) دوام معجزات B Bul. (۲۸۶۷)

مِثْرَى كُوْكَه بَرِ اَنْجَا مُخْيِرَى * يَادِ اَرْدِ رُوْزْكَارِ مُنْكَرَى
 رُوْیِ دِنَامِ وِ دِرَمِّ از نَامَشَانِ * تَا قِيَامَتِ مِی دِهْدِ زَيْنِ حَقِّ نَشَانِ
 سَكَّةَ شَاهَانِ هِی گَرْدَدِ دَكْرَ * سَكَّةَ اَحْمَدِ بَیْنِ تَا مُسْتَفَرِّ
 بَرِ رَخِ نَقْرَه وِ یَا رُوْیِ زَرَى * وَ نَمَا بَرِ سَكَّةِ نَامِ مُنْكَرَى
 ۲۸۷۵ خود مگر این معجز چون آفتاب * صد زبان بین نام او اُمُّ الْكِتَابِ
 زَهْرَه فِی كَسْرَا كِه يَكِ حَرْفِی از آن * یَا بَدَزَدَدِ یَا فَزَايِدِ دَرِ بَیَانِ
 یَا رِ غَالِبِ شُو كِه تَا غَالِبِ شُوْی * یَا رِ مَغْلُوْبَانِ مَشُو هِیْنِ اِی غَوْیِ
 حَجَّتِ مُنْكَرِ هِمِیْنِ اَمْدِ كِه مَن * غَیْرِ اِیْنِ ظَاهِرِ نِی بَیْنِمِ وَطْنِ
 هِیْچِ تَنْدِیْشِدِ كِه هَر جَا ظَاهِرِیْسْت * اَنْ زِحْكَنْهَایِ پَهْنَانِ مُخْيِرِیْسْت
 ۲۸۸- فَايِدُ هَر ظَاهِرِی خُودِ بَا طِنِ اسْت * هِیْچُو نَفْعِ اَنْدَرِ دَوَاهَا كَا مَنِ اسْت

تفسیر این آیت کی وَمَا خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا
 بَیْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ نیا فریدمشان بهر همین کی شما می بینید بلك
 بهر معنی و حکمت باقیه کی شما نمی بینید آنرا،

هیچ نقاشی نگارد زین نقش * بی امید نفع بهر عین نقش
 بلك بهر میهمانان و کهان * که بفرجه وا رهند از اندھان
 شادئ پنجگان و یاد دوستان * دوستان رفته را از نقش آن
 هیچ کوزه گر کند کوزه شتاب * بهر عین کوزه نه بر بوی آب
 ۲۸۸۵ هیچ کاسه گر کند کاسه تمام * بهر عین کاسه نه بهر طعام

روزگاری A. در آنجا BK Bul. (۲۸۷۱)

corr. صد زبان و نام او ABHK. این معجزه B. آن معجز Bul. خود بگر A (۲۸۷۵)

in marg. H.

corr. in marg. H. یا بدزدد یا بگرداند زبان ABH (۲۸۷۱)

Heading: A om. بهر همین. A om. باقیه.

هیچ خطاطی نویسد خط بَنَن * بهر عینِ خط نه بهر خواندن
 نقشِ ظاهر بهر نقشِ غایبست * وَاَنْ برائے غایب دیگر بیست
 تا یَوْمِ چارُم دَهَم بری شهر * این فوایدرا بمقدارِ نظر
 همچو بازبهای شطرنجِ ای پسر * فایده هر لعب در تالی نگر
 ۲۸۹۰ این نهادند بهر آن لعبِ نهان * وَاَنْ برائے آن و آن بهرِ فلان
 همچنین دیدک جهات اندر جهات * در پی هم تا رسی در بُرد و مات
 اول از بهرِ دُوم باشد چنان * که شدن بر پایهای نردبان
 وَاَنْ دوم بهر سوم و دان تمام * تا رسی تو پایه پایه تا بیام
 شهوتِ خوردن ز بهرِ آن منی * آن منی از بهرِ نسل و روشنی
 ۲۸۹۵ کندینش و نبیند غیر این * عقلِ او بی سیر چون نیت زمین
 نیت را چه خواند که ناخواند * هست پای او بگل در مانده
 گرسرش جنبد بسیرِ بادِ رو * تو بسرجنبانیش غره مشو
 آن سرش گوید سَمْعَا ای صبا * پای او گوید عَصِیْنَا خَلَا
 چون نداند سیرِ راند چو عام * بر توکل می نهد چون کور گام
 ۲۹۰۰ بر توکل تا چه آید در نبرد * چون توکل کردن اصحاب نرد
 وَاَنْ نظرهایی که آن افسرده نیست * جز رونک و جز درنگ پرده نیست
 آنچه در ده سال خواهد آمدن * این زمان بیند بچشمِ خویشتن
 همچنین هر کس باندازه نظر * غیب و مُسْتَقْبَل ببیند خیر و شر
 چونک سد پیش و سد پس نماند * شد گذاره چشم و لَوَح غیب خواند
 ۲۹۰۵ چون نظر پس کرد تا بنو وجود * ماجرا وَاَعْزَازِ هستی رُو نمود

تا سم A (۲۸۸۸) . ظاهر for حاضر B (۲۸۸۷) . نه for نی AH (۲۸۸۶)

آن برای A . نهاده B (۲۸۹۰) . در مای دگر B . در مای دگر A (۲۸۸۹)

H has جهان in marg. as a variant for جهات (۲۸۹۱)

نیت را چون خواند A (۲۸۹۶) . و Bul. om. . وَاَنْ منی از بهر Bul. (۲۸۹۴)

چون کار کم A . ندارد سیر Bul. (۲۸۹۹) . یا صبا B (۲۸۹۸)

و Bul. om. . آن A om. (۲۹۰۱)

بِحَثِّ أَمْلَآكٍ زَمِينٍ بَا كَبْرِيَا * در خلیفه کردن، بابای م
 چون نظر در پیش افگد او بدید * آنچه خواهد بود تا محشر پدید
 پس ز پس می بیند او تا اصل اصل * پیش می بیند عیان تا روز فصل
 هر کسی اندازه روشن دلی * غیرا ببند بقدر صِفَلِ
 ۲۹۱۰ هرک صیقل بیش کرد او بیش دید * بیشتر آمد برو صورت پدید
 گرتو گویی کآن صفا فضل خداست * نیز این توفیق صیقل زان عطاست
 قدر همت باشد آن جهد و دعا * لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى
 واهب همت خداوندست و بس * همت شای ندارد هیچ خس
 نیست تخصیص خدا کس را بکار * مانع طوع و مُراد و اختیار
 ۲۹۱۵ لیک چون رنجی دهد بدبخت را * او گریزند بکفران رخت را
 نیک بختی را چو حق رنجی دهد * رخت را نزدیکتر و می نهد
 بددلان از بیم جان در کارزار * کرده اسباب هزیمت اختیار
 پُردلان در جنگ هر از بیم جان * حمله کرده سوی صف دشمنان
 رُستمان را ترس و غم و پیش بُرد * هم ز ترس آن بددل اندر خویش مُرد
 ۲۹۲۰ چون محک آمد بلا و بیم جان * زان پدید آید شجاع از هر جبان

وحی کردن حق بموسی علیه السلام کی ای موسی من کی

خالق تعالی ترا دوست می دارم

گفت موسی را بوحی دل خدا * کای گزیده دوست می دارم ترا
 گفت چه خصلت بود ای ذوالکرم * موجب آن تا من آن افزون کنم

کرد و پیش دید A (۲۹۱۰) . در خلیفه کردن آدم زلا ABK (۲۹۰۶)

آن توفیق A . گویی نی که آن فضل خداست B (۲۹۱۱)

زان شجاع آمد بیدار از جبان B (۲۹۲۰)

Heading: ABK Bul. خالق تعالی . Bul. om. after تعالی .

ذوالکرم AHK (۲۹۲۲)

گفت چون طفلی بپیشِ والد * وقتِ قهرش دست هر دروی زده
 خود نداند که جز او دیار هست * هر ازو مخور هر از اوست مست
 ۲۹۲۷ مادرش گر سیلی بر وی زند * هر بهادر آید و بر وی تند
 از کسی یارے نخواهد غیر او * اوست جمله شرّ او و خیر او
 خاطر تو هم زما در خیر و شر * التفاتش نیست جاهای دگر
 غیر من پیشت چو سنگت و کلوخ * گر صبی و گر جوان و گر شیوخ
 همچنانک *إِيَّاكَ* نَعْبُد در حین * در بلا از غیر تو لا نَسْتَعِين
 ۲۹۲۸ هست این *إِيَّاكَ* نَعْبُد حَضْرًا * در بُغْتِ وَأَنْ از پی نَفِي رِيا
 هست *إِيَّاكَ* نَسْتَعِين هم بهر حَضْر * حصر کرده استعانترا و قَصْر
 که عبادت مرترا آرم و بس * طع یارے هر زتو دارم و بس

خشم کردن پادشاه بر ندیم و شفاعت کردن شفیع آن مغضوب
 علیه‌را و از پادشاه در خواستن و پادشاه شفاعت او قبول
 کردن ورنجیدن ندیم از شفیع کی چرا شفاعت کردی،

پادشاهی بر ندیمی خشم کرد * خواست تا از وی بر آرد دُود و گُرد
 کرد شه شمشیر بیرون از غلاف * تا زند بر وی جزای آن خلاف
 ۲۹۲۹ هیچ کس را زهره نه تا دم زند * یا شفیی بر شفاعت بر تند

دست م بر وی زده B. دست در وی م زده AH (۲۹۲۷)

و م از اوست BK Bul. Suppl. in marg. H. (۲۹۲۷)

همچنان A (۲۹۲۹). چه سنگت A. Suppl. in marg. H. (۲۹۲۸)

ایا نستعین A (۲۹۲۸). *إِيَّاكَ* GH as in text.

Heading: ABG شنیعی آن. The reading of H is uncertain. K Bul.

ازین شفیع K Bul. و قبول کردن پادشاه شفاعت را B.

بر شنیعی بر تند A (۲۹۲۹). و A om. (۲۹۲۲)

جز عِجَادُ الْمَلِكِ نای در خواص * در شفاعت مُصْطَفَى وارانہ خاص
 بر جہد و زود در سجد فتاد * در زمان شہ تیغِ قہر از کف نہاد
 گنت اگر دیوست من بخشیدمش * ور بلبسی کرد من پوشیدمش
 چونک آمد پای تو اندر میان * راضیم گر کرد مجرم صد زیان
 ۲۹۴۰ صد ہزاران خشم را توانم شکست * کہ ترا آن فضل و آن مقدار هست
 لایہات را هیچ نتوانم شکست * زآنک لایہ تو یقین لایہ منست
 گر زمین و آسمان برہم زدے * زانتقام این مرد بیرون نامدے
 ور شدے ذرہ بذرہ لایہ گر * او نبردی این زمان از تیغ سر
 بر تو ی نہیم منت ای کریم * لیک شرح عزت تست ای ندیم
 ۲۹۴۵ این نکردی تو کہ من کردم یقین * ای صفات در صفات ما دین
 تو درین مُسْتَعْمَلِ نِی عاملی * زآنک محمول مَنی نِی حاملی
 مَا رَمِيتَ إِذْ رَمِيتَ گشتے * خویشتن در موج چون کف ہشتے
 لا شدی پہلوی اِلَّا خانہ گیر * این عجب کہ ہر اسیری ہر امیر
 آنچه دادی تو ندادی شاہ داد * اوست بس اللہ اَعْلَمُ بِالرَّشَاد
 ۲۹۵۰ و آن ندیم رستہ از زخم و بلا * زین شفیع آزد و برگشت از ولا
 دوستی ببرد زان مخلص تمام * رُو بجایط کرد تا نارد سلام
 زین شفیع خویشتن بیگانہ شد * زین تعجب خلق در افسانہ شد
 کہ نہ مجنونست یاری چون بُرید * از کسی کہ جانِ او را وا خرید
 و خریدش آن دم از گردن زدن * خالک نعلِ پاش بایستی شدن
 ۲۹۵۵ بازگونہ رفت و بیزاری گرفت * با چنین دلدار کین دارے گرفت

م پوشیدمش B (۲۹۴۸) . از خواص Bul. (۲۹۴۶)

خشم را نام شکست BK Bul. . خشم بتوانم شکست A (۲۹۴۰)

چون کف کشتے A (۲۹۴۷) . مُسْتَعْمَلِ G (۲۹۴۶)

م اسیری م کبیر A (۲۹۴۸)

زجر و بلا Bul. . زخم بلا A (۲۹۵۰)

گر نہ مجنونست ABK Bul. (۲۹۵۲)

پس ملامت کرد اورا مُصَلِحِي * کین جفا چون می‌کشی با ناضحی
 جانِ تو بخرید آن دلداری خاص * آن دم از گردن زدن کردت خلاص
 گری بدی کردی نیایستی رمید * خاصه نیکی کرد آن یار حمید
 گفت بهر شاه مبدولست جان * او چرا آید شفیع اندر میان
 لِي مَعَ اللَّهِ وَقْتُ بُوَدِ أَنْ دَمِ مَرَا * لَا يَسْعُ فِيهِ نَبِيٌّ مُجْتَبَى ۲۹۶۰
 من نخواستم رحمتی جز زخم شاه * من نخواستم غیر آن شهرا پناه
 غیر شهرا بهر آن لا کرده‌ام * که بسوی شه تولا کرده‌ام
 گر ببرد او بقهر خود سَرَم * شاه بخشد شصت جان دیگرم
 کارِ من سَرَبَازِي و بِخَوِيشِي اسْت * کارِ شاهنشاه من سَرَبَخْشِي اسْت
 فَنَحْرِ أَنْ سَرَّ كَهْ كَفِ شَاهِشِ بُرْد * نَنگِ أَنْ سَرَّ كُو بَغْيَرِي سَرَّ بُرْد ۲۹۶۵
 شب که شاه از قهر در قیفش کشید * ننگ دارد از هزاران روز عید
 خود طوافِ آنک او شهین بود * فوق قهر و لطف و کفر و دین بود
 زان نیامد يك عبارت در جهان * که نهانست و نهانست و نهان
 زانک این آسها و الفاظ حمید * از گلابه آدی آمد پدید
 عَلَّمَ الْأَسْمَاءُ بُدْ أَدْمَا امَام * لِيكْ نَهْ اَنْدَرِ لِبَاسِ عَيْنِ و لَامر ۲۹۷۰
 چون نهاد از آب و گل بر سر کلاه * گشت آن اسامی جانی رؤسیاه
 که نقاب حرف و دم در خود کشید * تا شود بر آب و گل معنی پدید
 گرچه از يك وجه مَنطِق کاشف است * لِيكْ از ده وجه پرده و مَكْنِف است

جز رم شاه AB (۲۹۶۱) دادت خلاص B (۲۹۰۷)

شاه اگر برد بقهر Bul. (۲۹۶۲)

سربازی و زربخشی است H. سربازی و سربخشی است A (۲۹۶۴)
 Bul. in the second hemistich. کار شاهنشاه من سربخشی است H. کار شاهنشاه من زربخشی است
 لطف و مهر و کین بود B (۲۹۶۷). جان بخشیست

از ده وجه ترك و مزلفست H (۲۹۷۳). جان A (۲۹۷۱). کلابه K. کلابه G (۲۹۶۱)
 and so K, which omits و. The reading in the text is given in marg. H by a
 corrector. Bul. ترك مکنفست G. ترك مکنفست as in text.

گفتن خلیل مر جبرئیل را علیہا السَّلْم چون پرسیدش کی
 أَلَك حَاجَةٌ خَلِيلٍ جَوَائِشِ دَادِ كِي أَمَّا إِلَيْكَ فَلَا،

من خلیلِ وقتِسم و او جبرئیل * من نخواهم در بلا اورا دلیل
 ۲۹۷۵ او ادب ناموخت امر جبرئیلِ راد * که پرسید از خلیلِ حق مُراد
 که مُرادت هست تا یارے کنم * ورنه بگریزم سبکباری کنم
 گفت ابراهیم فی رَو از میان * واسطه زحمت بود بَعْدَ الْعِیَان
 بهر این دنیاست مُرْسَلِ رابطہ * مؤمنانرا زانک هست او واسطه
 هر دل ار سامع بُدْیِ وَحْیِ نِہان * حرف و صوتی گی بُدْیِ اندر جهان
 ۲۹۸۰ گرچه او مَحْمُودِ حَقِست و بی سَرست * لیک کارِ من از آن نازکترست
 کرده او کرده شاهست لیک * پیشِ ضَعْفِمْ بَدِ نِہانست نیک
 آنچه عینِ لطف باشد بر عوام * قهر شد بر نازنینانِ کرام
 بس بلا و رنجی باید کشید * عامه را تا فرق را توانند دید
 کین حُرُوفِ واسطه ای یارِ غار * پیشِ واصلِ خار باشد خار خار
 ۲۹۸۵ بس بلا و رنج بایست و وَقُوفِ * تا رهد آن رُوحِ صافے از حُرُوفِ
 لیک بعضی زین صدا گزتر شدند * باز بعضی صافے و بَرتر شدند
 همچو آبِ نیل آمد این بلا * سعدرا آبت و خون بر اشقیایا
 هرک پایان بین تر او مسعودتر * جدتر او کارد که افزون دید بر
 زانک داند کین جهان کاشتن * هست بهر مَحْشَرِ و بر داشتن

رحمت A (۲۹۷۷) . سبکباری کم A (۲۹۷۶)

حرف و صوتی گویدی A (۲۹۷۹)

and so H in marg. بر عشق کیشان کرام B. آنک عین لطف B (۲۹۸۲)

فرق بتوانند دید. Bul. فرق را دانند دید B (۲۹۸۳)

In A vv. ۲۹۸۵ and ۲۹۸۶ are transposed.

جهانی A (۲۹۸۹) . جدّ او کارد B (۲۹۸۸)

۲۹۹۰ هیچ عقّدی بهر عین خود نبود * بلک از بهر مقام ریح و سود
 هیچ نبود مُکری گربنگری * مُکریاش بهر عین مُکری
 بل برای فهر خصم اندر حسد * یا فزونی جُستن و اظهاری خود
 و آن فزونی هم پی طع دگر * بی معاف چاشنی ندهد صُور
 زان همی پرسی چرا این می کنی * که صُور زینتست و معنی روشنی
 ۲۹۹۵ ورنه این گفتن چرا از بهر چیست * چونک صورت بهر عین صورتیست
 این چرا گفتن سؤال از فایدهست * جز برای این چرا گفتن بدست
 از چه رو فایده جوئی ای امین * چون بود فایده این خود همین
 پس نفوش آسمان و آهل زمین * نیست حکمت کآن بود بهر همین
 گر حکیمی نیست این ترتیب چیست * ور حکیمی هست چون فعلش تهبست
 ۳۰۰۰ کس نسازد نقش گرمابه و خضاب * جز پی قصد صواب و ناصواب

مطالبه کردن موسی علیه السّلم حضرت را کی خَلَقْتَ خَلْقًا
 وَاَهْلَكْتَهُمْ و جواب آمدن،

گفت موسی ای خداوند حساب * نقش کردی باز چون کردی خراب
 نژ و ماده نقش کردی جان فزا * و آنگهان ویران کنی این را چرا
 گفت حق دانم که این پُرش ترا * نیست از انکار و غفلت وز هوا
 ورنه تأدیب و عتاب کردی * بهر این پُرش ترا آزردی
 ۳۰۰۵ لیک میخواهی که در افعال ما * باز جوئی حکمت و سیرم بفا
 تا از آن واقف کنی مر عامرا * پخته گردانی بدین هر خارما

طبعی دگر ABH (۲۹۹۳) . که بنگری K (۲۹۹۱)

از چه رو جوئی فواید B (۲۹۹۷) . همی ترمی B (۲۹۹۴)

Heading: Bul. حضرت خدارا .

خداوندی A (۲۰۰۱)

قاصدا سایل شدی در کاشفی * بر عوام ارچه که تو زان واقفی
 زآنک نیم علم آمد این سؤال * هر بروی را نباشد این مجال
 هر سؤال از علم خیزد هر جواب * همچنانک خار و گل از خاک و آب
 ۲۰۱۰ هر ضلال از علم خیزد هم هدی * همچنانک تلخ و شیرین از ندا
 زآشنای خیزد این بفض و ولا * وز غذای خوش بود سقم و قوی
 مستفید اعجبی شد آن کلیم * تا عجبیانرا کند زین سر علم
 ما هم از وے اعجبی سازیم خویش * پاسخش آرم چون بیگانه پیش
 خرفروشان خصم یکدیگر شدند * تا کلید قفل آن عقد آمدند
 ۲۰۱۵ پس بفرمودش خدا اے دُو لباب * چون پرسیده بیا بشنو جواب
 موسیا تخبی بکار اندر زمین * تا تو خود هم وادی انصاف این
 چونک موسی گشت و شد گشتش تمام * خوشه‌هاش یافت خوبی و نظام
 داس بگرفت و مر آنرا برید * پس ندا از غیب در گوش رسید
 که چرا کشتی کنی و پرورے * چون کمالی یافت آنرا برے
 ۲۰۲۰ گفت یا رب زان گم ویران و پست * که در اینجا دانه هست و گاه هست
 دانه لایق نیست در انبار گاه * گاه در انبار گندم هر تباہ
 نیست حکمت این دورا آمیختن * فرق واجب می‌کند در بیختن
 گفت این دانش تو از کی یافتی * که بدانش یی‌دری بر ساختی
 گفت تمیزم تو دادے اے خدا * گفت پس تمیز چون نبود مرا
 ۲۰۲۵ در خلایق رُوحهای پاک هست * رُوحهای تیره گُلناک هست
 این صدفها نیست در یک مرتبه * در یکی دُرست و در دیگر شبّه

همچنانک آن خار A (۲۰۰۶) . آن مجال B (۲۰۰۸)

قوی suppl. above A. غذای AB Bnl. (۲۰۱۱)

عجبیانرا suppl. above A (۲۰۱۲)

همدیگر, corr. in H. ABHK Bnl. (۲۰۱۴)

گاه هست و دانه هست A (۲۰۲۰) . تا تو هم خود Bnl. (۲۰۱۶)

تیره و گلناک Bnl. (۲۰۲۵) . هر دورا B (۲۰۲۲)

واجبست اظهار این نیک و تباه * همچنانک اظهار گندمها زکاه
بهر اظهارست این خالق جهان * تا نماند گنج حکمتها پنهان
گنت کنتا گنت مخفیا شنو * جوهر خود گم مکن اظهار شو

بیان آنک روح حیوانی و عقل جزوی و وهم و خیال
بر مثال دروغند و روح کی باقیست درین دوغ
همچو روغن پنهانست،

۲۰۴۰ جوهر صدقت خفی شد در دروغ * همچو طعم روغن اندر طعم دروغ
آن دروغت این تن فانی بود * راست آن جان ربانی بود
سالملا این دوغ تن پیدا و فاش * روغن جان اندرو فانی و لاش
تا فرستد حق رسولی بند * دوغ را در خمره جنباننده
تا بجنباند پهنجار و بفن * تا بدام من که پنهان بود من
۲۰۴۵ یا کلام بند کان جزو اوست * در رود در گوش او کو وخی جوست
اذن مؤمن وخی مارا وای است * آنچه ان گوش قرین داعی است
همچنانک گوش طفل از گنت مام * پُر شود ناطق شود او در کلام
ور نباشد طفل را گوش رَشَد * گنت مادر نشنود گنگی شود
دایما هر گز اصلی گنگ بود * ناطق آنکس شد که از مادر شنود
۲۰۴۰ دانک گوش گز و گنگ از آفتیست * که پذیرای دم و تعلیم نیست
آنک بی تعلیم بد ناطق خداست * که صفات او زعلتها جد است

Heading: Bul. در بیان ABK Bul. که باقیست.

(۲۰۴۰) ABHK Bul. همچنانک روغن اندر من دوغ. corr. in marg. H.

(۲۰۴۱) A دروغت آن جان A. آن دروغت suppl. above گرچه دروغت A.

(۲۰۴۲) B گر نباشد.

(۲۰۴۰) AH دم تعلیم In H و is suppl. above.

یا چو آدر کرده تلقینش خدا * بی حجابِ مادر و دایه و ازا
یا مسیحی که بتعلیم و دود * در ولادت ناطق آمد در وجود
از برای دفعِ بُهت در ولاد * که نزادست از زنا و از فساد
۲۰۴۵ جنبشی بایست اندر اجتهاد * تا که دوغ آن روغن از دل باز داد
روغن اندر دوغ باشد چون عدم * دوغ در هستی بر آورده علم
آنک هستی می‌نماید هست پوست * و آنک فانی می‌نماید اصل اوست
دوغ روغن ناگرفتست و کهن * تا بنگزینی به خَرَجش مکن
هین بگردانش بدانش دست دست * تا نماید آنچه پنهان کرده‌است
۲۰۵۰ ز آنک این فانی دلیل باقی‌است * لابه مستان دلیل ساقی‌است

مثال دیگر هم درین معنی،

هست بازبهای آن شیر علم * مخیره از بادهای مُکْتَم
گر نبود جنبش آن بادها * شیر مرده گی بجستی در هوا
زان شناسی بادرا گر آن صباست * یا دَبُورست این بیان آن خفاست
این بکن مانند آن شیر علم * فکر می‌جنباند او را دم بدر
۲۰۵۵ فکر کان از مشرق آید آن صباست * و آنک از مغرب دَبُور با وباست
مشرق این بادِ فکرت دیگرست * مغرب این بادِ فکرت زان سرست
مه جهادست و بود شرقش جهاد * جانِ جانِ جان بود شرقِ قواد
شرق خورشیدی که شد باطنِ فروز * قشر و عکس آن بود خورشیدِ روز
ز آنک چون مرده بود تن بی لَهَب * پیش او نه روز بنماید نه شب
۲۰۶۰ ورنه نباشد آن چو این باشد تمام * بی شب و بی روز دارد انتظام

دایه و اذا. Bnl. و آزا GH (۲۰۴۲)

شیر بی جان B (۲۰۵۲)

دبُورست و وباست B (۲۰۵۵)

شرفش فولاد Bnl. غور جهادست K (۲۰۵۷)

بی شب AH (۲۰۵۹)

باشد انتظام B (۲۰۶۰)

ہمچنانک چشم ی پیند بخواب * بی مہ و خورشید ماہ و آفتاب
نوم ما چون شد آخ الہوت ای فلان * زین برادر آن برادر را بدان
ور بگویندت کہ هست آن فرع این * مشنو آنرا اے مقلد بی یقین
وی پیند خواب جانت وصف حال * کہ بیدارے نیخی بیست سال
۴۰۶۵ در پی تعمیر آن تو غمہا * وی دوے سوے شہان بادہا
کہ بگو آن خواب را تعمیر چیست * فرع گفتن این چنین سرا سگست
خواب عامست این و خود خواب خواص * باشد اصل اجبا و اختصاص
پیل باید تا چو خسپد او رستان * خواب پیند خطہ ہندوستان
خر نیند ہیچ ہندستان بخواب * خر ز ہندستان نکر دست اغتراب
۴۰۷۰ جان همچون پیل باید نیک زفت * تا بخواب او ہند داند رفت تفت
ذکر ہندستان کند پیل از طلب * پس مصور گردد آن ذکرش بشب
اذکروا اللہ کار ہر او باش نیست * ارجعی بر پای ہر قلاش نیست
لیک تو آیس مشو ہم پیل باش * ور نہ پیل در پی تبدیل باش
کیمیا سازان گردون را بسین * بشنو از میناگران ہر دم طین
۴۰۷۵ نقش بندانند در جوف فلک * کار سازانند بہر لی و لک
گر نبینی خلق مشکین جیب را * بنگر ای شب گور این آسیبرا
ہر دم آسیبست بر ادراک تو * نبت تو نو رستہ بین امر خاک تو
زین بد ابرہیم آذم دیدہ خواب * بسط ہندستان دل را بی حجاب
لاجرم زنجیرہا را بردرید * مملکت برہم زد و شد ناپدید
۴۰۸۰ آن نشان دیدہ ہندستان بود * کہ جہد از خواب و دیوانہ شود
وی فشاند خاک بر تدبیرہا * وی دراند حلقہ زنجیرہا

شد for باشد، e. چون با and has ma om. (۴۰۶۲)

عامہ ست ABHK (۴۰۶۷) . تفسیر آن B (۴۰۶۵)

اذکر اللہ A (۴۰۷۲) . خسپد او شبان AB Bul. (۴۰۶۸)

نبت تو A (۴۰۷۷) . تبدیل G (۴۰۷۲)

آنچنان که گفت پیغمبر ز نور * که نشانش آن بود اندر صدور
که نجاف آرد از دائر آفرور * هم انابت آرد امر دائر آسورور
بهر شرح این حدیث مُصْطَفَى * داستانی بشنواے یار صفا

حکایت آن پادشاه زاده کی پادشاهی حقیقی بوی روی نمود، یَوْمَ
يَفْرُ الْمَرْءُ مِنْ أُخِيهِ وَآمِهِ وَأَبِيهِ تقد وقت او شد، پادشاهی
این خاک توده کودك طبعان کی قلعه گیری نام کنند آن کودك
کی چیره آید بر سر خاک توده بر آید و لاف زند کی قلعه مرست
کودکان دیگر بر وی رشك برند کی الترابُ رَبِيعُ الصَّبِيانِ،
آن پادشاه زاده چو از قید رنگها برست گفت من این خاکهای
رنگین را همان خاك دون می گویم زر و اطلس و آکسون نمی گویم
من ازین آکسون رستم بیکسون رستم، وَأَتَيْنَاهُ الْحَكْمَ صَبِيًّا
ارشاد حق را مرور سالها حاجت نیست در قدرتِ کُنْ
فیکون هیچ کس سخن قابلیت نگوید،

٤٠٨٥ پادشاهی داشت يك بُرنا پسر * باطن و ظاهر مزین از هنر
خواب دید او کان پسر ناگه بُرد * صافی عالم بر آن شه گشت دُرد
خشك شد از تاب آتش مَشْكِ او * که نماند از تفت آتش اشد او

٤٠٨٢) BGHK پیغامبر.

Heading: Bul. پادشاه حقیقی. A om. الصبيان. Bul. چون از قید. The words
هیچ کس for کسی. AB Bul. بیکسون جسم. G. Bul. are suppl. in marg.

٤٠٨٥) B ظاهر و باطن.

٤٠٨٦) K بدان شه.

آنچنان پُرشد ز دُود و دَزد شاه * که نمی‌باید در وه زاه آه
 خواست مردن فالیش بی‌کار شد * عُمَر مانده بود شه بیدار شد
 ۲۰۹۰ شادایی آمد ز بیداریش پیش * که ندیک بود اندر عمر خویش
 که ز شادی خواست هم فانی شدن * بس مطوق آمد این جان و بکن
 از دم غم می‌بمیرد این چراغ * وز کمر شادای ببرد اینت لاغ
 در میان این دو مرگ او زنده‌است * این مطوق شکل جای خنده‌است
 شاه با خود گفت شادی را سبب * آنچنان غم بود از نسیب رب
 ۲۰۹۵ ای عجب یک چیز از یک روی مرگ * و آن زیک روی دگر احیا و برگ
 آن یکی نسبت بدان حالت هلاک * باز هر آن سوے دگر امتساک
 شادئ تن سوی دنیا وه کمال * سوی روز عاقبت نقص و زوال
 خند را در خواب هر تعبیرخوان * گریه گوید با دریغ و اندهان
 گریه را در خواب شادی و فرح * هست در تعبیرای صاحب مرچ
 ۲۱۰۰ شاه اندیشید کین غم خود گذشت * لیک جان از جنس این بدظن گشت
 و ر رسد خاری چنین اندر قدم * که رود گل یادگاری بایدم
 چون فارا شد سبب بی منتهی * پس گداین راه را بندیم ما
 صد دریچه و در سوی مرگ لدیغ * می‌کند اندر گشادن ژبیغ ژبیغ
 ژبیغ ژبیغ تلخ آن درهای مرگ * نشنود گوش حرص از حرص برگ
 ۲۱۰۵ از سوی تن کزدها بانگ درست * وز سوی خصمان جفا بانگ درست
 جان سر بر خون کمی فهرست طب * نار علتها نظر کن ملهیب

آه راه B. در وی راه راه A (۲۰۸۸)

کو ندیک Bul. (۲۰۹۰) بود و شه A (۲۰۸۹)

این یکی K (۲۰۹۶) پس Bul. B as in text. بس مطوق AGHK (۲۰۹۱)

with بد شاد in marg. After this verse Bul. adds: A (۲۱۰۰)

چشم زخمی زین مبادا که رسد * یادگاری بایدم گر او رود

bis. بانگ درشت B (۲۱۰۵) اندر گشادی B. مرگ مژبیغ B (۲۱۰۴)

جان و سر Bul. جان سر G. جان سر K (۲۱۰۶) which is given as a variant in marg. H.

زَانِ هَمَّ غُرْمَا دَرِیْنِ خَانِه رِهْسْت * هِر دو گای پُر زَكْرُدْمَا چِهْسْت
 بَاد تَنْدَسْت و چِرَاغِم اَبْتَرِے * زُو یَغِیْرَام چِرَاغِ دِیْگَرِے
 تَا یُوَد کَر هِر دو بَلْکِ وَاغِی شُوْد * گِر بِيَاد اَن یَك چِرَاغِ از جَا رُوْد
 ۴۱۱۰ هِچُو عَارِف کَر تَن نَاقِص چِرَاغِ * شِعْمِ دَل اَفْرُوخْت از بَهِرِ فِرَاغِ
 تَا کِه رُوْزِے کِیْن بَیْمِرْد نَاگَهَان * پِیْشِ چِشْمِ خُوْد نَهْد او شِعْمِ جَانِ
 او نَکَرْد اِیْن فِهْمِ پَس دَاد از غِرَر * شِعْمِ فَاغِی رَا بِنَفَاغِی دِگَرِ

عروس آوردن پادشاه فرزند خود را از خوف انقطاع نسل،

پَس عَرُوسِی خَوَاسْت بَایْد بَهِرِ او * تَا نَهَایْد زَیْن تَزْوِجِ نَسْلِ رُو
 گِر رُوْد سُوے فَنَا اِیْن بَاز بَاز * فِرَخِ او گِر دَد زَبْعِدِ بَاز بَاز
 ۴۱۱۰ صَوْرَتِ اِیْن بَاز گِر زَیْنِجَا رُوْد * مَعْنِیْ او دَر وَاکْدِ بَاقِی بُوْد
 بَهِرِ اِیْن فِرْمُوْد اَن شَاهِ نَبِیْه * مُصْطَفَیْ کِه الْوَاکْدِ سِرْ اَبِیْه
 بَهِرِ اِیْن مَعْنِیْ هَمَّ خَلْقِ از شَغَفِ * یِیَا مَوْزَنْدِ طِفْلَانِ رَا حِرَفِ
 تَا بَهَانْدِ اَن مَعَانِیْ دَر جِهَانِ * چَوْنِ شُوْدِ اَن قَالِبِ اِیْشَانِ نَهَانِ
 حَقِ بَیْکَمْتِ حِرْصِشَانِ دَادَسْت جِدِ * بَهِرِ رُشْدِ هِر صَغِیْرِ مُسْتَعِدِ
 ۴۱۲۰ مَن هَمِ از بَهِرِ دَوَامِ نَسْلِ خَوِیْشِ * جُنْتِ خَوَاهِرِ پُورِ خُوْد رَا خُوْبِ کِیْشِ
 دِخْتَرِے خَوَاهِمِ زَنْسَلِ صَالِحِی * نِیْ زَنْسَلِ پَادِشَاهِی کَالِحِی

زکردما (۴۱۰۷) BGHK، غرما، and H in marg. غرما as a variant. G زکردما.

کافی شود. Bul. (۴۱۰۶) G بادِ with *iqāfat*.

عارف که ازین ناقص چراغ AB. که از تن H (۴۱۱۰).

این ببرد. A Bul. A تا کی روزی (۴۱۱۱).

از غرور G. این نکرد او فهم پس داد او ظفر B (۴۱۱۲).

از شغف AB (۴۱۱۷) Bul. او. (۴۱۱۳).

دادست و جد Bul. (۴۱۱۹) این قالب AK (۴۱۱۸).

طالحی Bul. پادشاه Bul. B (۴۱۲۱).

شاه خود این صالحست آزاد اوست * فی اسیرِ حرصِ فرجست و گلوست
 مر اسیران را لقب کردند شاه * عکس چون کافور نام آن سیاه
 شد مفازه بادیة خون خوار نام * نیکبخت آن پسر را کردند عام
 ۲۱۲۵ بر اسیرِ شہوت و خشم و امل * بر نوشته میر یا صدر اجل
 آن اسیران اجل را عام داد * نام امیران اجل اندر بلاد
 صدر خوانندش که در صفت زغال * جان او پسنست یعنی جاه و مال
 شاه چون با زاهدی خویشی گزید * این خبر در گوشِ خاتون رسید

اختیار کردن پادشاه دختر درویش زاهدی را از جهت پسر
 و اعتراض کردن اهل حرم و ننگ داشتن ایشان از
 پیوندی درویش،

مادرِ شهزاده گفت از نصِ عقل * شرط کفویت بود در عقل نقل
 ۲۱۲۰ تو زشح و بخل خواهی وز دها * تا ببندی پور ما را برگدا
 گفت صالح را گدا گفتن خطاست * کو غنی آلقب امر داد خداست
 در قناعت می‌گریزد از تفتی * نه از لقیبی و کسل همچون گدا
 قلتی کان از قناعت وز تفتاست * آن ز فقر و قلت دونان جداست
 حبه آن گر یابد سرنهد * وین ز گنج زر بهمت می‌جهد
 ۲۱۲۵ شه که او از حرص قصد هر حرام * می‌کند او را گدا گوید همام

(۴۱۲۲) A Bul. حرص و فرجست.

(۴۱۲۴) AB Bul. خون خواره. ABHK Bul. کردند for گزیدند, corr. in marg. H.

Heading: B کردن شاه. B om. کردن after اعتراض. A اهل خانه حرم.

(۴۱۲۹) Bul. در عقل و نقل, and so corr. in K. B در شرع نقل.

(۴۱۲۰) ABH با گدا.

(۴۱۲۵) B شاه کو از حرص.

گفت گو شهر و فِلاَح اورا جهاز * یا نثارِ گوهر و دینار ریز
گفت رَو هر که غم دین بر گزید * باقی غمها خدا از وے برید
غالب آمد شاه و دادش دختری * از نژادِ صالحی خوش جوهری
در ملاحظ خود نظیر خود نداشت * چهره اش تابان تر از خورشیدِ چاشت
۲۱۴۰ حسنِ دختر این خصالش آتچنان * کز نکویی و ننگنجد در بیان
صیدِ دین کن تا رسد اندر تبیح * حُسن و مال و جاه و بختِ مُنتَفَح
آخرتِ قطارِ اُشتر دان بملک * در تبعِ دُنیاش همچون پشم و پُشک
پشم بگزینی شُتر نبود ترا * ور بود اُشتر چه قیمتِ پشم را
چون بر آمد این نکاح آن شاه را * با نژادِ صالحانِ بی مرا
۲۱۴۵ از قضا کبیرکی جادو که بود * عاشقِ شهزاده با حُسن و جود
جادوی کردش عجزه کالی * کئی برد زان رشکِ سحرم بایی
شه پچه شد عاشقِ کبیر زشت * تا عروس و آن عروسی را بهشت
یک سیه دیوی و کابوی زنی * گشت بر شهزاده ناگه ره زنی
آن نودساله عجوزی گندکس * نه خرد هشت آن ملک را و نه نس
۲۱۵۰ تا بسالی بود شهزاده اسیر * بوسه جایش نعلِ کفش گندکس
صحبتِ کبیر اورا می درود * تا زکاهش نیم جانی مانده بود
دیگران از ضعفِ وی با دردِ سر * او ز سکرِ سحر از خود بی خبر
این جهان بر شاه چون زندان شد * وین پسر بر گرگِ بهشان خندان شد
شاه بس بیچاره شد در بُرد و مات * روز و شب می کرد قُربان و زکات
۲۱۵۵ زانک هر چاره که می کرد آن پدر * عشقِ کبیرک همی شد بیشتر

هر کو غم Bul. (۲۱۴۷) . اورا چهیز H Bul. (۲۱۴۳)

خوش گوهری AH Bul. H. AH Bul. corr. in marg. H. از نژاد عالی AH (۲۱۴۸)

تخت و منتفع A (۲۱۴۱) . ننگنجد در میان H (۲۱۴۰)

عجوز B Bul. (۲۱۴۹) . کالی B (۲۱۴۸) . کبیرک B (۲۱۴۵)

بیچاره و در برد A (۲۱۵۴)

پس یقین گشتش که مطلق آن سرپست * چاره اورا بعد ازین لابه گریست
 سجدی کرد او که فرمانت رواست * غیر حق بر ملک حق فرمان کراست
 لیک این مسکین همی سوزد چو عود * دست گیرش ای رحیم و ای ودود
 تا زیا رب یا رب و افغان شاه * ساحرے استاد پیش آمد زراه

مستجاب شدن دعای پادشاه در خلاص پسرش از جادوی کابلی،

۲۱۶۰ او شنید بود از دُور این خبر * که اسپر پیره زن گشت آن پسر
 کانت عجزه بود اندر جادوی * بی نظیر و امین از مثل و دوی
 دست بر بالای دستت ای فتی * در فن و در زور تا ذات خدا
 منتهای دستها دست خداست * بجز بی شک منتهای سیلهاست
 هم ازو گیرند مایه ابرها * هر بدو باشد نهایت سیل را
 ۲۱۶۵ گفت شاهش کین پسر از دست رفت * گفت اینک آمدم درمان رفت
 نیست همتا زال را زین ساحران * جز من داهی رسید زان کران
 چون کف موسی بامر کردگار * نک بر آبر من ز سحر او تمار
 که مرا این علم آمد زان طرف * نه ز شاگردی سحر مستخف
 آمدم تا بر گشایم سحر او * تا نماند شاه زاده زرد زرو
 ۲۱۷۰ سوی گورستان برو وقت سحر * پهلوی دیوار هست اسپد گور

which is given لابه گریست for بیچاره گشت H. بعد از آن A. چاره او Bul. (۴۱۵۶)
 in marg. as a correction. B. بیچاره گشت.

and so corr. in marg. H. BK Bul. (۴۱۵۷) فرمان تراست M.

Heading: Bul. پسر ازین جادوی.

از مثل دوی Bul. (۴۱۶۱) A. شد آن پسر B. که شنید بود B (۴۱۶۰)

M. بدریا شد نهایت A (۴۱۶۴) . منتهای جویهاست Bul. (۴۱۶۲)

داهی In H زیرك is written above (۴۱۶۶) . این پسر Bul. (۴۱۶۵) AB

سوی قبله باز کاو آن جای را * تا ببینی قدرت و صنع خدا
 پس درازست این حکایت تو ملول * زُبک را گویم رها کردم فصول
 آن گره‌های گران را برگشاد * پس ز محنت پور شه را راه داد
 آن پسر با خویش آمد شد دوان * سوه تخت شاه با صد امتحان
 ۲۱۷۵ سجده کرد و بر زمین می‌زد دَقَن * در بغل کرده پسر تیغ و کفن
 شاه آیین بست و اهل شهر شاد * و آن عروس ناامید بی‌مُراد
 عالم از سر زنده گشت و پُر فرور * ای عجب آن روز روز امروز روز
 يك عروسی کرد شاه اورا چنان * که جلاب قند بد پیش سگان
 جادوے کپیر از غصه بُرد * رُوی و خوی زشت فامالک سپرد
 ۲۱۸۰ شاه‌زاده در تعجب مانده بود * کرم او عقل و نظر چون در ربود
 نو عروسی دید همچون ماهِ حُسن * که می‌زد بر ملیحان راهِ حُسن
 گشت بی‌هوش و برو اندر فتاد * تا سه روز از جسم وی گم شد فتواد
 سه شبانروز او زخود بی‌هوش گشت * تا که خلق از غشی او پرجوش گشت
 از گلاب و امر علاج آمد بخود * اندک اندک فهم گشتش نیک و بد
 ۲۱۸۵ بعد سالی گفت شاهش در سخن * کای پسر یاد آر از آن یار کهن
 یاد آور زان فحیح و زان فراش * تا بدین حد بی‌وفا و مُرمباش

(۲۱۷۲) B گذشتم از فصول H: After this verse a later hand has added in marg. H:

سوی گورستان برفت آن شاه زود * گور را آن شاه در دم برگشود
 جادوہا دید پنهان اندر او * صد گره بر بسته بر پکتار مو
 این دو بیت در بعضی نسخ دیده شد لیکن ظاهر آنستکه نه از جناب پیر هست والله اعلم
 اما درین معنی مناسبت دارد بنا برین در معنی تقدیر خواهد کرد

جلاب و قند AH. کرد شه AH (۲۱۷۸). بی‌امید نامراد B (۲۱۷۲)

با مالک Bul. (۲۱۷۹)

از چشم او B. از جسم او AH Bul. (۲۱۸۲)

که پسر یاد آر Bul. در رمزج B. در رمزج H. در رمزج یاد آر A apparently (۲۱۸۵)

and so H in marg.

و شر مباح A. و آن فراش AH (۲۱۸۶)

گفت رَو من یافتم دارُ السُرور * وا رهیدم از چَه دارُ الفُرور
همچنان باشد چو مؤمن راه یافت * سوی نور حقِ ظلمت رُوی تافت

در بیان آنک شهزاده آدمی پچه است خلیفه خداست پدرش
آدم صفی خلیفه حقّ مسجود ملایک و آن کپیر کابلی
دنیاست که آدمی پچه را از پدر ببرد بسحر و انبیا و
اولیا آن طیب تدارک کننده،

اے برادر دانک شهزاده تُوے * در جهان کهنه زاده از نُوی
٢١٢٠ کابلی جادو این دُنیاست کو * کرد مردانرا اسیر رنگ و بُو
چون در افگندت درین آلوده رُوذ * دم بدم میخوان و ی دم قُل اَعُوذ
تا رهی زین جادوی و زین قَلق * استعاضت خواه از رَبِّ اَلْفَلق
زَان نَبی دُنیا را سَمّاره خواند * کو بافسون خلق را در چَه نشاند
هین فسون گرم دارد گند پیر * کرده شاهانرا دم گرمش اسیر
٢١٢٥ در درون سینه نفّات اوست * عقدهای سخر را اثبات اوست
ساحره دنیا قوی دانا زنیست * حلّ سحر او پیاپی عامه نیست
ور گشاده عقده اورا عقلها * انبیا را گی فرستاده خدا
هین طلب کن خوش دوی عقده گشا * رازدان یفعلُ اَلله ما یشا
هیچو ماهی بسته است او بشست * شاهزاده ماند سالی و تو شصت

رو بتافت B (٢١٨٨)

Heading: A om. در before بیان K Bul. خلیفه زاده خداست A. کپیرک A. om.
کننده اند Bul. و انبیا to from

که بافسون A (٢١٢٢)

آلوده زود A (٢١٢١)

بسته کردت B (٢١٢٩)

گر گشادی B (٢١٢٧)

۲۲۰۰ شصت سال از شستِ او در محنتی * نه خوشی نه بر طریقِ سُستی
 فاسقِ بَلَجَتِ نه دُنیااتِ خوب * نه رهید از وبال و از دُنوب
 نَفخِ او این عُنْدهارا سَخْتِ کرد * پس طلب کن نَفخِ خَلاقِ فَرْدِ
 تا نَفخُ فیهِ مِنْ رُوحی ترا * وا رهاوند زین و گوید بر ترا
 جز بَنَفخِ حقِ نَسوزد نَفخِ سَخَرِ * نَفخِ قَهَرست این و آن دَمِ نَفخِ مَهَرِ
 ۲۲۰۵ رحمتِ او سابقِ است از قَهَرِ او * سابقِ خواهی بَرَوِ سابقِ بَجَوِ
 تا رمی اندر نُفوسِ زُوجَتِ * کای شهِ مَسحورِ اینکِ مَخْرَجَتِ
 با وجودِ زَالِ نَاید اَحْلالِ * در شیکه و در بَرِ آن پُر دلالِ
 نه بگفتست آن سِراجِ اُمْتانِ * این جهان و آن جهانرا صَرْتانِ
 پس وصالِ این فراقِ آن بود * صَحْتِ این تن سَفامِ جان بود
 ۲۲۱۰ سَخْتِ می آید فراقِ این مَمَرِ * پس فراقِ آن مَقَرِ دان سَخْتِ تر
 چون فراقِ نَفشِ سَخْتِ آید ترا * تا چه سَخْتِ آید ز نَفّاشش جُدا
 ای که صبرت نیست از دنیایِ دُونِ * چونتِ صبرست از خدا ای دوست چون
 چونکِ صبرت نیست زین آبِ سیاهِ * چون صَبُوری دارے از چِشمهٔ الهِ
 چونکِ بی این شُربِ کم داری سُکونِ * چون ز آبِ راری جُدا و ز بِشَرَبُونِ
 ۲۲۱۵ گر بینی یَکِ نَفَسِ حُسْنِ و دُودِ * اندر آتشِ افگنی جان و وجودِ
 حیفه بینی بعد از آن این شُربِ را * چون بینی کَر و فَرِّ قُربِ را
 همچو شه زاده رمی در یارِ خویشِ * پس برون آری ز پا تو خارِ خویشِ
 جهد کن در بی خودی خود را بیابِ * زودتر و اللهُ اَعْلَمُ بِالصَّوابِ
 هر زمانی هین مشو با خویشِ جُفتِ * هر زمان چون خر در آب و گل میفتِ

در پر ان A. و. A (۲۲۰۷) A om. (۲۲۰۴) GH as in text. نفع مهر (۲۲۰۴)

زَنقَاشِ خدا A. فَریقِ نَفشِ A (۲۲۱۱) A. for آن این A (۲۲۱۰)

صبر چون داری زحق ای دوست چون (۲۲۱۲) Bnl.

جانرا چو عود B (۲۲۱۵) B om. (۲۲۱۴)

In A the hemistichs are transposed, but the error is indicated. (۲۲۱۶)

هر زمان مانند خر در گل میفت B (۲۲۱۹)

۲۲۲۰ از قُصورِ چشم باشد آن عِثار * که نبیند شیب و بالا کُزوار
 بوی پیراهانِ یوسف کن سَنَد * زانک بُویش چشم روشن و کند
 صورتِ پنهان و آن نورِ جبین * کزده چشم انبیسارا دُوربین
 نورِ آن رُخسار برهاند زنار * هین مشو قانع بنورِ مُستعار
 چشم را این نورِ حالِ بین کند * جسم و عقل و روح را گزگین کند
 ۲۲۲۵ صورتش نورست و در تحقیق نار * گرضیا خواهی دودست از وی بدار
 دم بدم در رُو فتد هر جا رود * دیده و جانی که حالِ بین بود
 دُور بیند دُوربین بی هنر * همچنانک دُور دیدن خواب در
 خفته باشی بر لبِ جو خَشک لب * می دوی سوی سراب اندر طلب
 دُور می بینی سراب و می دوی * عاشقِ آن پیشِ خود می شوے
 ۲۲۳۰ می زنی در خواب با یاران تو لاف * که منم بینا لیل و پرده شکاف
 نیک بدان سواب دیدم هین شتاب * تا رویم آنجا و آن باشد سراب
 هر قدر زین آب تازی دُورتر * دَو کوان سوی سراب با غرر
 عینِ آن عزمت حجابِ این شد * که بتو پیوسته است و آمه
 بس کسا عزی بجایی می کند * از مقامی گانِ غرض در وی بود
 ۲۲۳۵ دید و لاف خفته می ناید بکار * جز خیالی نیست دست از وی بدار
 خوابناکی لیک هم بر راه خُسپ * الله الله بر ره الله خُسپ
 تا بود که سالکی بر تو زند * از خیالاتِ نُعاست برگند
 خفته را فکر گردد همچو موی * او از آن دِقَت نیابد راه گوی
 فکر خفته گر دوتا و گر سه تاست * هم خطا اندر خطا اندر خطاست

H باشد آن عثور عثار with suppl. above. H (۲۲۲۰) باشد آن عثور عثار with suppl. above. K Bul. چهار چهار، شیب و بالا را ز دور
 و. A om. (۲۲۲۵) چشم و عقل BK. چشم عقل A (۲۲۲۴)
 دیده جانی A. بر رو فتد Bul. (۲۲۲۶)
 در دیدن خواب در A. دوربینی بی هنر A (۲۲۲۷)
 با غرر H (۲۲۲۲) نیک هم Bul. (۲۲۲۶)
 آن جنبش خود Bul. (۲۲۲۴)

۲۲۴۰ موج بر وی می‌زند بی احتراز * خفته پویان در بیابان دراز
خفته می‌بیند عطشهای شدید * آب آقرب منه من حبل التورید

حکایت آن زاهد کی در سال قحط شاد و خندان بود با مفلسی
و بسیاری عیال و خلق می‌مردند از گرسنگی گفتندش چه
هنگام شادیت کی هنگام صد تعزیت گفت مرا باری نیست،

همچنان کان زاهد اندر سال قحط * بود او خندان و گریان جمله رهط
پس بگفتندش چه جای خنده است * قحط بیخ مؤمنان بر کنه است
رحمت از ما چشم خود بر دوختست * ز آفتاب تیز صحرا سوخته است
کشت و باغ و رز سیه استاده است * در زمین نم نیست نه بالا نه پست
۲۲۴۰ خلق می‌میرند زین قحط و عذاب * ده ده و صد صد چوماهی دور از آب
بر مسلمانان غی‌آری تو رحم * مؤمنان خویشند و یک تن قحط و لخم
رنج یک جزوی زین رنج همه است * گر کم صلح است یا خود ملحه است
گفت در چشم شما قحط است این * پیش چشم چون بهشت است این زمین
۲۲۵۰ من همی بینم بهر دشت و مکان * خوشها آنه رسیده تا میان
خوشها در موج از باد صبا * پر بیابان سبزتر از گدنا
ز آزمون من دست بر وی می‌زنم * دست و چشم خویش را چون برکنم
یار فرعون تئید ای قوم دون * ز آن نماید مر شارا نیل خون
یار موسی خرد گردید زود * تا نماند خون و بیند آب رود

تشنه او اندر بیابان دراز B (۲۲۴۰)

Heading: Bul. کثرت عیال. Bul. که چه هنگام. A. گفت باری مراست.

(۲۲۴۰) H بالا و پست. and so A. Bul. بی بالا بی پست.

(۲۲۴۷) A باز فرعون. (۲۲۵۲) A. بر بیابان. (۲۲۵۱) A. خوشند یک تن.

(۲۲۵۴) A. باز موسی.

۲۲۵۵ با پدر از تو جفای می‌رود * آن پدر در چشم تو سگ نمی‌شود
آن پدر سگ نیست تأثیر جفاست * که چنان رحمت نظر را سگ‌نماست
گرگ می‌دیدند یوسف را بچشم * چونک اخوانرا حسودی بود و خشم
با پدر چون صلح کردی خشم رفت * آن سگی شد گشت بابا یار تفت

بیان آنک مجموع عالم صورت عقل گُلست چون با عقل گُل
بکثر روی جفا کردی صورت عالم ترا غم فزاید اغلب احوال
چنانک دل با پدر بد کردی صورت پدر غم فزاید ترا و نتوانی
رویش را دیدن اگر چه پیش از آن نور دیده بوده
باشد و راحت جان،

گُل عالم صورت عقل گُل است * کوست بابای هر آنک اهل قُل است
۲۲۶۰ چون کسی با عقل گُل کفران فرود * صورت گُل پیش او هم سگ نمود
صلح کن با این پدر عاقی بهل * تا که فرش زر نماید آب و گِل
پس قیامت نقد حال تو بود * پیش تو چرخ و زمین مبدل شود
من که صلح دایما با این پدر * این جهان چون جنتستم در نظر
هر زمان تو صورتی و نو جمال * تا ز تو دیدن فرو میرد ملال
۲۲۶۰ من می‌بینم جهانرا پُر نعیم * آبا از چشمها جوشان مُقیم
بانگ آیش می‌رسد در گوش من * مست می‌گردد ضمیر و هوش من
شاخها رقصان شد چون تایبان * برگها کفزن مثال مُطربان

این پدر A (۲۲۵۶) . از پدر با تو A (۲۲۵۵)

Heading: Bul. در اغلب A om. دل and بد کردی G om. بد کردی, which is suppl. in marg.

هر آنگ B (۲۲۵۹)

برق آینه‌ست لامع از نَسَد * گر نماید آینه تا چون بود
از هزاران و نگویم من یکی * زآنک آگدست هر گوش از شکی
۲۲۷۰ پیش وَّم این گفت مژده دادنت * عقل گوید مژده چه نقد منست

قصه فرزندان عزیر علیه السلام کی از پدر احوال پدر می پرسیدند
می گفت آری دیدمش می آید بعضی شناختندش بیهوش شدند بعضی
نشناختند می گفتند خود مژده داد این بیهوش شدن چیست،

همچو پورانِ عزیر اندر گذر * آمد پُرسان ز احوالِ پدر
گشته ایشان پیر و بابائشان جوان * پس پدرشان پیش آمد ناگهان
پس پرسیدند ازو کای ره گذر * از عزیر ما عجب دارم خبر
که کسی مان گفت کامروز آن سَنَد * بعدِ نو میدی زیرون می رسد
۲۲۷۰ گفت آری بعد من خواهد رسید * آن یکی خوش شد چو این مژده شنید
بانگ می زد کای میشر باش شاد * و آن دگر بشناخت بیهوش افتاد
که چه جای مژده است ای خیره سر * که در افتادم در کانِ شکر
وَمَم را مژده است و پیش عقل نقد * زآنک چشم وَّم شد محبوب نقد
کافران را دزد و مؤمن را بشیر * لیک نقد حال در چشم بصیر
۲۲۸۰ زآنک عاشق در دمِ نقدست مست * لاجرم از کفر و ایمان برترست
کفر و ایمان هر دو خود دربانِ اوست * کوست مغز و کفر و دین او را دو پوست
کفر قشر خشک رُو بر تافته * باز ایمان قشر لذت یافته

(۲۲۶۸) A in marg. خود for تا.

Heading: ABK om. علیه السلام. B عزیر میگفت آری. ABK Bul. چیست.

(۲۲۷۲) K پس for چون. (۲۲۷۴) Bul. امروز.

(۲۲۷۰) AB آن مژده.

(۲۲۸۰) Bul. دمبدم نقدست و مست.

قشرهای خشک را جا آتش است * قشر پیوسته بهغز، جان خوش است
 مغز خود از مرتبه خوش برترست * برترست از خوش که لذت گسترست
 ۲۲۸۵ این سخن پایان ندارد باز گرد * تا بر آرد موسم از بحر گرد
 در خور عقل عوام این گفته شد * از سخن باقی آن بهفته شد
 زرب عقل ریزه است اے مهم * بر قراضه مهر سکه چون هم
 عقل تو قسمت شد بر صد مهم * بر هزاران آرزو و طم و ریر
 جمع باید کرد اجزایا بعشق * تا شوی خوش چون سرفند و دیمشق
 ۲۲۹۰ جو جوی چون جمع گردی ز اشتباه * پس توان زد سر تو سکه پادشاه
 ور زینفالی شوی افزون تو خلم * از تو سازد شه یکی زرینه جام
 پس برو هر نام و هر القاب شاه * باشد و هر صورنش ای وصل خواه
 تا که معشوق بود هم نان هم آب * هر چراغ و شاهد و نقل و شراب
 جمع کن خود را جماعت رحمت * تا تو نام با تو گفتن آنچه هست
 ۲۲۹۵ زانک گفتن از برای باور بست * جان شرک از باوری حق بر بست
 جان قسمت گشته بر حشوم فلک * در میان شصت سودا مشرک
 پس خموشی به دهد او را ثبوت * پس جواب احمان آمد سکوت
 این همی دانم ولی مستی تن * یگشاید بی مراد من دهن
 آنچنانک از عطسه و از خامیاز * این دهان گردد بناخواه تو باز

جان آتش است A (۲۲۸۳)

مغز خود را مرتبه A (۲۲۸۴)

این سخن ABK (۲۲۸۶)

مهر و سکه AB (۲۲۸۷)

شاه يك زرینه B (۲۲۹۱)

نان و آب AH (۲۲۹۲)

باوری حق A. باور بست A (۲۲۹۵)

خموشی چه دهد A (۲۲۹۷)

تفسیر این حدیث کی اَللّٰی لَا سْتَغْفِرُ اللهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ
سَبْعِينَ مَرَّةً،

۲۴۰- همچو پیغمبر زگفتن وز نثار * توبه آرمر رُوز من هفتاد بار
لیک آن مستی شود توبه‌شکن * مُستی است این مستی تن جامه‌کن
حکمت اظهار تاریخ دراز * مستی انداخت بر دانای راز
راز پنهان با چین طبل و علم * آب جوشان گشته از جَفَّ الْقَلَم
رحمت بی‌حد روانه هر زمان * خفته‌اید از دَرکِ آن ای مردمان
۲۴۰۰ جامه خفته خورد از جوئی آب * خفته اندر خواب جویای سراب
و دود کآنجای بوی آب هست * زین تفکر راه را بر خویش بست
ز آنک آنجا گفت زینجا دُور شد * بر خیالی از حقی مهجور شد
دُور بینانند و بس خفته‌روان * رحمتی آریدشان ای ره‌روان
من ندیدم نشنگی خواب آورد * خواب آرد نشنگی بی‌خرد
۲۴۱۰ خود بخرد آنست کو از حق چرید * نه بخرد کآرا عطارد آورید

بیان آنک عقل جزوی تا بگور بیش نیبند در باقی مقلد
اولیا و انبیاست،

پیش‌بینی این بخرد تا گور بود * و آن صاحب‌دل ببنفخ صور بود

Heading: ABK Bul. حدیث شریف. Bul. در تفسیر.

(۲۴۰۰) ABGHK پیغامبر. (۲۴۰۲) B اظهار حکمت و.

(۲۴۰۴) A دوانه. (۲۴۰۵) K جویان سراب. (۲۴۰۶) BHK می‌رود.

(۲۴۰۷) B ازینجا. (۲۴۱۰) A عطارد آفرید.

Heading: A و باقی. Bul. انبیا و اولیاست.

(۲۴۱۱) AH بنفخ صور بود، پیش‌بینی آن بنفخ صور بود (۲۴۱۱) corr. in marg. H. G.

این خرد از گور و خاکی نگذرد * وین قَدَمِ عَرَصَهٗ عَجایِبِ نَسپَرِد
 زین قَدَمِ وین عَقْلِ رَوِ بیزار شو * چِشمِ غَیْبِ جُویِ و برخوردار شو
 همچو موسی نور گئی یابد زجیب * سُخْرَهٗ اَسْتادِ و شاگردِ کِتاب
 ۲۴۱۰ زین نظر وین عَقْلِ ناید جز دوار * پس نظر بگذار و بگزین انتظار
 از سخن گویی مجوبید ارتفاع * منظر را به زگفتن استماع
 مَنصِبِ تَعْلیمِ نواعِ شهنوست * هر خیالی شهنوی در ره بُتست
 گر بفضالش پی ببردی هر فِضول * کی فرستادی خدا چندین رسول
 عَقْلِ جُزویِ همچو برقست و درخش * در درختی گئی توان شد سوی و خَش
 ۲۴۲۰ نیست نورِ برقِ بهر رهبری * بلك امرست ابر را که میگری
 برقِ عَقْلِ ما برای گریه است * تا بگرید نیستی در شوقِ هست
 عَقْلِ كودكِ گفتم بر کُتابِ تَن * لیک نتواند بخود آموختن
 عَقْلِ رنجور آردش سوی طیب * لیک نبود در دوا عَقْلش مُصیب
 نك شیاطین سوی گردون می شدند * گوش بر اسرارِ بالا می زدند
 ۲۴۳۰ می ربوندند اندکی زان رازها * تا شُهَبِ می راندشان زود از سما
 که روید آنجا رسول آمدست * هرچ می خواهید زو آید بدست
 گر می جوید دُرّ بی بها * اَدْخُلُوا الْاَبْنَاتَ مِنْ اَبْوَابِهَا
 می زن آن حلقهٔ دَر و بر باب بیست * از سوه بامرِ فَلَکَنانِ راه نیست
 نیست حاجتتان بدین راه دراز * خاکی را داده ایم اسرارِ راضی
 ۲۴۴۰ پیش او آید اگر خاین نیاید * نیشکر گردید ازو گرچه نیاید
 سبزه رویند زخاکت آن دلیل * نیست کم از سُمِ اسبِ جَبْرِئیل
 سبزه گردد تازه گردی در نوی * گر تو خاکِ اسبِ جَبْرِئیلِ شوی

گور خاکی A (۲۴۱۲)

شاگرد کتیب Bnl. (۲۴۱۴)

خیالی A Bnl. نوعی B (۲۴۱۷)

ره بپردی A (۲۴۱۸)

بر شوق AH corr. in H. (۲۴۲۱)

ازو آید B (۲۴۲۶)

گردید اگرچه خود نیاید B (۲۴۲۰)

از نوی Bnl. (۲۴۲۲)

سبزهٔ جان بخش کائرا سامری * کرد در گوساله تا شد گوهری
 جان گرفت و بانگ زد زان سبزه او * آنچه آن بانگی که شد فتنهٔ عدو
 ۲۲۳۵ گر امین آید سوی اهلِ راز * و رهید از سرگله مانند باز
 سرگله چشم بند گوش بند * که ازو بازست مسکین و نژند
 زان گله مر چشم بازان را سدست * که همهٔ میثس سوی جنس خودست
 چون برید از جنس باشه گشت یار * برگشاید چشم اورا بازدار
 راند دیوان را حق از مرصادِ خویش * عقل جزوی را راستیدادِ خویش
 ۲۲۴۰ که سری کم کن نه تو مستید * بلک شاگردِ دلی و مستعد
 رو بر دل رو که تو جزوم دلی * هین که بندهٔ پادشاهِ عادل
 بندگی او به از سلطانست * که آنا خیر دم شیطانیست
 فرق بین و برگزین تو ای حیس * بندگی آدم از کبر بلیس
 گفت آنک هست خورشیدِ ره او * حرفِ طوی هرکه ذلتِ نفسه
 ۲۲۴۵ سایهٔ طوی بین و خوش بحسپ * سربنه در سایه بی سرکش بحسپ
 ظلّ ذلتِ نفسه خوش مضجعیست * مستعد آن صفارا مهجعیست
 گر ازین سایه روی سوی منی * زود طاغی گردی و ره گم کنی

بیان آنک یا ایها الذین آمنوا لا تقدّموا بین یدی اللّهِ ورسوله،
 چون نبی نیستی زامت باش * چونک سلطان نه رعیت باش
 پس برو خاموش باش از انقیاد * زیر ظلّ امر شیخ و اوستاد

زود بر دل رو. Bul. (۲۲۴۱). گه مخور خود را نه B (۲۲۴۰). و گوش بند. Bul. (۲۲۴۱)

Heading: After پس رو خاموش باش از خود زحمتی و رای متراش A رعیت باش
 and so BK, which have متراش رای. A later hand has written in G the same words
 which occur in BK. The text of H is illegible here. Bul. has:

پس رو خاموشان و خاموش باش * و ز خودی رای و زحمتی متراش

شیخ با مراد B. corr. in H. B. سایه. AH Bul. پس رو خاموش. AB Bul. (۲۲۴۸)

ورنه گرچه مُسعد و قابلی * مسخ گردی تو زلافِ کاملی
 ۲۲۵۰ هم زاستعداد و مافی اگر * سرگشی زاستادِ راز و باخبر
 صبر کن در موزه دوزی تو هنوز * وز بسوی بی صبر گردی پاره دوز
 کهنه دوزان گر بُدیشان صبر و حلم * جمله نو دوزان شدندی هم بعلم
 بس بکوشی و باخر از کلال * هم تو گویی خویش کالعلّ عقال
 همچو آن مردِ مفاسف روزِ مرگ * عقل را می دید بس بی بال و برگ
 ۲۲۵۵ بی غرض می کرد آن کم اعتراف * کز ذکاوت راندم اسب از گراف
 از غروری سرکشیدیم از رجال * آشنا کردیم در بحر خیال
 آشنا هیچست اندر بحر رُوح * نیست اینجا چاره جز کشتی نوح
 این چنین فرمود آن شاهِ رُسل * که منم کشتی درین دریای گل
 یا کسی کو در بصیرتهای من * شد خلیفه راستی بر جای من
 ۲۲۶۰ کشتی نوحیم در دریا که تا * رو نگردانی ز کشتی اے فتی
 همچو کنعان سوی هر کوهی مرو * از نبی لا عاصم الیوم شنو
 می نماید پست این کشتی زبند * می نماید کوه فکرت بس بلند
 پست منگر هان و هان این پست را * بنگر آن فضل حق پیوست را
 در علو کوه فکرت کم نگر * که یکی موجش کند زیر و زبر
 ۲۲۶۵ گر تو کنعانی نداری باورم * کرد و صد چندین نصیحت پرورم
 گوش کنعان کی پذیرد این کلام * که بر تو مهر خداست و ختام
 کی گذارد موعظه بر مهر حق * کی بگرداند حدّ حکم سبق
 لیک می گویم حدیث خوش پی * بر امید آنک تو کنعان نه

(۲۲۵۰) ABHK Bul. om. و. In H راز is given as a variant of راز.

(۲۲۵۷) AB Bul. آنجا (۲۲۵۴) Bul. بار و برگ (۲۲۵۴) Bul. پس بکوشی (۲۲۵۴) Bul.

(۲۲۶۲) Bul. در بلندی کوه (۲۲۶۴) ABHK Bul. هان مان (۲۲۶۲) Bul.

(۲۲۶۵) A Bul. نصیحت آورم, which is given in H as a variant.

(۲۲۶۸) Bul. کنعان نی.

آخر این اقرار خواهی کرد هین * هم زاوّل روزِ آخر را بسین
 ۲۳۷۰ می توانی دید آخر را مکن * چشمِ آخرینت را کورِ کهن
 هرکِ آخرین بود مسعودانم * نبودش هر دم زره رفتن عشار
 گر نخواهی هر دی این خفت خیز * کن ز خاکِ پایِ مردے چشم تیز
 گُلِ دیده ساز خاکِ پاش را * تا بیندازی سرِ او باش را
 که ازین شاگردی و زین افتقار * سوزنی باشی شوی تو ذوالفقار
 ۲۳۷۰ سُرْمه کن تو خاکِ هر بگرید را * هم بسوزد هم بسازد دید را
 چشمِ اُشتر زان بود بس نوبار * کو خورد امرِ بهرِ نورِ چشم خار

قصهٔ شکایت استر با شتر کی من بسیار در رُو می اقم
 در راه رفتن نو کم در رُو می آیی این چراست، و جواب
 گفتن شتر اورا،

اُشتری را دید روزی استری * چونک با او جمع شد در آخری
 گفت من بسیار می اقمم برُو * در گریوه و راه و در بازار و کو
 خاصه از بالای گه تا زیرِ کوه * در سر آم هر زمانی از شکوه

کور و کهن. ABHK Bul. (۲۳۷۰) with *subān* as in text. (۲۳۶۹) G

corr. بره رفتن. ABHK Bul. هرکِ آخرین بود از دور دور B. مسعود دار A. (۲۳۷۱)

in H. B. نبود او هر دم بره رفتن عشار with, above. suppl. او

H. مردی, with *m* written as a variant above the

final letter. (۲۳۷۲) HK Bul. خفت و خیز

و این افتقار B. (۲۳۷۴)

Heading: Bul. در روی می آیی A. رفتن. B. om. استری باشتری

B. گفتن شتر استر را and so Bul.

گریوه راه A. (۲۳۷۸)

بر سر آم B. (۲۳۷۹)

۲۴۸۰ کم ہی آفتی تو در رُو بہر چہست * یا مگر خود جانِ پاکت دولتینست
 در سر آیم ہر دم و زانو زخم * بوز و زانو زان خطا پُر خون کم
 کز شود پالان و رَختم بر سرم * وز مُکاری ہر زمان زخمی خورم
 ہچو کم عقلی کہ از عقل تباہ * بشکند توبہ بہر دم در گناہ
 مَسخرہ ابلیس گردد در زمن * از ضعیفی رأی آن توبہ شکن
 ۲۴۸۵ در سر آید ہر زمان چون اسپ لنگ * کہ بود بارش گران و راہ سنگ
 ی خورد از غیب بر سر زخم او * از شکست توبہ آن ادبازخو
 باز توبہ ی کند با رأی سست * دیویک تَف کرد و توبہش را سُکست
 ضعف اندر ضعف و کبرش آچنان * کہ بخواری بنگرد در واصلان
 ای شتر کہ تو مثال مؤمنی * کم فُتی در رُو و کم بینی زنی
 ۲۴۹۰ تو چہ داری کہ چین بی آفتی * بی عِشاری و کم اندر رُو فُتی
 گفت گرچہ ہر سعادت از خداست * در میان ما و تو بس فرقیہاست
 سر بلندم من دو چشم من بلند * بینش عالی امانست از گزند
 از سر کہ من ببینم پای کویہ * ہر گو و ہموار را من تُوہ تُوہ
 ہچنان کہ دید آن صدر اجل * پیش کار خویش تا روز اجل
 ۲۴۹۵ آج خواهد بود بعد بیست سال * داند اندر حال آن نیکوخصال
 حال خود تنها ندید آن متقی * بلک حال مغربی و مشرقی
 نور دم چشم و دلش سازد سکن * بہر چہ سازد پی حُبُّ الْوَطَن
 ہچو یوسف کو بدید اول بخواب * کہ سجودش کرد ماہ و آفتاب

توبر رو B. تو در رہ A. (۲۴۸۰)

ہر زمان زانو زخم A. بر سر آیم B. (۲۴۸۱)

از گناہ AH. (۲۴۸۲)

شکست A. Bul. توبہش را AG. (۲۴۸۷)

بر رو B. (۲۴۸۹)

چشم عالی را امانست Bul. (۲۴۹۲)

دید اندر حال K. Bul. (۲۴۹۵)

مسخرة ابلیس A. Bul. (۲۴۸۴)

بر واصلان Bul. (۲۴۸۸)

بی عنوری B. (۲۴۹۰)

از پس ده سال بلك بیشتر * آنچه یوسف دیده بد بر کرد سر
 نیست آن یَنْظُرُ بِنُورِ اللَّهِ گزاف * نور ربانی بود گردون شکاف
 نیست اندر چشم تو آن نور رو * هستی اندر حسن حیوانی گرو
 تو زضعف چشم بینی پیش پا * تو ضعیف و هم ضعیفت پیشوا
 پیشوا چشمست دست و پای را * کو ببیند جای را ناجا را
 دیگر آنک چشم من روشن ترست * دیگر آنک یَخْلُقُ من اطهرست
 ۲۴۰۵ زانک هستم من زآولاد حلال * نه زآولاد زنا واهل ضلال
 تو زآولاد زنایی بی گمان * تیر کز پرد چو بد باشد کان

تصدیق کردن استر جوابهای شتر را و اقرار آوردن بفضل
 او بر خود و ازو استعانت خواستن و بدو پناه گرفتن بصدق
 و نواختن شتر او را و ره نمودن و یاری دادن پدرانه و شاهانه،
 گفت استر راست گفתי ای شتر * این بگفت و چشم کرد از اشک پر
 ساعتی بگریست و در پایش فناد * گفت ای بگزیده رب العباد
 چه زیان دارد گر از فرخندگی * در پذیرگی تو مرا در بندگی
 ۲۴ گفت چون اقرار کردی پیش من * رو که رستی تو زافات زمن
 دادی انصاف و رهیدی از بلا * تو عدو بودی شدی زاهل ولا
 خوی بد در ذات تو اصلی نبود * کز بد اصلی نیاید جز جُعود

(۲۴۰۱) ABH هست اندر حسّ corr. in H.

(۲۴۰۲) A جای و هم ناجای را A with م suppl. above.

(۲۴۰۴) A اظهرست. (۲۴۰۶) B چو کز باشد.

Heading: B جوابات اشتر را. Bul. نواختن اشتر استر را.

(۲۴۱۱) GH ولا as in text.

(۲۴۱۲) B ذات او.

آن بد عاریتی باشد که او * آرد اقرار و شود او توبه جو
 همچو آدم زلتش عاریه بود * لاجرم اندر زمان توبه نمود
 ۲۴۱۰ چونک اصلی بود جرم آن بلیس * ره نبودش جانب توبه نفیس
 رو که رستی از خود و از خوی بد * باز زبانه نامر و از دندانِ دد
 رو که اکنون دست در دولت زدی * در فگدی خود بیخت سَرمدی
 اُدْخُلِ تو فی عِبَادِی یافتی * اُدْخُلِ فی جَنَّتِی در یافتی
 در عبادش راه کردی خویش را * رفتی اندر خلد از راهِ خفا
 ۲۴۲۰ اِهْدِنَا گفتی صراطِ مُسْتَقِیْم * دست تو بگرفت و بُردت تا نعیم
 نار بودی نور گشتی ای عزیز * غوره بودی گشتی انگور و مویز
 اختری بودی شدی تو آفتاب * شاد باش الله اَعْلَمُ بِالصَّوَابِ
 ای ضیاء اَتْحَقِ حُسامِ الدِّینِ بگیر * شهید خویش اندر فگن در حوضِ شیر
 تا رهد آن شیر از تغییرِ طعم * یابد از بحرِ مَرّه تکثیرِ طعم
 ۲۴۳۰ مُتَّصِلٌ گردد بدان بحرِ اَلْسَت * چونک شد دریا زهر تغییرِ رست
 مَفْذَیْ یابد در آن بحرِ عَسَل * آفتی را نبود اندر وے عمل
 غُرّه کن شیروار ای شیرِ حق * تا رود آن غُرّه بر هفتم طبق
 چه خبر جانِ ملولِ سیرا * گی شناسد موش غُرّه شیرا
 بر نویس احوالِ خود با آبِ زر * بهرِ هر دریادلی نیکوگهر
 ۲۴۴۰ آبِ نیلست این حدیثِ جانِ فزا * یا رُبش در چشمِ قِبْطِی خون نما

وز خوی AH. کی رستی A (۲۴۱۶)

در یافتی A Bul. in the second hemistich. فادخلی تو Bul. (۲۴۱۸)

و برد آن تا نعیم B (۲۴۲۰)

تا هفتم B (۲۴۲۷)

لايه کردن قبطی سبطی را کی يك سبو بنیت خویش از
 نیل پر کن و بر لب من نه تا بخورم بحق دوستی و برادری
 کی سبو که شما سبطیان بهر خود پر می‌کنید از نیل آب
 صافست و سبو کی ما قبطیان پر می‌کنیم خون صافست،

من شنیدم که در آمد قبطی * از عطش اندر وثاق سبطی
 گنت هستم یار و خویشاوند تو * گشته‌ام امروز حاجتمند تو
 زانک موسی جادوے کرد و فسون * تا که آب نیل مارا کرد خون
 سبطیان زو آب صافی میخورند * پیش قبطی خون شد آب از چشم‌بند
 ۲۴۳۵ قبط اینک می‌مُردند از تشنگی * از پی ادبار خود یا بدرگی
 بهر خود يك طاس را پر آب کن * تا خورد از آب این یار کهن
 چون برای خود کنی آن طاس پر * خون نباشد آب باشد پاک و حر
 من طفیل تو بنوشم آب هم * که طفیلی در تبّح بجهد زغم
 گفت ای جان و جهان خدمت کنم * پاس دارم اے دو چشم روشنم
 ۲۴۴۰ بر مراد تو روبر شادے کنم * بند تو باشم آزاده کنم
 طاس را از نیل او پر آب کرد * بر دهان بنهاد و نیل را بخورد
 طاس را کز کرد سوی آب‌خواه * که بخورد تو هم شد آن خون سیاه
 باز ازین سو کرد کثر خون آب شد * قبطی اندر خشم و اندر تاب شد
 ساعتی بنشست تا خشمش برفت * بعد از آن گفتش که ای صصام زفت

Heading: A کردن لاوه Bul. بر نیت. (۲۴۲۲) دانک موسی A.

(۲۴۲۵) AB Bul. قبطیان نک. K قبطی اینک. BGHK می‌مُردند K. K gives می‌مرد as a
 correction. (۲۴۲۷) A چون نباشد پاک باشد پاک حر. (۲۴۴۰) A بر مراد تو دوم.

(۲۴۴۱) A om. و. (۲۴۴۲) Bul. باز این سو. A om. کثر and has آن suppl. above.

(۲۴۴۴) B کای صصام.

۲۴۴۵ ای برادر این گریه را چاره چیست * گفت این را او خورد کو مُتقیست
 مُتقی آنست کو بیزار شد * از ره فرعون و موسی و امر شد
 قوم موسی شو بجور این آبر * صلح کن یا مه بین مهتاب را
 صد هزاران ظلمت از خشم تو * بر عباد الله اندر چشم تو
 خشم بنشان چشم بگشاد شو * عبرت از یاران بگیر استاد شو
 ۲۴۵۰ کی طفیل من شوی در اغتراف * چون ترا کفریست همچون کوه قاف
 کوه در سوراخ سوزن گی رود * جز مگر کان رشته یکتا شود
 کوه را که کن باستغفار و خوش * جام مغفوران بگیر و خوش بکش
 تو بدین تزویر چون نوشی از آن * چون حرامش کرد حق بر کافران
 خالق تزویر تزویر ترا * کی خرد اے مُفترئ مُفتر
 ۲۴۵۵ آل موسی شو که حیات سود نیست * حیل‌ها ت باد تھی پیسود نیست
 زهره دارد آب کز امر صد * گردد او با کافران آبی کند
 یا تو پنداری که تو نان میخوری * زهر مار و کاهش جان میخوری
 نان کجا اصلاح آن جانی کند * کو دل از فرمان جانان برگند
 یا تو پنداری که حرف مثنوی * چون بخوانی رایگانیش بشنوی
 ۲۴۶۰ یا کلام حکمت و سر نهان * اندر آید زغبه در گوش و دهان
 اندر آید لیک چون افسانها * پوست بنماید نه مغز دانهها
 در سر و رُو در کشیک چادرے * رُو نهان کرده ز چشمت دلبری

Bul. om. A. از ره (۲۴۴۶) . که متقیست Bul. (۲۴۴۵)

الله شد اندر A. (۲۴۴۸) . بخواه این آبر A. (۲۴۴۷)

corr. in marg. H, and so BK Bul., which have آن instead of کان. The reading که برگ که شود AH (۲۴۵۱)

جام فغوری H. باستغفار خوش AB Bul. (۲۴۵۲)

زهر و مار AHK (۲۴۵۷) . آبی دهد Bul. (۲۴۵۶)

corr. in marg. H. از فرمان جان ده BHK Bul. جان کجا K (۲۴۵۸)

Bul. رغبه. (۲۴۶۰) A. حرفی A. (۲۴۵۹) . مغز و دانهها AH (۲۴۶۱)

شاه‌نامه یا کلیله پیش تو * همچنان باشد که قرآن از عتو
 فرق آنگه باشد از حق و مجاز * که کند گهل عنایت چشم باز
 ۲۴۶۵ ورنه پُشک و مُشک پیش آخشی * هر دو یکسانست چون نبود شی
 خوبستن مشغول کردن از ملال * باشدش قصد از کلام، ذو الجلال
 کانش، وسواس را و غصه را * زان سخن بنشانند و سازد دوا
 بهر این مقدار آتش شانیدن * آب پاک و بول یکسان شد بفن
 آتش، وسواس را این بول و آب * هر دو بنشانند همچون وقت خواب
 ۲۴۷۰ لیک گر واقف شوی زین آب پاک * که کلام ایزدست و رُوحناک
 نیست گردد و سوسه کُلی زجان * دل ییابد ره بسوی گلستان
 زانک در باغی و در جوی پَرَد * هرک از سر صُحف بوی برَد
 یا تو پنداری که رُوی اولیا * آنچه‌انک هست بی‌بینیم ما
 در تعجب ماند پیغمبر از آن * چون نمی‌بینند رُوسم مؤمنان
 ۲۴۷۵ چون نمی‌بینند نور رُوم خلق * که سبق بردست بر خورشید شرق
 و ره می‌بینند این حیرت چراست * تا که وخی آمد که آن رُو در خُفاست
 سوی تو ماه است و سوی خلق ابر * تا نبیند رایگان رُوی تو گبر
 سوی تو دانه‌است و سوی خلق دام * تا ننوشد زین شراب خاص عام
 گفت یزدان که تراهم یَنْظُرُون * نقش حَمَامند هم لا یُبْصِرُون
 ۲۴۸۰ می‌نماید صورت ای صورت پرست * کان دو چشم مرده او ناظرست
 پیش چشم نقش می‌آری ادب * کو چرا پاسم نمی‌دارد عجب

و روح پاک in marg. A (۲۴۷۰) و روح پاک B (۲۴۶۵).

پیغامبر BGHK. ماند ABH (۲۴۷۴) در جوی برد BH (۲۴۷۳).

A om. بر and has از suppl. above. (۲۴۷۵)

خاص و عام A. دانست G (۲۴۷۸)

حمامند و هم ABH. ترجمه Bul. (۲۴۷۹)

ای، which is suppl. above in H. صورت و صورت پرست A (۲۴۸۰)

گویی چون پاسم BHK. گوی چون پاسم A (۲۴۸۱) corr. in H.

از چه بس بی پانخست این نقش نیک * که نمی گوید سلامم را عَلَیک
 و نجبانند سر و سبَلت زجُود * پاسِ آن که کردمش من صد سجود
 حق اگرچه سرنجبانند برون * پاسِ آن ذوقی دهد در اندرون
 ۲۴۸۵ که دو صد جنیدن سر ارزد آن * سرچین جنبانند آخر عقل و جان
 عقل را خدمت کنی در اجتهاد * پاسِ عقل آنست کافزاید رشاد
 حق نجبانند بظاهر سر ترا * لیک سازد بر سران سرور ترا
 مر ترا چیزی دهد یزدان نهان * که سجود تو کند اهل جهان
 آنچه انک داد سنگی را هنر * تا عزیز خلق شد یعنی که زر
 ۲۴۹۰ قطره آبی بیابد لطف حق * گوهری گردد برد از زر سبق
 جسم خاکست و چو حق تایش داد * در جهان گیری چو مه شد اوستاد
 هین طلسمست این و نقش مرده است * احقانرا چشمش از ره برده است
 و نماید او که چشمی میزند * ابلهان سازد اند او را سند

در خواستن قبضی دعای خیر و هدایت از سبطی و دعا کردن
 سبطی قبضی را بخیر و مستجاب شدن از اکرم الاکرمین
 و ارحم الراحمین،

گفت قبضی تو دعایی کن که من * از سیاهی دل ندارم آن دهن
 ۲۴۹۵ که بود که قفل این دل با شود * زشت را در بزمِ خوبان جا شود

(۲۴۸۷) G از چه پس. B آن نقش. In G the first letter of نیک is written with one dot above and three below, i.e. نیک. (۲۴۸۸) A کد اهل.

(۲۴۸۹) In A vv. ۲۴۸۹-۹۰ follow vv. ۲۴۹۱-۲, but the error is rectified in marg.

(۲۴۹۱) A چشم خاکست. (۲۴۹۲) B جسمش از ره.

Heading: B مستجاب شدن دعا.

(۲۴۹۵) B فا بود که. A تا بود که.

مَسْخِي از تو صاحبِ خوبی شود * یا بلیسی باز کَرُونی شود
 یا بَنَرِ دَسْتِ مَرْيَمِ بُوِي مُشْك * یابد و تَرِي و میوه شاخِ خَشْك
 سبطی آن دم در سجود افتاد و گفت * کای خدایِ عالمِ جَهْر و نَهْمَت
 جز تو پیشِ کی بر آرد بنه دست * هم دعا و هم اجابت از تُوَسْت
 ۲۰۰ هم زاوَلِ تودهی میلِ دعا * تودهی آخرِ دعاها را جزا
 اول و آخر توی ما در میان * هیچ هیچی که نیاید در بیان
 این چنین می‌گفت تا افتاد طشت * از سرِ بام و دلش بی‌هوش گشت
 باز آمد او بهوش اندر دعا * لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى
 در دعا بود او که ناگه نعره * از دلِ قبطی بچست و غُرّه
 ۲۰۰ که هلا بشتاب و ایمان عرضه کن * تا بَبُرَرِ زود زُنارِ کهن
 آتشی در جانِ من انداختند * مر بلیسی را بجانِ بنواختند
 دوستی تو و امر تو ناشکفت * حمدِ لِلَّهِ عاقبتِ دستم گرفت
 کیمیایی بود صحبت‌های تو * کم مباد از خانه دل پای تو
 تو یکی شاخی بُدی از نخلِ خُلد * چون گرفتم او مرا تا خُلد بُرد
 ۲۰۱ سَيْلِ بُوْدِ آنکِ تَنَمِرْ اِبْرُ در رسود * بُرد سَيْلِمِ تالِبِ دریایِ جُود
 من بیوی آبِ رفتنِ سوی سَيْلِ * بجز دیدم در گرفتم کَيْلِ کَيْلِ
 طاس آوردش که اکنون آب گیر * گفت رُو شد آهها پیشم حَفِیر
 شربتی خوردم زَاللهِ اشْتَرِے * تا بَحْشَرِ تشنگی نآید مرا
 آنکِ جُوِي و چشمه‌ها را آب داد * چشمه در اندرونِ من گشاد
 ۲۰۱۰ این جگر که بود گرم و آب‌خوار * گشت پیشِ هَمَّتِ او آبِ خوار
 کافِ کافی آمد او بهرِ عباد * صِدْقِ وَعْدِ کَهْبِعِصِ

از تو هست A (۲۴۹۹) . افتاد گفت A (۲۴۹۸)

Bul. om. (۲۰۰۰) . می‌نیاید A (۲۰۰۱)

و om. A . جوی for جو K (۲۰۱۴) . شد آب در چشم حفر B (۲۰۱۲)

without idāfat صدق G . آمد از بهر Bul. (۲۰۱۶)

کافیّم بدھر ترا من جمله خیر * بی سبب بی واسطه یاری غیّر
کافیّم بی نان ترا سیری دهم * بی سپاه و لشکرت میری دم
بی بہارت نرگس و نسرین دهم * بی کتاب و اوستا تلقین دهم
کافیّم بی داروَت درمان کنم * گوررا و چاہرا میدان کنم
موسی را دل دم بایک عصا * تا زند بر عالمی شمشیرها
دست موسی را دم یک نور و تاب * کہ ظپانچہ می زند بر آفتاب
چوبرا ماری کنم من ہفت سر * کہ نزیاید مادہ مار اورا زَنر
خون نیامیزم در آب نیل من * خود کم خون عینِ آبش را بفن
کافیّم شادیت را غم کنم چون آب نیل * کہ نیابی سوی شادیاہا سیل
باز چون تجدید ایمان بر تئی * باز از فرعون بنزارے کئی
موسی رحمت بیینی امک * نیل خون بیینی ازو آبی شد
چون سر رشتہ نگہ داری درون * نیل ذوق تو نگردد ہیچ خون
من گمان بُردم کہ ایمان آور * تا ازین طوفان خون آبی خور
من چه دانستم کہ تبدیلی کند * در نہاد من مرا نیلی کند
سوی چشم خود یکی نیم روان * بر قرارم پیش چشم دیگران
ہیچنانک این جہان پیش نبی * غرقِ نسیحست و پیش ما غبی
پیش چشمش این جہان پر عشق و داد * پیش چشم دیگران مردہ و جماد
پست و بالا پیش چشمش تیزرو * از کلوخ و خشت او نکتہ شنو
کافیّم با عوام این جملہ بستہ و مردہ * زین عجب تر من ندیدم پردہ

بی دارویت (۲۵۲۰) Suppl. in marg. A. AH Bul.

اورا نہ نر A (۲۵۲۱) با عالی A. A Suppl. in marg. A.

خون کم خون B (۲۵۲۴)

with ہرکہ suppl. above. سوی رحمت ہرکہ بیینی A (۲۵۲۷)

یکی نیلی روان Bul. (۲۵۲۱)

G gives آبی as a variant, and H غبی. ABHK Bul. پیش ما آبی (۲۵۲۲)

کلوخ و سنگ او Bul. (۲۵۲۴) مردہ جماد A (۲۵۲۲)

گورها یکسان بپیش چشم ما * روضه و خُضره بچشم اولیا
 عامه گفتندی که پیغمبر تُرش * از چه گشتست و شدست او ذوق کُش
 خاص گفتندی که سوی چشمتان * می نماید او تُرش ای اُمتان
 یک زمان در چشم ما آید تا * خندها ببینید اندر هل آئی
 از سرِ امروزین بنهاید آن * منعکس صورت بزیر آ آه جهان^{۲۵۴۰}
 آن درخت هستی است امروزین * تا بر آنجایی نماید نوکهن
 تا بر آنجایی ببینی خارزار * پُر زگژدهای خشم و پُر زمار
 چون فرود آئی بینی رایگان * یک جهان پُر گل رُخان و دایگان

حکایت آن زن پلیدکار کی شوهر را گفت کی آن خیالات از
 سر امروزین می نماید ترا کی چنینها نماید چشم آدمی را سرِ
 آن امروزین، از سر امروزین فرود آئی تا آن خیالها برود،
 و اگر کسی گوید کی آنچه آن مرد می دید خیال نبود جواب
 این مثالست نه مثل، در مثال همین قدر بس بود کی
 اگر بر سر امروزین نرفتی هرگز آنها ندیدی خواه
 خیال خواه حقیقت،

آن زنی میخواست تا با مَوْلِ خود * بر زند در پیش شوی گولِ خود
 پس بشوهر گفت زن کای نیکبخت * من بر آمِ میوه چیدن بر درخت^{۲۵۴۵}

گژدهای BGK (۲۵۴۱) . ننماید A (۲۵۴۰) . پیغامبر ABGHK (۲۵۴۷)

خیالات برود Bul. چشم آدمی را از سر امروزین و از سر Bul. ترا om. Heading: A
 هرگز اینهارا Bul. هرگز A om. بس بود after کی A om. همین for این B. این مثالست B
 که نیکبخت A (۲۵۴۵) . تر زند A (۲۵۴۴)

چون برآمد بر درخت آن زن گریست * چون زبالا سوی شوهر بنگریست
گفت شوهر را که ای مایونِ رَد * کیست آن لوطی که بر تویی فند
تو بزیر او چوزن بغنوده * ای فلان تو خود بخنک بوده
گفت شوهر نه سرت گویی بگشت * ورنه اینجا نیست غیر من بدشت
زن مکرر کرد کآن با برطله * کیست بر پشتت فرو خفته هله
گفت ای زن هین فرود آ از درخت * که سرت گشت و خرف گشتی تو سخت
چون فرود آمد بر آمد شوهرش * زن کشید آن مول را اندر برش
گفت شوهر کیست آن ای روسپی * که ببالای تو آمد چون کپی
گفت زن نه نیست اینجا غیر من * هین سرت برگشته شد هرزه متن
او مکرر کرد بر زن آن سخن * گفت زن این هست از امرودین
از سر امرودین من همچنان * کز همی دیدم که تو ای قلیبان
هین فرود آ تا ببینی هیچ نیست * این همه تخمیل از امرودینست
هزل تعلیمست آنرا جدش نو * تو مشو بر ظاهر هزلش گرو
هر جدی هزلست پیش هازلان * هزها جدت پیش عاقلان
گاهلان امرودین جویند لیک * تا بدان امرودین راهبست نیک
نقل کن ز امرودین کاکنون برو * گشته تو خیره چشم و خیره رو
این منی و هستی اول بود * که برو دیک کز و احوال بود
چون فرود آیی ازین امرودین * کز نماید فکرت و چشم و سخن
یک درخت بخت ببینی گشته این * شاخ او بر آسمان هفتمین

کو بیالای Bul. (۲۵۰۲) کی زن A (۲۵۰۱) . کای مایون B (۲۵۰۳)

In H نه is given as a variant. زن که نیست AH (۲۵۰۴)

امرودینست Bul. (۲۵۰۷) . کین هست A (۲۵۰۵)

کین منی Bul. (۲۵۱۲) . هزل, with *idāfat*. G (۲۵۰۸)

So H. in marg., with the following gloss: باعتبار این نسخه . کز نماید A (۲۵۱۳)

مصرع ثانی اول را صفتست و بیت ثانی جزاست معنی این بود که چون ازین درخت کز
نماید فرود آیی یک درخت بخت بینی الی آخره

۲۵۶۵ چون فرود آبی ازو گردی جدا * مبدلش گرداند از رحمت خدا
 زین تواضع که فرود آبی خدا * راست یینی بخشد آن چشم ترا
 راست یینی گربدی آسان و زب * مُصْطَفَى گي خواستی آنرا زرب
 گفت بنها جزو جزو از فوق و پست * آنچه ناک پیش تو آن جزو هست
 بعد از آن بر رو بر آن امر و بُن * که مبدل گشت و سبز از امر کن
 ۲۵۷۰ چون درخت موسوی شد این درخت * چون سوی موسی کشانیدی تو رخت
 آتش اورا سبز و خرم می کند * شاح او اِنی انا الله می زند
 زیرِ ظلش جمله حاجات روا * این چنین باشد الهی کیما
 آن منی و هستی باشد حلال * که درو یینی صفات ذو الجلال
 شد درخت کثر موم حق نما * اصله ثابت و فرعته فی السما

باقی قصه موسی علیه السلام،

۲۵۷۵ کامدش پیغام از وحی مهم * که کزی بگذار اکنون فاستقیم
 این درخت تن عصای موسی است * کامرش آمد که بیندازش زدست
 تا ببینی خیر او و شر او * بعد از آن بر گیر او را ز امر هو
 پیش از افگندن نبود او غیر چوب * چون بامرش بر گرفتی گشت خوب
 اول او بد برگ افشان برهرا * گشت معجز آن گروه غره را
 ۲۵۸۰ گشت حاکم بر سر فرعونیان * ایشان خون کرد و کف بر سر زنان
 از مزارعشان بر آمد فحط و مرگ * از مآخهائی که میخوردند برگ

جزو و جزو A (۲۵۶۸) . گر فرود A (۲۵۶۶)

Heading: Bul. حضرت موسی . بقیه قصه

از آن وحی Bul. (۲۵۷۵)

نمود آن AB Bul. افگندت A (۲۵۷۸)

فتح غبن ايله غره اِغرار و In marg. H there is the gloss: غره را H (۲۵۷۹)

فحط مرگ AH (۲۵۸۱) . کسر ايله غنلت ديبکدر

تا بر آمد بی خود از موسی دعا * چون نظر افتادش اندر منتها
 کین همه اعجاز و کوشیدن چراست * چون نخواستند این جماعت گشت راست
 امر آمد که اتباع نوح کن * نراک پایانی بی مشروح کن
 زان تغافل کن چو داعی رهی * امر یلغ هست نبود آن تپه
 ۲۵۸۵ کترین حکمت کزین الحاح تو * جلوه گردد آن لجاج و آن عتو
 تا که ره بنهودن و اضلال حق * فاش گردد بر همه اهل فرق
 چونک مقصود از وجود اظهار بود * بایدش از پند و اغوا آزمود
 دیو الحاح غیایت می کند * شیخ الحاح هدایت می کند
 ۲۵۹۰ چون پیاپی گشت آن امر شجون * نیل می آمد سراسر جمله خون
 تا بنفس خویش فرعون آمدش * لابه می کردش دوتا گشته قدش
 کآنج ما کردیم اے سلطان مکن * نیست مارا روی ایراد سخن
 پاره پاره گردمت فرمان پذیر * من بعزت خوگرم بختم مگیر
 هین بچنان لب برحمت ای امین * تا بیند این دهانه آتشین
 ۲۵۹۵ گفت یا رب می فریید او مرا * می فریید او فریبنده ترا
 بشنوم یا من دم هم خدعه اش * تا بداند اصل را آن فرع کش
 کاصل هر مگری و حيله پیش ماست * هرچ بر خاکست اصلش از ساست
 گفت حق آن سگ نیرزد هم بدان * پیش سگ انداز از دور استخوان
 هین بچنان آن عصا تا خاکها * با دهد هرچه ملخ کردش فنا
 ۲۶۰۰ وآن ملخها در زمان گردد سیاه * تا ببیند خلق تبدیل اله

کاتباع BK Bul. (۲۵۸۴) نخواهد B Bul. (۲۵۸۳)

چو for که and so G in marg. B منگر آخر که تو داعی رهی AHK Bul. (۲۵۸۵)

The hemistich printed in the text is given as a variant in marg. AH.

AH هست for نیست.

گردمت G (۲۵۹۲) . اهل و فرق AGH (۲۵۸۷)

In H the word before بداند is written both as تا and یا. (۲۵۹۱)

م. بان K (۲۵۹۸) . کاصل هر خدعه B Bul. (۲۵۹۷)

کف سبها نیست حاجت مر مرا * آن سبب بهر حجابست و غطا
 تا طبعی خویش بر دارو زند * تا منجم رُو با ستاره کند
 تا مُناقف از حریصی بامداد * سوسه بازار آید امر بیم کساد
 بندگی ناکرده و ناشسته رُوی * لقمه دوزخ بگشته لقمه جوی
 ۳۶۰ آکل و مأکول آمد جانِ عام * همچو آن برّه چرنه از حُطام
 و چرد آن برّه و قصاب شاد * کو برای ما چرد برگ مُراد
 کارِ دوزخ ی کفی در خوردنی * بهر او خود را تو فربه ی کفی
 کارِ خود کن روزی حکمت بچر * تا شود فربه دل با کز و فر
 خوردن تن مانع این خوردنست * جان چو بازرگان و تن چون رهنست
 ۳۶۱ شمع تاجر انگهست افروخته * که بود رهن چو هیزم سوخته
 که تو آن هوشی و باقی هوش پوش * خویشتن را گم مکن یاوه مکوش
 دانکِ هر شهوت چو خمرست و چون بنگ * پرده هوشست و عاقل زوست دنگ
 خمر تنها نیست سرمستی هوش * هر چه شهوانیست بندد چشم و گوش
 آن بلیس از خمر خوردن دُور بود * مست بود او از تکبر و ز جُعود
 ۳۶۲ مست آن باشد که آن بیند که نیست * زر نماید آنچه مس و آهنیست
 این سخن پایان ندارد موسیا * لب بجنیان تا برون روژد گیا
 همچنان کرد و هم اندر دم زمین * سبز گشت از سنبل و حبّ ثمین
 اندر افتادند در لُوت آن نفر * قحط دیدم مرده از جُوع البقر
 چند روزی سیر خوردند از عطا * آن دمی و آدمی و چارپا
 ۳۶۳ چون شکم پر گشت و بر نعمت زدند * و آن ضرورت رفت پس طاغی شدند
 نفس فرعونیست هان سیرش مکن * تا نیارد یاد از آن کفر کهن

در آتش سوخته B (۳۶۱۰) corr. in marg. چریه B. برّه G (۳۶۰۵)

و سنبل و حبّ سمین Bul. (۳۶۱۷) روزد B (۳۶۱۶)

بس طاغی H. چون ضرورت B. و A om. (۳۶۲۰)

یاد زان BHK Bul. هین سیرش B. فرعونست Bul. (۳۶۲۱)

بی تَفْ آتش نگردد نفس خوب * تا نشد آهن چو اخگر هین مکوب
 بی مجاعت نیست تن جنبش کنان * آهن سردیست می کوپ بدان
 گر بگرید ورنه بنالد زار زار * او نخواهد شد مُسلمان هوش دار
 ۳۶۳۰ او چو فرعونست در قحط آبچنان * پیشِ موسی سر نهد لابه کنان
 چونک مُستغنی شد او طاعنی شود * خر چو بار انداخت اسکیزه زند
 پس فراموشش شود چون رفت پیش * کار او زان آه و زاریهای خویش
 سالها مَرَدی که در شهری بود * یک زمان که چشم در خوابی رود
 شهر دیگر بیند او پُر نیک و بد * هیچ در یادش نیاید شهر خود
 ۳۶۳۰ که من آنجا بوده‌ام این شهر نو * نیست آن من درینجام گرو
 بل چنان داند که خود پیوسته او * هم درین شهرش بُست ابداع و خو
 چه عجب گر رُوح موطنهای خویش * که بُستش مسکن و میلاد پیش
 می نیارد یاد کین دنیا چو خواب * می فرو پوشد چو اختر را سحاب
 خاصه چندین شهرها را کوفته * گردها از دَرکِ او ناروفته
 ۳۶۳۰ اجتهاد گرم ناکرده که تا * دل شود صاف و ببیند ماجرا
 سر برون آرد دلش از بُخشی راز * اول و آخر ببینند چشم باز

اطوار و منازل خلقت آدمی از ابتدا،

آمده اول باقلیم جماد * وز جمادی در نبائی اوفتاد
 سالها اندر نبائی عمر کرد * وز جمادے یاد نآورد از نبرد
 وز نبائی چون بجموانی فناد * نامدش حال نبائی هیچ یاد

(۳۶۳۰) ABH افغان کان.

(۳۶۳۱) G in marg. gives رود در مرغی as a variant instead of زند.

(۳۶۳۱) Bul. ابداع خو.

(۳۶۳۰) AH صافی و بیند.

Heading: Bul. بیان اطوار.

(۳۶۳۲) A باقلام.

۳۶۴۰ جز همین میلی که دارد سوی آن * خاصه در وقت بهار و صیمران
 همچو میل کودکان با مادران * سرّ میل خود نداند در لیان
 همچو میل مفراط هر نو مرید * سوی آن پسر جوان بخت میجد
 جزو عقل این از آن عقل گلست * جنبش این سایه زان شاخ گلست
 سایه اش فانی شود آخر درو * پس بناند سرّ میل و جست و جو
 ۳۶۴۵ سایه شاخ دگر ای نیکبخت * گئی بجنبد گر نجنبد این درخت
 باز از حیوان سوسه انسانیش * می کشید آن خالقی که دانش
 همچین اقلیم تا اقلیم رفت * تا شد اکنون عاقل و دانا و زفت
 عقلهای اولینش یاد نیست * هر ازین عقلش تحول کرد نیست
 تا رهد زین عقل پر حرص و طلب * صد هزاران عقل بیند بو العجب
 ۳۶۵۰ گرچه خفته گشت و شد ناسی ز پیش * گئی گذارندش در آن نسیان خویش
 باز از آن خوابش بیداری گشند * که کند بر حالت خود ریش خند
 که چه غم بود آنک میخوردم بخواب * چون فراموشم شد احوال صواب
 چون ندانستم که آن غم و اعتلال * فعل خوابست و فریبت و خیال
 همچنان دنیا که حلم نایمست * خفته پندارد که این خود دایمست
 ۳۶۵۵ تا بر آید ناگهان صبح اجل * و رهد از ظلمت ظن و دغال
 خنداش گیرد از آن غمهای خویش * چون ببیند مستقر و جای خویش
 هر چه تو در خواب بینی نیک و بد * روز محشر یک یک پیدا شود
 آنچه کردی اندرین خواب جهان * گرددت هنگام بیدارے عیان

(۳۶۴۰) H بهار و اجنان and so G in marg.

(۳۶۴۱) GH لیان as in text. K لیان.

(۳۶۴۴) A میل جست و جو, which seems to have been the original reading in H.

(۳۶۴۵) Bul. شاخ درخت. (۳۶۴۶) B می کشد. (۳۶۴۷) A افلام تا افلام.

(۳۶۵۶) B خنداش آید ازین. In A vv. ۳۶۵۵-۶ follow vv. ۳۶۵۷-۸.

(۳۶۵۷) H om., but suppl. in marg. by a later hand. Bul. هر چه اندر خواب.

(۳۶۵۸) H om., but suppl. in marg. by a later hand.

تا نپنداری که این بد کردنیست * اندرین خواب و ترا تعیر نیست
 ۳۶۶۰ بلك این خند بود گریه و زفیر * روزِ تعیرای ستمگر بر اسیر
 گریه و درد و غم و زاری خود * شادمانی دان ببیداری خود
 اے دریدک پوستین یوسفان * گرگ بر خیزی ازین خوابِ گران
 گشته گرگان يك بلك خواهی تو * می‌دزاند امر غضب اعضای تو
 خون نخسید بَعْدِ مرگ در قصاص * تو مگو که مُردم و یامِ خلاص
 ۳۶۶۵ این قصاص نقد حیل سازست * پیش زخم آن قصاص این بازست
 زین لعب خواندست دُنیا را خدا * کین جزا لعبت پیش آن جزا
 این جزا نسکین جنگ و فتنه‌ایست * آن چو اخصاست و این چون ختنه‌ایست

بیان آنک خلق دوزخ گرسنگانند و نالانند بحق که روزیهای
 مارا فریه گردان و زود زاد بما رسان کی مارا صبر نماند،

این سخن پایان ندارد موسیا * هین رها کن آن خرانرا در گیا
 تا همه زان خوش علف فریه شوند * هین که گرگانند مارا خشم‌مند
 ۳۶۷۰ ناله گرگان خود را موقسیم * این خرانرا طعمه ایشان کنیم
 این خرانرا کیمیای خوش دمی * از لب تو خواست کردن آدمی
 تو بسی کردی بدعوت لطف و جود * آن خرانرا طالع و روزی نبود
 پس فرو پوشان لحافِ نعمتی * تا برکشان زود خواب غفلتی

بود اشک و نذیر B (۳۶۶۰) و. A Bul. om. (۳۶۵۹)

(۳۶۶۱) AH om. Suppl. in marg. H by a later hand.

لعیست Bul. (۳۶۶۶) از آن خواب A (۳۶۶۲)

ختنه‌است AB Bul. و این for وین Bul. فتنه‌است (۳۶۶۷)

Header: Bul. با حق AHK Bul. نالانند A om. در بیان Bul.

صبر و طاقت نماند B. H is illegible here. ZAD ABK Bul. om.

روزی و طالع نبود B (۳۶۷۲) کم and موقم A (۳۶۷۰)

تا چو بجهند از چنین خواب این رده * شمع مُرده باشد و ساقی شده
 ۳۶۷۵ داشت طغیانشان ترا در حیرتی * پس بنوشند از جزا هم حسرتی
 تا که عدل ما قدم بیرون نهد * در جزا هر زشت را در خور دهد
 کآن شهبی که می‌ندیدندیش فاش * بود با ایشان نهان اندر معاش
 چون خرد با نُست مُشرف بر تنت * گرچه زو قاصر بود این دیدنت
 نیست قاصر دیدن او ای فلان * از سُکون و جنبشت در امتحان
 ۳۶۷۸ چه عجب گر خالق آن عقل نیز * با تو باشد چون نه تو مُستجیز
 از خرد غافل شود بر بد تند * بعد آن عقلش ملامت می‌کند
 تو شدی غافل ز عقلت عقل نی * کز حضورستش ملامت کردنی
 گر نبودی حاضر و غافل بُدی * در ملامت گئی ترا سیلی زدی
 و ازو غافل نبوده نفس تو * گئی چنان کردی جنون و نفس تو
 ۳۶۸۵ پس تو و عقلت چو اضطراب بود * زین بدانی قُرب خُرشید وجود
 قُرب بی‌چونست عقلت را بتو * نیست چپ و راست و پس یا پیش رو
 قُرب بی‌چون چون نباشد شاهرا * که نیابد بحث عقل آن راهرا
 نیست آن جنبش که در اصبع تراست * پیش اصبع یا پیش یا چپ و راست
 وقت خواب و مرگ از و می‌رود * وقت بیداری قرینش می‌شود
 از چه ره می‌آید اندر اصبع * که اصبع بی او ندارد منفعت
 نور چشم و مَرْدَمک در دیدات * از چه ره آمد بغیرشش جهت
 عالم خلقت با سوی و جهات * بی جهت دان عالم امر و صفات
 بی جهت دان عالم امرای صنم * بی جهت تر باشد امر لاجرم
 بی جهت بُد عقل و علامت آلیان * عقل تر از عقل و جان تر هم زجان

پس و پیش A (۳۶۸۱) . ندانی A (۳۶۸۵) . بعد از آن AB Bul. (۳۶۸۱)

از چه ره آید Bul. (۳۶۸۱) . کاصیعت B Bul. (۳۶۹۰) . و A om. (۳۶۸۹)

In K this (۳۶۹۲) . عقل علامت Bul. (۳۶۹۲) . سوی جهات AB Bul. (۳۶۹۲)

and the following verse, and also the hemistichs in each verse, are transposed.

۳۶۶۵ بی تعلق نیست مخلوقی بدو * آن تعلق هست بی چون ای عمو
 زَانِكَ فَضْلٌ وَ وَصْلٌ نَبُودَ دَرِ رَوَانٍ * غیرِ فصل و وصل تندیشدگان
 غیرِ فصل و وصل پی بر از دلیل * لیک پی بُردن بنشانند غلیل
 پی پای پی بی بر ار دوری زاصل * تا رگِ مَرْدِیت آرد سوی وصل
 این تعلق را خرد چون ره برد * بسته فصلست و وصلست این خرد
 ۳۷۰۰ زین وصیت کرد مارا مُصطفی * بحث کم جوید در ذاتِ خدا
 آنک در دانش تفکر کرد نیست * در حقیقت آن نظر در ذات نیست
 هست آن پندار او زیرا براه * صد هزاران پرده آمد تا اله
 هر یکی در پرده موصول خوست * وهم او آنست کان خود عینِ هوست
 پس پیبر دفع کرد این وهم از او * تا نباشد در غلط سوداپز او
 ۳۷۰۵ و آنکه اندر وهم او ترکِ ادب * بی ادب را سَرَنگونی داد رَب
 سَرَنگونی آن بود کو سوی زیر * می رود پندارد او کو هست چیر
 ز آنک حدّ مست باشد این چنین * کو نداند آسمانرا از زمین
 در عجبهاش بی فکر اندر روید * از عظیمی وز مهابت گم شوید
 چون ز صنّعش ریش و سبّلت گم کند * حدّ خود داند ز صانع تن زند
 ۳۷۱۰ جز که لا اُحْصی نگوید او زجان * کز شمار و حد برونست آن بیان

این تعلق Bul. (۳۶۶۵)

بنشانند علیل. B Bul. بنشانند علیل A (۳۶۹۷)

از دوری B. از دوری اصل A (۳۶۶۸)

چون پی برد AB Bul. (۳۶۹۹)

فی الحقیقه B (۳۷۰۱)

کو خود عین B (۳۷۰۲)

کز سوی زیر A (۳۷۰۶)

عجبهایش A (۳۷۰۸)

رفتن ذو القرنین بکوه قاف و در خواست کردن کی ای
 کوه قاف از عظمت صفت حق مارا بگو و گفتن کوه قاف کی
 صفت عظمت او در گفت نیاید کی پیش آن ادراکها فنا
 شود و لایه کردن ذو القرنین کی از صنایعش کی در خاطر
 داری و بر تو گفتن آن آسانتر بود بگوی،

رفت ذو القرنین سوه کوه قاف * دید اورا کز زمرد بود صاف
 گرد عالم حلقه گشته او محیط * ماند حیران اندر آن خلق بسیط
 گفت تو کوهی دگرها چیستند * که بپیش عظم تو باز ایستند
 گفت رگهای من اند آن کوهها * مثل من نبود در حسن و بها
 ۲۷۱۰ من بهر شهری رگی دارم نهان * بر عروم بسته اطراف جهان
 حق چو خواهد زلزله شهری مرا * گوید او من بر جهانم عرق را
 پس بجنبانم من آن رگدرا بفهر * که بدان رگ متصل گشتست شهر
 چون بگوید بسن شود ساکن رگم * ساکنم وز روی فعل اندر تگم
 همچو مرهم ساکن و بس کارکن * چون خرد ساکن وزو جنبان سخن
 ۲۷۲۰ نزد آنکس که نداند عقلش این * زلزله هست از بخارات زمین

Heading: AB .عظمت صفات حق Bul. .بگفت نیاید .Bul. .عظمت صنعت حق Bul.

فنا شوند.

دید آنرا B. دید ویرا A (۲۷۱۱)

باز ایستند A (۲۷۱۲)

In A vv. ۲۷۱۵-۶ follow vv. ۲۷۱۷-۸, but the error is indicated in marg.

گوید و من B (۲۷۱۶)

اندر شکم A (۲۷۱۸)

In A the hemistichs of this verse are transposed. (۲۷۲۰)

موری بر کاغذی می‌رفت نبشتن قلم دید قلم را ستودن گرفت.
 موری دیگر کی چشم تیزتر بود گفت ستایش انگشتانرا کن
 کی این هنر از ایشان می‌بینم، موری دیگر کی از هر
 دو چشم روشن‌تر بود گفت من بازورا ستایم کی
 انگشتان فرج بازو اند الی آخره،

مورکی بر کاغذی دید او قلم * گفت با موری دگر این راز هم
 که عجایب نقشها آن کلک کرد * همچو ریحان و چو سوسن زار و وزد
 گفت آن مور اِصْبَعْتِ آن پیشه‌ور * وین قلم در فعل فرعست و اثر
 گفت آن مور، سَوْمُ كَزِ بازوست * که اصبع لاغر ز زورش نقش بست
 ۲۷۳۰ همچین ی‌رفت بالا تا یکی * مہتر موران قِطْن بود اندکی
 گفت کر صورت مینید این هنر * که بخواب و مرگ گردد بی‌خبر
 صورت آمد چون لباس و چون عصا * جز بعقل و جان نچند نقشها
 بی‌خبر بود او که آن عقل و فؤاد * بی زتقلب خدا باشد جَماد
 يك زمان از وی عنایت بر کند * عقل زیرک ابلیہا ی‌کند
 ۲۷۴۰ چوئش گویا یافت ذو الْفَرْنَيْنِ گفت * چونک کوه قاف دُرّ نطق سُنفت
 کای سخن گوی خبیر رازدان * از صفات حق بکن با من بیان
 گفت رَوَکَانَ وصف از آن هایل ترست * که بیان بر وی تواند بُرد دست

الی آخره. Bul. نوشتن قلم. AB Bul. om.

این قلم A (۲۷۲۲). همچو ریحانزار و سوسن زار. Bul. (۲۷۲۲)

ز زورش با دَوَسْت B. کا صبع. Bul. از بازوست. Bul. (۲۷۲۴)

و. A om. (۲۷۲۶). تا بالا یکی A (۲۷۳۰)

هر دو بی تقلب حق. A corrector has written. بی تقلب A. که این B Bul. (۲۷۲۸)

بیان در وی B (۲۷۳۲). و رازدان Bul. (۲۷۴۱). B om. (۲۷۳۹)

یا فلنمرا زهره باشد که بسر * بر نویسد بر صحیف زان خبر
گفت کمتر داستانی باز گو * از عجیهای حق اے حبر، نکو
۲۷۳۵ گفت اینک دشت سیصدساله راه * کوههای برف پُر کردست شاه
کوه بر گه بی شمار و بی عدد * می رسد در هر زمان برفش مدد
کوه برف می زند بر دیگری * می رساند برف سردی تا نثره
کوه برف می زند بر کوه برف * دَم بَدَم زانبار بی حد، شگرف
گر نبودی این چنین وادی شها * تَفَّ دوزخ مَحُو کردی مر مرا
۲۷۴۰ غافلانرا کوههای برف دان * تا نسوزد پردهای عاقلان
گر نبودی عکسِ جَهْل بَرَف باف * سوختی از نارِ شوق آن کوه قاف
آتش از قهر، خدا خود دَرّه ایست * بهر تهدید لثیمان دَرّه ایست
با چنین قهری که زفت و فایق است * برد لطفش بین که بر وی سابق است
سَبَق بی چون و چگونه معنوی * سابق و مسوق دیدی بی دوی
۲۷۴۵ گر ندیدی آن بود از فهم پست * که عقول خلق زان کان یک جوست
سیمب بر خود نه نه بر آیات دین * گئی رسد بر چرخ دین مرغ گلین
مرغ را جولا نکه عالی هاست * زانک نشو او ز شهوت وز هواست
پس تو حیران باش بی لا و یلی * تا ز رحمت پیشت آید محملی
چون ز فہم این عجایب گوئی * گر یلی گوئی تکلف می کنی
۲۷۵۰ و بگویی فی زندگی گردنت * قهر بر بندد بدان فی روزنت
پس همین حیران و والہ باش و بس * تا در آید نصر حق از پیش و پس

(۲۷۴۴) ABH Bul. از صنایعهاش. corr. in marg. H.

(۲۷۴۷) B. کوه برفین. (۲۷۴۸) Bul. و شگرف.

(۲۷۴۰) B. پرده هر رازدان.

(۲۸۴۲) Bul. خود for چون. GH. دَرّه ایست، as in text.

(۲۷۴۲) ABH Bul. برد لطفش م بر آتش سابق است.

از و م پست and so Bul. A. گر ندیدی آن نقصان تو است B (۲۷۴۵)

باش بس B (۲۷۵۱) بر آن فی H (۲۷۵۰)

چونك حيران گشتی و گيج و فنا * با زبان حال گفתי اهدينا
زفت زفتست و چو لرزان می شوی * می شود آن زفت نرم و مستوی
زانك شكلی زفت بهر مئگرت * چونك عاجز آمدی لطف و پرست

نمودن جبرئیل علیه السلام خودرا بمصطفی صلی الله علیه وسلم
بصورت خویش و از هفتصد پر او چون يك پر ظاهر شد
افقرا بگرفت و آفتاب محبوب شد با همه شعاعش،

۲۷۵۵ مصطفی می گفت پیش جبرئیل * که چنانك صورتت نُست ای خلیل
مر مرا بنما تو محسوس آشکار * تا ببینم مر ترا نظاره وار
گفت نتوانی و طاقت نبودت * بحس ضعیف است و تنك سخت آیدت
گفت بنما تا ببینند این جسد * تا چه حد بحس نازکست و بی مدد
آدمی را هست حسن تن سقیم * لیک در باطن یکی خلق عظیم
۲۷۶۰ بر مثال سنگ و آهن این تنه * لیک هست او در صفت آتش زنه
سنگ و آهن مؤلد ایجاد نار * زاد آتش بر دو والد قهر بار
باز آتش دست کار و صف تن * هست قاهر بر تن او و شعله زن
باز در تن شعله ابرهم وار * که ازو مقهور گردد برج نار
لاجرم گفت آن رسول ذو فنون * رمز سخن الآخرون السابِقون

زفت. A (۲۷۵۴) می شود آن وقت. A. زفت زفتست A (۲۷۵۳)

Heading: Bul. با همه شعاع. A. بر گرفت.

من ترا B Bul. بنمای محسوس B (۲۷۵۶)

از صفت B (۲۷۶۰)

and so A. The hemistich in the text و سندان حاکم ایجاد نار BH (۲۷۶۱)

is given as a variant in marg. H. A. زادش زین دو والد.

و. AH Bul. om. هست بر تن قاهر او B (۲۷۶۲)

۲۷۶۰ ظاهر این دو بسندانی زبون * در صفت از کان آنها فزون
 پس بصورت آدمی فرع جهان * وز صفت اصل جهان این را بدان
 ظاهرش را پشته آرد بچرخ * باطنش باشد محیط هفت چرخ
 چونک کرد الحاح بنمود اندکی * هیبتی که که شود زو مندکی
 شهپری بگرفته شرق و غرب را * از مهابت گشت بی هوش مصطفی
 ۲۷۷۰ چون زبیم و ترس بپهوشش بدید * جبرئیل آمد دم آغوش کشید
 آن مهابت قسمت بیگانگان * وین تجیش دوستان را یگان
 هست شاهانرا زمان بر نشست * هول سرهنگان و صارمها بدست
 دورباش و نیزه و شمیرها * که بلرزند از مهابت شیرها
 بانگ چاوشان و آن چوگانها * که شود سست از نهیش جانها
 ۲۷۷۰ این برای عامر خاص و عامر ره گذر * که کندشان امر شهنشاهی خبر
 از برای عامر باشد این شکوه * تا کلاه کبر نهند آن گروه
 تا من و ماهای ایشان بشکند * نفس خودین قننه و شرکم کند
 شهر از آن ایمن شود کان شهریار * دارد اندر قهر زخم و گیر و دار
 پس بمیرد آن هوسها در نفوس * هیبت شه مانع آید زان نفوس
 ۲۷۸۰ باز چون آید بسوی بزم خاص * گئی بود آنجا مهابت یا قصاص
 حلم در حلمست و رحمتها بجوش * نشنوی از غیر چنگ و نا خروش
 طبل و کوس، هول باشد وقت جنگ * وقت عشرت با خواص آواز چنگ
 هست دیوان محاسب عامرا * و آن پری رویان حریف جارما

کان و آنها A. بسندان A. ظاهرا این B (۲۷۶۰)

ظاهرش باشد زبون زخم فرخ BK (۲۷۶۷)

و. Bul. om. (۲۷۷۲). هیبتی که کوه گردد مندکی B (۲۷۶۸)

In B vv. ۲۷۷۳ and ۲۷۷۴ are transposed. (۲۷۷۲)

تا کندشان B (۲۷۷۰). مست Bul. for سست A (۲۷۷۴)

و، و نی خروش B Bul. (۲۷۸۱). که بود Bul. (۲۷۸۰). بنهند K (۲۷۷۱)

so corr. in H. (۲۷۸۲) A هول و کوس

آن زیره و آن خود مرچالیش راست * وین حریر و رُود مر تعریش راست
 ۲۷۸۵ این سخن پایان ندارد ای جواد * ختم کن و الله أعلم بالرشاد
 اندر احمد آن حسی کو غاربست * خفته این در زیر خاک یتربست
 و آن عظیم الخلف او کان صَدرست * بی تغییر مَقعد صدق اندرست
 جای تغییرات اوصاف تنست * رُوح باقی آفتابی روشنست
 بی زقبیری که لا شَرَفیة * بی زبَدیلی که لا غَرَبیة
 ۲۷۹۰ آفتاب از ذره کی مدهوش شد * شمع از پروانه کی بیهوش شد
 جسم احمد را تعلق بُد بدان * این تغییر آن تن باشد بدان
 همچو رنجوری و همچون خواب و درد * جان ازین اوصاف باشد پاک و فَرَد
 خود نتوانم ور بگویم وصفِ جان * زلزله افتد درین کون و مکان
 رُوبهش گر یکدای آشته بود * شیرِ جان مانا که آن دم خفته بود
 ۲۷۹۵ خفته بود آن شیر کز خوابست پاک * اینت شیرِ نرُمسار سَهَناک
 خفته سازد شیر خود را آنچنان * که تماش مَرده دانند این سگان
 ورنه در عالم کرا زهره بُدے * که رُبودے از ضعیفی تَرُبُدے
 کفّ احمد زان نظر مخدوش گشت * بحرِ او از بهر کف پُر جوش گشت
 مَه همه کفست مَعطی نُورپاش * ماه را گر کف نباشد گو مَباش
 ۲۸۰۰ احمد ار بگناید آن پرّ جلیل * تا ابد بیهوش ماند جبرئیل
 چون گذشت احمد ز سدره و مِرْصَدش * وز مقامِ جبرئیل و از حدش
 گفت او را هین پسر اندر پَسَم * گفت رَو رَو من حریف تو نِیَم
 باز گفت او را بیا اے پرده سوز * من باوچ خود نرفتمس هَنوز

این حریر H. آن حریر H. A corr. above in H. (۲۷۸۴) AH

آفتاب ABHK Bul. (۲۷۸۸) این حسی AH (۲۷۸۶)

نتام BK Bul. (۲۷۹۴) از پروانه کی در جوش شد B (۲۷۹۰)

تَرُبُدی GH. تا ربودی B (۲۷۹۷) و سَهَناک Bul. شرمسار A (۲۷۹۵)

و مَعطی K (۲۷۹۶) گفت احمد H (۲۷۹۸) corr. in marg.

بر اوچ Bul. (۲۸۰۲) وز حدش AH (۲۸۰۱)

گفت بیرون زین حد ای خوش قرّ من * گر زم پری بسوزد پری من
 ۲۸۰۵ حیرت اندر حیرت آمد این قصص * بیبشی خاصگان اندر آخص
 بیبشها جمله اینجا بازی است * چند جان داری که جان پردازی است
 جبرئلا گر شریفی و عزیز * تو نه پروانه و نه شمع نیز
 شمع چون دعوت کند وقت فروز * جان پروانه نپرهیزد زسوز
 این حدیث مقلّب را گور کن * شیرا بر عکس صید گور کن
 ۲۸۱۰ بند کن مشک سخن شائیت را * و مکن انبان قلمائیت را
 آنک بر نگذشت آجزاش از زمین * پیش او معکوس و قلمائیت این
 لا تُخَالِفُهُمْ حَبِیْبٍ دَارِهِمْ * یا غَرِیْبًا نَازِلًا فِی دَارِهِمْ
 أَعْطِ مَا شَاءَ وَرَأْمًا وَارْضِهِمْ * یا ظَعِیْنًا سَاكِنًا فِی أَرْضِهِمْ
 تا رسیدن در شه و در ناز خوش * رازیا با مرغز و ساز خوش
 ۲۸۱۵ موسی در پیش فرعون زمن * نرم باید گفت قولاً لاین
 آب اگر در روغن جوشان کنی * دیگنان و دیگرا ویران کنی
 نرم گو لیکن مگو غیر صواب * وسوسه مفروش در لیل الخطاب
 وقت عصر آمد سخن کوتاه کن * ای که عصرت عصر آگاه کن
 گو تو مرگل خواره را که قند به * نری فاسد مکن طینش مدیه
 ۲۸۲۰ نطق جانرا روضه جانستی * گر زحرف و صوت مسنغیستی
 این سر خرد در میان قندزار * ای بسا کس را که بنهادست خار
 ظن ببرد از دور کان آنست و بس * چون قیج مغلوب و می رفت پس
 صورت حرف آن سر خردان یقین * در رز معنی و فردوس برین
 ای ضیاء آتمی حسام الدین در آر * این سر خردا در آن بطیخزار

ورنه پروانه A. گر شریف و گر عزیز Bul. (۲۸۰۷)

Bul. (۲۸۱۲) in the first hemistich. سخن پاشیت را Bul. (۲۸۱۰)

گوی مرگل خواره را B (۲۸۱۶). مروزی Bul. مرغزی K. مرغزی H. مرغزی G (۲۸۱۴)

درین بطیخزار Bul. (۲۸۲۴) که زحرف Bul. (۲۸۲۰)

۲۸۲۵ تا سر خر چون بُرد از مَسَّخَه * نَشَوِ دیگر بخشدش آن مَطْبَخَه
 هین زما صورت گری و جان زتو * نه غلط هم این خود و هم آن زتو
 بر فلک محمودی ای خورشیدِ فاش * بر زمین هر تا ابد محمود باش
 تا زمینی با سمائی بلند * یك دل و یك قبله و یك خوشوند
 تفرقه بر خیزد و شَرَك و دُوی * وحدتست اندر وجودِ معنوی
 ۲۸۲۰ چون شناسد جانِ من جانِ ترا * یاد آرند اتحادِ ماجرَه
 موسی و هارون شوند اندر زمین * مُخْتَلِط خوش همچو شیر و انگین
 چون شناسد اندک و مُنکر شود * مُنْکِرِ اش پرده ساطر شود
 بس شناسایی بگردانید رُو * خشم کرد آن مَه زناشگرئ او
 زین سبب جانِ نبی را جانِ بد * ناشناسا گشت و پشت پای زد
 ۲۸۲۵ این همه خوانندی فرو خوان آَم یکن * تا بدانی آج این گبر کهن
 پیش از آنکِ نقشِ احمد فر نمود * نعت او هر گبر را تعویذ بود
 کین چنین کس هست یا آید پدید * از خیالِ رُوشِ دلشان و طپید
 سجد و کردند کای رَبِّ بَشَر * در عیان آرایش هر چه زودتر
 تا بنام احمد از یَسْتَفْتِحُونَ * یاغیانشان و شدند سرنگون
 ۲۸۴۰ هر کجا حربِ مَهولی آمدی * غَوُثْشان کَرارئ احمد بُدی
 هر کجا بیماری مُزْمِن بُدی * یاد او شان داروی شافی شدی
 نقش او و گشت اندر راهشان * در دل و در گوش و در افواهشان
 نقش او را گی بیابد هر شغال * بلك فرجِ نقش او یعنی خیال

بر فلک محمود A (۲۸۲۷) * هم این زتو هم آن زتو A Bul. (۲۸۲۶)

ماجرا BHK. اتحاد و ماجرا A Bul. خود شناسد A (۲۸۲۰). شرک دوی A (۸۲۹)

آن گبر A Bul. (۲۸۲۵) * جنم کرد A (۲۸۲۲)

تا آید Bul. (۲۸۲۷) * نفس احمد A (۲۸۲۶)

غوثان Bul. (۲۸۴۰) * یاغیانشان AB Bul. (۲۸۲۹)

یاد احمد B (۲۸۴۱)

نقشِ او بر رُویِ دیوار آرند * از دلِ دیوار خونِ دل چسکد
 آن چنان فرخ بود نقشش برُو * که رهد در حالِ دیوار از دورُو
 گشته با یک رُویِ اهلِ صفا * آن دورُوئی عیبِ مر دیوار را
 این همه تعظیم و تنخیم و وداد * چون بدیدندش بصورت بُرد باد
 قلبِ آتش دید و در دم شد سیاه * قلبِ را در قلبِ گمی بودست راه
 قلبِ یزد لافِ آشواقِ محکم * تا مُریدانرا در اندازد بشک
 افتد اندر دامِ مکرش ناگمی * این گمانِ سر برزند از هر خسی
 کین اگر نه نقدِ پاکیزه بُدی * گمی بسنگِ امتحانِ راغب شدی
 او محکمِ میخواهد اما آن چنان * که نگردد قلبی او زان عیان
 آن محکم که او نماند دارد صفت * فی محکم باشد نه نورِ معرفت
 آینه کو عیبِ رُو دارد نمان * از برای خاطرِ هر قلمبان
 آینه نبود مُناقض باشد او * این چنین آینه تا توانی هجو

(۲۸۴۸) A om. و.

(۲۸۵۰) Suppl. in marg. H. In B vv. ۲۸۵۰ and ۲۸۵۱ are transposed.

(۲۸۴۱) BH in the second hemistich زدی دیدنِ محکمِ زدی. The text reading is suppl. in marg. H. (۲۸۵۴) A کو for کی.

(۲۸۵۵) B آینه را هرگز مجو Bul. تا تانی. Bul. adds:

آینه جو راستگو و بی نفاق * ختم کن والله اعلم بالوفاق

This verse is suppl. in H by a later hand, with the following note: بیت اخیر: در بعض نسخ نوشته دیک شد و بدین محلّ نقل کرده ورنه در اصل تحریر نوشته بود.

تمّ المجلد الثانی من المثنوی المعنوی،

ADDITIONAL CORRECTION IN BOOK III.

Verse ٤٦١٧, read از فَرَق without *idāfat*.

ADDITIONAL CORRECTION IN BOOK IV.

Verse ٩٦٧, for آن عَجَب read زَان عَجَب.

(۲۴۷۵) G = BK Bul. (۲۴۹۲) G = AB Bul. (۲۴۹۳) G = BK Bul.
 (۲۴.۱) G این for آن. (۲۴.۷) G نور with *sukin*. (۲۴۱۲) G داود
 (۲۴۱۳) G شکی اش. در یکی. (۲۴۳۶) G = BK Bul. (۲۴۳۹)
 G = BK Bul. (۲۴۴۲ Heading) G حجتهارا هم. (۲۴۵۰) G در زمین. (۲۴۷۴)
 G مَلِك اوست. (۲۴۷۸) G مَلِك وارث باشد آنها سر بسر. (۲۴۷۷) G جدّ اورا.
 (۲۴۸۸) G = BK. (۲۵۱.) G گشته for گشت. (۲۵۲۶) G کارافزا شود.
 (۲۵۳۲) G = BK Bul. (۲۵۶۱) G مهیب. (۲۵۵۸) G وز for و. (۲۵۹۲) G
 G نیم تن. (۲۶.۹) In G و after دورین is supplied. (۲۶۲.) G = K Bul.
 (۲۶۲۵) G = BK Bul. (۲۶۳۱) G درند چون برهنه. (۲۶۴۵) G =
 BK Bul. (۲۶۴۸) G = B. (۲۶۴۹) G = H. (۲۶۴۸) G = ABK Bul.
 (۲۶۵۴) G = BK Bul. (۲۶۷۲) G وین خود. (۲۶۷۴) G و از نعمت.
 (۲۶۸.) G بر وی کف زدی. (۲۶۹۹) G = H. (۲۷.۸) G = BK Bul.
 (۲۷۴۱) G غُرّه هلال. (۲۷۷۱) G = BK Bul. (۲۷۹۶) G = B. (۲۷۹۹
 Heading) G پرسیدند. (۲۸.۱) G فرو آویخت. (۲۸۱۵) G in
 the second hemistich: آفتابی از کسوفش در شغاف.

BKL Bul. (۱۷۶۴) G = BK Bul. (۱۷۹۰) G = bis. (۱۷۷۷) G = عزیر علیہ السَّلْمُ G (Heading) (۱۷۵۴) G = هر قدم من از سر G (۱۷۵۴) BKL Bul. و om. (۱۸۱۴) G = خود. (۱۷۹۹ Heading) G = om. (۱۸۲۴) G = بدان ای کز امید
 علیه السَّلْمُ. (۱۸۴۲ Heading) G = om. (۱۸۴۲) G = بیینی خواجاها G (۱۸۲۴) G = وحی after (۱۸۴۴) G = om. و. (۱۸۷۰) G = گرای (۱۸۷۶) G = گراش مارا کند G (۱۸۷۶) G = om. و. (۱۸۷۸ Heading) G = om. و دعا. (۱۸۹۵) G = خوانش برَ G (۱۹۰۴) G = کی
 و. (۱۹۱۰) G = as in text, and om. (۱۹۰۷) G = AB Bul. (۱۹۱۰) G = كه for (۱۹۲۴ Heading) G = BK Bul. (۱۹۲۵) G = دقوفی رحمة الله عليه G (۱۹۲۴) G = BK Bul. (۱۹۶۲ Heading) G = BK Bul. (۱۹۵۹) G = سیبری للفنا G (۱۹۲۸) G =
 (۱۹۸۵ Heading) G = as in text. (۱۹۸۰) G = دَوْر و دَیْر G (۱۹۸۰) G = خضرا علیها السَّلْمُ (۱۹۸۰) G = BK Bul. (۲۰۰۲) G = چشم for چشم G (۲۰۱۱) G = صد تَفْوُ (۲۰۱۱) G = (misprint). (۲۰۱۱) G = چشم for چشم G (۲۰۰۲) G = BK Bul. G = BK Bul. (۲۰۳۶) G = gives
 (۲۰۳۶) G = with *tashdid*. (۲۰۳۶) G = کَذَبُوا G (۲۰۳۶) G = مُسْتَسْعَد G (۲۰۳۶) G = ار (۲۰۳۶) G = BK Bul. (۲۰۴۹) G = in marg. as a variant. (۲۰۴۹) G = الشکل
 جاهلی از before G (۲۰۶۴) In G = This is also the reading of BH. (۲۰۶۴) G = سوی (۲۰۶۴) G = In G = نمایدش in ش (۲۰۶۸) G = is suppl. by a later hand. (۲۰۶۸) G =
 باید ایدر پیشوا G (۲۰۸۶) G = دقوفی رحمة الله عليه G (۲۰۸۶) G = (۲۰۸۶) G = Heading (۲۰۸۶) G = باید ایدر پیشوا G (۲۰۸۶) G =
 بی مَخْلَصُ G (۲۱۰۹) G = زوی خوردند G (۲۱۰۷) G = ABK Bul. (۲۱۰۶) G = (۲۱۰۶) G = (۲۱۰۶) G = (۲۱۰۶) G = (۲۱۰۶) G =
 (۲۱۶۷) G = B Bul. (۲۱۲۰) G = گرچه آن مدح از تو هم آمد G (۲۱۱۵) G = (۲۱۶۷) G = B Bul. (۲۱۲۰) G = گرچه آن مدح از تو هم آمد G (۲۱۱۵) G =
 (۲۱۸۴) G = with *idāfat*. (۲۱۷۵) G = مرغِ G (۲۱۷۵) G = حَقِّ G (۲۱۷۵) G = after و. (۲۱۸۴) G = Heading (۲۱۸۴) G =
 (۲۲۰۱) G = BK Bul. (۲۱۹۱) G = مَخْلَفِ (misprint) for مَخْلَصُ G (۲۲۰۱) G = BK Bul. (۲۲۰۱) G = (۲۲۰۱) G =
 (۲۲۷۲) G = تو دلا G (۲۲۷۲) G = (۲۲۷۲) G = (۲۲۷۲) G = (۲۲۷۲) G = سلامیها نثار G (۲۲۷۲) G =
 (۲۲۸۵) G = در هوا رفتند یا در زمین G (۲۲۸۱) G = (۲۲۸۱) G = (۲۲۸۱) G = (۲۲۸۱) G =
 (۲۲۹۸) G = om. (۲۳۱۵) G = (۲۳۱۵) G = (۲۳۱۵) G = (۲۳۱۵) G = پیغامبر G (۲۲۹۸) G =
 (۲۳۴۱) G = ملام و بیش و کم and زاعتماد او G (۲۳۳۶) G = (۲۳۴۱) G = (۲۳۴۱) G = مسندی G (۲۳۴۱) G =
 (۲۳۶۸) G = این باشد نکو G (۲۳۶۴) G = (۲۳۶۴) G = (۲۳۶۴) G = (۲۳۶۴) G = و کی داند G (۲۳۶۸) G =

with *زدن* written above *من*. (1197 Heading) G = H. (1199) G om. The verse is suppl. in marg. G as follows:

من ترا اندر دو عالم حافظم * طاعتان را از حدیثت رافضم
 (1211) G *عصایش* as in text, with *یت* written above the last two letters. (1216) G *گورش را و تفت*. (1220.) G = B. (1222) G *و خفته دل*. (1223) G = BL. (1270) G *گشت*. (1276) G = AB Bul. (1411) G *موج* with *sukūn*. (1422) G *ایستی*. (1446) G *با*. (1471) G = BK. (1478) G = BK Bul. (1476 Heading) G *سوی*. (1478) G = BK Bul. (1476 Heading) G *کی طلب الدلیل*. (1425) G *کو بحال*. (1426) G *باشد در منال*. (1434) G = BKL Bul. (1444) G = BKL Bul. (1450. Heading) G om. *علیه السلم*. (1456) G = BK. (1458) G = BKL Bul. (1464) G *بیگار او*. (1470.) G = K. (1484) *النبي صلى الله عليه وسلم* with *idfat*. (1485 Heading) G *طامطبعی*. (1487) G *گاو* with *idfat*. (1499) G = BK Bul. (1501) In G this and the following verse are transposed. (1501. Heading) G om. before *مثال*. (1512) G = BL. (1526) G = BK Bul. (1529) G = BK Bul. (1531) G *غم نمایند*. (1546 Heading) G *اوستاد را*. (1562 Heading) G *اوستاد*. (1605) G *مصر* with *sukūn*. (1607) G *مرا غربال*. (1620) G *شمول*. (1615) G = A. (1611) G *دست یا پایش*. (1630.) G *خرد مرد*. (1634) G *مرودی*. (1648) G = BK Bul. (1652) G = BK. (1664) G *حبل*. (1670. Heading) G = BHK Bul. (1670) *در عریشم آمد*. (1706) G *شیخست از ابدال*. (1682) G *جذب و قضا*. (1720) In G the order of the following verses is the same as in B. (1727) G *گزارشان* as in text. (1730.) G = H. (1742) G = B Bul. (1746 Heading) G *حکایت استر*. (1747) G *در* for *بر*. (1751) G =

corr. below. (۵۸۱) G=K. (۵۹۲) G=K Bul. (۵۹۸ Heading) G
 بن قومه (۶۰۲) G=AH, as in text. (۶۰۵) G=BL. (۶۴۲) G=BK.
 (۶۴۴) G=BK Bul. (۶۴۹) G تا نباید گرگ (۶۶۷) G=BKL Bul. (۶۷۵)
 G کی for *bis*. (۶۸۲) G=Bul. (۶۸۸) G=LT Bul. (۶۹۸) G=
 BK Bul. (۷۱۳) G=ABL Bul. (۷۲۵) G=BKL. (۷۳۴) G نوید.
 (۷۳۷) G=BK Bul. (۷۴۷ Heading) G=AH. (۷۵۳) G=BK.
 (۷۶۶ Heading) G افتاده بود (۷۶۶) G=BK. (۷۷۵) G=K. (۷۹۵) G
 فعلِ with *idāfat*. (۷۹۷ Heading) G=BK. (۸۲۷) G کشته‌اند in the
 second hemistich. (۸۳۸) G کی for *bis*. (۸۳۹) G جهد with *idāfat*.
 (۸۵۵ Heading) G برای حیلۀ ولادت (۸۶۱) G=BK Bul. (۸۷۸
 Heading) G=H. (۸۸۸ Heading) G جنت خود را (۹۰۲ Heading)
 G استاره. (۹۳۵) G=BKL Bul. The text-reading is written in marg.,
 apparently by the original hand. (۹۴۱) G تا بیاید هر یکی (۹۴۵)
 G=B Bul. (۹۷۱) G=BK Bul. (۹۸۶) G سوی آن سر (۹۸۷) G
 عیسی. (۹۹۵) G=HK. (۱۰۱۷) Suppl. in marg. G by a later hand.
 (۱۰۳۳) G چون او از خریش. (۱۰۳۳) G گشته has in marg. *idāfat*.
 (۱۰۳۳) G حرافه as in text. (۱۰۴۷) G زشت and بندها بسکست (۱۰۴۷)
 (۱۰۴۸) G=B. (۱۰۵۹) G صَلَات with معا written above. (۱۰۶۱)
 G مَبْرُوكَ with معا written above. (۱۰۶۳) G=BKL. (۱۰۶۵) G كُنْد
 (۱۰۸۷ Heading) G om. عليه السلم. (۱۰۹۴) G پیش with *idāfat*.
 (۱۰۹۶) G om. و after آرند. (۱۰۹۸) G صد حیلت (۱۱۰۸) G آفتاب
 (۱۱۲۳) G=BK Bul. (۱۱۳۲) G گم نه (۱۱۴۱) G=BK Bul.
 (۱۱۴۳) G الله گو with جو written above by a later hand. (۱۱۵۲)
 G=BK. (۱۱۵۴) G=B. (۱۱۸۳) Instead of this verse G has:

گفتشان در خواب کای اولاد من * نیست ممکن ظاهر این را دم من

APPENDIX II.

CONTAINING THE VARIANT READINGS OF THE QÓNIYA MS. (G),
DATED A. H. 677, IN THE THIRD BOOK, vv. ۱-۲۸۴۰.

PREFACE. P. ۱ (۱۴) G ينقطع المعاش بالاشتغال.

P. ۲ (۲) G مهتمّ لمعيشة (۴) G om. الثمينة.

(۸) G يعنف as in text. (۹) G سبحانه وتعالى.

(۱۲) G على رغم حزب. (۱۴) G om. الموفق والمنفصل.

(۱۴) G والحمد لله الخ. (۱۶) G om. انوار for نور.

(۲) G أَعذارا as in text. (۱۷) G = BK Bul. (۱۹) G = BK. (۲۰)

G = HK. (۵۴) G = K. (۹۴) G رقص with *idāfat*. (۱۲۹) G = Bul.

(۱۶۹) G يناست as in text. (۱۷۲ Heading) G بر محبوب. (۱۷۴) G پس دعاها.

(۱۷۵) G تعالى and. لفظ حتى على فلاح. (۱۸. Heading) G om.

خرجين. (۲۱۹) G = BK Bul. (۲۲۸) G عليه السلم.

(۲۲۶ Heading) G شهرى را, which is also the reading of H. (۲۲۹)

G = ABK Bul. (۲۹۵) G = B Bul. (۳۶۶) G چه رنجم وشوى.

G گنجور فقير, with اى suppl. by a later hand after زگنجور فقير.

(۴۳۴) G = Bul. (۴۴۵) G = AB. (۴۴۱) G = BH Bul. (۴۷۹) G

ان في. (۴۸۰) G گنت يغفل. (۴۹۴) G = BK. (۴۹۶) G = BKL Bul.

(۴۹۷ Heading) G = BHK Bul. (۵۰۸) G = H. (۵۱۰) G گنجيست.

(۵۴۲ Heading) G = BK Bul. (۵۷۰) G مفعد. (۵۷۴) G همنشين بين.

in H is ۲۷۷۶, ۲۷۷۷, ۲۷۷۵, but corr. below. (۲۷۸۶) GHK
= AB Bul. (۲۷۸۸) H عبادیه.

P. ۴۶۱ (۲۷۹۵) Instead of this verse GK have the same verse which
in D Bul. follows v. ۲۷۹۴, and so H in marg. (۲۷۹۶) H =
A, but corr. (۲۷۹۷) GH از آثار. (۲۷۹۸) H = A, corr. in
marg. (۲۸.۱) HK = A, corr. in H. (۲۸.۲) G = BDL.

P. ۴۶۲ (۲۸.۸) H قوم دیگر, corr. in marg. K = Bul.

- GHK (۲۶۳۵) واو GK (۲۶۳۴) و ساز GHK (۲۶۳۲) گناه.
 حدش یسزد HK. چونك از حد برد.
- P. ۴۵۲ (۲۶۳۷) H om. و after دوست GK (۲۶۳۹). الخيئات الخيئين GK (۲۶۳۹).
 Heading: H جستن پادشاهی. H الخيئين. G = BD, and
 so corr. in marg. H. K = Bul.
- P. ۴۵۴ (۲۶۵۲) H نوع (۲۶۵۴) GHK = DL Bul. Heading: HK
 درخت را. H = A originally, corr. by a later hand.
- P. ۴۵۴ (۲۶۷۰) G = BDL Bul., and so corr. in marg. H. (۲۶۷۱)
 عمر و بفاست H (۲۶۷۲) H = BL Bul., and so corr. in marg. H. (۲۶۷۳)
 هر كه اندر نام پيچد كين K (۲۶۷۷) GHK = BD Bul. (۲۶۷۶)
 تفهست.
- P. ۴۵۵ (۲۶۸۵) K برهم یزدند K (۲۶۸۶) GK در تنازع مشت
 (۲۶۹۳) GK = BDL Bul., and so corr. in marg. H. H
 اثر G (۲۶۹۴) مؤثقه است. (۲۶۹۸) G
 اهل جسد GHK (۲۶۹۹) از عاست and زاخلاص ماست.
- P. ۴۵۶ (۲۷۰۰) GHK = AB Bul. (۲۷۰۱) H = A, corr. in marg.
 (۲۷۰۴) K هين سليمانی بچو گری جوی K (۲۷۱۱) GH
 with نفس. (۲۷۱۲) GHK = B Bul. *idāfat*.
- P. ۴۵۷ (۲۷۲۵) GHK = ABL. (۲۷۲۶) GHK = BDL Bul.
- P. ۴۵۸ (۲۷۴۸) Suppl. in marg. H.
- P. ۴۵۹ (۲۷۶۶) GK = BDL Bul., and so corr. in marg. H. (۲۷۶۹)
 GHK = ABL Bul. (۲۷۷۰) GHK = ABL Bul.
- P. ۴۶۰ (۲۷۷۲) GHK خانه گنه (۲۷۷۴) G = B Bul. (۲۷۷۸) GK =
 BDL Bul. (۲۷۸۵) The order of this and the following verses

- P. ۴۴۳ (۴۴۸۱) G حرمندان. The initial letter is written with a small ح underneath. (۴۴۸۳) GK = BDL Bul. (۴۴۹۳) GHK = ABL. (۴۴۹۵) GH = AB Bul.
- P. ۴۴۴ (۴۵۰۲) G ور حقیقت بود. In the second hemistich G = BDL Bul., and so corr. in H. (۴۵۱۱) H = A.
- P. ۴۴۵ (۴۵۲۰) GHK پیشین ای غوی. (۴۵۲۵) GH = A. Heading: H با شیخ. (۴۵۲۷) H = A, corr. below. (۴۵۳۰) H = A, corr. above.
- P. ۴۴۶ (۴۵۳۲) Suppl. in marg. H. (۴۵۳۳) GK = BDL Bul., and so corr. in H. (۴۵۳۸) GH = AB. (۴۵۳۹) G وین یکی جان. (۴۵۴۵) G = B. H = A, corr. in marg.
- P. ۴۴۷ (۴۵۴۹) GHK قلبی. (۴۵۶۵) GK = BL Bul., and so in marg. H.
- P. ۴۴۸ Heading: GH دعوی. (۴۵۷۷) G om. the *idḡfat* of نزدیک.
- P. ۴۴۹ (۴۵۹۲) G کند اورا غلط. (۴۵۹۵) G ما. H. مآ. (۴۵۹۸) H om. و. (۴۵۹۹) H از درون in the second hemistich. Heading: H مادر عیسی. (۴۶۰۳) G کو for که in the second hemistich. H کاو. (۴۶۰۴) G = BDL Bul.
- P. ۴۵۰ (۴۶۰۸) GHK = BDL Bul. In HK the verse of A, which is given in the text, follows v. ۴۶۰۹. (۴۶۱۵) G = A. H زدمنه and کلیله. (۴۶۱۷) G نندیش از برون نی از درون without *idḡfat*.
- P. ۴۵۱ (۴۶۲۱) H افتریست. K وراست. (۴۶۲۵) G = BDL. H نیز for هم, and بشنوی معنی گزین کن ای عزیز, and so K, which has خانه از کجا. (۴۶۲۷) GK = ABL Bul. H بشنو و معنی. (۴۶۲۸) GHK کو for که. H. سر معنی. (۴۶۳۰) G عَمرَا. HK

- P. ۴۴۲ (۴۴۱۰) H = A. (۴۴۱۹) G وقت with *sukūn*. The four verses which are added here in BL Bul. occur in K and are suppl. in marg. GH. (۴۴۲۲) GHK و این for وین. (۴۴۲۴) H پیش آن سر.
- P. ۴۴۴ (۴۴۲۰) G = Bul. Heading: GH om. قدس الله روحه.
- P. ۴۴۰ (۴۴۴۶) GHK = AL Bul. (۴۴۰۱) G از رشک ایشان. In H ایشان is suppl. as a variant for پیران in both hemistichs. (۴۴۰۸) GH = DL.
- P. ۴۴۶ (۴۴۶۳) GH = AB Bul. Heading: G شعيب عليه السلام مرورا
- P. ۴۴۷ (۴۴۸۰) GK و رسم K. بس سیه K. GH جان پرشش. (۴۴۸۸) HK = AB Bul.
- P. ۴۴۸ (۴۴۹۸) G عقل with *idāfat*. (۴۴۹۹) HK عاریه ست. (۴۴۰۰) H میبزد دیو دروی ناشتاب corr. in marg.
- P. ۴۴۹ (۴۴۱۷) GK او میچشید and the same correction has been made in H. Heading: GK میکنی چونست. (۴۴۲۶) G = BD, and so K (which has طفلی) and H in marg. In the first hemistich H has: مستحاضه و طفل آلوده و پلید.
- P. ۴۴. (۴۴۴۹) H جوی. In the second hemistich GK = BDL Bul., and so H in marg. (۴۴۴۱) H چیست و حیرانی.
- P. ۴۴۱ (۴۴۶۱) G = BDL Bul., and so corr. in H. (۴۴۶۲) GK دید آدمرا حقیر او از خری and so in marg. H. The original reading in G seems to have been that of BDL.
- P. ۴۴۲ (۴۴۶۰) HK = AB Bul. (۴۴۶۸) G = BDL, and so corr. in H. (۴۴۶۹) G = BDL, and so H in marg. Both G and H have آن خلاف for از خلاف. (۴۴۷۲) GH = Bul.

so corr. in marg. H. (۲۱۴۴) This and the next verse are transposed in H, but corr. (۲۱۵۰) K=L Bul., and so corr. in G. (۲۱۵۱) H او ذکر او (۲۱۵۲) GHK سفنل (۲۱۵۳) HK سفنل.

P. ۴۲۴ (۲۱۶۳) K سلیح. G مہیب. GHK اسپہی.

P. ۴۲۵ (۲۱۷۲) GH دَوَل (۲۱۷۹) GK=Bul. (۲۱۸۳) H حکیم و اهل.

P. ۴۲۶ (۲۱۹۲) H=A, corr. in marg. (۲۱۹۴) GH مُلک (۲۲.۱) GHK=Bul.

P. ۴۲۷ (۲۲.۴) GHK بَرَد for بَرَد. (۲۲.۸) G=B, corr. below. Heading: GH om. فدس الله روحه العزيز. (۲۲۱۱) GK=Bul. BDL Bul. (۲۲۱۴) GK مُلکی. (۲۲۱۵) GK=Bul. BDL Bul., and so corr. in marg. H.

P. ۴۲۸ (۲۲۲۴) HK جلی, corr. in marg. H. (۲۲۲۶) K بر لب. (۲۲۴۱) GHK=ABL Bul. (۲۲۴۴) H=A, corr. below.

P. ۴۲۹ (۲۲۴۶) G رسته این هر پنج از اصلی بلند. and so in marg. H. (۲۲۴۸) GK=BDL Bul., and so corr. in H. (۲۲۴۴) GK تا بگلزار حقایق (۲۲۴۵) G=BD Bul., and so in marg. H. (۲۲۴۶) G=BL Bul. (۲۲۴۸) GK=BDL Bul., and so in marg. H. (۲۲۴۹) G=BDL Bul. (۲۲۵۰) G مُلک.

P. ۴۳۰. (۲۲۵۴) GH=BD. (۲۲۵۸) G غیبست.

P. ۴۳۱ (۲۲۷۹) GK=BDL Bul. (۲۲۸۷) GK=BD Bul., and so corr. in marg. H. (۲۲۸۹) H=A.

P. ۴۳۲ (۲۲۹۴) GHK=Bul. (۲۲۹۶) GHK=BD Bul. (۲۲۹۹) GK نگنجد. In H و جوی و این. (۲۳.۲) GH آن. (۲۳.۶) HK om.

- . GHK هر چه را گویی خطا بود. In GK this verse follows v. ۲۹۷۹, and so corr. in H.
- P. ۴۱۴ (۲۹۸۶) H = A, corr. above. (۲۹۹۵) GH زاشتر آن یار.
- P. ۴۱۵ (۳۰۰۹) GK کسپی. (۳۰۱۰) G زیر دست with *sukūm*. (۳۰۱۷) GHK کان را. H کند *bis*.
- P. ۴۱۶ (۳۰۲۶) G پس در آن. Heading: HK که یار. (۳۰۲۹) G آمد از یکی. (۳۰۳۷) GK = Bul.
- P. ۴۱۷ (۳۰۴۱) GK علیای correctly. (۳۰۴۴) GK = BDL Bul., and so corr. in marg. H. (۳۰۴۶) GK = BDL Bul., and so corr. in marg. H. (۳۰۴۹) GK = BDL Bul., and so corr. in marg. H.
- P. ۴۱۸ (۳۰۵۷) GK عارض رحمت, and so corr. in H. (۳۰۵۸) H = A, corr. below. (۳۰۶۰) HK = A. (۳۰۶۳) HK فرار for فرار, which H gives as a variant. (۳۰۶۵) K چیز with *idāfat*. (۳۰۶۹) H = AB Bul.
- P. ۴۱۹ (۳۰۷۱) HK = A, corr. in H. GHK کسپ. (۳۰۷۵) G از الله. (۳۰۸۱) GH امید. GH آب و خور. H يك لقمه, corr. in marg. GK غیر for الا.
- P. ۴۲۱ (۳۱۰۳) H عین الیفین. (۳۱۰۴) GK = BDL Bul., and so corr. in H. (۳۱۰۹) G = BDL Bul., and so corr. in H. (۳۱۱۷) G = BDL Bul., and so corr. in H.
- P. ۴۲۲ (۳۱۱۹) H طعای فی نشان. (۳۱۲۰) K درش معمور, and so corr. in GH. (۳۱۲۱) GHK چشم تو. K چون شود, and so corr. in H. (۳۱۴۱) GK = BD Bul., and so corr. in H. (۳۱۴۳) This and the next verse are transposed in H.
- P. ۴۲۴ (۳۱۴۰) GH صبح as in text. (۳۱۴۳) GK = BD Bul., and

- ABL Bul. (۲۸۴۱) H = AB. (۲۸۴۲) GHK = ABL Bul.
(۲۸۴۵) H = BL.
- P. ۴.۶ (۲۸۴۶) GK = Bul. Heading: G پیغامبر را علیه السلام. (۲۸۵۲)
K = Bul., and so corr. in GH. (۲۸۵۴) H = A, corr. in marg.
- P. ۴.۷ (۲۸۶۵) GK دفعشان گفت, and so corr. in H. (۲۸۶۶) G =
BDL Bul. (۲۸۶۷) GK عذرا. H غدرا (*sic*). (۲۸۶۸) G = DL,
and so in marg. H. (۲۸۷۲) G in the second hemistich
دغرا آن سوگند آن, but آن has apparently been supplied. HK دغرا
for کژان را, corr. in H. (۲۸۷۳) This and the next two verses
are suppl. in marg. H. (۲۸۷۷) H خورد قوم. K = Bul., and
so H in marg. with سوگندی for سوگند. (۲۸۷۸) H = A, corr.
above. (۲۸۷۹) GHK حيله و مکر.
- P. ۴.۸ (۲۸۸۱) GK = BL Bul. Heading: GH om. رضی الله عنهم and
صلی الله الخ. (۲۸۹۴) GH = A.
- P. ۴.۹ (۲۹.۷) HK = A, corr. in H. In G ٔ is given as a variant.
(۲۹.۸) و is suppl. in H. (۲۹۱۲) G = BD, and so in marg.
H. (۲۹۱۴) H om. و after دور.
- P. ۴۱. (۲۹۱۵) GHK = B Bul.
- P. ۴۱۱ (۲۹۴۵) H = A. (۲۹۴۵) After this verse GHK have:
اندر این گردون مکرر کن نظر * زانک حق فرمودم ارجع بصر
(۲۹۴۶) GHK om.
- P. ۴۱۲ (۲۹۵۴) GH دژم. (۲۹۵۹) GHK transpose and تخویف
(۲۹۶۶) حرمان in G is without vowel-marks.
- P. ۴۱۳ (۲۹۷۱) G مویلی. (۲۹۷۵) H = A, corr. in marg. (۲۹۷۸)

- P. ۴۹۴ (۲۶۴۷) HK = A, corr. in H. (۲۶۴۴) HK = A, corr. in H.
 (۲۶۴۴) H = A, and so G in marg. K = L Bul.
- P. ۴۹۴ (۲۶۵۴) GH = AB, corr. in marg. H. (۲۶۶۹) HK = A,
 corr. in H.
- P. ۴۹۵ (۲۶۷۲) GH *این عقدها*, with *را* written above in G. (۲۶۷۸)
 K in the second hemistich: *تا ازین هر دو بچه او کرد خیز*.
- P. ۴۹۶ (۲۶۹۲) GH = AB Bul. (۲۶۹۹) K = D.
- P. ۴۹۷ (۲۷۰۸) H *آدی کو*. (۲۷۰۹) HK *شست*. GH *از سناک* (۲۷۱۹)
 GK *دنبل*.
- P. ۴۹۸ (۲۷۲۱) G *ی روی*. (۲۷۲۲) GH *دنبها*, with *را* written above
 in G. (۲۷۲۵) G *کژکژ* with *مز* written above. (۲۷۲۹) G
نتیاند. H *نتیاند*.
- P. ۴۹۹ (۲۷۴۵) GHK = ABL Bul. (۲۷۴۸) H = A. (۲۷۴۱) GH *کزدم*.
- P. ۴۰۰. Heading (1): GH om. *رضی الله عنه*. (۲۷۶۴) G = B. Heading
 (2) GH om. *رضی الله عنه*. (۲۷۶۴) In GH this verse precedes
 the Heading.
- P. ۴۰۱ (۲۷۷۰) HK = A, corr. in marg. H. (۲۷۷۶) G has, and so
 H in marg.
*آن یکی گفتا بد آن آهرا * وین نماز من ترا بادا عطا*
- P. ۴۰۲ (۲۷۸۹) GHK = A.
- P. ۴۰۴ (۲۷۹۴) H = A. (۲۷۹۹) H = AL. (۲۸۰۰) GK = B Bul.
 H has *ندم* (*sic*).
- P. ۴۰۴ (۲۸۰۹) H = A. (۲۸۲۰) HK = AL, corr. in H. (۲۸۲۵)
 H *مثالی*.
- P. ۴۰۵ (۲۸۴۲) HK = Bul. (۲۸۴۶) GHK = B Bul. (۲۸۴۸) GHK =

- P. ۴۸۳ Heading: G رسول عليه السلام. (۲۴۶۱) GK om. this verse, which is suppl. in marg. K. (۲۴۶۴) K has:
چون گرفتار گناهان می شدم * غرق گشته دست و پایی می زدم
- P. ۴۸۴ (۲۴۷۸) GHK = ABL Bul. (۲۴۸۶) In the second hemistich K has: آخرین ره هم پایان آمدی.
- P. ۴۸۵ (۲۴۹۱) G = BDL, and so corr. in marg. H. (۲۵۰۴) Suppl. in marg. GH. (۲۵۰۵) HK = L.
- P. ۴۸۶ (۲۵۱۱) G بران for بران. H بران. K کشان. (۲۵۱۶) GH = AL Bul. (۲۵۲۵) GHK گفتن نفس را correctly.
- P. ۴۸۷ (۲۵۴۱) H او مید, and so corr. in GK. (۲۵۴۴) GHK = AB Bul. (۲۵۴۶) GHK = AB Bul. (۲۵۴۴) G و هر دو.
- P. ۴۸۸ (۲۵۴۷) G مُلک. Heading: G پیغامبر عليه السلام. GH آموزانیدنش, but originally آموزیدنش. (۲۵۵۵) HK = A.
- P. ۴۸۹ (۲۵۷۷) GK زان میان.
- P. ۴۹۰. (۲۵۸۳) GHK = ADL Bul. (۲۵۸۴) GHK چون زن. (۲۵۸۷) GK = ABL Bul. (۲۵۹۳) HK کسپ, and often so in the following verses.
- P. ۴۹۱ (۲۶۰۴) HK = A Bul., and so corr. in G. H gives the text-verse in marg. (۲۶۰۸) GHK رگرد for کرد (misprint). (۲۶۰۹) H در پس در. K in the second hemistich در پس برده, and so corr. in H. Heading (2): GHK افگندن. G om. رضی. In GH و جهانہ is suppl. by later hands.
- P. ۴۹۲ (۲۶۱۴) H ره نمایی مر مرا, corr. in marg. Before this verse H has the same Heading as A. (۲۶۱۷) H = A, corr. below. (۲۶۲۷) H گاهوارم.

- P. ۲۷۲ (۲۲۷۲) H = A. (۲۲۷۹) GH = AB Bul. (۲۲۸۰) G عمر اگر.
(۲۲۸۹) GHK = ABL Bul.
- P. ۲۷۴ (۲۲۹۶) GHK = AB. (۲۳۰۲) G فلیوان. (۲۳۰۵) GHK ابن.
H عنق.
- P. ۲۷۵ (۲۳۲۱) GHK = ABL Bul.
- P. ۲۷۶ Heading (1): HK سید اجل, and so corr. in G. (۲۳۲۷)
H = A in the first hemistich. H معری.
- P. ۲۷۷ (۲۳۴۶) After this verse H adds the same verse which is
added in A. (۲۳۵۷) GHK = ABL Bul. (۲۳۵۸) GH =
AB Bul. (۲۳۵۹) GHK = ABL. (۲۳۶۰) K یارانست بکوه and
در کوچه بگشت. G in marg. has در کوی ای ستوه.
- P. ۲۷۸ (۲۳۶۸) H om. و after دید. GHK و فارون را. (۲۳۶۹) GHK
رجف کرد. (۲۳۷۰) H = AL. (۲۳۷۱) GHK = ABL Bul.
(۲۳۷۲) H گنت. (۲۳۷۴) GHK گردد او یتیم. (۲۳۷۵) G عینیا.
GH عصر دزد. (۲۳۷۹) GHK دزد ای کور آن من. (۲۳۷۶) K
او for که.
- P. ۲۷۹ (۲۳۸۴) GH نزد او. (۲۳۸۷) GHK = ABL Bul. (۲۳۹۳)
HK هوی هوی مستیان. K (۲۳۹۴) H. (۲۳۹۴) K از غم دم زنی
(۲۳۹۷) H = A.
- P. ۲۸۰ Heading: H = A. (۲۴۰۷) GHK = AL. (۲۴۰۹) GHK =
ABL Bul.
- P. ۲۸۱ (۲۴۱۴) GHK آن سو رود. (۲۴۱۴) GK = BL Bul. and so
corr. in H.
- P. ۲۸۲ (۲۴۵۲) K بی دود.

- P. ۴۶۴ (۲۱۲۷) K جای و ساز, and so corr. in G. (۲۱۴۵) H = A, corr. below. (۲۱۴.) GHK = AB. Heading: GK om. رنجور, which is suppl. in H.
- P. ۴۶۵ (۲۱۴۵) In GK this verse is followed by vv. ۲۱۵۲-۲۱۵۵. In H the same transposition has been indicated by a corrector. (۲۱۵۷) G مشرفت.
- P. ۴۶۶ (۲۱۶۱) H = A. (۲۱۶۴) HK بگسلی. G جزوی, and so corr. in H. (۲۱۶۶) G يك پندست وزه, with وزه suppl. below. K يك وزه. In the second hemistich GHK = AD Bul. (۲۱۶۹) K جماعت رحمتست, and so in marg. H. (۲۱۷۱) G in the first hemistich = ABL Bul., and so corr. in H. GHK سبیش.
- P. ۴۶۷ (۲۱۷۴) GHK = AB Bul. (۲۱۷۷) H آن for این. (۲۱۷۸) K هفته مهمان باغ من شوید.
- P. ۴۶۸ (۲۱۹۴) G = L Bul. H چه کرد. K که داند تا چه کرد. (۲۱۹۵) GK = Bul. H وندر زمانه. (۲۲.۵) GHK = AB Bul. (۲۲.۶) G در شکم. (۲۲.۷) H = Bul.
- P. ۴۶۹ Heading (1): G پیغامبر علیه السلام. (۲۲۱۴) H = A, corr. in marg. Heading (2): G ابو یزید را.
- P. ۴۷. (۲۲۴۶) GHK = ABL. (۲۲۴۷) GHK وی پرسید.
- P. ۴۷۱ (۲۲۴۸) GH = ABL Bul. (۲۲۴۹) H = A, with کعبه in marg. as variant. Heading: G پیغامبر علیه السلام. H گستاخی بود.
- P. ۴۷۲ (۲۲۶۵) GH = B Bul. (۲۲۶۶) HK کانجا. In the second hemistich H = A, corr. in marg. (۲۲۶۹) H با گفتند که. (۲۲۷.) GHK = ABL Bul.

- P. ۴۵۲ (۱۹۲۷) GH ای مرا. Heading: K = Bul., and so in marg. H.
- P. ۴۵۴ (۱۹۴۱) GHK = ABL Bul. (۱۹۴۵) GHK = AB Bul. (۱۹۴۸)
GH بگرد with ت suppl. above. (۱۹۵۰) GH = A. (۱۹۵۴) G
طفل with *sukūn*. (۱۹۵۶) GH = A.
- P. ۴۵۴ (۱۹۵۹) K او for آن. (۱۹۶۵) G پیش و پیش. (۱۹۶۷) GH
om. this verse. K کآن شرر. (۱۹۶۹) GH = B. In K this verse
precedes v. ۱۹۶۸. (۱۹۷۰) GH از جنگش جدا. H gives رها as
a variant. (۱۹۷۱) HK حيله.
- P. ۴۵۵ (۱۹۷۵) G علی and بلی, and so K. (۱۹۷۷) GH گور as in
text. (۱۹۹۲) GK = L Bul., and so corr. in H.
- P. ۴۵۶ Heading: G ناینای. (۱۹۹۴) H = A, corr. in marg.
- P. ۴۵۷ (۲.۱۹) K = L Bul., and so in marg. GH. (۲.۲۷) GK
عدوی.
- P. ۴۵۸ (۲.۲۸) GK = BL Bul. (۲.۳۹) K عاجر بُدی. (۲.۳۹) K عاجر بُدی.
- P. ۴۵۹. (۲.۴۸) K در خدایی گاو چون یکدل شدی. (۲.۴۹) G =
BD Bul., and so corr. in marg. H. (۲.۵۲) H = A, corr. below.
- P. ۴۶. Heading: G ترك کردن. (۲.۶۵) GHK = AB Bul. (۲.۷۲)
H کندرین فرصت و تبوک, corr. in marg. (۲.۷۴) GH
and so K.
- P. ۴۶۱ (۲.۸۷) K نفص و شك. (۲.۸۹) GH = AB. K = L Bul.
(۲.۹۰) GH سبوس. (۲.۹۴) H رفت corr. to روفت.
- P. ۴۶۲ (۲۱.۴) GK = BDL Bul., and so corr. in H. (۲۱.۹) GH =
B. K also has سرگین.
- P. ۴۶۴ (۲۱۱۴) H = A. (۲۱۱۶) Suppl. in marg. H. (۲۱۲۱) GHK
= ABL Bul. (۲۱۲۴) H کفر آن سگک. (۲۱۲۴) GK = BL Bul.

- P. ۴۴۲ (۱۷۴۵) This and the next verse are transposed in H, but خ and م have been added by a corrector. (۱۷۴۹) G کرد تفت. GHK یابانی و رفت. Heading: H با موسی. K آن شبان, and so corr. in G. (۱۷۵۱) GK = BL Bul. H = A, with فصل in marg.
- P. ۴۴۴ (۱۷۵۹) GHK = AB Bul. (۱۷۶۶) GHK گر بود. GK شهید او را مشو, and so corr. in H.
- P. ۴۴۴ (۱۷۷۲) GHK = AB. (۱۷۷۷) GH چوپان. (۱۷۸۰) G وریب. H وریب. (۱۷۸۸) K بشگفتهام, and so corr. in H.
- P. ۴۴۵ (۱۷۹۹) H = A, corr. in marg.
- P. ۴۴۶ (۱۸۱۵) GHK نگوساری. Heading: G om. علیه السلام. (۱۸۱۶) GH = ABL Bul., and so corr. in K.
- P. ۴۴۷ (۱۸۲۶) HK = A, with آخر suppl. above in H. (۱۸۴۱) GH ماء. K ماء.
- P. ۴۴۸ (۱۸۵۴) Suppl. in marg. H by the original hand. H گذار. (۱۸۵۷) GK = L Bul., and so corr. in H. (۱۸۶۴) GHK = AB Bul.
- P. ۴۴۹ (۱۸۶۵) GHK = AB Bul. (۱۸۶۶) GH = ABL Bul. (۱۸۶۹) GHK = ABL Bul. (۱۸۷۲) HK = Bul., corr. in H. In G بر کنند is given as a variant. (۱۸۷۴) H = A. Heading: H = A.
- P. ۴۵۰. (۱۸۸۴) GHK مرورا for مردرا (misprint). (۱۸۸۴) G = BDL, and H gives this reading as a variant. K کردم مر ترا. (۱۸۸۵) K بر جام. (۱۸۹۶) H = A.
- P. ۴۵۱ (۱۹۰۰) GK = B Bul. (۱۹۰۴) GH = A. (۱۹۰۸) GHK = ABL. (۱۹۱۱) G اگر گویم. (۱۹۱۴) K = Bul.

- P. ۴۴۲ (۱۰۰۴) GK میرجی. (۱۰۰۴) GHK عاجز آید. (۱۰۰۶) H = A.
 Heading: G om. سلطان. (۱۰۶۱) K خاص سلطان. (۱۰۶۴)
 HK هفتصد.
- P. ۴۴۳ (۱۰۸۲) GH اشکافی بران. (۱۰۸۴) H = A. (۱۰۸۷) G =
 BDL Bul., and so in marg. H. (۱۰۸۸) GHK زین ذکر تو.
 (۱۰۹۰) H = A.
- P. ۴۴۴ (۱۰۹۸) K سپید. HK میزانهاست, corr. in marg. H. (۱۶۰۴)
 GHK جسم هدمد.
- P. ۴۴۵ (۱۶۱۰) GHK = ABL Bul. (۱۶۱۴) G سر نهند. (۱۶۱۹) K
 کو زعین او. GH حاکمست او. (۱۶۲۰) Suppl. in marg. G.
- P. ۴۴۷ (۱۶۴۴) In G and in marg. H the order of the following
 verses is the same as in BDL. (۱۶۵۴) H = A, corr. in marg.
- P. ۴۴۸ (۱۶۶۳) G بی for چون. (۱۶۶۴) H = A, corr. in marg.
 (۱۶۶۷) G om. و before مست. (۱۶۶۸) GHK = ABL Bul.
 (۱۶۷۰) H om. و. (۱۶۷۱) GK و اینک. H و اینک. (۱۶۷۵) G
 زان نشان م زگریارا بگفت with the text-reading suppl. in marg.
 (۱۶۸۲) H = A, corr. below.
- P. ۴۴۹ (۱۶۸۴) H و رو. (۱۶۸۶) H = A. (۱۶۹۲) H ولیکن.
 (۱۶۹۳) GH write the first letter of نك both as ن and ی.
 (۱۶۹۴) GHK = BL Bul. (۱۶۹۸) H = A.
- P. ۴۴۰. (۱۷۰۶) K in the first hemistich = Bul. In the second hemistich
 GHK = AB Bul. (۱۷۱۴) GH om. this verse. Heading: GHK
 شبان. (۱۷۲۰) K = B, and so corr. in G and in marg. H.
- P. ۴۴۱ (۱۷۲۷) K های خیره سر شدی, which is given in marg. G as
 a variant. (۱۷۳۰) GH یا کی. (۱۷۳۷) GHK = AB Bul.

- P. ۳۱۴ (۱۲۲۰.) GHK کایام (۱۲۲۴) K طعم دندانها. Heading: GH
 om. آن مردرا, which is suppl. in marg. GK این خارین (۱۲۲۸)
 این را نکند GHK بس for پس H.
- P. ۳۱۴ (۱۲۴۸) H = AL.
- P. ۳۱۵ (۱۲۵۴) G بس گریزان زان, with زان suppl. above. HK زان with
 پس suppl. above in H. (۱۲۵۹) Suppl. in marg. GH. (۱۲۶۳)
 GH فی for نه in both hemistichs (۱۲۶۶) GHK = AD Bul.
- P. ۳۱۶ (۱۲۷۱) GHK = ABL Bul. (۱۲۸۱) GH = AB Bul.
- P. ۳۱۷ (۱۲۹۷) K سیاهی دیدگان (۱۴۰۰) GHK پیش for پیشه.
 آن for این GHK (۱۴۰۵).
- P. ۳۱۸ (۱۴۰۸) H از خون جگر, corr. above. (۱۴۰۹) H چنین for
 چنان. K صلاح اللین (۱۴۲۱). This and the next two verses
 are suppl. in marg. G under the heading ولدی, and also in
 marg. H.
- P. ۳۱۹ (۱۴۴۸) HK = AL, corr. in marg. H. The reading of HK
 is suppl. in marg. G.
- P. ۳۲۰ (۱۴۴۵) G صِبْغَةٌ (۱۴۵۱) GHK بر من بز (۱۴۵۲) GH
 لیک (۱۴۵۷) GK = ABL Bul. (۱۴۵۶) GK بر تو گر شد
 عقل و جان, corr. H in the first hemistich (۱۴۵۸) و نشکیم
 خونهای جان و عقل K below.
- P. ۳۲۱ (۱۴۷۵) K ای سلامت جو رها کن تو مرا, and so in marg. GH.
- P. ۳۲۲ Heading: K جهت پرش ذَا التَّوْنِ, and so corr. in marg.
 GH. G جنونی (۱۴۸۶) GK جنونی (۱۴۹۵) G
 ذَا التَّوْنِ رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ. G in marg. gives درج as a variant for مخفی (۱۴۰۰) GH قوی
 (۱۴۰۱) H گشت for شد, corr. in marg. This and the next

L Bul. (1..۴) GHK = BL Bul. (1..۵) K om. و (1..۷)

In the second hemistich HK = A, corr. in marg. H.

- P. ۴.۲ (1.۱۴) GHK دُمَادُم (1.۱۵) GK و از یارت
- P. ۴.۳ (1.۴۶) GH = AB. (1.۴۹) H و چرخ و رعد, corr. below.
(1.۴۰) HK سَنگی (1.۴۲) H و ی دانی ز جهل, corr. above. GHK
نزد تو. (1.۴۴) G پشم with *sukrin*.
- P. ۴.۴ (1.۴۸) GHK = A. (1.۵۰) GHK بوده. (1.۵۲) GHK
کاشتندش. (1.۵۶) GHK دام و دای GHK transpose این and
آن. (1.۵۷) H گر بریزد GHK نغم for کشت (misprint).
- P. ۴.۵ (1.۶۹) GHK = AB Bul. (1.۸۲) H بشر آدمی for بشر, corr.
above.
- P. ۴.۷ (11.۹) G آفتاب H و آفتابی می کنیم, corr. above. (1116) K
adds here the verse which occurs in L Bul. It is suppl. in
marg. GH. (1121) H گه و گاهی دوتو (1122) GHK =
ABL Bul.
- P. ۴.۸ (1127) HK اگرچه کان منم (1129) H نور ضیا, corr. in
marg. (1130) H می زدند (1137) GK مَهیب (1141) GK
ن. Nazjast. In H the initial letter is pointed both as ب and ن.
- P. ۴.۹ (1148) In GH گوزینه, not لوزینه, seems to have been the
original reading, but the upper stroke of the گ has been
erased. (1158) G رَوش GH پَرَتُوش (1162) H برای ما
برای ما.
- P. ۴۱. (1164) G نیکبختی with *idāfat*. (1172) GHK قوام.
- P. ۴۱۱ (1187) G جهانی (1195) GHK مست for هست (misprint).
(1196) GK از انجا.
- P. ۴۱۲ (12.6) G ماء H ماء. (1217) H باغی.

- P. ۲۹۲ (۸۲۴) H نور پیش as in text. K نور پیش. G بنش. (۸۲۴)
 GH بیشتر as in text. K بیشتر. (۸۲۶) HK هتصد. (۸۲۲) G
 بی حجاب. (۸۴۹) Suppl. in marg. GH by later hands.
- P. ۲۹۴ Heading: K امتحان کردن. HK آن دو غلام را. GH (۸۴۷)
 کردمست. (۸۴۸) GHK = AB Bul. (۸۵۶) GHK که for گو. In
 the second hemistich G = D.
- P. ۲۹۴ (۸۶۵) GH گنتمش for گنتنش (misprint). K, however, has
 گنتنش. (۸۶۸) GH و این گند دهان. K زان سوتر. (۸۷۳) K
 آن یکی را.
- P. ۲۹۵ (۸۷۵) GHK = AB Bul. (۸۷۶) GK و چنینست. (۸۸۱)
 GK گر for گو. GHK از وی. (۸۹۰) H gives صنا as a
 variant for ذکا. (۸۹۱) G writes جوامردی in this and the
 following verse. (۸۹۲) GHK کان را.
- P. ۲۹۶ (۸۹۶) GH = ABL Bul. (۸۹۸) GH خُواضرا. (۹۰۴) K
 آیدت. (۹۰۵) G om. و before بالله, and it is suppl. in K.
 (۹۱۱) GHK = AB Bul.
- P. ۲۹۷ (۹۱۳) GH انوار زفت. (۹۲۰) H = A, corr. in marg. (۹۲۱)
 GHK = AB Bul.
- P. ۲۹۸ (۹۳۵) GHK = AB Bul. (۹۴۱) G هست آنچه.
- P. ۲۹۹ (۹۵۳) G گشت جوهر گشت. H گشت جوهر گشت.
 K گشتِ بستان as in text. (۹۶۰) K اقوال قشر. (۹۶۷) GHK
 از پیشها.
- P. ۳۰۰ (۹۷۴) GH سری as in text. K سری. (۹۷۷) GHK این عرضها.
 (۹۸۷) K پس for بس. (۹۹۱) K در همه عالم کجا کافر بُدی.
- P. ۳۰۱ (۹۹۶) H یا نیکویی. (۱۰۰۰) GHK = ABL Bul. (۱۰۰۱) K =

- P. ۲۸۱ (۶۱۶) G کدرین (۶۲۰) GHK کُلّیا (۶۲۷) H از for ازین.
GH مردریگ.
- P. ۲۸۲ (۶۴۲) After this verse K. has the same Heading as Bul.,
and so GH in marg. (۶۴۵) GHK وز تو (۶۴۶) GHK = AB Bul.
(۶۴۹) G مناداها.
- P. ۲۸۳ (۶۵۴) GK = BDL Bul., and so corr. in H. (۶۵۵) GHK =
ABL Bul. (۶۵۹) GHK = ABL Bul. (۶۶۲) G کرده, and so
corr. in H. (۶۶۴) H کرد و ترک, corr. below. (۶۶۴) GHK =
AB Bul.
- P. ۲۸۴ (۶۷۴) GH وکردم (correctly). (۶۸۱) In H this and the
following verse are transposed, but corr. below. (۶۸۲) H
om. و (۶۸۴) K هستی تو, and so corr. in H. (۶۸۶) GHK
کُشته as in text.
- P. ۲۸۵ (۶۹۰) GK = BD Bul., and so corr. in H. (۶۹۹) K برده‌ایش.
(۷۰۰) GHK مسند (۷۰۲) GH رستی as in text.
- P. ۲۸۶ (۷۱۴) GH وی‌ستانند (۷۱۶) GHK دولتش از آب (۷۱۷) GH
درّ جان سرمایه H (۷۲۶) معنّانند K (۷۲۴) خود هم او.
- P. ۲۸۷ (۷۴۹) H یک غریبی, corr. in marg. (۷۴۲) G has خوشست
suppl. over هست.
- P. ۲۸۹ (۷۷۴) In G the first hemistich, as originally written, appears
to have been in agreement with the text of BL Bul.
- P. ۲۹۰ (۷۸۶) GHK = ABL Bul. (۷۸۸) GHK = BL Bul. (۷۹۹)
GK ورزن جان خودند, and so corr. in H. (۸۰۴) GHK ورد.
- P. ۲۹۱ (۸۰۴) H در حسودی, corr. above. (۸۰۶) GH = ABL Bul.
(۸۱۹) GHK وآن وئی (۸۲۰) HK هننص (۸۲۱) وآنک زین.

- P. ۲۷۳ (۴۶۶) GHK *بر ما در جهان*. G *بیگار*. H *پینگار*. (۴۸۲) K
 غافل از عمر بقای جانی‌اند. In GH جانی is given as a variant.
- P. ۲۷۴ (۴۸۶) K *سَرش را*. H *سَرش را*. No vowel-mark in G. (۴۹۰)
بیگار.
- P. ۲۷۵ Heading: GHK *در تاریکی*. (۵۰۴) GH = ABL Bul. (۵۱۰)
 K *واقف شدی*. In the second hemistich G = BD Bul., and
 so corr. in marg. H. K *پاره پاره از جبل*. (۵۱۲) GK
 HK *نه چنان* G (۵۱۵) *بی نشان بی جای* K. *واقف شوی*
نی چنان.
- P. ۲۷۶ (۵۱۸) G = D, and so corr. in H. (۵۲۲) GH *کامشبان*.
 (۵۲۴) GHK *و این* for *وین*. In GHK the hemistichs are
 transposed. (۵۲۴) GHK = ABL Bul. (۵۲۸) G *میلانش*. (۵۳۰)
 G *و جدر* with *idāfat*. (۵۳۶) GHK *حراره*. (۵۳۷) GK = B Bul.
- P. ۲۷۷ (۵۴۴) GHK = ABL Bul. (۵۴۶) G om. The verse is suppl.
 in marg. G after verse ۵۴۷. HK *آنچ من بسپردمت*. In K
 verses ۵۴۶ and ۵۴۷ are transposed. (۵۴۷) H = A. (۵۵۵)
 H *از هرکه برد*. (۵۵۸) G *مهب*.
- P. ۲۷۸ (۵۶۱) H *خود او*. GH *مردی*. (۵۶۴) H *بدان تقلید*. (۵۶۵) G
عکس with *idāfat*. (۵۶۶) H *بجر معنی*, corr. in marg. (۵۷۰)
 H = AB Bul. (۵۷۲) GH point the first letter of *خاستی* both
 as *خ* and *ج*. (۵۷۶) H *صد هزار*, corr. in marg.
- P. ۲۷۹ (۵۸۴) H *نیابد*. (۵۸۷) G *گاوش* as in text. H *گاوش*. (۵۸۸)
 H = AB, corr. in marg. (۵۹۵) H *ی‌گنارد*.
- P. ۲۸۰ (۵۹۶) GH *کردم*, and so in the following verse. (۶۰۶) GHK
 K *سپیدی*. H *سپیدت*, corr. to *سپید*. (۶۰۷) H *بزدانت*.

- P. ۲۶۲ (۲۷۹) K ور چو بولی از تنت بیرون کنند (۲۸۲) K in the first hemistich: ور در آمیزد عدس با شکرش.
- P. ۲۶۳ (۲۸۵) G = BD Bul., and so corr. in marg. H. (۲۹۸) G = BD, and so corr. in marg. H. G gives the text-verse in marg. K has both verses.
- P. ۲۶۴ (۴۱۴) K در چوگان او.
- P. ۲۶۵ Heading: G دین نه آن بازیست (۴۲۳) GK یافتن شاه. and so corr. in marg. H, where the reading of B is also given. (۴۴۲) G در زی for قرار, and so corr. in H. GH فرار for قرار. (۴۴۷) GHK زشت آمد.
- P. ۲۶۶ (۴۴۵) GH و بشکافش (۴۵۴) GHK گم کند.
- P. ۲۶۷ (۴۶۰) GH و با جوید (۴۶۲) GH که تو زان دوری (۴۶۹) GHK = ABL Bul. (۴۷۲) GHK = ABL Bul.
- P. ۲۶۸ Heading: GH om. قدس الله سره العزیز. H وحق تعالی, and so corr. in G. (۴۷۶) G جوامردی. (۴۸۰) GHK ایدر (۴۸۱) GHK = AB Bul. (۴۸۴) G = B Bul.
- P. ۲۶۹ (۴۹۴) GHK = AB Bul. (۴۹۶) G کوترو. K کوترو. GH -رادند. (۴۱۰) GH بازی for باری (۴۰۹) GH = ABL Bul. (۴۰۴) GH مال ما.
- P. ۲۷۰ (۴۱۶) GHK بر ساك. GK ووعوع ایشان, and so corr. in H. (۴۱۹) G in the second hemistich آب with *sukūn*.
- P. ۲۷۱ (۴۴۹) H = A. Heading: زاهدرا, corr. above. شخصی suppl. in G. G بیگار. H بیگار.
- P. ۲۷۲ (۴۵۱) G رزق. H رزق. (۴۶۳) G رزق with *sukūn*.

- P. ۲۰. (۶۲) Suppl. in marg. G by a later hand. (۶۸) G صورت ز صورت, corr. below. (۷۷) H = A, corr. in marg.
- P. ۲۰۱ (۷۸) H ورنه خندد او, corr. below. (۷۹) G پیر with *idāfat*. (۸۰) G و طیبین. H الطیبین. (۸۴) G = L Bul., and so H in marg. with صبر چاره for. The verse given in the text is suppl. in marg. G. (۹۲) G من جستم.
- P. ۲۰۲ (۱۱۶) GH و بر ابرو. (۱۱۹) GHK = ABL Bul.
- P. ۲۰۴ Heading (1): GHK مارگیری دیگر. (۱۲۹) GHK om. (۱۴۲) GHK = ABL Bul.
- P. ۲۰۰ (۱۴۹) H پیکار. Heading: G om. گفتن. (۱۰۸) GH یار پیش. (۱۰۹) GHK om. و. (۱۶۱) GHK و بر.
- P. ۲۰۶ (۱۶۰) G و فُتِحَتْ, and so H. (۱۶۶) GHK و با ایشان. (۱۶۹) H = A. G از کشت بر برداشتند. (۱۷۸) GK om.
- P. ۲۰۷ (۱۸۶) GH ابان ما. G gives ابانها as variant in marg.
- P. ۲۰۸ (۱۹۶) GH جای دگر. Heading: In G the Heading has been stroked through by a later hand, which has substituted the Heading of L Bul. in marg. (۲۰۳) GHK در وجد. (۲۱۲) GH از نوم.
- P. ۲۰۹ (۲۱۸) GH و از for وز. (۲۲۲) G چه مالِ بخویاست, and so corr. in H.
- P. ۲۶. (۲۳۰) G کزدم را. (۲۳۶) GH کشته as in text. (۲۳۷) G مشت with *idāfat*. (۲۴۰) GH بس پهلوی. (۲۴۱) GK جُست for جُست. H و بر پشتش. (۲۴۲) After this verse K has the same Heading as Bul., and so G in marg.
- P. ۲۶۱ (۲۰۱) GH سلام علیکنان. (۲۰۲) H دیو مردم.

GHKN = ABL Bul. (۲۹۳۷) GKN = B Bul., and so corr.
in H.

P. ۲۴۲ Heading (1): KN = AB, and so G, which has پیش امیر
پیغامبر صلی. (۲۹۴۴) GHKN = BL. Heading (2): G
فرموده است کی after N مگره و غیره. الله علیه وسلم
N با مرحق بود.

P. ۲۴۳ (۲۹۵۷) GHKN = AB Bul. (۲۹۶۰) N مرد سرافراشته.

P. ۲۴۴ (۲۹۷۲) GK رانید. In H the penultimate letter is unpointed.
Heading: KN با قرن خود. The words مانع الخ are suppl. in N.
(۲۹۸۳) N = AL.

P. ۲۴۵ (۲۹۸۸) GHN = L. (۲۹۹۶) G مرئی.

BOOK II.

Preface. After the *Bismillāh* H adds وما توفیقی الا بالله.

P. ۲۴۶ (۴) شمه is suppl. in G. (۶) HK مصلحت کم. H برو for بر
چیزا (۱۰). GH بسیار بود (۹). وی.

P. ۲۴۷ (۱۱) In GHK the hemistichs are transposed.

P. ۲۴۸ (۲۲) H جو for تو. K گر ز تنهایی چو ناهیدی شوی. GK
(۲۲) گشت و ره (۲۷) GH در خلوت
GHK = A Bul. (۲۷) G in marg. باشد خواب کھف as a variant
for آن محبوس لھف.

P. ۲۴۹ (۴۵) GHK گر for اگر. (۴۹) GK و این حسها (۵۰). GK =
Bul., and so in marg. H. (۵۴) G گاه خورشیدی و گه دریا
وی کند H. مشبهرا موحد (۵۸) GHK with نقش (۵۷) GH
(۶۰). GH آن for از. H وی کند.

- P. ۲۴۴ (۲۷۹۷) GHKN = ABC. (۲۷۹۸) H جز یاد او (۲۸۰۰)
 H = AL, corr. in marg. (۲۸۰۲) GHKN = ABL Bul. (۲۸۱۴)
 GHKN = AB Bul. (۲۸۱۴) GHKN = ABL Bul.
- P. ۲۴۵ (۲۸۱۶) GHN = AB Bul. K = L. (۲۸۲۱) GHKN = AB Bul.
 (۲۸۲۴) G = C. (۲۸۲۷) GHKN = ABL Bul. (۲۸۲۸) N
 بشگف بکارستان او.
- P. ۲۴۶ (۲۸۲۶) GKN = B Bul., and so H in marg. (۲۸۴۸) N
 الرجيم. (۲۸۴۴) In N this verse follows v. ۲۸۴۴. Heading:
 G المومنين على after صلى الله عليه وسلم. GHK add
 N بشد در قهر یش. In N this and the next verse are
 transposed.
- P. ۲۴۷ (۲۸۶۰) GHKN = AB Bul. (۲۸۶۵) GN آمد. In the second
 hemistich GKN = B Bul., and so H in marg. H = AL.
 (۲۸۶۸) H شاخی. (۲۸۶۹) K میوه.
- P. ۲۴۸ (۲۸۷۱) G پس. (۲۸۷۴) HK افزونید فضل. N افزوید. In G
 the third last letter is unpointed. (۲۸۷۶) G حلقی with *idāfat*.
 (۲۸۸۹) GHKN = ABL Bul.
- P. ۲۴۹ (۲۸۹۱) GKN = B Bul., and so H in marg. Heading:
 GHKN = ABL Bul. (۲۸۹۴) GHKN = AB Bul. (۲۸۹۹) G
 المستغیثین إهدنا. (۲۹۰۱) GHKN = AB Bul. (۲۹۰۴) H = AL.
- P. ۲۴۰ (۲۹۰۸) G جفا. (۲۹۰۹) GHK = BL Bul. (۲۹۱۰) GHKN =
 ABL Bul. (۲۹۲۰) GHKN = ABL Bul. (۲۹۲۴) GHN باطل
 and هاطل.
- P. ۲۴۱ Heading: GHK om. امیر المومنین. N کردن علی بخونی. (۲۹۲۵)
 GHKN = ABL Bul. (۲۹۲۶) GHKN = ABL Bul. (۲۹۲۲)

GKN = B, and so in marg. H. H در for بر; corr. below.

(۲۶۷۵) H کویان. (۲۶۸۱) G انواع with *sukrin*.

P. ۲۲۷ (۲۶۹۲) G خواب with *sukrin*. (۲۷.۲) N کن پیشوا for سازاوستا.

P. ۲۲۸ Heading: H امیر المومنین عمر. (۲۷.۷) N آن حجر. (۲۷۱۲)

GHKN شعله آن آتش از بخل شاست H. ظلم for بخل.

= Bul., and so H in marg. K = B.

P. ۲۲۹ (۲۷۱۵) N که بس بستوده‌ام. Heading: G انداختن امیر المومنین

در روی GHKN. خدو GH (۲۷۲۲). شمشیر را. HN om. علی.

(۲۷۲۶) N در عمل. (۲۷۲۸) GHKN = ABL Bul. (۲۷۳۰) GN

عکس with *idāfat*.

P. ۲۳۰ (۲۷۴۶) GHK = AB Bul. (۲۷۴۹) In G the penultimate

letter of هستید is pointed both as ی and ن. (۲۷۴۰) GH

یسقی. K یسقی. (۲۷۴۲) GHKN = ABL Bul.

P. ۲۳۱ (۲۷۵۲) N نعم for بغم. (۲۷۵۶) GH هجده هزارست. In the

second hemistich GKN = B, and so H in marg. (۲۷۵۷) N

پس for بسی. GHN حسن النضا. (۲۷۵۹) GHKN = ABL Bul.

(۲۷۶۶) GHKN بی گان. (۲۷۶۷) N گانجا. (۲۷۶۸) GHKN

= AB.

P. ۲۳۲ (۲۷۷۲) GHKN = AB Bul. Heading: N امیر المومنین علی.

GHKN om. چون after که. HKN om. را after شمشیر. After

the Heading GHKN have the same verse which is added in

AB. (۲۷۷۲) GHKN = AB Bul. (۲۷۷۴) GHKN = ABL Bul.

(۲۷۷۵) GKN = BL Bul. (۲۷۸۱) GN آن for وان.

P. ۲۳۳ (۲۷۸۲) GHKN = ABL Bul. Heading: After المومنین N adds

در آن حالت. N om. چه بوده‌است. GHKN علی کرّم الله وجهه.

- . N. (۲۶.۲) GK = Bul. (۲۶.۴) GHKN = ABCL Bul. (۲۶.۵)
GHK = AB Bul. Heading: رسول صلی الله علیه وسلم.
- P. ۲۲۲ (۲۶۱۴) GH = AB. K. = Bul. (۲۶۱۴) N در همه (۲۶۱۷)
GHKN = B Bul. (۲۶۲.) N = Bul. (۲۶۲۱) In H the hemis-
tichs are transposed. (۲۶۲۴) GHK = ABL Bul., and so N,
which has گانش for تحوی (۲۶۲۵) GHKN = ABL Bul.
- P. ۲۲۴ (۲۶۲۶) GHK حاضر شد (۲۶۲۹) GHKN = BL Bul. (۲۶۳۰.)
GHK = ABL Bul. (۲۶۳۴) GHK آید bis. (۲۶۳۸) GHK =
ABL Bul. (۲۶۴۱) G لبان for دهان. GHKN لب و for ما.
- P. ۲۲۴ (۲۶۴۵) GHN اِنَّهٗ. (۲۶۴۷) GHKN = ABL Bul. (۲۶۵۱)
GHK = BL Bul. N in the first hemistich = AB, and in the
second = BL Bul. (۲۶۵۲) N نوری. (۲۶۵۴) GHKN = ABL
Bul. (۲۶۵۵) GHK = AB Bul., and so N, which has چشم
اعمش نور خور چون بر نوافت.
- P. ۲۲۵ Heading (1): G پیغامبر صلی الله علیه وسلم. N مگوی متابعت را.
G نگهدار, and so K. (۲۶۵۸) GKN om. In H this verse has
been lightly stroked through and is followed by the same
verse which follows it in A. GKN have the second verse
only, beginning کی ستاره, and N reads خلیل for ذلیل. (۲۶۵۹)
GHKN = AB Bul. (۲۶۶۱) N النفوس. (۲۶۶۴) GK = B Bul.,
and so in marg. H. N تا که من اندر جگر (۲۶۶۵) GN = Bul.
Heading (2): GHKN = ABL Bul.
- P. ۲۲۶ (۲۶۷۱) H ما (sic) ناطفه یایان. N نطق درآفشان ما. K =
AB Bul. GHKN محو نور دانش (۲۶۷۲) N و لَدینا (۲۶۷۳)

- از ز GH (۲۵۰۳) = AB. GHKN (۲۵۰۰). عليه و سلم.
- P. ۲۱۶ (۲۵۰۴) GHK = ABL Bul. (۲۵۰۵) GHK ازل را و ابدرا. (۲۵۰۶) GHKN = ABL Bul., but H om. و after فهم. (۲۵۰۷) N چون نینند. In the second hemistich H = AL. (۲۵۱۱) GKN = BL Bul., and so H in marg. (۲۵۱۲) GHKN = ABL Bul. H gives the reading of the text in marg. (۲۵۱۶) GHKN = ABL Bul. (۲۵۱۸) GHK = ABL Bul.
- P. ۲۱۷ (۲۵۲۴) GHKN = ABL. (۲۵۲۶) GHN for عیان از جو. خلفان. (۲۵۲۳) N الشمال. (۲۵۲۴) H = A. (۲۵۲۷) GK = B Bul., and so H in marg. In the first hemistich N has نشه گردش. In the second hemistich H has یک. وان کسان که می‌دوند. بیک را و نماز تا کیند.
- P. ۲۱۸ (۲۵۴۰) GHK = AB Bul. (۲۵۴۱) GHK = ABL Bul. (۲۵۴۷) GHKN = ABL Bul. (۲۵۵۲) N ریو و بند. (۲۵۴۹) GHKN = ABL Bul. (۲۵۵۴) GHKN = ABL Bul. (۲۵۵۵) GHKN = AB. (۲۵۵۶) G = B Bul., with الله as variant in marg. N وین پی ستاری الله شد.
- P. ۲۱۹ (۲۵۵۷) GHKN = AL Bul. (۲۵۶۵) GHKN سوی for حبس. (۲۵۶۸) GHKN = ABL Bul. (۲۵۷۰) H نویسد.
- P. ۲۲۰ (۲۵۷۷) N = A. (۲۵۸۲) KN مختوم. (۲۵۸۳) GHK = ABL Bul. Heading: HK ترونه را, and so corr. in G. (۲۵۹۲) N بصحرای.
- P. ۲۲۱ (۲۵۹۵) GHKN = ABL Bul. The text-reading is given in marg. H. In N the hemistichs are transposed. (۲۵۹۶) N بر for در. (۲۵۹۹) GHN = ABCL. (۲۶۰۰) GHK اُنْفِصَت, and so

- P. ۲۰۹ (۲۳۸۹) GHK = ABL Bul. (۲۳۹۰) GHKN = AB Bul. In N the hemistichs are transposed. (۲۳۹۰) GHKN غیب گیر for عیب گیر (misprint). (۲۳۹۹) N انسَاب (the correct reading). (۲۴۰۲) GHKN = ABL Bul.
- P. ۲۱۰ (۲۴۱۲) GHKN = L. (۲۴۱۶) GK = B Bul., and so H in marg. (۲۴۱۹) GH این for آن. HK هم for هی, corr. in H.
- P. ۲۱۱ (۲۴۲۴) N = L. Heading: N از جاهلان پنهان باید داشتن (۲۴۲۷) H = A. GKN = B Bul., and so in marg. H. (۲۴۲۸) GHKN = A. (۲۴۴۲) G باشد ذکی.
- P. ۲۱۲ (۲۴۴۸) GHKN = ABL Bul. N و ره. (۲۴۴۴) GHKN = ABL. (۲۴۵۱) GH آن بار علم. In the second hemistich GK = B Bul., and so in marg. H. (۲۴۵۲) Suppl. in marg. HN. (۲۴۵۷) H گر زحرف و نام. (۲۴۵۸) N میدان در آب جو.
- P. ۲۱۴ (۲۴۵۹) KN همچو آتش. GHKN زنگ for زنگ. (۲۴۶۳) GHKN = ABL Bul. (۲۴۶۶) In N this verse follows the Heading. Heading: N om. و صورتگیری. (۲۴۶۸) In N this verse follows v. ۲۴۷. (۲۴۶۹) GK = B, and so corr. in H. H = A. This verse is suppl. in marg. N in the form given by B. (۲۴۷۰) GHKN = BL Bul. (۲۴۷۳) GHKN = AB Bul.
- P. ۲۱۴ (۲۴۷۴) GKN نش for لون. (۲۴۷۹) GHKN = ABL Bul. (۲۴۸۰) GHKN = ABL Bul. (۲۴۸۰) GHKN = AB. (۲۴۸۶) GHKN = AB Bul. (۲۴۸۷) GHKN = ABL Bul. (۲۴۸۹) G appears to have یا before اوست (۲۴۹۰) N بتابد.
- P. ۲۱۵ (۲۴۹۱) GHKN = ABL Bul. (۲۴۹۲) G بوی و رنگ. (۲۴۹۷) G = C. (۲۴۹۹) GHKN = AB Bul. Heading: G پیغامبر صلی الله

idáfat. (۲۳۹۶) GH = B Bul., and so corr. in N. Heading: GHKN = ABL Bul. (۲۳۹۸) G سَغَبه. (۲۳.۲) GHK باشد. (۲۳.۴) GHK از دار. (۲۳.۸) N نشان for بیان. (۲۳۱۱) H أنسی.

P. ۳.۴ (۲۳۱۳) GHKN = ABL Bul. After this verse HN insert the same verse as L, with ایشان را for انسان را. (۲۳۱۴) GHK = AB Bul. N کامر انسان را. (۲۳۱۹) GHK = AB Bul., and so in marg. N. Heading: خواستن از حق تعالی is suppl. in G. N با شیر (۲۳۲۳) H corr. below. (۲۳۲۵) GK = B Bul., and so H in marg. H = AL. N has با گیاه تر محابا ی کند.

P. ۳.۵ (۲۳۲۹) GK از خیل غم, and so H in marg. (۲۳۳۴) GKN = B Bul., and so corr. in H. (۲۳۳۵) N خی و دال. After this verse K has the same verse which is added in Bul., and so in marg. GH with گلستانش کند. (۲۳۳۶) KN = ABL Bul.

P. ۳.۶ (۲۳۴۲) GHN = ABL. Heading: N باقی - حکایت. (۲۳۴۴) GHKN = ABL Bul. (۲۳۴۸) G حَبِیت (which is the correct reading). GHK نفس گبر را. N گبر ما. (۲۳۵۰) GHN مغفل. (۲۳۵۴) H = A. (۲۳۵۴) N om. و.

P. ۳.۷ (۲۳۵۶) GK = BL, and so corr. in H. N صبر. (۲۳۵۹) GHKN = ABL Bul. (۲۳۶۶) GHK صحه. N صح.

P. ۳.۸ (۲۳۷۱) GK = B Bul. H = A. (۲۳۷۲) GKN = B Bul., and so corr. in H. (۲۳۷۴) KN = AB Bul. (۲۳۷۵) In the first hemistich H = A; in the second, GHKN = ABL Bul. (۲۳۷۷) G صد for شد, and so corr. in H. (۲۳۷۸) N = AB. (۲۳۸۴) GK = B. GKN دهند for دهند. (۲۳۸۵) GHKN = AB Bul.

- . (۲۱۸۳) H gives تن as a correction of تر. HN در (۲۱۸۸) فعال. (۲۱۹۰) GHN = AB Bul.
- P. ۱۹۷ Heading: G یوسف علیه السلام که. In H ارمغان is supplied. H کی for تا. GH هر باری. GHKN خود را for خوش را. HN عَمَّان G (۲۱۹۴) gives سزا as variant for مرا. و مرا (۲۱۹۶) N چون بینی H (۲۱۹۹). هست نخمی N (۲۱۹۶)
- P. ۱۹۸ (۲۲۱۱) GHK = ABL Bul. (۲۲۱۲) GHKN = ABL Bul. (۲۲۱۵) GHK = AB Bul. (۲۲۱۷) G آب (۲۲۲۰) GHK = AB Bul. N has گل را (sic) و نس و (۲۲۲۱) GHKN = AB Bul.
- P. ۱۹۹ (۲۲۲۶) GHKN = ABL Bul. Heading: GH پیغامبر صلی الله علیه وسلم. N و گفت. N om. م. (۲۲۲۹) GHKN in the first hemistich = ABL Bul. N بر نوشتی در ورق (۲۲۳۸) GHKN = AB Bul.
- P. ۲۰۰ (۲۲۴۰) GHKN = ABL Bul. (۲۲۴۳) GHKN = AB Bul. (۲۲۴۶) GHKN = ABL Bul. کبر آن G. بندشان (۲۲۴۷) GHKN = ABL Bul. (۲۲۴۹) GKN اگر. In the second hemistich GHK = ABL Bul. N طبع درد نیش را دفعی کند (۲۲۵۲) GHK خود را (۲۲۵۴) و خود را (۲۲۵۵) H = A. (۲۲۵۶) G مزور. تا بر نیاید N
- P. ۲۰۱ (۲۲۵۹) GHKN در هر رباط N. ندارد بر ساط N. (۲۲۶۵) GHKN = AB Bul. (۲۲۶۶) GH = AB. (۲۲۶۸) GH = ABL. (۲۲۷۵) GHN = ABL Bul.
- P. ۲۰۲ (۲۲۷۸) GHKN = AB Bul. (۲۲۸۴) GHKN = ABL Bul. (۲۲۸۹) GN آن ایمان (۲۲۹۰) GHKN = ABL Bul. (۲۲۹۱) GHKN = ABL Bul.
- P. ۲۰۳ (۲۲۹۵) G مزور. N مزور. G روز with *sukūn*. N روز with

- (۴.۸۳) GHKN = ABL. (۴.۸۴) GK = B, and so H in marg.
 N = Bul. H = AL. (۴.۸۶) GHKN = AB Bul. After this
 verse N has the Heading: رو در کشیدن سخن بسبب ملالت.
 (۴.۹۲) G = مستمعان. K = کندرو N. کندرو بی حرف (۴.۹۴) K =
 L Bul., and so corr. in G. (۴.۹۶) GHKN = AB Bul.
- P. ۱۹۱ Heading: HN کرد. K کردی. (۴۱.۴) GHKN = ABL Bul.
 (۴۱.۵) GK = B Bul. (۴۱.۶) GHKN = ABL Bul. (۴۱۱.)
 N بستان و برگیر.
- P. ۱۹۲ (۴۱۱۴) GH از گیرد. (۴۱۱۵) GHKN = AB Bul., but
 G has پی for پس. (۴۱۱۶) N ازو. H (۴۱۱۹) gives
 as variant for خوش. (۴۱۲۰) HN om. و, which is suppl.
 in G. Heading: G روپوشم. N om. from در میان to the end.
 (۴۱۲۴) GHKN = ABL Bul. (۴۱۲۷) N نباید شد.
- P. ۱۹۳ (۴۱۲۹) GHKN = A Bul. (۴۱۴۱) GHN = ABL Bul. (۴۱۴۵)
 GK for تن. GHN کایان. (۴۱۴۶) GHK = AB Bul. (۴۱۴۹)
 N فقیرانید. (۴۱۴۴) GHN پس. (۴۱۴۵) H = AL.
- P. ۱۹۴ (۴۱۴۸) GHKN = ABL Bul. (۴۱۵۰) GKN = ABL Bul.
 (۴۱۵۲) GHKN for آن. H (۴۱۵۴) در ذکر و فکر
 Heading (2) GHN add علیه السلم after کردن یوسف.
- P. ۱۹۵ (۴۱۷۱) G = B, and so corr. in marg. H. HKN هست for
 ارمغان. (۴۱۷۴) N همپو.
- P. ۱۹۶ (۴۱۷۶) HN = AL. (۴۱۷۷) HN = A. (۴۱۸۰) GHKN =
 AB Bul. (۴۱۸۱) GHKN روی بیرون. (۴۱۸۲) GK عرصه دان
 انبیارا بس بلند, which H gives as a variant. HN = ABL Bul.

- . GHK = AB Bul. (۲۹۷۷) GHK = AB Bul. (۲۹۷۸) G پیش شه
for پیششان, and so corr. in H.
- P. ۱۸۴ (۲۹۸۶) GHK = AB. (۲۹۸۹) GHK = ABL Bul. (۲۹۹۲)
G شیر with *idāfat*. (۲۹۹۳) GH = AB Bul., and so K, which
has مواساتی. (۲۹۹۸) GHK = AB Bul.
- P. ۱۸۵ (۲۹۹۹) G پس for بس. (۳۰۰۰) G = B Bul., and so corr.
in H. (۳۰۰۱) G شیر with *idāfat*. GH دید کی. (۳۰۱۰) H
Heading: HK روبه. (۳۰۱۴) GH = A. K = BL Bul.
همچو.
- P. ۱۸۶ (۳۰۲۴) GH حراب.
- P. ۱۸۷ (۳۰۳۴) GKH = ABL Bul. (۳۰۳۵) GHK = ABL Bul.
(۳۰۳۷) G السؤرا. In the second hemistich GHK = AB Bul.
(۳۰۳۹) This and the two following verses are suppl. in marg.
N. (۳۰۴۴) N زفت چست. (۳۰۴۸) GHKN کو خود خرید.
(۳۰۴۹) GHKN = AB Bul. H gives پوستین as a variant for
پوستش. (۳۰۵۰) GHKN نبرد for برد (misprint).
- P. ۱۸۸ (۳۰۵۵) GHKN = AB. Heading: GHKN کی قصه آنکس. N
کی او من. N om. کیست آن HK. کیست این G. بکوفت for بز
G (۳۰۵۸). باشد after برو GHK. نمی شناسم after برو N. باشد
GHKN بجنه گشت. (۳۰۶۰) GHKN with معا above. (۳۰۶۰) GHKN
خانه همباز.
- P. ۱۸۹ (۳۰۶۵) GKN = B. (۳۰۷۰) GHK = AB Bul. (۳۰۷۲) GK
= AB, and so in marg. H. N کارش بهر روز. Heading: GHK
om. N has: باز آمدن بر در یار سال دوم. (۳۰۷۷) H = AB.
KN خار و چمن.
- P. ۱۹۰ (۳۰۸۱) GHK = AB Bul. N يك ره برَد in the first hemistich.

- P. ۱۷۷ (۲۸۶۰) N کَانَ for کو. (۲۸۶۶) GK = B, and so H in marg.
 N وین سبو. (۲۸۶۸) K در رقص است و حال. H gives او as
 variant for این. (۲۸۷۱) H = A. In marg. H گل شد چو جان.
 (۲۸۷۷) N = L. (۲۸۷۸) GHKN = ABL Bul.
- P. ۱۷۸ (۲۸۸۲) HK = ABL Bul. (۲۸۸۴) GHN = AB Bul. (۲۸۸۵)
 N این for آن. (۲۸۸۶) N ور بگوید. In N this verse follows
 v. ۲۸۸۳. (۲۸۸۸) GHK have the same verse as ABL Bul.
 N ور for گر. (۲۸۸۹) This and the next verse are suppl. in
 marg. N. (۲۸۹۰) HK = AB Bul. (۲۸۹۱) GK داد for ذات.
 (۲۸۹۷) GHK = ABL Bul.
- P. ۱۷۹ (۲۸۹۸) N تا ابد. (۲۸۹۹) HN = Bul. (۲۹۰۳) GK و این زن.
 GHKN نفس و طبع. (۲۹۰۹) GK = B Bul. In N verses ۲۹۰۹—
 ۲۹۰۸ have been supplied by a later hand. As they are in-
 correctly written and represent a different text, I have not
 recorded the variant readings which they contain. (۲۹۱۰)
 GHK = AB Bul. (۲۹۱۱) Suppl. in marg. H. GK = B Bul.
 (۲۹۱۴) GH = A. K = B.
- P. ۱۸۰ (۲۹۱۷) GHK = ABL Bul. (۲۹۲۴) GHK و زنگ این.
 GHK = AB Bul. (۲۹۲۸) GH = A.
- P. ۱۸۱ (۲۹۳۷) GHK درهای عند. (۲۹۴۱) GHK چنان *bis*. (۲۹۴۲)
 GHK = AB Bul. (۲۹۴۷) H از راه. (۲۹۴۹) GH = A Bul.
- P. ۱۸۲ (۲۹۵۶) GHK = ABL Bul. Heading: رسول صلی الله علیه و آله
 تر. و سلم مر علی را. HK تا ازیشان هم. and so corr. in G. H om.
 after پیش قدم.
- P. ۱۸۳ (۲۹۶۵) GHK = ABL Bul. (۲۹۷۰) H خضر ای بی نفاق. (۲۹۷۴)

- P. ۱۷. (۲۷۵۴) G شکل with *sukūn*. (۲۷۵۸) GHKN = AB Bul.
 (۲۷۶۰) GHK = AB Bul. (۲۷۶۴) N مرغ. (۲۷۶۸) G حظیست.
 After this verse K has the verse which is added in Bul. It
 has been suppl. in marg. G by a corrector. (۲۷۶۹) H
 صورت غمگین.
- P. ۱۷۱ (۲۷۷۰.) G کاندین حماماست. Heading: HKN هدیه او.
 (۲۷۷۲) Suppl. in marg. N. (۲۷۷۴) GK = B. (۲۷۷۹) GHKN
 = AB. (۲۷۸۰.) GHK = AB. (۲۷۸۵) GHKN = ABL Bul.
- P. ۱۷۲ (۲۷۹۲) H کسپ. (۲۷۹۶) H بدین در. (۲۷۹۹) N درین در.
- P. ۱۷۳ Heading (1): KN که برو تاب آفتاب تافت. In H ابتدا is suppl.
 (۲۸۰۱) N نی for نه این. (۲۸۰۴) H ریش گاوی. GHKN او شیر آمد
 and غرقه. Heading(2): Suppl. in marg. N, but the whole Heading,
 except مثل العرب, is given as a verse in the text of N after
 verse ۲۸۰۵. (۲۸۰۶) GHKN خار ماند. (۲۸۱۰.) GHN کی for که.
- P. ۱۷۴ (۲۸۱۱) GHK = AB Bul. (۲۸۱۲) GHKN = ABL Bul.
 (۲۸۱۴) N کن for گو. (۲۸۲۱) GHKN لوها. In the
 second hemistich GHK = AB Bul. N در کوها for چون دوها.
 (۲۸۲۵) KN در بین for اندر. (۲۸۲۶) N خوش سبب.
- P. ۱۷۵ (۲۸۲۷) GHK سنگ ریزهش. (۲۸۳۲) GHKN = ABL Bul.
 (۲۸۳۹) Suppl. in marg. H. (۲۸۴۰.) GHKN کل عمرت.
- P. ۱۷۶ (۲۸۴۹) N ما سبهارا بدجله. In the second hemistich GHN
 = ABL Bul. (۲۸۵۰.) GHKN = ABL Bul. (۲۸۵۲) GK =
 B Bul. N بر یکی سنگی. Heading: N هدیه را و خلعت و عطا.
 (۲۸۵۴) GHKN = ABL Bul. (۲۸۵۶) GHKN = A Bul.
 (۲۸۵۸) GHKN = AB Bul. (۲۸۵۹) GHKN = ABL Bul.

- GHN. أَلْف. N واین for با in the first hemistich. (۲۶۶۴) GHN
مَقَام. H (۲۶۶۷). أَلْف.
- P. ۱۶۵ (۲۶۷۷) N گفتم. (۲۶۷۸) GH کامتخانی. (۲۶۸۶) KN = BL Bul.
(۲۶۸۷) G مَقْبَلان, and so in marg. H. G gives مَقْبَلان
as a variant. (۲۶۸۸) GHK = ABL Bul. (۲۶۹۱) GHKN =
ABL.
- P. ۱۶۶ (۲۶۹۴) G om. the *tanwin* in the rhyme-words. (۲۶۹۹) In
the second hemistich GH = AL. K = Bul., and so N in marg.
N در مغلیسی. H in marg. تا شهم رحم کند یا مونسى. (۲۷۰۲) G
has گفت و گو and حال او and او as alternative readings, and گو
as a variant for قال او. Heading: N باران را. N خلیفه after
المؤمنین. GHKN پنداشت آنک. (۲۷۰۴) GHKN = AB Bul.
(۲۷۰۴) GHN مُلُکَت. (۲۷۰۵) N دار رَو. (۲۷۰۷) GK پُرْمَتَاع
آبش نباشد, and so corr. in H. GHKN فاخرست.
- P. ۱۶۷ (۲۷۱۰.) N لوله و پنج. (۲۷۱۱) G مَفْنَذ. (۲۷۱۴) GH هَوَا.
(۲۷۱۶) GHK = AB Bul. N جوی for جسر. (۲۷۱۷) HN شصت.
(۲۷۱۹) GKN = B, and so corr. in H. H = AL Bul. Heading:
GH om. در before دوختن. (۲۷۲۲) GHKN = ABL Bul.
- P. ۱۶۸ (۲۷۲۷) G اب. (۲۷۲۸) H = A. (۲۷۲۹) GHKN = ABL Bul.
(۲۷۴۹) GK نی for بل, but the word seems to have been
altered in G. N و مطهر چون بهشت. (۲۷۴۱) N نَفْح. (۲۷۴۴)
N بر نعمت زده. H gives بُك in the second hemistich as a
variant for شد.
- P. ۱۶۹ Heading: H om. و عاشق کرم. N om. اما. N کریمست.
(۲۷۴۸) N در روی. (۲۷۵۰.) GHN آیت for آینه.

- (۲۵۶۴) H دَم for دَم. The word is not vocalised in G. (۲۵۶۷)
GH=A. The reading وز رایات نقل is given by a corrector
in marg. H. Heading: H om. لا یبغیان.
- P. ۱۵۹ (۲۵۷۵) H=A. G مظلم همچو قار, and so H in marg. (۲۵۸۸)
In the second hemistich GKN=BL Bul., and so H in marg.
(۲۵۹۱) N نبات و گوهری را.
- P. ۱۶. (۲۵۹۸) H=A, with م suppl. below چون. (۲۶۰۰) K می رسد.
GHKN درمان بود. Heading: K ولی کامل, and so in marg. H.
G سرما و. N بیمار را. N om. بیمار را. N om. سرما و. GHK
om. رسیده. GHN om. نشد است. (۲۶۰۴) N سیه گوشتی.
- P. ۱۶۱ (۲۶۰۴) HN ملك دست (۲۶۱۲) GHK=AB Bul. (۲۶۱۶)
In the second hemistich GKN have مخلصی. (۲۶۱۸) N
بایستند. (۲۶۲۰) GHN خانگاه. K جایگاه. (۲۶۲۱) G نفس with
iddafat.
- P. ۱۶۲ (۲۶۲۴) GHKN=ABL Bul. (۲۶۲۷) H در جفا. (۲۶۲۹) N
هوئی. GHN و. H om. مست گاه از وی بود گاهی زدوغ.
(۲۶۳۲) K در آج. (۲۶۳۳) HK امین تمیز. (۲۶۳۶) GHK=A.
In the first hemistich N=A, but in the second hemistich it
has: (۲۶۳۷) GHKN=C. (۲۶۳۸) مر سببر یا اثر را او غلام
N اعلام. GN حاجتش ناید.
- P. ۱۶۳ (۲۶۴۰) GHK=AB Bul. (۲۶۴۲) K آن دو رزق جو, and so
in marg. G. (۲۶۴۶) GHK=AB Bul. (۲۶۴۸) In N الواح
and ارواح are transposed. (۲۶۵۴) GHK=AB Bul.
- P. ۱۶۴ (۲۶۵۹) GHKN=ABL Bul. (۲۶۶۰) HKN در زمین. GHKN
زآن for آن (misprint). (۲۶۶۱) GHKN=ABL Bul. (۲۶۶۲)

- (۲۴۶۸) GK دارند. The reading of H is uncertain. (۲۴۶۹) GHKN برین نکته. (۲۴۷۰) After this verse GK insert the verse which is added in BL Bul. It is suppl. in marg. H.
- P. ۱۰۴ (۲۴۷۱) G om. The verse has been suppl. in marg. by a corrector. (۲۴۸۱) GHK بازگونهست. GNK نفرت فرعون, and so H in marg. Heading: N از هر دو.
- P. ۱۰۴ (۲۴۹۲) H شیدا. (۲۴۹۴) GH سغبه. (۲۵۰۱) GK = L in the first hemistich. GN = B in the second hemistich, and so corr. in H. (۲۵۰۲) N خورشید. (۲۵۰۳) GH دریایی. GHK با اشتباه. (۲۵۰۴) GH = AB, corr. in G. (۲۵۰۵) GK = B, and so H in marg. (۲۵۰۶) Suppl. in marg. HN.
- P. ۱۰۵ Heading: N حسن صالحرا. N چشمشان را اندک نماید. (۲۵۱۰) N ناکه. (۲۵۱۲) GH آب کور و نان کور. ABL Bul. (۲۵۱۷) GHKN om. (۲۵۱۹) In the first hemistich GHN = A. GN تاش آزارند, and so corr. in H.
- P. ۱۰۶ (۲۵۲۱) G معلن with مبرم as variant. (۲۵۲۲) HN نومیدید. GN ساعدرا, and so corr. in H. H has برو ساعد گران. (۲۵۲۵) N روز سیم for روی. (۲۵۲۷) GK
- P. ۱۰۷ (۲۵۲۸) GHKN = AB Bul. (۲۵۴۱) GHKN = ABL Bul. (۲۵۴۲) H خلوت for خانه, corr. above. GHN دود و نفت. (۲۵۴۴) G اشک ریز از جانشان, and so corr. in H. N اشک ریزان جانشان. (۲۵۴۹) GH کردید. (۲۵۵۷) Suppl. in marg. N.
- P. ۱۰۸ (۲۵۵۸) GHK = ABL Bul., with مین. H خوانند. In the first hemistich N = ABL Bul., but has مین for بین. (۲۵۶۱) N این گریه. (۲۵۶۲) In the second hemistich GH = A.

- = AB Bul. (۲۲۷۲) KN آن طعرا for او. (۲۲۷۴) GHK = ABL Bul.
- P. ۱۴۷ (۲۲۷۸) N کشند. (۲۲۸۴) GHKN جنگ for لحن. (۲۲۸۵) N چون for او. (۲۲۹۰) N گر for او.
- P. ۱۴۸ Heading: GHKN استغفار کردن. (۲۲۹۶) N = Bul. GH سستی as in text. (۲۴۰۰) GHKN جان تو کر بهر. (۲۴۰۲) GK فدا. (۲۴۰۴) N پر سیم. (۲۴۰۵) GHKN زین قدر. (۲۴۰۹) GHKN سپاناخ. N یا بشیرین.
- P. ۱۴۹ (۲۴۱۱) GHKN = AB Bul. (۲۴۱۴) H من هم, corr. above. (۲۴۱۴) N مکن. (۲۴۱۶) GH دلم. (۲۴۱۹) GHKN = AB Bul. (۲۴۲۴) N جنایش.
- P. ۱۵۰. (۲۴۲۷) N وز حمزه پیش. (۲۴۲۸) GK = B, and so corr. in H. (۲۴۲۹) N زانش. GK او زانش, and so corr. in H. (۲۴۳۰) GKN = B, and so in marg. H. (۲۴۳۴) GHK = ABL Bul. In the second hemistich N has زانک ایشان تند و بس حیوانیند. (۲۴۳۵) Suppl. in marg. N. (۲۴۳۷) HN گویی, altered to گویا in H. Heading (2): GHKN آن اعتراض. N om. اشارت.
- P. ۱۵۱ (۲۴۳۹) GHK جان چون آدم. In the second hemistich GHKN = ABL Bul. (۲۴۴۲) N ای زن گنه کار تو. (۲۴۴۷) Suppl. in marg. N. Heading: GHKN زهر و پازهر. N ظلمت. (۲۴۴۸) G = B. HK = AL Bul. (۲۴۴۹) N در گردنم. (۲۴۵۰) N م زان.
- P. ۱۵۲ (۲۴۵۵) K = B, and so corr. in GH. (۲۴۵۶) GHKN = BL Bul. (۲۴۵۷) GHKN مؤصل, without *hamza*. (۲۴۶۱) N = C. (۲۴۶۴) This and the following verse are transposed in N.

- P. ۱۴۱ Heading (1): N بصدق ببندد. GHN ببندد. N که آنرا شیخش زن
 GHKN بنادر نادر and om. باشد. Heading (2): GHKN فقر بیان کردن با G. G صبر و خودرا
 زن. GHKN om. خود. (۲۲۹۰) N نمی ماند. In H چو برق is
 suppl. above دی. (۲۲۹۲) GH کاعتماد.
- P ۱۴۲ (۲۲۹۰) GHKN ار for از (misprint). H گرد و بود. KN باد
 (۲۲۰۲) GK = B, and so corr. in H. (۲۲۰۴) H و بود ماست
 writes زن نام above تَمَر. GHKN زر. (۲۲۰۶) N این فسانه
 (۲۲۰۸) N = L. (۲۲۱۲) GH = ABL Bul., and so N,
 which transposes آن and این.
- P. ۱۴۳ Heading: N مر شوهر را. N از قدم خود و مقام مگو. (۲۲۱۶) G
 (۲۲۲۰) GHKN = ABL. (۲۲۱۹) G کار بار. (۲۲۱۷) دَعْوَت
 N سوی ما (۲۲۲۶) N زین استخوان. GHK با سگان بهر حدت
 (۲۲۲۸) N کم عقل به.
- P. ۱۴۴ (۲۲۲۹) GH کردمست (۲۲۳۰) GHK تو عقل و فضل (۲۲۳۱)
 GHKN = AB Bul. (۲۲۳۲) GHKN = ABL Bul. (۲۲۳۰)
 GK = BL Bul. (۲۲۳۷) GHKN رسوای شور, as in the List
 of corrections. (۲۲۴۰) GK = B Bul., and so corr. in H.
 H = AL. Heading: HKN در فقر و فقیران. G om. در before
 فقیران. (۲۲۴۲) GHKN = AB Bul.
- P. ۱۴۵ (۲۲۴۷) GHN برهنهش. HN مال و ملك (۲۲۵۲) HN
 (۲۲۵۸) N = C. خدا و خالق. GHKN سوزان. N آتش سوزا
 (۲۲۵۹) GK = B Bul., and so corr. in H. N ور بگیرم.
- P. ۱۴۶ (۲۲۶۲) HN = L. (۲۲۶۴) GHK = AB. Heading: GHK چون
 (۲۲۶۹) GHKN امام همه باشد. N راست گوتر. GHK تاها از رنگها

- P. ۱۳۴ Heading: GHN om. که نیستیست which is suppl. in marg.
N. K که مستیست (۲۲.۲) N آنشی در زن (۲۲.۷) GHKN =
ABL Bul.
- P. ۱۴۰ (۲۲۱۲) GHKN = ABL Bul. (۲۲۲۲) N می‌رسند.
- P. ۱۴۶ Heading: N بهر بازاری N om. که before اللهم (۲۲۲۴) G
(۲۲۲۷) The کای خدایا N (۲۲۲۵) ای خدایا N (۲۲۲۴) فرشته
order of the following verses in K is: ۲۲۲۹, ۲۲۴۱, ۲۲۴۲,
۲۲۲۸, ۲۲۴۰, ۲۲۴۲, ۲۲۴۴. (۲۲۲۸) N = CL. (۲۲۴۰) GHKN
یاغیان او (۲۲۴۴) G = Bul.
- P. ۱۴۷ (۲۲۴۹) GHN = ABL Bul. (۲۲۴۰) G اُشپس H om. و after
موش. GKN و حوادث پاک خورد موش. and so corr. in H.
نی‌تانی K. و نئی‌دانی GHN (۲۲۴۳) و در اثبات N (۲۲۴۱)
Heading: N امیر المومنین. گوش کن باری زمن N. گوش کن
بحر و دُرّ از بخششش GHKN (۲۲۴۶) نداشت در عالم N. خلیفه
KN = AB Bul. (۲۲۴۸) نصاب آمد.
- P. ۱۴۸ Heading: N ماجرا کردن GHN om. زن او after HN om. و
after قلت (۲۲۵۷) HKN = CL. (۲۲۶۱) GHK = AB Bul.
- P. ۱۴۹ (۲۲۶۲) H چون for شب. GK = B Bul., and so corr. in H.
Heading: N محتاج نسبت بمذعیان N. و بر در بسترها N (۲۲۶۴)
میزبان for میهمان (۲۲۶۵) GHKN = ABL Bul. (۲۲۶۸)
GHN = Bul.
- P. ۱۴. (۲۲۷۰) In N this verse follows v. ۲۲۶۷. (۲۲۷۴) GH om.
و before بیش (۲۲۷۴) N که خود هست او (۲۲۷۵) GHKN =
ABL Bul. (۲۲۷۷) N ام for ام bis. N و حقّ for حقّم (۲۲۸۰)
دیوار تنش N (۲۲۸۱) از بیش و کم GHK H = A Bul. (۲۲۸۲)

- P. ۱۲۶ (۲.۶۳) N پُر آفات for ناخوش ذات (۲.۶۴) N پُر نژاد (۲.۷۰).
 N ور ترشح. Heading: N بیان کردن و G قصه مطرب و مخلص.
 (۲.۷۸) GH = ABL Bul. (۲.۷۹) GK = AC.
- P. ۱۲۷ (۲.۸۲) H زنی کسپی (۲.۸۵) H کسپ. GHK for ان.
 (۲.۸۸) G چونک زد بسیار (۲.۹۲) N and so corr. in H.
 (۲.۹۴) GHKN = L. (۲.۹۴) H = A Bul. مست بر صحرا و غنّی
 (۲.۹۸) The hemistichs are transposed in N. N حجم for طول.
- P. ۱۲۸ (۲۱.۹) N تازیکست (۲۱۱.) H gives مست as a variant for
 آنچه گفتم. (۲۱۱۲) GHK = AB Bul. N هست.
- P. ۱۲۹ Heading: N استن حنانه. G پیغامبر صلی الله علیه وسلم. GHKN
 مصطفی صلی الله علیه و G مبارک ترا. GHK گفتند. N om. انبوه شد
 (۲۱۱۶) GK = BL. (۲۱۱۷) با آن استن صریح و روشن N وسلم.
 (۲۱۱۹) N تا ابد. GHKN حفت سروی.
- P. ۱۳۰ (۲۱۳۵) GHKN زاهل تقلید. In the second hemistich GKN
 = BL Bul., and so corr. in H. (۲۱۴۱) GHKN = AB Bul.
 (۲۱۴۲) GH خلی with *idāfat*. (۲۱۴۸) This and the following
 verse are transposed in N. (۲۱۴۲) GHKN = A Bul.
- P. ۱۴۱ (۲۱۴۶) GNK = B Bul. Heading: G صلی الله علیه وسلم *bis*.
 (۲۱۵۶) GHKN = ABL Bul. (۲۱۵۹) GHK = ABL.
- P. ۱۴۲ Heading: G با او for او. (۲۱۶۹) GHKN پیر او ندید.
 (۲۱۷۰) GH آمد او.
- P. ۱۴۳ (۲۱۷۶). GKN om. و before ماند (۲۱۸۴) GKN = B Bul.,
 and so corr. in H. N has یطید for یتنید, which is given
 in marg. as a variant. (۲۱۸۹) N با عطا و با وفا. N بر جفا.
 (۲۱۹۰) GHK = AB Bul. (۲۱۹۴) GH دلدن.

- P. ۱۱۹ (۱۹۴۹) GKN = ABL Bul., and so corr. in H. Heading:
 N تفسير حديث پيغامبر عليه السلم ان الح
 GH. N جان ناری. Instead of this verse GH have the verse:
 جان ناری یافت از وی انظفا * مرده پوشید از بقای او قبا
 which follows v. ۱۹۵۵ in ABKL Bul. (۱۹۵۶) HKN خلتان for
 حيوان, and so suppl. in G. (۱۹۶۰) N = L. (۱۹۶۱) H گشت,
 corr. above. N لغاتيست.
- P. ۱۲۰ (۱۹۶۲) GHN لقمه و این N, corr. in H. GHN
 in second hemistich خار هي جوید, corr. in H. (۱۹۶۲) H نیز
 for گئی H بیرون گئی G (۱۹۷۰). اشتري N (۱۹۶۷). نیز
 as in text. (۱۹۷۴) G نام with *sukūn*. (۱۹۸۰) N بیساری. GK
 زتاثير وفا, and so H in marg. (۱۹۸۱) GH = ABL in the
 second hemistich.
- P. ۱۲۱ (۱۹۸۷) GH سلسلت (۱۹۹۲) N خواندم.
- P. ۱۲۲ (۲.۰۳) G وین نمك (۲.۰۷) This and the two following
 verses are suppl. in marg. N. (۲.۰۸) GHK = B Bul. (۲.۱۰) N
 مرد HN (۲.۱۲) مصطفی صلی الله علیه وسلم G: Heading: تو همی
 P. ۱۲۳ (۲.۲۲) G اسرار گل (۲.۲۴) H از بوی گل (۲.۲۵) GNK
 = L Bul. (۲.۲۶) N om. و (۲.۲۹) In N روی and موی are
 transposed. N تن و بازوی او.
- P. ۱۲۴ (۲.۴۱) G و غین و ریح as in text. H ریح. KN ریح.
- P. ۱۲۵ (۲.۵۰) Suppl. in marg. N. In the first hemistich H = AL,
 corr. in marg. (۲.۵۵) GHKN از حدیث اولیا (۲.۵۶) GHKN
 = AB Bul. (۲.۵۹) GHKN = ABL. Heading: پرسیدن صدیقه
 از پیغامبر ک

H has the same reading as A, and gives the text-reading as a variant. (۱۸۳۸) G گشت. Heading (1): N و بر پریدن
(۱۸۴۵) GN وطوی بی نفاق, and so corr. in H. مذاق پر is given
in G as a variant. GH سلام الفراق.

P. ۱۱۴ (۱۸۵۰.) N منم همباز تو (۱۸۶۶) KN و پاید نمان, and so corr. in
GH. KN دمل for دنبل.

P. ۱۱۴ (۱۸۶۸) GKN = B Bul., and so corr. in H. (۱۸۶۹) GK
وین جمال. (۱۸۷۱) G گور with *sukcin*. (۱۸۷۲) GHK = A.
(۱۸۷۶) Suppl. in marg. N. GH om. ای. (۱۸۷۷) GHKN
زتو بگریختند K زتو بگریخت او and آویخت او. GH آنک اندر
Heading: After کان N adds و ما لم بشاء لم یکن.

P. ۱۱۵ (۱۸۸۴) GK کند *bis*. GHK نشفش. (۱۸۸۵) GHK = BL Bul.
(۱۸۸۶) GHK = B Bul. (۱۸۹۰.) N غرق و گردند در بحر
(۱۸۹۲) GHK = ABL Bul. (۱۸۹۷) GHKN = B Bul.

P. ۱۱۶ (۱۹۰۷) N ناینا و آز. In H زرد is given as a variant for
درد. (۱۹۱۱) GN تا گل نمایی, with برویی as variant in G.
Heading: N om. from در عهد to عنه. N روزی زنی نوایی. N
در میان.

P. ۱۱۷ (۱۹۱۷) G یا رسیلی. (۱۹۲۶) N زلای نفس. In the second
hemistich GK = B Bul., and so corr. in H. (۱۹۳۰.) KN =
BL Bul., and so H in marg. (۱۹۳۱) GKN = B, and so in
marg. H. (۱۹۳۲) N این آوازا از وی جداست.

P. ۱۱۸ (۱۹۳۵) GKN = BL Bul., and so in marg. H. (۱۹۴۴) GN
= B Bul. (۱۹۴۵) GK خنب. GH شاد آن. (۱۹۴۷) N اورا
for آنرا.

P. ۱۰۸ Heading: G om. و before در معنی, and it is suppl. in H.

The words from و در معنی to the end are suppl. in marg. N.
 حیف و غین and شستن GHKN. یا سلطان بود (۱۷۶۷) H.
 (۱۷۶۸) H رسد. (۱۷۷۳) N om. verses ۱۷۷۳-۱۷۸۲, which
 are suppl. in marg. with the exception of v. ۱۷۷۸. (۱۷۷۶)
 GHK = AB Bul.

P. ۱۰۹ (۱۷۸۲) GH ازو for کزو (۱۷۸۴) GHKN = AB. (۱۷۸۶)
 N یک شوند (۱۷۸۹) G امرکن without *idāfat*. In K ن is
 written above the final *alif* of یا. (۱۷۹۳) G درو بش, and
 there is also a dot above the penultimate letter, *i. e.*
 درونش.

P. ۱۱. (۱۷۹۶) GH کَرشم. (۱۸۰۰) KN = L. (۱۸۰۵) GHKN وحشيان.
 (۱۸۰۷) GHN صبح و پناه, corr. in H. (۱۸۰۸) H عقل و کلّ
 (۱۸۰۹) N = L. (۱۸۱۱) In G a corrector has added
 ست after ما in both hemistichs. Heading: Suppl. in N.
 (۱۸۱۴) H in marg. تا شود پیدا که چون شد حال او. In H
 this and the following verse are transposed, but the error has
 been corrected.

P. ۱۱۱ (۱۸۱۵) N درد و غین. (۱۸۲۴) GN هرچه می کوشند اگر مرد
 و زنت, and so in marg. H. The reading of the text is suppl.
 in G by a later hand. Heading: N برون افگندن خواجه طوطی
 (۱۸۲۶) مرده را از فنص. از چرخ suppl. above شرق in G.
 (۱۸۳۰) KN آواز و گشاد and so corr. in GH.

P. ۱۱۲ (۱۸۳۶) GHKN چشمها for جلهها. G writes جشمها, and pos-
 sibly the Arabic word is intended. In the second hemistich

- are placed after v. ۱۶۸۷, and vv. ۱۶۶۵ and ۱۶۶۶ are transposed. (۱۶۶۵) N بی اجل (۱۶۶۶) GHKN = ABL Bul. (۱۶۶۸) G گشت (۱۶۷۰) In N this verse follows v. ۱۶۷۶.
- P. ۱.۳ (۱۶۷۷) Suppl. in marg. N. GK از نبی خوانید, and so corr. in H. (۱۶۸۳) H دلهاشان, corr. in marg. (۱۶۸۴) GHKN با آن (sic) خوی این GH (۱۶۸۶) خانها (sic) G می‌شناسند (۱۶۸۷) N آید چو روز.
- P. ۱.۴ Heading: N و نوحه کردن (۱۶۹۱) HK پس G for بس. G بودست N (۱۶۹۴) GHK بر جست (۱۶۹۴) زیانی بر وری G (۱۶۹۹) which is also the reading of C. HKN چگویم مرترا.
- P. ۱.۵ (۱۷۰۷) G نور for صبح in the first hemistich, and so in marg. H. G صبح for نور in the second hemistich. HK صبح‌افروز من (۱۷۱۲) این دروغ من N (۱۷۱۱) روز as variant in H. HN حکم حق, and so corr. in G. In H او عشق is given as a variant. (۱۷۱۴) H غیرت آن بود کاو غیر همست, corr. in marg. (۱۷۲۵) H خود for او as a variant. N چون بود (۱۷۲۶) HN مرغزار او چون.
- P. ۱.۶ (۱۷۳۵) In H یافتم and یافتم are transposed. (۱۷۳۶) Suppl. in marg. G. This and the following verse are transposed in H. (۱۷۴۷) This and the following verse are suppl. in marg. N. (۱۷۴۹) GHK = AB Bul. (۱۷۴۱) N آب هم جوید.
- P. ۱.۷ (۱۷۵۵) GHKN = ABL Bul. (۱۷۵۷) N غرقد اندرین (۱۷۵۸) GHKN نکر دم زان بیان (۱۷۶۰) GK = B Bul. HN = AL, corr. in H. (۱۷۶۳) Suppl. in N.

- lowing verse are transposed. (1042.) H قصص. (1042.) N = AB Bul. (1044) GHKN ما بدين. HN ننگين فنص. Heading: GHN = AB Bul. (1047). G محبوس with *sukūn*. N زيبا و محبوس.
- P. 96 (1002) GHKN گنتش. (1008) HN مرغزار. (1061) GH = AL.
- P. 97 (1079) H ايامهای خلق. (1080) GHK = ABL Bul. (1086) H gives او as a variant for از وی.
- P. 98 (1089) N لرزيد پس. N om. و after مرد. (1091) G روح with *sukūn*. (1092) N اين زبان هم سنگ. GHN آهن وشست. (1094) GH = AB Bul. (1098) GHKN = AB Bul. (1672) GHKN = ABL Bul.
- P. 99 Heading: N. om. فريد الدين. GHN عطار. GH روحه for سره. (1670) GN ای مرد جری and so corr. in H. KN have بحری. (1678) H سينه for بحر, corr. above. GK = AB Bul. in the first hemistich, and so corr. in H. (1612) N آن for او. G در منکر رود, with ناقص suppl. above. H gives منکر as a variant. Heading: N om. مر. G om. يا ما.
- P. 100 (1617) GHN گرهي خواهی عصا. (1622) GHKN خاموش بود او. (1625) H = AB. (1626) G نبد آغاز, and so corr. in H. (1627) H از ره گوش, corr. above. (1628) GHK وادخلوا.
- P. 101 (1626) KN می باش و هم. (1628) In G قدر is suppl. above ذوق. (1642) GHKN for کوان. H کسپ. (1642) N کو for چون. (1649) GHKN = ABL Bul. (1650.) N ببخشود. (1651) GHKN = AB.
- P. 102 (1602) N که چرا. N نشاف for نراف, corr. in marg. (1608) G که آن جست. (1664) GHK = B. In N vv. 1664-1668

- P. ۹۱ (۱۴۷۷) HK = ABL Bul., corr. in H. (۱۴۷۸) N شقّ الحجر.
 (۱۴۷۹) GHKN = ABL Bul. Heading: G خود را بخدای تعالی.
 (۱۴۸۰) GHKN = AB Bul. (۱۴۸۴) HK زآنک ناطق حرف.
 (۱۴۸۷) GHKN هر دو for جمله.
- P. ۹۲ (۱۴۹۳) G = B Bul. (۱۴۹۵) GHKN کی for که. GHKN یار را
 (۱۴۹۷) N يك مثل (۱۴۹۶) N بیآزار و بین N خوش کن
 دستی. In H را is suppl. after دستی. G کو لرزان بود.
 (۱۴۹۹) GH زآن for زین. In the first hemistich K = B, and
 so corr. in H, while N gives the reading of B as a variant.
 In the second hemistich G has مرعش را گی پشیمان دیدیش.
 (۱۵۰۰) GHKN = ABL Bul. (۱۵۰۲) H بخت عقل, corr. in
 marg. GN قوای. (۱۵۰۴) G حکم for بخت, which is given
 as a variant. (۱۵۰۷) N این for ای. H om. و after ملزوم; it
 appears to have been suppl. in G. (۱۵۰۸) GH زآنک بینایی.
 In H the words عصا بس may be read as عصا پس or عصایش.
 N از عصا و از عصاکش فارغست.
- P. ۹۳ (۱۵۱۰) N ماست for اوست bis. (۱۵۱۲) GHK = L. (۱۵۱۳)
 N = BL. Heading: K رسول روم and so corr. in H. GHK
 کرده تو یاد را G (۱۵۱۸) بحشم. N اجساد for جسم.
- P. ۹۴ (۱۵۲۵) N بود گردن درین شکر طوق حق درین بود N و.
 Heading: و اندر ضبط N. فلاسنگست GH (۱۵۲۸) همچو سرکه N.
 دانه چون آمد بخاک او گشت N (۱۵۴۱) سرّ for معنی GHKN
 گشت N (۱۵۴۲) GHKN = ABL Bul. H گشت گشت.
 G سنگ with معا above. (۱۵۴۴) corr. below. و با خبر.
- P. ۹۵ (۱۵۴۷) GHKN = AB Bul. (۱۵۴۸) In N this and the fol-

H (1293). دل بر گرگ (1292) N corr. in marg. منبسط;
کندر میانش GH. زاشتی.

P. 8. کاینستم GH (1297). پای GH: Heading (1): GH. ألف GH (1294).
Heading (2): G. عکس خرگوش را N. آن خرگوش را G. GHKN om.
در آب.

P. 81 (141.) KN = AL Bul. (1411) KN = C. G in the first
hemistich has ای که تو از جاه ظلی می کنی, and so corr. in H;
the words ظلی جاه appear to have been altered in G; in the
second hemistich G has دانک بهر خویش چاهی می کنی, and so
corr. in H. H has:

ای که تو از ظلم چاهی می کنی * از برای خویش دای می کنی

In marg. H دانک اندر قعر چاه بی بینی is given as a variant of
the second hemistich. (1419) GHN = ABL Bul. (1421) G
in the second hemistich بر خود آن دم تار لعنت می تنی, and so
corr. in H. (1424) N بود for بُد. (1425) N نفس او.

P. 82 (1427) In the first hemistich HK = AB Bul. N در روی عم.
In the second hemistich HK = A Bul. (1429) Instead of this
verse H has the same verse as AB. The verse given in the
text is suppl. in marg. H with ساختی for داشتی. (1432) In
the second hemistich G has در بدی از نیکوی غافل شدی, with
the reading of the text suppl. in marg. (1433) HK = AB Bul.
(1434) HK = AB Bul. (1438) In the second hemistich
GKN = B Bul., and so corr. in H.

P. 83 (144.) HN مُرغزار. (1448) GHKN در رقص. GHN جان گزید.

- hemistich GN = B. H = AL Bul. K حال ما این بود بر تو
 (۱۱۸۶) GHKN = ABL Bul. (۱۱۸۸) GH می‌گشدد.
- P. ۷۴ (۱۲۰۰) N چوب کثر H (۱۲۰۱) سنگ و گوهر پشم و پشم
 Heading: H تاريخ for بسته. (۱۲۰۲) GHK = A.
- P. ۷۵ (۱۲۱۴) GHKN = AB Bul. (۱۲۱۵) G گفت کوته
 GHKN و چه عفتست و چه رنگ N کجایست.
- P. ۷۶ (۱۲۲۵) N از اول N = B. (۱۲۲۷) GHKN and گدای
 (۱۲۲۸) GHK = AB Bul. in the first hemistich. (۱۲۳۱)
 KN = C.
- P. ۷۷ (۱۲۴۲) G = L Bul., and so corr. in marg. H. N نقش این
 (۱۲۴۳) بند پیش حق تو با منی, with تو written above the line.
 Suppl. in marg. N. (۱۲۴۸) GK = AB Bul. H = AB Bul.
 in the first hemistich. In the second hemistich H has the
 same reading as in the text, but gives the reading of AB
 Bul. in marg. (۱۲۵۲) GKN = ABL Bul. (۱۲۵۵) GHN =
 A Bul., corr. in G.
- P. ۷۸ (۱۲۶۰) N بر فراز بخت, corr. below. Heading: N پای بر کشیدن
 (۱۲۷۱) GHKN رنگ رُو [و in the text is a misprint]. H
 دارد صبر GK (۱۲۷۲) از حال دارد صد نشان, corr. in marg.
 (۱۲۷۳) GHN و نکر and سیا برد. This is also the reading
 of ABC Bul.
- P. ۷۹ (۱۲۷۹) G اختران (۱۲۸۰) GK = L, and so corr. in H.
 HN لرز و تب KN (۱۲۸۱) دق او همچون خلال
 GHKN = ABL. (۱۲۸۴) N گر روح را with کو as variant.
 (۱۲۸۸) GHKN = ABL Bul. (۱۲۸۹) H فهم می‌کن جزوهای

- ۹۹۷) GHKN = ABL. بر هر که فتادی G (۹۹۶) خرگوش و شگال
 (۹۹۸) N عهد وفا. Heading (3): GHKN = AB Bul. (۱۰۰۲)
 GHKN = ABL Bul. (۱۰۰۴) N از فلک.
- P. ۶۴ Heading (2): H باز جواب (۱۰۱۴) GHKN = ABL Bul.
 (۱۰۱۵) GHKN = B Bul.
- P. ۶۴ (۱۰۲۵) G معنیست بس. Heading: GH منافع دانستن (۱۰۲۷)
 GHKN = AB Bul., corr. in K. (۱۰۲۸) N om. و. (۱۰۲۹)
 GHKN = ABL. (۱۰۳۲) GHN = ABL. (۱۰۳۵) G = L.
- P. ۶۵ Heading (2): GHN = AB.
- P. ۶۶ (۱۰۵۹) H داند for بیند, corr. above. (۱۰۶۰) G om. و. G
 میان نامها. (۱۰۶۵) GKN = L, and so corr. in H.
- P. ۶۷ (۱۰۷۲) GHN = AC.
- P. ۶۹ (۱۱۰۷) GHKN مکررا (۱۱۱۳) GHKN = ABL Bul. (۱۱۱۶)
 G واسپ°, with *sukūn*. (۱۱۱۷) N جویان and جست جو
 و پرسان.
- P. ۷۰ (۱۱۱۹) GHKN = AB. (۱۱۲۸) GHKN = AB Bul. (۱۱۳۵)
 GHN ابصار ما.
- P. ۷۱ Heading: GHKN = ABL Bul. (۱۱۵۲) N ریت (۱۱۵۴)
 GH = L Bul. in the first hemistich. GHKN = ABL Bul. in
 the second hemistich. (۱۱۵۵) G کو for که (۱۱۵۵) GHKN
 او بر زمین. (۱۱۵۶) G om. و.
- P. ۷۲ (۱۱۶۰) GN جرمش. GHKN زهر هر دانش (۱۱۶۱) KN =
 ABL Bul. (۱۱۶۳) GHKN خاص (۱۱۶۹) GHK خرگوشی.
 (۱۱۷۲) GH باشد کی. مه آر H.
- P. ۷۴ (۱۱۷۷) G = L, and so corr. in H. (۱۱۷۸) In the second

- P. ٥٢ (٨٢٧) GHKN = ABL Bul. (٨٢٩) GKN = AB Bul., and so corr. in H. (٨٢٩) GKN بیجان as in text. (٨٤١) HK = AB Bul. G gives هیا as a variant in marg.
- P. ٥٢ (٨٤٤) GK = AB Bul., and so corr. in H. (٨٥١) G باد آتش هود پیغمبر HK. هوی خورد, corr. in marg. Heading: GN om. HK (٨٥٥) GHN = ABL. (٨٥٦) GHKN = ABL Bul.
- P. ٥٤ (٨٦٢) GHKN = ABL Bul. (٨٦٦) KN = ABL Bul. Heading: جهود suppl. in G. KN ناصحان و خاصان. In N the Heading follows v. ٨٧٢. (٨٧٤) GHKN آتش زابدا. (٨٧٥) GHKN = ABL Bul.
- P. ٥٥ (٨٧٩) GHKN = ABL Bul. (٨٨٢) H تصعد. (٨٨٢) GH متحنفاً. (٨٨٩) N = B.
- P. ٥٦ (٨٩٢) GKN = B. (٩٠٠) GHKN = ABL. (٩٠١) GHKN = ABL. (٩٠٢) G کردم. بعد ازین اندر پی صیدی میا (٩٠٣) G.
- P. ٥٧ (٩١٦) H کسپی.
- P. ٥٨ Heading: GHKN om. باز. (٩٢٢) G دست with idāfat. (٩٢٥) GH پس for بس. (٩٤١) GHKN کاهل for جبری, which G gives as a variant.
- P. ٥٩ (٩٤٢) N ختئات. (٩٤٢) GHKN = AB. (٩٤٥) GHN = L. (٩٥٥) G کسپ. (٩٥٦) HK راد مردی.
- P. ٦٠ (٩٦٠) G برك. (٩٧٠) GHN از کی bis.
- P. ٦١ (٩٧٢) H = AB, corr. above. (٩٧٨) GN يك دو روزك. H روزك corr. to روزك.
- P. ٦٢ (٩٩٠) G باد مہر من لدن, and so N. H باد مہر من لدن, with علم من لدن as variant. (٩٩١) GHKN = ABL Bul. (٩٩٢) N

- P. ۴۲ (۶۶۸) GHKN = ABL Bul. (۶۷.) GN = L. (۶۷۶) GKN
دُست for دوست.
- P. ۴۳ (۶۸۱) N افراد. G افراد as in text.
- P. ۴۴ (۷۰۵) N بود (۷۰۸) GHKN او (۷۰۹) GHKN
آن for او.
- P. ۴۵ Heading: GH مصطفیٰ صلی الله علیه وسلم (۷۲۰) GHN بر آن وصف -
- P. ۴۶ (۷۳۸) N روح امین. Heading: GHN سعی نمود (۶۳۹) HN
اندر افتاد. In H که is suppl. before اندر. In GHKN this verse
precedes the Heading. (۷۴۲) GHKN = B. (۷۴۶) G نفع.
- P. ۴۷ (۷۵۵) GN آسمان معتبر, with مشهر as variant in marg. K =
B Bul. (۷۵۷) GKN = A Bul., and s corr. in H. (۷۵۸)
GHK بلبلان را as in text. (۷۶۱) K وا یافته. (۷۶۲) G
صبغة الله (۷۶۶) GN با عشق با روی گلست.
GHKN بوی این رنگ. Heading: GKN بت را سجود کند.
- P. ۴۸ (۷۷۵) GHKN = ABL Bul. (۷۷۶) GHKN سیاه. GHKN
و آب (۷۷۷) G آب. H gives شاه as a variant for آب. بر آب راه
with *idāfat*.
- P. ۴۹ Heading: HKN طفل کوچک (۷۸۳) K = B, and so in marg.
H. (۷۸۵) GHKN = ABL Bul. (۷۹۲) GH = AB.
- P. ۵۰. (۷۹۸) GHKN = AL Bul. (۸۰۱) GHKN = ABL Bul. (۸۰۹)
H = AL.
- P. ۵۱ Heading: G محمدرا صلی الله علیه وسلم (۸۱۲) GHKN = ABL Bul.
(۸۱۳) G = B, and so corr. in H. (۸۱۶) GHKN = ABL Bul.
(۸۱۸) G = Bul. (۸۲۰) GHKN = B Bul. (۸۲۲) H ای جهان سوز
corr. above. N ای.

GHN در بیان. GHK اختلافات طومار. H اختلافات طومار (۱. ۵). GHKN تا کی N. خاک is suppl. above آب G (۵. ۸). ضیا for صبا and so K.

- P. ۳۳ (۵۱۹) GH ازو for زو (۵۲۷) In N this verse follows v. ۵۲۴.
- P. ۳۴ (۵۲۹) In G آن is suppl. above اش. GHKN نه نخست.
- P. ۳۵ (۵۴۹) HK om. و.
- P. ۳۶ (۵۶۵) GK = B Bul. (۵۷۱) H = AB.
- P. ۳۷ (۵۸۲) In the second hemistich GN = B, and so corr. in H.
- P. ۳۸ Heading: GHK در خلوت. (۵۹۵) H = A, with وزیر suppl. above. (۶. ۴) In N this and the following verse are transposed. (۶. ۴) G پیداست. GH هرگز کم مباد, with از وی suppl. above in H. N هرگز کم مباد. K از وی کم مباد. GHKN (۶. ۸) از وی کم مباد. K هرگز کم مباد. K مباد کم (misprint) for کیت.
- P. ۳۹ (۶۱۴) GHKN نقشش in the first hemistich for نقش (misprint). (۶۱۴) GHKN = ABL Bul. (۶۲. ۰) G شاگردان و استادان, and so corr. in H. (۶۳۱) G از جبر او. GKN در ابرو. (۶۳۶) KN = L. (۶۳۷) N زشتیها گنه, corr. in marg. (۶۳۷) N پس یقین شد این.
- P. ۴۰ (۶۴۶) GK واندر آن کاری. G خویش را جبری کنی کین از خداست. (۶۴۲) GKN = BL.
- P. ۴۱ (۶۶. ۰) GKN طومارها, and so corr. in marg. H. In the second hemistich GN have: چون حروف آن جمله تا یا از الف. The text-verse is suppl. by a later hand in marg. G. (۶۶۱) و از روی G (۶۶۵). آن طومار N.

- P. ۲۳ (۲۵۰) N اینک دین اوست (۲۵۹) KN = ABL Bul. (۲۶۱)
 بعد از آن GHKN خلق حیران ماند زان مکر نهفت GHKN
- P. ۲۴ (۲۶۷) HN گرچه آمیزد, corr. in marg. (۲۶۸) GHKN بچستندی
 in second hemistich. (۲۶۹) GHKN = ABL Bul. Heading:
 G om. کردن. (۲۷۹) H از فنش, but originally وز and so corr.
 in marg.
- P. ۲۵ (۲۸۱) GHN صدر الصدور. G نیم. (۲۸۶) H = AB Bul. (۲۸۹)
 GHKN زین نفس. G و محکوم کس. G و فارغان نه حاکم, and so HKN.
 K has بی حاکم (۲۹۵) GN خلق را for عقل را, and so corr. in H.
- P. ۲۶ (۲۹۷) After this verse N adds the same verse which is
 added in BL Bul. (۴۰۰) H اسب جان را می کند. GH اخ for اخو.
 (۴۰۱) HK = A, corr. in H. GN = BL Bul. (۴۰۲) GN مُرغزار.
 (۴۰۵) GHKN = A. (۴۰۶) In G غار and یار are transposed.
 N شد مجنون (۴۰۷) KN یار و با او.
- P. ۲۷ (۴۱۵) GHKN = BL Bul. (۴۱۷) GN = B. (۴۲۲) N om.
 (۴۲۳) G مرده زین عالم, with او suppl. after مرده. H gives
 مرده او زین عالم as a correction. (۴۲۱) In N this and the fol-
 lowing verse are transposed.
- P. ۲۸ (۴۳۲) GHKN گوزینه G (۴۴۵). بر جان N (۴۳۸). از حسد آوده (۴۳۲) GHKN
- P. ۲۹ (۴۴۷) H. در جلابی. Heading: GHKN با وزیر
- P. ۳۰ (۴۶۰) GHK بند آن وزیر, and so N originally. (۴۷۱) GHKN
 = ABL Bul.
- P. ۳۱ (۴۷۹) GHK پیش آید. N پیش آید and پیش و دنیا (۴۸۷) GN
 پیش for پیش.
- P. ۳۲ (۴۹۸) GHKN = ABL Bul. (۴۹۹) GHKN = ABL Bul. Heading:

- (۲۲۴) H = A, corr. above. (۲۲۹) GN = B, and so corr. in marg. H. (۲۴۷) N پر تو بی
- P. ۱۷ (۲۴۴) GN = B Bul. (۲۴۵) GK آج در و همت Heading: G om. مرد. (۲۴۷) H و اورا طوطی. GN سبز و گویا (۲۵۵) G که for چون, and so corr. in H.
- P. ۱۸ (۲۵۸) GN هر گون نهنت with شگفت in marg. GHKN اندر آمد اندر گنت طوطی آن زمان (۲۶۰) G. (۲۵۹) H = A. آمد آن زمان N بانگ. آمد ناگهان H. آمد آن زمان above. G چون. کز چه GN (۲۶۱) with کای as a variant for چون عاقلان. N has the same second hemistich as A. (۲۶۲) N نوشتن شیر شیر ای کل. H = AB Bul. (۲۷۰) GHKN = A Bul. (۲۷۲) GHKN و آن خورد زاید همه نور احد H gives نور as a variant for عشق.
- P. ۱۹ (۲۷۴) G شورست. H فرشته. (۲۷۹) N فرست. (۲۸۴) H مقام. (۲۸۹) H مرغزی و رازی اند (۲۸۸) N. امر after و. (۲۹۰) GN گوی for تیز و. In G گوی is suppl. above. (۲۹۲) GH کردم.
- P. ۲. (۲۹۸) N دانکه for وانکه. (۳۰۰) GHKN = BCL. (۳۰۴) GHKN = BL Bul. (۳۰۵) GN = L Bul. and so corr. in H. (۳۰۹) GHKN بعد از آن. (۳۱۰) GHKN بعد از آنش.
- P. ۲۱ (۳۱۱) GHKN این ضرورت. (۳۲۱) G کند.
- P. ۲۲ (۳۲۱) In GHK this and the following verse are transposed. (۳۲۸) HK رهزن عشوده, corr. in H. (۳۴۱) GN = L Bul., and so corr. in H. (۳۴۴) GHKN = ABL Bul. (۳۴۵) GHKN بعد از آن.

- P. ۹ The Heading is suppl. in GN by later hands. (۱.۱) In K this verse precedes the Heading. (۱.۷) GKN = B Bul., and so corr. in H. (۱۱۹) GN = L, and so corr. in marg. H.
- P. ۱۰. (۱۲۱) G in the first hemistich: لیک شمسى که ازو شد هست اثير: corr. in marg. (۱۲۴) GHK = ABL. N شرح کردن رمز (۱۲۲) GHN فاطع and جايغ (۱۴۷) N = Bul. Instead of this verse G has:
- گفت مکشوف و برهنه گوی این * آشکارا به که پنهان ذکر دین
A corrector has written لول بی above این گوی and has added the second hemistich of the text-verse in marg.
- P. ۱۱ (۱۴۲) GHKN = ABL Bul. (۱۴۳) GHN گوی in both hemistichs. Heading: G om. با کيزک (۱۴۵) N از کيزک (۱۵۳) GHN = A.
- P. ۱۲ (۱۵۹) GHKN = C. (۱۶۱) N تا کی نبض از نام کئی (۱۶۲) GHN = AL Bul. (۱۶۴) GNK روی و نبض (۱۷۰) GHKN آمن. (۱۷۲) G غانفر. N غانفر. G کدامست در گذر
- P. ۱۳ (۱۷۵) is given as a variant in marg. G. H gives in marg. the variant of B Bul. for the first hemistich. HN دانه چون اندر زمین G (۱۷۷) corr. in H. این مرادت (۱۸۱) G and so H in marg. سرشان. KN سر او. GK گنج for نقد, and so corr. in H. (۱۸۲) GHKN بعد از آن
- P. ۱۴ Heading: GHN فرستادن پادشاه (۱۸۵) In G پس is written above. (۱۸۶) GHKN = BCL Bul. In HN the text-verse is given as a variant. (۱۸۷) HK = A Bul. (۱۹۰) N غره شد
- P. ۱۵ (۲۰۹) GHKN این صیاد (۲۱۶) GHKN = ABL Bul.
- P. ۱۶ The Heading is suppl. in marg. GN. (۲۲۲) GHKN آن مرد

- I may note here that B has بشنو این نی (not از نی). All my 14th century and later MSS. except K have حکایت in the first hemistich and شکایت in the second; and this reading is also found in all the editions which I have seen. (۳) GHKN = B.
- P. ۴ (۲۱) H کاسه چشم حریصان K. جسم حریصان (۲۲) GK = Bul. آینه جانت از آن غماز نیست HK (۳۴) G with *sukūn*. عیب (۳۵) In GHKN this verse follows the Heading.
- P. ۵ Heading: H پادشاه for پادشاهی. N om. عاشق G. و خریدن الخ (۲۸) GN شدن پادشاه بر کینک و نچور و تدبیر کردن در صحت او (۵۰). عالمیست G (۴۷). گنج در N (۴۵). جان شاه for پادشاه GHKN = APL Bul. (۵۲) GHKN = ABL Bul.
- P. ۶ Heading: H = AB Bul. G om. بدرگاه آله G. بر پادشاه. (۵۷) N. پادشاه ولی را N. در خواب N. و دز خواب دیدن او ولی را (۶۴). فاش گو اندر دعا بر ظاهرهت K (۶۰). مدح و دعا GHKN حکیمی.
- P. ۷ (۷۲) N دید در خواب دید K = BL Bul. (۷۴) N = L Bul. (۷۵) N در دوخته. Heading: In GHN the Heading is suppl. in marg. by later hands. (۷۸) GHKN محروم گشت. (۸۰) G in the second hemistich: بی شری و بیع و بی گنت و شنید. (۸۲) GHKN داس مان GHN. از آسمان G. خون و نان GHKN داس with *sukūn*.
- P. ۸ (۹۰) HK هر که نامردی کند, and so G in marg. Heading: G has: ملاقات پادشاه با آن ولی که در خوابش نمودند, and so N, which has بوده بودند. (۹۴) GKN = B. (۹۶) GN ای نور حق, and so corr. in H.

APPENDIX I.

Showing the variant readings of the Qóniya MS. designated as G (A.H. 677), the Constantinople MS. designated as H (A.H. 687), and the Constantinople MS. of Book I designated as N (A.H. 680), together with selected variants from the Cairo MS. designated as K (A.H. 768), in the First and Second Books of the *Mathnawí*.

BOOK I.

PREFACE. N omits the Preface. After the *Bismilláh* H adds وما توفيقى إلا بالله.

P. 1 (1) The third أصول is suppl. in G. (2) K منه يأكلون (7) H (10) G قال تعالى, corr. in marg. G المطهرون after تنزيل من رب العالمين, and GK add أن. H in marg. In G ولا من خلفه is suppl. in marg.

P. 2 (2) GH om. و before امام. GHK om. اهل. (7) G حسن. (8) G صدیق ابن الصدیق ابن الصدیق H صدیق بن صدیق بن صدیق H om. رب العالمين for وحده (17) G انور الدلائل (15) H G concludes with وآله. After خیر خلفه for سيدنا G. وصلی الله الخ وعترته وحسبنا الله ونعم الوكيل.

P. 3 After the *Bismilláh* H adds الله على. (1) In GHKN the opening verse of the poem is:

بشنو این فی چون شکایت می کند * از جایها حکایت می کند

- Verse ۲۹۹۵, *read* زاشتر آن یار.
- ” ۲۰۱۰, ” زیردست.
- ” ۲۰۴۱, ” علیای او.
- ” ۲۲۵۴, ” مخفی تر پرد (GH).
- ” ۲۲۵۸, ” غیبیست (G).
- ” ۲۵۱۲, ” زاعتدال.
- ” ۲۵۲۰, ” پیشین ای غوی (GH).
- ” ۲۵۳۶, ” فقیر.
- ” ۲۶۹۹, ” اهل جسد (GH).
- ” ۲۷۰۸, ” اُمِّرَا.
- ” ۲۷۷۲, ” خانه گند (GH).

- Verse ۲۷., read اِطْفَاءٌ.
 ,, ۲۸۲۵, ,, در آ.
 ,, ۲۸۵۲, ,, آلت.
 ,, ۲۸۹۴, ,, آمد.
 ,, ۲۹۲۴, ,, اُقتلونی.

BOOK II.

- ,, ۷۹, ,, پیر with *idāfat* (G).
 ,, ۱۹۴, (Heading). Read تفریر.
 ,, ۲۳۲, read در دوزخ فرار.
 ,, ۲۷۴, ,, چه می کردم.
 ,, ۷۵۵, ,, صبح with *idāfat*.
 ,, ۱۰۱۴, ,, دُمادم.
 ,, ۱۰۴۴, ,, پشم with *sukin*.
 ,, ۱۱۱۴, ,, من without *idāfat*.
 ,, ۱۱۷۷, ,, نُقلِ.
 ,, ۱۲۲۲, ,, شیخ with *sukin*.
 ,, ۱۵۴۵, ,, برق را خو (GH).
 ,, ۱۸۸۲, ,, سیب چندان مرورا.
 ,, ۲۳۷۹, ,, عصرِ دزد. Cf. IV ۱.۱۵.
 ,, ۲۴۵۷, ,, جهالت.
 ,, ۲۵۲۵, ,, ترك گفتن تفس را (GH).
 ,, ۲۶۶۸, ,, زفرزین بندهای.
 ,, ۲۷۳۴, ,, الكُتُبُ.
 ,, ۲۷۳۷, ,, رنجور.

- Verse ۱۲۱۰, read گنت کوه with *sukūn*.
- ” ۱۲۴۴, ” انجام with *idāfat*.
- ” ۱۲۷۱, ” رنگِ رُو.
- ” ۱۲۷۴, ” برد in both hemistichs.
- ” ۱۴۵۲, ” رُخشان.
- ” ۱۵۰۷, ” ضَوْء.
- ” ۱۶۰۵, ” (اجرا = جِرا for جِری). طالبِ جِری.
- ” ۱۹۴۵, ” شاد آن.
- ” ۱۹۴۶, ” طُوبی.
- ” ۲۰۷۴, ” بازِ جانِش with *idāfat*.
- ” ۲۱۰۱, ” آنجا.
- ” ۲۴۰۵, ” زینِ قدر.
- ” ۲۴۶۲, ” قلب.
- ” ۲۵۵۸, ” کَيْفَ.
- ” ۲۵۹۲, ” رُخشانِی.
- ” ۲۶۱۲, ” درونِ مُخْلِصِی.
- ” ۲۰۵۰, ” از خود نَبَرْد.
- ” ۲۱۰۲, ” پیشِ امیر.
- ” ۲۲۴۲, ” قالب.
- ” ۲۳۴۸, ” حَبِیْتِ.
- ” ۲۳۴۹, ” حَبِیْتِ.
- ” ۲۳۵۰, ” سیه‌کارانِ مَغْل.
- ” ۲۳۹۵, ” غیبِ گیر.
- ” ۲۳۹۹, ” آنساب.
- ” ۲۵۲۹, ” یکدگرا.

ADDITIONAL CORRECTIONS IN THE TEXT OF THE
FIRST AND SECOND BOOKS.

(This list is no more than a supplement to the list printed in Vol. I, pp. 21—28. It includes very few of the considerable crop of emendations which have arisen from comparison of the text of ABCD with that of GHKN. As these frequently require discussion they are reserved for the Commentary).

BOOK I.

Verse	۹۲,	read	آفتاب.
..	۱۳۴,	..	تَسِيَه.
..	۲۴۱,	..	شاهِ بس آگاه with <i>idāfat</i> .
..	۲۸۱,	..	تمّ (G).
..	۵۰۰,	(Heading).	Read بیان.
..	۵۶۹,	read	گري with <i>idāfat</i> .
..	۶۰۸,	..	کیت جُست و جو.
..	۷۰۲,	..	تبخ.
..	۱۱۱۶,	..	واسبِ خود اورا with <i>sukūn</i> .
..	۱۱۶۷,	..	اژدرهای.
..	۱۱۸۸,	..	می‌کشد.
..	۱۲۰۲,	..	آمدند.

Verse ۲۲۸۶, read *جان* with *idāfat*.

- ” ۲۲۹۴, ” راست غَـرَّ .
 ” ۲۵۲۷, ” زیباغی .
 ” ۲۹۰۱, ” درنَه .
 ” ۲۹۰۶, ” بابای ما .
 ” ۲۹۲۶, ” شَرِّ with *idāfat* .
 ” ۲۹۶۲, ” تَوَلَّا with *tashdid* .
 ” ۲۹۹۹, ” چيست .
 ” ۳۰۲۷, ” نيك و تباه .
 ” ۳۱۲۰, ” زُجَّ with *tashdid* .
 ” ۳۲۰۶, ” زُوجَت .
 ” ۳۳۶۵, ” گر دو صد .
 ” ۳۵۲۴, ” نیامیزم .
 ” ۳۵۳۵, ” پرده .

BOOK IV.

Verse	۱۸,	<i>read</i>	این فرو
”	۲۲,	”	نقدِ with <i>idāfat</i> .
”	۲۲,	”	آبِ نیلست
”	۱۸۴,	”	نه تنوری
”	۲۰۸,	”	احوالِ with <i>idāfat</i> .
”	۲۱۴,	”	زنِ with <i>idāfat</i> and دام-
”	۲۲۹,	”	عاشقان
”	۲۹۶,	”	تَجَسَّسِ
”	۴۹۵,	”	از دستِ with <i>idāfat</i> .
”	۵۵۱,	”	یارِ with <i>idāfat</i> .
”	۶۴۸,	”	مرغانِ with <i>idāfat</i> .
”	۸۵۷,	”	بیاموزان
”	۱۱۲۲,	”	آن
”	۱۱۲۵,	”	آن زمان
”	۱۱۵۶	(Heading) <i>read</i>	قصهٔ with <i>tashdid</i> .
”	۱۴۶۴,	<i>read</i>	خیالِ with <i>idāfat</i> .
”	۱۵۲۲,	”	حسهایِ with <i>tashdid</i> .
”	۱۵۵۸,	”	گوی شو
”	۱۸۰۴,	note.	خارقان <i>Read</i>
”	۱۸۷۸,	<i>read</i>	بسوزن می‌گند
”	۱۸۸۶,	”	جان زریش
”	۱۹۹۴,	”	قوم
”	۲۲۰۴,	”	گوید بیا

Verse ۴. ۶۳, read نَابِي.

- ” ۴. ۸۸, ” سِرِّ with *tashdid*.
 ” ۴۱۷۱, ” دستهای.
 ” ۴۲۶۵, ” کَانَ بلا.
 ” ۴۴۴۶, ” گفَت with *idāfat*.
 ” ۴۴۷۱, ” زَقُومٌ with *tashdid*.
 ” ۴۴۸۰, ” خشم with *idāfat*.
 ” ۴۵۴۴, ” جسم بند (compound).
 ” ۴۷۱۴, ” خسروان with *idāfat*.
 ” ۴۸۵۷, ” زَاخِبَار.
 ” ۴. ۱۱, ” اَن جفا.
 ” ۴. ۴۱, ” گوش with *idāfat*.
 ” ۴. ۶۷, ” اَلج with *tashdid*.
 ” ۴. ۹۴, ” بانگ with *idāfat*.
 ” ۴۲۷۵, ” بی لب.
 ” ۴۴. ۱, ” جُفَتِ خویس.
 ” ۴۴۴۰, ” یَجْبُونِ رَا.
 ” ۴۵۱۲, ” معراجِ یونس with *idāfat*.
 ” ۴۵۱۴, ” اَنِ من.
 ” ۴۵۹۱, ” بی غرض.
 ” ۴۶. ۱, ” اَمَدیم.
 ” ۴۶۶۱, ” وَجْهه.
 ” ۴۶۶۸, ” بی خرد.
 ” ۴۶۸۶, ” یَفْعَلُ.

- Verse ۱۷۳۷, note. *Read* H گزارشان.
- ” ۱۸۶۲, *read* بر قرآمت.
- ” ۱۹۶۱, ” بی نهایت.
- ” ۱۹۸۵, (Heading). *Read* نمودن مثال.
- ” ۲۰۰۲, *read* چشم.
- ” ۲۰۲۲, ” گوناگون with *idāfat*.
- ” ۲۰۶۲, ” گفتم ار سوی, and add the following note: (۲. ۶۲)
BGH ار سوی. A Bul. از سوی.
- ” ۲۰۸۰, ” آفسار ار.
- ” ۲۱۰۹, ” مخلص with *tashdid* and مخلص.
- ” ۲۱۲۰, ” احتیال with G.
- ” ۲۱۷۵, ” مرغ with *idāfat*.
- ” ۲۱۸۲, ” مخلص شدند.
- ” ۲۲۱۴, ” گناهان with *idāfat*.
- ” ۲۲۱۱, ” اندر آ.
- ” ۲۲۲۷, ” خواب with *idāfat*.
- ” ۲۲۷۱, ” کرده.
- ” ۲۴۲۹, ” سگشان (G).
- ” ۲۴۹۲, ” سر with *idāfat*.
- ” ۲۵۱۲, ” دست with *idāfat*.
- ” ۲۷۰۴, ” طیبان with *idāfat*.
- ” ۲۸۵۵, ” گند زو.
- ” ۲۸۸۸, ” بیاید.
- ” ۲۸۹۲, ” استخوان with *idāfat*.
- ” ۲۹۹۸, Heading. *Read* حق تعالی.

- Verse ٦٧٤, read پس برو.
- ” ٦٩٦, ” پر مجاز with *idāfat*.
- ” ٧٢٧, ” شید.
- ” ٧٢٨, ” شید.
- ” ٧٣٧, ” کان.
- ” ٧٧٥, ” کوم مینی. Cf. IV ٣٦٣٤.
- ” ٨٢٥, ” در آن می.
- ” ٨٣٩, ” جهد with *idāfat*.
- ” ٨٤١, ” معبر with *tashdid*.
- ” ٨٤٨, ” بی نقاب.
- ” ٨٥٤, ” منع.
- ” ٩٤٩, ” زنان with *idāfat*.
- ” ١٠٤٢, ” از شگفت.
- ” ١٠٤٧, ” زشت with *idāfat*.
- ” ١٢٠٢, ” می گوئند.
- ” ١٢٢٨, ” امتحان تو with *idāfat*.
- ” ١٣٥٨, ” حکم تو with *idāfat*.
- ” ١٣٦٧, ” آثار قضا.
- ” ١٤٠٧, ” بیتها در نامه.
- ” ١٤٩٢, ” شام و سحر.
- ” ١٥٢١, ” نمایند.
- ” ١٥٦٠, ” بر سر.
- ” ١٥٧٧, (Heading). Delete از و هم after استاد.
- ” ١٦٠٥, read از زنان with *idāfat*.
- ” ١٦٢١, ” بیار.

LIST OF CORRECTIONS.

BOOK III.

Verse	1,	read	سه بار
”	۵۰,	”	از نجس.
”	۹۴,	”	رقص with <i>idāfat</i> .
”	۱۰۲,	”	سر کشد.
”	۲۴۶,	”	آشنا.
”	۲۸۲,	”	قصه with <i>tashdid</i> .
”	۴۲۶,	”	درون with <i>idāfat</i> .
”	۴۴۲,	”	صبح. Here وقت صبح = صبح.
”	۴۵۴,	”	نقط من.
”	۴۷۴,	”	کُلِّمَ and قُتِلَ.
”	۴۰۸,	”	می گوید.
”	۴۱۴,	”	قصه with <i>tashdid</i> .
”	۴۴۵,	”	زین مگر.
”	۵۰۴,	”	تَرْجَحُوا and عَجَلُوا.
”	۵۴۶,	”	آفتابی.
”	۵۶۹,	”	بو البضوی.
”	۶۲۰,	”	جان پدر with <i>idāfat</i> .
”	۶۳۴,	”	یار و تبار.
”	۶۴۹,	”	تا نباید (BGH Bul.).

A. Bevan, Mr. A. G. Ellis, Mr. C. A. Storey, Mr. E. Edwards, and Mr. A. A. Fyze, who contributed in various ways to make the work less imperfect than it would otherwise have been, and I am especially grateful to M. Peltenburg and the Staff of Messrs. E. J. Brill for the excellent and accurate printing that reduced the editor's labour to the utmost extent possible.

The English translation of Books III and IV, which was first made from a text based on 14th century MSS., will be sent to the press as soon as the necessary revision is completed.

REYNOLD A. NICHOLSON.

Cambridge, December 1928.

the primitive form of the *Mathnawī* is more or less sophisticated, in every other respect G deserves full confidence: its archetype may quite possibly have been the first revised and critical edition of the poem. In the present circumstances an editor cannot well attempt to go behind this, and a text founded on it is relatively final.

The collation of Book I in four and Books II—IV in three new MSS. has been a heavy burden and entitles me to ask indulgence for any *lapsus oculorum* that are not recorded in the list of corrections; but few, I hope, will be found. The list includes some additional corrections in the text of Books I and II, partly furnished by the admirable scribe of G. I have to thank Mr. R. P. Dewhurst for pointing out a number of misprints in the first volume (*JRAS*, 1927, Part I, p. 127).

دیدیت (I ۲۵۴۱) and زخم (II ۱۵۴۷) are correct¹), and the curious form ذو النون for ذا النون (II, p. ۴۲۲, Heading, and vv. ۱۴۸۶, ۱۴۹۴) is confirmed by all the MSS. except L and also by the *Luma*^c of al-Sarrāj where in connexion with this name the two MSS. regularly give ذَا as an alternative reading for ذُو or ذَى²). In a very interesting and instructive notice of the first two volumes (*OLZ*, 1928, Nr. 1) Dr. Ritter has observed that the words printed as prose in the Preface to Book I, p. ۲, ll. ۱۶—۱۷, are really a verse in the *Tawīl* metre:

وهذا دعاء لا يُرَدُّ فانه * دعاء لِأَصْنافِ البرية شامِلٌ

His dissent from my view as to the nature and value of the unorthodox readings in C may perhaps be modified by the arguments which I have drawn from materials chiefly supplied by himself. I cannot close without once more expressing the deepest gratitude for his generous help. Sincere thanks are also due to Professor A.

1) For زخم, cf. III ۲۵۹۳.

2) Cf. ابو يزيد for بايزيد, ابو يورد for ابويورد, etc. It may not be irrelevant to recall that ذَا النون is the only form of the name that occurs in the Qur'an (XXI, 87).

was read to the author — this we may well doubt — and his bosom-friend and successor, Ḥusámu'ddín. Failing the discovery of the archetype, if it still exists, the Qóniya copy must carry unrivalled weight: every page testifies how conscientiously the transcription has been made. Here we are on solid ground; but is the archetype itself authoritative? It was written, presumably, within three or four years after the death of Jalálu'ddín in A. H. 672. By that time there would be many partial or entire copies of the *Mathnawí* in circulation, and numerous corruptions must have found their way into the text. Though Orientals are notoriously indifferent to such matters, we can imagine that when Jalálu'ddín had passed away the task of restoring and emending his masterpiece would be regarded by some of his friends and disciples both as a labour of love and a pious duty. But nothing is heard of Ḥusámu'ddín's original manuscript. Was it preserved at Qóniya and collated by the first editors, whoever they were? The scribe of G makes no reference to it, and his words imply that the editors of the archetype did not, or could not, avail themselves of that palmary authority, since they submitted their work to Ḥusámu'ddín for his approval. What materials they used and what methods they followed is open to conjecture. The text represented by G descends, I believe, from more than one source. It has few isolated readings but a good many which occur only in MSS. of the "incorrect" class; I have already noted that sometimes it agrees with L (a 15th century MS.) against all the rest. In Books I and II it contains nearly the same number of verses as my text¹).

If the foregoing considerations suggest that in all the complete MSS. (ABGHK), and probably in most of the partial MSS. (CDNP),

1) The verses omitted by G in Book I are 1476, 1900, 2241, 2014; in Book II 73, 148, 027, 829, 1209, 1221—1222, 172, 1412, 1974, 2222, 2271, 2002, 2227, 2490. Six of these verses are replaced by doublets.

those which are more artificial and "correct", or *vice versâ*, is a question that answers itself, unless we assume the former to be inventions of the copyists. I have stated elsewhere the reasons that obliged me to reject the hypothesis of wholesale corruption. Since then, the evidence of an old but undated MS. has been supplemented by one of great antiquity and another which on the score of age ranks absolutely first. All these are MSS. of single Books, and as the six Books of the *Mathnawî* were composed and dictated to Ḥusámu'ddín at intervals during twelve years, the earliest copies of them formed collectively the oldest text of the poem. This was a text that from the manner and circumstances of its composition gave ample scope for polishing the style and improving the versification. When, how, and by what hands the revision was executed remains a mystery, but in my judgement the MSS. which I have studied leave no doubt as to the fact. G and P differ as corrected and uncorrected versions of the same text; the view that G is authentic and P hopelessly corrupt appears to me altogether improbable, and I predict that if and when other independent 13th century MSS. of separate Books are discovered, they will not belong to the class I have described as "correct".

Although CNP often, I think, give what Jalálu'ddín recited and Ḥusámu'ddín wrote down, while the rest not seldom give what the poet's editors deemed better, the former MSS. have defects which render them unsuitable for founding a critical text, such as illegibility, lack of uniformity, scribal blunders, omissions caused by carelessness, extensive lacunae due to mutilation, etc. I am not sorry to have made C accessible in print, but were my work beginning now, I should decide without hesitation in favour of G. Of all the MSS. which I have seen, G provides the most accurate and best accredited text. There is nothing against the statement of the scribe, a native of Qóniya and a member of the Mevlevî Order, that it was copied from a corrected and emended archetype, which

alone. The 13th century MSS. (GHN) exhibit just the same phenomena as ABC, and the parallel is complete, though the three ancient MSS. have a greater common measure of agreement. G corresponds to B, H to A, N to C. While for the most part N, as may be seen from the list of variants in Appendix I, supports AB against C, there remains a very considerable residue of cases, about eighty, in which the readings of C are confirmed by N. Moreover, in G itself we find some important readings of C that are rejected by ABH (cf. for example, I ۱۴۲۷, ۱۴۲۹, ۱۴۴۴, ۱۴۴۴, ۱۴۵۷, ۱۶۹۹). The composition of the First Book was finished in A. H. 660; therefore copies must have been in circulation ten or twelve years before any complete text of the *Mathnawi* existed. If either during this period or after the author's decease the Book was corrected, while copies of the original draft were still being multiplied, the striking diversity between CN (which may themselves be wholly or in part derived from such early copies) and ABGH would receive a natural explanation. C does, indeed, give the two recensions, as I venture to call them, side by side. Their next conspicuous appearance is even more significant. The two oldest texts of Book VI, those of P (674) and G (677), might be expected to agree pretty closely; for the Sixth Book was left uncompleted in 672, when the author died. The truth is, however, that P in relation to G displays on a large scale the same characteristics as C in relation to AB. It has variants in 35 of the first 100 verses, and in several of these cases a hemistich or a whole verse is given in different form, *e. g.*

۷.۴ P پیش کش پیش رضات و کشم * در تمامی مثنوی قسم ششم

G پیش کش و آرمت ای معنوی * قسم سادس در تمام مثنوی

۷.۶۲ P زآنک ما فرعیم و اصل این چار فصل * فرع را باشد همیشه خوی اصل

G زآنک ما فرعیم و چار اضداد اصل * خوی خود در فرع کرد ایجاد اصل

Whether the simpler and ruder variants are likely to have preceded

gence, which grows wider when we come down to A. and B. Two MSS. of separate Books, namely CP, occupy a position on the extreme left of the "incorrect" class, and are followed at some distance by N. Now, these discrepancies raise a crucial question: I will put it in this way — "Do BDGK represent the original text or a revised and corrected version of it?" In other words, "Is the author in any substantial degree responsible for the "incorrect" readings which characterise the majority of the MSS., or were the bulk of these readings introduced into the original text by early copyists?" As the problem is exhibited in its most acute form in connexion with the First and Sixth Books, let me begin by recapitulating the facts so far as they concern the 14th century MSS. (ABC) which were used in preparing the text of the First Book ¹). Here A, though "incorrect" in comparison with B, is "correct" compared with C. The last-named MS. (of uncertain age, but considerably older than AB) contains a large number of readings peculiar to itself, which often possess — as I still think — a marked originality and are distinguished in many cases by an irregular species of rhyme not unusual in the *Mathnawī* but almost unexampled elsewhere ²). These anomalous readings are accompanied, in the text of AB and in the margins of C, by "correct" variants; and since it seemed to me unlikely that any copyist would have deliberately substituted bad rhymes for good ones, I felt bound to regard the C readings as genuine, especially as on the whole they are more rugged and unpolished, less conventional, and sometimes less easy than the "correct" readings. At any rate, it is now clear that C does not stand

1) See Introduction to Vol. I, pp. 7—13, and *On editing the Mathnawī*, Bulletin of the School of Oriental Studies, Vol. IV, Part ii, pp. 421—26.

2) There are several instances of *ندن* or *بُن* rhyming with *زَدَن* or *آمَدَن* in Firdawsi, *Yūsuf ū Zalkhā*, ed. Ethé, e. g., vv. 2062, 2333, 2555, 2639, 2967. Cf. *Shāhnāma*, ed. Macan, Vol. I, p. 5, penult. I have no examples from later poets.

p. 6). For example, Or. 7693 contains the two interpolated verses about the cat, which occur in L (Book I, after v. ٢٢٩) but are wanting in all the 13th and 14th century MSS. that I have collated; it also has the verses in the same Book which are added in L, and in no other of my MSS., after vv. ٢٢٧, ٢٢٨, and ٢٢٩; and its readings frequently agree with L against all the older MSS. Both the form of the text and the character of the script lead me to suppose that it was transcribed *circa* A. H. 800 or a little later; and like so many MSS. of artistic merit it is worthless from an editorial point of view.

As has been explained, the text comprised in this volume is based on GH, Book III, vv. ١-٢٨٥ representing H, while the remainder represents G. The apparatus criticus gives practically all the variant readings of five MSS., namely, ABGHK in addition to some of those found in L. The MS. designated as T, which has been cited once or twice, is a copy of the *Mathnawī* kindly lent to me by Professor Bevan. It is dated A. H. 880/A. D. 1475-6. The 15th century MSS., though without value for critical purposes, sometimes confirm isolated readings in the older MSS. For example, in Book I L has preserved a number of readings which appear in G but in no other of the MSS. used by me.

What light is thrown by this new material upon the history of the text?

Long study of the early MSS. of the *Mathnawī* has convinced me that they fall into two classes or groups, one of which is technically more "correct" than the other, and that these two classes virtually constitute different recensions of the poem. The "correct" MSS. are BDGK, the "incorrect" are ACHNP. Of course, the two classes overlap to some extent; *e. g.*, isolated readings of CN are sometimes found in G, and so on. With the exception of AH, no pair of MSS. has a common archetype. G and H, which may be reckoned as the standard MSS. of their respective classes, show a moderate diver-

MSS. used for

Books III and

IV.

The textual

problem.

own cost and left it as a bequest, absolutely, for his disciples, and after him for the disciples of whosoever shall become Shaykh of the Záwiya Iskandar Pasha, of which he (the writer) is the (present) Shaykh. He directs that if there be need to make a copy of this manuscript, it shall be given (for that purpose) to some entirely trustworthy and responsible person, in order that this blessed book may not suffer damage or be given to any one outside of the *Khámaqáh*."

5. P (Cairo, Egyptian Library).

See *Catalogue of the Persian books in the Egyptian Library*, p. 420, where this MS. of Book VI of the *Mathnawí* is entered as ٦٢٦٤ ن ع ٢٢ خ ج ا نس . with the date A. H. 670. The date given in the colophon by the anonymous scribe is 4th Šafar, A. H. 674/30th July, A. D. 1275. As Jalálu'ddín Rúmí died on 5th Jumádá II, A. H. 672/17th December, A. D. 1273, leaving the poem unfinished, the interval between the composition of its last verses and their transcription in this copy may not much have exceeded eighteen months.

198 pages, 17 lines to a full page. Large archaic *naskhí*, with few orthographical marks. The order of the text is confused, and a great deal is missing; but since I have not yet collated more than a quarter of it, the details cannot be furnished here.

Besides the four MSS. designated as GHNP, there is only one MS. known to me that claims to have been written in the 13th century — British Museum, Or. 7693, which is described as "a fine calligraphic copy of the *Mašnaví i ma'naví*, with full-page illustrations in the archaic Northern style, and beautiful 'unwāns. British Museum, Or. 7693, Dated A. H. 695/A. D. 1295—6." This date (written in Arabic figures at the end of Book V) is certainly false. A cursory examination shows that the text is comparatively modern and resembles that of L, an inferior MS. dated A. H. 843 (see Vol. I, Introduction, wrongly ascribed to the 13th century.

not usually, distinguished from ب, ج, and ك, and the post-vocalic ذ occurs throughout. H contains all the six Books, but I am unable to give the total number of pages, as my rotographs do not go beyond the first three or four hundred verses of Book V. There are 50 verses in a full page.

3. N (Constantinople, Náfidh Pasha 670).

Book I only. Transcribed by Ismá'íl ibn Sulaymán ibn Muḥammad al-Ḥáfiẓ al-Qayṣarí and finished on 15th Rabí' I, A. H. 680/4th July, A. D. 1281. It is carefully written, the ambiguous letters being distinguished as a rule, with ذ after vowels, while numerous words are vocalised. The title-page bears an inscription stating that this copy was made
 برسم مطالعة خداوندگار الاعظم ملك الامراء والاكابر
 نظام الملك قوام المالك صلاح العالم عون الضعفاء ولئى الله فى الارض ناصر
 الحق والدين ادام الله علوه وكتبه عدوه

Ff. 130, 17 lines to a full page. Good clear *naskhí*. The preface is wanting, and vv. 2921—3041 have been supplied by a later hand.

4. K (Cairo, Egyptian Library).

See *Catalogue of the Persian books in the Khedivial (Egyptian) Library*, p. 419, where it is entered as نساج ا ن خ ١٧ ن ع ٩١٦٦. Transcribed by Muḥammad ibn 'Isá al-Ḥáfiẓ al-Mawlawí al-Qónawí, and completed, according to the colophon, towards the end of Sha'bán, A. H. 668; but traces of the original date, A. H. 768/A. D. 1367 can still be detected. K is very correctly written, and though slightly interpolated takes high rank among the 14th century MSS.

511 pages, 29 lines to a full page. The curious and elegant script marks the process of transition from *naskhí* to *nasta'liq*. At the end of Book II a former owner has written a note in Turkish, whereof the translation runs as follows: "The owner of this noble book, the dervish 'Uthmán ibn al-Ḥájjí 'Umar, a member of the Mevleví Order — may his fear of God increase! — purchased it at his

concerning their relation to each other and to the MSS. which have been described in the Introduction to the first volume (pp. 5—7). The following particulars may be of interest.

1. G (Qóniya, Archaeological Museum).

Description
of the 13th
century MSS.

This magnificent codex, described by Dr. Ritter as "ein riesiger Folioband", contains the six Books of the *Mathnawí*, and according to the statement in the colophon (see frontispiece) is a copy of a corrected and emended archetype that was read to the author and his successor (*i. e.* Ḥusámu'ddín). The scribe, Muḥammad ibn 'Abd-alláh al-Qónawí, completed his work on a Monday in the month of Rajab, A. H. 677/November—December, A. D. 1278. Most careful attention has been paid to orthography. The ambiguous letters ب and پ, ج and چ, ح and خ, ك and كُ, are distinguished where necessary; Arabic verses and many Persian, Arabic and Turkish words are vocalised; *sukún* and *idáfat* are frequently added, and the post-vocalic ذ is written throughout. The number of marginal corrections supplied by later hands is remarkably small.

623 pages, not counting about 20 which are left blank. The text is written in four columns in a beautiful hand, with 58 verses to a full page. In each Book the pages containing the preface are richly ornamented.

2. H (Constantinople, in private possession).

Dr. Ritter informs me that the owner's name is Zahír Efendi. Transcribed by Ḥasan ibn al-Ḥusayn al-Mawlawí and completed on Thursday, 4th Shawwál, A. H. 687/1st November, A. D. 1288. Notes after the colophon and elsewhere record its collation with "a correct copy which was read to the Shaykh (Jalálu'ddín Rúmí), may God sanctify his spirit!" Many emendations have been inserted in the margins. Although the Headings are often illegible, the text of the poem is well and clearly written. ب, چ, and كُ are sometimes, but

Book III had been printed. Consequently my text of Book III, vv. ۱-۲۸۳۰, is based on the Constantinople MS. of A.H. 687, which I have designated as H, while the remainder (Book III, v. ۲۸۳۶ to the end of Book IV) is an almost exact reproduction¹⁾ of the Qóniya MS. of A.H. 677, designated as G. The variant readings of G for the earlier portion of the Third Book are given in Appendix II.

As regards the First and Second Books, a minute account of the variant readings of the three 13th century MSS. (GHN) will be found in Appendix I. Nothing has been left out except manifest errors, trivial differences of spelling, such as occur in all Persian MSS., and some insignificant variations in the prose Headings, e.g. the insertion or omission of *صلعم* or *عليه السلام* after the name of the Prophet, or the substitution of the one formula for the other²⁾. If, as I believe, the apparatus criticus is now sufficient as a basis for establishing the text of the *Mathnawí* in a fairly definitive form³⁾, Dr. Ritter deserves most of the credit. I gratefully acknowledge his invaluable co-operation always given with so much zeal, patience and goodwill, even when it entailed serious trouble for himself.

Some description of the new MSS. should precede any discussion

1) The text was originally copied from A, and I have not altered certain details in which the spelling differs from that of G.

2) These formular variations have been noted wherever they occur in G, but are not recorded when they occur in the other 13th century MSS.

3) It should be remarked that the great majority of ancient readings in the *Mathnawí* are of such a kind that their intrinsic worth, as opposed to their general character, is indeterminable. Some are obviously superior to others in technique and finish, but a criterion which might fitly be applied to Sa'dí is misleading here. A text of the *Mathnawí* based on aesthetic selection could have only subjective value. Preference for particular readings must, as a rule, depend on a judgement concerning the nature and authenticity of the MSS.

بشنو این تی چون شکایت ی کند . از جدایها حکایت ی کند .

I utilised it for correcting the text of Books III and IV, then nearly ready to go to the press. At this point (July, 1927) Dr. Hellmut Ritter wrote to me from Constantinople, enclosing a list of ten 13th and 14th century MSS. preserved in the Náfidh Pasha mosque-library or in private hands. Two of them were dated A. H. 680 and 687 respectively, and he laid me under a further obligation by making rotographs of these for my use. The former (designated as N) contains Book I only; the latter (designated as H) is complete. As my text of Books III and IV was founded on the British Museum MS. (A), which is thirty-one years younger than H and far inferior in accuracy, I had no choice but to set about remodelling it. Meanwhile, however, Dr. Ritter had ascertained that another complete MS., dated A. H. 677, probably the most ancient and authoritative copy of the *Mathnawí* in existence, is preserved in the Archaeological Museum (آثار عتیقه موزه‌سی) attached to the famous "Turba" of Jalálu'ddín Rúmi at Qóniya. This news caused me to interrupt the revision on which I was engaged and concentrate my efforts with a view to obtaining photographs of the Qóniya codex. To cut a long story short, thanks to the kind offices of Kōprülüzáde Professor Mehmed Fu'ád Bey, Director of the Institute of Turcology at Constantinople, and Mehmed Yúsuf Bey, Director of the Archaeological Museum at Qóniya, but above all to the untiring energy of Dr. Ritter, who visited Qóniya with Dr. Weil, Director of the Oriental Department of the Berlin Staatsbibliothek, and arranged for the photographing of the MS. on terms extremely satisfactory to me ¹⁾, the work was at last put in hand.

By that time the text of Books III and IV was in the press, and I did not receive the first photographs till more than half of

1) Dr. Weil was kind enough to order a second set of photographs for the Berlin Library, thus considerably reducing the cost of mine.

INTRODUCTION.

When I said in the first volume of this edition that the text there published, based as it was on 14th century MSS. ¹⁾, could only be regarded as provisional, I did not expect that ere the publication of the present volume I should wholly or partially have collated four MSS. of the 13th century, the oldest of which was transcribed in A. D. 1275, two years after the author's death. The first chance to see MSS. of that period came in 1926, when Mr. Rhuvon Guest brought to my notice the catalogue of a Cairo bookseller in which some early copies of separate Books of the poem were offered for sale; but they had already been sold, and subsequent inquiries made by Mr. Guest and Captain Creswell led to no result. Soon afterwards I learned from Mr. C. A. Storey that the Egyptian Library possessed a complete MS. dated A. H. 668 as well as a copy of Book VI dated A. H. 670. Both dates were evidently erroneous; nevertheless it seemed worth while to have the MSS. rotographed, which was done in the summer of 1927 by kind permission of Mr. M. A. Barrada, Director of the Egyptian Library. On examining the rotographs, I found that the Cairo MS. of Book VI is dated A. H. 674/A. D. 1275: it is therefore the earliest known copy of any part of the poem. Its companion turned out to be a late 14th century MS. (A. H. 768), ^{سبعائه} having been deftly altered to ^{سبعائه} by some one who perhaps did not know that he was committing an anachronism; but since it descends from one of the older MSS. which have kept the genuine form of the opening verse, namely,

13th century
MSS. of the
Mathnawi.

1) For convenience, C is reckoned amongst these, although I have little doubt that it was written in the 13th century.

- IV. *Mathnawí-i Ma'nawí* of Jalálu'ddín Rúmí. 1. Persian text of the First and Second Books, ed. Nicholson, 1925, 20s.; 2. Translation of the First and Second Books, 1926, 20s. 3. Text of the Third and Fourth Books, 1929, 30s.
- V. *Turkistán at the time of the Mongolian Invasion*, by W. Barthold, English transl., revised by the author, aided by H. A. R. Gibb, 1927, 25s.
- VI. *Díwán of Abú Başír Maimún ibn Qais al-A'shá*, together with collections of pieces by other poets who bore the same surname and by al-Musayyab ibn 'Alas, ed. in Arabic by Rudolf Geyer, 1928, 42s.
- VII. *Mázandarán and Astarábád*, by H. L. Rabino, with Maps, 1928, 25s.

IN PREPARATION.

Jawámi'u'l-Hikáyát of 'Awfí, a critical study of its scope, sources and value, by Nizámu'ddín (in the Press).

A History of Chemistry in Mediaeval Islám, by E. J. Holmyard.

WORK SUBSIDISED BY THE TRUSTEES.

Firdawsu'l-Hikmat of 'Alí ibn Rabban aṭ-Ṭabarí, ed. Muḥammad az-Zubayr aṣ-Şiddíqí (in the Press).

- XIV. 1, 2. *Ta'ríkh-i-Guzída* of Ḥamdu'lláh Mustawfí; 1, Persian text, fac-simile, 1911, 15s. *Out of print.* 2, Abridged translation and Indices by Browne and Nicholson, 1914. 10s.
- XV. *Nuḡṭatu'l-Káf* (History of the Bábís) by Mírzá Jání (Persian text), ed. Browne, 1911, 12s. *Out of print.*
- XVI. 1, 2, 3. *Ta'ríkh-i-Jahán-gusháy* of JuwaynÍ, Persian text, ed. Mírzá Muḡammad; 1, Mongols, 1913, 15s. *Out of print.* 2, Khwárazmsháhs, 1917, 15s.; 3, Assassins, in preparation.
- XVII. *Kashfu'l-Maḡjúb* (Šúfí doctrine), transl. Nicholson, 1911, 15s. *Out of print.*
- XVIII. 2 (all hitherto published), *Jámi'u't-Tawáríkh* of Rashídu'd-Dín Faḡlu'lláh (Persian text), ed. and annotated by Blochet, 1912, 15s.
- XIX. *Kitábu'l-Wulát* of al-Kindí (Arabic text), ed. Guest, 1912, 15s.
- XX. *Kitábu'l-Ansáb* of as-Sam'ání (Arabic text, fac-simile), 1913, 20s. *Out of print.*
- XXI. *Díwáns* of 'Ámir b. aṭ-Ṭufayl and 'Abíd b. al-Abraş (Arabic text and transl. by Sir Charles J. Lyall), 1914, 12s.
- XXII. *Kitábu'l-Luma'* (Arabic text), ed. Nicholson, 1914, 15s.
- XXIII. 1, 2. *Nuzhatu'l-Qulúb* of Ḥamdu'lláh Mustawfí; 1, Persian text, ed. le Strange, 1915, 8s.; 2, English transl. le Strange, 1918, 8s.
- XXIV. *Shamsu'l-'Ulúm* of Nashwán al-Ḥimyarí, extracts from the Arabic text with German Introduction and Notes by 'Azímu'd-Dín Aḡmad, 1916, 5s.
- XXV. *Díwáns* of aṭ-Ṭufayl b. 'Awf and aṭ-Ṭirimmáḡ b. Ḥakím (Arabic text and translation), ed. Krenkow, 1928, 42s.

NEW SERIES.

- I. *Fárs-náma* of Ibnu'l-Balkhí, Persian text, ed. le Strange and Nicholson, 1921, 20s.
- II. *Ráḡatu's-Şudúr* (History of Saljúqs) of ar-Ráwandí, Persian text, ed. Muḡammad Iqbál, 1921, 47s. 6d.
- III. Indexes to Sir C. J. Lyall's edition of the *Mufaḡḡalíyát*, compiled by A. A. Bevan, 1924, 42s.

"E. F. W. GIBB MEMORIAL" PUBLICATIONS.

OLD SERIES. (25 works, 42 published volumes.)

- I. **Bábur-náma** (Turkí text, fac-simile), ed. Beveridge, 1905. *Out of print.*
- II. **History of Ṭabaristán** of Ibn Isfandiyár, abridged transl. Browne, 1905, 8s.
- III. 1-5. **History of Rasúlí dynasty of Yaman** by al-Khazrají; 1, 2, transl. of Sir James Redhouse; 1907—8, 7s. each; 3, Annotations by the same, 1908, 5s.; 4, 5, Arabic text ed. Muḥammad ʿAsal, 1908—1913, 8s. each.
- IV. **Omayyads and ʿAbbásids**, transl. Margoliouth from the Arabic of G. Zaidán, 1907, 5s. *Out of print.*
- V. **Travels of Ibn Jubayr**, Arabic text, ed. de Goeje, 1907, 10s. *Out of print.*
- VI. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7. **Yáqút's Dict. of learned men** (*Irshádu-'l-Arib*), Arabic text, ed. Margoliouth, 1908—1927; 20s., 12s., 10s., 15s., 15s., 15s., 15s. respectively.
- VII, 1, 5, 6. **Tajāribu'l-Umam of Miskawayhi** (Arabic text, fac-simile), ed. le Strange and others, 1909—1917, 7s. each vol.
- VIII. **Marzubán-náma** (Persian text), ed. Mírzá Muḥammad, 1909, 12s. *Out of print.*
- IX. **Textes Houroufis** (French and Persian), by Huart and Rizá Tevfíq, 1909, 10s.
- X. **Muʿjam**, an old Persian system of prosody, by Shams-i-Qays, ed. Mírzá Muḥammad, 1909, 15s. *Out of print.*
- XI. 1, 2. **Chahár Maqála**; 1, Persian text, ed. and annotated by Mírzá Muḥammad 1910. 12s. *Out of print.* 2, English transl. and notes by Browne, 1921, 15s.
- XII. **Introduction à l'Histoire des Mongols**, by Blochet, 1910, 10s.
- XIII. **Díwán of Ḥassán b. Thábit** (Arabic text), ed. Hirschfeld, 1910, 7s. 6d.

*This Volume is one
of a Series
published by the Trustees of the
"E. J. W. GIBB MEMORIAL".*

*The Funds of this Memorial are derived from the Interest accruing
from a Sum of money given by the late MRS. GIBB of Glasgow, to
perpetuate the Memory of her beloved son*

ELIAS JOHN WILKINSON GIBB,

*and to promote those researches into the History, Literature, Philosophy
and Religion of the Turks, Persians and Arabs, to which, from his
Youth upwards, until his premature and deeply lamented Death in his
forty-fifth year, on December 5, 1901, his life was devoted.*

تِلْكَ آثَارُنَا تَدُلُّ عَلَيْنَا . فَانظُرُوا بَعْدَنَا إِلَى الْآثَارِ

*"These are our works, these works our souls display;
Behold our works when we have passed away".*

"E. & W. GIBB MEMORIAL":

ORIGINAL TRUSTEES.

[JANE GIBB, died November 26, 1904],
[E. G. BROWNE, died January 5, 1926],
G. LE STRANGE,
[H. F. AMEDROZ, died March 17, 1917],
A. G. ELLIS,
R. A. NICHOLSON,
SIR E. DENISON ROSS,

ADDITIONAL TRUSTEES.

IDA W. E. OGILVY-GREGORY, appointed 1905.
C. A. STOREY, appointed 1926.
H. A. R. GIBB, appointed 1926.

CLERK OF THE TRUST.

W. L. RAYNES,
90, Regent Street,
CAMBRIDGE.

PUBLISHER FOR THE TRUSTEES.

MESSRS LUZAC & Co.,
46, Great Russell Street,
LONDON, W.C.

PRINTED BY E. J. BRILL,
LEYDEN (HOLLAND).

THE MATHNAWI
OF
JALALU'DDIN RUMI

EDITED FROM THE OLDEST MANUSCRIPTS AVAILABLE
WITH CRITICAL NOTES, TRANSLATION, AND
COMMENTARY

BY

REYNOLD A. NICHOLSON,
LITT. D., LL.D., F.B.A.

Sir Thomas Adams's Professor of Arabic, Fellow of Trinity College,
and sometime Lecturer in Persian in the University of Cambridge

VOLUME III.

CONTAINING THE TEXT OF THE THIRD AND
FOURTH BOOKS.

PRINTED BY MESSRS. E. J. BRILL, LEIDEN,
FOR THE TRUSTEES OF THE "E. J. W. GIBB MEMORIAL"
AND PUBLISHED BY MESSRS. LUZAC AND Co.,
46, GREAT RUSSELL STREET, LONDON, W.C.

1929.

<p>کامی را کرده اند ایشانند همین که کامی گریزند باز نه که گریزند جریبل شرحه کتاب شرحی که بیاید از جن که کفنی باردا ازده جمله یا زبان بچون برود کمال است دست بر دیکر بیرون سخن و آن کمالی بر کمالی با نیش</p>	<p>کار به شان با جز بدان که کند تا بدیم چنان آن و کشف را از نه بیست و سه صد و صد کتاب هست و بیست و سه صد کتاب از شایسته بیاید سخن که کند سخن بکنند بر این بیست و سه بدست جز بیست و سه صد کتاب در کتب بیست و سه صد کتاب</p>	<p>کار بدان آن بیست و سه صد کتاب نه کانی که هر دو بیست و سه صد کتاب کریان بیست و سه صد کتاب بیست و سه صد کتاب با نیک جز این بیست و سه صد کتاب بیست و سه صد کتاب بیست و سه صد کتاب بیست و سه صد کتاب</p>	<p>نه بیست و سه صد کتاب بیست و سه صد کتاب بیست و سه صد کتاب بیست و سه صد کتاب بیست و سه صد کتاب بیست و سه صد کتاب بیست و سه صد کتاب بیست و سه صد کتاب</p>
<p>مشهد</p>			
<p>آنها تک کف ملذذ و دل قوی داد و بکن جمله بود جمله آفرینند اندر کلام دیو و مرده را بیست و سه صد کتاب کف آفرینند بیست و سه صد کتاب بیست و سه صد کتاب بیست و سه صد کتاب بیست و سه صد کتاب</p>	<p>کرمی آید ت خدای فرما او بگوید از تو در حال ز او ما در بین بیست و سه صد کتاب غالب از بیست و سه صد کتاب بیست و سه صد کتاب بیست و سه صد کتاب بیست و سه صد کتاب</p>	<p>با بگوستان جان بیست و سه صد کتاب بیست و سه صد کتاب بیست و سه صد کتاب بیست و سه صد کتاب بیست و سه صد کتاب بیست و سه صد کتاب بیست و سه صد کتاب</p>	<p>تو جهانی بیست و سه صد کتاب بیست و سه صد کتاب بیست و سه صد کتاب بیست و سه صد کتاب بیست و سه صد کتاب بیست و سه صد کتاب بیست و سه صد کتاب</p>
<p>بسم الله الرحمن الرحیم</p>			
<p>تم الکتاب المشهور المشتمل على التمهيد السوي بالجلد الثامن على اتمامه والاطمئنان والسلام على محمد بن عبد الله على بن عبد الله الطائفي الفقيه المجتهد لا ريب فيه محمد بن عبد الله القنوي الولدي وكان استنساخه من نسخة الأصل للأمانة المصنوعة الصالحة المتقدمة على حضرة الشيخ مؤلفه وحسنه صلواته وخليفته في مجالس علماء تدبر الله سبحانه نعمه بقاء وجودها على المسلمين لمن يارب العالمين يوم الاثنين من شهر الله الاصح ربيع سنة سبع وستين ودرهم الله من قرآن وطالع ونظره واستخاره كتابه وادبته</p>			

نسخه سونیز هر کفنت
 برون کفر من گفت
 مطلق که خلاست
 منجان که کرامت
 با اول کار اندر کلام

4192
~~51P~~

"E. F. W. GIBB MEMORIAL"
SERIES.

NEW SERIES, IV 3.

